

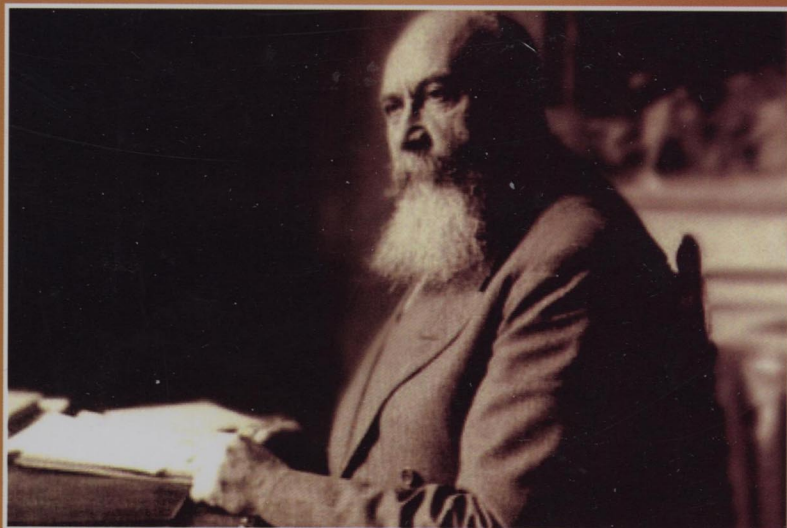
NICOLAE IORGA

DISCURSURI
PARLAMENTARE

V

(1931-1932)

partea I

K[®]
Graphic

NICOLAE IORGA

Discursuri parlamentare

V

(1931 – 1940)

Partea I

30 aprilie 1931 – 31 martie 1932

Îngrijirea textului, prefață și note

de Georgeta Filitti

NICOLAE IORGA

Discursuri parlamentare

V

(1931 – 1940)

Partea I

30 aprilie 1931 – 31 martie 1932

Îngrijirea textului, prefață și note

de Georgeta Filitti

**Editura KARTA-GRAPHIC
2016**

Prefața note și text stabilit de Georgeta Filitti

Redactor și editor: Paul Voicu

Coperta: Claudiu Voicu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IORGA, NICOLAE

Discursuri parlamentare/Nicolae Iorga. – Ploiești : Karta-Graphic, 2016
ISBN 978-606-693-051-2

Vol.5 : Discursuri parlamentare (1931-1940). – Ploiești :
Karta-Graphic, 2016. – ISBN 978-606-693-070-3

I. Filitti, Georgeta (text., pref.)

821.135.1-5

94(498) Iorga, N.

929 Iorga, N.

Editura Karta-Graphic
str. Gh. Doja nr. 143
Ploiești, România

Volum apărut cu sprijinul Direcției Județene Prahova
Pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național

2 sura.

Notă asupra ediției

Am ajuns la capătul seriei de oratorie parlamentară a lui Nicolae Iorga.

Volumul de față, al V-lea, din răstimpul aprilie 1931 – martie 1940, cuprinde intervențiile din Adunarea Deputaților și din Senat.

Între 30 aprilie 1931 și 31 martie 1932 istoricul a condus guvernul României.

Într-o măsură sporită față de volumele precedente, participarea sa înseamnă și simple observații, remarci amuzante, întreruperi menite să destindă atmosfera. Le-am reținut pe toate, plasându-le în context – în cuvântul altor oratori sau în notele subsidiare – căci ele dovedesc o ascuțime de spirit unică în anele oratoriei românești.

La numeroasele dialoguri ce se angajau în cursul dezbaterilor, stenografii, grijulii, au trecut, de fiecare dată, calitatea interlocutorilor. Pentru economie de spațiu, am reținut aceste titulaturi doar la începutul intervenției.

La redarea cât mai corectă a textului, prin eliminarea numeroaselor greșeli de tipar, ajutorul doamnei Claudia Nichita ne-a fost, și de această dată, binevenit.

Aportul material al domnului profesor Viorel Stere a fost determinant în ducerea la bun sfârșit a acestei serii.

Karta Graphic, editura cu care am avut șansa să colaborăm la ultimele volume, ni s-a alăturat cu aceeași exemplară probitate profesională.

Putem vorbi, în momentul de față, de o echipă în măsură să abordeze și alte lucrări din opera inepuizabilă a celui care a fost Nicolae Iorga – una dintre cele mai strălucite personalități ale spiritualității românești.

G.F.

De la vorbă la faptă

La capătul unor conciliabile anevoioase, în aprilie 1931, se formează guvernul Nicolae Iorga. Consultările de până atunci cu partidele eșuaseră, ideea unui Minister de concentrare națională așșderi, încât regele Carol al II-lea face apel la un Cabinet în afara partidelor. Era formula salvatoare? De avarie? De temporizare? Sau ideală pentru aceiași vrăjmășie cronică ce stăpânea scena politică românească postbelică?

În bună tradiție, imediat după desemnarea premierului, au început conjecturile: De ce el? Cine îl manevrează? Ce se ascunde în spatele unei echipe de tehnicieni? Era vorba, la Agricultură, de Gh. Ionescu Șisești, la Comunicații, de V. Vâlcovici, la Externe, de Dim. Ghika etc. Cel mai contestat dar și cel mai bănuțit a trage sforile în guvern rămânea Constantin Argetoianu, la Finanțe.

Dincolo de intențiile exprimate la început, Nicolae Iorga nu înțelege să vină cu un program, o agendă pusă în practică în condiții economice precare, ci socoate suficientă pilda vieții sale, idealurile ce l-au călăuzit pentru ca opinia publică să-i înțeleagă bunele intenții.

Un element neașteptat iese la iveală pentru observatorul de astăzi: istoricul, transformat în primul om politic al țării, este calm, amabil, binevoitor și cu inepuizabile resurse de dezamorsare a tuturor tensiunilor din Parlament. Ca să curme curiozitatea generală, el explică de ce a fost ales: fiindcă n-a cerut-o, în vreme ce restul oamenilor politici s-au întrecut, care mai de care, să devină primi miniștri, punând însă condiții inacceptabile suveranului. În concluzie: „Ce au refuzat toți, a primit el”.

Locul discursurilor de până atunci, când reprezenta punctul de vedere al opoziției, ori doar al propriei grupări politice, și care însemnau în cele mai multe cazuri, vituperare, critică acerbă, demascare, e luat de tonul sfătos, de îndemnuri neîntrerupte la înțelegere, cooperare și adunarea deputațiilor pentru un țel comun: adoptarea de legi benefice pentru țară.

E o ipostază neobișnuită, care nu-l scutește de atacuri vehemente, nedrepte, înveninate. Ardelenii sunt furioși că nu li se recunoaște valoarea pe potri va meritelor în România Mare; socialiștii, comuniștii și gardiștii că nu-și pot scoate partizanii în stradă după voie. Deputații liberali și țărăniști, cu disidențele lor, ba și independenții, vin cu soluții *hic et nunc* ce nu suferă amânare.

Asociațiile profesionale, în primul rând învățătorii, își au reprezentanți plini de ardoare în Parlament și cer condiții decente de trai, achitarea la timp a salariilor sau pensiilor, acordarea gradațiilor.

Și toată lumea se află într-un pat al lui Procust, croit după realități dramatice, deoarece criza economică internațională e un adevăr crud și pentru România.

Cum poate împăca un guvern de tehnocrați atâtea păreri divergente, realități neiertătoare și comandamente mai totdeauna fără drept de apel ale Coroanei?

În acest „infern politic”, cum definește Nicolae Iorga politica românească, totul e criticabil, totul e terfelit, laudele sunt împărțite doar pentru un avantaj oarecare.

Odată la guvernare, stârnește antipatii unanime, căci combate cu încăpățănare partizanatul politic, manifestând, cum declara Gheorghe Tătărescu, o „partidofobie” constantă. Cu vădită rea credință, fruntașul liberal îi pune în gură o declarație iresponsabilă: „După mine, haosul!” Programul său, un fel de *Magna Charta* pe malurile Dâmboviței, după credința aceluiași politician, a rămas o formă declarativă, îngăduind „o legiferare de fantezie”, „un dor de inovare îmbinat cu neputință în creare”.

Ardelenii din jurul lui Iuliu Maniu sunt la fel de neîndurători: „Sinistru personaj izolat”, îl definește sfinxul de la Bădăcin iar Octavian Goga îl acuză că se inspiră de la fasciști și bolșevici când luptă împotriva partidelor politice; în același timp înființează cu nemiluita asociații profesionale (doar la București a constituit 102!), ceea ce înseamnă nihilism politic, anularea voinței cetățenilor cu preocupări politice. Refuzul de a se ralia curentului general se vede în puținătatea celor care i-au rămas fideli în ultimii 20 de ani, conchide poetul politician.

Cenzura populară se exprimă într-un „Manifest” citit în Adunare de deputatul Adonis Popov:

Foaie verde baraboi,
Ce cauți Goga la noi?
Frunză verde hop și na
Și tu ești aici, Iorga
Frunză verde, lemn de nucleu
Alelei, veni și Ducă...

O caracteristică reîntâlnită permanent în istoria noastră este modificarea legilor. Invitația la colaborare, solidaritate, înțelegere, nu înseamnă de fel și preluarea pachetelor legislative adoptate de guvernele anterioare.

Dimpotrivă.

Totul trebuie schimbat, îmbunătățit, adaptat mai bine nevoilor poporului etc etc.

De această endemică răscolire a portofoliului legislativ nu scapă nici Nicolae Iorga. Se justifică de fiecare dată cu argumente de bun simț, cu similitudini din țările învecinate, cu pilde luate din trecutul nostru istoric.

Din nefericire, rezultatul e, de fiecare dată, cam același: Critica predecesorilor, anularea, fie și numai parțială a legilor lor, adoptarea altora care, la schimbarea de guvern vor fi abrogate.

Este pentru prima dată în istoria României când în fruntea guvernului e numit un intelectual de anvergură internațională. Așa se explică și interesul său pentru o legislație nouă sau refăcută, mai cu seamă în sfera culturii.

Două piedici îi vor sta în cale: Lipsa „cumplită” de bani, căci anii 1931-1932 cunosc criza economică generalizată și versatilitatea sistemului legislativ românesc care a însemnat totdeauna o neîntreruptă modificare a legilor.

Constatarea lui cu privire la o decizie a Academiei Române e concludentă în acest sens: S-a votat noua ortografie și de a doua zi au început schimbările!

Semnălările lui N. Iorga în Parlament par mai curând a fi făcute de un membru al opoziției, iar corecțiile, îmbunătățirile rămân nesemnificative. E vorba de instituții de cultură neglijate, de altele ineficiente, bugetivore. Pentru cititorul de azi se desprinde o concluzie cu valoare axiomatică: la vreme de criză, cultura e sacrificată cel mai drastic.

Într-o ordine aleatorie, amintim factorii de cultură asupra cărora intervine N. Iorga: desființează Conservatorul de Muzică din Cernăuți și Școala de Arte Frumoase din Cluj; cere subvenții pentru școala de artă religioasă din Vălenii de Munte; transferă tezaurul de artă religioasă în casa Kretzulescu iar antichitățile în casa Macca (actualul institut de Arheologie al Academiei); salvează o casă istorică din Vălenii de Munte de lăcomia unor negustori. Calitatea pe care o are îi îngăduie să trimită jandarmi pentru paza ei.

Conferă statut de muzeu etnografic colecției de profil a lui Vuia din Cluj.

Modifică legea arhivelor (din 1925) și înființează arhive locale, ținute de profesorii de istorie. Ia măsura după ce constatase treceri frauduloase de documente peste graniță, distrugerii, vânzări iresponsabile (personal cumpărase fructe în cornete din documente de la 1820).

Impune legea bibliotecilor și muzeelor (după ce amintește sălile mici și întunecoase de la Biblioteca Academiei), nefrecventarea bibliotecii *Astra* de la Sibiu, mucegaiul așternut pe cărțile din colecția de la Miclăușani a Sturdeștilor. Arată că lipsesc cu desăvârșire bibliotecile muncitorești.

Dorește să fie puse în valoare colecțiile Mavros, Tocilescu, Antipa, Kalinderu, Aman, Simu, Toma Stelian, a Muzeului municipal din București, ale Comisiei Monumentelor Istorice. Motivația? Distrugerile, transferurile, dispariția unor exponate dădeau măsura indiferenței autorităților față de patrimoniul național.

Prezintă legea pentru includerea Academiei de arhitectură în sistemul autonomiei universitare.

Încearcă, fără succes, să constituie echipe de cercetare la Școala română din Albania, cu elevi de la Fontenay aux Roses, creația sa din capitala Franței.

Sugerează, discutabil, ca la Cluj și Cernăuți să nu mai funcționeze universități ci doar școli superioare de ordin practic, iar ardelenii și bucovinenii să vină la București „să învețe conștiință românească neînchinată”.

Evident, ponderea cea mai mare o vor avea legile din sfera învățământului de toate gradele, asupra cărora vom stăruii în chip special.

Era vorba de măsuri prin care istoricul credea că țara încapă „pe mâna clasei intelectuale”.

*

Rățiunea de a fi a unui Parlament e legată de efortul spre consens sau măcar dobândirea unei mari majorități în adoptarea legilor organice după care trebuie condusă țara.

Această definiție cuminte a fost permanent ignorată în Adunarea reprezentativă unde s-a vorbit, prea adesea, disproporționat cu importanța subiectului, s-a despiciat firul de păr în patru și mai ales s-au readus la nesfârșit legile spre modificare, adăugire sau anulare.

A contribuit la această situație, neîndoios, și realitatea izvorâtă din Marea Unire de la 1918. Odată actul înfăptuit, reprezentanții provinciilor istorice ar fi trebuit să conlucreze productiv întru prosperitatea țării. Lucrul s-a dovedit anevoios și irositor de timp. Au ieșit la iveală clivaje ireconciliabile, cărora nici regii Ferdinand I și Carol al II-lea, în calitate de arbitrii ai vieții politice, nu le-au dat de cap.

În timpul guvernului Nicolae Iorga (aprilie 1931 – mai 1932) neînțelegerea a ajuns aproape la paroxism. Efortul istoricului de a-și găsi parteneri de guvernare îi exclude de la început pe țărăniști. Aceștia îi răspund cu aceeași monedă discriminatorie: a abandonat Ardealul pe mâna naționalităților, ca „mercenar al tuturor majorităților”, susține Octavian Goga în Parlament.

La rândul său N. Iorga vede Transilvania cu trei tipuri de cetățeni: cel „de acasă, gospodar, de carte, sărac”, cel venit în ultimele decenii în Vechiul Regat și, în sfârșit, cel școlit în străinătate, rupt sufletește de români.

Aluzia la Iuliu Maniu era explicită.

În anii precedenți, din rațiuni conjuncturale, fruntașul țărănist ar fi dorit o colaborare dar Iorga i-a răspuns: „Vrei să intri în Ierusalim și îți trebuie un măgar, nu sunt eu acela!”

Înțelege să susțină minoritățile din Transilvania, căci vrea înțelegere, cooperare, nu vrajbă stearpă; de aceea, taxează drept „întețire de intrigă” întrebarea unui deputat de ce a fost ales un sas în cutare consiliu de administrație. Ba face un pas mai departe când pledează pentru un secretariat de Stat al minorităților în cadrul guvernului său, ca „un canal de purificare”, căci preferă un bun maghiar în locul unui român ipocrit.

De fapt, intriga e „întețită” de țărăniști când declară patetic – prin glasul lui O. Goga – că Ardealul e orfan, că nu se poate exprima în Parlament. Împăciuitor și fără taine, Iorga precizează că Ardealul se exprimă dar e mereu împotrivă, ca în cazul canonicului istoric Ștefan Meteș, pe care nu-l voiau sub secretar la Instrucția Publică fiindcă „n-avea platformă politică”. Iar justificarea lui Goga e factice: trebuie delimitată vrednicia intelectuală de activitatea politică.

Între timp, presa de scandal își face datoria. *Patria* și *Vestul*, foi în subordina lui I. Maniu, definesc guvernul lui Iorga drept „o adunătură de făcători de rele”, „secături grăbite” care vin cu „legi pripite”, fabricate în 24 de ore. Tot din sfera de influență a lui Maniu era asociația *Cultul patriei*, condusă de Marin Ștefănescu. La publicația acesteia scria un general în rezervă, Anastasiu, anticarlist atrabilar, care îi recomanda regelui să domnească, nu să guverneze! Iorga nu ezită să desființeze asociația.

Citind răbduriu toată presa ce îi era ostilă, el constată furios că cea mai mârșavă publicație din Ardeal rămâne *Brasoi Lapok*.

Nu-i mai puțin adevărat că nici Bucureștiul nu-i menajează pe ardeleni. Iuliu Maniu e numit „creangă uscată”, „avocat fără zgomot” care ar trebui „să stea la odihnă” cu toți conașionalii săi.

Constatând aceste ieșiri, premierul declară plin de năduf: fără Mitică nu-ți poți imagina presa românească. Românii nu iau nimic în serios, țară, nație, moralitate.

„Acordul cu clipa, în politică”, strigă O. Goga, furios că Iorga, în ciuda respingerii – în teorie – a partidelor, are girul politic al liberalilor. Dar acesta se apără: are nevoie de sfaturi, nu de tăgăduiri violente ce dovedesc un oportunism reprobabil.

Componenta confesională e mereu prezentă în relațiile atât de tensionate cu Transilvania. Când ortodocșii și uniții se luptă pentru proprietatea bisericii din Sânmartin, Iorga dă dreptate celor din urmă. E prevenit că se va lăsa cu vărsare de sânge și ia măsuri în consecință. „Dacă e vorba să trimit jandarmi și pentru Christos, închinat în două feluri românește, vă trimit în judecată”. Dar sufletul lui sângerează în fața „spiritului sălbatic al fanatismului medieval”.

Dovezi asemănătoare îi sunt sesizate și în județul Neamț, unde agitațiile țărăniștilor fac să fie sărbătorit Paștele de două ori, odată după calendarul catolic, a doua oară după cel ortodox.

Și totuși, în această luptă nemiloasă, cu acuze, invective, dezvăluiri, N. Iorga vedește un calm, o stăpânire de sine pe care desigur numai formația sa hiperintelectuală i le-a putut impune. P.N.Ț. era vizat de un scandal cu fraudarea banilor publici, în mijlocul căruia se afla Zaharia Boilă. Acesta depusese 19 milioane, apoi alte 75, la Banca *Albina* și la institutul comercial din Cluj, devalizând fondul de pensii al țării, pe care îl avea în administrație. Acțiunea în justiție se impunea de la sine dar întârzia deoarece ministrul de resort, Valer Pop, era președintele societății *Agru*, unde Zaharia Boilă era vicepreședinte. Tot acesta dispusese și de fondul de propagandă aș primilor miniștri, din care se împărțiseră până atunci toți capii guvernului.

Iorga nu înțelege, ori se face că nu înțelege, de ce nu funcționează justiția; personal, dă socoteală lunar de cheltuirea fondurilor Președinției, ba a dat, spre indignarea multora, și numele beneficiarilor. Ca să curme discuțiile interminabile din Parlament, joacă teatru: „Zaharia Boilă nu există, cifrele sunt astronomice, fantasmagorice!” și cere continuarea ordinei de zi a ședinței.

Dar nu la fel de ludic poate trata un fapt controlabil: Maniu făcuse un împrumut de 14 milioane la Banca Națională și când a ajuns prim ministru l-a achitat peste noapte.

Inimiciția celor doi e și mai vizibilă în anii următori. *România nouă*, foaia de sub obediența ardeleanului, aruncă petarda că N. Iorga ar fi primit 800 000 lei ca să-l ucidă pe Maniu. Iar Z. Boilă îl numește pe Iorga „argat cătrănit” al ministrului de Război, amândoi stăvilind criminal opera de înzestrare a armatei.

Răbdător și controlat, aplecat spre conciliere chiar cu neprietenii, Iorga nu suportă calomniile de asemenea calibru. Publică o broșură cu discursurile lui Maniu în Parlamentul maghiar din care răzbat realizări nedumeritoare: a fost școlit de străini la liceul din Zaláu, se laudă că a salvat debitori unguri cu bani românești, în calitate de avocat al unei bănci; în fine, neagă apartenența Transilvaniei la România. Mai mult, Maniu socotea susținerea Ungariei pe plan internațional drept o necesitate, atât pentru români cât și pentru maghiari.

Verdictul lui Iorga e nimicitor: Maniu e o „ambție fără mijloace, o dorință de a juca un rol incapabil să-l umple”; se suie „în cap dar e nul”. E filomaghiar prin structură și a făcut permanent declarații în Parlamentul de la Budapesta în acest sens, „deși nu-l obliga nimeni”. Dovedește „o cugetare lipsită de orice talent. Morfolește rămășițe democratice culese din toate gunoaiile rebutului cugetării politice”

Acum, asemeni șefului lor, „românii în funcții mari din Ardeal, deprinși a fi stăpâniți, se prezintă ca niște slugi, ca niște rânđași”, încheie Iorga într-o manieră nieertătoare portretizarea fraților de peste munți.

*

N.Iorga ajunge în fruntea guvernului într-un moment de criză încât administrația și economia, cu toate bunele lui intenții, n-au nici o șansă a fi revigorate din lipsa fondurilor. Ce poate face? Demască, ici colo, practici înrădăcinate de tocure a banului public, abandonare a unor instituții, haos legislativ și face recomandări părintești pentru „un localism cuminte”, „agricultură de solidaritate, cu prefecti economici”, administrație legată de popor ș.a.

Astfel, atașaii de presă în străinătate i se par inutili și „îi dumatică” bucuros, alături de alți 50 de paraziți ai Ministerului de Externe, cuibăriți în birouri de favoare și de milă unde beau cafea.

Regulile științifice, aplicate rigid, au dat efecte catastrofale, de pildă, la producția de pește încât acum, în 1932, după ce românii fuseseră totdeauna un popor fără știință dar cu pește, după aplicarea regulilor științifice, au ichtiologie și nu mai au pește.

Ca să evite irosirea banului public, vine cu o soluție insolită: jumătate de an de pușcărie prealabilă pentru orice casier din serviciile de contabilitate! În același timp, cu perfectă inocență, neagă afacerile ce se fac la ministerul de Război cu aparatele Marconi, achiziționate pe căi piezișe.

Rămâne uimit de jonglarea retorică a unor fonduri: cel comunal județean, cel de pensii, deficitul de la CFR mutat dintr-o rubrică într-alta. Respinge categoric ideea și „nu bagă țara în foc” pentru a salva cu două miliarde de lei banca Blank de la faliment. Află că notarii publici, ca nicăieri în lume, sunt în sarcina statului. În fine, statul plătește anual o jumătate de miliard de lei, pe sprânceană, chirii pentru adăpostirea unor instituții publice.

E conștient că în toate ministerele e o pletoară de funcționari, în mare parte inutili, dar reforma administrativă a imposibilă iar toate aceste strâmbătăți se traduc în faimoasele „curbe de sacrificiu”. Urmarea? Guvernarea sa va fi străbătută de mișcări de stradă, interpelări corosive în

Parlament, apeluri dramatice – toate semnalând micșorări de salarii ori de pensii, întârzierii de luni de zile la plata lor, 300 000 de pensionari ajunși sub pragul de sărăcie, calculat la un venit de 2 000 lei pe familie.

Își mărturisește în chip impresionant chinul: nu are bani și de aceea „nu poate ajuta țara”. „Formalismul birocratic” îl împiedică odată în plus să fie eficient. Iar situația din Maramureș rămâne o rană deschisă: acolo șomajul era devastator (200 000 de persoane, după calculele Partidului Social Democrat) pentru că nu se mai tăiau păduri sau erau aduși muncitori străini mai ieftini. Soluția sa e un paleativ fără ecou: maramureșenii să accepte orice muncă, să n-o facă pe „specialiștii”. În plus, le trimite 500 000 lei din fondul special de trei milioane al Președinției!

O lege care, din vreme în vreme, se activează la noi, fără prea mare eficiență, este cea a controlului averilor. Ca după orice răsturnare socială profundă, și la sfârșitul Primului Război Mondial au apărut îmbogățiți nejustificați. Legea în dezbatere în timpul guvernării sale are un titlu pompos, „pentru controlul averilor și apărarea onoarei”. Dar Iorga e realist: după ce intervenise o primă amnistie și încă banii nu fuseseră depuși în Elveția, când „toți hoții se aflau încă în țară”, atunci „puteam pune mâna în plin”.

Un leit motiv în Parlamentul român a fost starea drumurilor. La fel ca și alegerile, care dau loc unor discuții nesfârșite, și acestea își găsesc prezentatori, care altminteri rămân simplii spectatori în dealul Mitropoliei. Când guvernul Iorga aduce în discuție legea drumurilor și suma necesară pentru refacerea sau construirea din nou a rețelei rutiere – 400 de miliarde – toată lumea vorbește de cifre astronomice. Și Iorga nu-și ascunde mânia. Cum putuse premierul grec Eleutherios Venizelos să construiască 4 700 de km de șosele cu 350 de milioane de drahme, în vreme ce România se chinuia cu un contract stufos cu un consorțiu suedez? Și când se făcea, ici colo, un drum, acela ducea la casa unui potentat al zilei, încheie el denunțător.

Parlamentul a consacrat un timp apreciabil în discutarea situației din agricultură: conversiunea datoriilor agricole, îndatorarea primejdioasă a țăranilor care ducea rapid la pierderea proprietăților. Cu acel bun simț care caracterizează orice recomandare a sa, Iorga cere definirea, ca în Occident, a „bunului de familie”, adică acel pământ de care nu se poate atinge nici creditorul, nici samsarul. Pentru țăranii care cad prea ușor pradă cămătarilor, cere să fie susținuți cu credite mărunte (cei cu proprietăți de până la 5 ha).

În vreme ce Iorga face reduceri bugetare dureroase, unele nedrepte (concediază, de pildă, pe burlaci ori pe cei cu oarecare avere și păstrează familiștii nevoiași în Ministerul Instrucției Publice), afacerea *Skoda* izbucnește în toată uriciunea ei. Firma cehă de armanent nu-și achitase impozitele, sporise prețurile nejustificat dar împărțise comisoane generoase pentru ca lumea sonoră românească să-și fină gura.

*

Ca șef de guvern N. Iorga e silit să răspundă tuturor interpelărilor, să țină piept feluritelor recriminări, ba să și apere puncte de vedere de care nu e totdeauna convins. Încă de la început declară că politica externă nu se discută integral în Parlament deoarece ministrul de resort „nu poate spune tot ce știe”. După credința lui, propaganda în străinătate nu se poate face cu broșuri ci „cu liniște în interior” și înțelegere între partide. Asta nu-l împiedică să evoce relațiile încordate cu URSS, deținătoarea tezaurului nostru (mai cu seamă documentele Academiei, ce zac în „pivnițe mucedee”). Personal trimisese odată cu bunurile de patrimoniu național, o lădiță cu documente ce nu i-au fost restituite.

Să amintim că, la un moment dat, sovieticii au restituit, înainte de război, câteva piese riguros selectate.

Țara vecină nu recunoștea Liga Națiunilor, o critica la tot pasul dar avea o delegație sonoră de observatori acolo care îi foloseau tribuna pentru propagandă bolșevică. Iorga pune pe seama lui N. Titulescu faptul că România nu vorbește de Basarabia și nu stăruie pentru limpezirea situației juridice, în plan internațional, a provinciei.

În fond, el nu aprecia acest organism menit să armonizeze relațiile între națiuni și cu un dispreț abia voalat spunea că e o creație americană, „un val albastru simpatic”! La fel de personal rămâne când își va exprima, în 1936-1937, simpatia față de generalul Franco și războiul civil din Spania ori față de invadarea Abisieniei de către trupele italiene ale lui Mussolini.

În Parlament, dincolo de reproșurile că nu manifestă intransigență față de Cehoslovacia care ne furniza armament dar interzicea importul românesc de porumb, N. Iorga e silit să suporte invectivele deputatului PSD Lucrețiu Pătrășcanu: „Guvernul Iorga e unul de tip fascist căci se pregătește de război cu Uniunea sovietică, singurul dușman al burgheziei mondiale”, lansează tânărul credul care doar peste câțiva ani va fi ucis bestial de comilonii români ai NKVD-ului.

Atari ieșiri în Parlament erau posibile datorită efervescentei extremismului. Măsurile de potolire alternează cu noi răbufniri mergând până la asasinate. El însuși va fi, peste opt ani, una din victime. Dar N. Iorga nu rămâne la simple declarații retorice ci suspendă ziare, arestează agenți revoluționari „ascunși în spatele ordinii burgheze”, interzice adunări ale LANC, PSD ori ale Gărzii de Fier.

*

În anii 1931-1932 premierul deține și portofoliul ministerului Instrucțiunii Publice iar atenția lui se îndreaptă, precumpănitor, spre învățământul de toate gradele, căci vrea să-l scoată din „pedantismul administrativ”. Dascălul excepțional al atâtot generații își spune cuvântul avizat, analiza stărilor de fapt e convingătoare dar și elementul subiectiv transpare din fiecare intervenție a sa în Parlament.

Ca rector al Universității din București, acum ca ministru al Instrucțiunii, înțelege să meargă pe drumul lui Haret, deși admite că nu există formule definitive, imuabile. De fapt, acest predecesor ilustru, absolvent al Politehnicii franceze, fusese un imitator al politicii lui Napoleon I de „fabricare” a funcționarilor perfect obedienți statului. Iorga nuanțează lucrurile: vrea un consiliu la fiecare Universitate, iar autonomia acestora creiază independență, înlesnește progresul pentru că până la urmă sufletul României „e unde se face mai multă ispravă culturală”.

Gândul său e de a reforma învățământul în totalitate, de la școala primară la Universitate. Astfel anulează gradele „chinezești” (cu învățători provizorii, definitivi, de clasa I-a, a II-a ș.a.) de la clasele primare. Potrivnic examenelor de orice fel, el cere învățătorilor, pentru a-și arăta calificarea, activitate școlară. Căci prețuiește „pielea omenească” și nu poate lăsa un om să cadă la examen când, de multe ori, examinatorul e mai prost decât cel examinat. Îi va încuraja pe absolvenții de facultate (se vor numi „profesori primari”, cu un adaos de 25% la salariu și eventual o medalie, *Răsplata muncii pentru învățământ și biserică*). În 1931, din 40 000 de învățători 200 aveau studii superioare.

Sugestiile lui sunt contestate cu furie în Adunare: „16 discursuri pentru două nenorocite articole de lege”, cu referire la noul statul al învățătorilor și suprimarea definitivatului, se plânge premierul excedat. Până la urmă, se dădea lupta între normaliști și licențiați, pentru o stadardizare „de tip sovietic”: se ridică un cap, „îl tai imediat!”. Socotit „dărâmător al școlii”, el nu-i vrea pe învățători, „sufletul satului”, să ajungă trepăduși politici, revizori și inspectori, adică o masă de manevră pentru polticieni.

În corul detractorilor foarte sonoră rămânea Asociația învățătorilor care dorea să-și impună un reprezentant în comisiile de examinare. Cum examenele nu puteau fi desființate din cauza aprigei opoziții, Iorga cere ca în compoziția comisiilor să intre reprezentați ai Academiei, ai Universităților și ai băncii populare din sat. Aceștia vor da gir că învățătorul e constructiv, e implicat cu adevărat în viața satului.

Și în ceea ce-i privește pe elevi N. Iorga e reticent cu examenele; nu urmăresc gândirea elevilor ci doar „papagalul” lor. Aceiași părere proastă o are și despre manuale a căror „tiranie” vrea s-o suprima. Notele le înlocuiește cu calificative: bine, foarte bine, excepțional.

Nici modificarea legii învățământului secundar (votată în 1928) nu e acceptată ușor. Lui Iorga i se pare că acolo se pregătesc doar funcționari, „doritori de universitate”, cu o programă încărcată, profesori străini de loc și fără un mediu cultural propice desăvârșirii, atât a lor cât și a elevilor. Sunt șapte ani „de ofense sufletești, de întuneric, violențări ale părții vii din suflet”, declară el la tribună, amintindu-și prin ce a trecut personal.

Concret, preconizează școli cu cinci clase (nemixte) și altele cu trei clase (pregătitoare pentru universitate). Elimină suplimentele, înmulțirea nejustificată a orelor, reface programul „de râncedă moștenire” (de pildă savantele ore de teologie pentru fetișcane de 15 ani), după ce îl întrebase într-o zi pe un episcop: „Vreți să le faceți, Doamne, iartă-mă, mitropoliți?”

Cursurile teoretice urmau să se țină dimineața iar după prânz elevii erau datori să învețe o meserie pentru ca viitorii cetățeni să nu trăiască „doar cu teoria în buzunar”.

Dar ministrul, între șagă și restructurare, face și o predicție pe care azi o putem considera a fi fost înspăimântătoare: cum bolșevicii agitau spiritele că civilizația burgheză e pe marginea prăpastiei, s-ar putea să fim cu toții bolșevici și trebuie să cunoaștem un meșteșug. „Sunt eliptic și apocaliptic” încheie Iorga suav pledoaria pentru învățământul profesional.

E de observat, atunci, în anii '30, ca și mai apoi, că dialogul guvern – opoziție este, de cele mai multe ori, unul al surzilor. Exasperat, ministrul cere să fie scutit de interpelări căci „și cruzimea trebuie să aibă o margine”. Nici amintirea faptului că inițiativa particulară în Statele Unite sau Anglia, pe care el ar dori-o încurajată și în România, dă rezultate excelente, nu-i clintește pe oponenți. Precizează că în Regatul Unit ministerul Instrucțiunii funcționează cu un sfert din suma de care dispune cel al țării noastre. Iar diferența de pregătire este notabilă.

Orice propunere în sfera școlarizării deslănțuie discuții aprinse pro și contra. De pildă, el susține proiectul de lege pentru învățământul religios dar neobligatoriu. Motivația? Vrea să creeze „un cheag sufletec” într-o epocă de „mașinalism” în care tinerii sunt stăpâniți de o singură idee: „a birui, a stăpâni, a ajunge”. Primul ministru le amintește deputaților că la generația sa, din 60-70 de elevi înscriși în clasa I-a doar doi răzbeau până într-a VII-a.

Ce urmărea până la urmă ministrul reformat? Formarea unor oameni „culți, toleranți, iertători, generoși” se justifică el dramatic în fața unei Adunări intolerante.

Legea bacalaureatului, modificată în șase ani de două ori, e din nou supusă, în 1931, dezbaterilor parlamentare. Sugestiile premierului privesc numirea unui profesor universitar în fruntea comisiei examinatoare și cooptarea femeilor între membrii acesteia. Apoi cere pur și simplu scoaterea unor materii ca științele naturale de la examenul de bacalaureat (cu subiecte de genul: sistemul respirator la insecte!).

„Pe mine o să mă prinsă moartea clădind”, declară Iorga la un moment dat. Și, în adevăr, ca rector al Universității din București, a redresat, a curățat, a îndreptat o serie de lucruri lăsate până la el în paragină de profesori indiferenți. Acuzat prostește că se luptă pentru rectorat ca să încaseze 30 000 lei pe an, el amintește trufaș că „n-a dat faliment la nimic”, i-a potolit pe studenții zurbagii ieșiți în stradă, a ordonat viața căminelor (între altele, despărțind fetele de băieți), a scos Senatul din incinta Universității, a modernizat o aripă unde până atunci era „un cuib de cucuvele”.

Dar lumea universitară e plină de venin; nu-i vede realizările și îl acuză stupid că e bătrân (60 de ani), e cumular, se îmbogățește din banii primiți pentru cursurile la școala ce a întemeiat la Fontenay aux Roses. „Terorizat, sfâșiat, insultat”, Nicolae Iorga se vede convocat, el, ministrul Instrucțiunii, de înverșunatul Coculescu, autoproclamat rector în senatul universitar ca să-l confirme în post.

Ca rector, N. Ioga înțelege ca nimeni altul importanța autonomiei universitare. El amintește de stolnicul Constantin Cantacuzino și de domnitorul Constantin Brâncoveanu, inițiatorii Academiei domnești, care n-au impus nume profesori sau cursuri, n-au făcut inspecții ci au susținut-o financiar și s-au mulțumit cu rezultate ei. Iar profitul nu s-a lăsat așteptat căci Academia din București a ajuns faimoasă și, prin urmare, căutată de un număr mereu sporit de tineri din sud estul continentului, din Levant.

De aceia, în cadrul reformei preconizate de el autonomia ocupă un loc central. E vorba de 11 unități de învățământ subordonate acum rectorului. Oficiul universitar, un fel de „ligă a națiunilor” cu subvenții de la bănci și unde se făceau afaceri, urma să intre tot în grija rectorului. La fel de mercantilă era și încasarea de cote din taxele de examen de către secretarii generali ai facultăților. În acest sens vrea să creieze un fond din taxele percepute la examene pentru îngrijirea studenților bolnavi. Criticând practicile nenorocite din facultățile noastre, amintește de Germania unde studenții alegă la profesorii cei mai iluștri, în vreme ce la noi se duc la cei mai ieftini. „Suntem barbari lustruți”, conchide el.

Pentru înlesnirea studenților, interzice profesorilor să-i oblige a cumpăra cursurile. Tot pentru ei a amenajat terenuri de sport dar acestea au rămas pustii. Pune ordine în cămine; pe unele le vizitează în zorii zilei și nu ezită, unor fete nepieptănat de luni de zile, să le dea lecții de pieptănat: „s-au făcut ca niște flori”. Căminele erau surse profitabile de venituri pentru unii profesori care se îndatorau cu administrarea burselor studenților, achitând din ele camera, masa etc. dar trăgând în același timp pentru ei o cotă substanțială.

În mod surprinzător, Iorga este împotriva burselor de specializare în străinătate deoarece, odată întorși, beneficiarii lor puneau mâna pe catedre și se ridicau contra foștilor lor profesori. În plus, a constatat că studenții români vin de la Paris cu lucrări extraordinare, scrise de alții, și în țară nu mai produc nimic. „Opera personală se fabrică azi cu ușurință”, admite N. Iorga învins. Și, din nenorocire, „nu poți prinde pe român cu nimic”. El avea doar să încerce blocarea unor bursieri ceia ce trădează și subiectivismul manifest al istoricului.

Confruntarea cea mai dramatică din sfera învățământului, în timpul mandatului său de prim ministru, rămâne, indiscutabil, ieșirea în stradă a studenților din toate centrele universitare, urmată de suspendarea cursurilor. Ațâțați de gardiști, de comuniști, mediciniștilor părăndu-li-se prea lung rezidențiatul, celor de la Drept, „monopolul” avocaților bătrâni, sufocant, studenții ies în stradă, împing fetele înainte ca un scut și sparg 60 de capete de polițiști. În debandada creată e prins la mijloc profesorul Dragoș Protopopescu, tânăr universitar, „figură de să-l iei în brațe și să-l pupi în vârful nasului”, cum observă Iorga bine dispus.

Cei mai rebarbativi se dovedesc studenții ieșeni, ieșiți în stradă „cu bolovani, cărămizi, ciomege și gloanțe”. Iar bucureștenii, conduși de veșnicul student Cotigă, citeau cu nesaț *Chemarea la ordine a statului român* a acestuia.

De remarcat prestigiul colosal al profesorului căci, pe fondul închiderii cursurilor, a grevelor și manifestațiilor de stradă, „băieții lui inteligenți” nu înțeleg să rateze cursurile și se duc să-l audieze la Institutul de studii sud est europene. Și Iorga găsește explicația: muncitorul lucrează pentru patron, studentul pentru viitorul lui. El rămâne apărătorul necondiționat al studenților premiați care riscă în fiecare moment să se piardă în masa bacalaureaților „ieftini”. Acestora, majoritari, le oferă anul pregătitor obligatoriu în ciclul de învățământ universitar căci vin acolo fără să aibă habar de ceva.

În timpul mandatului său trece și proiectul de lege prin care Politehnicele din București și Timișoara erau recunoscute ca persoane morale, pentru a putea primi donații și a fi scutite de impozite. Apoi încearcă să schimbe mentalitatea în legătură cu învățământul superior ca pepinieră de

funcționari pentru că tot românul „moare de boierie”. E împotriva sistemului impus la Cluj de Consiliul Dirigent care, la noua universitate românească înființată acolo, și-a impus profesorii pe criterii politice. „Politica nu înseamnă căutarea adevărului”, declară el pe bună dreptate. De aceea, ca regulă generală, consideră că ingerința statului în toate gradele de învățământ nu face decât „să strice lucrurile”.

Vehemența tâmpă, lipsa de suplețe spirituală își spune cuvântul la tot pasul încât N.Iorga duce o luptă titanică în Parlament în primul rând ca să-și lămurească auditoriul. Așa e cazul propunerii aduse în fața deputaților privind înființarea unei facultăți de teologie catolică la București. „Crimă”, „ofensă adusă Camerei”, „atacarea ordinii publice”, „divizare sufletească”, „luptă confesională”, „ultragierea sensibilității ortodoxe” iată doar câteva din etichetele puse pe un nevinovat proiect realizabil cândva, într-un viitor neprecizat, atunci în 1932. În același timp refuză universități „minoritare”, cum se manifestă cea germană de la Cernăuți.

Iorga încearcă și unele schimbări în ministerul Instrucțiunii. Pentru că primește 200-400 de petiții zilnic, cu exprimări nu totdeauna limpezi, introduce un formular tipărit pentru ca sistemul de solicitare să fie mai expeditiv. Desființează direcțiile Educația poporului și pe cea a Arelor, „cam vagi” și care sunt doar „o dublare legiferată”. Apoi i se pare că directorii lucrează sectar și atunci creiază un consiliu al sfătuitoților ministrului format din consilierul general, reprezentanți ai asociațiilor profesionale, inspecțiști științifici și administrativi, referenți. Utilitatea acestor sfătuitoți, din păcate, n-a ajuns să fie verificată căci guvernul ce i-a succedat s-a grăbit să-i îndepărteze din minister.

Opoziția n-a întârziat să tune: ca realizări notabile tehnicianul Nicolae Iorga se laudă cu interzicerea pentru dactilografele din minister de a se farda și oprește pe parlamentari să bântuie prin instituție (cu alte cuvinte, să facă aranjamente, să dobândească hatâruri pentru partizani ș.a.) Iorga se apără: dacă cineva dorea o deslușire, putea veni la el căci „sâmbăta primea pe cel din urmă cerșetor”.

Măsurile din sfera învățământului, multe întemeiate, erau determinate în primul rând de reducerea bugetului. Așa, în ciuda faptului că susține fără rezerve școlile profesionale, se vede silit să închidă 74 din ele; 13 licee devin gimnasilor sau școli practice iar clasele duble le anulează. Opoziția vine cu oratori lovacii în apărarea cutărei școli centenare, dar arma cea mai frecvent folosită e amenințarea. *Patria*, foaia din Cluj a PNȚ, declară că îl va spânzura, bucovinenii îl numesc „barbar, răsturnător, distrugător” pentru închiderea unui liceu german. În loc să schimbe statutul școlilor, mai bine ar susține orfeline etc etc.

Felul în care a fost receptate în societatea românească ansamblul de legi privitoare la învățământ, în fond cea mai importantă parte a guvernării sale din 1931-1932, rămâne emblematic pentru nestatornicia noastră, indiferența cu care se votează, se modifică ori devin caduce mai toate legile. Peste numai doi ani, în 1934, nu e ales în comisia senatorială care dezbată legea învățământului inițiată de el. În schimb figura un necunoscut, Birman Sigmund. Cu iscusință „talmudică” legea lui a fost interpretată, desfigurată iar la minister a urmat o dezordine filosofico sociologică, orchestrată de Dimitrie Gusti și de secretarii de Stat care au continuat să facă ce știau de când au fost inventați: să-și plaseze partizanii politici în posturi fără răspundere dar gras retribuite.

Erudit de talie internațională, definit cu epitete folosite totdeauna la superlativ, Nicolae Iorga rămâne un realist cuceritor. Când senatul votează o lege prin care limita de vârstă în învățământ nu i se aplică (alături de profesorul Gheorghe Marinescu), refuză să transforme catedra în „adăpost al oboselii sale”. În același timp însă, nu-i vrea la Universitate nici pe tinerii grosolani – aluzie la C. C. Giurescu și comilitonii acestuia – dar nici pe bătrânii „căptușiți cu legei excepționale”. Legea s-a votat cu 147 voturi pentru și unul împotriva (al său propriu, anulat însă de conducerea Senatului).

*

Istoriograf al bisericii române, ctitor și salvator de așezăminte în ruină, președinte al Comisiei Monumentelor Istorice care avea în grijă și patrimoniul religios al țării, Nicolae Iorga se manifestă cu aceeași obstinație în speranța că biserica este un factor de educație spirituală, de coeziune socială și masă ales un exemplu pentru societatea confruntată cu mișcări extremiste, sărăcie, disperare.

Dezamăgirea transpare din aproape toate intervențiile sale în Parlament. Astfel, se dovedește neputincios să oprească restaurarea nepotrivită a unor biserici. Ierarhi, comitete, comanditari, binefăcători – toți își imaginează că se pricep, fără să întrebe vreodată încât asistăm la „o adevărată sălbătecie estetică”.

Apoi alegerile eparhiale iau tot mai mult forma celor politice și e necesară intervenția magistraților încât, observă Iorga necăjit, ajung laicii să îndrepte biserica și nu invers. Participant el însuși la o asemenea adunare, e acuzat că favorizează un candidat. La Vălenii de Munte, unde a întemeiat un muzeu bisericesc și a reparat două biserici, nu reușește să intre în adunarea parohială din rațiuni politice, fiind combătut de liberali.

Marile așezăminte de binefacere și-au irosit averile prin exproprieri, reforme administrative detestabile și o gospodărire prădalnică. Cu referire la cel mai însemnat așezământ din Moldova – Sf. Spiridon – ctitoria lui Constantin Racoviță din secolul al XVII-lea, N. Iorga dezvăluie starea jalnică în care se află, neputința redresării și mărginirea tuturor la simple constatări.

*

Odată încetat mandatul său guvernamental, Iorga se retrage în Senat, declarând că „nu mai reprezintă un impozant număr de căciuli”. Poate nu doar împușinarea aderenților îl face pe înțeleptul erudit să se distanțeze de hățișul politic. Are senzația că lumea e otrăvită de presă și datoria lui e s-o „deszăpăcească”. Pledează pentru schimbarea structurii Senatului într-unul corporativ (cu reprezentanți ai specialiștilor). Doar că restricțiile însumate într-un regim dictatorial, ce va culmina cu Constituția impusă de Carol al II-lea în 1938 lasă prea puțin loc discuțiilor de altădată.

Demersul său oratoric se resimte de această atmosferă constrângătoare: reproșează vag improvizațiile din administrație, susține pătimaș că România e bine înarmată (cine afirmă contrariul e „un mizerabil”), constată propaganda deșănțată sovietică în porturile noastre. În același timp, nu se lasă înșelat de descrierea mirifică a taberelor de muncă *Copiii sapelor* din Germania și întreabă fals inocent: oare în aceste tabere nu sunt ținuți și oponenți ai regimului hitlerist – aluzie la temutele lagăre de concentrare pe care, chiar la fața locului, mulți le negau existența.

De-a lungul prezenței sale parlamentare, lui N. Iorga i s-a imputat destulă credulitate, recomandări nerealiste, soluții inoperante. După ce, la modul retoric, țărani români îi par a fi „politehnicieni geniali”, capabili să meșterească orice, se întreabă cum pot fi aceștia convinși să-și unească loturile spre a le mări eficiența sau măcar să le lucreze atent. Și își răspunde singur: să fie controlați cărașii și lăsați pe șosele doar cei ce vor face dovada că și-au îngrijit convenabil lotul...

Pe de altă parte Iorga nu e naiv.

Existența Gărzii de fier, cu tot cortegiul de manifestări agresive, destabilizatoare, e percepută parcă premonitoriu de marele om. Susține că dacă ar fi avut reprezentanți în Parlament, această organizație teroristă și-ar fi pierdut virulența dar strecoară și un gând amenințător: rememorând fapte din Primul Război Mondial, când colonelul canadian Boyle s-a dus în Rusia spre a recupera bijuteriile reginei Maria, trimise acolo odată cu tezaurul țării, el și însoțitorii au fost înconjurați de bolșevici. Canadianul s-a descurcat după practicile vânătorilor din țara sa: l-a dibuit și ucis pe șeful haitei. Așa trebuie procedat și în cazul Căpitanului.

Legat afectiv de Carol al II-lea, pe care l-a apărat ca moștenitor al Tronului, în răspăr cu ce se aștepta de la el, susținător apoi categoric al politicii sale dictatoriale, N. Iorga eșuează explicit, după propria mărturisire, în încercarea de comunicare a suveranului cu Senatul; pur și simplu „își distruge cariera”.

Ca președinte al înaltului for, poziție stimabilă dar prinsă în corsetul unui discurs encomiastic despre Constituția carlistă, N. Iorga se vede silit să demisioneze când obediența organismului legislativ are o margine: senatorii resping regulamentul ce li s-a impus cu 88 voturi împotriva și 49 pentru. Ultima apariție în Senat, cea din 18 martie 1940, se înscrie în același efort disperat de justificare a unei dictaturi născută din ambiție, sărăcie, vrajbă politică endemică și al cărei sfârșit, vai, Nicolae Iorga avea să-l constate la 6 septembrie 1940, odată cu abdicarea celui până mai ieri venerat.

*

Privită în perspectivă istorică, guvernarea lui N. Iorga din anii 1931-1932 a fost catalogată de prea mulți ca negativă. Marele savant s-a micșorat ca prim ministru, au spus unii. Alții l-au socotit, pentru acel răstimp, la remorca vicleanului Constantin Argetoianu. O judecată cumpănită trebuie să recunoască efortul încrâncenat, dăruirea și dezinteresul cu care a abordat această demnitate. Dezamăgit și totodată ușurat că se poate întoarce la masa lui de lucru, Iorga asigură în 1936 pe dr. N. Lupu: „mai mult îmi pasă când mi se schimbă bucătăreasa decât când e vorba de un nou guvern”.

Un intelectual de rasă în Parlament, ajuns la un moment dat șef al guvenului, președinte al Senatului, rămâne o experiență plină de învățăminte pentru o țară unde politica e cazanul lui Satana. A-i cunoaște fapte din acest răstimp e benefic nu doar pentru polticienii de azi ci și pentru marele public care tânjește după liniște, armonie și înțelegere – dorințele de totdeauna ale lui Nicolae Iorga.

Sesiunea extraordinară 1930 – 1931

Adunarea deputaților

Ședința din 30 aprilie 1931

Prezintă programul guvernului¹ în fruntea căruia a fost numit la 30 aprilie 1931.

D-le președinte, d-lor deputați, am crezut necesar ca din mijlocul acestui Parlament, căruia nu-i voi precupeți, căci n-ar fi drept, recunoașterea pentru încrederea cu care a pornit la lucru, pentru bunele intenții și pentru toleranța pe care a manifestat-o și pentru idei cu totul deosebite de ale sale, pentru un sistem de gândire cu totul altul, să răspund la curiozitatea, foarte naturală, cu privire la ce ne-a îndemnat, în afară de elementara datorie față de Suveran și de dorința de a da țării liniște și siguranță, să primim o sarcină de răspundere istorică.

Prin natura însăși a ocupațiilor noastre, oameni de știință, și nu literați ideologi, și oameni de lungă experiență practică, ne-am găsit uniți asupra unei concepții de unde în toate domeniile pleacă judecata noastră, concepție pe care în zece legislaturi, ales totdeauna contra presiunilor guvernamentale, am manifestat-o eu însumi cu o îndărătnică statornicie, jertfindu-i tot ce aș fi putut avea în viața politică a țării noastre.

Această concepție e opusă celeia că o societate politică sau națională e o colecție întâmplătoare de oameni oarecari, pe cari n-ai nevoie să-i cunoști în trecutul și prezentul lor, pe cari n-ai de ce să-i întrebi și pentru cari, luați individual, poți face oricâte și orice legi, fericindu-i în abstract. Ea admite că avem a face în România cu un corp organic, de o dezvoltare multiseculară, cu o veche democrație de țărani fără vulgaritate, având virtuți de tradițională aristocrație, nobili în simțire, în gând și în purtări, credincioși totdeauna Domnilor lor, cu care se simt una, și indiferenți la curente de ideologie, pe care nu vreau și nu pot să și le asimileze.

Așa fiind, cugetarea noastră și nevoile strigătoare ale țării se confundă de la sine într-un program de reforme care sunt rațiunea noastră de a fi în acest loc.

Și anume:

Restituirea acelor drepturi ale Coroanei care, spre paguba ei și a tuturora, i-au fost răpîte mai ales în anii din urmă.

Prefacerea Parlamentului, dintr-un simplu organ al luptelor de partide, într-o reprezentare adevărată a voinței nației întregi, liber exprimată.

Prefacerea regionalismului strâns încă în granițele tăiate de regimurile străine peste corpul firesc al țării în cumintele localism îndreptat după normele cele mai naturale ale ei, după regiunile geografice permanente.

Însănătoșirea trupească și sufletească a țăranului.

Deci, pentru moment, modificarea legii sanitare în sensul de a o adapta cât mai mult posibil nevoilor și posibilităților actuale; readucerea spitalelor sub administrarea directă a Statului; reînființarea depozitului central de medicamente și a depozitelor regionale; desființarea Regiei autonome a fondului sanitar, care funcționează în condițiuni nesatisfăcătoare, precum și unificarea legilor de organizare ale celor trei case de asigurări muncitorești (din Ardeal, Bucovina și Vechiul Regat).

Înlocuirea formelor moarte ale unei administrații birocratice prin organe locale strâns legate de viața însăși a poporului, fără a substitui autorității, al cărui instinct e și în sufletul țăranului celui mai nenorocit, vane formule care fărâmițează puterea publică și instalează iresponsabilitatea formațiunilor anonime.

Crearea școlii după necesitățile societății, fără ca Statul să sacrifice banul muncit al mulțimilor pentru a crea paraziți fals-culturali, veșnic element de nemulțumire și agitație.

Deci scoaterea școlii din făgașul unui pedantism administrativ, împărțitor de diplome, unirea, în orice grad al ei, a teoriei cu practica agricolă și industrială, osebirea în autonomii speciale a tuturor acestor grade, legate până acum în mod arbitrar unele de altele, completa liberare a Universității, înzestrată de Stat cu venituri pe care să fie singură stăpână, și verificarea, alegerea profesorilor prin concursuri, ca odinioară. Sprijinirea întregului învățământ pe o școală primară capabilă de a crea cetățeni luminați.

Revenirea la o agricultură de solidaritate între plugari și de strânsă organizație sub controlul prefectului economic, care ar înlocui superfetația prefectului ales, prilej de cheltuială zadarnică și de încurcături în acțiunea puterii executive; restaurarea creditului grânelor românești prin colaborarea muncii ordonate cu adevărata știință.

Înzestrarea țării cu funcționari de muncă și devotament, atâția câți trebuie, la locul unde trebuie, și smulși de la orice alte legături decât cu datoria lor.

Învierea unei producțiuni naționale prin reintroducerea spiritului de libertate de care era însuflețită altădată și pe care l-a înăbușit o reglementare imposibilă de pus în practică și care nu e decât o piedică pentru orice

inițiativă și o negare a înseși drepturilor asigurate prin Constituție. Îndrumarea desfacerii mărfurilor noastre pe un sistem de circulație adaptat adevăratelor nevoi ale societății românești.

Cercetarea prin control la fața locului a condițiilor care au făcut din țărani și din cele mai interesante clase orășenești robii unei caste de cămătari, operând în voie, (*aplauze pe unele bănci ale majorității și pe băncile Partidului Țărănesc*) și a unui comerț de bani total nesupravegheat până acum și cu punerea la îndemâna datornicilor de toate clasele a unui onest credit mărunț, de care sigur au nevoie. (*Aplauze pe unele bănci*).

Trecerea de la un buget rigid la chibzuiala continuă a unei gospodării naționale, care ea, și nu finanțele echilibrate pe hârtie, e esențialul. Iar, pentru moment, revizuirea bugetului actual pentru semestrul al doilea, întrucât acest buget a fost întocmit nu numai în ciuda normelor financiare și economice, dar și în aceea a celor mai elementare reguli de contabilitate.

O parte însemnată din ceea ce ne propunem a face, cu orice risc, e strașnica urmărire a oricărei malversații, pedepsirea exemplară a vinovaților. (*Aplauze unanime prelungite și îndelung repetate*).

Pentru aceasta în special ne gândim la o lămurire a tainei care înconjoară încă trista afacere a fraudelor la legea alcoolului. (*Aplauze prelungite și strigăte de „bravo”*).

Mânați de dorința generală setoasă de a vedea pedepsiți pe toți cei care s-au atins de banul țării (*aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate*), vom merge și până la cercetarea originii unor averi care uimesc și scandalizează. (*Aplauze furtunoase, prelungite, strigăte de „bravo”*).

În același timp, orice creațiune care, fie și sub formele cele mai ispititoare înseamnă risipă, va fi înlăturată - și ne gândim mai ales la acele regii autonome, pur administrative (*aplauze prelungite pe băncile Partidului Național Liberal și ale Partidului Țărănesc*), care, dublând pe funcționari, se isprăvesc prea dese ori cu deficite anuale.

Urmăririi fraudelor din birouri îi vom pune alături împiedecarea scumpirii artificiale a articolelor de primă necesitate, al căror preț aduce la disperare lumea săracă. Astfel România își va câștiga dreptul de a căpăta acel concurs de care fără îndoială va avea nevoie pentru completa dezvoltare a imenselor ei posibilități economice.

Pentru a avea la îndemână o dreptate sigură și repede, vom scurta printr-o curajoasă simplificare haosul unei legislații care, 15 ani de la unire, e încă un amestec de moșteniri și împrumuturi, fără nimic din datina și din cerințele țării. (*Aplauze pe băncile Partidului Țărănesc*). Ea va servi să apere creditul particularilor și al țării dăunat prin imixțiuni pripite.

Părăsirea falsei direcții în ce privește comerțul, fără drumuri, sugrumat de reglementații artificiale, zăpăcit de trecerile subite de la un regim la altul, lipsit de adevăratele organe pe care el însuși să și le fi voit, făcând din Camerele de comerț și de industrie, ca și din Camerele agricole, adevărate comitete permanente ale unor sfaturi de județe.

Însuflețirea armatei ca o mare camaraderie disciplinară (*aplauze unanime, îndelung repetate*), a cărei viață morală să fie deopotrivă cu pregătirea tehnică și înzestrarea cu tot ce e necesar apărării naționale. (*Aplauze unanime, prelungite*).

Câștigarea națiunilor etnografice și culturale care trăiesc în națiunea politică română pentru cea mare operă de colaborație care ar restabili în aceste locuri binecuvântate solidaritatea, care a făcut puterea lor.

Păstrarea unor legături care ne sunt scumpe cu țările de care nimic nu va putea dezlipi inima națiunii noastre (*aplauze unanime, prelungite*), stăruind ca și până acum, în interesul păcii generale, la păstrarea unor hotare pentru care am sacrificat floarea unor generații.

Adâncirea alianțelor și prieteniiilor României, până astăzi simple acte diplomatice sau convenții militare, peste toate straturile națiunii, pentru ca în toate domeniile schimbul de influențe și întregirile economice să dea una din cele mai solide baze ale acestei păci, sprijinite pe câtă dreptate națională se poate stabili în haosul moștenirilor istorice, rezultate din ruina imperiilor internaționale.

Dorința de a ajunge la cele mai bune relații cu toate Statele naționale înconjurătoare, potrivit cu cele mai sănătoase tradiții ale unei lungi vieți istorice.

Ar fi zadarnic și, adaug, necuviincios să se ceară o aprobare atât de vastă și pe o concepție atât de deosebită unei Adunări care, cu toate sfaturile pe care cu frățească iubire și fără nici un interes de partid i le-am dat, a urmat prea adesea căile ispititoare ale ideologiei pure, îngrămădind o legislație care se cere revizuită (*aplauze pe băncile Partidului Național Liberal și ale Partidului Țărănesc*), bucată cu bucată, păstrând multul care e asimilabil, dar înlăturând toată zădărnicia unor paragrafe strecurate cu o repeziciune fără exemplu.

Aceasta ne îndeamnă la o despărțire, pe care m-am luptat aproape două săptămâni să o evit, și pe care, în ciuda legăturilor de opoziție cu minoritatea din toate partidele și la majoritate chiar, a unor manifestări individuale pe care le prețuiesc recunoscător, mi-o impune întrebuințarea, de conducerea Partidului Național Țărănesc, contra celor mai prietenești propuneri de colaborare, a tot ce poate iscodi exclusivismul de partid (*întreruperi pe băncile majorității*), peste care, cu concursul tuturor voințelor libere din mijlocul tuturor partidelor. (*Întreruperi, zgomet pe băncile majorității*).

D. Iuliu Maniu: N-ați propus nici o colaborare. (*Aprobări pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: ...a căror ființă n-am dreptul s-o critic, dar cu care în această însușire a lor nu înțelegem a lega soarta acestui Minister, aș fi dorit să am posibilitatea de a lucra. (*Întreruperi, zgomot pe băncile majorității*).

D. Iuliu Maniu: N-ați făcut nici un demers. N-ați propus niciodată nimic. (*Aprobări. zgomot pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Țara, silită fără voia noastră să aleagă în condițiile unei legi nedrepte, va judeca între o direcție și între cealaltă. Ne vom supune hotărârii ei, în care avem încrederea pe care ne-o poate da o întreagă viață de credință și de muncă. (*Întreruperi, zgomot pe băncile majorității*).

D. Iuliu Maniu: N-ați propus niciodată colaborarea. (*Aprobări. aplauze, întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, am să dau citire unui înalt Mesaj Regal.

Voci: La tribună!

D. profesor N. Iorga trece la tribună și dă citire următorului mesaj regal:

CAROL al II-lea,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate.

Asupra raportului Președintelui Consiliului nostru de Miniștri cu Nr. 2.043 din 1931,

Văzând și jurnalul acestui Consiliu sub Nr. 488 din 29 Aprilie 1931.

În virtutea art. 4, 11 și 72 din legea electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat, precum și a dispozițiilor art. 90 din Constituțiune, privitoare la termenul înăuntrul căruia urmează a fi convocat Corpul Electoral și Corpurile Legiuitoare,

Am decretat și decretăm:

Art. I. Adunările legiuitoare sunt și rămân dizolvate. (*Aplauze furtunoase prelungite pe băncile Partidului Național Liberal și ale Partidului Țărănesc. Voci: trăiască Maniu; aplauze prelungite și repetate pe băncile majorității*).

Art. II. Corpul electoral din tot cuprinsul țării se convoacă de Noi pentru a alege

Adunarea Deputaților și Senatul.

Art. III. Alegerile se vor face precum urmează:

Pentru Adunarea Deputaților în ziua de 1 iunie;

Pentru Senat:

a) În ziua de 4 iunie 1931, luând parte la această alegere potrivit art. 4, alin. a din legea electorală, toți cetățenii români de la vârsta de 40 ani împliniți cu votul obligatoriu, egal, direct și secret, pe circumscripții electorale, prin scrutin de listă.

b) În ziua de 6 iunie 1931, luând parte la această alegere, potrivit art. 4, alin. b din legea electorală, toți membrii aleși ai consiliilor comunale urbane și rurale și ai consiliilor județene, întruniți în colegiu separat.

c) În ziua de 8 iunie 1931, luând parte la această alegere în colegii separate, potrivit art. 4, alin c și d din legea electorală: membrii Camerelor de comerț, secția comercială, membrii Camerelor de comerț, secția industrială; membrii Camerelor de agricultură precum și profesorii universitari onorari, titulari și agregați și conferențiarilor definitivi, întruniți în colegii separate pe fiecare universitate.

Art. IV. Noile Adunări sunt convocate în București, în ziua de 15 iunie 1931.

Art. V. Președintele Consiliului Nostru de Miniștri este însărcinat cu executarea dispozițiilor prezentului decret.

Dat în București, la 30 aprilie 1931

CAROL

Președintele Consiliului de Miniștri, Nicolae Iorga

NOTE

1. Regele Carol al II-lea preciza în mesajul său că numise guvernul N. Iorga „la capătul eforturilor de a realiza uniunea națională față de grelele probleme financiare și economice care se pot birui numai prin solidaritatea întregii națiuni”.

Guvernul era astfel constituit: N. Iorga, președinte, titular la Instrucție Publică și ad-interim la Interne; dr. I. Cantacuzino, Muncă, Sănătate și Ocrotiri Sociale; M. Manoilescu, Industrie și Comerț; gl. C.St. Amza, Armată; C. Hamangiu, Justiție; Gh. Ionescu Șișești, Agricultură și Domenii; V. Vâlcovici, Lucrări Publice și Comunicații; D.I. Ghica, Afacerile Externe; dr. Iuliu Hașeganu, ministru de Stat.

Ședința din 15 iunie 1931

**În această ședință s-a ales președintele Camerei
și s-a dezbătut validarea alegerilor¹**

Declarând deschisă sesiunea extraordinară, a propus: „Domnule președinte, ca o chestiune prealabilă, aș dori să începem lucrul nostru, care este foarte greu, cu trei ședințe pe zi. Este mai bine să începem așa și să terminăm cu una decât să începem cu una și să terminăm cu patru”.

În legătură cu înființarea subsecretariatului de Stat pentru minorități

D. A. C. Cuza, președintele de vârstă: D. Elemer Gyarfás are cuvântul.

D. Elemer Gyarfás: D-lor deputați, județul Odorhei este un județ unde minoritatea maghiară este în cea mai mare proporție, trecând peste 97 la sută din populație. În acest județ s-au săvârșit fapte, cu ocazia, alegerilor, care ne-au surprins și pe noi, cu toate că chiar cu prilejul alegerilor din 1927 am fost obișnuși cu câteva abuzuri. D-lor deputați, în acest județ, capul listei a fost contele Bethlen, președintele nostru. Și văzând că guvernul actual, când a preluat puterea, a declarat că dorește să facă un pas către minoritari, și în acest scop a înființat într-o formă greșită, dar a înființat totuși, un subsecretariat de Stat al minorităților...

D. profesor N. Iorga: De ce este greșit?

D. Octavian Goga: D-le președinte al Consiliului, suntem de părerea d-lui Gyarfás.

D. Elemer Gyarfás: Dacă îl interesează pe d. prim-ministru de ce spunem că Subsecretariatul de Stat al minorităților a fost greșit, îi vom spune că noi considerăm înființarea acestui subsecretariat ca binevenită, dar modul cum a fost ocupat acest post îl considerăm greșit.

D. profesor N. Iorga: De ce?

D. Elemer Gyarfás: Deoarece, d-le prim-ministru, dacă d-voastră ați crezut ca prin înființarea acestui subsecretariat de Stat să faceți un pas de apropiere către minorități, cred că ar fi fost bine să fi întrebat toate partidele minoritare, în ce mod să se constituie acest subsecretariat de Stat și care ar fi persoana cea mai indicată, din care partid și din care minoritate, care să ocupe acest post.

D. profesor N. Iorga: D-le deputat, am înțeles. (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Ioszeff Willer: Ați înțeles greșit, d-le prim-ministru, fiindcă aici nu este vorba de satisfacerea unei ambițiuni.

D. profesor N. Iorga: Pe d-ta te-am înțeles. (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Ioszeff Willer: D-le prim-ministru, voi spune sincer: d. Brandsch totdeauna s-a manifestat ca un dușman al națiunii maghiare, totdeauna a manifestat o purtare care ne-a jignit; d-sa ne-a denunțat guvernului anterior și de aceea nu avem încredere în persoana d-sale. Aceasta este cauza, singura, pentru care ne simțim ofensați de situațiunea de astăzi.

D. profesor N. Iorga: Îi veți reface educația. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-le prim-ministru, față de această deosebire de păreri dintre minorități, cred că ar fi fost mai bine să fie un român. (*Ilaritate*).

D. Elemer Gyarfás: Dar, d-lor, trebuie să spun că în afară de aceasta d. Brandsch s-a arătat dușman hotărât al minorităților și a dovedit că nici pentru ideea apărării dreptului minoritarilor nu a avut simțul necesar, fapt care a făcut chiar minoritatea germană să-l dezavueze, lucru care poate fi controlat și prin faptul că s-a dat o deciziune publicată și sunt convins că dacă partidul german ar fi fost întrebat în privința persoanei, desigur că partidul german în nici un caz n-ar fi indicat pe d. Brandsch.

D. Al. Lapedatu: Dar nu d. Roth sau d. Bethlen numește miniștri, ci președintele Consiliului, conform Constituției.

D. Elemer Gyarfás: Dar dacă scopul acestei numiri a fost să se câștige minoritățile?

D. Al. Lapedatu: N-a putut fi scopul acesta.

D. profesor N. Iorga: După sistemul acesta, atunci ar fi un reprezentant permanent al minorităților; nu s-ar mai schimba de la un guvern la altul dacă minoritățile ar fi convenit să-l impună oricărui guvern românesc. Eu știu de ce am recurs la d. Brandsch: fiindcă eu iubesc minoritățile, dar eu nu pot să primesc în guvernul meu decât un om care a dovedit că iubește România și poporul românesc. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității, strigăte repetate de „bravo”*).

D. Elemer Gyarfás: D-le prim-ministru, în ceea ce privește chestiunea întâia, în tot cazul este foarte îmbucurător pentru noi să ne gândim că dacă va veni alt guvern vor avea ocaziunea și alți minoritari să treacă pe acea bancă.

D. profesor N. Iorga: Aia, așteaptă d-ta! (*Ilaritate*).

D. Elemer Gyarfás: În ceea ce privește chestiunea a doua, vă asigur că nu acuma este vremea să dovedească cineva dacă are dragoste sinceră pentru cultura românească și pentru poporul românesc; să căutați pe cei care au arătat sub imperiul străin iubire pentru cultura românească.

D. profesor N. Iorga: Ca d-voastră.

NOTE

1. În legătură cu alegerea președintelui Camerei, care trebuia să fie cel mai în vârstă dintre membri, deputații se contrazisese: A. C. Cuza sau gl. Racoviță? N.I. intervenise: „Declar din partea guvernului că noi nu voim nici să îmbătrânim pe domnul general Rosetti, nici să întinerim pe domnul Cuza”. A fost ales A. C. Cuza. Apoi a început verificarea alegerilor, operație migăloasă; D.R. Ioanițescu a constatat la un moment dat că pentru două treimi din județe nu erau contestații, toți dovedind „spirit larg”, așa că putea fi discutată treimea rămasă. N. Iorga observă iritat: „Vă rog să nu începeți cu astfel de manifestații”. La alegeri s-au prezentat: PNL (George Brătianu), gruparea Corneliu Zelea Codreanu, Uniunea Națională, Liga Apărării Național Creștine, Partidul Național Țărănesc, Blocul Muncitoresc și Țărănesc, Partidul Poporului, Partidul evreiesc, Partidul Țărănist Democrat (cartelat cu Liga contra cametei), Partidul maghiar, Partidul Social Democrat. Au intervenit L. Pătrășcanu și Imre Aladar împotriva invalidării alegerilor de la Satu Mare, unde candidase un reprezentant al Blocului muncitoresc și țărănesc, cu remarca: „Aceste idei încep să pătrundă în popor, caravana trece, câinii pot să latre”. N. Iorga a intervenit: „Domnule președinte, în certele acestea pentru mandate, guvernul nu se amestecă, dar am desăvârșită încredere în hotărârea și experiența dumneavoastră pentru ca să uzați de regulament împotriva oricui vorbește în felul acesta. A trata Statul și societatea românească de câini, aceasta în caz când domnul este validat, trebuie să aducă imediata trimitere a dumisale înaintea comisiei de disciplină. Domnule președinte, pentru buna cuviință a acestei Adunări, cui vorbește așa, să nu i se ceară să retracteze cuvintele, este incapabil de a le retracta, dar noi suntem capabili de a-l trimite afară, potrivit regulamentului”.

Polemizează cu Octavian Goga și Gr. Trancu Iași pe tema alegerilor

D. A. C. Cuza, președintele de vârstă: Aveți cuvântul.

D. Octavian Goga: D-le președinte, vă rog foarte mult să amânați această discuțiune pe mâine.

Am ascultat cuvintele d-lui Gyarfás și nu aș vrea ca aceasta să treacă în opinia publică ca o persecuțiune specială îndreptată împotriva Partidului maghiar. Nu au avut numai d-nealor acest prilej în alegerile de la Odorhei. Întâmplarea face ca și partidul nostru, Partidul Poporului, să fi suferit la Odorhei exact aceleași lucruri pe care le-au suferit d-nealor.

Prin urmare, vă rog foarte mult ca pentru ziua de mâine să îngăduiți ca și Partidul Poporului să-și prezinte documentele pe care le are cu privire la această alegere. (*Zgomot, întreruperi*).

Voci: Nu, nu.

D. Octavian Goga: D-lor deputați, cred că la primul contact pe care îl avem cu d-voastre, e bine să dați dovadă de obiectivitate. Faceți cum vreți.

D. A. Chemale: De ce nu ați spus de la început lucrul acesta aci?

D. Octavian Goga: Nu avem aci la îndemână toate actele.

D. A. C. Cuza: Consult Camera asupra amânării discuțiunii.

Voci: Nu se amână.

D. Octavian Goga: D-le profesor Iorga, faceți rău că dați dovadă de intoleranță față de noi.

Eu sunt dator aci, în numele șefului meu, Mareșalul Averescu, să vin să vă arăt purtările pe care le-a avut administrația de la Odorhei față de candidații noștri. În ambele zile și înainte de alegeri și în cursul alegerilor, a fost arestat candidatul nostru, fostul subsecretar de Stat, d. Bucșan. D-sa a fost arestat și condus afară din județ cu un sergent în automobil.

O voce: Unde, la Odorhei?

D. Octavian Goga: Da, la Odorhei.

Și vă rog, d-le prim-ministru, cel puțin să avem trista satisfacțiune de a ne arăta aceste doleanțe la tribuna Camerei.

Cred că d-voastră trebuie să inaugurați printr-un act de dreptate contactul d-voastră cu această Cameră, și atunci contez pe spiritul d-voastră de legalitate ca să amânați până mâine această discuțiune, când d. deputat din Făgăraș, d. Dănilă Vasu, va veni aci să-și arate documentele de care dispune, ca să poată Camera să judece și să nu treacă în conștiința publică cum că este un act de persecuțiune îndreptat împotriva Partidului maghiar.

D. N. Iorga: Mi-ați pus o întrebare, d-le deputat Goga, și ați pornit de la faptul că așa fi făcut un gest...

D. Gr. L. Trancu-Iași: Ați comandat Camerei; d-voastră nu trebuie să comandați.

D. N. Iorga: D-le Goga, era să vă răspund. Tonul însă cum acest domn vorbește mă face să nu vă răspund (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-le prim-ministru, regret că interpretați greșit. Avem tot respectul care se cuvine față de înalta funcțiune pe care o aveți d-voastră.

D. N. Iorga: D-le Goga, am pentru d-voastră toată prietenia și toată stima, și așa fi cel din urmă dintre oameni dacă nu așa cunoaște ce însemnați d-voastră pentru literatura românească și care este rolul d-voastră în crearea României Mari.

Am luat cuvântul ca să vă răspund; dar ca să întrebuițeze domnul care este lângă d-voastră, Trancu-Iași, tonul care este liber să-l întrebuițeze acasă la dumnealui față de servitorii dumnealui, aceasta nu o pot permite. (*Aplauze prelungite*).

(*D. Gr. L. Trancu-Iași întrerupe*).

Voci: Jos, jos, jos.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Nu-ți dau voie să întrebuițezi asemenea cuvinte.

Voci: Jos, jos.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Dar de ce vorbești așa, vorbești către servitorii d-tale?

Voci: Jos, jos.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Credeți că... (*zgomot, protestări*). Nu-ți dau voie să întrebuițezi asemenea cuvinte.

Voci de pe băncile majorității: Jos! jos!

D. Gr. Trancu-Iași: Credeți că o să ne intimidati? D. Iorga uită că este prim-ministru, crede că este deputat...

Ședința din 16 iunie 1931

Dialog cu D.R. Ioanițescu pe tema alegerilor din județul Buzău

D. A. C. Cuza, președintele de vârstă: D. Ioanițescu are cuvântul.

D. D. Ioanițescu: D-le președinte, d-lor deputați, dacă contestăm alegerile din județul Buzău, este pentru că în acest județ, în afară de punerea în minoritate a autorității actualului guvern, d. dr. Angelescu este special vizat, împreună cu colegul nostru, d. Justin Stănescu, de felul cum s-au săvârșit acele alegeri.

Desigur că d. dr. Angelescu are să-și aducă aminte cele ce îi voi reaminti. Și anume, felul cum d-sa în timpul alegerilor de sub trecuta guvernare, alegeri a căror perfectă libertate este de notorietate publică, a venit la mine sub impresiunea unor evenimente viitoare - avea temeri d. dr. Angelescu că nu ar putea să reușească la Cameră și mi-a cerut tot felul de anchete și de para anchete. Împreună cu colegul meu d. Mirto și cu d. ministru de Interne de atunci, d. Alexandru Vaida-Voevod, am satisfăcut complet toate cererile d-lui dr. Angelescu, trimițând acolo anchetele pe care le-a cerut și inspectorii pe care i-a vizat, deși noi știam precis că acești inspectorii se scaldă în apele liberale, după cum am să vă dovedesc acum. În aceste alegeri a fost înlocuit de la prefectura județului harnicul teolog Constantinescu...

O voce de pe băncile majorității: E profesor de istorie, nu teolog.

D. D. R. Ioanițescu: ...mi se pare că d. Constantinescu este profesor de istoria teologiei...

D. profesor N. Iorga: Îl răspotim (ilaritate).

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Interne: Îl răspotim de teologia d-sale. (Mare ilaritate).

D. D. R. Ioanițescu: D-voastră sunteți trei fracțiuni cu care noi trebuie să ne luptăm în această Cameră și nu vrem să supărăm pe una în defavorul celorlalte. La Buzău, elementul hotărâtor în lupta electorală a fost Partidul Liberal...

O voce de pe băncile majorității: Vorbiți de ambele trei fracțiuni? (Mare ilaritate).

D. D. R. Ioanițescu: Știți că a fost o infamie și totuși o repetați.

D. C. Argetoianu: Numai infamiile se repetă. (Ilaritate).

D. A. C. Cuza: În materie de teologie nu sunteți competent. Lăsați chestiunea aceasta. (Ilaritate).

D. D. R. Ioanițescu: La Vlașca pare că a hotărât nuanța argetoianistă, sau mai bine zis situația specială a d-lui subsecretar de Stat Ottescu, despre care ne vom ocupa.

Aci la Buzău însă, neștiind de la început care va fi situația feluritelor carteluri și în ce condițiuni se vor încheia - eram în timpul în care organizațiunile profesionale erau chemate în avalanșe să vină la guvern pentru mandate - îmi aduc aminte că vreo 60 și ceva de organizațiuni profesionale, foarte doritoare de a ajuta guvernul marelui profesor Iorga, au dat cereri la ministerul de Interne și am trimis și eu vreo 12 organizații profesionale acolo.

D. profesor N. Iorga: Foarte bine ai făcut.

D. D. R. Ioanițescu: Sunt președintele de onoare al câtorva sindicate. V-am trimis oltenii să vă ceară mandate și au venit; v-am trimis asociația șoferilor să ceară mandate și au venit; v-am trimis la un moment dat și asociația moașelor din Ilfov, să vă ceară mandate, tot în calitate de organizație profesională (ilaritate), pentru că ceea ce urmăreați d-voastră în acel moment nu era dorința sinceră de a merge împreună cu organizațiile profesionale...

D. profesor N. Iorga: Pe moașe le-am primit fiindcă aveam pe generalul Moșoiu (ilaritate).

D. D. R. Ioanițescu: Era dorința d-voastră de a compromite aceste organizații profesionale și, în adevăr, recunosc că ați reușit perfect de bine, întrucât organizațiile profesionale în momentul de față sunt deziluzionate; dar așa le trebuie, pentru că s-au încrezut în primul apel al unui guvern care în această privință nu-și avea fixată linia de conduită.

Dar să revin la alegerile de la Buzău. Ați numit, și bine ați făcut, prefect pe d. profesor Constantinescu. După ce ați făcut cartelul cu liberalii, d. dr. Angelescu - plin de curaj, atunci când era vorba de candidatura d-sale - a

cerut schimbarea prefectului. D-le prim-ministru, în momentul în care d-voastră ați venit cu economii și iar economii, vă întreb dacă se împacă această curioasă situație: prefectul titular al d-voastră trimis în concediu, luând leafă - la fel și la Vlașca - iar în locul lui delegat un director din Ministerul de Interne, primind îndemnizația de prefect. Ca să vedeți că prin acest sistem de înlocuire a prefectului s-a urmărit altceva, este că în tot timpul alegerilor s-a reînnoit concediul din 10 în 10 zile, plătindu-se două lefuri. Aș vrea să-mi explicați și mie acest secret și ce s-a urmărit prin această dublă numire: un prefect titular, care stă în concediu și un altul trimis în locul lui din cadrele Ministerului de Interne. Am să vă arăt de ce calibru este prefectul pe care l-ați delegat d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Pentru economii te lămuresc eu. D. Constantinescu nu primește leafă, așa încât ești satisfăcut. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. D. R. Ioanițescu: Aș dori să fie lucrul exact. (*Protestări pe băncile majorității*). În ce mă privește, d. profesor Iorga știe mai bine ca d-voastră care sunt sentimentele mele față de d-sa.

D. profesor N. Iorga: Noi ne-am iubit și ne vom iubi. (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Dar, d-le prim-ministru, la Vlașca, unul din cei mai curați iorghiești, pe care îi aveți...

D. profesor N. Iorga: Toți sunt curați.

D. D. R. Ioanițescu: ...primea leafă.

D. profesor N. Iorga: I-o iau înapoi.

D. D. R. Ioanițescu: De ce îl țineți în concediu?

D. profesor N. Iorga: Este bolnav.

D. D. R. Ioanițescu: Atunci, în loc să-l țineți în concediu, de ce nu-l înlocuiți?

D. N. Ottescu, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne: Nu am numit unul nou, ci am delegat.

D. D. R. Ioanițescu: Ați numit și când voi veni la județul Vlașca, vă voi arăta acest lucru.

D. C. Argetoianu: Poate că s-a întâmplat lucrul acesta ca să aveți d-voastră 10.000 de voturi.

D. D. R. Ioanițescu: Chiar dacă aveam mai puține, tot ieșeam, orice ați fi făcut d-voastră la Vlașca.

D. profesor N. Iorga: De ieșit, ai ieșit d-ta, mai greu era de intrat unde voiai. (*Ilaritate*)

D. D. R. Ioanițescu: Au trecut alții, d-le profesor, prin impas mai greu.

D. profesor N. Iorga: La mine erai sigur¹. (*Ilaritate*).

NOTE

- I. Discuția a continuat și D.R.I. a întrebat, la un moment dat: „Am să rog chiar pe d. profesor Iorga să spună dacă aveam noi nevoie să facem ingerințe sau nu” N.I.: „Vrei să spun? O popularitate are valoare câtă valoare au motivele ei”. (*Aplauze prelungite*).

A urmat un dialog unde a intervenit și ministrul de Interne, C. Argetoianu: „Am să vă dau un dosar, un tablou comparativ de mișcarea făcută în timpul alegerilor printre funcționarii dependenți de Ministerul de Interne. Sub guvernul național-țărănesc 349, sub guvernul actual 64”. (*Aplauze, mare ilaritate*). N.I.: „Iată, vă dau tabloul, d-le Ioanițescu”. D.R.I.: „Pretori 74, detașări 5, prefecti detașați 2, pretori delegați 6, secretari ai consiliului județean 2, notari mutați 252”. N.I.: „D-le Ioanițescu, d-ta ai fost prieten foarte multă vreme cu d. Argetoianu. D-ta arăți un perfect psiholog. Nu te-ai gândit că dacă rămâneai cu d. Argetoianu și se făceau alegeri, fiind d-ta prieten cu dânsul, te expunea la oarecare primejdii”? (*Ilaritate*). D.R.I.: „Voi fi totdeauna în contra celor care, vrând să intre în Cameră prin ușa de din dos, justifică toate ingerințele. Noi însă, pe poarta cea mare ne prezentăm în fața corpului electoral”. N.I.: „Noi”, la d-ta este „ieri”. (*Ilaritate*).

D.R.I. a ridicat o chestiune personală cu N.I. care a generat următorul dialog: D.R.I.: „Acum, d-le profesor, o chestie personală cu d-voastră”. N.I.: „A mea?!” D.R.I.: „Am aici o telegramă a d-voastră, pe care aș vrea, în momentul de față...” N.I.: „Să v-o explic?” D.R.I.: „Da, căci n-am fost tocmai clar lămurit asupra...” N.I.: „Eu sunt sibilic”. (*Ilaritate*). D.R.I.: „Iată telegrama: „D-lui prim-ministru Nicolae Iorga, București. O stare de jale a cuprins satele noastre. Agenți liberali, turmentați de băutura, au ocupat primăriile, ajutați de jandarmi. Sistemul propagandei prin teroare, pus la cale de liberali nărăviți în rele, distruge faima și popularitatea celui mai mare învățat al românilor, Nicolae Iorga. Ne doare inima de acest atentat în contra unei mari speranțe a neamului. Ce răspunde d. prim-ministru și profesor Nicolae Iorga?” N.I.: „Începeți prin a mă emoționa. Ce pot face eu față de vechile obiceiuri ale țării, între care este și acela de a ține o discuțiune două ceasuri, când ne frige bugetul rectificat”. (*Aplauze prelungite îndelung*). D. Teodor Iacobescu: „Să pedepsiți pe asasini”. N.I. „E cineva care se teme că am să-l asasinez!” (*Ilaritate*). D.R.I.: „Eu vă mulțumesc pentru această telegramă, pentru că în ea am găsit pe același profesor Nicolae Iorga, pe care de 20 de ani și ceva îl am în suflet. Eu ți-am mărturisit-o totdeauna și nu mă jenez, cu toate devotamentele și toate sentimentele pe care le am”. N.I.: „Vei reveni în sufletul meu, când vei termina discuția. Am conștiința că este o țară, care trebuie disciplinată; și o voi disciplina”. (*Aplauze pe băncile majorității*). D.R.I.: „Această declarație o așteptam”. N.I.: „Și pe prietenii mei cei mai buni, toți trebuie învățați minte”. D. J. Th. Florescu: „Să le spargem capul, ca să le băgăm mintea în cap”. N.I.: „Ești un om așa de blând. De ce să confundăm această Cameră cu o scenă?” (*Ilaritate pe băncile majorității*).

Dialog cu preotul deputat V. Alexe despre desfășurarea alegerilor în județul Dâmbovița. V.G.: „D. prim-ministru este rugat cu tot respectul să dea puțină

atențiune”. N.I.: „Eu am două urechi” (*mare ilaritate*). V.A.: „Iată intervenția mea scrisă: „D-le prefect, vă găsiți temporar în fruntea administrației acestui județ, în numele profesorului Nicolae Iorga, care și el a primit conducerea țării în numele ideii de cinste, omenie, libertate, dreptate și legalitate. Guvernul de azi este al profesorului Iorga, iar aci în județ este al d-voastră. Pentru necesități electorale, vă găsiți alături de liberalii vechi, de care vă veți desface a doua zi după alegeri. Ar fi trist și dureros lucru, pentru frumosul nume al celui din fruntea guvernului și pentru cunoscuta d-voastră onorabilitate aci în județ, a doua zi după ce vă veți despărți de liberali, să rămâneți cu pete ce nu se vor șterge ușor, pentru multă vreme, pete pe care poate într-adins tovarășii d-voastre de azi caută să vi le aplice”. N.I.: „Ori de câte ori va fi să apăr ordinea și buna rânduială în această țară, sunt sigur de concursul unui partid istoric, care a luptat pentru păstrarea ordinii și a buneii rânduiei (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Eu prefer să caut în istorie numele lui Ion Brătianu și Rosetti, decât să ghicesc în viitor nume care se poate întâmpla să nu aibă nici o semnificație”. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). V.A.: „...am mers mai departe și am dat o telegramă d-lui prim-ministru. Această telegramă este alcătuită în sensul următor: „Sunt pozitiv informat că în ziua alegerilor eu și prietenii mei vom fi arestați și împiedicați să mergem, la localurile de vot... Pentru d-voastră, întotdeauna ca și astăzi, am avut și am cea mai profundă admirație. Rog interveniți la timp să împiedicați fapta urâtă a altora.” N.I.: „N-am primit această telegramă. Dar chiar dacă aș fi primit-o, aș fi răspuns: „Părinte Alexe, întoarce-te la datina veche, căci tot aceia este mai bună” (*aplauze prelungite pe băncile majorității*). V.A.: „Râdeți d-voastră; nu este de râs, ci de plâns”. N.I.: „Eu nu râd, dar când se va întâmpla ca un bărbat politic, amenințat că o să fie împușcat în alegeri, va fi împușcat, mă sinucid eu!” (*Ilaritate*). V.A.: „Nu este nevoie să vă sinucideți, pentru că eu dacă aș fi fost la o vârstă mai puțin înaintată, aș fi crezut că este o farsă de prost gust. Dar eu sunt Stan Pățitul”. *D. Costin R. Sturza*: „Ai mai fost împușcat?” (*Ilaritate*). V.A.: „D-le prim-ministru, cer sprijinul d-voastră contra majorității zgomotoase”. N.I.: „Părinte, nu vrem să te jignim; este o atmosferă mai caldă!” V.A.: „D-lor, un om care a predicat 20 de ani de pe amvonul bisericii, care a stat patru ani în campanie, făcându-și datoria, pentru ca în urmă să aibă oasele sfărâmate și capul spart și să zacă trei luni de zile din cauza bătașilor liberali, nu se tratează în felul acesta”. N.I.: „Aceasta este altă chestiune”.

N. I. intervine mereu la subiectul desfășurării alegerilor. Așa, când deputatul I. Anastasescu susține că nu sunt elemente care să justifice invalidarea alegerilor din județul Dâmbovița: „Așa vorbește un om de bine”. Când C. Dimitriu negase, pentru același județ, „complotul” împotriva lui Cesar Spineanu, căci oamenii aveau treburi mai serioase și candidați mai grei (N. Iorga și Șerban Tassian): „Brutus și Cassius contra lui Cesar”.

Pe marginea discursului lui Hegedüs Nandos despre alegerile din județul Trei Scaune.

Narând faptele, acesta conchisese: „Dacă rezultatul cercetărilor acestei campanii va fi nefavorabil nouă, atunci ne vom resemna, iar dacă rezultatul va fi favorabil, cred că d-voastră veți admite ca majoritatea absolută s-o primească Partidul Maghiar”.

Mulțumesc pentru tonul în care a fost rostit acest discurs. Ori de câte ori ni se va vorbi în acest ton, vom fi foarte bucuroși să ne ținem de făgăduiala pe care am dat-o ieri (*aplauze prelungite pe băncile majorității*). Acum, hotărârea în cererea pe care o face d. reprezentant al Partidului maghiar atârnă de Cameră nu de banca ministerială. Ca deputat, eu am părerea aceasta: că odată ce instanța supremă a luat o hotărâre, noi nu putem să ne întoarcem înapoi, pentru a pune în față calculul făcut înainte și care a fost îndreptat pe urmă. Dar n-aș vrea să isprăvesc cu aceasta, care ar însemna un refuz de amabilitate la o cerere făcută atât de amabil.

Minorității maghiare i se poate face dreptate în multe feluri: i se poate face dreptate rectificând anumite cifre – este chestiune de un mandat – dar i se poate face și altfel. Eu sunt convins că învățământului minoritarilor i se poate acorda mult mai mult decât ceea ce i s-a acordat până acum. Iar acum am pe banca mea o intervenție din partea părintelui episcop Mailat, care are dreptate și asigur că părintele episcop catolic al Ardealului va fi satisfăcut.

Prin urmare, în loc să vă dau dreptate într-o chestiune electorală și după aceea, câtă vreme vom avea guvernul țării, să fim zgârciți în ceea ce privește revendicările de un alt caracter decât cel electoral, eu prefer altfel: eu prefer să las Camerei hotărârea în ceea ce privește o chestiune electorală și să asigur minoritatea maghiară că încă din anul viitor vom căuta să facem în favoarea ei schimbări care cântăresc cu mult mai mult decât acest act de refacere a socotelilor electorale, care ni se cere astăzi (*aplauze prelungite pe băncile majorității și ale Partidului maghiar*).

După ce Willer Ioszeff a renunțat la cuvânt.

Dacă în această renunțare se amestecă un dispreț, îl trimitem înapoi (*aplauze pe băncile majorității*)... vă spun, disprețul se întoarce înapoi la cine îl rostește. D-voastră urmați față de acest guvern o altă politică decât ați urmat față de celelalte guverne. Și veți trage concluziunile d-voastră personal, nu vorbesc de partid. Știți, eu sunt foarte psiholog în ceea ce privește figurile pe care le fac unii și alții. Și cine va fi să critice mai mult, vor fi ai d-voastră, când eu le voi face bine.

Dialog cu Ion Mihalache pe tema desfășurării alegerilor¹

D-le președinte, d. Mihalache mi-a făcut o foarte aspră lecție, pe care nu o merit.

D-le profesor Mihalache - fiindcă așa trebuie să-ți zic - este o lecție a unui foarte dur profesor, față de un elev foarte rău, la un vechi călcător al Constituției și față de un înșelător, în ceea ce privește operațiile electorale. D-voastră ați tratat pe un om pe care îl cunoașteți de decenii întregi, de la care ați învățat ceva, sub care v-ați format, l-ați tratat de la o înălțime așa de mare, încât vă spun, abia am curajul să vă răspund. (*Ilaritate. aplauze pe băncile majorității*).

Și pe lângă aceasta, ați făcut apel, ca totdeauna când vorbiți, la principii așa de înalte, încât puțina mea învățătură mă face incapabil de a răspunde cum trebuie. (*Ilaritate. aplauze pe băncile majorității*).

Eu sunt un biet profesor de universitate, care nu a cerut puterea și care nu a format această Cameră din oamenii săi, care nu a contribuit nici măcar 24 de ceasuri la crearea administrației, așa cum este și nu a putut s-o schimbe, cum au putut anume prieteni de ai d-voastră: d. Popovici² îmi spunea acum în urmă că a fost de 7 ori ministru; eu nu am fost nici măcar o clipă în măsură să pot îndrepta moravurile acestei țări.

D. I. Mihalache: Aveți prilejul acum.

D. N. Iorga: Vă rog nu mă întrerupeți. Eu, respectând și dreptul d-voastră de a vorbi și înălțimea la care ați ridicat discuția, nu am intervenit prin nimic ca să vă împiedic de a vorbi. Dar eu nu am avut țara aceasta în mână nici odată.

Mă întrebați cum este? Este păcătoasă, cum ați făcut-o cu toții (*aplauze prelungite pe băncile majorității*), cu o deosebire că unii au înțeles... (*Zgomot pe băncile opoziției*).

D. dr. N. Lupu: Nu este țara păcătoasă, guvernele sunt păcătoase. (*Aplauze pe băncile opoziției. întreruperi pe băncile majorității, zgomot*).

D. N. Iorga: Vorbesc atunci pentru stenografi (*d. președinte al Consiliului coboară la masa stenografilor și vorbește*). Țara am găsit-o păcătoasă de pe urma acțiunii partidelor politice, care aceste partide politice au avut-o în mână și nu eu; iar eu întrebuițez toate silințele mele ca să îndrept această țară. Nu sunt răspunzător pentru nimic din ceea ce până acum s-a făcut, dar voi fi răspunzător pentru ceea ce se va face de acum înainte, când am mijlocul de a o governa. (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. Ion Mihalache spusese, între altele: „Regret din adâncul inimii că d. prim ministru Iorga ia la pasivul guvernării sale, de la început, povara imensă a unui sistem nenorocit, pe care l-am considerat mort pentru totdeauna, a sistemului Brătianu, de care se pare că înșiși liberalii azi se jenează... Este dureros. Și ne rămâne nouă sarcina să reabilităm în toată sinceritatea sa, sistemul cinstit parlamentar (*ilaritate pe băncile majorității*), pentru că este pavază sigură menită să apere Coroana și țara de primejdiile practicării mai departe a unui sistem de abuz, lipsit de responsabilitate, sistem, care expune Coroana să acopere cu creditul ei pe guvernării datori tocmai ei să acopere Coroana cu răspunderea proprie constituțională... Sistem care duce la destrămarea sufletească dintre provincii. Căci dacă în Vechiul Regat românul ar mai putea să înghită astfel de lucruri, este foarte greu, foarte primejdios pentru grăbirea procesului de unitate sufletească, ca astfel de abuzuri să se practice cu cinism și fără nici o margine în provinciile venite să vadă asfel de dreptate... Fără dibăcia liberală, s-a început sistemul și de guvernul de azi și de o mare parte dintre actualii parlamentari, în aceste alegeri... Încă o dată, d-le profesor Iorga, cu toată sinceritatea vă spun: Nu mi-am putut închipui niciodată că un sistem, împotriva căruia d-voastră v-ați ridicat altădată, cu aceiași putere ca și noi, a cărui victimă ați fost deseori și d-voastră – să fie îmbrățișat așa de d-voastră – în complicitate cu autorii lui și să vă inaugurați guvernarea tocmai prin folosirea acestui sistem pe care l-ați detestat”.
2. Șt. Popovici era raportor la discutarea alegerilor și susținuse o contestație pentru că: buletinele n-au fost făcute potrivit legii (în două pagini, nu în patru); un birou de secție s-a format cu persoane străine; procesul verbal la un dosar nu fusese iscălit de delegați. În încheiere spusese: „Țin să fac o declarație: Nu există nici un basarabean care să creadă că aceste fapte pot fi imputate, pot fi reproșate d-lui prim ministru Nicolae Iorga”. Totuși N.I. a explodat: „Dați-mi voie. D. ministru Nicolae Iorga, după felul cum poate să fie primită o declarație sincer făcută a unor oameni cu care a avut și legături de prietenie, d. ministru Nicolae Iorga se uită cu ochii cu care se poate uita, ai unui om de vârsta sa, cu trecutul său, atunci când este maltratată cum am fost acum câțeva vreme. Mă siliți să nu vă răspund nimic, absolut nimic. Ignorați această bancă ministerială, adresați-vă cui voțiți, sunt incapabil de a răspunde cui introduce în această Cameră astfel de moravuri. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*)... Nu, sunt inamic al patriei mele, sunt insultător al țării mele, eu sunt omul care vrea răul țării mele și care o batjocorește!” (*intreruperi*). După ce dr. N. Lupu ricanase: „Țară păcătoasă, Parlament inexistent, atunci înseamnă că este președinte /de Consiliu/ în nori, cu picioarele deasupra pământului...”. N.I. „Ați mai făcut și alte mari greșeli față de mine și le-ați recunoscut. Vă aștept și nu departe, în câteva luni de zile, și îmi veți face din nou declarațiile care le-ați făcut măcar de 3 ori în viață, arătându-vă că vă pare rău că m-ați insultat. Aștept acest moment”. Dr. N.L. a răspuns concesiv: „Fiindcă aceasta nu este o chestiune personală între mine și d. profesor Iorga,

îmi rezerv toată libertatea și toată larghețea de discuțiune la Mesaj, când vom discuta tot acest proces, cu tot ce este în d-sa și ca maximum de rău și ca maximum de bine când sta aici (*arătând banca pe care o ocupa în opoziție d. profesor N. Iorga, președintele Consiliului*) și ce este în d-sa și ca maximum de rău și ca maximum de bine când este acolo” (*arătând spre banca ministerială*). (*Exclamații pe băncile majorității, zgomot, întreruperi*). N.I. a replicat tăios: „De la insultători nu primesc laude”.

În cursul aceleiași ședințe, după ce N. Georgescu Tulcea vorbise plicticos aproape două ore despre alegerile de la Tulcea, A.C. Cuza îi ceruse să „concentreze puțin”, iar el insistase că are dreptul la două ore, N.I. a observat: „Da, dar despre chestiune. Oamenii de bun simț introduc mai puțină lectură”. În continuare, Teodor Iacobescu vorbise la fel de mult și N.I. îl cenzurează: „Sunt alte interese mai mari decât vorbirea dumitale”.

Despre alegerile din județul Vlașca. În replică cu D.R. Ioanițescu¹

D-ta știi că d. Pascal este om în vârstă și puțin bolnăvicios și apoi mai este ceva: dacă primarii d-tale n-ar fi făcut politică de partid înverșunată, multe lucruri nu s-ar fi petrecut. (*Aplauze*). De ce să nu fim sinceri?

D. D. R. Ioanițescu: Sunt foarte sincer când vă afirm că prefectul Avram este tot ce poate fi mai decăzut moralmente.

D. profesor N. Iorga: Dragă d-le Ioanițescu, știi că am dreptate. Dacă n-ar fi intrat politica în orice, ar fi fost altfel de alegeri. Este infectată toată țara de politică. Acesta e adevărul. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității și ale Ppartidului Național Liberal*).

D. D. R. Ioanițescu: D-lor, eu cred că d. prim-ministru are dreptate, căci dacă n-ar fi infecțiunea politică, n-ar rămâne prefect d. Avram peste d. Pascal. Prefectul Avram, care administrează pe iorgiști; prefectul Avram care a intrat în conflict cu organizațiunea liberală; prefectul Avram care a intrat în conflict cu magistratura și cu toate autoritățile din Vlașca! Da, mențineți-l ca să ilustreze și mai bine „ritmul nou” pe care vreți să-l întronăți.

V-am spus că a arestat reprezentanți ai învățământului. Iată acum o fotografie care arată cum primarii aleși au fost arestați și trimiși cu jandarmii, distanță de 140 de km pe jos, până la Giurgiu.

Au fost arestați în acest fel primarii Mănoila din Bila, Croitoru din Călugăreni, Marin din Zădărici.

V-am comunicat toate acestea, d-le prim-ministru, când v-am găsit din întâmplare la consiliul eparhial. Și atunci mi-ați dat și un mandat către partidul meu.

D. profesor N. Iorga: Mi-ai spus că nici nu crezi că o să ieșiți 30. Eu te-am asigurat că o să ieșiți 30. Încaltea să spunem ce s-a întâmplat. (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Știam, d-le profesor, că sunteți istoric, dar nu știam că sunteți și matematic. Eu am spus că 30 de mandate luăm sigur noi, și mi-ați spus: Nu era mai bine să vă dau eu 30? Am răspuns: E mult mai bine să le luăm noi decât să ne dați d-voastră, pentru că nu voiam să pățim ceea ce au pățit amicii d-voastră liberali, o *capitis diminutio*, și să ni se spună că suntem „miluiții” guvernului. Treizeci, dacă suntem ieșiți în felul cum am ieșit, cu toate „drăgălășeniile” de speța prefectului Avram, e mai bine decât 60 mandate căpătate prin bunăvoința guvernului.

După ce v-am reclamat d-voastră, d-le prim-ministru, cele ce comite prefectul Avram și ați ascultat cu serioasă luare aminte, precum faceți de altfel totdeauna, căci chiar când s-ar părea că nu urmăriți o discuțiune, o urmăriți totuși foarte bine, aceasta o știu cei ce vă cunosc.

D. profesor N. Iorga: Când sunt așa de drăguți ca d-ta, îi și iubesc. (*Ilaritate*).

NOTE

1. D.R.I. criticase felul de desfășurare a alegerilor, amintind că un cap de listă era subsecretar de Stat, cum fusese și el. N.I.: „Dar dumneata ai fost și ministru, vai, prea scurt!” D.R.I.: „Eu vorbesc de timpul alegerilor generale, domnule profesor”. N.I.: „Eu mi-am adus aminte de ministeriatul dumitale”. Apoi D.R.I lansase o adevărată filipică împotriva prefectului Pascal, „acest dement”. N.I.: „Domnule Ioanițescu, să vă spun, dacă Pascal ar fi fost un funcționar, dacă celălalt ar fi fost omul meu, atunci lucrurile s-ar schimba. Dar administrația țării prezintă oamenii care îi vedem. Eu nu pot să-i cercetez, eu n-am administrat niciodată, sunt oameni pe care ni i-a dat țara. moștenire de la toate regimurile dinainte (*aplauze pe băncile majorității*). D.R.I și-a continuat acuzele și N.I. explică: „Eu am văzut pe prefect și pe căpitan atunci când am mers la Giurgiu și m-au întâmpinat în marginea județului. Eu le-am dat recomandăția în drum și am spus: Alegerile vor fi libere. Afară de cei care cutreieră județul Prahova și puțintel și județul Vlașca, răspândind manifestele pe cari le am eu, dar nu vreau să ți le arăt, numai pentru aceia se vor lua măsurile trebuitoare. Ceilalți vor fi absolut liberi. Iată instrucțiunile date de mine și prin urmare aceasta era intențiunea guvernului. Ceea ce s-a făcut dedesubt, sunt iarăși. cum am spus, păcatele acestei țări, pe cari cu toții trebuie să ne străduim a le îndrepta”. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 17 iunie 1931

**Despre alegerile din județul Dâmbovița.
Replică preotului deputat V. Alexe¹**

D. N. Iorga: D-le președinte, mulțumesc foarte mult pentru intervenția d-voastră. Nu e nimic mai plăcut, decât ca în viață, într-un loc, într-un mediu - mediul acesta cultural al nostru - unde inteligența este uneori o floare rară, să întâlnească cineva oameni de inteligența d-voastră, care, în momentele în care trebuie rechemată la inteligență partea cealaltă, intervine totdeauna.

D-lor, în comunicația părintelui Alexe sunt trei lucruri. E partea dintâi, pentru care îi sunt foarte mulțumitor. D-nealui a restabilit adevărul în ce privește atitudinea și viața unor magistrați, pentru care, ca și pentru magistratura în genere, trebuie să avem toată stima. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Pentru partea aceasta îi mulțumesc, și cineva care restabilește dreptul magistraților de a fi respectați își ia angajamentul pentru d-sa și pentru partidul din care face parte, că niciodată nu se vor mai auzi, măcar din partea d-nealor, de la tribună, acuzații ca acele care s-au auzit ieri și într-un astfel de ton la adresa unor magistrați, fără să fi fost constatat nici un abuz și fără să fi făcut vreo cercetare obiectivă. Guvernul este dator să mulțumească oricărui d. deputat care ar ajuta la restabilirea aceluia prestigiu al autorității de care țara are nevoie așa de mult.

Al doilea, d-nealui a ridicat chestia, foarte neplăcută pentru mine, a strigătelor cu care a fost întâmpinată o declarație a mea.

Repet că ori de câte ori se vor produce astfel de strigăte, eu mă voi coborî la masa stenografilor și voi vorbi acolo, fiindcă, nu numai în ce privește o respectabilitate personală, pe care am dreptul să mi-o atribui, dar în ce privește respectabilitatea acestui loc, eu nu sunt ca să mă întrec cu oameni care, neputând vorbi, strigă; care, neputând gândi, insultă (*aplauze pe băncile majorității*) și care, neputând simți, trec dincolo de marginile omeniei în care trebuie să ne închidem cu toții. (*Aplauze pe băncile majorității și ale Partidului Național Liberal*).

Îmi pare foarte rău că am fost întrerupt în momentul acela de strigăte, pe care nu puteam să le provoace — v-a explicat-o d. președinte și voi adăogi și eu ceva — cuvintele pe care le-am rostit.

Eu am spus, în momentul când am fost întrerupt, că unii își dau seama că în trecut sunt greșeli și s-au arătat dispuși - și le sunt adânc recunoscător - a sprijini un guvern fără caracter de partid, care vine numai pentru a face lucruri pe care un guvern cu caracter de partid le-ar putea face cu foarte mare greutate.

Prin urmare, trebuie să spun că din partea deputaților care sunt acolo (*arată spre băncile Partidului Liberal de sub președinția d-lui I. G. Duca*), eu întâmpin un concurs pe care aș fi dorit să-l am de la toți reprezentanții tuturor partidelor, când vin să-mi jertfesc bătrânețile mele pentru binele țării, fără nici un profit pentru mine, care nu am nevoie de profit politic, fără nici un profit pentru partid, pe care nu-l reprezint aci. (*Aplauze pe băncile majorității și ale Partidului Național Liberal*).

Iar în ce privește judecata mea pentru patriotism, mi-ar fi rușine mie dacă aș adăogi un cuvânt (*majoritatea și reprezentanții Partidului Național Liberal de sub președinția d-lui I. G. Duca, în picioare, ovaționează îndelung*).

NOTE

1. Vezi asupra, intervenției lui V. Alexe. A. C. Cuza, președintele de vârstă al Adunării, reluate spusele lui N. Iorga la aserțiunile lui V.A.

Despre legăturile lui cu basarabeanul I. Buzdugan¹

D-le Modreanu, o scurtă întrerupere. Ai adus înainte legăturile mele cu d. Buzdugan.

Eu țin să spun limpede că d. Buzdugan n-a fost atras de ceea ce numești d-ta elegant, „miros de friptură”. D. Buzdugan a fost secretarul Sfatului care ne-a dat nouă Basarabia (*aplauze pe băncile majorității*) și în momentul acesta între naționalismul d-sale și naționalismul meu s-a făcut o legătură pe care nimeni nu o poate sfârâma (*aplauze pe băncile majorității*). La Iași, în timpul războiului, când bolșevicii voiau să pătrundă în Palat să aresteze pe Regele Ferdinand, datorăm cu toții d-lui Buzdugan că și-a riscat viața, amestecându-se în negociațiile bolșevicilor de la Socola, pentru a informa în fiecare moment guvernul român și a scăpat în felul acesta Tronul din cea mai mare primejdie prin care a trecut (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Buzdugan este un scriitor de foarte mare merit, cel mai talentat scriitor pe care l-a dat Basarabia și aceasta, între un cărturar ca mine și un scriitor ca d-nealui, este a treia legătură. Iar d-nealui nu a venit după nici un miros de friptură, șeful d-sale a venit și a negociat cu mine zile întregi pentru participare pe listele Uniunii Naționale...

O voce de pe băncile Partidului Țărănesc: A fost solicitat.

D. profesor N. Iorga: Ce știi d-ta! (întreruperi) N-am putut oferi mai mult de 30 de locuri și, atunci, față de această ofertă a mea, o parte din membrii Partidului Țărănesc au mers împreună cu șeful lor către o luptă electorală inutilă, iar altă parte, pe baza raporturilor stabilite de însuși șeful lor, au mers în legătură cu mine, atunci când șeful lor personal nici nu m-a înștiințat niciodată care sunt motivele pentru care a fost ruptă o înțelegere în care d-nealui a declarat că pune tot sentimentul d-sale și toată dorința de a sprijini acest guvern, în rândul întâi pe d-sa, pe colaborația d-sale. Eu am datorita să apăr aici onoarea oricui și, în rândul întâi, onoarea oamenilor de bine care m-au înțeles și m-au urmat în folosul țării. (Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității, strigăte de „bravo”).

NOTE

1. Ion Modreanu declarase că la Someș alegerile fuseseră corecte, în schimb la Cetatea Albă I. Buzdugan se rugase de N.I. să-l treacă pe listă, „să-l treacă la friptură”. Pentru I.B. vezi, mai recent, cele 2 vol. de *Scrieri*, ed. Mihai și Teodor Papuc, Chișinău, 2015.

Tot în această ședință are un dialog cu deputatul I. Isac, „reprezentant al Ligii împotriva cametei”. N.I.: „Veniți la contestație. D-voastră faceți teoria cametei. Vom avea ocaziunea s-o auzim altădată... Mă înscrieți și pe mine în contra cametei dar și în contra Ligii (*aplauze și ilaritate pe băncile majorității*). Camăta este rea, dar agitația este mai rea decât toată cămăta (*aplauze pe băncile majorității și ale PNL*).

După ce Isac spusese că în secolul XX nu mai sunt deosebiri „între protipendadă și clasele de jos”, N.I. replicase: „boier înseamnă un om care nu-și reneagă sângele cel bun”. S-a făcut rumoare și N.I. a cerut: „Rog pe domnii stenografi să-mi comunice ce se strigă de acolo, ce nu se aude până aici și altfel dacă d-voastră scrieți lucruri care nu le-am auzit, rog pe d. președinte să nu le treacă în procesul verbal”.

La discuția validării mandatului lui Imre Aladar, din partea Blocului muncitoresc țărănesc, la Bihor, Apostol Zamfir spusese că s-au ținut întruniri la Oradea cu țărani aduși „cu jandarmii”, unde vorbise și N.I. A urmat un dialog: N.I.: „Unde?” A.Z.: „La Oradea noi nu am avut voie să vorbim”. N.I.: „N-am vorbit țărănilor. De ce afirmați lucruri care nu le știți?” A.Z.: „Am fost martor ocular și am văzut țărani aduși de jandarmi”. N.I.: „Domnule, dă-mi voie, te rog. Eu am vorbit în sala prefecturii; am făcut o conferință în sala prefecturii înaintea intelectualilor. Iar dacă se va dovedi că am făcut un îndemn electoral, atunci ai dreptate dumneata să mă judeci în chipul cel mai aspru. Dar, te rog, când nu știi un lucru, nu-l afirma”. A.Z. a stăruit că N.I. a vorbit țărănilor. N.I.: „Dați-mi voie, nu vreau să-l las cu părerea că eu sunt un fel de negustor de minciuni ca să-l înșel pe dumnealui. Domnule, n-am recomandat nici o listă, n-am făcut nici o propagandă electorală, dar n-am hotărât să se coasă gura nimănu, domnule (*aplauze*). Și mai adaug ceva, domnule deputat. Uite, soarta mă favorizează ca pe orice om cu dreptate, ce am vorbit eu acolo, la Oradea și la Cluj profesorilor, a fost stenografiat și tipărit și diseară vă trimit volumul”.

Ședința din 18 iunie 1931

Replică la un omagiu făcut de Istrate Micescu¹

Domnule președinte și d-lor colegi, eu m-am ascuns și d-voastră ați sfârșit prin a mă descoperi.

Îmi pare foarte bine, și-mi pare foarte rău.

Îmi pare foarte bine pentru sentimentele pe care d-voastră binevoiți să mi le exprimați; îmi pare foarte rău, fiindcă discreția mea a suferit și sufăr acum mai mult, când găsesc așa de greu cuvintele prin care să vă arăt sentimentele mele.

Dar înainte de a încerca să găsesc o explicație a acestei manifestații pe care v-o spun în toată sinceritatea, am convingerea de a o fi meritat prea puțin, ori unde și încă mai puțin decât aiurea, aici, eu sunt dator să mulțumesc devotatului președinte al acestei Adunări. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității care în picioare, aclamă pe d. A. C. Cuza*), care a dovedit că în România, moșnegii pot face minuni; moșnegi, ca dumnealui și doresc să am puțința să-mi spuneți și mie, că fără a face minuni, și eu am putut, urmând exemplul unui lung șir de înaintași, să aduc peste vârsta mea, oarecare servicii țării. A sfârși în trei zile validările acestea grele, în care erau și lucruri, cu privire la care să-mi fie permis a-mi arăta adâncă părere de rău că nu am mulțumit pe toată lumea; a isprăvi în trei zile partea aceasta delicată și dureroasă, care precede lucrări pe care le doresc spornice, aceasta este într-adevăr o minune. Și îmi aduc aminte de cuvintele cu care venerabilul șef al poporului cehoslovac se exprima într-o scrisoare pe care a avut nesfârșita bunătate de a o adresa și de a-mi îngădui să o și public. Spunea președintele Massaryk: „Totuși, este bine că în Europa aceasta de după război au rămas câțiva profesori”. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. președinte Cuza, d. profesor Cuza și prietenul meu de lungi ani de zile, Cuza, (*aplauze prelungite pe băncile majorității*) este unul dintre aceștia. Acum ce a fost la mijloc între cutare oameni din această Cameră, începând cu d. președinte și mergând până la aceia cu cari într-un moment, împrejurarea a făcut să schimb cuvinte care nu erau de cea mai perfectă prietenie, este și aceia, dar eu încep prin a spune ca eu însumi să fiu iertat, dacă prin atitudinea mea am putut provoca, în orice grupare și la orice om, cel mai mic moment de nemulțumire. (*Aplauze prelungite, unanime*).

D. Duca intră în aceeași categorie. Dar nu voi uita niciodată zilele de îngrijorare, de tristețe și de speranțe de la Iași. Și să fi stat a întrebuinta un limbaj care este al afacerilor, dacă este vorba de poliță, apoi d. Duca plătește așa de elegant astăzi polița, pe care am tras-o eu asupra Partidului Liberal, la Iași (*ilaritate, aplauze prelungite pe băncile majorității*), în zilele acelea în

care am declarat oricui că ași săvârși un păcat față de țară dacă n-aș ajuta pe aceia care ne conduceau pe toți, în momentul de supremă încercare, oameni, care singuri, în acele momente, puteau să ne conducă. Tot așa, d-le Duca, și d-voastră, care aparțineți altor partide, și care ați vorbit sau numai ați gândit și chiar aceia cari v-ați trudit să înăbușiți amintiri și să împiedecați sentimente; ei, bine, eu am credința aceasta că în momentul de față întâmplarea a făcut că eu și cu prietenii care mă înconjoară, suntem chemați să îndeplinim un lucru, pe care alții l-ar îndeplini mai greu decât noi. Am sentimentul acesta că este o mare datorie de îndeplinit față de țară și această datorie o poate îndeplini un profesor, nu un profesor tânăr care poate să aibă speranțe și așteptări, ci un profesor de vârsta mea, care simte bine că partea cea mai însemnată din viața lui s-a încheiat. Sunt convins că este un lucru mare și greu de făcut, că acest lucru nu poate fi îndeplinit de cineva care este, înainte de toate, un om politic și care are un partid în jurul său; că lucrul acesta trebuie făcut cu un sentiment de perfectă frăție între toți și cu un absolut sacrificiu din partea celor care sunt la guvern. Cred că aceasta v-a îndemnat să-mi dați ceasul acesta, pe care-l voi socoti ca unul din cele mai frumoase ale vieții mele și unul din cele care cheamă asupra mea mai multă răspundere. (*Aplauze prelungite*).

D-le președinte și d-lor deputați, fără deosebire de partid și de grupare politică, noi cu toții, în momentul acesta, nu facem altceva decât servim. Servim, în înțelesul cel mai desăvârșit și cel mai absolut al cuvântului. Servim Tronul, servim țara. Dacă vreodată s-ar vedea că noi am ieșit din această strictă misiune de a reface țara sub raportul material și de a trezi într-însa o viață morală, care este numai adormită, vă rog să grăbiți momentul în care noi ar trebui să părăsim aceste lucruri. Nu le-am cerut, nu le-am dorit, nu le-am uzurpat în dauna nimănui. Facem ce putem în împrejurări în care alții, cu mai multe mijloace, ar putea face totuși mai puțin.

Am ținut să spun lucrurile acestea, care trec dincolo de rostul cărturarului și ating situația politică de astăzi, pentru ca nimănui din cei care s-au manifestat să nu-i pară rău de ceea ce a spus și, fără nici un gând, să facă să le pară rău celor care nu s-au reunit în exprimarea sentimentelor d-voastră. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Tuturor le cer un singur lucru: Să cruțe cât pot liniștea și odihna acestei țări, care suferă de multe suferințe și pe care o putem îndrepta numai cu toții împreună.

Dați-mi, cum am spus și acestui bun popor, atunci când am cutreierat țara de două ori, dați României un mic răgaz, sub un guvern fără caracter de partid, pentru ca să se refacă și după aceea, ce pot eu ști ce va pregăti viitorul? Dar pentru ca să fac puținul bine la care credem că am putea ajunge, pentru aceasta eu doresc ca manifestația de astăzi, nu numai să se mențină, dar și să se întindă și în cazul acesta, eu voi fi auzit și de la alții ceea ce nu am auzit,

dar ceea ce sufletul meu a simțit. (*Aplauze pe băncile majorității, ale Partidului Național Liberal și ale Ligei Apărării Naționale Creștine: Camera, în picioare, aplaudă îndelung*).

NOTE

1. N.I. împlinise 60 de ani la 5/17 iunie, ceea ce a provocat manifestarea din Camera.

În aceeași ședință, C. Leancă revenise la alegeri, spunând că la Bălți „s-au petrecut sălbăteci nemaipomenite”, iar la Iași N.I. ar fi vorbit cerând desființarea Chișinăului ca centru administrativ. N.I. explică: „Nu, iată ce am spus. Am spus că trebuie reconstituită vechea Moldova, care înseamnă un organism, pe când și Bucovina și Basarabia sunt lucruri create de străini, sunt bucăți zmluse din Moldova cea veche. Aceasta am spus”. C.L., furios, l-a acuzat că vrea să desființeze hotarul material; or, trebuie desființat hotarul sufletesc dintre România și Basarabia. N.I. a răspuns: „Dar nu am făcut-o eu. Vă urâți între d-voastră și din această cauză se ajunge la lucrurile acestea triste care se povestesc aici și care răzbat în străinătate. Eu mai bine aș înghiți două palme în obraz decât să știe străinătatea că m-a lovit fratele meu” (*aplauze*).

Tot acum dialoghează cu Ion Mihalache. Acesta ceruse cuvântul și N.I.: „Domnule Mihalache, mi-a frică după ziua de ieri să nu mai pătesc odată la fel, încât te las să vorbești, dar eu nu spun nimic, poți să spui ce vrei”. I.M. spusese că „abuzurile se desființează prin pedepsirea făptașilor”. N.I.: „Dar de unde știi dumneata că nu am să pedepsesc? Vorbești cu mine parcă ai fi tatăl meu (*ilaritate*). Sunt un bătrân onest, nu-mi da lecții continuu, fiindcă nu mă lasă vârsta să le primesc de la un om tânăr ca dumneata. Ori sunt om de treabă la 60 de ani ori nu sunt om de treabă și atunci nici zece Mihalache nu mă fac om de treabă la vârsta mea”.

Un schimb acid de replici cu Lucrețiu Pătrășcanu, pe tema invalidării Blocului pe care îl reprezenta: „Domnul Iorga poate să rădă, domnia sa știe mai bine decât mine că acest guvern este guvernul dictaturii fasciste în România, guvernul violenței permanente a drepturilor și libertăților maselor... România se pregătește de război și se pregătește de război antisovietic pentru că este singurul dușman veritabil al burgheziei din întreaga lume”. N.I.: „Nu pot admite să se spună în această Camera că România se pregătește de război împotriva oricui. România se pregătește ca să apere civilizația împotriva bandelor care vor s-o distrugă”.

Candidații Blocului au fost invalidați la Satu Mare.

Lucrările de validare erau pe sfârșite și N.I. optează pentru calitatea de deputat de Ilfov (mai fusese ales la Alba, Sibiu, și Cernăuți). În încheiere, i-a mulțumit lui A.C. Cuza pentru felul cum a condus lucrările de validare: „Domnule președinte, acum, încă odată, guvernul trebuie să vă arate adâncă sa recunoștință pentru felul exemplar cu care d-voastră ați condus dezbaterile atât de grele. Munca d-voastră întrece marginile obișnuite ale puterii omenești. Dacă această Adunare a avut atitudinea pe care a avut-o, de la locul unde sunteți d-voastră a venit îndemnul (*aplauze*). Eu v-aș ruga, domnule președinte, ca după ridicarea ședinței să binevoiți a trece un moment în camera miniștrilor, unde cred că inima d-voastră va avea o mulțumire pe care i-am pregătit-o”.

Ședința din 22 iunie 1931

Pe marginea opțiunii dr. Iuliu Hațiegan de a fi declarat ales deputat de Făgăraș și nu de Mureș

D-le președinte, țin să spun că declarațiunea dintâi a d-lui Hațiegan nu era destinată biroului; era un lucru între d. Hațiegan și mine și, prin urmare, singura declarațiune menită biroului este cea pe care ați primit-o pe urmă. D. Cuza știe foarte bine că era un simplu act de natură personală și privată, era o propunere a d-lui Hațiegan și eu am socotit că este mai bine altfel, pentru motive care nu privesc Camera. Și atunci, d. Hațiegan, potrivit cu angajamentul luat înainte, a prezentat cererea pe care d-voastră o aveți în mână.

Să nu se supere dl. Radovici, dar așa a fost.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: În explicațiunea d-lui prim-ministru se cuprinde singura soluțiune a chestiunii care s-a ridicat.

D. Brătănescu a cerut cuvântul tot la sumar?

D. D. Brătănescu: Am cerut cuvântul...

D. C. Stoianovici: Tot în aceeași chestiune?

D. D. Brătănescu: Da.

D. C. Stoianovici: Cerem închiderea discuției. Față de explicațiunile d-lui prim-ministru nu mai aveți nimic de adăugat.

D. I. Răducanu: Știam că d. Stoianovici nu este ales vice-președinte, dar face pe vice-președintele!

D. C. Stoianovici: Nu fac pe președintele, dar fac pe omul de bun simț.

D. profesor N. Iorga: La ce articol din regulament ați cerut cuvântul? Când se cere cuvântul în chestiune de regulament se arată și articolul din regulament. Eu am fost președintele acestei Camere, în care d-voastră ați intrat pentru prima oară.

D. D. Brătănescu: D-le prim-ministru, eu nu discut chestiunea optării d-lui Hațiegan, dacă este pentru Făgăraș sau pentru Mureș. Aceasta este o chestiune care-l privește pe d-sa personal. Eu am cerut cuvântul în chestiune de regulament.

D. profesor N. Iorga: Dar în legătură cu ce articol din regulament?

D. D. Brătănescu: În legătură cu toate articolele din regulament.

D. profesor N. Iorga: Aceasta nu se poate. Trebuie să arătați precis la care anume articol din regulament vă referiți. Așa oricine poate cere cuvântul în chestiune de regulament și să țină pe loc lucrările Camerei.

D. D. Brătănescu: Este o chestiune de principii regulamentare.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: Consult Adunarea dacă vrea să asculte pe d. Brătănescu.

Voci: Închiderea discuției. Chestiunea este tranșată.

D. D. Brătănescu: Este o chestiune care nu convine nici d-lui prim-ministru și nici d-voastre majoritate, și pentru aceasta nu-mi permiteți să vorbesc. În primul rând este vorba de modul cum trebuie să fim conduși.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: Art. 35 din regulament vă obligă pe d-voastră ca atunci când cereți cuvântul la regulament, să ne arătați anume la ce articol doriți să vorbiți.

Voci: Închiderea discuției.

D. D. Brătănescu: Cer cuvântul contra închiderii discuției.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: Aveți cuvântul.

D. D. Brătănescu: D-le președinte, d-lor deputați, am venit la această tribună ca să vă arăt o neregularitate care s-a petrecut în ședința de sâmbătă seara, când era președinte d. profesor Cuza, ca președinte de vârstă și, înainte ca onor. Camera să știe despre ce vreau să vorbesc eu, a cerut închiderea discuției. Nu înțeleg ca înainte de a se ști despre ce vrea să vorbească un deputat să se ceară închiderea discuției. De la această tribună protestez contra acestui sistem care se inaugurează în prima ședință a acestei Adunări prezidate de d. președinte, profesor Pompeiu. Cu această ocazie țin să arăt neregularitatea produsă sâmbătă, în ce privește optarea d-lui ministru Hațiegan. S-a depus această optare a d-lui ministru Hațiegan pentru locul de la Făgăraș, unde al doilea pe listă era d. Oromolu. Această cerere a d-lui Hațiegan, cum a spus d. prim-ministru, a fost depusă la birou și a fost luată de către un funcționar al Camerei, d. Nabetide, și dusă d-lui Duca. D. Duca a dus această cerere d-lui prim-ministru Iorga, cu alte cuvinte d. Duca își închipuie că poate cenzura toate lucrările Adunării.

D. profesor N. Iorga: Dl. Duca poate avea raporturi personale cu mine, fără să te întreb pe d-ta. (*Aplauze pe băncile majorității și ale Partidului Național Liberal*).

Ședința din 24 iunie 1931

Omagiu lui Dimitrie Greceanu

D-le președinte, onorată Cameră, guvernul se asociază din toată inima la omagiul care se aduce memoriei lui Dimitrie Greceanu. Nu numai fiindcă el a căzut, aș zice, pe front, stând în rândurile aceluia care apărau, în momentul acela, cum apărăm și noi acum, societatea românească, împotriva nebuniei roșii, dar și pentru un alt motiv: Dimitrie Greceanu, într-adevăr, a fost un om foarte puțin cunoscut, chiar în Iași.

Cu toată situația sa de șef de partid și cu tot marele loc pe care și l-a creat în partidul său, foarte puțină lume știe, și mă bucur că sunt dintre aceia care o știu, ce cultură largă, ce mare iubire pentru trecut, ce înțelegere pentru tot ce înseamnă acea tradiție, din care venea însăși neamul său, a reprezentat Dimitrie Greceanu.

Îmi aduc aminte de o seară petrecută la Stânca, în care el mi-a arătat comorile Roznovănești care se păstrează acolo. Și mi le-a arătat nu așa cum le arată un colecționar, ci ca omul cuprins de o nesfârșită dragoste pentru cea din urmă bucățică de hârtie în legătură cu acela a cărui moștenire în materie de documente istorice și literare o avea el, cineva care nu este mai puțin în istoria literaturii românești decât poetul Costache Conachi. El a fost păstrătorul arhivelor lui Costache Conachi și anume versuri foarte frumoase, absolut neștiute, le-am cules din mâna lui Dimitrie Greceanu.

Nu este de mirare că un om care era așa de stăpânit de isprăvile îndeplinite de înaintașii săi, bunii boieri moldoveni, dintr-o rasă care, din nenorocire, se istovește și care a adus țării servicii așa de mari, că un om care avea acest sânge, la începutul războiului s-a înscris în rândurile oștirii și, fără să fi avut măcar tresa de ofițer, s-a așezat în primele rânduri ale apărătorilor aceluia pământ moldovenesc de care era legată întreaga ființă a sa.

Iar dacă luptătorul de la 1916, dacă boierul de la Stânca, adâncul cunoscător al trecutului a fost pe lângă aceasta și un om de o desăvârșită discreție, eu cred că aceasta a fost însușirea lui de căpetenie și într-o societate în care foarte adeseori obrăznicia a fost încununată cu succes, noi ne închinăm adânc aceluia care, putând să fie mai mult, s-a mulțumit să fie atât, adică atât de mult¹. (*Aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate*).

NOTE

1. Dimitrie Grecianu (1859-1920) jurist, ministru în mai multe rânduri, partizan al lui Take Ionescu. A murit în urma rănilor căpătate în atentatul de la Senat din 8 decembrie 1920, inițiat de comuniști.

Respinge acuzația că ar desființa mai multe școli

D-le președinte, onorată Cameră, eu nu suprim nici o școală¹, numai cât în a doua jumătate a anului Statul nu este în stare să întrețină un număr de școli.

Școlile acestea rămân; noi însă rugăm comitetele școlare, care au oarecare îndatoriri și mijloace pentru a acoperi aceste îndatoriri, să ia pe seama lor cea mai mare parte din cheltuieli. Profesorii rămân, profesorii definitivi au drepturi câștigate, prin urmare, profesorii nu sunt amenințați.

În ce privește școlile de meserii, am ajuns să fiu acum și un dușman al învățământului meseriilor la români. Probabil că am un stoc oarecare de americani sau de africani pe cari vreau să-i așez în locul meseriașilor români. Este vorba numai de a se cere comitetelor școlare același sacrificiu și de a trece școala de meserii elementară la clasele complimentare ale școlii primare din localitate. În loc să fie aci trei ani în vânt, adică numai pe hârtie, acești trei ani vor fi ocupați cu materia care până acum se preda în școli deosebite, cu cheltuiala deosebită care erau școlile de meserii elementare.

În ce privește ironia de prost gust care se face cu școala de la Fontenay-aux-Roses și cu școala de misionare, am de spus atât, școala de la Fontenay-aux-Roses este de fapt școala de la Paris, este legătura noastră școlară cu Franța; ea aduce aceleași foloase ca și școala de la Roma, prin urmare, este absolut indispensabilă. Dar, școala aceasta nu cuprinde decât un număr foarte restrâns de licențiați și doctori de la noi. Cheltuiala e o cheltuială minimă și, fiindcă anumite persoane elegante par să spună că este un izvor de câștig pentru mine, țin să spun că eu nu am nici o leafă pentru conducerea școlii de la Fontenay-aux-Roses și pentru corectarea volumului de *Mélanges*. Eu primesc lei 100.000 pentru cheltuiala dusului, întorsului și petrecerii unei luni și deseori unei a doua luni la Paris (*aplauze pe băncile majorității*), iar școala de misionare de la Văleni e un ajutor al învățământului normal; ea pregătește învățătoare ca să poată intra la Universitate. Această școală nu are profesori plătiți, nici directoare plătită, ci are o subvenție din partea Statului, care se ridică la 120 - 130.000 lei pe an.

Mulțumesc d-lui Marinescu că-mi dă prilejul să răspund și rog pe fiecare din d-voastre, de câte ori un anume joc ușor de calomnii va atinge banca ministerială, să mi se pună întrebările limpede, pentru ca să putem trimite, prin răspunsul nostru, lecția pe care o merită cei care răspândesc astfel de zvonuri. (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. C.Marinescu spusese că „se pune pe socoteala d-lui prim ministru intenția de a desființa 200 de școli: școli de meserii, comerciale, profesionale și vreo 50 de licee”. N.I.: „Au început cu 120 de școli, s-au ridicat apoi la 200, mâine vor fi 250, poimâine 300 și așa mai departe. Aceasta arată onestitatea acestei campanii”.
2. *Mélanges de l'école roumaine en France*, culegere de studii ale membrilor școlii române de la Fontenay aux Roses, Vălenii de Munte, 1923-1926, 1934.

La legea bacalaureatului

Vă rog, d-le președinte, să binevoiți a propune Camerei ca diseară să se înceapă - și eu aș dori să se și termine - discuția scurtei legi a bacalaureatului, care a ieșit acum din secțiuni.

Sunt două articole din regulament care permit ca, odată ce s-a votat urgența, să se ia în discuție proiectul de lege. Aceasta fiindcă este și în interesul candidaților și al examinatorilor, ca să aibă legea cât mai curând în mâinile lor, iar eu să pot numi comisiunile, ceea ce cere timp. (*Aprobări pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-le președinte, cer cuvântul.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. deputat Goga are cuvântul.

D. Octavian Goga: D-le președinte, rugăm pe d. prim-ministru să admită ca discuția la Mesaj să se facă numai în ședința de după amiază și, paralel, dacă guvernul are de prezentat Camerei diferite legi, discuțiunea acestora să se facă în alte ședințe, dimineața sau seara.

D. profesor N. Iorga: Da, da, foarte bine. Ziua se va face discuția la Mesaj, iar în ședințele celelalte discuția legilor care se vor prezenta.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D-lor deputați, consult Adunarea dacă, făcând aplicarea art. 75 și 83 din Regulament, încuviințează ca în ședința de diseară, la 9, să începem discuția proiectului de lege asupra bacalaureatului?

Adunarea încuviințează.

D. D. R. Ioanițescu: D-le președinte, n-avem nimic de obiectat: să se înceapă cât mai repede discuția acestui proiect de lege, dar cerem să ni se dea textul din vreme.

D. profesor N. Iorga: Desigur, îl veți avea.

D. D. R. Ioanițescu: Să ni se dea textul măcar câteva minute mai înainte de a începe discuția. Mă refer la textul modificat, așa cum a ieșit din comisie.

D. profesor N. Iorga: Da, cu mult mai înainte.

Prezintă Expunerea de motive a legii bacalaureatului

EXPUNERE DE MOTIVE

Noul examen de bacalaureat, creat în anul 1925, ca să înlocuiască examenul de absolvire a liceului, prin care, la rândul lui, Spiru Haret înlocuise vechiul bacalaureat, desființat în 1898, a ridicat totdeauna critici și a fost

supus la dese prefaceri. Abia înființat, a fost modificat de două ori în 6 ani. Cu ocazia discuțiunii ultimei modificări propuse de fostul ministru, d. Costăchescu, în 1929, am arătat gravele neajunsuri ale acestei instituții, atât din punct de vedere al concepției, cât și al organizării. Două luni mai târziu, în iunie 1929, primind din partea Ministerului Instrucției însărcinarea de a inspecta examenele de bacalaureat ce se țineau în București, mi-am putut verifica și confirma părerile pe care mi le exprimasem în discuția din Cameră. Transcriu aci raportul Nr. 94.233 din 13 iulie 1929, care motivează propunerile de modificare a legii bacalaureatului, pe care am onoarea a vi le face.

Potrivit cu însărcinarea pe care mi-ați dat-o, am cercetat cea mai mare parte a examenelor de bacalaureat la București.

Cele constatate de mine cu acest prilej întăresc părerile, pe care în repetate prilejuri le-am exprimat, cu privire la inutilitatea acestui examen, măcar în condițiunile actuale.

Observațiile mele le voi așeza sub anumite rubrici, semnalând faptele și tăcând asupra persoanelor.

I. *Comisiunile*. Alcătuită la întâmplare, din elemente care n-au nimic comun între ele și deci incapabile de a lua o hotărâre după același criteriu, unii apreciind răspunsurile la întrebări de fapte, așa de puțin preocupându-se de puterea de a gândi, de posibilitatea de a se exprima, de caracter și de dorința de a ști, iar nimeni nedându-și osteneala a deosebi substratul uman pe care-l are în față, aceste comisiuni se găsesc, de la început până la sfârșit, încurcate în îndeplinirea sarcinii lor.

Două exemple: un profesor din provincie, despre care înșivă v-ați arătat mirarea că era în comisiune, om în vârstă, și reprezentând vechea metodă, în ce are mai pretențios și mai chinuitor, punea la geografie întrebări de detalii, care cereau cele mai mari eforturi de memorie.

Președintele, spirit larg și luminat, ascultă cu aceeași uimire, ca și mine, această înverșunată succesiune de întrebări absolut derutante, care ar fi fost mai potrivite la un examen de licență în specialitatea geografică.

În aceeași comisiune, același dezaprobă, ca și mine, metoda de examinare la limba franceză, care consistă într-o serie de întrebări cu privire la finețele, imperceptibile pentru un elev care n-a auzit niciodată limba franceză vorbită de un francez și n-a trăit o clipă în Franța, ale unui text clasic.

Aiurea, președintele, un bărbat tânăr, era nespus de jenat, în mijlocul unui areopag feminin, care adăuga la practicarea vechiului sistem, rafinări de o psihologie particulară, pe care nu le putea opri.

Ori, chiar al treilea caz, un profesor de Universitate, cu prestigiul unei destul de lungi cariere, nu încerca să influențeze un examen de limba latină, în care asupra unui text, al cărui sens era ignorat de elevi, cercetarea se prefăcea într-un șir de întrebări asupra sensului general, fără nuanțare a substantivelor și verbelor.

Președintele, la școlile de fete s-ar cere o președintă, ar trebui să fie un om de știință, tolerant, prin cunoașterea relativității cunoștințelor în specialitatea sa, un pedagog încercat, cu o adâncă pătrundere în sufletul plin de complicații al adolescenților și s-ar cădea să aibă, el, nu comisiunea, ai cărei membri nu se interesează în cea mai mare parte decât de materia lor, dreptul de a-și da părerea asupra capacității la studii superioare sau valorii de om cult a candidatului.

El trebuie să aibă oarecare pregătire enciclopedică și să-i fie nu numai permis, dar impus să întrebe însuși asupra ideilor generale din tot cuprinsul studiilor. Om de gust, el ar avea să ție seamă, în primul rând, de puterea de a se rosti a tinerilor, de forma pe care o găsesc de la sine, de urmarea în idei, de nota de originalitate în gândire și expresie.

De obicei, amestecul președintelui fără asemenea pregătire, poate fi dezastru.

Comisiunile, cum sunt făcute astăzi, sunt conduse de concepții cu totul deosebite. Profesorul de geografie, de care vorbeam mai sus, cerea o înșirare mnemotehnică; pe când la altă comisiune întrebările se întindeau, foarte grele și acestea, asupra domeniului geologic introdus de câțiva timp, cu un oarecare abuz, în geografie, căreia cel mult îi pot veni de prefață.

Atitudinea severă, încruntată a unora, răpește celui întrebător orice putință de a se orienta. Nu e mai bună locvacitatea altor examinatori, care vorbesc ei înșiși atât de mult, încât cel ascultat n-are decât să întrerupă expunerea pe care o ascultă, fără ca din răspunsurile lui să poată rezulta o probă de cunoștință sau de judecată.

Președinți care să treacă din loc în loc, examinând la date deosebite, pot da alte rezultate decât cei fără calitățile arătate mai sus, care dau rezultate care uimesc, cei mai buni din liceu rămânând, iar câțiva cu noroc trecând bacalaureatul.

II. *Necunoașterea candidaților*. Totala necunoaștere a candidaților e cel mai mare defect al bacalaureatului. Nu e suflet omenesc care se poate deschide deodată, la prima vedere, sau cei care par a o face nu sunt decât elementele fără suflet. Pentru fete, mai ales, vederea oamenilor străini, care le somează să răspundă în trei timpi, adesea e catastrofală. Am văzut figurile contractate, fețele strânse, ochii spăimântați. Asupra tuturor candidaților apăsa o groază care le paralizază puterile. Cu atât mai mult cu cât întrebătorul, cu totul nou, vine și cu întrebarea neprevăzută.

Ceea ce se impune e măcar existența fișelor personale, în care să se prezinte, nu numai trecutul școlar al candidaților, dar și aprecierile adunate an de an asupra caracterului lor, precum și date asupra mediului în care s-au aflat, asupra condițiilor în care și-au făcut studiile. E absolut necesar să se cunoască și destinația pe care înțeleg să și-o aleagă. Altfel se va examina riguros la matematici un imaginativ și un sentimental sau se va cere poezie și aspirații filosofice unui sec spirit precis.

Undeva, în provincie, nu s-a îngăduit măcar ca alții decât candidații în curs de examen să fie de față. Și acest mijloc de intrare prealabilă în contact cu comisiunea a dispărut.

III. *Metoda de examinare.* De obicei candidații sunt scoși câte patru sau cinci înaintea examinatorului, care trece cu întrebarea -neașteptată- de la unul la altul. Se înțelege că întâiul întreat, afară de cazuri excepționale, va răspunde mai slab, neavând, ca ceilalți, un timp de pregătire. Dar după ce s-a terminat examinarea grupului, e imposibil pentru examinator să-și dea seama exact de ce a putut spune fiecare din candidați și mai ales de felul cum a spus-o. Notele cad deci la întâmplare. Mai mult decât odată, ele sunt datorite sau unui răspuns fericit, venit printr-un noroc mai mult decât dintr-o adevărată știință, sau unei nenorocite alunecări de limbă.

Propuneam să li se dea fiecăruia un scurt termen de meditație, în care candidatul să-și cheme amintirile și mai ales să-și formeze un plan. Din fericire pentru cei examinați la liceul „Mihai Viteazu”, acolo sistemul a fost introdus de profesorul P. D. Haneș. Rezultatele s-au văzut repede: răspunsurile au fost complete, expunerea largă, spaima surprinderii dispăruse.

Acest fel de întrebare ar trebui aplicat pretutindeni și, pe lângă aceasta, crearea de grupe să fie părăsită.

IV. *Sistemul erotematic.* Și ca profesor la Universitate aproape patru decenii am putut constata efectele nenorocite ale sistemului erotematic, care face să se piardă cu totul puțința de a expune, așa de răspândită în tinerețea mea, și aceasta e cu atât mai de plâns, cu cât acești liceeni vor ajunge profesori sau advocați și li se va cere să poată prezenta curent, plăcut, un subiect. Și la bacalaureat nu se face alta decât să se provoace, printr-o lungă trudă a profesorului, un biet răspuns scurt, pe care-l bolmojește candidatul. Astfel de cunoștințe răzlețe, care nu duc una la alta și nu se leagă într-o înlănțuire logică, neajungând la o sinteză netedă și luminoasă, n-au nici o valoare.

E o simplă mașinalizare mecanică.

V. *Lipsa construcțiilor personale.* Am observat pretutindeni, și la Universitate, până la ultimul an, până la licență, ba până la doctorat, că tinerii noștri nu pot spune lucrurile decât într-un singur fel, acela în care au fost învățați. Orice întrebare nouă îi face să-și piardă capul, să nu poată găsi

drumul nici măcar într-o materie studiată îndelung. Dar la bacalaureat, elevii pregătiți să dea răspunsul tipic la o întrebare, mai mult sau mai puțin tipică, un fel de act reflex - se găsesc înaintea unor examinatori care adesea întrebuițează toate resursele spiritului lor ca să puie întrebări inedite, de multe ori și cu dorința de a străluci, de a surprinde, de a face ca lumea să râdă. Se poate înțelege ce rezultă din ciocnirea improvizatorilor capricioși cu junii tipicari.

VI. *Materiile: limba română.* Foarte rar la limba română se pune temei pe proprietatea expunerii. Aceasta ar trebui constatată - firește, mai ales de președinte - la toate lecțiile, fie și la aceea de matematică.

Ajunge să se știe, indiferent de felul cum se vorbește. De eleganță nici vorbă: mare pagubă pentru toată viața ulterioară a candidatului. Cât de mult datorește frumusețea limbii franceze extraordinarei îngrijiri care se dă în școală vorbirii ei, și splendoarea limbii italiene e în mare parte triumful unui sistem de educație. De altfel însăși manualele care se întrebuițează mai mult au o limbă incorectă și totdeauna lipsește orice grijă de frumusețe și de distincție.

Deci, răspunsul e foarte adesea fragmentat, rupt între dinți, grobian. Istoria literaturii se întreba, unde am putut asculta după titlurile cărților, cruțându-se doar anii de naștere și de moarte ai scriitorilor. - Ce a scris Șincai? - Prefața la *Gramatica* lui Clain. - Și mai ce? - Istorie. - Cum se cheamă? - Un altul: Știu eu: *Hronicul*. - Da, *Hronicul*. Bine. „Bine”. Și de fapt el n-a spus nimic, el nu știe, nu simte, nu-i pasă ce a fost splendida personalitate luptătoare a lui Șincai.

Acolo, și aiurea, sistemul mai consistă și în analiza operelor literare: să li se spuie cuprinsul, să li se povestească fabule. - Ce e Vlaicu Vodă? - Care sunt persoanele? - Sau se lasă candidatul să povestească pe larg *Făclia de Paști* /nuvelă de I.L. Caragiale/. Aveam impresia că mulți nu reținuseră din scriitorii de care vorbeau, ceea ce înseamnă o curată pierdere de vreme cu memorizări dezgustătoare și perfect inutile. Ce se poate face fără senzația pe care o dă opera însăși?

VII. *Istoria românilor și istoria universală.* Cunoștințele despre trecutul nostru și trecutul lumii se prezintă ca o materie oarecare, fără cea mai mică vibrație sufletească. Se vorbește de personalitățile conducătoare ca de afluenții unui râu sau de vechimea unei roci. Ce sunt slavii? De unde au venit? Din Rusia. Cum? In Balcani și apoi în sus. Cum întâi în Balcani? Nu, pe urmă. Sau despre originea României muntene, după lungi eforturi ale profesorului se ajunge la aceea că elevul adaogă doar situația tulburată a Ungariei, în momentul unirii celor două voivodate. Eram sigur că mai departe nu s-ar fi putut merge. De vină e și lipsa de suflet a celor mai multe din manualele de istorie întrebuițate în școli.

Istoria țării tale, a nației din care faci parte: o povară, o pacoste ca și toate celelalte! N-am văzut o licărire în privirea nimănui, când vorbeau de aceste lupte și de aceste dureri. Și erau români de sânge, nu minoritari...

La ce le va folosi în viață o astfel de inițiere de silă, de formă, de mântuială?

VIII. *Geografia*. Ce poate să rămână din listele de nume sau din rezolvarea pretențioasă și înainte de vreme a celor mai grele probleme de tehnică, prejudecând asupra Universității viitoare? N-am găsit la nici unii, profesori și candidați, simțul pentru pitoresc, înțelegerea pentru frumusețea, caracterizarea naturii, instinct al adâncului ei sens. Și mi s-a părut că nu se ține în seamă acea geografie economică, spre care se îndreaptă așa de mult curentele vieții moderne.

IX. *Limbile*. Am spus mai înainte că examenul la limbile franceză și latină nu înseamnă singurul lucru care s-ar cere: ușurința în înțelegerea amândurora, ori ce text s-ar prezenta, și, în ce privește a doua, puțința de a întrebuița curent, afară de cazul când se vorbește, cu dispreț pentru limba românească, franțuzește în familie.

X. În ce privește științele, doar un Pompei¹ știe a întreba la matematică fără a presupune nici o zadarnică învățare pe de rost, nici un extraordinar talent de găsitor de soluții la grele probleme. Nu știu, în general, dacă ele, o materie așa de dificilă, care poate stăpâni exclusiv numai oameni excepționali dotați, trebuie să figureze neapărat în programul bacalaureatului. Doar cosmografia, astronomia, așa de puțin „matematice” ele însele, fac parte din acea cultură generală, a cărei nevoie poate fi invocată în sprijinul bacalaureatului.

La științele naturale, au sens întrebări ca aceea despre sistemul respirator al insectelor? Marele rost poetic și filosofic al naturii ori măcar legăturile organice dintre elementele ce o alcătuiesc, iată domeniul pe care acea cultură generală îl pretinde.

Nu greșesc, cred, când afirm că și la fizică și chimie, ceea ce se poate cere e mai ales ce servește a înțelege, cu biata noastră minte omenească, secretele naturii.

În rezumat, învățământul secundar, mecanizator, în ciuda pedagogiei pe care o afișează, dă minți apăsate, avânturi zdrobite, totală neîncredere în forțele proprii, lipsa bucuriei de a ști, din care pleacă tot ce e bun în orice învățământ.

Produsul acestei mutilări și desanimări e adus înaintea unei comisiuni fără conducători cu influență, fără coeziune, fără unitate de sistem, fără înaltul simț de răspundere față de familie și față de țară, care se cere. Se repetă în școli verificările liceului și rezultatul e al unei loterii hazardate.

Ne putem întreba, de câte ori comisiunea, compusă în mare parte din profesori secundari, respinge, în ce atitudine se pune ea față cu școala secundară însăși care a dat certificatul ei de absolvire deplină și onestă a unor studii a căror absențe sau neîndestulare se constată peste câteva zile abia după absolvirea clasei a VII-a.

Sarcina verificării aptitudinilor pentru înțelegerea și reprezentarea științei înalte nu poate fi dată nici măcar unei comisiuni universitare, ci fiecărui profesor de Universitate, față de acei absolvenți de liceu care voiesc să fie studenți.

Sarcina verificării pentru funcțiunile publice revine instituțiilor care au nevoie să fie servite.

Cu toate că, din cele expuse mai sus, se poate vedea că sunt partizanul unei soluțiuni radicale a bacalaureatului, totuși, din considerente de ordin practic, prefer a începe deocamdată cu o soluțiune intermediară.

Legea pe care o prezint cuprinde modificările care au de scop să înlătore tot ce e cu puțință din mecanicizarea acestui examen și a înlesni o selecțiune pe baza aptitudinilor naturale și a înțelegerii largi a acelor cunoștințe cu adevărat generale, care pot conduce spre specializarea universitară.

Prin modificările propuse s-a păstrat în lege numai dispozițiunile esențiale. Cele mai importante sunt următoarele:

a) La alcătuirea comisiilor se dă președintelui, care se recrutează numai dintre profesorii de învățământ superior, atribuții mai mari; membrii comisiunii se recrutează prin tragere la sorți;

b) Se respectă individualitatea candidaților, prin libertatea de a opta pentru unele materii pentru care au aptitudine deosebită;

c) Se aduc înlesniri candidaților de origine minoritară de a depune examenul în limba lor la toate probele, afară de limba română;

d) Se desființează limitarea puținții de prezentare la examen;

e) Se abrogă ultimul alineat din art. 22, relativ la organizarea anului preparator la Universități, care nu-și are locul aci.

Dispozițiile de detaliu cuprinse în Regulament vor completa și lămuri ideile fundamentale din lege.

Ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, NICOLAE IORGA

Pe marginea aceleiași legi. în dialog cu Al. Otetelișanu care cerea precizări în legătură cu drepturile minoritarilor

Dați-mi voie: examenul îl dă în românește și numai dacă elevul dorește să arate și în limba sa, cum a înțeles chestiunea, are facultatea să o facă. Examenul însă, repet, se face în românește. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: Dar este totuși un drept...

D. Radu Matei: Îmi permit să vă atrag atenția că în proiect, dintr-o greșeală de tipar, s-a trecut cuvântul „și”. Dacă citiți cu atenție, veți vedea că acest cuvânt „și” este superflu.

D. Al. Otetelișanu: Vreau să spun altceva. Că după proiect elevul are acest drept și poate prin urmare să spuie, în orice moment, profesorului: vreau să răspund în limba minoritară.

D. profesor N. Iorga: Numai după ce a răspuns în românește. În nici un caz el nu poate fi dispensat să răspundă în românește.

D. Al. Otetelișanu: Mulțumesc pentru această explicațiune, totuși nu găsesc că textul este suficient de explicit. Să explic mai departe care este sistemul proiectului, pentru ca pe urmă să arăt și critica pe care am făcut-o, și în comisiune și cum o fac și aci.

Președintele comisiunii de examinare are dreptul, după proiect, să invite în comisiune profesori minoritari, adică profesori care predau în limba minoritară diferite materii, și având un vot consultativ, adică nota lor nu se ține în seamă pentru determinarea rezultatului.

D. profesor N. Iorga: V-am explicat chiar acum. Am spus că nu este vorba de un vot, o notă, ci de o lămurire asupra elevului și asupra valorii răspunsului pe care l-a dat în limba sa.

Nu pune nici o notă profesorul minoritar, este acolo un asistent; aduceți-vă aminte că s-a spus și cuvântul de interpret și am spus că nu aş putea admite, că este un calificativ care l-ar scădea, dar rolul lui este numai de asistent, ajutor al elevului, care poate nu s-a putut exprima destul de bine în limba românească. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: Eu continui să arăt punctul de vedere al proiectului, al d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Știți de ce mi-am permis să vă întrerup? Nu pentru d-voastră, care desigur că vă convingeți de dreptatea mea, dar fiindcă împotriva proiectelor mele de legi, ca și împotriva întregii mele acțiuni, de când sunt în fruntea guvernului, se duce în anumite părți ale societății - să zicem ale presei - o campanie prin nimic îndreptățită. Orice prezint eu este întortochiat în așa fel încât aş dori să nu se adauge câtuși de puțin autoritatea unui vechi coleg, așa de simpatic, cum sunteți d-voastră (*aplauze pe băncile majorității*), fiindcă l-ar știrbi.

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru, eu nu am venit cu intenția să fac o critică, cu orice preț, și, prin urmare, opoziție pentru opoziție, ci am venit numai să expun câteva observațiuni privitoare la proiectul pe care d-voastră îl prezentați.

Președintele comisiei dă notă. Va să zică el are dreptul să cheme pe profesorul minoritar să ia parte la examen. Profesorul minoritar îi interoghează pe elevi și, după aceasta, nota o dă președintele; așa spune legea: „notarea dând-o președintele”.

D. N. Iorga: Cine interoghează? Interoghează profesorul în limba românească. Deci, întrebarea este pusă în românește.

D. Al. Otetelișanu: Prin urmare, în fapt, lucrurile se vor petrece astfel: președintele, care se poate întâmpla să nu cunoască limba minoritară, fie limba germană, fie limba maghiară, ascultă niște răspunsuri ale elevului, într-o limbă pe care nu o cunoaște, și este obligat să noteze pe elev.

Voci de pe băncile majorității: Dar l-au auzit răspunzând românește.

D. Al. Otetelișanu: Cum se poate ca cineva, care nu cunoaște limbile minoritarilor, să poată să aprecieze răspunsul dat de un elev într-o limbă pe care nu o cunoaște?

D. profesor N. Iorga: Știți că am răspuns la aceasta în comisiune și am spus că eu m-am gândit, înainte de toate, la limba germană, pe care cei mai mulți dintre noi o cunosc și pentru elevii minoritari maghiari, m-am gândit la situația actuală a Ardealului, unde sunt foarte mulți dintre examinatori care cunosc ceva din limba maghiară.

În orice caz, cum s-a observat chiar în comisiune, când vorbește elevul în limba lui, orice pedagog expert vede foarte bine, dacă este un om care știe ce spune sau dacă este un om care încearcă să înșele pe profesor. Se simte.

D. Al. Otetelișanu: Fără îndoială că profesorii, cu experiența lor, pot să distingă un elev care răspunde greu fiindcă nu cunoaște bine limba românească, sau răspunde greu fiindcă nu cunoaște materia. Dar, în orice caz, nu trebuie să lășăm să se întâmple această anomalie, ca profesorul, președinte al comisiei, să se găsească în fața unui profesor minoritar și să asculte o interogare într-o limbă pe care nu o cunoaște, căci atunci ați inversa lucrurile: Dat fiindcă bacalaureatul este o diplomă pe care o dă statul românesc, ea nu se poate da decât numai pe note obținute, după cunoștințele elevului, în limba românească.

Așa dar, consecința firească este ca toți elevii să învețe limba românească. Ori, cu sistemul proiectului, ajungem la această anomalie că președintele sau să nu știe ce a interogat profesorul minoritar, sau să fie obligat să învețe el limba minoritară, ca să se pună la nivelul examinatorului minoritar.

D. profesor N. Iorga: Aceasta este absurd.

Voci de pe băncile majorității: Este o exagerare.

D. Al. Otetelișanu: Poate să fie o exagerare, dar, în orice caz, argumentarea pe care o fac stă în picioare.

D. profesor N. Iorga: Stă într-un picior. (*Mare ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: Așa că, d-le ministru, după ce am expus sistemul proiectului d-voastră de lege, dați-mi voie să vă expun și părerea mea și a partidului din care fac parte, asupra acestei chestiuni.

Noi credem că elevul nu trebuie să aibă, el, dreptul de a răspunde în altă limbă, decât în limba română; credem că nu trebuie să se constituie un drept al elevului, un drept pentru elevii minoritari, dar președintele și comisiunea să poată, dacă constată că elevul minoritar se găsește în situațiunea aceluia care, dintr-o dificultate de necunoaștere a limbii române, nu poate să exprime tot ceea ce știe, atunci să îi îngăduie să vorbească în limba minoritară.

Voci de pe băncile majorității: Așa este.

D. Al. Otetelișanu: Prin urmare, noi credem că aceasta trebuie să fie o facultate a comisiunii, iar nu un drept al elevului minoritar.

D. profesor N. Iorga: Din moment ce în proiect este cuvântul „poate”, acesta este înțelesul; numai dacă ar fi „trebuie”, ar însemna altfel.

După ce Ion Petrovici, raportorul proiectului de lege, spusese: „Este cea mai bună formă pe care o poate avea legea bacalaureatului pentru stările actuale, pentru momentul de față”

D-le președinte, onorată Cameră, o veche tradiție impune ministrului să vorbească totdeauna după raportor. Se întâmplă, foarte deseori, că raportorul a vorbit pentru lege, iar ministrul, din cauza lipsei unor oarecare calități sau din discreție chiar, își apără legea mai rău decât cum legea ieșea din discuțiune, decât cum legea fusese apărată cu talent de raportor.

Nu puteți să-mi cereți mie să fac acest lucru. Nu l-aș face nici dacă orele n-ar fi acelea pe care le-ați observat de mult.

Prin urmare, mie îmi rămâne numai să-i arăt d-lui profesor Petrovici mulțumirile mele pentru unul din cele mai frumoase discursuri ale d-sale. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Și să-mi dați voie, chiar dacă ar fi vorbit contra legii - n-ar fi fost raportor, și ar fi vorbit așa cum a vorbit – eu i-aș fi prezentat complimentele mele. Pentru că aici, în Adunare, noi suntem chemați nu numai să ne combatem între noi, dar să recunoaștem ceea ce aste bine și frumos, ori de unde ar veni, și vă declar, în această sesiune extraordinară, după care cred că vor veni și sesiuni ordinare mai multe decât s-ar aștepta cineva (*ilaritate, aplauze pe băncile majorității*), vă declar că voi fi totdeauna recunoscător oricui va discuta un proiect de lege adus de mine, oricui va discuta cu obiectivitate și cu ceea ce cred eu că se cuvine vârstei și situațiunii mele. Bine înțeles că oricui va discuta un proiect de lege prezentat

de mine, fără să țină seama de aceste două cerințe la care am dreptul, nu-i voi răspunde absolut nimic. Și, atunci când, pe lângă aceasta, va ataca sentimentul pe care îl am pentru națiunea mea, atunci voi adăogi la tăcerea mea absolută și acel zâmbet pe care are dreptul oricine să-l schițeze, de câte ori își permite cineva să se atingă de esența curată și onestă a sufletului său. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Prin urmare, voi avea această atitudine la orice acuzație mi se va aduce, oricând, că eu am lucrat împotriva intereselor națiunii mele, ceea ce aș putea-o face numai din două motive: s-au dintr-o insuficiență intelectuală, pe care mi-am recunoscut-o foarte mulți ani de zile, până s-au găsit persoane care m-au făcut să-mi schimb părerea (*ilaritate pe băncile majorității*), sau această dușmănie a mea față de propriul meu popor, lucru monstruos, ar putea să vină dintr-o perversitate care face parte din viziunile nesănătoase ale unor oameni pe care i-aș dori, poate am contribuit eu însumi cu ceva, i-aș dori altfel. Prin urmare, încă odată, nu am nimic de adăugat. Cum sunt un întrerupător incorigibil, chiar când mă găsesc în situațiunea de astăzi, eu de fapt discursul mi l-am făcut în bucăți, colaborând cu toți acei care mi-au discutat amabil legea. Prin urmare, ce voiți d-voastre? Să cos aceste zdrențe de discurs pentru a face un discurs complet la ora 12 noaptea? Aceasta, cu toată dorința d-voastre, de a mă auzi pentru a nu știu câtea mia oară, ei bine, aceasta nu v-o pot face.

Eu cred că oricare din d-voastre va vota această lege de nimic, pentru că este o lege de nimic, care mi-a fost impusă mie numai de amintirile de o viață întreagă și de situația în care mă găseam, când eu trebuia să numesc comisiuni în împrejurările în care le cunoașteți și să cer unor bieți copii să dea din nou, sub forma de lucruri învățate pe de rost, acele materii pentru care au fost examinați de nu știu câte ori în clasele înseși pe care le-au făcut, eu cred că oricare va vota această lege, care este de pură oportunitate, venită, natural, în momentul când era să fie examenul - așa și pompierii sunt totdeauna foarte grăbiți, dar nimeni, nici un om serios nu i-a întrebat de ce aleargă așa de repede pe străzi cu tulumbele! Fiindcă este foc! (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

Oricine, zic, oricărui partid îi aparține, nu va avea, după rezultatele care se vor vedea, nu va avea să o regrete¹. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

La discuții, când D.R.Ioanițescu ceruse ca președinți de comisii de bacalaureat să fie și alți profesori de la școli superioare decât cei nominalizați în proiect

Admit ca și alți profesori decât profesorii de la Universitate să poată fi președinți, cum ar fi de la alte școli superioare, școli politehnice, academii de Comerț. Vă rog să prezentați un amendament în acest sens.

La propunerea următorului amendament al lui A.C. Cuza: "Probele scrise și orale se vor face de toți elevii în limba română. Comisiunea va putea dispune ca elevii să fie examinați și în limba lor maternă, concomitent cu examenul obligatoriu în limba română".

Aș dori să li se dea voie să schițeze și cum înțeleg ei să expună chestiunile în limba lor.

La observația lui Al. Otetelișanu: „În țara românească sunt școli evreiești, școli bulgărești, ungurești, nemțești. Ei bine, în toate aceste limbi se poate răspunde sau numai în anumite limbi, fiindcă noi știm că, în conformitate cu Tratatul de pace, minoritari la noi în țară nu sunt decât secui și nemți?"

De fapt noi aceasta o avem în vedere, dar președinții ei înșiși își vor da seama, așa cum înțelegeți d-voastră, și așa cum înțeleg eu, că este vorba de minoritățile istorice ale acestei țări. Numai că nu se poate pune în lege. Aceasta se înțelege².

NOTE

1. Dim. Pompei (1873-1954), matematician, profesor de mecanică rațională la Universitatea din București, director al Institutului de Matematică al Academiei. Academician.
2. Consiliul Legislativ a dat aviz favorabil proiectului de lege. Adunarea a votat-o cu 141 voturi pentru și patru împotriva.

Ședința din 25 iunie 1931

În continuare, la legea bacalaureatului

După observația lui I. Florea că prea mulți profesori de liceu erau de vârstă foarte înaintată.

D-le președinte și onorată Cameră, ca unul care am și eu 41 de ani de serviciu (*aplauze*), sunt în măsură să știu ce însemnează un moșneag. Vă asigur că sunt moșnegi și moșnegi. (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*).

D. I. Florea: Eu de la început am spus că nu este în intențiunea mea de a jigni pe nimeni. Dar d-le prim-ministru, dacă ați binevoi să vă interesați de unele elemente din această categorie, care se găsesc încă în fruntea școlilor, ați vedea că înlocuirea lor ar fi spre folosul acelor școli.

D. profesor N. Iorga: Care vor fi ca mine, îi țin; care vor fi ca tinerii de acum, îi schimb. (*Ilaritate*).

Lungă polemică cu Oct. Goga pe tema atitudinii guvernului față de Ardeal și a felului cum înțelege N. Iorga partidele politice

Cum doriți d-voastră să răspund la întrebări? Când mi le puneți sau când voi vorbi eu?

Eu ași preferi să vorbesc pe urmă, fiindcă este o lungă și tristă poveste. Și, natural, când împarte cineva tot Ardealul în două, și are fiecare cheia în buzunar, de unde voiți d-voastră să găsec ardeleni? (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Eduard Mirto: Din ce cauză?

D. profesor N. Iorga: Din ce cauză? Fiindcă ceilalți sunt naționaliști și patrioți, iar noi, aceștia, suntem lipsiți de simțul național și patriot. De aceea ardelenii nu pot colabora cu mine. Dar, eram excelent pe vremea când stăteam alături de d. Iuliu Maniu și când de atâtea ori Ardealul a avut nevoie de mine. Acum, natural, se închide ușa cu cheia și după aceea se întrebă: dar de ce nu ai dumneata pe nimeni dintre oamenii pe care i-am închis eu? (*Aplauze pe băncile majorității*).

Dar am rugat pe d. Iuliu Hațiegan, dar am rugat pe d. Tilea, dar am rugat pe d. Emil Hațiegan, dar pe cine nu am rugat eu dintre ardeleni? Dar, deoarece eu eram contaminat de o boală molipsitoare politică, evident, oamenii care țin la sănătatea lor nu puteau să lucreze cu un călcător de legi și cu un sfărâmător al tuturor bunelor datini și cu un răspânditor de imoralitate, cu un sinistru personajiu, cum a spus șeful d-voastră, că sunt eu. (*Aplauze pe băncile majorității*). Eu, când mă uit în oglindă, mă văd același om de treabă. Cum Dumnezeu astăzi, pentru anumiți oameni din Ardeal, de am devenit sinistru? Aceasta îi privește pe dânșii. Eu nu pot să împiedic pe nimeni de a visa rău. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-lor deputați, eu am luat act de declarațiunea d-lui prim-ministru; dați-mi voie să constat însă că este dintre cele mai grave. Pentru ce?

D. profesor N. Iorga: Numai lucruri grave fac de când sunt la guvern. Eu mă și văd la Curtea de Casație; acolo isprăvesc eu.

D. Octavian Goga: De ce?

D. profesor N. Iorga: Fiindcă eu am călcat toate legile și d-voastră vă veți uni toți și îmi veți da un spectacol așa, de bătrâneți înaintate, trimițându-mă înaintea Curții de Casație. Cum se aruncă cuvinte mari cu orice ocazie! (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

D. Octavian Goga: Vi se par mari cuvintele?

D. profesor N. Iorga: Da, foarte mari.

D. Octavian Goga: Voi avea și mai mari.

D. profesor N. Iorga: Suntem scriitori și unul și altul. A fost cândva un admirabil scriitor englez, care a spus un lucru: să nu întrebuițăm cuvinte mari, când nu este cazul, fiindcă vin situațiuni mari și atunci noi nu mai avem cuvinte. V-o spun d-voastră, care citiți literatură engleză. Sunt admirabilele studii ale lui Golari, asupra lui Shakespeare și Milton. Într-o Cameră ca aceasta se pot pomeni numele celor doi scriitori. Nimeni nu-i confundă cu niscaiva hoți de cai. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

D. dr. N. Lupu: Vă înșelați.

D. profesor N. Iorga: Nu mai întreprup. Atât am avut de spus.

D. Octavian Goga: D-le prim-ministru, am avut și eu a face nițel, în viață, cu cântărirea cuvintelor, cu căutarea cuvintelor și cu nuanțele. Literatura, în definitiv, este un joc al nuanțelor. Și atunci, cântăresc și cuvintele pe care le spun de la această tribună și dacă am spus că ați pronunțat cuvinte grave, este că am întrebuițat un limbaj politic. Și sunt grave pentru că d-voastră, d-le prim-ministru, vă prezentați ca izolat în Ardeal. D-voastră vă prezentați în postura omului care și-a dat toate silințele să adune Ardealul în jurul lui și nu a izbutit.

D. profesor. N. Iorga: Politicienii Ardealului, nu Ardealul. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Din inima Ardealului, pentru cât am muncit pentru fericirea pe care o avem toți astăzi, nu mă scoate nici o afirmație și nici o interpretare. Eu am suferit pentru Dânsul, iar nu alții care au venit și s-au aliat cu Dânsul, în momentul când putea să dea o majoritate.

(Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Mergeam eu cu banul meu sărac, de la un capăt al Ardealului la celălalt, și împrumutam căruța, cum ai spus-o dumneata deseori, la Beclean, și nu am întâlnit țipenie de politician român, pe drumurile acelea.

Atacați-mă în ce vroți, în inconsecvențele mele; sunt inconsecvent, cum este viața însăși inconsecventă. *(Aplauze pe băncile majorității);* atacați-mă în greșelile, care vin din iubirea mea de oameni, din dorința de a nu supăra pe nimeni și din părerea de rău pentru aceia pe care i-am jignit;

sincer am spus-o și o susțin. Dar într-un lucru vă rog să nu mă jigniți, fiindcă ați fi nedrepti. Să nu mă jigniți în tot ce am făcut pentru orice român care suferea, când știți bine că am pus trudă și mi-aș fi pus viața la temelie, pentru a se clădi ceea ce avem noi astăzi. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-le prim-ministru, am declarat de la început, când am atras, în cuvântarea mea, atenția asupra rolului d-voastră, că voi vorbi într-un ton de cuviință desăvârșită și de respect, pe care vi-l datorez...

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc.

D. Octavian Goga: Și vreau să vorbesc în acest ton și de aci înainte. Prin urmare, este foarte departe de mine ideea de a vă supăra. Nimeni nu trage la îndoială străduința de o viață întreagă pe care ați pus-o ca să apropiați sufletește Vecinul Regat de toate emanațiunile trupului românesc. În această operă de închegare sufletească a neamului, sunteți unul dintre marii autori ai unității naționale. Niciodată n-am tras la îndoială această chestiune; este adevărul, este o axiomă. D-voastră însă spuneți: am găsit ușa închisă. Ei, rolul omului politic este să găsească cheia, ca să deschidă zăvorul fermecat. (*Ilaritate, aplauze pe băncile opoziției: Partidul Poporului, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Liberal G. Brătianu*).

D. profesor N. Iorga: Să fac cheie falsă! (*Ilaritate*).

După ce O.Goga îi făcuse, „cu sinceritate”, mai multe imputări că abandonează Ardealul minoritarilor

Sinceritatea tulburării, în ce vă privește pe d-voastră; dar pe ceilalți îi cunosc și sinceritatea lor, aceea...

D. Octavian Goga: Vă mulțumesc că-mi faceți onoarea de a crede în sinceritatea mea.

D. profesor N. Iorga: Cu d-voastră voi discuta în răspunsul meu.

D. Octavian Goga: Să vă dau argumentele sincerității mele. D-voastră o avansați, dați-mi voie să v-o justific. Am văzut totdeauna în linia istorică a străduințelor noastre politice, de când există istoria noastră, tendința de a întemeia un stat național. Și în ordinea noastră istorică și în ordinea continentală noi am tras concluzia definitivă a ideii de naționalitate și ne-am luptat, nu ca să întemeiem un stat eteroclit, ci să unificăm granițele noastre politice cu granițele noastre etnice. D-le prim-ministru, când citesc „popoarele Mele”, ei bine, în sufletul meu reînvie dicționarul vechi, antebelic al Austro-Ungariei: „*Meine Volker*”. (*Aplauze pe băncile Partidului Poporului, Partidului Țărănesc și Partidului Național Țărănesc*).

D-le prim-ministru, eu sunt din cei care știu ce înseamnă un stat eteroclit, știu ce înseamnă tendințele centrifuge ale celor care nu vor să trăiască împreună și știu că, pentru liniștea țării noastre și pentru liniștea Europei, noi trebuie să menținem nealterat caracterul național al acestui stat. Aceasta nu însemnează o intoleranță față de minorități, care nu sunt popoare, ci sunt fragmente de popoare, așezate în cursul istoriei pe teritoriul nostru național. (*Aplauze pe băncile Partidului Poporului*).

D. profesor N. Iorga: Eu cred că afirmațiile în domeniul istoric față de cineva care predă istoria de vreo jumătate de veac, pot fi, în unele cazuri, riscate și, mai ales, nu este bine să mă atragi pe un teren pe care istoricul s-ar găsi în conflict cu omul care dorește tot binele, în toate timpurile, poporului său. Chestiunile acestea de state, de care vorbiți d-voastră, sunt lucruri foarte complicate. Ideea de stat este un lucru de epocă modernă. Dar nu este locul aci să ne întindem în acest domeniu, nu e așa? Așa încât, asupra părții acesteia eu sunt silit să nu vă răspund nimic.

În ce privește fraza din Mesagiu, d-voastră întrebuințați nuanțe de subtilitate infinită, care n-au ce căuta aci. Adevărul este că în România se găsesc oameni, cetățeni ai României, membrii ai națiunii politice românești, care au altă limbă, care au alt trecut și care fiind cetățeni credincioși ai statului român, dorind să fie toți și totdeauna, pe lângă aceasta au și aspirațiuni care nu sunt ale noastre. Acum d-voastră recomandați o politică de struț.

D. Octavian Goga: Nu, nu, vă rog!

D. profesor N. Iorga: Îmi pare însă foarte rău că nu o pot practica. Și să spunem noi că nu există popor în sensul etnografic al cuvântului și nu constituțional și politic, ci în sensul unei tradițiuni istorice deosebite, aceasta nu înseamnă una din acele crime pentru care totuși va trebui să merg cândva la Curtea de Casație.

Vă rog, de aceea, să mă atacați în orice domeniu doriți, afară de două, cum am mai spus în două rânduri, o repet pentru a treia oară acum, dar nu pot neconținut, vorbind în situația, nenorocită de ministru, în care trebuie să primească cineva toate acușările, pentru că aceasta este banca preveniților; așa este tradiția poporului românesc, cu deosebirea numai că un prevenit ca noi, când este condamnat, puțin îi pasă că este condamnat. Dar, vă rog, eu nu pot interzice nimănui să vorbească așa cum vrea. Consider însă că a mă acuza cineva pe mine, că nu-mi iubesc nația....

Voci de pe băncile Partidului Poporului: Dar nimeni nu v-a acuzat.

D. profesor N. Iorga: ... și că eu nu pot înțelege cum se poate servi nația mea, că adică sunt un fel de imbecil care n-am conștiința termenilor și care deservesc națiunea mea, acesta este un lucru de care orice copil de pe stradă, care a făcut patru clase primare și care în cartea lui de citire a găsit

ceva din sufletul meu, are voie să râdă și de cele mai frumoase discursuri, din care ar reieși că, sau nu-mi iubesc neamul, sau că n-am atâta minte ca să mi-o servesc așa cum trebuie. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Vă rog, deci, faceți-mi procese politice, dar nu strămutați, vă rog, pentru prestigiul d-voastră și al clasei din care facem amândoi parte, nu strămutați acest conflict într-un domeniu în care opinia publică, și nu aplauzele majorității, vă vor declara nedrept și învins.

Cum, adică, eu nu vreau statul național românesc?

D. Octavian Goga: Dați-mi voie, d-le Iorga, ca să vă întorc cuvintele și să vă spun că de astă dată d-voastră veniți cu cuvinte grave.

D. profesor N. Iorga: Care sunt cuvintele grave?

D. Octavian Goga: Da, sunt vorbe mari ca și când eu v-aș acuza că nu vă iubiți neamul! Dar este deosebire de metode în viața politică și dați-mi voie ca să accentuez că această metodă a d-voastră de a pune o națiune etnografică sau etnică în Mesaj, este după părerea mea o greșeală, fiindcă în Mesaj nu se fac cercetări istorice, ci cercetări politice. (*Aplauze prelungite pe băncile opoziției*). Și acolo nu poate să fie vorba de etnografie. Și dați-mi voie să spun că eu, cu tot respectul, vă voi vorbi până la sfârșit și voi păstra acest ton de cuviință, orice s-ar întâmpla.

D. profesor N. Iorga: Într-adevăr n-am avut totdeauna relații. Permiteți-mi însă să spun acelor domni să nu se mai agite astfel. Pentru că, orice s-ar fi întâmplat între noi, d-ta ai avut și judecăți grele împotriva mea și îmi pare bine că nu le mai ai, dar, orice s-ar fi întâmplat între noi, nimeni nu mă poate împiedica să văd la Budapesta în momentele cele mai grele din viața poporului românesc: o masă de tineri în mijlocul cărora eram eu și citeam *Istoria lui Mihai Viteazul*¹ și, în fruntea acestei mese era un simpatic tânăr blond, căruia trebuia, în momentul acesta, un om bătrân să-i facă marea prezentare față de poporul român.

Acel tânăr erai d-ta, iar acel care te-a prezentat poporului românesc nu sunt d-nii care te aplaudă acum, ci sunt eu. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Și prin urmare, eu sunt nașul gloriei d-tale meritate și eu mă onorez de a fi fost nașul acestei glorii și nu pot decât să te ascult cu interes totdeauna. Cu bucurie, când, oricare ar fi situația d-tale, d-ta recunoști niște merite care, când le tăgăduiește cineva, mă doare, când le proclamă mă doare și atunci; iar când d-ta ești nedrept față de mine eu știu că nedreptatea aceasta vine peste sufletul d-tale, de la interese politice de partid pe care d-ta le ai, iar eu nu le am, din momentul când am închinat ultimii ani ai vieții mele întregului popor românesc. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Să trecem, d-le profesor Iorga, dacă-mi dați voie, de la această controversă, din care aş vrea să nu rămână nici o amărăciune reciprocă. Voi examina mai departe situațiunea politică, creată de constituirea guvernului prezidat de d-voastră.

D-le prim-ministru, în momentul când s-a constituit guvernul d-voastră, prin felul lui de a fi, prin faptul că nu avea la spatele său un partid politic, eu trebuie să vă mărturisesc, și trebuie să mențin această linie de sinceritate până la sfârșit, fiindcă altfel cuvintele mele n-ar mai avea nici un rost, trebuie să vă mărturisesc, m-am găsit într-o nedumerire. Mi-am zis: acest guvern este într-o dilemă întrucât privește rostul lui. Sau este, mi-am zis, un guvern dictatorial, din moment ce, neavând un partid politic, cu foarte multă greutate va face apel la corpul electoral, sau, ziceam mai departe, are să fie un guvern care să rezolve afacerile curente, are să fie ceea ce se cheamă un guvern de alegeri, rămânând ca urma să fie hotărâtoare și ceea ce va ieși din urnă să constituie baza politică pentru guvernarea de mâine. (*Aplauze pe băncile Partidului Poporului și ale Partidului Național Țărănesc*). Aceasta a fost ideea mea. M-am înșelat. D-voastră ați luat de la început o postură de luptă împotriva partidelor politice.

D. profesor N. Iorga: Toată viața.

D. Octavian Goga: Dați-mi voie, d-le profesor Iorga, ca eu să fiu apărătorul acestor organisme, pentru că în definitiv ce sunt partidele politice, d-le profesor? Sunt emanațiunea directă și logică a dreptului de vot.

D. A. C. Cuza: Contestăm!

O voce de pe băncile majorității: Și a intereselor materiale. (*Întreruperi pe băncile opoziției*).

D. Octavian Goga: Sunt emanațiunea directă și logică a dreptului de vot. În orice regim constituțional există partide politice, pentru că cetățenii care au drept de vot se constituie, în puterea intereselor lor, în temeiul unor programe, în categorii politice care au interese de apărat. Și deci, aceste categorii sunt partidele politice. A lupta contra partidelor politice, contra tuturor partidelor politice, ce înseamnă? A lupta contra totalității cetățenilor din țară care au preocupări politice. (*Exclamații, protestări, întreruperi pe băncile majorității; aplauze pe băncile opoziției*). Înseamnă, d-le profesor, a adopta o formulă de pur individualism în politică. (*Întreruperi, zgomot*).

D. M. Ghelmegeanu: Notați: minus Partidul Liberal!

D. Octavian Goga: Înseamnă a comite un act de nihilism politic. Așa este părerea mea pentru că partidele cuprind pe toți cetățenii țării cu preocupări politice. (*Exclamații, protestări, întreruperi pe băncile majorității*). D-voastră, d-le Iorga, ați zis, într-unul din manifestele d-voastră electorale de la început: voi distruge partidele politice prin înfometare!

D. profesor N. Iorga: Nu, îmi dați voie, aceasta n-am spus-o. Dați-mi voie să rectific...

D. Octavian Goga: Sunt cuvintele d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Nu, eu sunt istoric, ați găsit această frază în interviul acordat reprezentantului ziarului vienez „Neue Freie Presse”, și eu nu sunt responsabil pentru felul cum se redă un interviu pe care nu l-am dictat; și pe lângă aceasta, până acum, nici o națiune inteligentă n-a spânzurat un om pentru o vorbă de spirit. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Nici noi nu vom face aceasta! Și atunci desigur că d-voastră...

D. profesor N. Iorga: Dar nu e manifest.

D. Octavian Goga: Atunci este o declarație a d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Nici o declarație.

O voce de pe băncile Partidului Național Țărănesc: O vorbă de spirit. (*întreruperi*).

D. Octavian Goga: D-lor, d. Iorga atunci s-a gândit că trebuie înlocuite aceste partide politice...

D. profesor N. Iorga: Eu sunt foarte bucuros să existe. Este o teorie veche pe care am discutat-o cu Ion Brătianu când era aici. Îmi aduc aminte momentul când am discutat cu dânsul, când era un om foarte tolerant, cu toată înfățișarea lui; d-voastră sunteți mult mai puțin tolerant decât dânsul. (*Ilaritate pe băncile majorității*). Am discutat cu dânsul, și i-am spus: d-le Brătianu, cine poate fi contra partidelor? Dar eu sunt istoric, eu am scris istoria tuturor partidelor din România. Numai cât eu înțeleg partidul politic în altfel decât îl înțelege foarte multă lume. Adică am spus eu, repet ce am spus lui Ion Brătianu, nu înțeleg ca noi cu toții, chiar cu gluma care am făcut-o, să fim înscriși pe liste ca țiganii. Cum se făcea odinioară o listă de țiganii care îi vindeau boierii. Eu înțeleg să fie o mână de oameni cari fac politică. Așa se face în Franța, în Anglia și ori unde, d-voastră sunteți purtat prin tot atâtea țări, cel puțin câte țări am văzut și eu. Prin urmare, sunt câțiva oameni care fac politică, dar nu-i trece prin minte nimănui să se ducă până la ultimul țaran, până la ultimul muncitor să-l înscrie în registrul lui, și mai ales nu-i trece nimănui prin minte ca, atunci când a ajuns la guvern, să răsplătească pe cei care l-au ajutat în lupta electorală. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Partidele politice de la noi nu sunt partide, sunt clanuri, cum sunt clanurile albaneze. Cum se ducea cineva la răposatul Eșad Pașa, și fiindcă era omul lui, putea să mănânce și să doarmă și mai putea să plece și cu bani în buzunar. Din nefericire această concepție sud-estică, orientală, balcanică, este la originea partidelor noastre, cu o deosebire că înainte o practicau boierii, cu eleganță și nobleță și pe urmă au practicat-o fără eleganță și fără nobleță,

oameni care nu sunt măcar boieri. De aceea sunt nu contra partidelor, ci contra iluziei de partid din această țară, unde rar sunt partidele care ar putea să înfățișeze nu un program, ci teoria existenței partidului. Acea nu există. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-le prim-ministru, d-lor, din primul moment al constituirii guvernului, dând la o parte partidele politice, în sensul interpretării cum crede d. Iorga și cum cred că este bine că lămurește acum în mod postum...

D. profesor N. Iorga: De ce postum?

D. Octavian Goga: ...dând la o parte ideea partidelor politice, s-a gândit cu ce trebuie să le înlocuiască. Și atunci d-sa - nu știu de unde i-a venit această inspirație, de la ideologia de care este îmbibat deceniul din urmă, fascistă de o parte, sovietică de altă parte? - s-a gândit la asociațiunile profesionale.

D. I. I. Mirescu: Care sunt pline de partizani politici.

D. Octavian Goga: D-voastră ați scris despre bresle² d-le Iorga, am citit cartea d-voastră în care vorbiți despre trecutul lor. Sunt foarte interesante din punct de vedere istoric, constatările pe care le faceți. Însă politicește, dați-mi voie să cred că aceste bresle la noi, cu rostul lor chiar glorios câte odată, în țara nouă, care s-a dublat față de teritoriul cel vechi, nu pot să constituie punctul de reazăm, punctul de sprijin pentru a înlocui ideea de partid. (*Aplauze pe băncile Partidului Poporului*).

Sub presiunea consecințelor ați fost nevoit să rectificați oarecum părerea d-voastră inițială în această chestiune, pentru că, oricât v-ați dat silința, aceste asociațiuni profesionale n-au izbutit să vă ajute politicește și s-au transformat măcar pentru un timp limitat, de zece zile, la început, în manifestări aproape ilariante.

Vă aduceți aminte, Bucureștiul era plin de tot felul de asociațiuni profesionale. Numărul lor se multiplica la infinit, d-le ministru. Erau mi se pare 102, așa scriau jurnalele. Capitala bâjbâia de oameni fericiți....

D. profesor N. Iorga: Câtă imaginație.

D. Octavian Goga: ... în frunte cu reprezentanții onoratului cler; venind apoi reprezentanții învățământului superior, mediu și inferior.

D. profesor N. Iorga: E de răs?

D. Octavian Goga: Nu este aceasta de răs; este de răs funcțiunea politică pe care ați crezut că trebuie să le-o acordați, pentru că d-voastră tuturor le fâgăduiți binevoitorul d-voastră sprijin și mandate. Au venit și la mine reprezentanții clerului. Au fost la d-voastră....

D. profesor N. Iorga: Mă întrebați?

D. Octavian Goga: Răspund. Au fost la d-voastră și au fost și la mine. Mi-au spus: ne-am dus, cum era firesc, să salutăm pe d. Iorga, în calitatea de ministru al Cultelor și ne-a făgăduit 40 de mandate. Erau oamenii foarte fericiți.

D. profesor N. Iorga: D-le Goga, cum poți d-ta să fixezi astfel de cifră și să vorbești de întâlniri? Mulți proști pot să vie la d-ta; dar ce ești d-ta dator să-i crezi pe toți?! (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Nu știu dacă nu se găsesc tocmai în aceste rânduri acei domni, a căror stare intelectuală nu vreau să o calific, dar, în afară de dânșii au mai venit mari morari și mici morari, toți fericiți.

O voce: Moașe.

D. Octavian Goga: Dați-mi voie să vă spun că din punctul de vedere politic, al liniștei politice, starea sufletească din această țară și structura vieții noastre politice nu au fost tocmai servite...

D. profesor N. Iorga: Eu lucrez pentru viitor și multe idei, de care râde acum ușurătatea națională, se vor judeca cu mai multă seriozitate după câteva decenii. În general, cred că cea mai rea atitudine este, ori la majoritate, ori la minoritate, de a lua în Cameră lucrurile pe unghiul acela inferior, pe care îl ia cel din urmă reporter. Glumele acelor reporteri nu înseamnă tot ce poate să aibă mai delicat umorul unei națiuni. D-voastră liberi sunteți să râdeți de ce vreți, cum și d-voastră, d-le Goga, să provocați cu ce vroți râsul unei părți din minoritate; dar a recunoaște că există într-o țară interese în afară de interesele politice și a sta de vorbă cu reprezentanții acestor interese, fără a le fi fixat eu nici un fel de număr de mandate, este un lucru mult mai puțin ridicol decât vi se pare d-voastră. Eu țin la un lucru: de mine să nu rătăcă conștiința acestei nații, acei care sunt interesați pot să rătăcă totdeauna.

D. Octavian Goga: Eu nu sunt interesat și chiar nu mă găsesc vizat.

D. profesor N. Iorga: Ești un om de spirit, de ce faci să rătăcă oamenii cu gădilici!

D. Octavian Goga: Nu-i gădil; sunt inferioritățile lor intelectuale, declarate de d-voastră care-i mișcă și ce pot face dacă amicii mei toți rād, probabil toți sunt inferiori...

D-le prim ministru, să trecem mai departe...

D. profesor N. Iorga: Treceți mai departe, dar n-ați câștigat.

D. C. Xenii: D-le președinte, acesta este dialog; nu mai e discuție la Mesaj.

D. Octavian Goga: D-lor, ați recunoscut d-voastră înșivă că a eșuat acest punct de vedere în raport cu actualitatea, rămânând ca roadele să le dea pentru mai târziu. În mod discret ați indicat și d-voastră această convingere, fiindcă v-ați retras de la rolul de mânuitor al unei majorități și de la rolul de autor care creează această majoritate, ați dat rolul d-lui Argetoianu, la Ministerul de Interne, pentru ca să vină d-sa...

D. profesor N. Iorga: Dar nu jucăm o piesă.

D. Octavian Goga: D-voastră judecați din punctul de vedere interior politic; dar eu, ca spectator din colțul meu, pot să judec nepărtinitor.

D. profesor N. Iorga: Erați rău așezat ca spectator. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Și atunci d. Argetoianu, cu precizie în materie de realități politice, un mănuiitor al jocului realităților, a schimbat cu totul lucrurile și ne-am pomenit într-o situațiune cu totul nouă. De unde ați pornit la luptă împotriva partidelor, o luptă care poate să constituie un program al d-voastre și un titlu de glorie, poate v-ați găsit, d-le Iorga, alături cu cei mai clasici reprezentanți ai ideii de partid, cu toate calitățile și, dacă vreți, cu toate defectele, alături cu Partidul Liberal de sub conducerea d-lui Duca. (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc. partidului averescan și Partidului Liberal de sub conducerea d-lui George Brătianu*).

În acel moment, când acest lucru s-a produs, atunci mi-am dat seama....

D. profesor N. Iorga: Și cu d-ta aș fi vrut să merg ca să creiem o Cameră în care să fie reprezentate toate partidele și în care un guvern fără partid să aducă măsurile care i s-ar părea că sunt de interes general.

D. Octavian Goga: Foarte târzie invitație la vals.

D. profesor N. Iorga: Eu nu dansez. D-voastră ați dansat mult mai mult în viață decât mine. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Mă văd silit să alung cu totul metaforele din această plăcută conversațiune a noastră.

D. profesor N. Iorga: Ele fiind lipsite de spirit...

D. Octavian Goga: Când s-a produs acest lucru, atunci mi-am dat seama de realitate, d-le Iorga. Din punct de vedere al d-voastră, am înțeles că noutatea s-a cam dat la o parte și că vindeați marfă veche. Dar mult mai interesant mi s-a părut procesul din punct de vedere al partidului de sub conducerea d-lui Duca.

D-lor, când vorbesc de Partidul Liberal, ori cât ar fi această idee de partid...

D. profesor N. Iorga: D-le Xenii, eu nu mai întrerup. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

După ce O. Goga declarase că puțini oameni i-au rămas fideli lui N. Iorga în ultimii 20 de ani

Să-mi dați voie să observ un lucru. Nu știu câți au rămas în jurul meu, dar mă întreb, dacă partidele politice ar fi rămas 20 de ani în opoziție, câți ar fi rămas în acele partide? (*Aplauze prelungite, strigăte de „bravo”, de pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Aceasta este prima categorie, poate cea mai nobilă. În materie de nobleță este cea dintâi, formată dintr-un număr de oameni, restrânși ca număr, care au format garda personală a d-lui prim-ministru, și care face pază în jurul persoanei sale.

D. profesor N. Iorga: Pe mine mă păzește Dumnezeu, nu am nevoie de gardă. Nici ei nu au nevoie de zgardă, după cum nici eu nu am nevoie de gardă. (*Ilaritate, aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Îmi permit să vorbesc câte odată, tot în sens metaforic...

D. profesor N. Iorga: Metafora vă omoară! (*Ilaritate*).

După ce D. Munteanu Râmnic spusese că nu O. Goga e omul potrivit să vorbească de libertatea alegerilor, el care folosise „jandarmi, cu bariere și cu arestări”.

D. profesor N. Iorga: D-le Goga, aici are dreptate. Și pe mine m-a confiscat, dar d. general mi-a cerut seara scuze. (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Eu, d-lor, constat cu mare bucurie că s-a mai găsit un nou luptător, și primesc această mânășă. Dar eu am stabilit o cronologie, că acest martiraj al d-sale s-a petrecut la 1926, iar la 1929, d-lor, a venit cu mine alături, ca să cerem pentru doi candidați de deputați, d-sa și d. Iorga, să cerem votul cetățenilor...

D. profesor N. Iorga: D-le Goga, am să-ți spun un lucru, foarte plăcut pentru d-ta: iată, este bine să știe Camera, eu eram în rele legături, aceasta nu te jignește, dimpotrivă, are să-ți facă plăcere origina acestei legături, eu eram în rele legături cu d. general Averescu. Și într-un moment, Regele Ferdinand, care era aproape pe patul de moarte, a trimis pe ministrul Palatului, d. Hiotu, la mine ca să-mi ceară să intru în Ministerul prezidat de d. general Averescu. Eu nu eram în termeni buni cu d. general Averescu, de aci se pot învăța și altele, și eu i-am răspuns Regelui Ferdinand: „nimic nu se poate refuza Majestății Sale, atunci când îndemnul vine de pe patul suferințelor Majestății Sale”. (*Aplauze pe băncile majorității*). Și atunci, după acest răspuns, am făcut un articol în gazeta mea, pregătind în felul acesta legătura. Acum, d-ta ai greșit și ai confiscat numărul.

D. Octavian Goga: De ce?

D. profesor N. Iorga: Și atunci, iată de ce: fiindcă d-ta nu voiai Minister de coaliție.

D. Octavian Goga: Nu, nu, zău! Aci greșiți.

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie, ajung la un lucru foarte frumos, care o să vă facă plăcere. Momentul nu-i plăcut, dar după aceea vine mai bine. D. general a intrat în legături cu mine. Atunci s-a format ministerul Știrbey³. Îmi aduc aminte că acela care a dat d-lui general Averescu sfatul - fiindcă era vorba de un Minister de coaliție - să nu discute cu fiecare șef acasă, ci să-i poftească pe toți la Ministerul de Interne. D. Cuza singur a venit, ceilalți n-au vrut să vină. Acela am fost eu. Acela căruia d. general Averescu i-a anunțat pentru prima oară guvernul Știrbey am fost eu. D. general Averescu, dacă pot să-mi dau seama de psihologia cuiva cu temperament atât de deosebit de al meu, a fost adânc mișcat când a văzut că atâția, pe care credea că poate conta, îl părăsesc și un adversar, un vechi adversar, căci nu era o prăpastie între mine și d-nealui, ci un șir de vechi tranșee, a apărât dreptatea d-nei sale până la sfârșit.

(D. deputat Goga vrea să întrerupă).

Nu ți-aș spune cum am primit eu guvernul cel nou, fiindcă știe toată lumea cum am primit o anumită vizită pe care n-am primit-o (*ilaritate*) și iarăși știe toată lumea cum n-am primit. Din acel moment relațiile dintre noi au fost deschise. Am făcut cartel. Am redactat eu proclamația d-voastră către țară. Am fost foarte bucuros că ne-am găsit împreună, și nu este vina mea dacă, fără ca eu să fi arătat dorința de a desface această legătură, eu, care voiam să adun o lume întreagă în jurul unui program nou sau ceea ce cred eu așa, în naivitatea mea de bătrân idealist, că este un lucru nou, nu este vina mea, zic, dacă această legătură s-a desfăcut.

De aici, știți, sunt două amintiri: amintirea copilului din capul mesei de la Budapesta, pentru d-ta, amintirea acelor câteva zile în care am avut plăcerea să lucrez cu d. general Averescu, pentru mine. Ce a scris, ce a spus d. general Averescu pe urmă, când devenise mareșal, aceasta trece uite așa (*d. președinte al Consiliului face un gest cu mâna*). Amintirea cealaltă o pun la capăt. Și de aceea vezi de ce ascult eu fără nici un sentiment de frică, fiindcă eu n-am a mă teme de nimic și de nimeni, și în ceea ce am gândit și în ceea ce am făcut și fără nici un sentiment de dușmănie, fiindcă la vârsta mea, vezi d-ta, amintirile rele se cufundă și de asupra, ies amintirile senine. De aceea te ascult cum te ascult. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității!*) Mai ales că ne sărbătorim mâine la Academie.

D. Octavian Goga: Eu, d-le profesor Iorga...

D. profesor N. Iorga: Și publicul din tribune trebuie să știe că luptele acestea grozave sunt lupte nu de „sulițe”, cum zice învățătorul nostru al amândurora, Eminescu, iar îndată ce trece cineva dincolo, gravitatea extraordinară a luptelor politice se termină printr-o perfectă camaraderie.

A fost vorba de teatru, trebuie să spun: noi jucăm puținel teatru, d-ta nu ești sincer, dar știți, așa în general. (*Ilaritate, aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Eu, d-le profesor Iorga, sunt aproape obosit de acest duel...

D. profesor N. Iorga: Moșnegii sunt periculoși. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: ...în care am măgulirea de a vă avea într-un permanent colocviu, care este foarte greu pentru mine, dar cu toate acestea, dați-mi voie să rectific puțin cele ce mi le-ați spus. Eu n-am confiscat, și aci eu știu mai bine decât d-voastră mobilul sufletesc al meu, n-am confiscat atunci - aci greșiți d-voastră - din ideea că n-aș fi dorit să se facă un guvern de coaliție, nu.

D. profesor N. Iorga: Nu, era rău scris.

D. Octavian Goga: Nu-mi aduc aminte despre ce era vorba.

D. profesor N. Iorga: Era articolul acela.

D. Octavian Goga: Îmi dau seama de un lucru, care este permanent logic în capul meu. Dacă era vorba să se facă un guvern de coaliție, și-l voia Regele muribund și era posibilitate ca să se facă, atunci desigur că nu l-aș fi putut opri eu, cu confiscarea mea. Prin urmare, nu acesta era mobilul.

D. profesor N. Iorga: Să colaborăm la o pagină de istorie care este spre onoarea șefului d-tale. El mi-a spus când Regele Ferdinand, colaborăm la o pagină de istorie acum, când Regele Ferdinand mi-a spus de această dorință de a face Ministerul național, în momentul acela eu am crezut că este o vorbă aruncată în vânt; când mi s-a spus a doua oară, a fost prea târziu.

Aceasta mi-a spus-o mie. Dacă aș fi socotit îndemnul Regelui Ferdinand ca fiind într-adevăr o poruncă regală, un Rege pe patul de moarte poate da, măcar atunci, o poruncă, atunci l-aș fi făcut. M-am gândit la seriozitatea acestui lucru prea târziu. Și acum totul se năruiește. Acesta este adevărul. Noi, clasa aceasta politică a fost de zeci de ori pe cale de a se înțelege. Este un geniu rău al acestei țări, care întotdeauna împiedică înțelegerea. Iată reminiscențele triste ale unei clase politice care va dispărea cu osânda că nu s-a putut înțelege pentru țară. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Asupra detaliilor pe care le-a invocat d. subsecretar de Stat, d. Munteanu-Râmnic, nu mai stărui.

D. profesor N. Iorga: Ne-am ridicat la lucruri prea mari, de la lucruri mici.

D. Octavian Goga: E în afară de discuțiune invocarea unui martiragiu care este dovada...

D. D. Munteanu-Râmnic, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne: Este dovada cum ai călcat legile și ai făcut alegerile.

D. Octavian Goga: Dacă am fost un călcător de legi, d-ta care ai venit să le respecti, de ce ai venit să colaborezi cu mine?

D. D. Munteanu-Râmnic: Ai auzit foarte bine pe d. prim ministru. Este de ajuns.

D. Octavian Goga: Eu nu vreau să am discuțiune specială cu d-ta. Sunt foarte onorat că am discuțiune cu d. profesor Iorga. Este destul cred, dacă suport aceasta. Nu mai veni și d-ta să lungim vorba... Am intrat în perioada electorală, de care nu am să mă ocup....

D. D. Munteanu-Râmnic: Foarte bine faci.

D. Octavian Goga: Lasă-mă, că altfel mă ocup; dar și când mă voi ocupa, nu mă voi ocupa de d-ta (*ilaritate*).

D-lor, agitațiile electorale și mijloacele cu care au fost făcute au fost paralele. D. Iorga, consecvent vechiului său obicei onorabil, a luat contact cu toată țara pentru creare de atmosferă.

Dar aci s-au făcut și alte agitațiuni electorale, cu totul ieșite din uz, pe care nu le cunoșteam înainte. De exemplu: nu cred că, cu concursul d-voastră, s-a închiriat partea comercială a gazetelor, pentru ca să se lanseze acolo fotografii de junețe tardivă...

D. profesor N. Iorga: Nu am ordonat eu. Eu când ordon, pun fotografia de când eram tânăr (*ilaritate*).

Voci de pe băncile Partidului Național-Țărănesc: D. Goga vorbește de „țigaretă”.

D. Octavian Goga: Să ții seama, iubiți colegi, că puteți să învățați metode noi, căci s-a făcut apel și la ecran în această luptă electorală, d. Argetoianu făcând o concurență neleală Gretei Garbo. (*Ilaritate pe băncile opoziției*).

Un lucru să-mi dați voie să mai fixez, pentru că este de-o mare seriozitate pentru țară. Toată vremea s-a produs un fenomen cu totul particular: străinătatea a avut o atitudine aproape de ostilitate deschisă față de guvern.

D. profesor N. Iorga: Nu am popularitate în străinătate. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Dați-mi voie să dau o explicațiune, așa cum cred eu. Unii vor zice: suntem atacați de presa sovietică din străinătate. Da, suntem în permanență atacați de presa sovietică, care duce mai departe lupta ei împotriva țării noastre.

Alții vor zice: suntem atacați de presa care este închiriată dușmanilor noștri de la Londra, presa lordului Rothermere⁴, cu marele concern de ziare din toată Englitera.

D. A. C. Cuza: De presa jidănească în primul rând.

D. Octavian Goga: Dar există cu toate acestea o presă care nu a avut în tradiția ei un atac la adresa noastră și care acum ne este ostilă: presa de dreapta, presa amicilor noștri, presa care ne-a susținut. Și, dați-mi voie, d-le prim ministru, să explic fenomenul. Iată cum mi-l explic eu: Occidentalul este un om cu scrupule constituționale.

D. A. C. Cuza: Care occidental? (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Dați-mi voie, d-le Cuza, vorbeam despre un fenomen care se petrece în Occident, în Englitera, în Franța și așa mai departe.

Occidentalii nu pot să înțeleagă faptul ca în afară de partide politice să se alcătuiască guverne. Aceasta e dincolo de hotarul minții lor. Și ei nu pot să înțeleagă cum un sfert de secol cineva nu a avut partid și reușește să-și facă o majoritate; în 25 de ani n-ai putut să ai și o faci în 25 de zile.

D. profesor N. Iorga: Nu am căutat.

D. Octavian Goga: Dați-mi voie. Și ei, ceea ce nu înțeleg, refuză și condamnă. Să vă dau un exemplu....

D. profesor N. Iorga: Atunci o să-mi fac partid, ca să câștig gazetele, să mă ajutați d-voastră. (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Să vă dau un exemplu ca să vă traduc lucrurile prin prisma realității, așa cum le văd eu. Nu pentru necesitatea d-voastră, fiindcă nu aveți nevoie, dar ca să mă justific pe mine, îmi veți permite să vă arăt o situațiune analoagă, care s-ar fi putut petrece în străinătate. Îmi dau toată silința ca, în comparația pe care o caut și omul la care mă gândesc, să fie potrivită și să fie un om cu care asemănarea față de d-voastră să fie cât se poate de măgulitoare.

În Englitera, înainte cu 25 de ani, o personalitate politică de primul rang, o personalitate absolut de mâna întâia, era lordul Rosebery⁵.

D. profesor N. Iorga: Nu l-am cunoscut personal, dar am auzit despre el. (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Ce voiți să spuneți?

D. profesor N. Iorga: Vreau să spun că nu l-am cunoscut personal, deși era de pe vremea mea.

D. A. C. Cuza: Lordul Rosebery era ginerele lui Rotschild. (*Mare ilaritate*).

D. Octavian Goga: Lordul Rosebery era o personalitate din cele mai de seamă în Englitera, înainte cu două decenii.

Ei bine, vă puteți d-voastră închipui că la un moment dat, lordul Rosebery ar fi zis: la o parte Partidul Conservator, la o parte Partidul Liberal; eu, lordul Rosebery, în puterea personalității mele, pe ruina partidelor politice din Marea Britanie, cer conducerea destinului acestui stat?

D. profesor N. Iorga: Ce are a face una cu alta?

D. Octavian Goga: Acest lucru nu se poate produce în străinătate. Occidentalul este un animal eminentemente constituțional. El nu poate în politică să înțeleagă ceea ce este dincolo de hotarele vieții constituționale.

D-lor, acum rezultatele s-au văzut, s-au făcut alegerile. Dați-mi voie să trag câteva învățăminte din ele.

D. profesor N. Iorga: Pentru cine învățăminte? Pentru cine va veni de acum înainte la guvern. Doresc și eu să tragă învățăminte de aci.

D. Octavian Goga: Pentru evoluția politică normală a țării. Primul învățământ, prima constatare este...

D. profesor N. Iorga: Eu îmi fac de-acum discursul. Încă de acum denunț exact aceleași lucruri. Și pot să-l încredințez unei bănci. Numai numele îl schimb.

După constatarea ironică a lui O. Goga că toți deputații „se declară independenți”

D. profesor N. Iorga: Grija mea să nu o porți d-ta; grija aceea o să o am eu. Să porți grija a ceea ce ai să pierzi d-ta. (*Mare ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-le prim-ministru, eu ce am avut am pierdut, am dat! (*Ilaritate*)

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc, ai fost generos; ai dat ce era mai bun. (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Îmi aduc aminte însă că un cronicar, nu știu care, zice: „Iar Laiotă Vodă^b adunând oaste de strânsură, lovi pe coasta Siretului”.

D. profesor N. Iorga: Textul este fals; Laiotă Vodă n-a văzut Siretul. (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Puneți pe altul în locul lui Laiotă, dacă vreți; dar eu n-aș vrea ca în loc de Laiotă să fie astăzi Nicolae Iorga, care să adune „oaste de strânsură”.

D. profesor N. Iorga: N-am spus că nu este Laiotă, dar Laiotă Vodă n-a văzut în viața lui Siretul, Dumnezeu să-l ierte! Iată însă ce spun eu: d-ta ne porți mare necaz, fiindcă un număr dintre prietenii d-tale este lângă mine. Dar uiți un lucru, că a fost vorba de două ori cel puțin, să vie cu toții, fără să rog pe nimeni. A fost un banchet, nu știu dacă nu erai de față, la Cercul Militar, când s-au ținut două discursuri, în care s-a spus că eu sunt șeful partidului d-voastră.

D. Octavian Goga: Da, dar eu m-am abținut.

D. profesor N. Iorga: D-ta ești prea prudent ca să te pronunți în asemenea ocazii. (*Ilaritate*). A doua oară, d. general Averescu mi-a spus: nu pot să-i dau deodată, trebuie cu încetul până s-or deprinde cu d-ta. Unii s-au deprins; alții nu se pot deprinde. Nu sunt eu vinovat. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: D-lor deputați, aceasta este, în ce privește profesiunea d-voastră de credință. D-voastră nu aveți o unitate nici de credință, nici de gândire politică. (*Zgomot, întreruperi de pe băncile majorității*). Fac apel la d-voastră, d-le prim-ministru, ca să nu mai fiu întrerupt.

D. profesor N. Iorga: Dacă d-nealor sunt un mozaic, eu nu pot să le poruncesc. Dacă ar fi ai mei, le-aș porunci, dar nu sunt ai mei. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Aureola de martiraj a d-lui Munteanu-Râmnic se va așeza și pe creștetul meu, dacă d-voastră mă aruncați pradă. Și atunci, fac apel direct la d-voastră să mă apărați. Vă spun: nu știu cum veți reprezenta o unitate de gândire. (*Întreruperi, zgomot*).

D. Eduard Mirto: Iată o unitate de strigăte.

D. Octavian Goga: Aveți, pentru moment, numai o unitate interjecționistă; eu aș dori să aveți și o unitate de gândire, dar nu o aveți.

Ca dovadă, iată un fapt material: veniți la această tribună să faceți declarații în puterea categoriilor politico-sociale din care d-voastră faceți parte.

D. profesor N. Iorga: De sigur.

D. Octavian Goga: Atunci, împărțiți în aceste categorii, nu sunteți o unitate.

D. profesor N. Iorga: Aici este meșteșugul.

D. Octavian Goga: Și atunci, dați-mi voie, ca om care, făcând politică, am făcut parte - întâmplarea a făcut, nu este meritul meu - am făcut parte din mai multe guvernări, să știu cum se guvernează o țară. O țară nu se guvernează decât cu o unitate de credință. Nu o aveți. Mergem mai departe. (*Întreruperi, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Uite acuma au tăcut. Au tăcut pe rând, fiindcă sunt mai multe grupe. Este o tăcere succesivă. (*Ilaritate*).

NOTE

1. N. Iorga a consacrat câteva zeci de lucrări domnitorului unificator. Probabil că aici face referire la *Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc*, București, 1901.
2. N. Iorga se ocupă de bresle în *Istoria industriei la români*, București, 1927; *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921. Republicare de noi în N. Iorga, *Opere economice*, București, 1982.
3. Guvernul B. Știrbei a funcționat între 4 și 20 iunie 1927.
4. Rothermere H.S., ziarist britanic. În 1930 a creat United Empire Party, un organism economic pentru întregul Imperiu britanic. Proprietar al foilor *Daily Mail*, *Daily Mirror*, *London Evening News*.
5. Rosebery A., 1847-1929. Om politic englez de orientare liberală.
6. Laiotă Basarab, domn al Țării Românești (1473, 1474, 1475-1476).

Ședința din 27 iunie 1931

La cererea deputatului de Severin, R. Franasovici, de a i se pune la dispoziție lista atașajilor de presă; mai întrebase și de ce li se interzice accesul în ministere deputaților și petiționarilor.

D-le președinte, cu privire la cea dintâi dorință a d-lui deputat Franasovici, mi se pare că o să-i pot comunica foarte puțin, fiindcă atașajii de presă au dispărut aproape cu totul. Îi dумic în fiecare zi, așa că ceea ce a rămas este foarte puțin.

În ce privește a doua dorință a d-sale, la ministerul meu, care este mutat pentru vizite acasă la mine, eu primesc cu cea mai mare plăcere pe oricare din colegii mei, așa că în fiecare zi, la fiecare ceas, când se prezintă un parlamentar, este sigur că e primit cu cea mai mare bună voință; iar ca regulă generală, se va face o înțelegere între Biroul Camerei și d-nii miniștri.

Dar, d-le președinte, aș avea și eu să aduc o lămurire la începutul ședinței.

Aproape în toată presa a apărut un comunicat calomnios, cu totul nejustificat și cu totul nesprijinit pe un act scris, prin care se declară că la Universitatea din Cernăuți s-ar fi considerat proiectul meu de reformă a învățământului superior ca reprezentând o operă odioasă și periculoasă.

Ei bine, nu știu care este originea acestui comunicat. În orice caz, cei care funcționează la oficiul de unde a plecat comunicatul sunt vrednici de compătimire.

De fapt la Cernăuți, cu privire la singurul articol în care se permit așezăminte de cultură mai înaltă naționalităților, așezăminte de cultură mai înaltă, ce nu înseamnă universități, în care se spune că ministerul poate să le subvenționeze, dacă își dă seama că ele folosesc culturii generale a țării, se face observația că dacă este o sprijinire fără rezerve și de către Stat a unei Universități minoritare, în cazul acesta ar constitui un privilegiu odios și periculos, care „odios” este traducerea lui „haslich”, care în nemțește are foarte multe sensuri și nu corespunde „odiosului” de la noi. Dar această observație nu mă privește, căci nu am intenția de a crea Universități minoritare și de a adăogi la bugetul sărac al țării încă un capitol, pentru un număr nedefinit de Universități minoritare.

Dar, fiindcă se crede prea mult ceea ce circulă într-o anumită presă, eu mă simt dator să arăt care este adevărul și nu pot să ascund și disprețul meu pentru cei care colportează asemenea lucruri, știindu-le mincinoase și calomnioase. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Despre accesul publicului în Ministerul Instrucțiunii Publice

D-le președinte, d-lor deputați, la Ministerul Instrucțiunii am luat o altă măsură, înaintea măsurii de caracter general, care, natural rămâne să fie îndulcită. Anume: în orele de după amiezi, de două ori pe săptămână, atunci când funcționarii n-aveau de lucru, oricine putea să vină la Ministerul Instrucțiunii Publice. Dar aceasta în orele în care nu lucrează funcționarii; fiindcă eu fac o deosebire: înțeleg ca publicul să vină la secretarul general sau la ministru; ceea ce nu înțeleg este ca să se ducă de-a dreptul la funcționari.

Prin urmare, în măsurile pe care le vom lua, vom permite ca la anumite ceasuri să poată veni cineva să vorbească cu secretarul general sau cu ministrul, sau să le remită petițiuni.

Vedeți d-voastre, acest teanc de petițiuni este produsul unei zile mai puțin împovărate; sunt petițiuni pe care trebuie să le rezolv eu. Primesc zilnic între 2 - 400 petițiuni. Eu admit să se adreseze oricât de multe petiții, dar nu admit ca cetățenii să se adreseze direct funcționarilor, împiedicându-i de la lucru. În această privință suntem cu desăvârșire împotriva schimbării sistemului care a fost introdus de noi.

Pe lângă aceasta, mai avem ceva de observat: una din cauzele pentru care nu se poate rezolva repede o petițiune este că petițiunile iau înfățișarea unei broșuri.

Și atunci, pentru ca să se știe într-adevăr ce vrea să spuie acela care se adresează către noi - am aci petițiunea unei doamne care declară, că a autorizat pe soțul ei să se prezinte pentru a cere o funcțiune, ori care ar fi ea

(ilaritate), eu toate le citesc, dar vedeți, sunt și petițiuni curioase - atunci la instrucțiune se va introduce un formular tipărit. Vine cineva cu o petiție, petițiunea aceasta și-o va strămuta pe formularul tipărit - care va avea zece rânduri - pentru a arăta motivul petiției. Pe pagina cealaltă, tipărită, se arată observațiile șefilor de servicii; pe a treia pagină este hotărârea ministrului. Apoi se va primi prin poștă petiția înseși, de care vom lua notă, împreună cu avizul șefului de serviciu și cu hotărârea ministrului.

Îmi închipui, că acesta este felul cel mai practic de a face ca oricine să aibă în termenul cel mai scurt răspunsul cel mai clar, așa încât, când ne vom vedea la toamnă, cred că nimeni nu va avea să se plângă de zăbăvile pe care, ca multe alte lucruri rele, le-am moștenit. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Răspunde interpelării deputatului Th. Iacobescu cu privire la întârzierea plății salariilor

D-le președinte, și onorată Cameră, nu-mi aduce nimic nou d. interpelator. Nu este zi în care să nu primesc, în adevăr, zeci de plângeri, una mai duioasă decât alta, pentru neplata salariilor.

Este adevărat că nu s-au plătit salariile pe mai multe luni de zile, învățătorilor, preoților, invalizilor, și în afară de aceasta, nu s-au plătit pensiile și pensionarii se găsesc într-o situație mai grea, poate, decât toate celelalte categorii de neplățiți.

Acum motivul pentru care nu sunt plătiți este că înainte de a se schimba regimul, nu erau făcute plățile din decembrie. Cea mai mare parte dintre cei care se plâng, nu au primit din luna decembrie nici salariile, nici pensiile.

Când am venit noi, am găsit o situație pe care o va arăta, peste câteva zile, d. ministru al Finanțelor. Eu nu pot face altceva, fiindcă eu nu pot ordonanța salariile, decât să mă adresez la Ministerul de Finanțe, unui om, care are toată bunăvoința de a plăti pe acești funcționari și pensionari nenorociți, d. Brătescu, un funcționar model. Vă rog să vă osteniți a merge la d. Brătescu și să vă arăta, cum mi-a arătat și mie, halul în care, de pe urma unei administrații rele, se găsește tezaurul public, (*aplauze pe băncile majorității*), și nespusele osteneli pe care și le dă pentru a îndulci măcar lipsa de care suferă această categorie așa de interesantă din populația României.

Eu asigur pe d. interpelator că, dacă pe d-nealui îl doare, ca învățător sau fost învățător și ca reprezentant al unei părți din țară, pe nimeni nu-l doare inima mai mult decât cum mă doare pe mine, care sunt și eu un membru al corpului didactic, înfățișând și eu un număr din acești nedreptățiți, și pe lângă aceasta am o răspundere, pe care alții nu o au.

Când se va ajunge, printr-o refacere completă a administrației țării, ca fiecare minister să aibă din veniturile publice o parte, el, ministerul acela, are să-și facă gospodăria cu partea care îi este atribuită lui, Ministerul Finanțelor având numai conducerea generală a acestui buget, parte care să fie în adevăr în mâna miniștrilor; în cazul acesta, astfel de reclamații vor putea fi adresate Ministerului Instrucțiunii Publice și cred că va veni vremea când printr-o administrație chibzuită, cum nu a fost până acum și cum doresc să fie sub oricare regim, țara nu va mai avea rușinea pe care o simt eu zilnic, în obrazul meu, de a nu putea răspunde acestor cereri disperate. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Teodor Iacobescu: D-le președinte, d-lor deputați, răspunsul d-lui președinte al Consiliului nu poate să fie mulțumitor pentru noi, și mai ales, nu poate să fie mulțumitor...

D. Victor Ducelescu: D-ta ai fost deputat național-țărănist, de ce nu ai intervenit atunci?

D. profesor N. Iorga: D-ta erai aci din decembrie și de-atunci nu sunt plătiți. D-ta erai aici și în decembrie, în ianuarie, în februarie, în martie și în aprilie; ai tăcut, și acum mă faci pe mine răspunzător, pentru felul cum au administrat amicii d-tale?!

D. N. Iovipale: Noi am intervenit și atunci, în Camera noastră; noi avem curajul acesta. (*Întrepreri pe băncile majorității*).

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. deputat Iacobescu are cuvântul în replică.

D. Teodor Iacobescu: Răspunsul nu este mulțumitor pentru zecile de mii de învățători care nu și-au primit salariul nici pe aprilie.

Așa încât, d-lor din majoritate, vă rog să nu faceți pe nervoșii. Vă rog să-mi dați voie să-mi exprim gândul. Eu nu pot să admit lucrul acesta ca, din cauza dezordinii care spune d. președinte al Consiliului că a fost la Ministerul Finanțelor, a întârziat această plată. Învățătorimea din țară nu vrea să cunoască acest motiv. (*Ilaritate pe băncile majorității și ale centrului*). Învățătorimea din țară și-a făcut datoria la catedră și învățătorii cer să fie plătiți...

D. profesor N. Iorga: Nici eu n-am zis altfel.

O voce de pe băncile majorității: Aceasta este demagogie, d-le Iacobescu.

D. Teodor Iacobescu: În ce privește învinuirea că tocmai acum venim cu această rugămintă, d-le președinte al Consiliului, vă rog să știți că este adevărat că am ridicat această chestiune și în parlamentul trecut.

D. profesor N. Iorga: Când?

D. Teodor Iacobescu: În fiecare lună veneam la această tribună...

D. profesor N. Iorga: Îmi pare rău că nu eram de față.

D. Teodor Iacobescu: ...chiar noi, din majoritate, cerând ca învățătorii să fie plătiți. Eu recunosc că și sub guvernarea trecută nu s-au plătit regulat salariile învățătorilor...

D. profesor N. Iorga: Nu s-au plătit de loc.

D. Teodor Iacobescu: ...este adevărat că s-au întârziat plățile, dar eu tocmai vă cer...

D. profesor N. Iorga: Dar de ce să mă omori cu adevărul d-tale? Omoară-mă cu adevărul meu, dar nu cu al d-tale.

D. Teodor Iacobescu: D-le președinte de Consiliu, eu am fost unul din aceia care au intervenit întotdeauna și la Ministerul Instrucțiunii și la Ministerul Finanțelor și de la tribună cu această cerere...

D. profesor N. Iorga: D-le interpelator, uite ce-ți propun eu: bate-i întâi pe cei care sunt vinovați, și dacă nu te vei obosi dă-mi un pumn și mie, dar la sfârșit!

D. Teodor Iacobescu: Eu însă trebuie să fac o constatare. La Ministerul Instrucțiunii s-au depus toate eforturile posibile de titularul care a fost înaintea d-voastră.

D. profesor N. Iorga: De unde știi că nu le-am făcut și eu?

D. Teodor Iacobescu: Așa cum le faceți și d-voastră pentru plata regulată a acestor salarii...

Răul rezidă în situația grea financiară, aceasta o recunosc; și nu atât în reaua administrație, de care d-voastră, d-le președinte al Consiliului, ați vorbit că ar fi fost la Departamentul Instrucțiunii sau la acel al Finanțelor. Chestiunea, prin urmare, rezidă numai în faptul că finanțele statului au fost în situațiune precară și nu au putut să facă față tuturor cheltuielilor. Eu însă cer ca, în ce privește pe acești umili slujbași ai Statului, care nu și-au primit salariile nici pe luna aprilie și care, în timpul acesta de vacanță, vor să meargă și ei să-și lecuiască rănile și bolile lor la sanatoriile pe care am izbutit să le înființăm, dar unde nu pot să meargă, căci nu pot să-și plătească nici trenul, vă rog pe d-voastre, care aveți toată autoritatea, astăzi, să interveniți la Banca Națională, spre a acorda un credit de 100 sau 200 de milioane pentru plata la zi a acestor învățători.

D. profesor N. Iorga: D. Brătescu va veni la începutul săptămânii viitoare și cred că din cifrele pe care vi le va prezenta, se va vedea unde este vina și care sunt posibilitățile de a îndrepta lucrurile. Dar, ca om onest, vă spun că dacă aș fâgădui de aci că se va începe la cutare termen plata, eu aș fi un demagog. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 1 iulie 1931

La interpelarea deputatului Nichifor Robu pentru eșalonarea datoriilor țăranilor bucovineni, altfel, la licitațiile repetate, pământurile acestora se pierd în mâna cămătarilor

D-le președinte, d-lor deputați, fără îndoială că nu se poate veni cu o măsură de caracter general, dar cu toate acestea se poate aduce o îmbunătățire printr-o serie de măsuri administrative. De mult este în intenția noastră să trimitem un om de încredere în acele regiuni ca să cerceteze lucrurile de la caz la caz. Prea mult suntem obișnuiți să prevedem orice prin legi și regulamente, pe când contactul cu fiecare om este de multe ori mai folositor decât toate măsurile vagi, care, atunci când vine chestiunea aplicării lor, se lovesc de dificultăți care nu se prevăzuse.

Întrucât privește situațiunea legală sub raportul juridic, d. ministru al Justiției¹ dorește să dea lămuriri.

În ce mă privește pe mine, păstrez vechea mea părere, că această problemă variază de la provincie la provincie, de la district la district, de la un grup la altul. Decât să luăm la București hotărâri care nu se aplică la fața locului, este mai bine ca la fața locului să facem o mulțime de lucruri bune, care chiar dacă nu s-or auzi la București, nu este cine știe ce mare pagubă. (*Aplauze*). Dacă se iau măsuri de caracter public, aceasta este periculos pentru creditul țării. Eu cred că pe cale administrativă și locală se poate face foarte mult bine².

D-le președinte, d-lor deputați, de altminteri mi se pare că un minimum de pământ, într-o concepțiune mai largă, s-ar putea considera ca un instrument de muncă, nu juridic, dar social; fiindcă, evident, numai cu plugul și animale, fără pământ, el nu poate munci. Tot ceea ce servește pentru muncă, sunt instrumente de muncă, și în cazul acesta se împiedică ruina totală a țăranului. Este un lucru pe care-l aveam în vedere cu mult timp înainte, când nu mă gândeam că voi avea un rost pozitiv în afacerile publice.

Îmi pare bine că un jurist așa de distins, cum este colegul meu de la Universitatea din București, d. Djuvara, crede că pe această linie am putea ajunge la o rezolvare a problemei, spre mulțumirea țăranilor. (*Aplauze prelungite*).

NOTE

1. Ministrul Justiției, C. Hamangiu, a fâgăduit amânarea executărilor judecătorești până în toamnă.
2. După intervenția prof. Mircea Djuvara, care a amintit că există o instituție ce asigură debitorilor un minim de existență. În străinătate există noțiunea de „bun de familie”, adică o proprietate minimală, inalienabilă, imprescriptibilă și indivizibilă. Aceasta nu putea fi urmărită, luată de la proprietar – ea sau rosul ei. Așa se păstra liniștea socială.

La discutarea unor modificării aduse legii de administrație locală

D-le Mirto¹, în străinătate nu este așa, fiindcă oamenii acolo au bun simț și educație, pe când la noi îți vin nu pentru a cere dreptul lor, ci vin la ministere, în cea mai mare parte, ca să ceară ceva care nu este în dreptul lor. Aceasta este nenorocirea. O experiență scurtă, de două luni de zile ne-a arătat același lucru, pe care vi l-a arătat d-voastră, o mai lungă experiență la Interne. Țara trebuie educată, și, educată fiind, putem să facem încă și legi proaste. Dar, deocamdată și cu legile cele mai bune, țara fiind needucată, ajungem la același rezultat.

D. Eduard Mirto: Da, este atât de adevărat ceea ce spuneți d-voastră, că majoritatea cererilor care vin la d-voastră sunt nedrepte. 90 la sută, poate spun un procent mic, din cererile care se prezintă la ministere sunt cereri care n-ar trebui să ajungă acolo. Dar din ce cauză? Așa cum spuneți d-voastră, din cauza lipsei de educațiune. Omul nu-și cercetează singur temeinicia cererii lui, sau a fost un timp când au fost obișnuiți să li se admită și cererile nedrepte. Poate au fost și aceste timpuri, eu nu mă pronunț, desigur că d. Dimitriu, care va veni după mine, va vorbi cu competență și în această chestiune.

Dar, mai este o cauză și aceasta este inerentă firii omenești. Este un principiu: omului nu-i este permis să fie judecător în propria lui cauză, fiindcă nu va fi un bun judecător și atunci, gândiți-vă că este un defect inerent: omul nu vede așa bine, ca d-voastră, că cererea lui este nedreaptă și, din cauză că este cererea lui, are impresia că este dreaptă.

D. profesor N. Iorga: Fiindcă plec, te rog să-mi dai voie să te mai întrerup odată². Iată ce se întâmplă de cele mai multe ori. Vine cineva la directorat și capătă acolo ceea ce dorește. Persoana care s-a prezentat la directorat nu este mulțumită, și după ce a luat hotărârea acolo, vine și la minister.

D. Richard Franasovici: Exact. Lucrul acesta se petrece în 99 la sută din cazuri.

D. profesor N. Iorga: Ministrul ia hotărârea, neștiind că omul s-a prezentat dincolo și, când ia hotărârea aceasta, deodată îi răsar înaintea funcționarii de la directorat, care spun că afacerea a fost soluționată de partea cealaltă. Este un adevărat haos. În imensul haos pe care l-am găsit la Ministerul Instrucțiunii Publice, cea mai mare parte din încurcături venea de la faptul că la directorate s-au luat măsuri, fără să se comunice măsurile care s-au luat acolo, la minister, și afacerea nu se termină acolo, ci de la directorat, petiționarul mergea la minister, dacă nu-i plăcea, se întorcea din nou, la directorat. Iată lucruri care se petrec în fiecare moment. Să descentralizăm dar să nu introducem confuziuni și anarhie. Dacă legea nouă împiedică, oricât de puțin, confuziunea și anarhia, atunci și d-voastră, care sunteți un tată duios al acestei legi, pe care noi o îmbrăcăm numai mai curățel, nu vrem s-o omorâm, puteți să recunoașteți că avem dreptate. (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. E. Mirto ceruse descentralizarea, căci pentru o amendă de câțiva lei, omul trebuie să meargă la Ministerul de Finanțe, ca directorul de acolo să pună o rezoluție, ceea ce, până la urmă, făcea ca biletul de tren să coste de zece ori valoarea amenzii.
2. Eduard Mirto constatase că de cele mai multe ori cererile erau „aiurea”.

Pe marginea răspunsului la Mesajul Tronului. Despre susținerea debitorilor din agricultură

Dar e de mirat cum poți afirma d-ta¹ lucrurile acestea. Eu nu aș vrea să am conștiința d-tale față de poporul românesc, pe care îl înfățișezi așa, semănând anarhia și ura împotriva Statului și împotriva claselor conducătoare. Ești liber să citești mai departe, dar sunt dator să spun de la locul meu că faci o faptă rea. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Isac: Sunt dator să răspund la ceea ce spuneți d-voastră, că poporul român își iubește conducătorii și țara.

D. profesor N. Iorga: Cuvintele acestea vor ajunge în public, și când vor fi citite va fi ca un îndemn către cele mai urâte fapte împotriva ordinii. Durerile se aduc cu duioșie și nu cu ură. Luați exemplul de la d. Robu și de la atâția alții, care, când vorbesc de poporul lor, au lacrimi în glas, iar nu strigătele acestea de mânie, care nu vor aduce nici un bine nimănui². (*Aplauze pe băncile majorității și ale Ligii Apărării Naționale Creștine*).

NOTE

1. I. Isac, foarte corosiv, spusese că Statul nu ia nici o măsură eficientă de susținere a debitorilor din agricultură. Semnalase apoi deprecierea estimărilor inventarului agricol sechestrat pentru datorii și ceruse eșalonarea acestora pe termen lung și cu dobânzi „omenești”.
2. I.I. protestase față de spusele lui I. Isac: „De ce spuneți atunci că eu sunt anarhist? N.I.: „Însă, așa cum pornești dumneata, strici cauza pe care vrei să o aperi”. I.I.: ”Din contra, eu o apăr”. N.I.: „Vezi, domnule deputat, când vorbești, ești bine, când cetești de acolo e rău”.

Ședința din 2 iulie 1931

Discurs pe marginea Adresei de răspuns la Mesajul Tronului

D-le președinte, d-lor deputați, obiceiul cere ca la sfârșitul discuțiilor privitoare la Adresă, guvernul însuși să ia cuvântul. Supunându-mă acestui obicei, eu vă fac întâi o făgăduială: voi fi la locul acesta - cum eram la locul de dincolo, unde am stat un pătrar de veac, fără să mă plâng nimănui și fără să cer nimănui nimic - voi fi același mărturisitor simplu de lucruri în care cred. Câteva cuvinte, prin urmare, de simplitate și de sinceritate sunt singurele pe care d-voastră aveți dreptul să le cereți de la mine. Și adaug încă un lucru: Eu am de multă vreme, și am avut prilejul să exprim această credință, eu am o convingere în ceea ce privește îndatoririle locului pe care îl ocup. Într-o Cameră pot să fie lupte; luptele acestea se dezvoltă în măsura pasiunilor care frământă o Adunare și în ceea ce privește indivizii izolați, în ceea ce privește marginile culturii și educațiunii lor. Dar, când cineva se găsește aici, trebuie să-și aducă aminte în fiecare moment că ministrul este acela prin care Suveranul guvernează, nu așa zice acela prin care totdeauna Suveranul vorbește, dar este omul care, câtă vreme este în serviciul Suveranului, nu poate să fie în serviciul partidului său, chiar dacă îl are. Și, prin urmare, îmi pare foarte bine că eu mă găsesc în situația unui om chemat în afară de situația de partid, pe care pot să o am, și, deci, mie îmi este mai ușor să reprezint de aici ceea ce trebuie să reprezinte întotdeauna un președinte de Consiliu și fiecare dintre colegii săi, adică: a da oricând dovezile care i se cer, și mai ales oamenilor care i le cer cuviincios, a arăta totdeauna intențiunile sale, cu modestie și a nu contribui prin nimic la iritarea acelor patimi care măcar într-un ceas ca acesta de supremă nevoie și suferință națională, ar fi bine să dispară din Adunările noastre. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D-lor deputați, eu nu sunt dator să fac de aici funcțiune de istorie; atunci însă când mi se cere, trebuie să o fac și de aici.

În cuvântările care s-au rostit în această Adunare, trebuie să constat, cu părere de rău, că nu s-au rostit pentru această Adunare, ci s-au rostit pentru cercuri care sunt în afară de această Adunare; și eu nu am avut niciodată slăbiciunea pentru demonstrații de acestea teatrale. Prin urmare, o demonstrație teatrală din partea mea nu se va adăugi la demonstrațiile teatrale, care au venit din altă parte - în cursul acestor discuțiuni s-a făcut istorie. Trebuie să vă spun că istoria contimporană care s-a făcut este de o calitate cu totul inferioară. Eu, cu ceea ce voi spune pot să mă înfățișez înaintea tuturor până la sfârșitul vieții mele și oricine, după sfârșitul vieții mele, va putea să întrebuițeze ce spun eu aici, ca un document istoric, care nu se poate respinge. Nu cred că alte declarațiuni care s-au făcut în contra noastră, ar putea să reziste după ce a trecut un anume interes, și după ce s-a împrăștiat o anumită pasiune.

Noi am fost prezentați ca un fel de uzurpatori, care ne-am îmbulzit ca niște oameni care aveam de multă vreme patima de a governa. Curioasă patimă, pe care n-am arătat-o douăzeci ani și mai bine, aproape treizeci de ani! Și, mânați de această patimă, noi ne-am fi impus, oarecum, Coroanei.

Pentru aceasta, pentru a arăta câtă nedreptate și cât neadevăr se găsește în această aserțiune, să-mi dați voie și mie să înfățișez, foarte pe scurt, un mic capitol de istorie.

D-le președinte și d-lor deputați, eu nu am știut că guvernul național-tărănesc¹ va cădea. De când s-a întors M. S. Regele în țară, eu am avut numai două prilejuri de a vorbi Maiestății Sale. În aceste prilejuri eu am făcut, ca primă declarațiune - așa cerea un sentiment de devotament și de delicateță, în același timp - declarația aceasta: „Nu am venit să cer nimic. Când Maiestatea Voastră va isprăvi cu toți și va mai avea nevoie de cineva, voi vedea dacă pot veni cu ideile mele și cu programul meu”. Acest lucru l-am spus de două ori. Și, în momentul când Partidul Național Tărănesc, pentru motive care nu mă privesc, a arătat că nu poate governa decât cu anumite dificultăți, pe care a trebuit să le supună Coroanei, în momentul acesta a fost departe de mine gândul să mă interesez de lucruri care nu mă priveau. A venit d. Titulescu. Cu vreo doi ani înainte, d-sa fusese însărcinat să formeze un guvern de coaliție. D. Titulescu a venit la mine și mi-a cerut, nu să intru în acest guvern de coaliție, ci să deleg dintre prietenii mei pe cineva care să facă parte din acest guvern. Și d. Titulescu, care este un om care cântărește valorile umane și care trăiește în Apusul acela în care valorile umane sunt sigure, căci la noi din nenorocire nu sunt sigure; fiecare este bun sau este rău, are calități sau are

defecte, după contingențele politice, d. Titulescu a adăos un lucru: Eu nu-ți cer dumitale să intri în guvernul meu; îmi dau bine seama că nu am dreptul să cer unui om de vârsta și trecutul d-tale să intre în guvernul meu. Până în momentul plecării d-lui Titulescu, am rămas cu această asigurare, că-i stau la dispoziție și că-l susțin cu ce pot și cu cine pot. Când a venit d. Titulescu a doua oară, a venit la mine și mi-a arătat intențiile sale și m-a făcut să simt greutatea în care se găsea pentru realizarea acestor intențiuni.

Eu, d-lor deputați, m-am deprins cu un lucru: într-o țară în care una spui și alta înțelege acela cu care vorbești, și mai ales alta înțelege a doua zi și alta înțelege un al treilea a treia zi și un al patrulea, până ajungi la urma urmelor de te uimești de ceea ce ți se atribuie, eu am căpătat obiceiul lucrurilor scrise. Și atunci, cum pe vremea războiului am avut marea mulțumire de a căpăta din partea neuitatului Rege Ferdinand dreptul de a scrie scrisori, care de obicei sunt interzise unui cetățean față de șeful Statului, atunci mi-am permis și față de Regele Carol, pe care l-am cunoscut multă vreme - în privința aceasta nu e de insistat - mi-am permis să-i fac un raport și în raportul acesta am spus că dacă este vorba de un guvern al tuturor partidelor, cu șefii, așa cum îi cunosc pe șefi, nu cred că este posibil.

Dacă este vorba de un guvern al tuturor partidelor fără șefi, nici așa nu cred că este posibil. Iar dacă este vorba de oameni care să se priceapă la departamentul lor, oameni luați și din partide și din afară de partide, cred că este posibil.

Când a venit la mine d. Titulescu, eu i-am declarat că punctul meu de vedere este fixat prin memoriul pe care l-am prezentat Suveranului, dar pe care nu-l trimesesem încă. Atunci d. Titulescu mi-a spus: vrei să-mi arăți acest memoriu?

Cred că foarte puțini oameni politici, cărora li s-ar cere de cineva să arate un act în care este vorba de cel care întreabă, sunt în măsură să spună: vrei să-l vezi? Iată-l.

L-am citit d-lui Titulescu. Îmi aduc aminte că d. Titulescu a spus: dar dacă nu se poate ajunge la realizarea unui guvern al tuturor partidelor, pentru că d. Titulescu nu se gândea la oameni în afară de partide, dacă nu se poate ajunge potrivit punctului unu și doi, ci numai potrivit cu al treilea, oameni pricepuți la departamentele lor, dacă acest punct trei ar fi ținut în seamă și s-ar forma un guvern, acest guvern înțelege d-ta să fie prezidat de mine?

Atunci am luat condeiul, cu d. Titulescu lângă mine, și am adăos că, dacă se constituie un astfel de Minister, singurul posibil după mine, oricine nu poate decât să se simtă onorat că ar avea ca președinte pe un om de valoarea d-lui Titulescu.

Am scris și am trimis scrisoarea la Palat. După aceea m-am dus înapoi la mine la țară - cred că am voie să nu mă amestec la intrigi care nu mă privesc, să nu prezint pretenții pe care nu le am și să nu aștept lucruri pe care nu le doresc - și acolo am fost înștiințat mai târziu, nu mai țin să adaug un lucru, pe care-l știu numai câțiva din prietenii mei cei mai intimi. M-am gândit că poate în împrejurările acestea se împiedică lumea de mine, de partidul meu, și am trimes d-lui Munteanu-Râmnic, care nu este acum aci, o scrisoare în care am spus: fiecare poate să facă ce vrea; eu sunt bucuros să rămân la munca mea și, cel mult, având dreptul să fiu senator pe viață, fiindcă am fost ales de zece ori în opoziție, fără să fi înșelat pe nimeni, să vin din când în când la ședințele Senatului.

D. Munteanu-Râmnic nu a comunicat scrisoarea; o păstrează și acum. M-am dus acasă, cum trebuie să facă orice om într-un moment de mare greutate națională, când nu-l cere nimeni. Nimeni nu m-a cerut, nu m-am prezentat nimănui.

Am fost chemat în urmă de acolo, de la țară. Singurul lucru pe care îl ceream în împrejurările acelea era să mi se dea și o mașină, fiindcă eu nu am mijloace de a ținea una.

Atunci mi s-a trimes mașina. Fiind chemat la București, am venit în credința că Maiestatea Sa are să-mi spună ceva. Și, dacă m-ar fi chemat Maiestatea Sa, eu i-aș fi spus același lucru: Maiestate, eu nu am nici o dorință, nu am nici o ambiție, nu târâsc după mine nici un partid, nu reprezint nici o pasiune, căci nu servesc nici un interes. Maiestatea Voastră să mă lase să-mi odihnesc bătrânețele în casa pe care mi-a ajutat Dumnezeu să mi-o câștig.

În loc de aceasta, m-am trezit cu altceva, cu adunarea tuturor șefilor de partid. Erau cu toții acolo și a venit Maiestatea Sa. Dacă o spun, nu este nici o indiscreție; s-a afișat de mai multe ori, nu odată, de două ori apelul pe care l-a făcut Maiestatea Sa la partide. Și atunci, fără să fiu cu nimic înștiințat că Maiestatea Sa are o astfel de intenție, Maiestatea Sa ni-a spus aceste cuvinte, pe care, orice s-ar întâmpla în urmă, eu, și ca istoric și ca bun cetățean al acestei țări, nu le pot uita.

Ne-a spus - a spus tuturor - nu se poate să se meargă mai departe așa. Prin urmare, oricine are conștiința datoriei sale față de țară, nu-mi aduc aminte cuvintele exact, dar vi le amintiți fiecare din d-voastre și unii poate chiar mai bine decât mine, oricine are conștiința datoriei față de țară, trebuie să se unească într-un guvern de reparare a situației materiale și morale, detestabile, din acel moment.

Nimeni dintre șefii de partide prezenți nu a luat cuvântul. Am așteptat, modest, cinci minute. Situația începea să devină jenantă. M. S. Regele însuși nu știa ce se impune față de această tăcere. Și atunci, am luat cuvântul eu și am spus aceste cuvinte: „Deși nu reprezintă gruparea cea mai importantă aci, dar fiindcă toată lumea tace, eu trebuie să spun din partea mea un lucru: atunci când d. Titulescu mi-a cerut să-l ajut ca ministru, i-am răspuns că nu pot; când îmi poruncește Maiestatea Voastră, eu stau la dispoziția Maiestății Voastre, în orice condițiuni și în orice loc”. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Vă rog, amintiți-vă că atunci când s-a întors Maiestatea Sa și am avut cea dintâi audiență, în chiar ziua, mi se pare, în care Maiestatea Sa, intrat în drepturile Sale, era vorba să se facă un Minister Prezan, și mareșalul Prezan îmi vorbea de nu știu ce vice-președinte, i-am spus că nu pot să o primesc. Și atunci mareșalul Prezan m-a întrebat: „Dar în Ministerul meu ce loc îți rezervi d-ta?” Răspunsul meu a fost acesta: „Acela pe care îl va refuză toată lumea”. Eu tot așa eram dispus și acum.

După aceea, fiindcă nimeni nu m-a mai întrebat nimic, m-am dus din nou la țară.

La țară am fost întrebat: în Ministerul care este vorba să se formeze, d-ta vrei să iei un portofoliu sau nu?

Întrebarea era a d-lui Titulescu. Și eu am avut îngrijirea să spun de două ori răspunsul meu și să rog să mi se comunice de două ori întrebarea care se adresase către mine. Am spus: dacă este vorba de un guvern de specialiști, cum o să intru fără portofoliu într-un Minister de specialiști? Eu sunt profesor. Prin urmare, eu intru la Ministerul Instrucțiunii Publice.

Și atunci, a doua sau a treia zi, când am venit la București, spuseseam că nu vin decât pentru a presta jurământul de ministru al Instrucției Publice, în Cabinetul d-lui Titulescu, am văzut în ziare că sunt vice-președinte al Consiliului.

M-a întrebat dl. Titulescu: „Primești?” Eu am spus: „De la început v-am declarat că nu am nici un fel de pretenție și nu pun nici un fel de condiții”. Situațiunea era așa încât vineri eu trebuia să fiu ministru al Instrucțiunii și vice-președinte al Consiliului în Cabinetul d-lui Titulescu, ai cărui miniștri erau și anunțați și mulți dintre miniștri, care se găsesc pe această bancă, făceau parte din alcătuirea d-lui Titulescu.

Sâmbătă - și spun numai ceea ce pot spune aci, ceea ce de altfel am spus și în cursul campaniei electorale - am găsit pe d. Titulescu într-o altă situație decât vineri. Erau anume greutăți care nu mă priveau pe mine. Eu nu știu în ce condițiuni voia să guverneze d. Titulescu; știu că d. Titulescu nu voia,

într-un anume moment, concursul unei persoane, cu care persoană însă, tot în ziua aceea, a consimțit să lucreze. Și atunci eu am fost rugat să merg la d. Maniu, să-l rog pe d. Maniu să primească pe această persoană care este aici lângă mine (*d. prim-ministru privește spre dl. Argetoianu; aplauze prelungite pe băncile majorității*) și ale cărui legături cu mine sunt de așa natură, în cât și atunci când nu am putut să lucrăm împreună, noi am păstrat relațiile prietenești, care nici un singur moment nu au fost rupte (*aplauze pe băncile majorității*), și cum aș dori ca oricare dintre adversarii mei politici să poată păstra raporturi personale. Pentru acestea se cere atât de puțin! Eu nu cer nimănui decât să fie pe jumătate așa de politicoș, cum mă silesc eu să fiu, față de orșicine. Și m-am dus la dl. Maniu și l-am rugat să primească a pune la dispoziție Parlamentul său, fiindcă eu m-am luptat multă vreme să nu se ajungă la alegeri, m-am luptat...

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Interne: Fără consimțământul meu! (Ilaritate).

D. profesor Nicolae Iorga: D-voastră erați ca mireasa pe care n-o întreabă nimeni, dar știe și tace! (Ilaritate, aplauze).

Da, d-lor, eu m-am luptat multă vreme ca să păstrez Parlamentul care a precedat pe acesta, și vă pot spune foarte simplu și tot atât de sincer cum v-am făgăduit de la început, de ce țineam la aceasta. Mie îmi era frică de situația țării, în ce privește anumite propagande, care ne-au trimes pe deputații comuniști, de care am scăpat numai grație faptului că lista lor nu avea o valoare legală. Eu totdeauna, în douăzeci de ani, și mai ales după război, de câte ori am fost consultat de vreunul din Suveranii, pe care am avut onoarea de a-i servi, cu mijloacele mele modeste, eu totdeauna am stăruit să nu se recurgă la alegeri noi, fiindcă eu cred, aceasta este convingerea unui om care își cunoaște bine țara, că o să treacă încă multă apă pe toate râurile țării, până ce alegătorul va ști ce face! (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Este o convingere a mea, personală.

Prin urmare, în loc să ațâț suferințe, în loc să măgulesc prejudecăți, în loc să întrebuițez sau să văd întrebuițându-se cele două mijloace obișnuite la noi, presiunea, care este rea, ori înșelarea conștiinței oamenilor cu neadevăruri, care este mai rea decât orice presiune (*aplauze pe băncile majorității*), mai bine să rămână orice Parlament cum este. Dar văd că m-am îndepărtat puțințel de povestirea mea; o reiau imediat.

D. Maniu a refuzat. Refuzând d. Maniu, m-am întors după amiază la Palat. D. Titulescu a crezut că în această împrejurare nu mai poate lua asupra-și guvernarea. L-am rugat două ceasuri pe d. Titulescu, care niciodată nu mă va putea dezminți; l-am rugat două ceasuri să rămână la locul care îi era rezervat. În momentul când aveam lista miniștrilor în mână, m-am coborât jos

- aci am un martor (*arătând spre d. ministru Argetoianu*), d-voastră nu-l primiți, dar un om ca dumnealui, când este vorba de lucruri ca acelea pe care le povestesc, este un martor care nu se poate recuza (*aplauze pe băncile majorității*) și i-am spus d-lui Titulescu: „nu vreau să fiu nedelicat față de d-ta”! și pentru ultima oară, la capătul a două săptămâni, când Coroana se găsea, într-adevăr, într-o situație, pe care nimeni nu trebuie să i-o creeze, în acel moment, l-am mai întrebat dacă este dispus să revină. Răspunsul d-lui Titulescu a fost foarte clar: „nu”.

Și atunci, d-lor, s-a întâmplat ce trebuia să se întâmple. Nu fiindcă eu aș fi o persoană deosebit de simpatică. Discursurile atâtor din deputați mi-au arătat că cu toate eforturile mele de o viață întreagă, pentru unele persoane sunt foarte antipatic sau, cum se zice, ca să întrebuițez un termen familiar, „negru ca dracu”; cu toate silințele mele de a deveni simpatic aceluia care nu mă pot suferi, pentru motive care nu le cunosc. Nu m-am gândit să introduc o notă sentimentală, sau să vorbesc eu de ceea ce am putut să fiu lângă principele Carol, în momentul când, într-o zi neagră pentru națiune, nu era unul care să apere dreptul Său. Toate formulele cele mai dibace se găseau pentru ca unii să scape și toate formulele cele mai brutale se păstrau pentru ca alții să-l înlăture². Nu m-am gândit un singur moment să invoc trecutul. Eu, când pot face puținel bine, îl fac, pentru că așa crede conștiința mea că trebuie să-l fac.

Dar eu, din binele care l-am făcut pentru țara mea și pentru cine o reprezintă, nu trag nici un fel de profit politic. (*Aplauze pe băncile majorității*). Și atunci, am venit la locul pe care îl am, după această luptă grea. Am venit îngrijorat și zdrobit. Am venit, fiindcă, Doamne, dar în chip firesc, în chip mecanic, când președintele Cabinetului care e să se formeze se dă înlături, rămâne vice-președintele Cabinetului care trebuie să se formeze. (*Aplauze pe băncile majorității*).

N-am rostit nici un nume de prieten politic atunci când a fost vorba să se alcătuiască Ministerul. Doar alcătuirea Ministerului³ o vede oricine. Dacă au fost nume în lista d-lui Titulescu care sunt ale unor oameni vrednici, i-am primit cu o dragoste care în două luni de muncă nu s-a dezmințit un singur moment. Știu că o anumită presă își închipuie că în Consiliul de Miniștri se petrec cine știe ce lucruri, care erau cândva în obiceiul țării. Și într-un rând, când ieșeam de la Președinție, au venit ziaristii să mă întrebe ce s-a întâmplat în Consiliul de Miniștri. Am răspuns: „Ceva grozav, aproape un asasinat”. (*Ilaritate pe băncile majorității*). Dar am primit cu plăcere oameni pe care și mai târziu i-am văzut că sunt mai pricepuți decât mulți alții și cu un devotament pentru țară, care nu-și poate afla perechea. Iar, în afară de aceasta, când a fost ca eu să designez miniștri, eu am designat pe câțiva dintre

dânșii care nu se așteptau. Și i-am ales, pentru ce? Dar nici nu i-am fost văzut, nu li-am pus o condiție înainte, eu am știut numai că în breasla lor ei sunt oameni de frunte.

Și așa s-a alcătuit un Minister. (*Aplauze pe băncile majorității*). N-am cerut Maiestății Sale nici măcar garanția dizolvării Parlamentului. Dacă împrejurările ar fi cerut ca peste câteva zile să ne ducem, ne-am fi dus foarte bucuroși acasă. Nici acum nu ne impunem, nici țării, și nu ne impunem nici Maiestății Sale. Atâta vreme cât se crede că noi putem să facem un lucru pe care alții, oricât s-ar crede și cât ar fi, nu-l pot face, atâta vreme rămânem, îndată însă ce se crede că interesul țării cere altceva, noi, suntem oameni cu profesiunea noastră, oameni cu rostul nostru. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Plecând de la guvern, noi nu suntem nici o mână de vagabonzi și nici o mână de turburători, fiindcă n-au cum să-și întrebuințeze altfel vremea.

Acesta este originea Ministerului. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Îndată după aceasta, Maiestății Sale mi-am permis să-i spun, nu odată, dar aproape de câte ori am onoarea să-l văd pe Maiestatea Sa, că eu nu trebuie să fiu considerat ca un om de partid, cum nu trebuie să fie considerat nimeni dintre noi, în legătură cu partidul său. Dar va zice cineva: îl am sau nu-l am? Pe mine, aici, când stau la locul acesta și cu misiunea aceasta, nu mă privește ce partid am avut sau ce partid am, și nu trebuie să privească pe nimeni, fiindcă orice om cuminte consideră pe cineva nu potrivit cu persoana lui, ci potrivit cu rostul pe care îl îndeplinește. Însă rostul pe care îl îndeplinim aici nu este un rost de partid, și nu înțelegem a fi judecați, orice partid am avea sau am fi avut, sau am putea să avem. Nu înțelegem a fi judecați decât potrivit cu acel rost pe care ni l-am atribuit și cu acel rost pe care îl servim. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Am călcat peste jigniri, pe care puțini oameni le-ar uita, m-am prezentat la oameni politici care m-au tratat de „mercenar al tuturor majorităților”; m-am prezentat la oameni care n-au cruțat onoarei mele nici cele mai grele cuvinte.

Vedeți, onoarea unui om singuratec, aceea e permis - dacă e permis - să o atace cineva mai ușor decât când cineva este șeful unei familii și cresc oameni lângă dânsul, și oamenii aceștia, care știu că viața părintelui lor a fost o viață onestă, nu trebuie să sufere de nedreptățile zilnice ale politicii românești. (*Aplauze prelungite*).

M-am prezentat la toți oamenii politici, la oameni cu care nu mai aveam relațiuni de ani de zile. Au fost mirați de atitudinea pe care am avut-o când am călcat pragul casei lor și în cuvintele pe care le-am spus nu cred să fi fost

un singur om jignit de mine. Nu le-am propus cartel. Chestiunea cartelelor s-a impus de la sine. Cum voiți d-voastră ca un partid care are un rost istoric în viața României, cum este Partidul Liberal, să nu se îngrijească, la un anume moment, de ce va ieși din conjuncturi pe care nu le așteptase? Atunci nu putea fi vorba de târguiala dintr-o parte, care să se întâlnească cu târguiala din cealaltă parte, ci, în astfel de împrejurări, legăturile se fac în chip neașteptat și spontan. Dar nu e un singur partid căruia să nu-i fi lăsat a înțelege că opera națională comună, în care eu aș fi avut numai rolul umilului servitor care stă cu pieptul în fața tuturor injuriilor și tuturor riscurilor, că o astfel de unire este scopul guvernului meu. (*Aplauze prelungite*).

D-le președinte, d-lor deputați, că este așa, o dovedesc răspunsurile care mi s-au trimes. Abia dacă într-unele erau oarecare îndoieli și oarecare amenințări pentru viitor, abia; celelalte erau răspunsuri sincere, cum sinceră era întrebarea mea și uneori răspunsurile calde la care aveam dreptul.

Nu s-a putut face înțelegere cu toată lumea. Nu puteam ține la dispozițiunea unui partid vrednic, dar mic, o sută șaptezeci de mandate, așa încât s-a putut întâmpla ca acel partid să nu fi fost mulțumit și să fi rupt legăturile cu mine.

După aceia a venit formidabilul curent de opinie publică care, și nimeni nu mă va dezminți, mi-a cerut dizolvarea Parlamentului, pe care eu n-am voit-o. (*Aplauze prelungite*).

(*D. profesor D. Pompeiu, președinte, ocupă fotoliul prezidențial*).

Parlamentul s-a dizolvat. În cuvintele din urmă pe care eu le-am rostit aici, a fost această dorință de a întâlni în Parlamentul cel nou toate forțele vii din celălalt Parlament, fiindcă un adevărat Parlament, pentru un astfel de moment, nu poate fi decât acela în care se întâlnește o opoziție puternică, foarte puternică, care să reprezinte toate curente de opinie din această țară.

A trebuit să organizez ceea ce se numește de obicei aparatul electoral. Și uneori îmi vine a râde când mă văd tratat așa cum se trata înainte un șef de guvern. Eu nu semăn, eu nu mă recunosc în figura acestui șef de guvern clasic din România de până la 1931. Eu pot fi bun sau pot fi rău, dar, fără îndoială, eu sunt altfel. Se face cu mine o încercare. Națiunea o va înțelege. Pentru că eu țin samă și de opinia publică, de adevărata opinie publică, iar nu de rândurile tipărite care se plătesc cu bani pe care eu nu-i dau din sărăcia țării. (*Aplauze puternice pe băncile majorității*).

Când opinia publică o voi vedea că se întoarce în contra mea, voi fi grăbit să las locul acesta altuia. Dar cer acestei opinii publice să nu mă judece nici pe mine, nici pe prețuiții mei colaboratori, după două luni de guvernare, dintre care o lună a fost ocupată de alegeri și o altă lună e ocupată de dezbaterile acestui Parlament. Și, fără îndoială, că un guvern nu este așa de liber cum este în momentul când, după lămuririle și indicațiile date de Parlament, el are funcțiunea de a guverna.

Închizând această paranteză, când a fost vorba de acel aparat al alegerilor, eu n-am ales ca prefecți oameni de ai mei; nici d. Argetoianu n-a venit niciodată să-mi prezinte oameni pentru aderența la un partid al său, care în acel moment, nu exista. Se poate întâmpla să ne fi înșelat. Și i-am schimbat de atâtea ori, încât trebuie să fie cineva de cea mai mare rea credință ca să creadă că noi menținem un om rău, după ce am căpătat dovada că e rău. Dar de onoarea nimănui nu ne putem atinge până nu avem dovada absolută. Nu după atacurile adversarilor putem să înlăturăm un om. Am ales oameni, dintre care pe mulți nu i-am văzut nici odată. Între dâșii au fost unii admirabili. Nu voi uita niciodată un prefect, care pe urmă nu a mai rămas să ne ajute, cum a fost părintele Pavel Borza, din ținutul Făgărașului, și atâția alți prefecți din Vechiu - Regat, de care s-au felicitat aici și deputații din opoziție, ieșiți sub oblăduirea acestor prefecți.

Și am fixat candidaturi: candidaturi ale celor câțiva oameni pe care îi cunoșteam eu, candidaturi ale acelor câțiva oameni pe care îi cunoșteau colaboratorii mei. Și candidaturi ale acelor grupări care au binevoit, în condițiuni acceptabile pentru mine, să lucreze împreună cu mine.

S-a alcătuit acest Parlament. Și pentru a împiedica anumite critici - care totuși au venit, dintr-o bună credință ale cărei taine eu nu mi le pot lămuri - pentru a tăia acele critici de la început, eu m-am adresat către cei care formează astăzi o majoritate, și o va simți toată lumea ca o majoritate, căci și acum ea formează majoritatea înțelegerii ideilor care ne conduc și a politicii pe care o urmăm.

Când s-a petrecut cea dintâi întâlnire între guvern și majoritate, eu am spus cuvintele pe care le păstrez și acum: „Vă cer să fiți, față de acțiunea guvernului, liberi și cu spirit critic. Greșelile noastre să nu le acceptați; șovăirile noastre să le conduceți, iar când vom avea să propunem lucruri care într-adevăr corespund intereselor țării, așa cum se oglindesc în conștiința d-voastră, atunci să ne susțineți”. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate, pe băncile majorității*).

Am avut mulțumirea de a vedea votate în Senat două din proiectele mele de lege, criticate de oameni care judecă Universitatea, fără să fi trecut niciodată printr-însa, sau socot că este rău bacalaureatul cum îl propun eu, atunci, când, poate, deseori, nu l-ar putea trece în condițiunile de astăzi, sau nu l-au trecut în nici un fel de condiții. După ce s-a asmuțit lumea toată împotriva proiectelor, și pot să spun, nu pentru mine, dar pentru locul care-l ocup: este sau ba rectorul Universității din București, liber ales de colegii săi, cel dintâi profesor al României? (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Cu ce drept, atunci, se ridică semi-analfabeții împotriva unor idei culese printr-o experiență de patruzeci de ani trecuți la o catedră universitară? (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Am avut mulțumirea de a constata că nu numai majoritatea, dar toată lumea din Senat a votat cele două proiecte. Una din marile bucurii ale vieții mele a fost când, în Senat, am văzut proiectele mele votate cu unanimitate; când am văzut pe doctorul Angelescu, un mare om al școlii, și reprezentanții celorlalte partide românești, și ai naționalităților, mergând acolo la urnă și votând pentru legile mele. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Dacă nici aceasta nu înseamnă, nu o majoritate ci, când proiectul de lege este bun, o super-majoritate, o unanimitate, atunci trebuie să vă spun că eu nu mai înțeleg nimic. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Dar când s-a întemeiat acest guvern, s-au ivit, natural, și critici împotriva lui. S-au ivit critici și în țară. Și așa de greu mi-a venit, m-au umplut nu atât de durere - ci aș dori un alt termen decât greul și urâtul termen de dezgust - când s-a vorbit de nu știu ce antagonism între mine și Ardeal.

Era, d-le președinte și d-lor deputați, anul 1906. Pe drumurile Ardealului mergea pe banii lui, singur, oprit ici și colo de jandarmeria maghiară, un profesor care avea o singură dorință, să cunoască sat de sat, carte bisericească de carte bisericească, slovă de slovă, din sfintele însemnări ale umililor care au trăit acolo, întreaga viață a nației sale. Și cred că nu există în Vechiul Regat un om care să fi plâns, care să fi visat mai mult de viitor, cu românii apăsăți de atunci, decât omul care este prezentat aici în Camera României unite ca dușmanul ardelenilor. (*Aplauze prelungite, majoritatea ovaționează în picioare*). Un om așa de rău față de Ardeal, încât s-ar crede dezonorat ardeleanul care ar veni să-l ajute.

Dar, d-lor, dați-mi voie să vă spun că lungă mea experiență a dovedit trei tipuri de ardeleni, dintre care numai unul reprezintă în adevăr pe ardelean: ardeleanul de acasă de la dânsul, ardeleanul de datină veche, ardeleanul care se leagă de generații de cele trei generații care au trezit spiritul românesc și pentru Ardeal și pentru toate celelalte provincii, ardeleanul de școală și de biserică, ardeleanul de carte, este românul cel mai curat și cel mai sfânt dintre câți români există în cuprinsul Țării Românești. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Ardeleanul acesta, care, după unirea țărilor românești a rămas în mare parte acasă la dânsul, în umilință și în sărăcie și care, când a venit aici în Cameră, orice partid l-ar fi prins de formă, nu a făcut altceva decât să spună crezul cel vechi așa cum îl spune adeseori și râd copiii care nu înțeleg, acest

preot de șaptezeci de ani (*arată la părintele Câmpeanu*), în care se întrupează toată dârzenia românească, rezistând la încălcările seculare ale secuilor. (*Aplauze pe băncile majorității*). Ardeleanul acesta mă înțelege și eu îl iubesc - și iubesc și pe ardeleanul care nu mă înțelege, dar l-aș iubi mai mult atunci când el m-ar și înțelege. Este apoi ardeleanul, care a venit la noi, care a stat multă vreme la noi, care s-a împărtășit de pasiunile noastre, care a fost prins de interesele noastre, care vorbește o românească frumoasă, pitorească, plină de elocvență, care este pentru mine ceea ce sunt alți români inteligenți, talentați, de aici, din Vechiul Regat. Și este, în sfârșit, și o altă categorie de ardeleni. Ardeleanul care a învățat la școlile străine, în atâta măsură încât sufletul lui însuși este rupt de atmosfera patriarhală a trecutului, și acela nu mă înțelege niciodată. Cel trăit aici nu mă înțelege, cu toată marea lui inteligență, fiindcă nu vrea să mă înțeleagă. Celălalt, împotriva lui n-am nici un necaz, ori cât ar vrea, nu mă poate înțelege. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și, acum d-lor, fiindcă mă veți lăsa liber, într-un moment se va încheia această sesiune extraordinară, eu voi începe a cerceta din nou sat de sat, cu aceeași smerenie ca și odinioară Ardealul. Și eu voi găsi astfel de auxiliari în Ardeal, încât și omul cel mai prevenit împotriva mea nu va putea să spună: oamenii pe care i-ai ridicat de jos sunt mai răi decât oamenii care te-au disprețuit de sus. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D-le președinte și onorată Cameră, în ceea ce privește opinia străinătății față de guvernul nostru, eu n-am dreptul de a critica nici o opinie emisă în străinătate față de România. Fiecare judecă după cât știe, și sunt foarte mulți oameni care nu știu nimic, și mulți judecă după informațiuni românești care se dau din București, sau de persoane care, pe lângă aceasta, își plătesc și cheltuiala unui drum până la Paris, sau și după oameni, care, trăind în străinătate, au legături mai strânse cu lumea din străinătate decât cum putem să avem noi de la București. Iar dacă ar fi să aleg între părerea unor foarte cunoscuți ziariști, care nu sunt nici cugetători, nici istorici, nici sociologi, eu, care sunt un om modest, mă mulțumesc cu părerile despre guvernul meu ale Academiei italiene din Roma, ale Universității din Geneva și cu rândurile, neuitate pentru mine, ale președintelui Maszaryk, un judecător ceva mai bun decât un ziarist pe care îl poate avea oricine, cu oricât și oricum. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Și fiindcă gândul meu nu este deloc să vă țin multă vreme, în a doua parte a acestei scurte cuvântări, eu trebuie să vă spun, cum este datoria mea, ce voim noi să facem. O spun pentru aceia care nu ne-au urmărit, pentru aceia care n-au vrut să ne urmărească, pentru aceia care, în afară de această incintă, vor să se informeze onest.

Noi nu avem pretenția de a revoluționa România, noi nu avem cel mai mic gând de a călca acele legi ale țării, legile constituționale ale țării, pe care noi am prestat jurământ. (*Aplauze pe băncile majorității*). Noi nu ne înfățișăm ca niște mari inovatori; ne prezentăm numai ca niște oameni care fac ce pot în împrejurările în care se găesc.

Și această modestă operă de oportunitate nu se inspiră de la teorii mari. Sunt oameni care cred în teorii între douăzeci și treizeci de ani. Îmi pare rău că eu n-am să-i pot apuca la vârsta de șaizeci de ani ai dumnealor, căci atunci i-aș întrebă: ce pot crede despre anumite lucruri, de mult veștejite, care se mai târâsc prin cărțile, bune pentru Orient, ale compilerilor sau prin lecțiile din străinătate ale unor profesori care au intrat acum treizeci de ani la catedra lor și păstrează încă iluziuni peste care vremea a trecut de foarte mult timp. Noi nu pornim de la teorii, noi nu suntem oameni învățați, nici nu avem pretenția de a fi oameni învățați. Și o spun nu în glumă, ci foarte serios. Este mai întâi omul neînvățat care este foarte modest; un om de treabă, faci ce vrei cu dânsul; pe urmă este omul care începe să învețe. Să rupi poala hainei și să fugi de dânsul.

El crede că are toată învățătura din lume. Dar pe urmă vine viața și-i arată că din o sută de părți învățătură, sunt nouăzeci și nouă pe care să le arunci și este o singură parte pe care trebuie s-o frământă în viața d-tale și vei avea, nu valoarea acestei părți a o sută, ci valoarea a ceea ce a provocat în gândirea și simțirea d-tale. (*Aplauze pe băncile majorității*). Suntem, prin urmare, oameni care am lăsat în urmă multe iluziuni și cărora nu ne pare rău că am înlăturat multe pseudo-principii îndată ce am ajuns să le înțelegem. Suntem oameni care ne ținem de un singur principiu, anume acela că în orice situațiune să-ți dai seama de trei lucruri: ce este, ce se poate face și, al treilea, ce poți face d-ta în lucrurile care se pot face față de lucrurile care sunt. Nu avem alt îndreptar decât acesta și, dacă ne cere cineva totuși linii generale, ei bine, liniile generale vi le spun în câteva cuvinte, încheind.

Cea dintâi linie generală pentru noi este să nu împovărăm societatea cu lucruri de care societatea nu are nevoie. O societate nu este o adunătură oarecare de oameni pe care să-i schimbi în forma pe care o vrei, așa cum procedezi cu argila malului sau cu nisipul mării. O societate este un organism istoric pe care trebuie să-l studiezi adânc, cu adâncă reverență, și, când i-ai descoperit taina, să nu înlocuiești taina ei de viață cu iluziile d-tale de teorii. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Societatea aceasta românească e așa de bună și înțelegătoare! În vremea alegerilor de două ori am înconjurat țara românească, făcând și o mie de kilometri pe zi, nemâncat, și am intrat în legătură cu tot felul de oameni, care mi-au spus numai lucruri bune. Iată aici e d. Lăpedatu, care știe o conversație

pe care am avut-o cu d-sa. I-am spus: „aceștia din Ardeal sunt oameni care nu mă iubesc, care au o pornire împotriva mea, oameni care vor să mă mănânce”. D. Lăpedatu, care mi-a fost unul din cei mai buni elevi ai mei, cu care vorbesc, peste deosebirile politice, așa cum vorbește un profesor bătrân cu elevul său îmbătrânit (*ilaritate*), mi-a spus „du-te, d-le Iorga, și ai să vezi ce oameni sunt acolo”.

Și am găsit de la un capăt până la altul al țării tot oamenii pe care i-am cunoscut atunci când eram un băiat tânăr și mergeam ca să culeg material pentru studiile mele istorice. În Basarabia, în Bucovina, în Țara Făgărașului, în părțile apusene ale Ardealului, pretutindeni, mi-au ieșit mie, monstrului, tiranului, dușmanului, distrugătorului de instituții, mi-au ieșit oameni pe care nu-i mânaseră, vă asigur, nici un fel de jandarmi. Dacă jandarmii, câți i-am văzut eu atunci, numai ei ar ține liniștea în țara românească, apoi vai de țara românească! Au venit cu copiii, cu steaguri; mi-au ținut discursuri pe care nu le voi uita niciodată. Prin noroiul cel mare, pe ploile acelea grozave m-am coborât de patruzeci-cincizeci de ori din trăsura mea, ca să le vorbesc. Nu voi uita, d. Șoneriu era cu mine, în județul Botoșani, discursul unui primar care spunea: „de patru ceasuri te așteptăm noi și nu se poate să nu te cobori, să stai zece minute în mijlocul nostru”. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Aceasta este o nație admirabilă; numai să nu o înnebunim cu teoriile noastre de clasa treia. De clasa întâi sunt teoriile unde se fac, de clasa a doua sunt în alte țări, mai înaintate decât a noastră și, când ajunge o teorie de clasa a treia, pe care o poți cumpăra pe nimic, atunci vine și la noi.

Să nu înnebunim oamenii cu lucruri pe care nu le-au gândit, pe care nu le pot înțelege. Nu fiindcă nu sunt inteligenți, ci nu le pot înțelege, fiindcă sunt inteligenți, fiindcă nu li s-a strâmbat capul cu teorii. Să-i luăm așa cum sunt, să învățăm de la dâșii, să respectăm așezămintele lor, să îndeplinim dorințele lor, să facem o bună țară patriarhală, mulțumită, solidară de la Rege până la cel din urmă cioban, cum a fost țara noastră întotdeauna. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Trebuie să înțelegem un lucru, că totul într-o asemenea societate se leagă fiindcă este un singur suflet. Societatea amorfă de astăzi are atâtea iluzii de viață morală câte sunt teoriile care au fost strecurate în deosebitele domenii; îndată ce va fi un suflet adevărat al acestei țări, de la un capăt până la altul, el va învia toate așezămintele vechi, va corecta toate așezămintele nouă și ne va învăța ce trebuie să facem în așezămintele pe care i le vom da. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Încheind, d-le președinte și onorată Cameră, ce ni se poate cere nouă, în ce privește dănuirea acestui guvern, care nu este dușmanul nici unei alcătuirii de partid? Căci dacă partid înseamnă un număr de oameni care lucrează

pentru țară fără să aibă în prima linie dorința de a înscrie toată țara în registre și de a împărți funcțiuni la toți cei care au valoare electorală, bine; dar, eu, care cu toate partidele istoriei universale am văzut mișcările istoriei universale, cum aș putea să am nebunia de a spune că e mai ușor să iei oameni izolați decât atunci când oamenii sunt strânși într-un mănunchi? Partidele legiune merită tot respectul, și partidele vechi au fost legiune. E vorba numai să se întoarcă la ceea ce este mai mândru și mai frumos în trecutul lor (*aplauze pe băncile majorității*), iar partidele care sunt numai o gloată, partidele acestea să-și dea osteneala să meargă pe drumul acela de credință dezinteresată, de iubire între toți cei legați împreună, care singure pot să fie baza unui adevărat partid. (*Aplauze pe băncile majorității*).

În ce privește dănuirea noastră, și dacă ar fi numai ceea ce avem dreptul de a cere pentru noi, n-am dori-o lungă, când ni se cere să plecăm, noi n-avem decât acest răspuns: nu uzurpăm dreptul nimănui, dar nu dezertăm de hatârul nimănui. (*Aplauze prelungite, d-nii deputați din majoritate, în picioare, ovaționează îndelung*).

NOTE

1. Ionel Brătianu a murit în 1927 și prim ministru ajunge fratele său Vintilă. Regența i-a propus lui Nicolae Titulescu formarea guvernului, dar soluția a fost violent combătută de țărăniștii lui Iuliu Maniu. Acesta formează Cabinetul la 10 noiembrie 1928, cu cel mai mare scor obținut vreodată în alegeri de un guvern românesc (77,7%). Afară de premier, mai figurau: Al.Vaida Voevod (Interne), Gh. Mironescu (Externe), Mihai Popovici (Finanțe), Gr. Iunian (Justiție), Nic. Costăchescu (Instrucție Publică), Aurel Vlad (Culte și Arte), Gl. Henri Cihoski (Război), I. Mihalache (Agricultură și Domenii), V. Madgearu (Industrie și Comerț), gl. Nic Alevra (Comunicații), I. Răducanu, (Muncă, Cooperatie și Asigurări sociale), Sever Dan (Sănătate și Ocrotiri Sociale).
2. Consiliul de Coroană din 31 decembrie 1925 a decis să accepte renunțarea la prerogativele de principe moștenitor ale principelui Carol. Actul a fost inspirat și susținut de Ionel Brătianu și convertit în legea de la 4 ianuarie 1926 în acest sens. Drepturile de succesiune treceau asupra principelui minor Mihai și se institua o Regență (principele Nicolae, mitropolitul Miron Cristea, Gh. Buzdugan, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție). N.I. declarase atunci: „după 4 ianuarie nu mai erau doi stăpâni în România, ci unul singur, Ionel Brătianu. Dinastia de Argeș biruise cu totul pe cea de Sigmaringen”.
3. Guvernul N.I.: acesta, prim ministru, ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor, ad-interim la Interne; C. Argetoianu, Finanțe și Externe; C. Hamangiu, apoi Aurel Vlad, Justiție; gl. C. Ștefănescu Amza, Armată; Gh. Ionescu Șișești, Agricultură și Domenii; M. Manoilescu, apoi Gh. Tașcă, Industrie și Comerț; V. Vâlcovici, Lucrări Publice și Comunicații; dr. I. Cantacuzino, Mucă, Sănătate și Ocrotiri Sociale.

Dialog acid cu I.Th. Florescu¹. În cadrul discuției Adresei de răspuns la Mesajul Tronului

Eu nu v-am zis, după momentul când d-voastră nu v-ați putut înțelege cu mine, lucru care este omenesc, nu v-am zis nici o vorbă rea. Dar d-voastră ați tipărit o scrisoare, care știți bine cât de greu a trebuit să-mi cadă. Și chiar de aci, de la locul d-voastră, ați vorbit de mine ca de un spărgător de capete.

D. I. Th. Florescu: Vă înșelați complet. N-am tipărit nici o scrisoare. Nu v-am adresat aceste cuvinte.

D. profesor N. Iorga: „Aceasta înseamnă libertate la d-voastră, să spargeți capetele oamenilor?”. A auzit toată Camera.

D. I. Th. Florescu: Eu, d-le profesor Iorga, nu am obiceiul să tăgăduiesc ce spun. Dar îmi sunt martori colegii mei, că nu v-am spus d-voastră un singur cuvânt jignitor. Am protestat numai indignat de ingerințele făcute în alegeri. Poate de la distanță ați auzit greșit.

D. profesor N. Iorga: Când pe băncile acelea erau atât de nedrepti față de mine, era vorba de d. Brandsch, a cărui onoare n-am apărât-o atunci, fiindcă nu credeam că este necesar, dar o apăr acum, mi s-a părut că între aplauzele care întovărășeau o așa de gravă atingere la onoarea, la patriotismul și la jurământul prestat țării de d. Brandsch, mi s-a părut că se unesc și aplauzele d-voastră.

D. I. Th. Florescu: Dar, d-le Iorga, eu nici nu eram aici, lipseam de la Cameră când s-a vorbit de d. Brandsch. M-ați condamnat cu prea mare ușurință.

D. profesor N. Iorga: Atunci vă rog să vă mutați locul, fiindcă este periculos. (*Ilaritate*).

D. I. Th. Florescu: Sunt măgulit de această invitațiune și sunt satisfăcut de o explicațiune atât de loială. Dar eu mărturisesc că oricât de enervat personal, nu de prezența d-lui Brandsch, al cărui loc nu doresc să-l ocup, nici de alte mâhniri ale altora cu care eu nu mă pot uni, pentru că nu le cunosc, nici odată n-am făcut un gest lipsit de deferentă față de d-voastră. Sunt uimit că sunteți și d-voastră, ca și direcțiunea partidului din care am plecat, victima unor intrigi care vă fac să vă despărțiți de mine și să mă aruncați în brațele opoziției, chiar contra voinței mele.

D. profesor N. Iorga: Nu rămâneți în brațele lor, că se întâmplă și mai rău. (*Ilaritate*).

D. I. Th. Florescu: Mie mi-a plăcut locul acela de opoziție leală, pe care l-ați ocupat d-voastră întotdeauna, și vreau să mă învățesc în jurul lui. (*Mare ilaritate*). Nu am altă ambiție, d-lor, decât să judec cu liniște și imparțialitate, primele greșeli, spre a putea împiedica altele care pot să vină mai târziu.

Ei, bine, d-le președinte, d-lor deputați, eu am fost printre cei dintâi care am spus d-lui profesor N. Iorga, atunci când mi-a făcut onoarea, acasă la dânsul, să-mi spună că sunt prietenul d-sale,...

D. profesor N. Iorga: Aveai prea mulți prieteni.

D. I. Th. Florescu: Și am încă... Am spus d-lui profesor Iorga că d-sa nu are absolut nici o vină, ci ceilalți care vor ca d. Iorga, președintele Consiliului, să piardă în fața țării și să aibă cât mai puțini amici devotați și oameni sinceri în jurul d-sale. Îl privește, dar un lucru este sigur că frumoasa sa operă de împăciuire și înnoire nu a putut să fie realizată, pentru că altul și-a luat sarcina de a trata cu asociațiile, cu grupările și cu partidele, spre a le înșela și îndepărta. Într-o bună dimineață, concepția d-lui Iorga a fost înlocuită de d. ministru interimar la Interne, cu vechiul sistem al tragerilor pe sfoară!

D. Argetoianu a spus chiar adineaori, cu puțină eleganță, că este grăbit a face legi și nu-l interesează ce voi spune eu.... Aceasta este politică de brutalitate.

D. profesor N. Iorga: Vă rog, nu a spus așa. D. Argetoianu avea datoria să se ocupe de legile sale și m-a lăsat pe mine. D-ta mă disprețuiești.

D. I. Th. Florescu: Vă rog să nu vorbiți așa, d-le președinte. Eu nu vin să cuvântez în toate zilele de la această tribună și eu n-am să plictisesc lumea cu cuvinte inutile sau cu plângeri neîntemeiate. Doresc numai să-mi fac datoria, aducându-vă aici nevoile țării și ale alegătorilor din Ardeal.

D. profesor N. Iorga: Vă ascultăm cu atenție.

D. I. Th. Florescu: Dacă credeți că am abuzat, mă retrag și nu mai calc în acest Parlament.

D. profesor N. Iorga: Vă rog să continuați.

D. I. Th. Florescu: D-voastră m-ați primit amabil și vă păstrez o frumoasă amintire. Când d-voastră ați avut un moment dezagreabil în viață, eu am fost gata cel dintâi să vă iau apărarea, cred că vă amintiți când am pledat la tribunal împotriva unor răutăcioși care vă calomniau în modul cel mai ordinar. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D-le președinte al Consiliului, nu trebuie să lăsați pe un domn ministru, care are ranchiune învechite și inexplicabile în contra mea...

D. profesor N. Iorga: Mă puneți într-o situație foarte grea; eu sunt dator să-mi apăăr prietenii.

D. I. Th. Florescu: Atunci ar trebui să mă apărați pe mine. D-lor deputați, trec mai departe spre a nu jigni delicatetea prietenilor ministeriale. Magicianul care a luat la Interne locul bunului și simpaticului nostru domn Munteanu-Râmnic (*aplauze pe băncile majorității*), care discuta cu noi în mod prietenesc și leal, acela care ne înțelegea și care reprezenta mai bine ca ori care altul ideea d-lui profesor Iorga, a venit cu o baghetă și a schimbat într-o bună dimineață toate rânduielele și toate frumoasele concepții noi, de aplicat și de experimentat, ale d-lui profesor N. Iorga, Din bagheta d-lui Argetoianu a ieșit că în țara românească nu mai există nici un partid decât Partidul Liberal de sub șefia d-lui Duca.

D. profesor N. Iorga: Vă rog. simpatiile mele nu mi le stric. După cum nu mă amestec eu în ale d-voastră, tot așa vă rog să nu vă amestecați în ale mele. (*Ilaritate*).

D. I. Th. Florescu: Vedem și noi cum simpatiile d-voastră vă răsplătesc.

D. profesor N. Iorga: D-voastră ați fost pentru liga cametei, prin urmare pentru ilustrul bărbat de stat de la Soroca și nu vă zic nimic.

D. I. Th. Florescu: Nu confundați, vă rog. Nu am făcut cartel cu nici un bărbat din Basarabia. Am făcut cartel cu „Liga contra cametei”, în ceasul în care ministrul de Interne al d-tale mă abandona și mă împiedeca să intru în Parlament.

D. profesor N. Iorga: Ministrul de interne este al meu, cum este și al țării, dar este amicul meu Argetoianu.

D. I. Th. Florescu: Dar d-ta prezinți pe miniștri, d-ta l-ai prezentat. Al d-tale este. Să-ți trăiască!

D. profesor N. Iorga: Și sunt mândru. Să trăiască țării, căci face cea mai bună treabă².

După ce I.Th. Florescu spusese că la o întrunire unde făcea elogiul prim ministrului, au năvălit jandarmii și au întrerupt-o³.

În călătoria pe care am făcut-o în țară, de două ori am întâlnit și eu jandarmi. Jandarmul este așa cum l-a făcut cine l-a avut în seamă până acum, să nu credeți d-voastră că în tot drumul eu am întâlnit trei jandarmi, care să cunoască pe primul ministru și automobilul său, și cum ți-au făcut d-tale, mai, mai erau să-mi facă și mie. Aceasta înseamnă ce? Că în loc să ne criticăm unii pe alții, să dregem lucrurile care sunt de dres. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Eu cunosc tot felul de jandarmi. Odată, jandarmii voiau să mă ducă dintr-un sat de lângă Craiova în Craiova, noaptea, nu spun sub ce guvern, pe jos. Am scăpat numai prin aceea că aveam la mine o scrisoare de la prințul Carol. L-am prostit pe jandarm, înfățișându-i această scrisoare și întrebându-l: „Știi tu cine este acesta? și acum să fii bucuros că nu te duc eu pe tine la Craiova”. (*Ilaritate*). Și atunci jandarmul mi-a făcut onorurile. Prin urmare, sub toate regimurile, așa au făcut jandarmii și eu nu-i pot împiedica, nu pot să fac școală de jandarmi; atât mi-ar mai lipsi la bătrânețe. (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*).

D. I. Th. Florescu: D-le prim-ministru, eu nu vă fac responsabil pe d-voastră personal de ceea ce mi-au făcut jandarmii.

D. profesor N. Iorga: Să-mi dați voie încă un lucru, pentru că suntem în această atmosferă de prietenie.

La Lipova, justiția a orânduit o cercetare în casa d-lui Bocu. Habar nu am de așa ceva. Am primit o telegramă din partea membrilor familiei Bocu, în care eram înfățișat ca un monstru care sperii doamnele din casă, care îmi permit lucrurile cele mai grozave, din punctul de vedere al bunei cuviințe.

Am trimes o telegramă, dar n-a folosit, căci am primit altă scrisoare din partea familiei, în care iarăși sunt prezentat ca un om care nu are nici o noțiune, nici de legalitate, nici de politeță, nici de cruțare.

În cea mai mare parte, corespondența mea consistă în aceea că se culeg toate brutalitățile și toate păcatele și se descarcă înaintea casei mele. De aceea vă rog să nu vă uniți și d-voastră cu acei care le cară înaintea casei mele. Țara aceasta este o casă de rânit. Eu am lopata în mână și rânesc unde pot; dar gunoiul pe care îl mătur cu lopata nu este drept să se aducă la acela care este pe cale de a râni cu lopata tot gunoiul care se găsește în această țară. (*D. Spânișteanu întrerupe*).

Eu nu aud de la distanță. Știu că mă întrerupeți cu gând rău și eu, la întreruperi cu gând rău, nu răspund.

D. C. Spânișteanu: D-le prim-ministru, am spus fără nici un gând rău, că măturatul ar trebui să înceapă de sus în jos.

D. profesor N. Iorga: Dacă mi-ați lăsat și d-voastră atâția oameni de sus pe care nu-i pot râni așa de ușor! (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*).

După ce I. Th. Florescu spusese că partidul lui N.I. a primit toți „fugarii, care veneau cu rușinea steagului lor, înfășurat pentru avantaje materiale”.

D. profesor N. Iorga: N-am rugat pe nimeni, absolut pe nimeni, să părăsească partidul său. Dacă se găsește un singur om în majoritate care să-mi spună că i-am cerut să-și părăsească partidul, eu vă cedez acest loc pentru care aveți toate calitățile pentru a-l ocupa.

D. I. Th. Florescu: Chiar dacă le-aș avea, d-voastră aveți calități mai mari și nu aveți decât să-l păstrați pentru a face tot binele ce ați promis.

D. profesor N. Iorga: În ceea ce privește adeziunea cuiva la partide așa de schimbătoare, și pentru că d-voastră cunoașteți bine literatura franceză, „si mouvementés”, prin urmare, când este vorba de partide așa de schimbătoare, înțelegeți foarte bine că mie îmi este tot una dacă un om de treabă vine de unde nu era nimic sub un nume și de unde, sub un alt nume, tot era nimic, începe a fi ceva de când a venit la mine.

D. I. Th. Florescu: Eu, d-le președinte al Consiliului, dacă citesc lucrurile acestea, le citesc nu pentru a vă pune pe d-voastră într-o situațiune delicată...

D. profesor N. Iorga: Nu, nu, delicată nu.

D. I. Th. Florescu: ...ci pentru că acei care au venit la d-voastră și vi s-au atașat sufletește, să nu vă pomeniți cu unii dintr-înșii făcând cu ochii la acel centru care se spune că la toamnă vă va da lovitura de grație.

D. profesor N. Iorga: Nu-i nimic, dacă poate, n-are de cât să o dea.

*În continuare, după ce I.Th. Florescu îl atacase pe tema creanțelor*³.

D. profesor N. Iorga: D-le Florescu, îmi dați voie? Chiar ieri m-am înțeles cu d. Hamangiu ca în Bucovina, și după aceia în Maramureș, să meargă inspectori judecătorești, care, fără zgomot, să cerceteze creanțele una după alta, și, fără a face zvon în dauna creditului țării, să silească pe cămătari a părăsi partea care nu li se cuvine din ceea ce au luat fără nici un fel de drept. Numai cât sunt metode și metode. (*Aplauze pe băncile majorității*). Este o metodă să urlî demagogic și să nu faci nimic și este o altă metodă: omul de treabă să facă pe tăcute fără să răspândească aceia ce a făcut. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Nichifor Robu: Deci o comisiune de revizuirea datoriilor.

D. profesor N. Iorga: Nu există camătă; există cămătari. D-voastră vă bateți cu moara de vânt a cametei, pe când trebuie să vă luptați cu omul în carne și oase care se cheamă cămătarul.

D. I. Anastasescu: Dar legea este lege și creditorul trebuie să-și ia dreptul lui.

D. I. Th. Florescu: D-lor, măsura este bună și intențiunea d-lui prim-ministru nu poate fi decât de lăudat. Noi nu putem decât să-l rugăm să extindă această măsură și în restul țării, fără urlete, fără demagogie, cum crede d-sa, că e mai bine.

D. profesor N. Iorga: Numai în loc ca o anumită presă, ațâțată neconținut de oamenii care doresc să ia acest loc, în care știu foarte bine că venind nu pot să facă nici puținul bine pe care îl facem noi; în loc ca presa să ne înfățișeze zi de zi ca dușmanii cei mai răi ai țării, să ne dea și nouă concursul pe care l-a dat tuturor guvernelor care, desigur, că nu au fost mai bune decât acesta care este acum. (*Aplauze pe băncile majorității*). Nu faceți atmosferă rea în jurul unor oameni de bine.

NOTE

1. I.Th.F. luase cuvântul mărturisind ce bucuros fusese când s-a constituit „gvernul de uniune națională prezidat de N.I”. Acesta lăsase scrisori la domiciliul fiecărui șef de partid, „era un capitol civilizată, un capitol nou în viața publică, care a impresionat foarte plăcut pe toată lumea”. Apoi N.I. a spus că trebuie apelat și la asociațiile profesionale, nu doar la „profesioniștii vanității” (i.e. la parlamentari). Dar vanitatea omenească e mare; cizmarii și croitorii n-au mai vrut să facă cizme și haine, că sunt deputați! În ciuda acestei invenții, I.Th.F. declara că îl iubește pe N.I.
2. Preopinutul afirmase că într-o conversație cu el, N.I. spusese: „Știu că nu voi avea o mare majoritate și nici nu vreau să am”. N.I.: „Este adevărat”. I.Th.F.: „Această declarație am reprodus-o într-un număr dintr-o revistă franceză, spre a vă sprijini, nu spre a vă înjosi”. N.I.: „Prea scrii mult în revistele franțuzești, ar fi mai bine să scrii și în cele românești”. I.Th.F.: „Eu v-am criticat moderat în cele românești, dar am vrut ca peste frontieră să fiți pus într-o lumină favorabilă, căci reprezentați țara într-un ceas greu”.
3. I.Th.F. s-a năpustit și asupra lui C.Argetoainu: „...D. A., ministru al Finanțelor a fost mai bun decât domnul A. de la Interne, a fost consecvent și, zilele trecute, nu știu dacă ați citit, a asanat în sensul dorinței Ligii contra cametei, cel puțin patru creanțe, anume: *Ramuri*, cunoscuta dvs. tipografie și librărie care are atâtea merite căci a luptat contra unei culpabile nepăsări generale în literatura noastră.” N.I.: „Dar pe urmă a făcut prostii politice”. I.Th.F.: „Poate fiindcă v-a părăsit”. N.I.: „Paguba este a lor, nu a mea”. I.Th.F.: „D. Argetoainu a luat creanța *Ramurilor* de la Banca Națională, cum a luat și creanțele Băncii Agrare de la Cluj, precum și creanțele întreprinderilor *Eremia* și creanțele Creditului Tehnic și bine a făcut, amânându-le pe 20 de ani, cu o dobândă de 8%”. N.I.: „Dar pe mine m-au durut toate acestea. De câte ori Statul ia asupra lui ceva, pe mine mă doare”.

Despre ziua de joi, consacrată în Adunare interpelărilor

Aceasta este ziua pentru interpelări. Iată, eu stau aci, cu toate ocupațiile mele, până la sfârșit, dar musafiri de aceia care se duc cu două ceasuri înainte de a se închide ședința, nu au dreptul de a protesta atunci când în lipsa lor se pune o chestie care îi interesează și d-nealor nu sunt aci, ca să apere punctul lor de vedere. Joia este zi pentru interpelări. După joi vine altă zi în care nu se pot strămută interpelările, fiindcă sunt alte lucrări cu mult mai importante, după părerea, mea, de care trebuie să ne ocupăm. Prin urmare, rămâne joia viitoare pentru interpelări.

D. Iancu Anastasescu: D-le prim-ministru, s-a intervertit ordinea de zi și s-a hotărât ca astă seară, la ora 21, să se dezvolte interpelările.

D. profesor N. Iorga: Trebuia să stea aci până la sfârșit.

D. Iancu Anastasescu: D-nealor au plecat, cu cuvântul d-lui președinte că interpelările se vor dezvolta în ședința de seară.

D. profesor N, Iorga: D-voastră, d-le președinte, deschideți ședința la ora 21 și dacă vor fi deputați se va ține.

Ședința din 4 iulie 1931

La proiectul de lege a învățământului superior

Înainte avusese loc următorul schimb de cuvinte:

D-le raportor, vă rog nu vă lăsați influențați. Noi nu putem impune oricui buna cuviință; noi ne ținem în marginile dreptului nostru de oameni cuviincioși și legali. Cine este altfel îl privește. Nu vă lăsați influențați de nici un fel de strigăt. Am avut destule astăzi.

D. I. Petrovici, în locul d-lui raportor: Nu m-am lăsat influențat, dar dacă Adunarea este de acord că are cunoștința acestui raport....

D. D. R. Ioanițescu: D-le prim-ministru...

D. profesor N. Iorga: Nu m-am referit la d-ta. Sunt atâtea zgomote încât în Camera aceasta nu se știe cine mai strigă; se știe însă de unde vin aceste

strigăte. Să se știe însă că sunt zadarnice acestea, fiindcă nu se răstoarnă un guvern cu tumult. (*Aplauze pe băncile majorității*).

EXPUNERE DE MOTIVE LA LEGEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

Întemeierea învățământului superior în România derivă dintr-un lung proces de dezvoltare a școlii românești.

Încă de la sfârșitul secolului al XVII-lea am avut în capitalele românești Academii după tipul vestit al „Studiului” din Padova. În secolul următor, înalta școală a fost păstrată, cu limbă de învățământ elenica, dar primind din „filosofia” epocii îndemnuri către introducerea în program a limbilor moderne și a științelor, cu procedee pesta - lozziene, aceasta înainte ca Apusul însuși să-și fi făcut marile reforme.

Opera unui Asachi în Moldova n-a însemnat decât prefacerea în românește a acestui învățământ, insistând întâi mai ales asupra studiilor de matematici. Iar Lazăr, pe aceeași bază mai strâmtă, a înflăcărat cu admirabila lui credință acest învățământ, care în curând era să aibă un așa de frumos viitor.

Școala lui Asachi ca și a lui Lazăr erau oarecum alături de Stat, sub ocrotirea lui numai. Regulamentul Organic a încadrat această școală într-un sistem școlar influențat de Rusia și de Franța lui Ludovic-Filip.

La început simple cursuri suplimentare la București și la Iași, datorite unei admirabile generații care s-a hrănit și din cele mai bune tradiții ale țării și din cele mai cuminiți împrumuturi din deosebite părți ale Occidentului, înaltele școli, dezvoltate din Academiile de la început, au îndrăznit numai după o experiență de două decenii să-și atribuie caracterul de Universități.

Creațiunea lui Petre Poenaru în Muntenia și a lui Treboniu Laurianu și Bărnăuți în Moldova avea însă mai mult pecetea unor personalități culturale decât a unei tutelări de Stat. Pe atunci trăiam în epoca marilor individualități care nu puteau fi încâtușate în micile paragrafe.

Astfel a fost când sub domnia lui Cuza Vodă, influențat de sistemul napoleonian al Universității supuse ministrului, sistemul dominației de către Stat a întregului învățământ s-a început, pentru ca el să se păstreze aproape trei sferturi de veac, creând o clasă anonimă de aspiranți la funcții sub profesori prea deseori câștigați de politică, în loc să dea României nouă în formațiune mari suflete curagioase în a înfrunta toate greutățile și capabile de a crea noile realități culturale, politice și sociale.

Știința n-a putut fi împiedicată în dezvoltarea ei și nume românești glorioase s-au înscris în analele științifice ale acestei epoci. Dar în opera învățaților ca și în pregătirea studenților s-a simțit neconținut piedica pusă de supunerea față de Statul birocratic, întinzând formele lui, adesea fără miez și fără țintă, în domenii de cugetare liberă și de creație spontană care-i sunt, din firea lor chiar, interzise. Laboratorul deschis vocațiilor s-a prefăcut în repetitorul pentru viitorii funcționari.

Un timp, birourile s-au oprit cu oarecare sfială în fața unor venerabili profesori cari stăpâneau, în epoca sufragiului intelectualilor, însăși viața politică. Miniștrii de Instrucție înșiși erau profesori la Universitate, din aceia care în lungi ani de muncă spornică își câștigaseră o respectabilitate înaintea căreia oricine se închină: Maiorescu, Poni, Haret. Ei cruțară școala, căreia mai mult decât oricărui așezământ îi aparțineau.

Pe urmă rezistența universitară a fost mai slabă, deși ea n-a încetat niciodată, istoria Universității fiind, în principalele capitole ale relațiilor ei externe, mai ales lupta contra năvălirii unor legi neacceptate, în orice caz făcute aiurea decât în cuprinsul ei chiar și contra intruziunilor de tot felul.

Ca rector al Universității din București, am dus și eu o astfel de luptă, care ar fi fost și mai înverșunată, orice era să rezulte dintr-însa, dacă ministrul n-ar fi fost el însuși un coleg. Din ce în ce mai lămurit s-a desemnat ideea întregirii unei autonomii universitare, pândită la fiecare moment de puterea rivală.

Astăzi această liberare a Universității se legiferează cu entuziasta ei aprobare. Și același act se întinde asupra celorlalte înalte școli capabile de a-și susține autonomia. Statul, dând o dotație care se poate spori după nevoile de dezvoltare a înaltului învățământ, renunță să impună materii și programe, să exercite o supraveghere penală, să facă în orice formă gestul de stăpân, mărginindu-se la un singur drept: acela de a urmări raporturile în care Universitatea liberă se pune ea însăși cu scopurile supreme ale unei societăți.

Pentru a-și recruta funcționarii, el trece însă peste diplome cu caracter pur științific și impune tuturor absolvenților Universității, afară de preoți și de medici, un examen de stat care trebuie să preceadă neapărat concursul, acesta însuși luând locul selecției defectuoase prin examene de capacitate cu lungile serii de reușiți târâți după dânsle.

Școli înalte străine se pot întemeia, dar nu fără a răspunde necesității de bună înțelegere între toți locuitorii țării, și subvenția pe care le-ar da-o Statul atârnă de folosul pe care ele îl pot aduce acestei societăți înseși.

Acest proiect este și prima încercare de a ieși din cadrele legislative în care epoca napoleonică a pus orice acțiune a statului conceput ca o unitate

abstractă, fără limite în extensiunea și penetrația ei. Sunt încredințat că folosul acestor noi îndreptări va fi recunoscut de d-voastră, în afară de tot ce vă desparte în alte domenii decât acela, înalt și senin, al culturii naționale.

Președintele Consiliului de Miniștri și ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor,

N. IORGA

Răspunde unor obiecții făcute la legea învățământului superior

D-le președinte, onorată Cameră, trebuie și de data aceasta să mulțumesc foarte călduros colaborării d-lui Petrovici¹, colegul meu și aci în Cameră, și în învățământul universitar.

Nu se pot spune cu mai mult talent lucruri care să fie de un mai desăvârșit bun simț.

Dacă adaug câteva cuvinte, pe lângă frumosul său discurs, este fiindcă eu nu aș admite că, atâta vreme cât avem sistemul bicameral, s-ar putea să se vorbească într-o Cameră și să nu se vorbească în cealaltă.

Dar, evident, pentru că se presupune că o cuvântare făcută într-o Cameră, este oarecum cunoscută și de Camera cealaltă, nu voi repeta aci ceea ce am spus mai pe larg la Senat, atât de pe larg la Senat și după o discuțiune așa de îndelungată și în comisiuni și în cuprinsul Senatului, încât și după votul unanim de acolo, eu nu aș fi crezut că în comisiunea Camerei și aici voi mai întâmpina împotrivire.

Ce voți d-voastre să răspund la această împotrivire? Să schimb titlul unei legi? Dar titlul unei legi este un articol din acea lege? Să laud pe profesorii universitari care își fac cursul și să înlătur părerea că ar fi foarte mulți profesori care nu fac o lecțiune pe an? Vor fi! Eu nu i-am văzut. Nu numai atât, dar la Universitate, la mine, la București, într-un anume moment, împins de o critică de ziar, am cerut să mi se arate, dacă da sau ba, se țin cursuri. Răspunsul a venit de la toate facultățile.

Eu sunt și rectorul Universității și eu nu pot să las să treacă părerea că sunt profesori care nu-și fac cursul. De altminteră, a drăməlui pe ore valoarea învățământului unui profesor, este un lucru de o modă foarte veche. O singură oară pe lună, făcută de un mare profesor, înseamnă mai mult decât buchereala de trei oare pe săptămână, făcută de cineva care a început prin a copia pe alții și care termină prin a se copia pe dânsul. (*Aplauze*). Când în comisie mi s-a pus întrebarea aceasta: rectorul s-au decanul au să facă ei un control de care învățământul are nevoie, mi se pare, că s-a vorbit în treacăt de nu știu care bizar profesor de la Universitatea din Cluj, care face fără îndoială, la Facultatea de Drept, niște lecțiuni de o savoare cu totul particulară, atunci eu n-am spus ceea ce spun acum: că dacă se întâlnesc în învățământ astfel de profesori, aceasta se datorește unui fapt pe care câțiva dintre d-voastră îl știu.

Eu am făcut parte din comisiunea care a recomandat pe profesorii universității din Cluj, dintre care cea mai mare parte sunt oameni de cea mai mare valoare, dar Consiliul Dirigent și-a rezervat anumite numiri și acei care nu-și fac cursul, sau acei care din nenorocire și-l fac și și-l fac așa, sunt din zestrea Consiliului Dirigent, iar nu din acei recomandați de noi.

Dar, de ce am venit eu cu acest proiect de lege, atunci când sunt, fără îndoială, printre toți reprezentanții națiunii în această Cameră, acela care prețuiesc mai mult timpul, care îl prețuiesc din ce în ce mai mult și care mă feresc să răpesc timpul oricui de la o ocupațiune mai importantă decât aceea de a mă asculta pe mine?

Fiindcă, d-le președinte și d-lor deputați, eu plec de la anumite idei și plec de la anumite îndemnuri, care și ideile și îndemnurile sunt imperative. Ași fi dorit ca o carte, pe care puțină lume a citit-o, să fi ajuns la cunoștința persoanelor care au criticat acest proiect de lege. Această carte se cheamă *Istoria învățământului românesc*², e tipărită de trei ani de zile și în ea se găsește, mai bine decât în discursul pe care l-am făcut la Senat și decât în explicațiunile pe care le dau acum, legitimarea acestui proiect de lege.

Nu Statul român a făcut învățământul superior. Învățământul superior l-a făcut Constantin Cantacuzino Stolnicul, ca persoană particulară, l-a adoptat nepotul său Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești de atunci. Nici odată nu s-a gândit Vodă să se amestece în viața școlii și niciodată domnul vecin din Moldova, Duca Vodă, nu s-a gândit să se amestece în rostul școlii superioare. Niciodată fanarioții, care au dat marea reformă, sprijinită pe limbile moderne și pe știință, de la 1774 înainte, nu s-au gândit să trimită la școala domnească un inspector sau să pronunțe anumite pedepse asupra profesorilor pe care îi aveau în aceste școli înalte.

Iar noul învățământ de la noi l-a întemeiat Gheorghe Lazăr, chemat pentru a fi profesor de măsurarea moșiilor și care, în loc să fie profesor de măsurarea moșiilor, de aritmetică și topografie, în loc de aceasta, a întemeiat o Universitate, fără să întrebe pe nimeni.

În Moldova, Gheorghe Asachi a întemeiat învățământul superior românesc, tot ca simplu profesor de aritmetică, trecând cu mult peste sarcina care îi fusese atribuită.

Și când Mihail Sturdza a întemeiat Academia Mihăileană, Academia aceasta Mihăileană a întemeiat-o pe baza unor idei care nu făceau parte dintr-un program general de guvern. El nu a făcut decât să consacre silințele către Universitatea liberă ale unei întregi generații.

Și Universitatea din București n-a întemeiat-o d. ministru cutare, trecând-o prin Adunarea obștească, ci a întemeiat-o acel mare om luminat care s-a chemat Petrache Poenaru. Și pe urmă s-a amestecat ministrul.

Și acum, îmi dați voie, mie ca rector, să mă dau pe mine afară din rostul Universităților în care eu, ca ministru, nu am ce căuta, hotărât nu am ce căuta. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Iată care este datoria care m-a îndemnat, în rândul întâi. Dar mai este o altă datorie care m-a îndemnat la aceasta. Statul român nu poate da în momentul de față un bun învățământ primar făcut și supravegheat de dânsul, un bun învățământ secundar făcut și supravegheat de dânsul și un bun învățământ universitar făcut și supravegheat de dânsul. S-a amestecat în toate trei și pe toate le-a stricat. Nouă ne trebuie un lucru: buna școală primară, școala țaranului român, care să-l scoată din ghearele exploatatorilor și șarlatanilor, sub raportul material sau moral. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Învățământul secundar. Părinții, organizați în comitete școlare pe baza frumoasei idei a d-lui Mehedinți, vor avea în primul rând un ajutor de la Stat și vor îngriji de acest învățământ.

Statul va avea nevoie de funcționari; va anunța un concurs. La concursul acesta se va prezenta cineva și poate să aibă cele mai bune rezultate de la Universitate, dacă nu este bun pentru ce trebuie să se facă, Statul român îi zice: pune-ți în cui diploma dumitale, mie nu-mi trebuie, fiindcă nu ești în stare să îndeplinești ce-mi trebuie mie, Statul român.

Universitatea să se lase ca înalt așezământ de cultură, în care nu are să se amestece cine știe ce om, cult, fără îndoială, dar de o profesiune care nu are nimic a face cu învățământul superior. Universitatea este lăsată oamenilor care se pricep, care au răspundere și care sunt încălzii de iubirea aceasta pentru căutarea adevărului, iar politica nu este înainte de toate căutarea adevărului; abia se mai strecoară bietul adevăr ferfenițit printre atâtea pasiuni. Prin urmare, nu se poate admite marele izvor de adevăr care nu s-ar găsi la Universitate, este undeva la cabinetul d-lui ministru.

Iar, în ce privește îndemnurile, îndemnurile acestea mi-au venit din două părți. Toate Universitățile au cerut neconținut acest proiect și noi nu avem dreptul să ne ridicăm înaintea voinței Universității, la care unii au învățat și la care alții au încă de învățat. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și un al doilea îndemn, un îndemn foarte puternic, îmi vine de la experiența mea de doi ani de zile. Eu doresc ca ori unde voi avea să prezidez, să întâlnesc acea bună înțelegere de fiecare moment, acea preocupare pentru binele obștesc, acea perfectă bună cuviniță pe care am întâlnit-o doi ani de zile la Universitatea din București.

Și nu fiindcă așa avea cine știe ce calități pe care nu le au ceilalți. Eu despre mine sunt liber să am ce părere vreau și o spun în toată sinceritatea. D-lor, aici suntem, natural, într-o adunare în care se dau lupte, dar sunt momente când trece deasupra noastră a tuturor un fel de vânt de colaborare frățească, un fel de intimitate care se creează de multe ori contra voinței unora din noi. Scăpăm de dânsa pe urmă, dar pentru moment, ea ne stăpânește.

Ei bine, d-lor, îmi place să spun aici: nu am fost nici un extraordinar elev, nici un om anunțând cine știe ce dispozițiuni speciale de la început. Eu am fost unul care mi-am căutat de rostul meu și căutându-mi de rostul meu, am ajuns la ceva. Nu totdeauna așa fi fost în stare să fac ceea ce am putut face la Universitatea din București.

Am învățat-o încetul cu încetul. Acolo la Universitate am învățat multe lucruri, printre care și acela de a armoniza o adunare și de a conduce la lucru. Sunt convins că oricare din colegii mei, cu bună voință, poate să o facă.

Și, prin urmare, încheind această cuvântare, care trebuia să fie scurtă, din atâtea motive, eu vă asigur că, a fi ajutat cineva pe rectorul Universității din București, după patruzeci ani de experiență în învățământ și după folosul pe care poate l-am adus culturii naționale, a mă fi ajutat să redau Universităților rolul cel mai înalt, nu poate fi pentru nici-o conștiință din ale d-voastre un motiv de mustrare de cuget. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

La discuții

Se dă citire art. 2.

D. N. Miclescu, vice-președinte: D. deputat Busuiocescu are cuvântul.

D. D. Busuiocescu: Rog pe d. ministru al Instrucțiunii Publice să binevoiască a preciza când a înțeles că expiră mandatul rectorilor Universităților care se găsesc în funcțiune?

D. profesor N. Iorga: Cred că atunci când prin votul unei Universități sau unei Facultăți, i se încredințează cuiva un mandat, mandatul acesta merge până la capăt, cu atât mai mult cu cât noi nu avem încă statutul Universității.

Prin urmare, natural, mandatul continuă și mandatul este de calitate de care a fost în momentul când i s-a dat.

D. D. Busuiocescu: Mai am o întrebare tot la art. 2. La art. 8 se prevede că școlile superioare se vor administra potrivit articolelor precedente. Or, în regimul actual al școlilor politehnice, rectorul este ales fără termen. Rog să binevoiți a-mi preciza dacă înțelegeți că această dispoziție se păstrează prin legea actuală.

D. profesor N. Iorga: Școala politehnică are un alt caracter, ea are nevoie de o continuitate mai mare decât celelalte școli. Prin urmare, eu înțeleg, cum înțelegeți și d-voastră, căci acesta este chiar sensul întrebării, ca rectorul să păstreze caracterul pe care l-a avut totdeauna. Și fiindcă m-ați întrebat, în ce privește școala politehnică, țin să mai adaug încă un lucru. În conversațiile pe care le-am avut cu d. ministru al Agriculturii și cu d. ministru al Comerțului, vă pot anunța că d-neilor au intenția să vină cu un articol de lege, cu un singur articol de lege, prin care pentru școlile lor să se acorde aceeași autonomie³. Ar fi nedrept să li se refuze autonomia care s-a acordat pentru Universități și școlile înalte, care depind de Ministerul Instrucțiunii Publice.

D. D. Busuiocescu: Vă mulțumesc.

Art. 2³ se votează în textul comisiunii nemodificat.

Art. 3, art. 4, art. 5, art. 6, art. 7, art. 8 și art. 9, se votează succesiv, fără discuțiune, în textul comisiunii nemodificat.

D. N. Miculescu, vice-președinte: Votul în total cu bile se va face în ședința de luni⁴.

NOTE

1. Profesorul Ion Petrovici fusese raportor la proiect și la un moment dat a spus: „Autonomia universitară este cea mai scumpă dorință exprimată de universitățile noastre de ani de zile”.
2. N.I., *Istoria învățământului românesc*, București, 1928, bibliogr.
3. Art. 2 din lege stipula: „Învățământul superior este absolut autonom, atât în ceea ce privește organizarea studiilor și conducerea (prin rector, Senat, decan și consilii, precum și de organele prevăzute în legile actualmente în vigoare pentru Academii de Muzică și Institutele de educație fizică) cât și în ceea ce privește gestiunea financiară.
Alegerea rectorilor și decanilor va fi comunicată ministrului spre cele legale.
Rectorul este ales pe timp de cinci ani dintre profesorii titulari; decanii sunt aleși pe timp de trei ani, tot dintre profesorii titulari.
Singurul organ chemat să exercite controlul asupra profesorilor este rectorul, ajutat de Senat”.
4. La începutul ședinței, Gr. Trancu Iași semnalase existența Zilei internaționale a Cooperăției și ceruse ca Parlamentul, în numele românilor cooperatori, să-și trimită „salutul și nădejdea în această mișcare de ordin moral, național și economic”. N.I.: „Guvernul nu are nimic împotriva”.
La sfârșitul ședinței, N.I. a făcut următoarea comunicare: „D-le președinte, primesc chiar acum o scrisoare din partea colegului meu. d. Brandsch.
D. Brandsch știți că a fost atacat în onoarea sa de om politic și de cetățean al României. D-sa a citit stenograma declarațiilor pe care le-am făcut în timpul

discursului d-lui deputat Florescu. Eu cred că nu este destul de precis răspunsul meu.

Răspunsul meu este acesta: eu sunt garant al onoarei politice a colegului meu d. Rudolf Brandsch .

Rog să se treacă în procesul-verbal”.

Ședința din 6 iulie 1931

La o interpelare a deputatului M. Constantinescu privind prețul exagerat de achiziție al sfeclei de zahăr și lipsa de gospodărire a pescăriilor

D-le președinte, d-lor deputați, în Consiliul de Miniștri s-a discutat chestiunea zahărului. Ceea ce afirmă d. deputat este absolut adevărat și, desigur, aceasta este una din chestiunile foarte grele pe care le-am moștenit și a căror rezolvare cere, fără îndoială, cercetări și liniște. Atâta vreme însă cât durează această sesiune extraordinară, fără îndoială va fi greu să facem cercetări și să luăm în liniște hotărâri care trebuiesc.

În ce mă privește personal, și eu am urmărit ani de zile această chestiune a zahărului, care din nefericire n-a găsit înțelegerea trebuitoare la cei care trebuiau să ia o hotărâre.

Acum, în ce privește peștele, m-am gândit și eu foarte mult, ani de zile, la faptul acesta că populației rurale i s-a răpit în ultimele decenii una din principalele materii de alimentație. Dar aceasta se datorește unui regulament prea științific. Noi suntem un popor care, cât n-am avut știință, a fost bine de noi, dar când am avut-o, cum am avut-o, a început să fie rău. Prin urmare, când s-au luat regulamentele cele mai precise și mai de valoare științifică din cărțile ihtiologilor, am rămas cu ihtiologie și fără pește. Dar suntem în vremea în care trebuie să avem pește, chiar fără ihtiologie.

Și mai ales este încă ceva: odinioară hrana populației rurale venea de la heleștee, heleștee care s-au secăt, și de la răulețele cele mici, în care nu mai pescuiește nimeni decât cu dinamita. Prin urmare, când ne vom gândi să refacem gospodăria pe care am stricat-o voind să facem ceva foarte mare, atunci desigur că și plângerile acestea vor fi mai rare și fiecare dintre noi va putea să fie mulțumit că lucrurile merg bine, fără ca de pe acele bănci să se ceară o soluțiune, pe care de pe banca aceasta am dori să o avem gata și suntem siliți foarte adeseori s-o amânăm, dată fiind greutatea pe care n-am creat-o noi și nu noi o putem înlătura. Dar bunăvoința noastră este în afară de orice îndoială. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Pentru punerea bustului lui Titu Maiorescu în incinta Camerei

D-lor deputați, și mie și membrilor guvernului ni se pare curios că între atâtea busturi care împodobesc - aș zice năpădesc - această Adunare, nu se găsește bustul unuia dintre cei mai mari oratori ai noștri și reprezentantului unei politici de patriotism măsurat și cuminte, care se deosebește avantajos, în epoca în care a trăit Maiorescu, de curente care, din fericire, n-au fost așa de bine conduse și așa de deplin înfrânte. Și omului acestuia, de o mare eleganță, de o mare stăpânire a gândului său, omului ale cărui sentimente concentrate și discret ascunse au fost o adevărată învățătură pentru generația sa, i se cuvine, fără îndoială, un loc aici, chiar dacă ar fi să deranjăm pe unul dintre ocupanții de astăzi. Și anume, s-ar putea deranja acela al cărui nume n-ar putea să-l spună nici unul dintre reprezentanții națiunii în momentul de față, dar, mi se pare că atunci ar fi prea mulți acei dintre care ar trebui să se aleagă cel de dezlocuit.

Din toată inima aderăm și noi ca aici, în Adunare, lângă cei mai mari dintre vorbitorii care au onorat Camera Deputaților, să fie și chipul lui Titu Maiorescu. (*Aplauze prelungite*).

Se apără de acuza că ar desființa școli, formulată de Gr. Trancu Iași¹

Nu se suprimă școli. Se lasă o parte din cheltuielile școlilor pe seama comitetelor școlare, care comitete școlare ajută și acum și care mi-au declarat, cele mai multe dintre dânsule, că sunt bucuroase să ajute Statul român într-un moment greu, luând asupra lor o parte din aceste cheltuieli. Acesta este adevărul și numai acesta este adevărul. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Mi-e peste cap să aud în fiecare zi, după atâtea declarații, că eu suprim școli din ura unui om de școală, care ar trebui să fie nebun față de școală. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, în programul meu nu prevăzusem ca să termin cu un compliment pentru d-voastră, dar termin așa, fiindcă sunteți om de școală.

D. profesor N. Iorga: Mi-l trimiteți prin poștă. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

NOTE

1. Înainte, același deputat reproșase guvernului că fabrică „funcționari onorifici”; când îi întrebă: „Ești onorific?” zice: „N-am leafă dar am diurnă”. N.I.: „Cred că nu se poate vorbi în felul acesta de oameni foarte cumsecade, care își oferă toată munca lor fără să ceară un ban”. Gr.T.I.: „Domnule prim ministru, de ce vă grăbiți? Nu știți de cine am vorbit”. N.I.: „Qui court après l'esprit... completați dvs.” Gr.T.I.: „Nu cunosc proverbul”. N.I.: „Eu îl știu dar nu vreau să spun”. Gr.T.I.: „Vă rog să mi-l spuneți, vreau să învăț și eu, dvs. sunteți profesorul nostru al tuturor, spiritual și învățat cum sunteți”. N.I.: „Cu toate acestea nu vreau să vi-l spun”.

Asupra împrumutărilor individuale

La observația lui M. Negură că acestea au fost „o mare și gravă eroare politică”

Eu am vorbit odată cu Ion Brătianu, acasă la dânsul, după campania în Bulgaria și mi-a spus atunci - am mai spus-o, mi se pare, odată la Cameră - că ar vrea să lucreze împreună cu mine, cum a lucrat părintele său cu Mihail Kogălniceanu.

Am spus că pentru modestia mea este prea mult; dar dacă este să lucrăm împreună, să schimbăm vederile noastre asupra lucrurilor care sunt de făcut.

L-am sfătuit pe Ion Brătianu să nu înlăture pe proprietari de la început, să înceapă întâi cu moșiile cari sunt arendate de foarte multă vreme, și să facă o asociație pe un număr de ani, am spus zece, dacă nu mă înșel, între proprietarii și obștiile țăranilor.

Am spus că în felul acesta nu se prăpădesc nici vitele, nici casa de locuință, nici atenansele, nici tot ceea ce a fost strâns în curs de atâtea generații.

Trebuie să spun că răspunsul lui Ion Brătianu în acel moment a fost: nu, nu admit tovărășia cu proprietarul. Și ieșea de aici că nu admite nici tovărășia aceasta a țăranului; se gândea la această împrumutare individuală, care desigur că, la început, fără proprietar și în contra proprietarului, a fost o nenorocire, fiindcă s-a pădăuit o parte foarte însemnată din averea țării. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Aceasta este ce știu eu.

La rectificarea bugetară

La observația lui N. Constantinescu Bordeni că se fac economii bugetare, dar se numesc noi subsecretari de Stat, secretari generali, șefi de cabinet ș.a.

Dați-mi voie, șefii de cabinet sunt reduși la ultima expresie. În ceea ce privește subsecretarii de Stat, eu am admis numai pe aceia care într-adevăr îndeplinesc o funcțiune. A trebuit să dăm Ardealului o satisfacție, și această satisfacție am dat-o Ardealului punând doi subsecretari de Stat pe lângă ministrul Ardealului; iar în ceea ce privește subsecretariatul de Stat fără plată și fără titlu, pentru propaganda în străinătate, adică pentru înlăturarea neadevărurilor care se răspândeau cu privire la intențiunile Statului, ale miniștrilor care conduc Statul român, cred că și dvs. găsiți că nu e de prisos.

Am refuzat un minister al Cultelor. Nu facem altceva decât să ducem lupta împotriva oricăror încercări de a îngreuna bugetul Statului. Avem un simplu secretar general acolo, la Culte. Evident, nu se poate la un minister cum este ministerul de Interne, să funcționeze numai ministrul; nu se poate la Finanțe să nu i se dea un ajutor ministrului de Finanțe, și nu se poate la Agricultură să nu fie un ajutor al ministrului, fiind atâtea lucruri de îndeplinit.

Ne pare rău că am fost siliți să dăm și atât. Am vrut să tăiem și din aceștia, dar m-am convins că nu se poate.

În legătură cu desființarea unor școli, din rațiuni bugetare.

La interpelarea lui M. Negură care constatase aceeași practică în regimul trecut

Dar este o deosebire între d. Costăchescu și mine: d-nealui le-a desființat, pe când eu le trec la comitetele școlare și clase suplimentare.

D. Andrei Corteanu, raportor: Și pe calea aceasta se poate să se formeze un spirit adevărat de dor de cultură, dar nu de dor de buget.

D. M. Negură: Dați-mi voie să vă împărtășesc părerea mea. În adevăr, d-voastră ați trecut aceste școli pe seama comitetelor școlare, însă, după părerea mea, este mai grav decât dacă le-ați fi desființat.

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Interne: D-ta crezi desigur că Anglia este o țară civilizată. Ei bine, știi cât este bugetul Ministerului de Instrucție în Anglia? Este un sfert din bugetul ministerului nostru de Instrucție!

D. Victor Slăvescu: Da, însă acolo inițiativa privată este mai puternică.

D. M. Negură: Eu cred că, din acest punct de vedere nici d. profesor Iorga nu împărtășește vederile, d-lui raportor.

D. profesor N. Iorga: Vederile financiare ale d-lui raportor - și de atâta este vorba astăzi - eu le împărtășesc.

D. Andrei Corteanu, raportor: Vă mulțumesc.

D. M. Negură: Dacă ați reciti raportul, cred că nu le-ați împărtăși. Inițiativa privată? Dar este ideal ca învățământul, de toate gradele dacă se poate, să fie susținut de contribuția privată, dar aceasta o socot eu imposibilă astăzi, mai ales când d-voastră, în greutățile financiare în care se găsește Statul, omiteți cu desăvârșire să țineți seama că criza financiară a Statului este în realitate corespunzătoare crizei financiare individuale.

D. profesor N. Iorga: Știi că d-ta nu ai așa de multă dreptate cât crezi. De fapt, finanțele Statului sunt ruinate. Cu toate acestea, în ce privește viața societății, sunt posibilități nedescoperite, fiindcă banii se cheltuiesc pe lucruri proaste, pe când s-ar putea cheltui pe cele bune.

D. M. Negură: Aveți dreptate pentru unele centre și pentru anumite categorii de persoane, foarte reduse.

D. profesor N. Iorga: Dacă Statul îi dă tot, natural că ceea ce are în buzunar cheltuiește pentru prostii¹.

NOTE

1. În aceeași ședință, cineva a criticat risipa bănească cu regiile autonome ca și aranjamentele, sub forma convențiilor, ca cea legată de calea ferată spre Cetatea Albă. N.I.: „Acea nu ne privește pe noi. Am împovărat noi țara peste greutățile pe care ni le-au lăsat predecesorii noștri?”

La o replică a lui M. Popovici că liberalii i-au dat instrumentul cu care să realizeze programul lor, N.I.: „Instrumentul mi l-ai dat dar nu era în stare foarte bună.

În partea finală a ședinței a urmat un dialog cu M. Negură, astfel: la reproșul că reduce posturi de profesori. N.I.: „D-ta găsești un loc de unde să scoatem bani?” M.N. prevede desființarea școlilor de meserii. N.I.: „Dar nimeni nu împiedică pe cineva de a intra ca ucenic la un meșter. Secole întregi am avut o clasă de meseriași creată așa. Dar câți din absolenții școlilor de meserii se fac meșteșugari, domnule Negură, pentru Dumnezeu!... Eu voi spune un singur lucru: nu sunt bani. De unde nu sunt, nici Dumnezeu nu cere”. Explică avantajele cumulului, invocă ca risipă de bani de M.N.: „Legea cumulului pune mai multe sarcini asupra vistieriei decât în situația de acum, fiindcă cine are două sau trei funcțiuni, în a doua și a treia funcțiune primește o leafă de nimica, pe când dacă ai da funcția altuia, ar trebui să-i dai leafă de bază... nimeni nu va primi să servească pentru o cincime din leafă”. Își explică propria situație: „Dați-mi voie: la Academia de Comerț, eu am 9 000 de lei, dacă dumneata o să-mi reduci a cincea parte din 9 000, sunt nebun să mai mă

duc să fac trei diminețe pe săptămână lecții la Academia de Comerț? Nu o să primesc; o să vină altul și acelaia o să-i dați leafa întregă”.

Lui D.R. Ioanițescu, în același context: „Adineaori erai așa de feroce și acum râzi. Aceasta îmi aduce aminte de o armată din secolul XVIII care avea printre comandamente și pe acesta: „Fața feroce!”. Ei nu erau feroci deloc dar făceau fața feroce când li se comanda. Așa ai făcut și dumneata fața feroce, dar dumneata ești un om foarte bun”.

Răspunde la întrebarea aceluiași deputat, dacă Statul ar face un împrumut în străinătate: „Nu o să aibă ocaziunea pentru că îndată ce va fi vorba să se încheie un împrumut – și nu exploatarea onestă a bogățiilor naționale – eu nu voi mai fi pe această bancă”.

După ce A. C. Cuza vituperase misiunile în străinătate: „Dați-mi voie, în materie de misiuni iată ce recomand la toată lumea, mai ales că unele foi, inspirate de persoane care se poate întâmpla să fie chiar aici în Cameră, îmi fac din când în când, cu deosebită îngrijire, socoteli: cu 100 000 de lei doi oameni pot merge până la Paris și sta trei luni de zile, cu condiția, natural, de a fi pe jumătate nemâncați – și această experiență o am eu”.

Discuția a urmat la fel de dezlănătă și, în încheiere, a intervenit C. Argetoianu: „Domnule Negură, hai să facem o tranzacție: dumneata să termini discuția și eu îți dau școalele”. N.I.: „Glumește, nu dau eu!”

Ședința din 8 iulie 1931

Aduce în dezbatere mai multe proiecte de lege. Prezintă proiectul privind cumpărarea unui local pentru Muzeul Limbii Române din Cluj

1. Legea (*votată de Senat*) pentru modificarea unor articole din legea învățământului secundar și adăugirea unor articole noi la această lege

2. Proiect de lege pentru înființarea eparhiei armeano-gregoriană din România

3. Proiect de lege relativ la suspendarea aplicării și modificarea unor dispozițiuni din diferite legi ale învățământului și de organizarea Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor

Cer urgența. (*Aplauze pe băncile majorității*).

EXPUNERE DE MOTIVE

Muzeul Limbii Române din Cluj funcționează actualmente într-un local insuficient pentru nevoile sale și, pentru acest motiv, direcțiunea muzeului a cerut în repetate rânduri să se amenajeze localul și să se construiască o anexă.

În scopul satisfacerii acestor nevoi s-a alocat din creditul de lei 110.000.000, deschis în jurnalul Consiliului de Miniștri cu nr. 1.108 din 1929, pentru Universitățile din țară și institutele pendinte, suma de lei 1.700.000.

De puțin timp s-a ivit ocaziunea favorabilă pentru această instituțiune, oferindu-i-se spre cumpărare un imobil învecinat, situat în strada Elisabeta Nr. 21, al d-nei Iacob Bolchover, născută Weisz Hanni, cu prețul de lei 1.295.040, privind pe vânzătoare taxele contractului.

Procedându-se la evaluarea acestui imobil, s-a constatat că satisface toate condițiunile spre a servi muzeului, iar după prețurile din localitate, a fost evaluat la suma de lei 1.347.450.

Avându-se în vedere nevoile Muzeului Limbii Române, ocazia cumpărării unui imobil învecinat cu un preț corespunzător, cum și faptul că dacă s-ar amenaja actualul local al muzeului și s-ar construi o anexă, costul acestor lucrări s-ar ridica la peste un milion și jumătate, rezultă că este foarte bine venită ocaziunea achiziționării acestui imobil cu prețul de lei 1.295.000, în scopul și cu destinațiunea ce s-au arătat mai sus.

Întrucât pentru astfel de contractări prin bună învoială, care trec peste suma de un milion lei, legea actuală asupra contabilității publice și asupra controlului bugetului și patrimoniului public nu conține nici o dispozițiune în ce privește autorizarea cumpărării și a plății sumei, așa încât rezultă că s-a rezervat Parlamentului să se pronunțe asupra unor astfel de achiziționări și plăți, exercitând controlul său în ce privește utilitatea lor și oportunitatea cheltuielilor ce ele necesită.

Am întocmit alăturatul proiect de lege, prin care Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor să fie autorizat a încheia contractul și a achita prețul cumpărării arătat mai sus, în interesul asigurării definitive, pentru prezent și viitor, a localului necesar Muzeului Limbii Române de pe lângă Universitatea din Cluj.

Prețul se va plăti din creditul de 110.000.000 lei, deschis cu jurnalul Consiliului de Miniștri cu nr. 1.108 din 1929 și anume din suma de lei 1.700.000, alocată pentru Muzeul Limbii Române din Cluj, din fondul de lei 25.000.000, prevăzut prin jurnalul Consiliului de Miniștri cu nr. 2.555 din 1929, pentru Universitatea și institutele pendinte din Cluj, la poz. II-a.

Președintele Consiliului de Miniștri. Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

N. IORGA.

**Respinge din nou acuzele că desființează școli,
„o nouă lovitură dată învățământului”**

D-lor deputați, nu se dă nici o lovitură. Vă rog să fiți siguri că nu se dă nici o lovitură. De ce vreți să-mi serviți și dintre prietenii mei aceleași acuzațiuni care se aduc din alte laturi, unde desigur este un interes pe care d-voastre nu-l aveți? Binevoii să luați d-voastră locul meu și găsiți d-voastră mijloacele de a potrivi marea nevoie de bani, care este acum, cu păstrarea tuturor școlilor. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Eu vă spun cu toată sinceritatea că mă simt adânc jignit de această acuzație. Dacă voiți să mi-o serviți mai departe, sunteți liberi; dar eu mă simt adânc jignit de o acuzație care este nedreaptă, pentru că pe de o parte se sprijină pe un lucru fals, pentru că nu am intenția să suprim școli, și al doilea, se sprijină pe neînțelegerea unei situații bugetare, pe care ieri au recunoscut-o reprezentanții tuturor partidelor. Toți au spus că avem un buget prea greu pentru societatea românească în momentul de față.

Dați-mi răgaz să-mi găsesc mijlocul de a pune de acord nevoile bugetului cu necesitățile școlilor și nu-mi serviți neconținut și din minoritate și din majoritate, același cântec în fiecare zi. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Radu Dobrescu: D-le prim-ministru, am spus de la început că nu-mi este în gând să vă nemulțumesc.

D. profesor N. Iorga: Vă rog atunci treceți la o altă parte.

D. Radu Dobrescu: S-a spus că aceste școli vor trece pe seama comitetelor.

D. profesor N. Iorga: Lăsați să fac eu gospodăria mea. Vă rog nu vă amestecați în lucruri așa de delicate. Cu cât vă veți amesteca mai mult - și de acolo și de dincolo - stricați treaba mai mult.

Nu orice chestiune poate să fie o chestiune de adus la tribună, care să fie tratată prin logică. Dacă doriți să-mi fiți neplăcut, puteți continua pe acest ton.

D. Radu Dobrescu: Nu vreau să vă fiu neplăcut, dar vreau să spun convingerile mele și d-voastră sunteți liber să faceți cum veți crede de cuviință.

D. profesor N. Iorga: Sunteți de o extremă amabilitate.

Ședința din 9 iulie 1931

Despre ținuta Adunării

Nu credeți că se poate vorbi cu președintele fără a striga la dânsul? Așa, ca o întrebare.

D. I. Răducanu: Da, dar depinde de gest.

D. profesor N. Iorga: Știți d-voastră că în atâția ani cât am fost în Cameră, niciodată nu mi-am permis să strig la un președinte, sau la un vice-președinte și cred că exemplul meu este bun de imitat. Mai ales că d-voastră sunteți om blând, dar faceți față feroce. (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Răducanu: Atunci când se cere de la noi o atitudine civilizată, suntem și noi în drept să cerem din partea d-lui președinte o atitudine tot atât de civilizată.

D. profesor N. Iorga: Desigur, sunt de părere ca d. președinte să permită d-lui orator să vorbească, numai cred că, pentru buna ținută în această Cameră, putem vorbi, mai ales cu d. președinte, fără să strigăm la dânsul.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: Eu am întrebat pe d. Ghelmegeanu, numai pentru faptul că trebuia să cer voia d-voastră pentru prelungirea ședinței sau dacă îi convine să vorbească în altă ședință.

D. I. Mihalache: D-le președinte al Consiliului...

D. profesor N. Iorga: Eu am o veche învoială, cu d-voastră: să nu răspund nimic¹.

NOTE

1. În continuare, după ce M. Ghelmegeanu fusese foarte drastic în legătură cu acceptarea unui contract cu AEG pentru cumpărarea și închirierea de locomotive. Ministrul vizat era V. Vârgolici. N.I.: "Domnule Ghelmegeanu, sunteți așa de tânăr, dacă strigați la vârsta dvs., dar când veți avea vârsta mea, ce o să faceți? Eu vă spun cu simpatie, ar trebui să dispară odată obiceiurile astea. Acuzați banca ministerială că a venit cu o intrigă. Banca ministerială nu are nici un amestec și atitudinea băncii ministeriale a dovedit că nu are nici un amestec. În loc să aveți dvs. considerațiune pentru felul neobișnuit în această țară de pasiuni politice în care răspunde ministrul, acest ministru tânăr și lipsit de orice interes sau pasiune de partid, și la dânsul strigați!"

Ședința din 10 iulie 1931

**Prezintă proiectul de lege pentru transformarea unor direcții
din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale**

EXPUNERE DE MOTIVE

Prin legea pentru organizarea Ministerelor din 1930, ca și prin legea de organizare a Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale din 14 iulie 1930, s-a creat la acest Minister o direcție a Educației Poporului, căreia i s-a dat - într-afară de vagi atribuții generale în materie de propagandă și îndrumare culturală - și controlul Teatrelor Naționale, a Operelor și a tuturor spectacolelor de orice natură, dramatice, muzicale și de cultură fizică.

Această ciudată creație, făcută pe lângă un departament cu preocupări deplin străine de cele conferite noii direcțiuni, este inutilă, îngreuiază bugetul Statului și n-a dat rezultate practice care să justifice sacrificiile cerute de funcționarea direcțiunii.

Inutilă, pentru că Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, care prin însăși menirea sa se îndeletnicește cu răspândirea instrucției, culturii și educației în masele poporului, are nu numai experiența și un corp de funcționari destoinici și experimentați, dar și posibilitățile necesare spre a-și îndeplini această misiune prin școli, conferințe, șezători, publicații, etc. Ministerul a desfășurat și continuă să desfășoare în această direcție o rodnică activitate prin Casa școalelor care, de multă vreme, are un serviciu al culturii poporului în plină activitate. De aceea direcția Educației Poporului nu constituia decât o dublare legiferată a unor organe existente și experimentate și, ca atare, nu corespundea unor necesități sociale, ci a ființat ca o simplă creație teoretică fără viață reală.

Aceasta se învederează cu prisosință prin faptul că, atunci când prin bugetul din 1931 nevoia economiilor a redus la minimum fondurile Culturii Poporului, aceasta s-a văzut în deplină neputință de a manifesta vreo activitate apreciabilă. Ceea ce dovedește că numita direcție de pe lângă un minister cu care nu putea avea nici o legătură de comunitate de scopuri, sau de identitate în mijloace, nu constituia decât o îngreunare a bugetului Statului și era instituită pentru alte motive decât acelea ale nevoilor reale ale corpului social. De altminteri rezultatele activității sale, chiar pentru vremurile în care alocațiunea nu se redusese, nu corespund sacrificiilor făcute.

În al doilea rând, direcțiunea Artelor cu serviciile sale de pe lângă Ministerul de Instrucție Publică și Culte, prevăzută în legea de organizare a Ministerelor din 1930 și în legea de organizare a Ministerului de Instrucție

Publică și Culte din 1931, s-a învederat, în cursul vremii, ca nealcătuind împlinirea unei nevoi față de direcțiile și serviciile existente în acest Minister, așa încât atribuțiunile acesteia se pot ușor trece asupra altor direcțiuni sau servicii, ceea ce atrage și o economie bugetară și o repartizare mai justă a muncii funcționarilor, față de rezultate care vor fi identice.

În fine, prin legea pentru organizarea pe baze autonome a Teatrelor Naționale și Operelor Române, lege promulgată prin *Monitorul Oficial* din 10 iulie 1930, sub aparența de autonomie, se comercializează indirect niște servicii publice care au un caracter preponderent cultural și interesează însăși esența sufletească a nației. Astfel se creează niște ficțiuni sociale hibride, care sunt dăunătoare atât scopului pentru care aceste instituții sunt menite, cât și moralității Statului.

Deci toate aceste creațiuni legale au fost pornite fie dintr-un spirit pur teoretic, fără temei de reală nevoie socială, fie din motive care nu cadrează cu ființa și nevoile Statului și ale națiunii. Ca manifestare ele se dovedesc a fi nefolositoare, dacă nu chiar dăunătoare, prin inadecvatul dintre scop și puțința de realizare, precum și prin sacrificiile bugetare ce impun.

Pentru aceste motive credem necesar să depunem alăturatul proiect de lege prin care:

I. Direcția Educației Poporului, care a funcționat pe lângă Ministerul Sănătății, Muncii și Ocrotirilor Sociale se trece la Casa școalelor din Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, înglobându-se în această direcție serviciul culturii poporului, care funcționează de îndelungă vreme, are posibilități de manifestare și a desfășurat o activitate rodnică.

II. Se desființează direcția Artelor, trecându-se atribuțiunile serviciilor sale la direcții existente în Minister, care în mod normal și logic trebuie să le cuprindă: astfel serviciul învățământului artistic și muzical a fost trecut asupra direcției învățământului superior; iar serviciul artelor frumoase, literaturii, muzicii, folclorului, precum și arhiva fonogramică au fost trecute la Direcția Educației Poporului de la Casa școalelor, creându-se astfel un simplu inspectorat pe lângă această direcțiune de care, și din punctul de vedere al scopului și prin natura îndeletnicirilor sale, acest serviciu trebuie să depindă în mod normal și logic.

III. În fine, păstrându-se caracterul de autonomie al Teatrelor Naționale și Operelor, în limitele dreptului de control al Statului, s-a creat Direcțiunea generală a Teatrelor Naționale și a Operelor la Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor. În modul acesta se lămurește caracterul cultural al acestor instituții, deoarece sunt scoase de sub regimul deghizat al unei comercializări, care nu cadrează cu natura și scopul lor. În același timp se menține astfel linia de conduită a unei politici culturale unitare prin întrunirea

într-un singur mănunchi a tuturor ramurilor de manifestare în educațiune și cultură și printr-un drept de control exercitat numai de Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, care rămâne astfel organul suprem de cultură al Statului.

Acestea sunt motivele care ne îndreptățesc să prezentăm anexatul proiect de lege.

Președintele Consiliului, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

NICOLAE IORGA

Prezintă proiectul de modificare a legii învățământului secundar din 1928

EXPUNERE DE MOTIVE

E o tristă notorietate că învățământul nostru secundar pregătește funcționari, al căror număr a ajuns strivitor pentru un buget peste măsură de împovărat, sau trimite neapărat la Universități, din care pentru funcții mai înalte iese în fiecare an un număr îngrijorător de postulanți.

Pe de altă parte, programe încărcate, cerând un prea mare număr de ore, secătuiesc vraga acelora care, înainte de toate, trebuie să fie oameni sănătoși și voinici, intrând în viață cu conștiința misiunii lor și în credința că muncind onest, pot birui piedicile.

În ce privește pe profesori, trimiși în orașe fără biblioteci și lipsite de un mediu cultural, nechemați la adunări pentru înprospătarea cunoștințelor, ei se mașinalizează adesea, devenind simpli tâlcuitori ai manualelor, care sunt un obiect de speculă, după aprobări dobândite prin legături personale.

Decât un astfel de învățământ, mai bine nici unul, aceasta e părerea care din ce în ce mai mult se răspândește, răpind școlii secundare prestigiul pe care trebuie să-l aibă.

Prin schimbarea unui număr de articole din legea actuală, am încercat a îndruma acest învățământ către realitățile vremii noastre.

Deci o școală generală cu cinci clase, trăind prin sine, iar nu pregătind pentru acea repetiție care e cursul superior. Ea trebuie să aibă alt program pentru fete, a căror menire nu seamănă în genere cu aceea a colegilor lor.

Trei clase de specializare pentru Universitate la aceia singuri care vor fi dovedit o adevărată vocație pentru un anume grup de materii.

În ambele cazuri, cursurile teoretice ar avea să ocupe numai orele de dimineață. După amiaza ar fi consacrată învățaturii unui meșteșug. Numai putând practica ele înșile meseriile, clasele intelectuale pot scăpa de sub crescânda tiranie a manualelor care reclamă tot mai mult primul loc pentru dânsii, în virtutea unei munci care ar fi singura adevărată.

Directorul școlii secundare, al gimnasiului, numele ar fi păstrat, e în intenția mea, șeful real al școlii. Votat de toți profesorii, și de pensionari, luat de ministru de pe o listă de trei, el ar avea în toate hotărârea decisivă. A lui ar fi în ultimă instanță aprecierea elevilor.

Pentru cele trei clase de liceu, conducerea ar fi a unui agregat sau conferențiar universitar, capabil de a introduce pe școlari în alte metode și a deschide alte orizonturi.

Lungile calcule de note, care de fapt spun așa de puțin, ar fi înlocuite cu aprecieri ale profesorilor, la capătul cărora s-ar fixa valoarea elevului prin singure aceste trei calificări: *bine, foarte bine, exceptional*.

Profesorul ar avea să examineze lunar pe orice elev care trebuie să prezinte ce i-a rămas în minte din cursul ascultat. Examenele de fine de an, pe o vreme moleșitoare, nu fac decât să slăbească trupește și sufletește pe copii, prin lacoma îngurgitare a unui program de buchiseală.

Pentru a ține din interesul științific al profesorului, am introdus obligația de a da trei lecții pe an într-o școală de același grad.

Iar pentru a crea o solidaritate între învățătorii de toate gradele, se întemeiază un consiliu al Învățămintului, în care de la cel mai tânăr institutor la directorul cel mai venerat al unei școli secundare, toți se sfătuiesc asupra intereselor comune ale așezămintelor lor. Și delegați ai învățătorilor din județ pot să asiste la aceste discuții.

Cred că asemenea măsuri, înlăturând obiceiuri căzute în desuetudine și forme de mult vestejite, vor reface în școala secundară acea vitalitate care era odinioară principala virtute a învățămîntului românesc de toate gradele.

Cu prilejul acestei reforme am completat câteva din lacunele vechii legi, ca de pildă dispozițiile privitoare la lichidarea școalelor ce se desființează și alte câteva lucruri cerute de experiența administrativ școlară¹.

Ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor,

N. IORGA

NOTE

1. Înainte de începerea discuțiilor, C. Xeni spusese că sunt tot felul de politicieni care vin cu proiecte de legi. N.I.: „Aceasta am de adăugat, domnule Xeni, că guvernul trebuie să cunoască *l'art d'avalere les couleuvres*; la noi, să știi a înghiți găluștile! Eu vă asigur că nici un minster nu s-a refuzat mai mult la înghițirea cu de-a sila a găluștilor decât acesta; din când în când însă trebuie să știm să înghițim o gălușcă”. Gr. Trancu lași: „Noi vrem, domnule prim ministru, să vă facem să nu înghițiți nici o gălușcă”. N.I.: ”Dacă aveți apetitul care vă este cunoscut, vă trecem cât mai multe”.
În aceeași ședință A. C. Cuza insistase pentru practicarea mai intensă a sportului în școli. N.I.: „Refacem prin sport cimpanzeul primitiv”.

Discurs pe marginea proiectului de modificare a legii învățământului secundar

D-le președinte, d-lor deputați, ați putut constata încă odată cât de bun este sistemul care face ca un întreg Parlament să lucreze la un proiect de lege. În loc să se vadă de o parte un ministru care impune minorității ideile sale, pe de altă parte o minoritate care tăgăduiește și ceea ce este bun în proiect, în loc de acesta, noi ne găsim într-o tovărășie de oameni preocupați de interesele superioare, ale țării, în care oricine vine de pe banca ministerială - și ar putea să vie și din mijlocul Adunării - este cântărit de toată lumea și aprobat, dar într-adevăr aprobat, din tot sufletul, de fiecare. Și în felul acesta se vede marea greșeală care se făcuse întotdeauna la noi, adică o lege de partid, prezentată de unii și votată contra celorlalți, pentru a fi schimbată de învinșii din acel moment, care ajungeau învingătorii momentului următor.

Eu sunt sigur că această lege, capabilă de a fi amendată în detalii, ca orice altă lege, va fi o lege de dăinuire, și atâta vreme cât mă voi găsi eu pe băncile uneia din cele două Adunări - cum știți am dreptul de a fi până la sfârșitul zilelor mele pe băncile Senatului, fiind ales de zece ori (*aplauze pe băncile majorității* - eu voi avea mulțumirea să constat că am făcut o operă trainică, când proiectul meu de lege a fost binecuvântat de tot ceea ce este inteligență și onestitate în societatea cultă românească, reprezentată prin d-voastră. (*Aplauze*).

De ce am venit cu acest proiect de lege? Am venit pentru același motiv pentru care vin în sesiunea aceasta extraordinară, fără îndoială, prinsă de atâtea nevoi ale Statului, și cu câteva alte proiecte, într-o sesiune scurtă, în care desigur că nu am avut intenția să vă rețin așa de mult cu aceste trei ședințe pe zi, grele pentru toată lumea, poate pentru miniștri încă mai grele decât pentru deputați; anume, sunt nevoi în societatea noastră care ele se cer neapărat satisfăcute.

Nimeni nu este vinovat că aceste nevoi s-au prezentat acum. Prezentându-se acum, ele trebuie să fie rezolvate acum.

Între aceste nevoi era și aceia pe care o servește proiectul de lege, adică întâi, nevoia de a avea în adevăr oameni culți. Noi avem oameni învățați mulți, dar chiar între oamenii cei mai învățați, foarte puțini sunt în adevăr culți. Și cultura se simte din purtarea în viață. Un om cult va putea să înfrunte criticile cele mai aspre împotriva ideilor sale, fără să strige, fără să facă gesturi ofensive.

Un om cult e totdeauna un om tolerant, un om iertător, un om generos. O generozitate admirabilă este în clasele noastre de jos, plină de oameni de omenie. Cum trec prin învățământul acela, pe care așa de minunat, cu atâta duioșie și cu atâta adâncă, frumoasă și nobilă convingere l-a caracterizat, d. Cuza, îndată oamenii aceștia nu sunt decât reprezentanții lucrurilor pe care le-au învățat pe de rost și al credințelor pe care le-au adoptat pentru a trece un examen și după examen se întâmplă că rămân cu credințele acestea, de care aveau intenția să se spele a doua zi, fiindcă nu mai aveau nici un folos de la dânsle. Mai ales acum, noi nu putem sta închiși în casă la noi: este un lucru de care nu ne dăm îndeajuns seama. Noi, în momentul de față, sub toate raporturile, de la cultura câmpului până la cultura științifică, suntem în concurență cu toate națiunile.

Noi prezentăm oameni învățați și inculți, în concurență cu alte națiuni, care prezintă oameni în primul rând culți și după aceasta învățați, și de aceea se întâmplă deseori că noi suntem învinși în această concurență pe care noi nu o putem înlătura.

În al doilea rând, ne trebuie oameni întregi, oameni care să se regăsească în orice situație, nu oameni obișnuiți să meargă așa cum merge un vagon, numai pe șina lui și dacă se întâmplă că nu poate merge bine pe șina lui, deraiază și se întâmplă nenorocirea.

Nouă ne trebuie oameni care, orice s-ar întâmpla, să știe ce trebuie să facă. Și iată, dacă în timpul războiului, unde am pierdut atâta, mai mult proporțional decât orice altă nație, am fi avut oameni adaptabili la orice împrejurări, pierderile acestea nu ar fi fost așa de mari. (*Aplauze*).

Singurul care era, în felul lui, om întreg, a fost țăranul, care s-a adaptat imediat. (*Aplauze*). A fost întrebuințat la început, fără pregătire, pentru un război de ofensivă. Războiul de ofensivă nu s-a putut face. Țăranul intrat în tranșee, acolo era acasă la el și a reprezentat rezistența morală a nației, până în momentul când o nouă ofensivă a fost capabilă, iar toți marii generali napoleonieni, care erau pregătiți numai pentru un singur lucru, aceia au căzut la fund, îndată ce le-a lipsit sub roate singura șină pe care puteau să meargă.

Și, d-lor, al treilea: chestiunea studenților. Noi suntem profesori universitari, și sunt și profesori universitari care sunt venerați pentru toată opera pe care au făcut-o în Universitate. Noi suntem profesori universitari, dar studenții, într-un anume sens, în marele înțeles științific, noi nu-i avem. Avem băieți foarte de treabă, capabili de a se încălzi - este un merit al lor - pentru cele mai nobile idei, manifestându-le cum înțeleg ei. Dar studentul acela care să se arunce de la început lacom asupra științei și după ce a prins-o apoi să și-o asimileze, nu să vie cu știința în buzunar și să i-o poată scoate cineva îndată ce i-o întoarce buzunarul, ci orice lucru pe care l-a auzit să-l primească, pentru ca să facă parte integrantă din ființa sa organică, sub raportul științific, sub raportul intelectual, acest student trebuie să-l facem de acum înainte.

Și dacă n-am avut studentul căruia să-i profite fiecare oră de învățământ și care să se ducă la Universitate, nu la profesorul care dă mai ușor nota la examen, ci la acel profesor de care are mai multă nevoie sufletul lor, ca în evul mediu, când pleca profesorul de la Paris, în urma unei certe cu autoritatea de acolo, la Orléans, toți ascultătorii lui se duceau cu dânsul și ar fi mers și până în Pirinei, fiindcă erau legați sufletește de profesorul lor (*aplauze prelungite*), aceasta se datorește chircirii învățământului secundar.

Eu nu fac altceva, eu însumi, care am petrecut șapte ani de întuneric, șapte ani de ofense sufletești, șapte ani de violențări a părții vii din sufletul meu, pentru a bucheri împotriva spontaneității sufletului meu, pe care Dumnezeu m-a ajutat să-l păstrez spontan până la această vârstă (*aplauze prelungite*), eu nu fac altceva decât deschid porțile acestei închisori, pentru ca lumina deplină să intre într-însa (*Aplauze prelungite*).

Și toți acei care m-au ajutat să fac această faptă bună, toți acei, pe orice bănci s-ar găsi, care au fost colaboratorii mei în aceste zile, au dreptul la recunoștința tineretului românesc, liberat către cultură și ideal. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*).

La întrebarea lui Gr. Trancu Iași cum interpretează art. 22 al legii care prevedea admiterea în trei clase de gimnasiu a absolvenților de șapte clase primare. Apoi despre desființarea unor școli.

D-le președinte, d-lor deputați, și pe mine articolul la început m-a lăsat nelămurit, fiindcă eu, de obicei, proiectele de legi pe care vi le prezint, le fac eu singur. Însă nu se poate apăra cineva de birouri, care doresc să le facă puțintel toaleta, și, atunci, făcând toaleta proiectului de lege, ici și colo, aceia au ambiția de a introduce lucruri care vin de la dânsii. Ne-am gândit în comisie și am găsit tâlcuirea acestui articol.

Iată de ce este vorba:

Înainte erau trei clase complimentare, după ce se isprăvea școala primară. Aceste clase complimentare nu mai funcționează de o mulțime de vreme. Acela care a introdus articolul, care nu strică, s-a gândit la cazul când aceste clase ar funcționa. Evident, acum școala primară are patru ani și cu patru ani poți să intri în gimnaziu. Pentru acei cu trei clase complimentare, aceasta reprezintă un alt drum dincolo de cele patru clase, și dacă un școlar care a învățat o clasă complimentară în satul lui vrea să intre în gimnaziu la oraș, atuncea el spune: dați-mi voie să trec un examen de diferență între clasa complimentară și clasa de gimnaziu pe care n-am făcut-o, și atunci când comisia a înțeles că este vorba de aceasta, am păstrat articolul.

Acum, în ce privește desființarea școlilor, noi ne găsim într-o situație financiară foarte grea. Țara nu este mizeră și nenorocită: eu țin să afirm aceasta împotriva unei propagande ticăloase și ignorante care se face de aici din țară, spunând ca suntem un popor de muritori de foame, și din cauza aceasta finanțele Statului sunt rele. Nu este așa. Cu toate că grâul se vinde cu mult mai puțin decât înainte, oamenii sunt adaptabili: ei pot să trăiască. Iar ceea ce este rău, este Tezaurul Statului. Fiindcă Statul n-a știut să se potrivească împrejurărilor. Societatea a scăzut. Statul a rămas tot așa. Nu mai este potrivire între societate și Stat. Societatea nu se poate transforma. Statul trebuie deci să se restrângă după nevoile acestea ale societății. Așa încât noi am fost siliți să trecem un număr de școli în seama comitetelor școlare, după ce d. Costăchescu suprimase foarte multe școli la sfârșitul anului trecut, silit de aceleași nevoi pe care le recunoaștem cu toții.

Acum eu vreau să-mi pui și mie și succesiorilor mei o piedică. (*Ilaritate pe băncile majorității*). Și pentru ca suprimarea de școli chiar în momente așa de grele să nu se poată face cu cea mai mare ușurință (*aplauze pe băncile majorității*), am îngrădit. Și atunci, în loc să vină deputații, după ce am suprimat eu, și să spună: „dar școala era absolut necesară”, este mai bine să spun, împreună cu Parlamentul întreg, că, după ce am cercetat, am găsit că această școală nu se poate susține și nu-i de nevoie. Și răspunderea căzând asupra tuturor să nu mai fie cauză de revenire. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

În legătură cu situația învățătorilor, ajunși profesori secundari în urma unor examene „în condiții strălucite”, rămași totuși „într-o situație inferioară” față de ceilalți colegi

Nu vor fi puși într-o situație de inferioritate. Trebuie să țineți seamă de faptul că, adesea, după o discuție în comisie, se aduce ministrului un text rezemat pe schimbările care au fost introduse de comisiune, dacă se uită ministrul mai de aproape bagă de seamă uneori că au intrat cine știe cum lucruri care nici n-au fost discutate și nici n-au fost acceptate de comisie.

Pentru ca să nu se întoarcă legea la Senat, țin să declar că această parte din articol nu corespunde intențiilor mele și că se va corecta în regulamentul legii. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. D. V. Ţoni: Mulțumim cu recunoștință d-lui prim-ministru pentru declarația făcută.

D. I. Petrovici: Aș vrea și eu să cer o lămurire.

D. profesor N. Iorga: Vă rog.

D. I. Petrovici: Se vorbește că desființarea școlilor nu poate fi făcută decât prin Parlament. Aș vrea să știu ce intenție aveți cu înființarea pe viitor a școlilor secundare.

D. profesor N. Iorga: Foarte multă vreme n-o să fie vorba de așa ceva. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

Prezintă proiectul de modificare a legii de organizare și funcționare a ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor din 1930

EXPUNERE DE MOTIVE

Experiența mea personală mi-a dovedit că în actuala lui organizare, Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor nu poate funcționa, în ceea ce privește instrucția, decât în condițiuni care împiedică lucrările și face adeseori iluzorie acțiunea ministrului responsabil, care e înlocuit printr-un „minister”, ale cărui organe lucrează în mare parte independent unele de altele.

Datorită acestei organizări defectuoase, ministrul, care are întreaga răspundere în fața Parlamentului și a opiniei publice, este pus în imposibilitate de a conduce în mod eficace, dând directivele necesare și veghind la bunul mers al învățământului, întrucât de cele mai multe ori actualele legi dau în competența unor organe în subordine, centrale sau regionale, în mod exclusiv rezolvarea unor probleme importante, asupra cărora în mod firesc și în interesul unei bune și unitare administrațiuni, ministrul ar fi singurul indicat să hotărască.

În asemenea condițiuni, diferitele organe lucrează fără o strânsă colaborare între ele și independente de directiva și controlul ministrului, care este legat de așa zisele „avize conforme” ale diferitelor consilii.

De asemenea, s-a dovedit, tot ca o consecință a actualei organizări, că datorită modului de recrutare și multiplelor atribuțiuni legale, aparatul de inspecțiune și control este departe de a corespunde menirii sale.

Pentru remedierea acestor neajunsuri și în dorința unei cât mai bune administrațiuni a învățământului, am găsit necesară modificarea unor dispozițiuni din actuala lege a ministerului, redând ministrului atribuțiunile sale firești și organizând o strânsă colaborare între organele ministerului și capul său.

Învățământul are la îndemână oameni competenți, prin aceea că l-au condus pe vremuri foștii miniștri și, în ce privește nevoile de ordin practic ale învățătorilor de toate gradele, aceștia și-au dat organe liber alese în asociații profesionale, de care nu se poate face abstracție.

Pentru verificarea științifică a felului cum se fac lecțiile în școala secundară, profesorii universitari delegați de odinioară aveau cu totul altă competență și se bucurau de un prestigiu cu totul altul decât colegii celor inspecți, și încă astfel de colegi pe care ocupațiile lor administrative i-au împiedicat mai mult timp de a se ține în curent cu progresele științei.

Același lucru se poate zice de profesorii de liceu, care ar cerceta școlile primare, în locul actualilor revizori, numiți adesea pentru criterii politice.

Proiectul de lege actual creează o întreagă ierarhie de sfătuitori ai ministrului, coborându-se de la foștii miniștri, prin consiliul general, rechemat la misiunea lui, prin delegația lui permanentă, prin reprezentanții asociațiilor profesionale, prin consilieri, inspectori și revizori, aceste două din urmă categorii având numai atribuții de referenți. Fiecărui din aceste instanțe i se fixează rolul în așa fel încât participarea lor să fie reală, dar să nu atingă drepturile autorității supreme ministeriale. Alături de inspectorii administrativi, care ar fi numiți prin concurs înaintea pedagogului universitar, cei științifici se adaugă pentru ca școala să nu mucezească în practici vechi și în repetarea unor „adevăruri” perimate.

Am mai prevăzut în proiect precizarea unor dispozițiuni neclare din legea actuală de organizare, precum și modificarea unor dispozițiuni referitoare la alcătuirea comisiilor de judecată.

Potrivit actualei organizări, întrunirea comisiei centrale de judecată este foarte greoaie din cauza dificultății de a reuni la timp profesorii de la cele 4 Universități ale țării, reunire care este în același timp și costisitoare pentru minister.

De aceea, fără ca prin aceasta să aduc vreo atingere de vreun fel celorlalte Universități și numai în scop practic și de economie, am crezut util ca membrii comisiei centrale să fie recrutați numai de la Universitatea din București, unde-și are sediul comisia centrală.

Pentru aceleași considerente, aceeași modificare am introdus-o și la comisiile regionale, în sensul că membrii corpului didactic care le compun, trebuie să aibă catedra în localitatea de reședință a comisiei.

Cu modificările de mai sus și cu preciziunile regulamentului ce voi întocmi ulterior, regulament în privința căruia solicit o cât mai largă libertate în ceea ce privește organizarea interioară și fixarea atribuțiilor diferitelor servicii și organe, am credința că administrarea învățământului va funcționa în condițiuni cu mult mai favorabile decât până în prezent.

Președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

N. IORGA

Răspunde lui Fr. Laar care ceruse deslușiri în legătură cu actele de donație făcute așezămintelor particulare de învățământ care necesitau aprobarea prealabilă a Casei Școalelor

D-le deputat Laar, vă asigur că nu numai că nu este în proiectul de lege o intenție de a atinge fundațiunile cu caracter particular și confesional, dar, chiar dacă eu aș vroi să o fac, nu am dreptul să o fac. Niciodată vreo instanță judecătorească nu va putea recunoaște Casei școalelor dreptul de a se amesteca acolo unde nu este o donație de caracter școlar făcută Statului român. Aceasta ar însemna un abuz și o uzurpațiune pe care orice instanță judecătorească ar respinge-o.

Așa încât puteți să fiți cu desăvârșire asigurați în această privință și eu tocmai de aceia n-am precizat, pentru că este un principiu superior de drept care m-ar împiedica de a împieta asupra drepturilor unor astfel de așezăminte de a se conduce fără nici un amestec din partea Casei școalelor.

D. Francisc Laar: Mă declar mulțumit cu răspunsul d-lui prim-ministru și cu aceasta am terminat cuvântarea mea.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. raportor are cuvântul.

D. C. Spulber, raportor: D-lor deputați, din moment ce în discuțiunea generală nu s-a adus proiectului de lege nici o obiecțiune, ci dimpotrivă numai elogiile, raportorul se crede dispensat de a mai da vreo replică și declar că nu am nimic de adăugat la raportul meu. (*Aplauze*).

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, d-lor deputați, atunci când am venit cu acest proiect de lege am vroit numai două lucruri:

Întâi, ca ministrul, care are răspundere, să reîntre în drepturile sale.

Aceasta nu a însemnat câtuși de puțin că înțeleg ca ministrul să nu fie sfătuit. Niciodată un ministru n-a fost atât de mult sfătuit din atâtea părți; n-a avut atâtea legături câte rezultă tocmai din proiectul de lege pe care vi-l înfățișez. El întreabă pe toată lumea: întreabă pe predecesorii lui, întreabă asociațiile, nu vreau să li se zică asociații: categoriile profesionale, întreabă pe reprezentanții aleși ai întregului corp didactic, acel Consiliu superior școlar care rezultă dintr-o alegere a corpului didactic fără nici o deosebire de categorii. Întreabă Consiliul permanent, întreabă pe consilieri, directorii de până acum, care sunt păstrați, însă au un titlu mai înalt, acela de consilier. Prin urmare nu este nici o puțință de a întreba de care ministrul să nu se folosească.

Însă înțelegeți că, întrebând pe toată lumea, el, care are răspunderea, trebuie să aibă și hotărârea. Înainte ce era? Ministrul nu întreba de fapt pe nimeni, sau se ascundea după deosebita organizații birocratice, și când era vorba de răspundere, el dosea de la această răspundere.

Dar mi s-a obiectat: de acum înainte poate să fie un ministru care, având ca instrument această lege, să lucreze în dauna învățământului, servind acele scopuri politice pe care tocmai proiectul meu de lege tinde a le înlătura.

D-le președinte, d-lor deputați, eu cred un lucru: tocmai pentru că ministrului i se atribuie această adevărată și largă răspundere, la Ministerul Instrucției Publice nu se vor mai îndesa, ca până acum, oameni care uneori să nu poată fi plasați la alte departamente, și numai fiindcă sunt profesori să fie așezați acolo, ci fiecare își va da seama dacă este în stare să primească această largă răspundere, dacă, în același timp, este dispus să fie în adevăr onest față de toate acele categorii școlare pe care trebuie să le întrebe.

A face din ministru un om răspunzător în adevăratul înțeles al cuvântului, aceasta însemnează a înălța situația lui și a face selecțiunea oamenilor care vin la Ministerul Instrucțiunii Publice, în adevăr, pentru prima oară serioasă (*Aplauze pe băncile majorității*).

Iar în ce privește controlul învățământului, am pus un principiu și de aceea îmi pare foarte rău că nu pot să admit oarecare rectificări care se cer, cu cele mai bune intenții și în numele acestui corp didactic primar, pentru care am cea mai mare simpatie, pentru că este cel care are sarcina cea mai grea, cel care are leafa cea mai mică și nici leafa aceasta de obicei nu-i ajunge când se cuvine. Sunt niște adevărați martiri ai unei sarcini pe care în cele mai multe ceasuri o îndeplinesc cu devotament și spirit de jertfă exemplară (*Aplauze pe băncile majorității*).

Da, recunoscând meritul acestui corp didactic primar, care îndeplinește sarcina școlară cea mai grea și cu o admirabilă bunăvoință, iată, ieri, am primit de la doi învățători din Basarabia o foarte frumoasă scrisoare pe care voi tipări-o, în care ei mulțumesc că acum le vine leafa numai cu o lună întârziere, pe când înainte venea cu trei luni; și-mi spun că ei amândoi au introdus în Basarabia pentru toți elevii și pentru toate elevele costumul popular, ceea ce mă îndeamnă și pe mine să fac acest lucru. Și când zic că mă îndeamnă să fac, însemnează că o voi face, adică în special pentru femeile din învățământul primar, eu le voi impune acest costum popular, care numai pe această cale poate să fie salvat (*aplauze*). Acestor oameni, întemeietori în mare parte ai României acesteia de astăzi, prin spiritul pe care l-au coborât în sufletul elevilor lor, trebuie să le spun că nu mă pot îndepărta de la un principiu: principiul de a face ca fiecare să fie inspectat în adevăr de un om cu autoritate adevărată. Și pentru aceasta, natural, trebuie ca, afară de cazul subvizorilor - și, vedeți, în ce privește pe subvizori, eu am dat cea mai mare posibilitate corpului didactic primar de a se amesteca, afară de subvizori zic, fiecare să fie inspectat de unul mai sus în rang decât dânsul. Dar dacă învățătorul vrea să ia parte la acest control într-un grad mai ridicat decât acela de subvizor, el are o cale deschisă: trece la Universitate - și eu voi ușura această trecere. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și adaug: nu numai că voi ușura această trecere, cum am spus și la Senat, dar doresc ca orice învățător de mari merite să poată ajunge, prin vădirea acestor merite, profesor secundar și orice profesor secundar să poată ajunge, prin vădirea meritelor sale, profesor de universitate. Nu aş avea decât să mă uit la omul de reputația europeană, la ilustrul învățat, care este acolo la președinția acestei Camere și care a început ca institutor (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Doresc ca atunci când o fi să se mai ridice cineva așa, să întâmpine în cale mai puține piedici decât piedecile de care adeseori au trebuit să se uzeze puterile d-lui președinte Pompeiu.

Da, învățătorii să meargă la Universitate, să-și ia licența și, atunci, pot să ocupe și cel mai înalt grad în inspectarea colegilor lor. Iar dacă este vorba de o altă recompensă pentru învățătorime, nu este acum momentul să vină cineva cu proiecte de detaliu, eu am venit numai cu ceea ce era absolut necesar pentru ca să-mi guvernez ministerul și pentru ca școala să poată funcționa în condițiile de libertate pe care nu le-a avut până acum și cu un control, care i-a lipsit, dar la toamnă, într-o țară în care sunt legi și regulamente pentru a pedepsi, eu voi veni cu legi și regulamente pentru a recompensa (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Și recompensa

corpului didactic primar vă asigur că va fi potrivită cu sentimentele ce i le purtăm cu toții și cu toții suntem datori să i le purtăm. Corpul didactic primar va fi în fruntea celor ce vor fi recompensați în ei înșiși și în ceea ce au mai scump: în viitorul copiilor lor (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Prezintă proiectul de lege de transformare a unor conferințe în catedre la Facultatea de Drept din București

EXPUNERE DE MOTIVE

La legea pentru crearea de noi catedre la Facultatea de Drept din București

Domnilor senatori*,

Facultatea de Drept din București, având în vedere numărul mare al studenților ce o frecventează și greutatea ce se întâmpină astăzi la ținerea cursurilor și examenelor cu numărul de profesori ce posedă, mi-a cerut ca, în conformitate cu art. 58 din legea învățământului superior, conferințele definitive de Drept civil, Enciclopedie și Filosofie juridică, Drept roman și Finanțe și Statistică, de pe lângă facultate, să fie ridicate la rangul de catedre.

Printr-o lege din 1930 s-a și satisfăcut în parte această cerere, ridicându-se la rangul de catedră conferința de Drept roman și una din conferințele de Drept civil.

Bunul mers al învățământului reclamă însă imperios satisfacerea în întregime a cererii Facultății de Drept din București și ridicarea la rangul de catedre a tuturor conferințelor mai sus menționate.

Pentru ca această creare de noi catedre să nu îngreueze bugetul țării cu o sarcină nouă, deși neînsemnată, se va dispune, însă, chiar prin lege, ca titularii noilor catedre să continue a primi leafa pe care o primesc astăzi în calitate de conferențieri definitivi, până ce posibilitățile bugetare vor permite salarizarea lor la fel cu a celorlalți profesori universitari.

Așa fiind, vă rugăm, d-lor senatori, să binevoiți a primi alăturatul proiect de lege.

Președintele Consiliului de Miniștri și ministru al instrucțiunii publice,

N. IORGA

NOTE

*Proiectul fusese prezentat, potrivit regulamentului, întâi în fața Senatului. În prealabil, N.I. a spus: „Domnule președinte, eu am o declarație de făcut. Ca ministru accept acest proiect, dar bineînțeles este o cerere pe care mi-o face Universitatea autonomă, pentru că nu a avut încă vremea să-și facă statutul. Aceasta însă nu înseamnă o imixtiune a noastră în Universitatea autonomă, după ce am votat legea autonomiei universitare; numai fiindcă n-a fost timp ca Universitatea să-și facă statut, numai din această cauză și potrivit legii se urmează pe drumul cel vechi. Dar, după ce vom închide această sesiune, așa ceva nu mai este îngăduit”.

Dă unele explicații

D-le președinte, în virtutea dreptului pe care îl dă regulamentul, unui ministru, de a cere oricând cuvântul, vă rog să-mi dați voie să răspund unei întrebări care mi se face din partea unor d-ni deputați din majoritate.

Am fost întrebat: care este atitudinea mea, față de proiectele de legi care vin și care privesc instrucțiunea publică. Răspund: proiectele de legi care cuprind vederi ale mele, fără caracter personal, și care se prezintă, rog majoritatea și minoritatea să le voteze; în ce privește proiectele care au un caracter personal și pe care nu le aduc eu, fiecare dintre d-voastră poate să procedeze potrivit cu conștiința sa (*Aplauze pe băncile majorității*).

Sedința din 12 iulie 1931

Prezintă proiectul de modificare a legii învățământului primar și secundar

EXPUNERE DE MOTIVE

O serie de texte din legea învățământului primar din 1924 și legea învățământului secundar din 1928, precum și din diferite alte legi generale sau speciale, cuprind unele dispozițiuni referitoare la salarizarea personalului didactic (titular și suplinitor) și administrativ, pendinte de Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, care necesită cheltuieli în plus, față de prevederile bugetelor ultimilor ani.

Având în vedere că actualul buget nu a putut suporta nici un fel de urcare de cheltuieli, iar pentru echilibrarea lui a fost nevoie să se facă maximum de economii posibile, este absolut necesar ca aplicarea acestor dispozițiuni să se facă în mod treptat, în măsura posibilităților bugetare;

Pentru aceste motive am prevăzut în alăturatul proiect de lege suspendarea aplicării tuturor dispozițiunilor din numitele legi care atrag un plus de cheltuieli peste prevederile bugetului anului 1930, urmând ca aplicarea acelor dispozițiuni să se facă și să constituie drepturi numai atunci când mijloacele financiare vor permite inserarea fondurilor necesare în buget.

Enumerarea pe care o face prezentul proiect, a textelor a căror aplicare se amână, nu este limitativă, ci enunțiativă, astfel că, în formula generală „din orice legi generale sau speciale”, intră absolut orice spor, care nu a putut fi prevăzut în buget, cum ar fi spre exemplu dispoziția echivocă, de altfel, din legea armonizării salariilor, care prevede pentru sporul cuvenit la gradație calcularea aceluiași coeficient ca și la salariul tip¹.

Ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor,

NICOLAE IORGA

NOTE

1. Consiliul Legislativ a cerut să se facă următoarea precizare: „Drepturile suspendate prin prezenta lege se vor considera cu îndeplinirea, în ceea ce privește calculul, cuantumului salariului pentru drepturile la pensie”.

Ședința din 13 iulie 1931

La legea învățământului primar și secundar

D-le președinte, d-lor deputați, am de făcut o declarație în legătură cu un incident parlamentar neplăcut în el însuși, și neplăcut în special mie, și care a venit foarte rău după ședința de ieri dimineață, în care d. ministru al Agriculturii a prezentat una din reformele sale cu atâta sinceritate, cu atâta probitate și căldură, încât a determinat una din acele manifestări spontane care fac onoare oricărui Parlament.

De când suntem noi aci - și nu este adevărat că este la noi o schimbare de atitudine, că la început am voit să desființăm partidele, ca și cum noi le-am fi creat și noi am avea dreptul să le desființăm și pe urmă, văzând că sunt foarte mari greutăți, cum pretinde o anumită presă, ne-am speriat și imediat am întors pe foaia cealaltă - de când suntem aci, noi căutăm să impunem o ținută. Ținuta aceasta a observat-o banca ministerială, ținuta aceasta a observat-o majoritatea, chiar când era crud atacată. Când într-un moment mi s-a părut că ar fi dispusă să o uite, de pe banca ministerială s-au făcut îndemnuri de acelea care au avut efectul lor imediat.

Eu înțeleg ca un proiect prezentat de mine, ori dacă eu l-am gândit, ori dacă necesitățile financiare ale țării au venit la mine, cum pot să vină la deosebitele departamente, dar nu sunt la acele departamente, ci sunt în rândul întâi la departamentul care are grija veniturilor și cheltuielilor țării, atunci înțeleg ca acele proiecte să fie judecate cu două condițiuni: întâi, ținându-se seamă de datoria pe care o avem cu toții în momentul de față, să nu învrăjbim legăturile dintre noi, și al doilea, să nu ațâțăm țara, făcând-o să creadă că unele lucruri care trebuie, nu trebuie și unele lucruri pe care țara le poate aștepta în ignoranța ei, dar noi nu le putem da, că aceste lucruri se pot căpăta printr-un tumult parlamentar.

Am căutat de la început să o impunem în forma cea mai aleasă, în forma cea mai supravegheată, măcar acestei Adunări.

Ce s-a întâmplat ieri, în lipsa mea? Cred că nu este cavaleresc; eu sunt un om gata oricând să răspund oricui și să trag consecințele oricărui gest. Nu se poate zice că se vorbește cu un om care caută să scape prin tangentă sau care se furișează înaintea unei răspunderi. În lipsa mea, și acei care au atacat cu violență proiectul dacă ar ști motivul pentru care am lipsit o zi, cred că ar fi extrem de jenați, dar nu le-o pot spune. Nu este cultură, este o datorie mai adâncă pe care o are orice om față de ai lui. Și nu este cavaleresc ca în momentul acesta să se provoace, fără nici un sens, un tumult parlamentar care nu este în dauna mea. Eu îndrăznesc să spun un lucru: unde m-a ajutat Dumnezeu să ajung, nimeni nu-mi poate face rău decât eu însumi. Orice încercare, a oricui, de a mă scădea, este zadarnică; numai eu, într-un moment de uitare de mine însumi, aș putea să mă scad.

S-a produs acest tumult, care este în dauna acestei Adunări. Și acum, să mă lăsați să vă spun în câteva cuvinte despre ce este vorba, pentru ca și persoanele care au făcut „față feroce” în momentele acelea, să-și dea seama că nu aveau de ce.

În anul 1927 s-a recunoscut corpului didactic, pe care să-mi dați voie să-l iubesc, eu care fac parte dintr-însul de patruzeci de ani de zile trecuți, ceva mai mult decât tinerii care abia au intrat în el și decât oamenii care nu au nici un fel de legătură cu acest corp didactic, corpului didactic i s-au recunoscut anumite drepturi. Noi trăim în 1931, noi guvernăm de trei luni. De ce guvernele care s-au succedat de la 1927 până acum, n-au înscris în buget acele drepturi ale corpului didactic?

Se va zice: dar corpul didactic nu le-a adus aminte.

Ba nu, corpul didactic a ținut întruniri, a amenințat cu greva și au trebuit să vină oameni de bine, și să-mi permiteți să mă înscriu în rândul lor, ca să roage pe conducătorii corpului didactic a nu o face. Aveam și eu, chiar când nu făceam politică împreună, aveam oarecare influență asupra d-lui Țoni; ca profesor de Universitate aveam o influență asupra colegului meu, d. Hurmuzescu; și aveam un fel de influență personală, necerută, asupra d-lui Forțiu.

Și eu am mers la Ateneu și am spus: este un drept sfânt al d-voastră, acela pe care îl prevăd legile. Și eu nu voi schimba atitudinea mea prin faptul că am trecut pe această bancă, unde nu am găsit, ca ministru, de la înaintașii mei, nici o ură față de nici o categorie socială. Și eu, care nu sunt un demagog, aș fi în stare să viu, cum mă vedeți, înaintea d-voastră și să spun tuturor claselor acestei societăți, într-un moment: nu putem să facem cutare lucru, care este drept și eu iau toată răspunderea acestui refuz, fiindcă așa îl cere țara. Puteți să mă dați în judecată, puteți să ațâțați pe oameni împotriva mea, eu, de unde nu se poate, nu am cum da. Dar, când m-am dus la Ateneu, m-am dus pe o vreme când se aruncau banii pe fereastră (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Și eu am spus: banii aceștia care se aruncă pe fereastră, banii aceștia trebuie să meargă la drepturile d-voastră.

Dar banii s-au aruncat și mai departe pe fereastră. Vă rog să credeți că s-au aruncat pe fereastră (*Aprobări pe băncile majorității*).

Acum câteva luni de zile era vorba de a salva o întreprindere românească din străinătate cu acordarea sumei de 3 milioane și jumătate.

Întreprinderea nu a murit; și știam și eu foarte bine, care am intervenit pentru dânsa, că nu va muri.

Mi s-a dat răspunsul: da, îți trebuie? Convocăm Consiliul de miniștri și în trei zile venim cu cele trei milioane și jumătate pe care le cere această întreprindere românească din străinătate.

Dar am venit la guvern și nimeni n-a suferit mai mult de tăierile de la Ministerul Instrucțiunii Publice decât mine. Și este neloyal și neomenos să fiu atacat eu, care aș fi dorit să ridic învățământul nostru și mai sus, eu să fiu

atacat pentru că, având cuțitul la gât, cuțitul la gât, trebuie să o înțelegeți odată, am fost silit să tai pentru ca pe urmă, după ce am tăiat, să fac ceea ce face orice bun chirurg, să caut să lipesc cele două capete ale rănii pe care am tăiat-o în carnea mea însumi.

Și ce am constatat acolo la minister? Am constatat că acei care aveau drepturile înscrise prin lege, care nu s-au plătit de la 1927 - începeți prin a vă socoti cu d-voastră înșivă și pe urmă întorceți-vă către mine - aceia dau în judecată Statul. Și Statul, Ministerul Instrucțiunii, este condamnat în fiecare săptămână și condamnat în astfel de împrejurări că, dacă nu plătește atunci, în fiecare zi crește datoria și avem în curând perspectiva de a plăti de patru ori mai mult decât suma pentru care a fost condamnat ministerul.

Iar, pe de altă parte, am găsit încă un lucru: am găsit sporuri care se produceau în cursul anului. Credeți d-voastră că este natural ca sporurile acestea să fie înscrise în cursul anului? Vă întreb: pe baza cărui capitol din buget? Sau avem noi un fel de buget, care să poată fi neconținut crescut față de ceea ce se petrece în cursul anului? Sau este aproape de mintea oricui că aceste sporuri nu pot să fie calculate și trecute în buget decât în anul următor.

Și atunci ce am prevăzut eu? Nu vă mai uitați, nu mai recurgeți la mijloace pe care vi le dă inteligența d-voastră, ațâțată de un spirit de opoziție, ci înțelegeți că vă vorbește un om cinstit și un om de bine (*aplauze prelungite pe băncile majorității*). Ce interes am eu să combat corpul din care am trăit și în mijlocul căruia, chiar dacă voi fi pensionat, voi continua, gratis, cursurile mele la Universitate și voi muri în mijlocul studenților mei (*Aplauze prelungite pe băncile majorității și pe acelea ale Partidului Național Liberal al d-lui Duca*).

Ce puteam face eu acum? Ministerul de Finanțe mi-a spus: noi tot nu plătim, nu este înscris în buget, nu avem de unde. Regularizăm lipsa de plată, nu creăm lipsa de plată (*Aplauze pe băncile majorității*).

Dar bine, așa de greu să fie de înțeles un lucru așa de simplu?

Și atunci m-am adresat șefului contabilității, care mi-a făcut, după regulile de contabilitate, și înțelegeți bine că acest funcționar, care este acolo de atâta vreme, pricepe mai bine aceste lucruri decât oricare dintre noi, mi-a făcut proiectul.

Cu proiectul m-am dus la Comisiunea Camerei, Comisiunea Camerei a ascultat explicațiunile mele. Eu am fost acolo și, când am plecat de acolo, eram înțeleși. Pe urmă am aflat că s-a amânat pentru toamnă.

Acum înțelegeți bine că amânarea pentru toamnă sau discutarea în momentul de față nu schimbă nimic în ce privește problema însăși.

Adevărul este că în cuprinsul anului 1931, potrivit cu bugetul rectificat, noi sumele acestea nu le putem plăti. Voiți să nu se poată plăti, fără s-o spunem? Sau voiți să nu se poată plăti, spunând: nu avem de unde, nu înșelăm lumea?

În cazul al doilea, lucrăm ca niște oameni cinștiți. Și noi suntem aci pentru a înceta ceea ce ne-a făcut mai mult rău și decât risipa, adică lipsa de sinceritate, ipocrizia demagogică (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Și dacă e crud că lovim în drepturile oamenilor, e și mai rău să creăm speranțe pentru ca imediat să avem intenția de a lovi în aceste speranțe.

Și acum eu voi da cuvântul d-lui Brătescu, colegului meu Brătescu, a cărui luciditate de cugetare d-voastră ați putut-o aprecia, ca să găsească mijlocul să iasă din această stringență bugetară, să găsească mijlocul ca, în loc să se amâne până la bugetul anului nou - căci de aceasta este vorba - să găsească mijlocul să facă în altfel. Eu nu cunosc toate resursele finanțelor care îndreaptă, cum nu am cunoscut toate mijloacele finanțelor care ruinează. D-sa este liber să propună ce soluțiune vrea. Cum aceasta este o anexă la buget, cum aceasta privește finanțele, eu voi fi cel dintâi care voi vota propunerea de modificare, dacă se găsește, dacă specialistul d. Brătescu o va găsi.

Dar eu nu pot să închei această declarație fără un îndemn. D-lor, noi suntem aduși aci cu de-a sila pentru a face un lucru greu, de care ne doare.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Cer cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Vă rog tratați-ne așa. Nu ne tratați ca pe oameni vechi, care întrebuințează metode vechi și cărora să li se poată opune metodele vechi. Schimbați-vă metodele. Și dacă schimbând metodele, veți găsi două lucruri: întâi că suntem mai proști decât alții, și al doilea că a doua zi după ce ne-am duce noi de aici, găsiți oameni care să facă același lucru mai bine, cei dintâi care vă vor mulțumi vom fi noi. Dar relațiuni france, de o sinceritate absolută. Și nu numai aici, dar vă rog și în presa care zi de zi alarmează țara în contra intențiunilor noastre și pe care o citesc rînd cu rînd ca să crească în sufletul meu debitul acestei țări față de munca mea și de intențiile mele. Și în atitudinea d-voastră și în presă fiți ceea ce suntem noi față de d-voastră: apărătorii cu durere ai unor interese pe care nu noi le-am adus în stadiul dureros în care se găsesc (*Aplauze prelungite și îndelung repetate. Adunarea ovaționează îndelung în picioare*).

Răspunde lui Gr. Trancu Iași

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le profesor, când sunteți aici sau când nu sunteți aici, avem aceeași admirațiune pentru d-voastră. Stenograma de ieri stă dovadă că am prea mărit meritele d-voastră și dragostea d-voastră nebanuită și nețărnută pentru școală. D-le prim-ministru, dacă m-am urcat ieri la tribună să protestez contra prezentării acestui proiect de lege este pentru că în acest proiect, sunt sigur că fără știrea d-voastră, s-au strecurat unele dispozițiuni de natură să lezeze numai o singură categorie de oameni. D-voastră, cu simțul d-voastră înțelegător, o să vedeți, din cele ce voi spune astăzi, și de altminteri ați înțeles dinainte...

D. profesor N. Iorga: Să mi le spuneți prin scrisoare.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Știu că ați adoptat sistemul scrisorilor; dar când aveți 400 de scrisori de citit, mi-e frică că a mea, venind peste aceste 400, nu va căpăta răspuns.

D. profesor N. Iorga: Aveți o scriere feminină, care mă va îndemna să deschid imediat plicul (*Ilaritate*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Nu știu dacă este mai feminină decât a d-voastră, dar eu, când recunosc scrisul d-voastră, îl citesc înaintea oricărui scris chiar... feminin (*Ilaritate*).

D-le prim-ministru, am atras întâi atențiunea asupra lucrului următor: de ce o singură categorie de oameni, respectiv membrii corpului didactic, să sufere față de celelalte categorii?

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie să răspund; pentru că noi am făcut economii până acum la material, n-am făcut economii la funcționari. Dacă aș fi vrut să fac economii la funcționari, mi-ar fi ajuns spectacolul de acum două zile când am împărțit recompense la funcționarii Ministerului Instrucțiunii și am văzut că jumătate dintr-înșii trebuie trimiși într-un sanatoriu.

Ei bine, eu n-am curajul să tai la funcționari; prin urmare, am tăiat la materiale, am tăiat la drepturi de acelea încă neclare sub raportul bugetar; căci ministerul meu, împreună cu acela de Război, mănâncă cea mai mare parte a bugetului. La celelalte ministere nu este altceva decât plata funcționarilor, deci pentru moment nu putem tăia.

Iată, aci am grămezi de scrisori de ale oamenilor, care zic că se aruncă înaintea trenurilor dacă li se suprimă cele mizerabile 3 - 4.000 lei cu care țin o casă de copii. Din cauza aceasta, la noi a trebuit să facem economiile cele mai grele, pentru că nu putem să aruncăm în stradă familii întregi care să piară de foame, și nu din vina noastră, pentru că nu noi am creat aceste funcțiuni inutile, ci este un întreg bagaj din trecut.

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, vreau să vă atrag atenția asupra unui lucru.

D. profesor N. Iorga: Lăsați-le la toamnă. Știți, se zice că toamna se numără bobocii. Cum să discutați d-voastră acum de bobocii care nu s-au născut încă? (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: În materie de boboci, o să vorbim între patru ochi, și voi avea o delectare discutând cu d-voastră această chestiune.

D. profesor N. Iorga: Voi vedea cum clociți d-voastră¹ (*Ilaritate*).

NOTE

1. Discuția a continuat și N.I. a spus: „Domnle Trancu Iași, aici este un sudatoriu contra obezitității, pentru noi amândoi”. Gr.T.I.:”Domnule prim ministru, când o categorie așa de mare suferă, vă rog să nu faceți glume”. N.I.: „Dacă vă supără! Și eu am scăzut cu câteva kilograme”.

Răspunde unei întrebări a deputatului Victor Moldovanu privind numirea unui sas în consiliul de administrație al Creditului Ipotecar Agricol

D-le președinte, d-lor deputați, în ce privește numirea d-lui Connerth, cetățean român, care are dreptul de a fi numit, oricare ar fi origina sa și limba pe care o vorbește, d. ministru al Finanțelor avea tot dreptul de a alege pe cine vrea.

Al doilea, eu am rugat de la început ca în astfel de consilii să nu se numească niciodată persoane care ar avea cea mai depărtată legătură cu mine.

Al treilea, în ce privește sensul întâii întrebări, ea face parte dintr-o întreagă serie a cărei origine, al cărei scop, și a cărei valoare sunt liber să le apreciez.

În ce privește a doua întrebare, „raporturile politice normale”, însemnează ca în România, care este o singură țară, între guvern și oricine să existe relațiuni de drept. În afară de aceasta, nu este decât înțepire și intrigă. În ce privește intriga, nu țin seamă de dânsa, în ce privește amenințările, suntem aci ca să întrebuițăm contra oricui tulbură țara toate mijloacele pe care le avem (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Ați interpretat greșit întrebarea.

D. profesor N. Iorga: Recitiți-vă d-voastră ce ați spus...

D. Octavian Goga: Să-mi dați voie, fiindcă interpelatorul face parte din partidul meu, mă simt dator...

D. profesor N. Iorga: Mă iertați, eu am crezut că face parte dintr-un alt partid. Dacă este din partidul d-voastră, cum d-voastră oferiți garanții suficiente pentru ca orice s-ar fi strecurat în forma acestei interpelări, d-voastră puteți opri mișcarea care ar fi numai în dauna statului român, aprecierea cu privire la origina politică, nu personală, a acestei întrebări o retrag.

D. Octavian Goga: Vă mulțumesc și să-mi dați voie să vă spun că această interpelare, după cât înțeleg, nu este făcută dintr-un spirit de ostilitate și toată dreptatea că dacă ar fi vorba de amenințare...

D. profesor N. Iorga: Când e vorba de valuri de nemulțumire cu care sunt amenințat, este ceva.

Polemică cu Octavian Goga pe tema atitudinii guvernului față de Ardeal

D. Octavian Goga: D-lor, eu îmi dau silința să spun aci adevărul și, faptul că m-am adresat acelor bănci a fost dovada cea mai perfectă a unui spirit de obiectivitate, dus chiar până la absurd.

Termin, d-le prim-ministru, și vă urez ca în această vreme, în vacanță, până la toamnă, să rezolvați cum veți crede d-voastră - depinde de tactul d-voastră - să rezolvați această criză care este în raporturile d-voastră cu viața politică din Ardeal. Vedeți, nu este vorba de amenințări! Cine se va ridica să tulbure ideea de Stat, printr-un gest de amenințare, d-voastră veți avea dreptul să-l puneți la locul lui!

D. profesor N. Iorga: Voi uza de acest drept!

D. Octavian Goga: Și vă asigur că acest drept va fi subliniat de consimțământul tuturor bunilor români.

D. profesor N. Iorga: Foarte bine!

D. Octavian Goga: Acesta este un adevăr...

D. I. Răducanu: Nu înțeleg, d-le Goga, de ce este nevoie de aceste declarații?

D. profesor N. Iorga: De ce credeți d-voastră că Brăila trebuie să aibă neapărat un cuvânt de spus în discutarea unei chestiuni care este între anumite nemulțumiri ardeleni și banca ministerială care va da lămuriri? Întrucât intervenția d-voastră danubiană poate să aducă lumină în această chestiune? (*Ilaritate, aplauze*).

D. I. Răducanu: Eu văd un lucru, că fac parte dintr-un partid care este proscris de d-voastră (*Protestări*).

D. profesor N. Iorga: N-am atacat partidul!

D. I. Răducanu: Pentru că d-voastră ați făcut o declarație, că d. Victor Moldovan, din Partidul Poporului, poate să vă întrebe; iar noi, din Partidul Național Țărănesc, suntem proscriși și nu vă putem întreba (*Protestări*).

D. profesor N. Iorga: Ce-ați spus, d-le Răducanu ? Aici este o Cameră unde nu se aude nici când vorbești prea încet, nici când vorbești prea tare.

D. I. Răducanu: Din cauza corului barbar al operei clasice (*Întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Mi se pare că toți, pe rând, am făcut parte din corul barbarilor!

D. I. Răducanu: Acum s-a schimbat.

D. profesor N. Iorga: Așa este politica! (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: D-lor, eu termin. Interpelatorul spunea că numai prin satisfacerea nevoilor și revendicărilor locale de acolo se poate ajunge la un spirit de o unitate organică, care să caracterizeze viața noastră de Stat, în pulsațiile ei. El are dreptate. Și eu mă gândesc: de 10 ani până acum, în toate guvernele, a fost oareșcum un obicei consacrat ca toate provinciile să-și aibă reprezentanții lor.

Eu aș crede, fără să fiu îndrumat de un spirit de exagerare, că numai atunci vom avea o desăvârșită liniște în viața noastră politică și ritmul ei va fi adus la normal, dacă acei oameni de acolo vor simți că, în guvernul de astăzi, sunt părtași și dâșii și că nu se lucrează peste capul lor, ci pentru ei și de către ei.

Având acest consimțământ, veți avea liniștea în țară. Lăsând însă impresiunea că Ardealul este politicește orfan și că aci nu-și găsește o normală îndrumare de la centru, d-le prim-ministru, dați-mi voie să cred că tocmai d-voastră care sunteți unul din îndrumătorii vieții sufletești a țării, veți fi nemulțumit. Iar atunci când veți constata că puteți să adunați laolaltă, sub ocrotirea d-voastră, aceste mari pulsații ale sufletului românesc de pretutindeni, desigur, cel dintâi veți fi mulțumit (*Aplauze*).

Voci de pe băncile majorității: Vă așteptăm.

D. Octavian Goga: Aceasta vă privește pe d-voastră, este o chestie a d-voastră, de familie, intimă. O veți putea rezolva ca partid, bine pentru d-voastră... Nu? Atunci veți cădea.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: D-lor deputați, eu am auzit în casă la mine, când eram copil, o vorbă, pe care o rețin că „tonul face muzica"! Aceleași lucruri spuse de d. Goga și de d. interpelator, au cu desăvârșire alt ton, și, fiind prezentate de d. deputat Goga, cu înțelepciune în experiență politică, și cu talentul pe care i-l recunoaște toată lumea, aceasta mă îndatorește pe mine la un răspuns.

D-voastră doriți ca în acest Consiliu de care eu n-am chemarea să mă ocup și care nu cade în atribuțiile mele, să fie reprezentat un român din Ardeal. Voi interveni pentru ca un român din Ardeal să figureze, dacă se mai poate, în acest consiliu (*aplauze pe băncile majorității*). Dar, dați-mi voie, eu n-am văzut ca principală reprezentare a românilor din Ardeal în viața României de astăzi, figurarea în consilii de administrație.

D. Octavian Goga: Dar nu este vorba de aceasta.

D. profesor N. Iorga: Este și acesta un punct de vedere (*întreruperi*). Mă rog, oameni suntem, țin seamă de acest punct de vedere, și-l voi comunica d-lui ministru al Finanțelor, și sunt sigur că nu d-nealui va fi acela care se va opune să figureze alături de un ardelean de origine germană, un ardelean român, fratele nostru cel vechi, împreună cu care au dus lupte, mulți care nu zic nimic și alții zic foarte mult, care n-au dus totdeauna aceste lupte.

În ce privește punctul al doilea, acela al legăturilor organice cu Ardealul, eu aflu astăzi întâia oară că eu n-am legături organice cu Ardealul. Până acum n-am știut. Vă rog, ce puteam eu face a doua zi după ce am venit la guvern? Să mă adresez, atunci când n-au voit să meargă împreună cei din Partidul Național Țărănesc, care sunt cei mai cunoscuți reprezentanți politici ai românilor din Ardeal, să mă adresez individual la mai mulți din șefii politici ardeleni. Am solicitat întâi pe d. Emil Hațiegan, m-a refuzat, pe urmă pe d. Tilea, care m-a refuzat și d-nealui; am solicitat pe d. Iuliu Hațiegan, care nu m-a refuzat și care și în momentul de față - și vă rog să ne lăsați pe noi să lămurim anumite chestiuni care ne privesc pe noi - care în momentul de față este reprezentantul Ardealului în acest guvern.

O voce de pe băncile Partidului Național Țărănesc: Nu-l vedem.

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie. Când a fost vorba să se numească doi subsecretari de Stat, am întrebat pe colegul nostru, Iuliu Hațiegan, și d-sa mi-a recomandat pe părintele Meteș¹, care este un mare istoric al nostru al Ardealului, îl cunoașteți cu toții (*Aplauze pe băncile majorității*). Cunoașteți rolul mare pe care l-a avut în viața intelectuală a Ardealului. Este membru corespondent al Academiei Române. Nu-mi închipui de ce d. Meteș n-ar putea să reprezinte Ardealul în cabinetul nostru, n-ar putea avea o „legătură” organică, și eu aș fi trebuit înainte de aceasta să întreb câți aderenți are d. Meteș, aderenți politici, acolo, în Ardeal? Nu înțeleg de ce un avocat care a făcut zgomot mare în jurul lui, ar putea să reprezinte mai mult Ardealul decât un om care s-a închis o viață întreagă între cărțile sale, și care ne-a lăsat una din lucrările de bază pentru istoria românilor din Ardeal, în toate domeniile (*Aplauze pe băncile majorității*). D. Hațiegan mi-a recomandat pe d. Stanciu. Eu cunosc pe d. Stanciu² și ca profesor și prin admirabila activitate modestă

pe care a cheltuit-o acolo, scoțând la lumină biblioteca aceea *Semănătorul*, care a fost o adevărată binefacere pentru satele românești din Ardeal; este un profesor eminent și azi un coleg de care avem numai să ne lăudăm.

Prin urmare, un ministru, doi subsecretari de Stat, dar pe lângă aceasta uitați un lucru.

Mai este în guvern un om căruia nu este un singur sat din Ardeal, care să-i fie necunoscut, și nu de după război, când Ardealul este prețios, ci dinainte de război, când era un oarecare risc să meargă cineva acolo - un om care cunoaște Ardealul, încă din cele mai depărtate timpuri ale cnejilor și ale voevozilor (*întreruperi*). Dați-mi voie, într-o Românie care nu poate fi tăiată în fiecare moment în bucăți, după nevoi de acestea locale care, când încearcă să se ridice la nivelul unor cerințe generale, trebuiesc respinse, în viața locală trebuiesc totdeauna ținute în seamă. Dați-mi voie să spun că ni se face nouă o foarte mare nedreptate. Și eu nu știu dacă din agitațiile, după mine condamnabile, care se fac în jurul acestui guvern, înfățișat și condus de mine de la acest loc, față de Ardeal, eu nu știu dacă din această campanie se va desface cândva acel front ardelean, cu totul nedrept, periculos teoretic și nedrept practic, ca să fim armenințați. Dar, în cazul când, pe această bază șubredă și periculoasă pentru România, s-ar încerca o lovitură, care ar trece peste capul acestui guvern și ar atinge interesele esențiale ale României, eu voi avea un sprijin, și anume sprijinul acesta îl voi avea în intelectualii ardeleni care au cunoscut România și înainte de ceasul libertății, îl voi avea în oamenii a căror largă cultură nu se poate mărgini în umbra unei clopotnițe (*aplauze prelungite pe băncile majorității*), în oamenii de devotament care nu fac în România Mare politică de interes personal, ci sacrifică interesele personale pentru binele României (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*)! Și cel mai strălucit dintre toți dușmanii regionalismului ardelean, miop, stângaci și pretențios (*aplauze prelungite pe băncile majorității*) este marele poet care e acolo, și contra d-lui Octavian Goga, om politic vorbind de la tribuna Camerei, eu cu încredere voi cere sprijin marelui răscolitor de suflete și dăruit al literaturii române, care este acel poet Octavian Goga, pe care nici politica de partid și nici instinctul regional nu-l va putea distruge (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității, strigăte de „bravo!; membrii majorității în picioare, ovaționează îndelung*).

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. Octavian Goga are cuvântul.

D. Octavian Goga: Dacă nu erau unele cuvinte care puneau un raport personal în discuțiunea aceasta, eu credeam că puteam să nu mai vorbesc, fiindcă ce am avut de spus de la această tribună, am spus. Vreau însă să se înlătore o greșală sau o aparență greșită din partea mea, d-le prim-ministru. Eu cred că d-voastră n-ați bănuțit cătuși de puțin că eu trag la îndoială bunele

d-voastră sentimente pentru Ardeal. Ar însemna întâi să fac o mare nedreptate și să abdic de la un punct de vedere moral, de care m-am călăuzit o viață întreagă. Al doilea, nu se poate, cunoscând istoria țării, să spun că d-voastră nu sunteți din aceia care se pot număra pe degetele de la o mână, făuritorii acestei frământări a sufletului românesc, care a creat România modernă; nu de aceasta e vorba și nici nu este vorba de cei doi colaboratori din Ardeal care îi aveți.

D. profesor N. Iorga: Trei.

D. Octavian Goga: (ezitând). Da... Trei!

D. profesor N. Iorga: Ne privește pe noi ce se petrece în casa noastră, fiecare să se uite atent la ce se petrece în casa lui.

D. Octavian Goga: Da, d-le prim-ministru, ezitarea mea...

D. profesor N. Iorga: Da, da, știu.

D. Octavian Goga: ...era firească, fiindcă îmi dădeam silințele să-i încadrez în albia frământărilor și năzuințelor noastre din trecut...

D. profesor N. Iorga: Politica se poate face cu oricine, dar psihologii literare cu un scriitor, nu se pot face. Ne cunoaștem metodele (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Atunci eu nu trag la îndoială nici una din calitățile intelectuale pe care le au colaboratorii d-voastră din Ardeal, însă cred că este bine să facem o linie de demarcație bine fixată între vrednicia intelectuală și activitatea politică, și trag această linie de demarcație fiindcă eu cred că pot să îndeplinească un rol pe care li-l acordați d-voastră și aceasta n-ar fi pentru un guvern o bază politică. Și ce înseamnă o bază politică? Înseamnă legătura aceea cu tot valul molecular.

D. profesor N. Iorga: Este un limbaj care mă depășește.

D. Octavian Goga: ...cu milioanele de atomi care constituie sufletul românesc dintr-o provincie. Nu se poate, d-lor deputați, guverna decât prin prisma revendicărilor locale, care trebuiesc văzute și satisfăcute (*Aplauze pe băncile opoziției și alte câteva bănci din majoritate*).

Vă spune acest lucru un om care 12 ani a tot luptat, pentru a consolida relațiunile dintre țara mamă și Ardeal, și care n-a prea fost tocmai mult ajutat până acum în acest centru.

D. profesor N. Iorga: Nu mă privește.

D. Octavian Goga: Nu, nu vă privește pe d-voastră acest lucru... Un om care a luat contact cu realitatea și cunoaște această realitate. Dacă vreți să nu nască mișcări regionale și dacă vreți să înlăturați nemulțumiri, care pot să fie speculate, atunci vă rog să căutați să satisfaceți cât mai mult aceste nevoi locale ale Ardealului, prin oamenii de acolo, care ei să fie colaboratorii d-voastră.

D. profesor N. Iorga face un gest de nedumerire.

D. Octavin Goga: Nu este de ajuns?! (*Ilaritate*). Aceasta este realitatea. Cât privește, d-le Iorga, primejdia care poate să fie, sau ideea pe care ați avut-o o clipă de a crede că pot să se întrevadă nori negri, care să primejduiască unitatea bazei noastre de stat? Aceasta nu există (*Aplauze prelungite*).

Eu constat acest adevăr: noi, ardelenii, fără deosebire de partid, bine înfiți cu piciorul nostru în solul patriei, ne dăm perfect seama că după ce odată ne-am încleștat la olaltă, nici o putere nu poate să ne smulgă din brațele fraților (*Aplauze unanime prelungite*).

Prin urmare, nu poate să fie vorba de curenți de gândire primejdioase, care să atingă osatura vieții noastre de Stat, ci poate să fie vorba de dezagrame ale rului politic cotidian, care fac mult sânge rău și care se pun ca un obstacol în fața unei guvernări, chiar atunci când are cele mai bune intențiuni, cum sunt ale d-voastră. Aceasta am avut de spus (*Aplauze pe băncile opoziției*).

D. Victor Moldovan: D-le prim-ministru. ... (*Înteruperi*). D-le prim-ministru, n-ași vrea să rămâie nelămurită o chestiune personală. N-am fost condus de nici o adversitate față de d-voastră...

D. profesor N. Iorga: Eu vă cunosc de mult; sunteți unul din cei mai de treabă tineri din Ardeal. Eu v-am cunoscut când erați și sub conducerea mea și sub conducerea altuia, față de care, în momentul acela, d. Goga n-avea cele mai bune sentimente. Dar eu eram alături de acela în organizațiunea pe care o conduceam și unul și altul.

În privința caracterului și intențiunii d-voastră, n-am cea mai mică îndoială; dar este obiceiul la noi să întrebuițeze cineva, pentru prezent, un limbaj de trecut.

Limbajul pe care l-ați întrebuițat d-voastră era foarte bun altădată, față de alți oameni și pentru alte scopuri. Vă asigur că ați tras cu pușca în apă, fiindcă ceea ce doreați d-voastră, se spune altfel, atunci când se vorbește cu altfel de oameni, decât cu oamenii cu care erați deprinși - doar ne cunoaștem de atâta vreme - să-i învățați de la tribuna aceea.

Eu n-am păcatele acelora. Și prin urmare, față de mine și de intențiunile mele nu se poate potrivi tonul pe care d-voastră l-ați întrebuițat.

D-voastră, dacă sunteți tot cel vechi, aveți un singur lucru de spus: „d-le, ideile mele le-a înfățișat cu o admirabilă elocvență șeful meu actual, d. Goga. Eu sunt de aceeași părere cu șeful meu”, decât să interveniți din nou și prin cine știe ce nepotrivire de ton să ridicați din nou un proces care s-a mântuit pentru toată lumea și pentru mulțumirea tuturor.

Vă asigur că orice proces de acest fel, adus de aici, nu face altceva decât să trezească speranțe, pe care le știu zadarnice, la inamicii noștri comuni.

Dacă mă forțați, vă voi aduce, din presa maghiară din Ardeal, nu o invitație la colaborare, dar sute de invitații de colaborare către românii din Ardeal, împotriva, nu a guvernului pe care îl reprezint eu, ci, peste capul membrilor acestui guvern, împotriva dăinuirii României înseși.

Mulțumiți-vă cu cuvintele pe care le-am ascultat, le-am aprobat și cu care suntem mulțumiți; și nu acordați aceloră, din mâinile cărora abia ați scăpat, satisfacția pe care ei nu o merită și care pe noi ne doare (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Victor Moldovan: D-le prim-ministru, n-aș voi să las nici o umbră de bănuială asupra intențiilor mele, curate și bune în ce privește persoana d-voastră.

Nu este un român din Ardeal care să pună la îndoială bunele intenții ale d-voastră și dragostea ce o aveți pentru întreg Ardealul și pentru ardeleni.

Eu sunt un ardelean care știu să vă apreciez și cunosc activitatea d-voastră din trecut, așa cum a arătat-o, în cuvinte atât de frumoase, d. Goga. Și noi suntem conduși de cele mai bune intenții și de intenția de a colabora cu d-voastră. Dovada este că în seara aceasta este o întrunire a ardelenilor, indiferent de partide, sub conducerea ardelenilor din majoritate, pentru a discuta proiectul de lege al d-lui ministru al Justiției.

Prin urmare, noi trăim în cea mai bună înțelegere și avem intenții de colaborare, intenții curate și voim să vă ajutăm pe d-voastră împreună cu toții, din toate partidele, ca să putem să scoatem țara din împasul în care se găsește (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Prin urmare, dacă am luat cuvântul aici, am făcut-o numai pentru aceea ca în sufletul meu să fie liniște, ca d-voastră să nu aveți nici cea mai mică umbră de îndoială asupra bunelor mele intenții.

D. profesor N. Iorga dând mâna d-lui Victor Moldovan: Vă mulțumesc foarte mult! (*Aplauze prelungite*).

În continuare, dialog cu Ștefan Cicio Pop

D. Șt. Cicio Pop: D-lor deputați, regret foarte mult că am fost de față în această ședință. O regret, pentru că îmi propusesem ca deocamdată să înconjur să fiu față în față cu d. Iorga, ca adversari politici, mai ales că, aproape până la dizolvarea Parlamentului, de la Unire încoace, am lucrat împreună ca prieteni - aș putea zice chiar și de principii, de vederi și de metodă - și eu am zis: să lăsăm să treacă un timp oarecare, să se desfășoare lucrurile, după cum se vor desfășura, să stăm la o parte, și eu să nu fiu silit să vin aici să vorbesc contra d-lui Iorga.

Dar prin răspunsul pe care l-a dat d-lui Moldovan, d-sa face într-un mod destul de ciudat clasificarea partidelor. D. Moldovan a avut parte de un avertisment foarte aspru, numai din păcatul d-sale că nu a spus: d-le Iorga, să știți că eu nu aparțin Partidului Național Țărănesc, ci Partidului Poporului. (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: D-le Cicio Pop, dați-mi voie o singură întrebare. D-voastră, care sunteți un venerabil luptător pentru drepturile românilor din Ardeal, și de la tribuna de președinte, când era atacată onoarea d-voastră, atunci vă aduceți aminte cum m-am ridicat eu și am apărat această onoare împotriva calomniilor; vă rog să nu uitați că eu am însemnările mele, eu vă pun o întrebare în legătură cu mine: dacă presa ar întrebuița față de d-voastră și de prietenii d-voastră limbajul pe care-l întrebuițează *Patria*³ și *Vestul*⁴ față de acest guvern de oameni de treabă, nu ați putea bănui d-voastră că, de câte ori se repetă aceleași acuzațiuni, acuzațiunile acestea sunt în legătură cu aceiași oameni cari lucrează așa? Doriți d-voastră ca partidul d-voastră, care este pentru mine o grupare de români onești și patrioți, doriți ca acest partid, în ce privește partea sa ardeleană, să nu fie niciodată bănuț de intențiuni rele față de noi? Vă rog să binevoiți a invita pe redactorii d-voastră de la *Patria*, ziar oficios și de la *Vestul*, să considere guvernul român altfel decât ca o adunătură de făcători de rele (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: D-le profesor, la aceasta vă răspund numaidecât.

D. profesor N. Iorga: Să nu avem un limbaj în Cameră și un altul în redacție (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: În privința aceasta, vă rog să binevoiți a mă dispensa să iau responsabilitatea pentru ceea ce se publică în presă, pentru că aș putea să spun că am citit și în alte locuri, în altă presă...

D. profesor N. Iorga: Unde? Vă rog, unde, în care ziar oficios, reprezentând acest guvern sau având legătură cu dânsul? Arătați-mi un rând în *Neamul Românesc*⁵, care să conțină ofensă pentru onoarea d-voastră.

*O voce de pe băncile Partidului Național Țărănesc: Ordinea*⁶, *Viitorul*⁷.

D. profesor N. Iorga: Cum? D-voastră, sunteți așa de noi în materie de politică românească încât să credeți că organul oficios al meu este *Ordinea*? (*Ilaritate și aplauze pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: Vă rog să binevoiți, d-le profesor, a mă dispensa de răspuns, pentru că nu vroiesc să spun că chiar și în *Neamul Românesc* au fost cuvinte foarte grele.

D. profesor N. Iorga: Îmi permiteți să vă spun că nu este exact; și că, la vârsta mea și la vârsta d-voastră, nu se vorbește decât de astfel de lucruri care pot fi dovedite (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Noi, moșnegii, vorbim altfel (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: D-le profesor, să mă ierțați, chestiunile acestea sunt individuale...

D. profesor N. Iorga: Când s-au adus lucruri împotriva d-tale, eu te-am apărat.

D. Gr. N. Iunian: D-le Pop, nu mai întrerupeți mereu pe d. prim-ministru. (*Ilaritate*).

D. Șt. Cicio-Pop: Am lucrat împreună cu d-sa, când d. Iorga prezida Camera, iar eu avem onoarea să stau acolo ca președinte ad-interim al Consiliul de Miniștri și ne-am înțeles destul de bine.

Eu am spus să aibă bunătatea să mă dispenseze de răspuns, să mă lase să nu mă ocup cu presa, pentru că nu iau nici o răspundere despre cele ce se scriu în presă și am cutezat a spune că în *Neamul Românesc* s-au spus lucruri jignitoare și o afirm din nou, cu toată răspunderea bătrânețelor mele, cărora nu le este permis să mintă (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

Prin urmare, nu mă siliți să spun mai mult, dar despre altceva este vorba. Este vorba de tonul răspicat care se întrebuițează numai în cazuri extreme, când ar exista pericol național, aproape amenințător, când ar putea să fie în țară unele partide care să pericliteze unitatea națională și care să jicnească unirea noastră, înfăptuită cu atâta jertfă. Aceasta mă îndeamnă să spun aici că nu pot exista partide românești în această țară care să jignească vreodată marele templu sfânt al neamului românesc, făurit cu atâtea jertfe milenare (*Aplauze*).

Rog pe d. profesor Iorga, dacă vede în firea noastră ceva care îi displace, fiindcă nu aprobă politica d-sale, pe care nici eu nu o aprob, cu toată stima pe care o am și cu toată dragostea pe care o am, am avut-o și o voi avea până la mormânt, să ne ierte. Orice fel de critică care se aduce oficial aci sau în presă, să fie primită cu bunăvoință și cu obiectivitate. Da, dacă d-sa crede că partidul acesta este dârz, că partidul acesta are conștiința că este un factor în Statul acesta, atunci da, d-le profesor, ne găsiți față în față cu d-voastră și ne vom manifesta ca un partid democratic național, hotărât a-și apăra drepturile, chiar - cu durere - și contra guvernului d-voastră (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

De aceea, d-le profesor, tonul ridicat m-a silit să vin aici, tonul amenințător cu care d-voastră ne spuneți că va trebui să recurgeți vreodată la mijloace excepționale în contra unor partide. Aceasta ar fi trist. Să ne apere Dumnezeu și cei care veghează asupra noastră, să vie vreodată acea tristă epocă, când un guvern al României Mari va trebui să se ridice și să recurgă la mijloace excepționale pentru a apăra unitatea pe care și noi am înfăptuit-o, pentru care și noi am luptat (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D-le profesor, vă place or nu d. Maniu?

D. profesor N. Iorga: N-am vorbit de d. Maniu.

D. Șt. Cicio-Pop: D. Maniu este conducătorul nostru, el are o inimă curată, el nu este o creangă uscată cum credeți d-voastră sau ceva care stă după o clopotniță, undeva, ca într-o sihăstrie. El este un bărbat care și-a jertfit toată viața pentru un singur ideal, unirea noastră a tuturor (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

Puteți să-l atacați, puteți să nu fiți mulțumit de politica lui, dar cred că nu sunteți îndreptățiți să vorbiți astfel despre dânsul, cu un fel de dispreț.

D. profesor N. Iorga: Am vorbit eu de d. Maniu?

D. D. R. Ioanițescu: Când ați vorbit de un avocat fără zgomot.

D. profesor N. Iorga: Eu nu vorbesc în aluzii. Când este să lovesc, spun omului pe nume, dar nici prin cap nu mi-a trecut să insult pe un om care nu este aici și a cărui politică numai dânsul are dreptul de a o hotărî. Bună, rea, îl privește. Dar cine l-a ofensat?

D. D. R. Ioanițescu: În această chestiune toată lumea a înțeles că vizați pe dl. Maniu. Noi suntem însă mulțumiți de declarația pe care ați făcut-o.

D. profesor N. Iorga: Au înțeles oameni mai deștepți decât mine.

D. D. R. Ioanițescu: Suntem mulțumiți cu declarația pe care o faceți.

D. profesor N. Iorga: Au înțeles oameni mai deștepți decât mine, dar eu nu am înțeles.

D. Șt. Cicio-Pop: D-le profesor, vă rog să luați act că niciodată în acest Stat binecuvântat care se numește România, nu a trebuit să se ridice nimeni în contra Partidului Național Țărănesc, să-l învețe ce este patriotismul și jertfa, (*aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*). Iar cei care au continuat această operă, poate oameni mici, neînsemnați, vrednici să ne privești de la înălțime, suntem însă mandatarii aceluia curent sănătos care a făcut Alba Iulia și care a dus pe Alexandru Vaida Voevod în Parlamentul ungar să strige înaintea lumii întregi că ne desfacem de Ungaria și ne alipim către patria mamă (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

Pe noi, aceștia, să ne batjocoriți?! Vă rugăm, cel puțin, să ne lăsați, cum ați binevoit a o mai spune la Arad, că ne puneți la odihnă, să ne lăsați să stăm la odihnă, cât vom gândi noi că este necesar, și fiți încredințat, d-le profesor, că nu vă vom urî niciodată, orice ați face, pentru că avem convingerea că nu peste mult, iar la noi vă veți întoarce (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, d-lor deputați, nu a scăzut întru nimic simpatia și stima pe care o am pentru veneratul meu prieten Cicio Pop. Sentimentele d-sale sunt foarte sincere; le-a exprimat într-o formă foarte caldă, așa încât, natural, eu am și astăzi considerație pentru reprezentantul acesta, admirabil, al splendidei epoci romantice din Ardeal. Dar un lucru aș vrea să mai rectific.

Este adevărat că noi ne-am văzut la Arad și - vezi ce înseamnă să fie cineva om de omenie, ca mine! - eram cu toții foarte obosiți și abia ne țineam pe picioare, sub soarele acela fierbinte. Și, cum este obiceiul, în loja regală aveam loc eu și d. general, ministru al Armatei. Și atunci m-am ridicat de pe scaunul meu și am oferit acest scaun d-lui mareșal Averescu, iar scaunul celălalt a fost ocupat de d. Ciceo Pop. Am stat în picioare două ceasuri. Aceasta a însemnat „punerea la odihnă” a veneratului meu prieten. Și chiar dacă mi s-o întâmpla și altădată să cedez scaunul meu unui om mai bătrân, eu tot o fac, cu riscul de a auzi ceea ce am auzit astăzi (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. Ștefan Meteș (1887-1977), director al Arhivelor Statului din Transilvania între 1922 și 1949. Istoric laborios, cu lucrări care nu și-au pierdut interesul. V. *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria*, Arad, 1918; *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, Cluj, 1935. Apoi, *Bibliografia scrierilor lui N. Iorga*, București, 1913.
2. *Semănătorul*, 1901-1910, revistă literară săptămânală. Directori: Al. Vlahuță și G. Coșbuc. N.I. a fost director între 1905 și 1906. În comitetul de redacție figurează Ion Scurtu.
3. *Patria*, foaie de expresie națională, 1897-1900, Cernăuți. A apărut de trei ori pe săptămână. Redactori: Dim. Bucevski, Erast Levescu, Valeriu Branște.
4. *Vestul*, 1930-1945, Timișoara, foaie culturală, economică și socială. Fondator și proprietar, Sever Bocu.
5. *Neamul românesc*, publicație național democrată, București, 1906-1907, 1908-1916; în timpul ocupației germane, 1916-1918, a apărut la Iași. 1919-1940. N.I. a fost director între 1906-1918 și 1919-1940.
6. *Ordinea*, București, 1907-1913, al Partidului Conservator Democrat; inspirat de Take Ionescu.
7. *Viitorul*, București, 1907-1916, 1918-1938, 1944-1946, cotidian liberal.

Pentru o biserică arhiepiscopală armeano - gregoriană

EXPUNERE DE MOTIVE

Armenii sunt printre cei mai vechi locuitori ai pământului moldovenesc, unde, venind din părțile „tătărești” ale Caffei, în Crimeia, ei s-au așezat înainte chiar de întemeierea statului românesc, în Siret și Suceava, întinzându-se apoi la Botoșani și Iași, de o parte, la Roman de alta, cei de la Focșani fiind mai noi, abia din secolul al XVII-lea, când s-a întemeiat și târgul.

Pretutindeni ei au întemeiat mari biserici de zid, în același stil ca și ale românilor: astfel cea de lângă Suceava (Zamca, lângă casa Hagigadar), de la Iași, cele două din Botoșani, din Roman, unde se păstrează o Evanghelie din al XIV-lea veac.

Organizația lor religioasă, sub șefi ale căror nume, după 1500, se cunosc în parte, fără să aibă un caracter oficial, era sub protopopi, la Suceava, unde orașul avea și un șoltuz armenesc și chiar sub episcopi.

Armenii munteni sunt de o mai nouă origină. Veniți în veacul al XVIII-lea, ei erau supuși bisericeste unor vizitatori trimeși de Patriarhul lor.

La 1836, armenii trecuți în Basarabia, capătă recunoașterea bisericii lor sub un episcop sau arhiepiscop; „Ograda armenescă de la Chișinău arată importanța coloniei”.

Marele număr al armenilor din România, mai ales după imigrația provocată de suferințe fără nume, care sunt o pată pentru civilizația lumii, a făcut tot mai necesară recunoașterea unei singure arhiepiscopii peste cele 35 de biserici supuse de la 1821 unui șef rezidând în București și sfințit de șefii religioși ai nației.

În condiții corespunzătoare legii Cultelor (art. 28), s-a alcătuit deci acest proiect de lege pentru o biserică arhiepiscopală armeano-gregoriană, care nu cere pentru moment un sprijin bănesc al Statului¹.

Prim ministru și ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor,

NICOLAE IORGA

NOTE

1. Consiliul Legislativ a atras atenția că trebuie văzut cu ce sume intervine Statul în susținerea instituției.

Ședința din 14 iulie 1931

La proiectul de lege cu privire la avantajele acordate asociațiilor pentru îmbunătățiri funciare

D-le deputat, eu care sunt responsabil, ca președinte al Consiliului de Miniștri, pentru opera aceasta de legiferare, nu pot să primesc acuzațiunea care ni se aduce prin presă și de aci de la tribună, că noi venim cu legi pripite pe care le-am inventat în 24 de ceasuri. D-voastră să știți un lucru, suntem oameni care am trăit o viață, n-am guvernat niciodată și tot timpul acesta ne-am gândit la anumite idei, am cules anumite informațiuni; noi venim cu roadele cugetării unei vieți întregi (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Văd că suntem tratați parcă am fi niște oameni de 25 - 30 de ani care vin și iau ceva din cărți. Este dureros că d-voastră nu pătrundeți partea de originalitate națională românească cuprinsă în aceste legi. Pentru prima oară oameni de studii, la o vârstă înaintată de 45 ani, 50 de ani, vin și încearcă a crea un lucru îndrăzneț, sprijinit pe realitatea națională.

Nu ne ofensați. Vă rugăm să ne combateți - și acest îndemn trece peste aceste ziduri, pentru presă - combăteți-ne cu cea mai mare hotărâre, dar vă rog nu ne ofensați, prefăcându-ne într-un fel de secături grăbite care nu suntem noi (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Al Lucian: D-le prim-ministru, Partidul Social Democrat a dat dovadă, conform puterilor lui și numărului cu care este reprezentat în acest Parlament, că a luat parte la discuția aproape a tuturor legilor. Este însă regretabil, d-le prim-ministru, că la o lege așa de importantă, unde se discută trecerea de la sistemul capitalist la un sistem nou, un sistem care astăzi se discută în întreaga lume, și unde doream și noi să ne spunem cuvântul, pentru că avem o competență, regretăm că nu putem lua parte la discuția acestei legi, cu amplexarea pe care am dori-o, ca să dăm și noi unele sugestii.

D. profesor N. Iorga: Vă rog, fiți sigur, mă doare și pe mine că în chestiunile sociale nu putem să auzim mai des părerile partidului pe care îl reprezentați d-voastră.

Va trebui, la toamnă, să venim neapărat cu modificarea regulamentului Corpurilor legiuitoare, căci nu este permis să vină cineva să facă considerațiuni metafizice în jurul unor proiecte de legi, să facă un fel de joc de derviş învârtitor, până amețește el și amețim noi cu toții.

Aceasta este cauza pentru care nu puteți să luați cuvântul, acolo unde ați avea dreptul (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

După ce preopinental, deputatul PSD Al. Lucian, spusese că nu participă la discuții ca să nu devină complice „la acest sistem hibrid și superficial de legiferare”

Este o metodă veche. O viață întreagă s-a făcut neconținut așa și cred că atunci când se afirmă un lucru neadevărat, în loc să lași ca oratorul să plece de la acest lucru neadevărat, să facă silogisme false, datoria oricui, în interesul discuțiunii este să spună acestui orator: vă atrag atenția că ceea ce spuneți nu este adevărat; nu plecați de la această premisă, fiindcă veți ajunge la o concluzie falsă.

D. I. Mihalache: Cerem reciprocitate, în această privință.

D. I. Răducanu: Declar că d. profesor Iorga, care în opoziție a fost în totdeauna menajat...

D. profesor N. Iorga: Menajat?! Vai de pielea mea! (*Ilaritate pe băncile majorității*).

La proiectul de lege a constabilității

În dialog cu Gr. Trancu Iași, care spusese:

...Această gamă variată de culori, care reprezintă paleta lui Delacroix, încredințată unui perceptor de la Orhei sau de la Sighetul Marmației, cu un stilou în mână și cu hârtie indigo, punându-l să încaseze și să înregistreze după concepțiunea experților străini asupra contabilității în partidă dublă - vi se pare d-voastră că poate da rezultate?

Aș ruga guvernul să suprimе toate aceste formalități și să simplifice cât mai mult operațiunile. Am spus că se aplică contabilitate dublă de oameni simpli.

D. profesor N. Iorga: Și la oameni dubli cu contabilitate simplă (*Mare ilaritate*). Eu sunt dublu așa (*arătând în sus*), d-voastră sunteți dublu așa (*arătând în lături*) (*Mare ilaritate*).

Despre controlul preventiv, în replică cu I. Răducanu care spusese:

D. I. Răducanu: Permiteți, d-le Corteanu, unui profesor de Finanțe să vorbească despre controlul preventiv.

D. profesor N. Iorga: În privința controlului preventiv am și eu un proiect. Fiecare om trebuie să aibă câte un proiect.

Eu propun ca fiecare casier să fie închis înainte de a-și lua serviciul o jumătate de an, ca să vadă la ce se poate aștepta (*Mare ilaritate*).

Răspunde lui Aurel Dobrescu, nemulțumit că e oprit să vorbească

D-le Dobrescu, n-am nici un punct de vedere în afacerea de care vorbiți d-voastră. Dar d-voastră, ca vechi parlamentar, știți că atunci când se începe discuțiunea unei legi, ea nu se poate întrerupe. Dacă vroiți, după ce se va termina discuția, astă seară, la redeschidere, puteți cere cuvântul și prezenta cazul d-voastră.

Un vechi parlamentar ca d-voastră nu poate da un astfel de exemplu parlamentarilor noi, ca să taie discuția unei legi. Fac apel la bunul simț al d-voastră, care ați fost și ministru și care cunoașteți întregul mecanism al acestei Adunări, dacă se poate așa ceva! Aceasta este întronarea anarhiei (*Aplauze pe băncile majorității*).

La regulament, cu referire la A. Dobrescu

Eu vă promit solemn că tot ce poate fi făcut pentru ca d-voastră să vă puteți îndreptăți, se va face: și trimiterea delegaților comisiunii la fața locului, și...

D. dr. Aurel Dobrescu: Este prea târziu acum. Singura soluțiune, d-le președinte, este să se aducă în dezbateri raportul comisiunii (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: Vă rog lăsați să meargă această ședință legal. Tot ce se poate face, pentru ca d. Dobrescu să-și poată apăra onoarea, la care are dreptul să țină, pentru d-sa și pentru familia d-sale, se va face. Nu ne lăsăm influențați de nici o campanie de presă, de nici un fel de ură locală (*Aplauze*).

Dar, vă rog, încă odată, cum v-am rugat totdeauna, să introducem moravuri noi în acest Parlament.

Iată, eu m-am întrebat, când vorbea d. Ciceo-Pop, ce vrea să spună? Făcea niște gesturi teribile, am crezut că vrea să-mi ia viața, și eu țin la dânsa. În orice caz, înțeleg să-mi ia viața unul mai tânăr decât mine, dar ar fi o rușine să mă las răpus de un moșneag, și mai moșneag decât mine (*Ilaritate, aplauze*).

Toate acestea sunt foarte bune, dar trebuie să le spunem nițel mai încet, fiindcă este aci lume care ne vede pe toți (*Aplauze prelungite, strigăte de „bravo” pe băncile majorității*).

Și când, în Parlament, din vina oricui, fiindcă cineva are prea mult temperament, se vorbește astfel, în opinia publică se înrădăcinează o idee, pe care eu, cel acuzat de dictatură, nu o pot suferi; anume ideea aceasta că în

zadar cheltuiește țara bani cu un Parlament care înfățișează numai arena pentru desfășurarea, fără măsură, a tuturor pasiunilor (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: D-lor deputați, din nefericire sunt pus în situația de a interveni într-o cauză în care voiam să stau la o parte (*Întreruperi, zgomot pe băncile majorității*).

D-voastră, cei pe care nu vă cunosc și pe care v-a scos la iveală, așa de admirabil d. Iorga, să aveți amabilitatea să mă ascultați.

D. profesor N. Iorga: Nu i-am scos eu la iveală, i-au scos alegătorii care v-au adus și pe d-voastră. Când vrei să ceri unui om ceva, nu trebuie să începi prin a-l insulta (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: D-le profesor Iorga, vă rog să nu vă diminueați numele d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Lasă-mi grija aceasta mie. Când mă vei vedea țipând, așa cum țipai d-ta adineauri, atunci să-mi spui aceasta (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: D-le profesor Iorga, am venit aici, după cum v-am spus, fără nici o pretenție, însă mândri, cu mândria aceea pe care d-voastră nu ați cunoscut-o, cu mândria aceea că nu cerem de la d-voastră decât dreptate. Dacă veți găsi pe cineva vinovat, judecați-l imediat, dar nu-l maltratați (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. colonel N. Vizanti: Justiția îl judecă, nu noi.

D. Șt. Cicio-Pop: D-le profesor, să nu te superi, dar mare durere este în sufletul meu, eu care te-am iubit și te iubesc, de când am auzit cuvintele acelea grave pe care le-ai aruncat d-ta în contra noastră.

D. profesor N. Iorga: Când?

D. Șt. Cicio-Pop: Atunci când ați spus că această casă în care ați intrat trebuie să fie curățată, casa aceasta în care ați fost purtat totdeauna pe brațe și ați fost preamărit și prea cinstit (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: Aveți imaginație, d-le Pop. Imaginația tinerilor merge; imaginația bătrânilor este ceva grozav (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio-Pop: D-lor, eu am mândria că nu m-am contrazis niciodată. Pot greși, dar nu mă contrazic.

D-le prim-ministru, noi nu cerem altceva decât ca d-voastră să pedepsiți, cu cea mai mare rigoare, pe fiecare om care a greșit contra legilor. Vă rog însă să faceți repede aceasta, nu așa cum se face de 12 ani: acuzațiuni vagi, fără sancțiuni.

Iertați-mă, d-le profesor, dacă eu sunt indignat astăzi, când vine aici un prieten, pe care toată lumea l-a persecutat și nu cere altceva decât să i se aducă în dezbateri cauza.

D. profesor N. Iorga: La sfârșitul ședinței.

D. Șt. Cicio-Pop: A, iertați-mă, d-le profesor, grozav vă asemenați cu Parlamentul nostru! La sfârșitul ședinței oamenii nu mai au răbdare, toți fug.

Eu nu doresc deloc să tulbur atmosfera acestei Camere, dar mă revoltă faptul că acestui om, care suferă de 12 ani, și pe care corpul electoral, în mod permanent îl trimite aici, împotriva tuturor uneltirilor, nu i se dă dreptul să vorbească și să spună: cer să mi se facă dreptate (*Aplauze pe băncile Partidului Național-Țărănesc*).

D-nii de aici, impacienți, zic că le-am adus o insultă când am spus că au fost aduși aici de d-voastră.

D. profesor N. Iorga: A uitat toată lumea. Sunt jigniri care nu se uită toată viața și sunt jigniri care se uită imediat.

D. Șt. Cicio-Pop: A mea se uită!

D. profesor N. Iorga: Probabil.

D. Șt. Cicio-Pop: Insulta mea constă în aceea că am adus merite prestigiului d-tale, spunând că foarte mulți au venit în acest Parlament, grație acestui prestigiu al d-tale. Aceasta este grava acuzație care mi se aduce.

Prin urmare, să fim înțeleși. Și fiindcă sunt jurist și fiindcă d-voastră prea amintiți de bătrânețile mele, eu, aici, am pe prietenii liberali, care nici unul nu zice că sunt bătrân, toți mă iubesc ca pe un tânăr. Vasăzică vreau să dau dovada că nu sunt bătrân și să vă pun câteva chestiuni (*Întreruperi, zgomot*).

Eu vă propun să amânăm dezbaterea acestei chestiuni, în numele partidului, voi deobliga pe prietenul Aurel Dobrescu să se ducă la locul său, cu următoarea condițiune: pentru liniștea țării, să prindeți și să puneți la pușcărie pe cei vinovați, dar să vă apere Dumnezeu să persecutați pe un nevinovat.

D. profesor N. Iorga: Dar eu nu am nici un amestec în această afacere, d-le Cicio-Pop.

D. Șt. Cicio-Pop: Să se declare că chestiunea suspendării imunității lui Aurel Dobrescu este pusă în suspensie până când vine dosarul, ca să ne documentăm.

D. profesor N. Iorga: Da, da.

Voci de pe băncile majorității: Aceasta se înțelege de la sine.

D. Șt. Cicio-Pop: Să se trimită un avertisment, de aici din Cameră, ca să nu se mai încumete cineva să facă persecuțiuni politice, atunci când este vorba de justiție.

D. profesor N. Iorga: Dar cine o face?

D. Șt. Cicio-Pop: Am văzut, d-le prim-ministru, chestiuni judiciare de persecuțiuni care, conform legilor noastre, erau inadmisibile. D-le prim-ministru, eu foarte rar vorbesc, d-voastră vorbiți foarte mult. Cuvintele mele se adresează d-lui ministru al Justiției, să se știe că, dacă mergem de aci din Parlament, nu suntem *Vogelfrei* /proscriși/, pentru ca orice om, din răzbunare, să vie să ne atace și de aceea, cu toată nervozitatea, care se manifestă în momentul din urmă...

D. profesor N. Iorga: La d-voastră e nervozitatea.

D. Șt. Cicio-Pop: La mine e durerea.

D. Nichifor Robu: D-le președinte, în chestie de regulament, vă atrag atențiunea că în incintă se găsește Calman Blumenfeld, de la „Adevărul”, care nu are ce căuta aci.

D. N. Miclescu, vice-președinte: D-le Pop, cu tot respectul pe care-l avem pentru bătrânețile și pentru trecutul d-voastră, nu putem admite să se calce regulamentul. Ați intercalat cuvântarea d-voastră, în mijlocul discuției unei legi și țineți discuția în loc de 20 de minute.

D. Șt. Cicio Pop: D-le președinte, în momentul când d-voastră ziceți că trebuie să mă depărtez de aci, mă voi depărta. Nu am venit aci ca să provoc supărări și uri, ci am venit să fac odată pentru totdeauna precizări. Parlamentul mâine intră în vacanță. Am vroit să ridic cuvântul și să mă adresez către vechiul meu cunoscut, pe care îl stimez, d. ministru Hamangiu, să fie mai precaut și să lovească acolo unde știe că trebuie să lovească, și eu voi fi cel mai fericit, dacă pe cei vinovați, din orice partid ar fi ei, îi va lovi. Să se știe odată pentru totdeauna că România nu este un teritoriu.... (*întreruperi*), un câmp larg și bine cultivat de persecuție, unde se poate întâmpla ca de 11 ani să fie cineva sub acuzație și să nu fie judecat (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D-le ministru al Justiției, rugămintea mea este ca să înceteze sistemul acesta de persecuție politică, să nu fie cineva tulburat în libertatea lui....

D. profesor N. Iorga: Nu a existat sistemul acesta niciodată.

D. Șt. Cicio Pop: Nu admitem să fie cineva turburat în libertatea lui...

D. profesor N. Iorga: Nu strigați așa. Nu am auzit nimic, fiindcă nu-mi îngăduie locul pe care îl ocup, să admit ca un altul, fie și fost locțiitor de președinte de Consiliu, să strige la mine. Nici în casa mea, nici în școala mea, nu am fost obișnuit să strige cineva la mine (*Aplauze pe băncile majorității*). Nu vă pot împiedica de a striga, dar vă declar că nu am auzit nimic, fiindcă ați strigat¹ (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. La sfârșitul ședinței N.I. a citit decretele regale prin care erau acceptate demisiile miniștrilor M. Manoilescu și I. Hațieganu; au fost înlocuiți cu N. Vasilescu Karpen și Valeriu Pop

Prezintă proiectul privind recunoașterea Școlilor politehnice din București și Timișoara ca persoane morale

EXPUNERE DE MOTIVE

Școlile Politehnice din București și Timișoara și-au căpătat statutul lor organic de funcționare prin decretul-lege publicat în Monitorul Oficial nr. 61 din 19 Iunie 1920, ratificat de Adunările legiuitoare prin legea din 20 septembrie 1923, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 139 din 23 septembrie 1923.

Prin art. 50 din sus-zisul decret-lege s-a prevăzut că aceste școli pot primi legate și donațiuni, fără însă a se specifica că școlile au personalitate juridică proprie.

În această situațiune, dispozițiunea din art. 50 era gratuită și nu și-a putut produce efectul dorit de legiuitor, pentru că școlile neavând personalitate juridică, nu au nici patrimoniu și nu sunt nici capabile de a primi asemenea legate și donațiuni.

Astfel fiind, am întocmit alăturatul proiect de lege prin care pe de o parte propunem ca să se acorde personalitatea juridică școlilor politehnice din București și Timișoara, iar pe de altă parte acestea fiind instituțiuni publice, cu scop pur cultural, să fie scutite de orice fel de impozite sau taxe prevăzute prin legi.

Deoarece însă s-a întâmplat ca să existe până în prezent succesiuni deschise în favoarea școlilor care să nu poată fi primite de școli, dar pe care moștenitorii doresc să le recunoască și să le perfecteze, am propus prin art. 3 din lege ca formalitățile ce se vor face de acești moștenitori ca: deschideri de succesiuni, acceptarea lor, taxe de succesiuni, ce aceștia ar fi obligați să plătească, precum și actele prin care ei ar transmite școlilor legatele sau donațiunile să fie scutite de orice taxă de timbru și înregistrare și de orice alt impozit.

Ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, NICOLAE IORGA

Ministru de Finanțe, C. ARGETOIANU

Pe marginea regulamentului¹

D-le președinte, d-lor deputați, cred că s-a făcut apel la mine nu numai ca președinte al Consiliului, dar și ca ministru al Instrucțiunii, ceea ce este opus obstrucțiunii (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D-voastre afirmați lucruri pe care eu nu le pun la îndoială, dar de la birou și de dincoace mi se afirmă alte lucruri. Vedeți d-voastră în ce situație grea mă puneți.

D. Armand Călinescu: Recunosc că vă aflați într-o situație foarte grea.

D. profesor N. Iorga: Eu, pentru partea aceasta formală, aș trebui să cercetez. Nu vreau să vă jignesc nici pe d-voastră, dar fiindcă înțelegeți foarte bine în ce situație mă puneți, nici să jignesc pe președintele Adunării care afirmă altceva, și pe colegii mei.

În ce privește fondul însuși, este sigur că împotriva acestor organizații autonome este o mișcare de opinie publică și, pe de altă parte, d. ministru afirmă că întârziind votarea acestei legi ar rezulta o însemnată pierdere bănească pentru țară. Acum d-voastră aveți să alegeți între observarea unor forme ale regulamentului, cu privire la care eu nu pot avea nici o siguranță, și paguba care ar rezulta pentru țară din menținerea situației de acum² (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

În continuare

N-am spus că suntem contra partidelor politice, suntem contra degenerărilor partidelor politice (*Aplauze pe băncile majorității*).

Apoi, eu am fost multă vreme șef de partid, până în momentul când M. S. Regele mi-a încredințat puterea, tocmai fiindcă nu vroiam să fac pe șeful de partid. Prin urmare, cum aș fi putut să fiu contra partidelor, atâta vreme cât eu însumi am condus unul?

Eu sunt contra faptului acestuia, ca partidele să fie întrebuințate în afară de interesul țării și pentru satisfacerea partizanilor. Aceasta e tot.

D. V. Rădulescu: D-le prim-ministru, eu constat că în această chestiune nu există un punct de vedere unitar al guvernului.

D. profesor N. Iorga: Ba, este. Când îmi vei aduce unul care să zică „mâr”!, când voi zice eu ceva, atunci te cred! (*Mare ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. În discuție era proiectul de lege pentru modificarea unor articole din legea de administrare generală a pescăriilor Statului și amenajarea regiunii inundabile a Dunării, din 10 iulie 1929.
2. Intervine după un dialog între deputatul V. Rădulescu și G. Ionescu Sisești, ministrul Agriculturii. Cel dintâi spusese că e „vătămător” să fie lăsat ministrul să hotărască în cazul modificărilor la lege, adăugând apoi cu năduf: „Dvs. sunteți împotriva regimului parlamentar..., dvs. sunteți împotriva partidelor”.

**În dialog cu deputatul preot D. Manu pe marginea legii
privind diminuarea salariilor preoților**

Dați-mi voie să protestez. Această lege este a mea și a fost neconținut la ordinea zilei. Eu n-am nici un interes să te înșel.

În ce privește ordinea de zi, merităm noi să fim neconținut acuzați, fiindcă se introduc anumite schimbări, naturale, la un sfârșit de sesiune, în ordinea de zi, când eu de zece ori am intrat în Cameră și nu știu dacă s-a întâmplat vreodată să fi văzut, afară de vechea guvernare liberală, cu neuitatul Ferechide ca președinte, să fi văzut eu vreodată ordinea de zi afișată regulat.

Noi suntem auguri, părinte Manu și augurii, când se uitau unul la altul, nu se puteau împiedeca de a zâmbi. Uite, zâmbim amândoi! (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*).

D. D. Manu: Țin să se știe, că la această lege, a reducerii salariilor preoților....

D. profesor N. Iorga: Dar nu se poate să vorbiți după ce a trecut legea.

D. D. Manu: Am fost înscrisi la cuvânt: din majoritate, d. ministru al Ardealului și d. Titus Mălai și am fost înscris și eu.

D. profesor N. Iorga: Părinte Manu, de ce să nu-ți spun adevărul? Eu știam că vrei să ții un discurs lung. Cum știam că te interesează o chestiune, te-am poftit pe culoar și în timpul acesta a trecut legea (*Mare ilaritate și aplauze pe băncile majorității*).

D. D. Manu: D-le prim-ministru, bănuiam...

D. profesor N. Iorga: Este o glumă.

D. D. Manu: ...bănuiam ceea ce d-voastră confirmați acum.

D. profesor N. Iorga: Orice om păcălit, bagă de seamă prea târziu (*Ilaritate*).

D. D. Manu: S-au făcut reduceri la salariile preoților...

D. profesor N. Iorga: Nu! Nu! Nu, fiindcă vi s-au acordat 74 milioane și aceasta este condiția pentru care nu s-a retras această lege. Și aceste 74 milioane scrise vor fi plătite, chiar în sărăcia îngrozitoare în care ne găsim noi acum (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. D. Manu: Însă faptul rămâne fapt: s-a abrogat o lege prin care se scârșește drepturile preoțimii și aici suntem de acord, toate partidele de opoziție și cred că și mulți din majoritate sunt de aceeași părere, când protestăm foarte cuviincios împotriva acestui procedeu. Din cauza aceasta noi nu vom face tulburări în țară, d-le prim-ministru (*Exclamări pe băncile majorității, protestări, zgomot*).

Nu este menirea noastră, ca preoți, ca pe o chestiune de aceasta să ne agităm; însă avem dreptul să ne spunem răspicat cuvântul. Și ne pare foarte rău că chiar sub președinția d-lui profesor Iorga, care a scris *Sate și preoți din Ardeal*¹, s-a întâmplat un lucru ca acesta.

D. profesor N. Iorga: Dar eu dau bani.

D. D. Manu: Țiu să se știe acest lucru, că d-voastră sunteți atotputernici și faceți tot ce voiți. Dacă vreți să respectați regulamentul, îl respectați; dacă nu, nu. Dacă vreți să păcăliți pe om, îl păcăliți, și dacă nu, nu! Ați păcălit preoțimea din țara întreagă² (*Aplauze pe băncile partidului național-țărănesc*).

NOTE

1. București, 1902.
2. E sfârșit de sesiune și o anumită enervare stăpânește Adunarea încât N.I. e mereu silit să potolească spiritele. Așa, i se adresează lui D.R. Ioanițescu: „Domnule Ioanițescu, a venit vremea să te unești cu mine, ca să aducem servicii țării muncind peste datoriile noastre”. Acesta reluse o serie de teme dezbătute deja în Adunare și N.I. observă: „Domnule Ioanițescu, acesta e discurs la Mesaj. Dumneata abuzezi de indulgența d-lui președinte. Dar, d-le Ioanițescu, nu se mai poate continua în felul acesta, vă băteți joc de noi. Noi nu suntem aici ca să-și bată cineva joc de ostenele noastre”. Apoi către președinte: „Domnule președinte, dvs. trebuie să auziți tot ce se spune aici și dacă se spune vreo ofensă, trebuie s-o sancționați”. Și din nou către primul: „Repet încă odată, n-admit să-și bată joc cineva în chipul acesta de Adunarea aceasta. Amicii dvs. se strică de răs, iar dvs. vă râdeți de guvern și majoritate”. După ce D.R.I. acuzase că în consiliile de administrație fuseseră puși oameni ai guvernului, N.I.: ”Nu este în obiceiurile noastre, nu pentru aceasta am venit la guvernare. Toate numirile le-am făcut eu sau colaboratorii mei, sunt în afară de interese de partid. O să vedeți dvs. cum se vor numi inspectorii și revizorii; o să vedeți cum o să-i iau din toate partidele și mai ales din oamenii din afară de partide. Nu putem deci să primim această acuzațiune”.

Citește Mesajul regal de închidere a sesiunii extraordinare

D-le președinte, d-lor deputați, în numele tuturor colegilor mei, vă arăt cele mai bune mulțumiri pentru ajutorul pe care l-ați dat, chiar atunci când alte puncte de vedere au fost prezentate de minoritate, operei fără nici un caracter de interes de partid, care a fost încredințată acestui guvern.

În adevăr, în această lună de zile cred că s-a simțit un „ritm nou” în sentimentele noastre unii față de alții, în ajutorul pe care ni l-ați dat la orice împrejurare și, adeseori, în votul unanim sau aproape unanim care a fost constatat la sfârșitul discuțiilor noastre, s-a constatat zic, acel ritm nou care ne este, în ce privește concepția singură a legilor de un caracter românesc, local, potrivit cu nevoile noastre, fără nici un împrumut de la legislațiile străine, dar mai ales, în dorința pe care o avem cu toții de a ne întinde mâinile într-o epocă de armistițiu a unor lupte, care au durat de ajuns, pentru a putea fi amânate în continuarea lor peste un oarecare răstimp de odihnă pentru țară. Și eu sunt sigur că, atunci când vom controla fiecare, în mediul din care ne-a luat votul alegătorilor României, când vom controla dacă am făcut bine sau rău aci în Cameră, eu cred că și în cazul când nu oricare din măsurile câte s-au luat, ar putea să fie aprobate, aprobarea, țării va fi dată momentelor acestora de bună înțelegere și de lucrare pașnică și roditoare, care vor forma pentru această sesiune extraordinară un moment de reluare a celor mai bune tradiții și de pregătire a celui mai bun viitor de concordie națională pentru îndreptarea unei situații, pe care nimeni dintre noi n-a vrut s-o creeze, dar pe care cu toții suntem datori a o îndrepta (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D-le președinte, d-lor deputați, am Mesajul Regal de închidere a acestei sesiuni extraordinare (*Adunarea ascultă în picioare*).

Domnilor deputați,

Sesiunea extraordinară a Corpurilor legiuitoare a avut drept scop principal îndreptarea condițiilor financiare ale țării și simplificarea aparatului administrativ. Necesități superioare ale agriculturii și ale învățământului au făcut necesară și prezentarea unor proiecte de legi care să permită învierea inițiativei materiale și morale a societății înseși și înlăturarea piedicilor care-i stăteau în cale.

Mă bucură că la îndeplinirea acestei opere, toate partidele, ascultând călduroasa Mea chemare, au contribuit cu experiența și cunoștințele lor. (*Aplauze prelungite*). Astfel a fost satisfăcută dorința pe care o exprimam ca, în fața unor greutăți cum n-au mai fost altele, să se ajungă la o colaborare inspirată numai de grija intereselor superioare ale țării noastre iubite. Unele

legi votate unanim au căpătat astfel acea pecete a tuturor formațiunilor și personalităților politice care asigură dăinuirea lor (*Aplauze și ovațiuni îndelung prelungite*).

Întorși pentru vacanță în mijlocul acelor care v-au trimis, veți putea constata, cred, cât de mult această nouă atitudine corespunde dorințelor țării întregi, care nu cere decât discuție onestă, schimb frățesc de păreri și măsuri de o înțeleaptă concordie (*Ovațiuni prelungite*).

Mulțumindu-vă pentru cât de mult ați putut face într-un timp așa de scurt, ca să sprijiniți intențiile patriotice ale Guvernului Meu, sunt sigur că pe această cale serviți mai bine decât pe oricare alta adevăratele interese ale României și ajutați esențial Coroana în misiunea istorică încredințată Mie de voința națională (*Ovațiuni prelungite și îndelung repetate. Strigăte: Trăiască Regele Carol al II-lea*).

Eu declar închisă sesiunea extraordinară a Corpurilor Legiuitoare

CAROL

Președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor și ministru ad-interim al Afacerilor Străine,

N. Iorga

Sesiunea ordinară 1931-1932

Adunarea deputaților

Ședința din 20 noiembrie 1931

Dialog cu deputatul I. Florea¹ despre curbele de sacrificiu

Domnule președinte, domnilor deputați, domnule coleg, răspunsul meu este foarte scurt și-l dau nu numai în numele meu, dar în numele tuturor colegilor mei. Noi avem față de această Cameră în care ne place să nu deosebim adversari și prieteni, când este vorba de nevoile țării, noi avem o singură cerință: să se ajungă, cu ajutorul tuturor, la un buget pe anul viitor, care să nu întrecă puțințele dovedite de plată ale țării, bugetul de 24 de miliarde.

În marginile acestui buget veți găsi d-voastre, în comisiunea financiară sau aici, ca niște buni români, iar nu ca niște oameni de partid, vă asigur că oricine ne-ar înlocui pe noi ar plânge o lună de zile de greutatea sarcinii pe care ar primi-o, veți găsi d-voastră, noi nu putem să spunem totul, veți găsi în comisiune și aici mijloacele de a face dreptate corpului didactic, dreptate pe care nu m-am gândit niciodată a o tăgădui (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dar la lucruri imposibile nu este îndatorat nimeni, *ad impossibilia nemo obligatur*. Nimeni nu va fi mai bucuros când va vdea că acest corp, așa de merituos, când stă la școală și nu bate drumurile, cum spuneți dvs., nimeni nu va fi mai bucuros decât mine când va vedea că acest corp, când este la datoria lui, va fi satisfăcut.

Voi fi mulțumit ca profesor – situație pe care nu mi-o poate lua nimeni – și voi fi foarte bucuros ca președinte al Consiliului (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. În deschiderea acestei prime ședințe N.I. a citit Mesajul regal de deschidere a sesiunii, însoțit de o scrisoare a suveranului că nu poate participa fiind gripat. Intrând în fondul dezbaterilor a angajat o discuție cu I. Florea; acesta reproșase guvernului că a venit cu o nouă curbă de sacrificiu de 15%. N.I.: „Au venit nevoile țării”. Apoi I.F. a amintit „că toată dascălimea cuminte îl consideră dascălul dascălilor”. N.I.:”Îmi dați voie? Eu aș vrea ca în loc să-mi ceară

oamenii cumiți lucruri nebune, să-mi ceară nebunii lucruri cumiți”. I.F. a revenit la micșorarea salariilor, ceea ce provoacă replica în continuare a lui N.I. În această sesiune N.I. este prim ministru și ministru al Instrucțiunii, al Cultelor și al Artelor.

Răspunde unei întrebări puse de deputatul V. Trifu privitoare la spectacolele duminicale pentru copii

D. dr. V. Trifu: D-le președinte, d-lor deputați, am onoare a întreba respectuos pe d. ministru al Cultelor, pentru ce se permite ca duminica dimineața spectacolele, în special cele pentru copii, să devină tot mai numeroase și mereu mai momitoare, deși rânduirea acestor spectacole duminica și sărbătorile dimineața au un îndoit motiv ca să fie cu desăvârșire interzise:

1. Din punct de vedere igienic, e monstruos ca în aceeași zi o sală să fie populată dimineața, la prânz și seara, fără nici o măsură de dezinfecție, pe o vreme când bântuie atâtea epidemii așa de grave.

2. Din punct de vedere moral și social, aceste spectacole, care în mod evident au scopul de a sustrage lumea și în special copiii de la slujba bisericească, fac un rău serviciu individului, căruia i se răpește un sprijin moral și un rău serviciu societății care, îndepărtată de sânul bisericii, devine ușor prada propagandelor subversive, anticreștine și antinaționale.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Vă răspund că voi interveni imediat, pentru ca dorința d-voastră să fie satisfăcută. Și adaug încă ceva. Acum câțeva vreme am fost la Brașov, la biserica luterană. Acolo, la biserica luterană, pe la amiază, erau toți, și cei în vârstă și cei tineri, ca să asculte slujba dumnezeiască. În același moment, bisericile noastre erau goale. Și voi lua, în calitate mea de ministru și al Cultelor, toate măsurile pentru ca această părăsire a bunelor datini și a datoriilor religioase și morale ale națiunii să înceteze (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dispută cu C. Xeni pe tema suspendării și confiscării unor ziare

D. C. Xeni: D-le prim-ministru, vă rog...

D. profesor N. Iorga: Serveam pe un alt d. deputat.

D. C. Xeni: Și încă un liberal!

D. profesor N. Iorga: Opoziția are drept deopotrivă la amabilitatea mea. Nu totdeauna și guvernul are drept la amabilitatea opoziției.

D. C. Xenii: Vă rog să credeți că ceea ce am de spus va îmbrăca forma cea mai amabilă posibilă, pentru că cunoașteți condescendența specială pe care o am pentru personalitatea d-voastră. Dar acest lucru nu mă va împiedica ca, într-o chestiune de principiu de mare gravitate să vă rog respectos, d-le prim-ministru, să lămuriți Camera și dincolo de ea, să lămuriți țara asupra modului cum d-voastră priviți anumite libertăți publice, garantate prin texte constituționale (*întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Aveți răbdare, vă rog. Are tot dreptul.

D. C. Xenii: D-lor deputați, ședința de ieri o cunoașteți. Ridicasesm chestiunea confiscării și suspendării câtorva ziare.

Ridicasesm și chestiunea unui avertisment formal, interzis prin textul Constituției, adresat unui ziar popular.

Credeam că un deputat care ridică, sub forma în care am ridicat eu, o chestiune de gravitatea aceasta, fiindcă apăs asupra cuvântului de *gravitatea aceasta*, merita din partea băncii ministeriale un răspuns categoric, dacă nu din condescendență față de persoana și partidul care ridică această chestiune, cel puțin din condescendență pentru respectul principiului și intereselor țării.

N-am avut această plăcere. D. ministru de Interne a răspuns cum a răspuns, adică n-a răspuns nimic. Răspunsul însă, dacă n-a fost dat ieri, a fost dat astăzi, sub forma unui manifest semnat, în numele guvernului, de chiar d. președinte al Consiliului de Miniștri. A fost răspândit pe străzile Capitalei și ziarele de astăzi după masă îl publică în întregime.

D. profesor N. Iorga: Îmi dați voie o rectificare: d-voastră credeți că aceasta este în legătură cu ce s-a petrecut ieri?

D. C. Xenii: Întâmplarea face să fie același subiect.

D. profesor N. Iorga: Este o simplă întâmplare. Este redactat de câteva săptămâni.

D. C. Xenii: Nu face nimic, aceasta nu schimbă chestiunea de loc.

D. profesor N. Iorga: Nu pretind a o schimba.

D. C. Xenii: Pretind că o schimbă, și din contră, poate să agraveze această situațiune, prin faptul că acest apel, în loc să fie opera unei improvizații care ar fi scuzabilă, este o operă îndelung gândită, ceea ce agravează și mai mult, textul manifestării (*aplauze pe băncile Partidului Național Liberal și Social Democrat*).

D-lor deputați, în fața greutăților prin care trece România - zice d. prim-ministru - un guvern fără caracter de partid este silit să facă reduceri dureroase pentru toată lumea.

Foarte exact, și nu noi vom fi aceia care să prețuim mai pre jos de meritul lor eforturile d-voastră, de a face față greutăților prin care în adevăr trece această țară. „În asemenea condițiuni liniștea cea mai perfectă...” „Cea mai perfectă”. Să-mi dați voie, d-le prim-ministru, să nu admir prea mult expresiunea aceasta, pentru că „perfect”, este un superlativ și „mai perfect”, nici nu există (*ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Vedeți d-voastră, cu câtă răbdare primesc lecții de stil (*ilaritate pe băncile majorității*).

D. C. Xenii: D-le prim-ministru, vă rog să afirmați că se poate zice, într-o perfectă românească: „liniștea cea mai perfectă”.

D. profesor N. Iorga: Voi consulta Academia Română și vă vom alege membru pentru a lua parte la vot.

D. C. Xenii: „În asemenea condițiuni, liniștea cea mai perfectă este cea dintâi datorie cetățenească și oricine se va abate de la dânsa face un păcat”.

Și aci este bine.

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc.

La acuzația că a făcut distincție între partide

Nu am făcut nici o distincțiune între partide.

D. C. Xenii: Așa spune aci.

D. profesor N. Iorga: Ați citit rău. Preocupat de stilul meu, ați pierdut fondul (*Aplauze, ilaritate pe băncile majorității*).

Orice partid, o spun din acest loc, are dreptul să țină adunările sale. Orice partid, orice ligă politică are acest drept.

Nu are dreptul să țină o întrunire, în astfel de împrejurări, un grup de oameni care nu au nici o măsură a cuvintelor, nici un simț al responsabilității și care, când s-ar produce o nenorocire, nu am ști unde să-i găsim (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Vă spun de la început: voi asculta cu cea mai mare răbdare elocvența d-voastră expunere. În ceea ce privește punctul nostru de vedere este acesta și nu ne îndepărtăm de dânsul până la sfârșit (*Aplauze prelungite, îndelung repetate pe băncile majorității; strigăte de „bravo!”*).

C. Xenii a continuat, intervenind apoi și Gr. Trancu Iași

Și acum, d-ilor, partea cea mai gravă din acest manifest, care continuă a amenința în mod deghizat, și rog pe d. prim-ministru să ne explice ce a vrut d-sa să spună cu următoarea amenințare voalată: „înainte de a lua măsuri care ar

putea să ajungă necesare și în dorința de a păstra libertatea scrisului, deși îi recunoaștem primejdia, rugăm lumea să nu creadă în născocirile unor oameni înveninați”... și așa mai departe.

D. profesor N. Iorga: Iată ce înseamnă domnul meu.

D. C. Xenii: Dar, d-le președinte, lăsați-mă să termin.

D. profesor N. Iorga: M-ați întrebat.

D. C. Xenii: D-voastră ați făcut un regulament și am participat și eu, când eram mai tânăr, la alcătuirea acestui regulament al Camerei. Este opera d-voastră părintească.

D. profesor N. Iorga: Înțeleg ce voiți. Să continuați. Dar am crezut că mă întrebați...

D. C. Xenii: Da, dar la sfârșit.

D. profesor N. Iorga: A! cu termen!

D. C. Xenii: Vă rog, lăsați-mă să vorbesc. Regulamentul...

D. profesor N. Iorga: Credeam că sunteți nerăbdător.

D. C. Xenii: Nu sunt de loc nerăbdător. D-voastră sunteți nerăbdător. Îmi veți răspunde la sfârșit. D-le prim-ministru, eu nu sunt nerăbdător.

„Înainte de a lua măsuri care ar putea să ajungă necesare”... Ce o fi înțelegând prin aceasta d. prim-ministru? Noi avem legi. Atunci când se calcă legile, se comite un delict de presă, care ajunge în fața justiției să-l sancționeze. Amenințări nu încap. Dați în judecată ziarul, să-și primească pedeapsa.

Așa spune Constituția; așa spune legea presei. Iar în ceea ce privește întrunirile acestea sedițioase ale unor oameni fără de răspundere, pe care vă rog să credeți că un partid de ordine cum este Partidul Liberal nu poate să-i acopere, tot așa, d-le prim-ministru, îi veți da în judecată. Dar eu vă întreb ce înseamnă aceasta: „înainte de a lua măsuri, care ar putea să ajungă necesare”. Să fie oare dorința unei dictaturi? (*D. președinte al Consiliului råde*). Foarte bine că râdeți. Eu sunt încântat, fiindcă râsul d-voastră dovedește că aceste măsuri ar fi absurde.

D. profesor N. Iorga: A fost posibilă în trecut de atâtea ori. Nu voi împrumuta metodele de ieri; și vă voi spune pentru ce. Acele se iau când nu are cineva autoritatea morală; iar aceasta nu mi-o poate lua nimeni (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D-le președinte și d-lor deputați, îmi pare bine că a venit momentul când răspunsul meu nu deranjează pe d. deputat Xenii. Da, cuvintele pe care le-am rostit sunt ale mele și-mi place să-mi aduc aminte de momentul când le-am rostit. Nu se întreabă d. Xenii, de ce a trebuit să vorbesc așa în acel moment? În ce Cameră vorbeam și ce primejdie amenința presa, de a trebuit s-o apăr eu?

Dar cum n-am venit eu aici ca să înduşmănesc, era la votarea Constituției, eu nu vreau să spun care era acea Cameră, din ce parte veneau amenințări și de ce directorii ziarelor au venit și s-au rugat de mine, pentru a scăpa de o lege care se anunța amenințătoare, să rostesc aceste cuvinte? Cred că toată lumea inteligentă m-a înțeles și, prin urmare, pot să trec mai departe. D. Xenii s-a întrebat ce măsuri am eu în vedere, dacă nu toată presa, dar o anumită presă, sau și presa cea mai bună în anume momente, ar avea o atitudine care ar atinge interesele esențiale ale țării?

D-lor, eu nu mă ascund. Dacă eu aș avea să aleg, într-un moment când interesele esențiale ale țării ar fi în joc...

D. Gr. L. Trancu-Iași: În jos.

D. profesor N. Iorga: Este așa de delicată întreruperea! Corespunde cu delicatețea sufletului d-voastră.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Văd pe tatăl, văd pe fiul, dar nu văd pe Sfântul Duh.

D. profesor N. Iorga: Vă cunosc și într-un fel, și în altul.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Și eu pe d-voastră. Și la Constituție, și acum.

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc Ați terminat? Pot continua?

D. Gr. L. Trancu-Iași: Eu nu întrerup ca d-ta.

D. profesor N. Iorga: Prin urmare, dacă interesele țării ar fi în joc într-un anumit moment și eu aș avea să aleg între cea mai perfectă legalitate pentru ruina țării și trecerea, în împrejurări extraordinare, peste legalitate pentru a mântui țara...

D. Gr. L. Trancu-Iași: Dar care sunt împrejurările extraordinare?

D. profesor N. Iorga:... eu aș prefera să-mi isprăvesc bătrânețele în temniță, mântuind țara mea, decât să îngenunchi înaintea unei măsuri de ordine obișnuită, atunci când soarta întregă a țării mele ar fi în primejdie (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Dar eu nici odată, o spun foarte hotărât, tragă ori cine orice consecință, n-aș consimți să fiu asasinul legal al patriei mele. Asta nu! (*Aplauze pe băncile majorității*).

Însă, dacă d. Xenii a văzut, în manifestul menit să cheme pe toți cetățenii țării la conștiința greutăților neobișnuite ale ceasului prin care trecem, dacă d. Xenii a crezut că descopere, într-un pasagiu...

D. Al. Otetelișanu: Dar care este primejdia? Să o știm și noi! (*Protestări energice din partea majorității, strigăte de jos*).

D. profesor N. Iorga: Nu se întrerupe o frază fără a ști unde se mântuie.

Prin urmare, dacă d. Xeni crede că acolo este o amenințare, în sensul că se pregătesc măsuri ilegale contra presei, se înșeală. Și iată de ce se înșeală. Era vorba de injuriile și de calomniile pe care le-am răbdat. Nici odată n-a fost om politic și n-a fost guvern în România care să fi răbdat, în 7 luni de zile, atâtea injurii și atâtea calomnii câte le-am răbdat, fără ca din partea mea să fi fost lovit unul singur din calomnatori și dintre răspânditorii de injurii. Dar aceasta este una.

În momentul însă când întreaga viață economică și financiară a țării este în joc, și când ziare servind anumite scopuri răspândesc știri care ar aduce ruina țării, sub acest raport, lucrurile se schimbă. Măsurile care s-au luat nu au fost măsuri de răzbunare politică, au fost măsuri de asigurare a liniștei acestei țări, în momentul când totul se putea prăbuși în domeniul financiar și economic.

Iar în ce privește pretinsa amenințare, o spun foarte lămurit: nu pe ascuns și prin poliție, ci înaintea d-voastră a tuturor, aș aduce, cerându-vă votul - și nici un om cu iubire pentru această țară nu mi l-ar putea refuza - aș cere apelul nominal ca să știu cine primește și cine refuză, aș aduce înaintea d-voastră, a tuturor, măsurile legale care ar lovi pe agenții revoluției care, ascunși la spatele ordinii burgheze, cu știință - iar câțiva inconștienți sunt fără această știință - periclitează însuși mersul liniștit al lucrurilor țării, într-un moment când avem chestiuni de a căror rezolvare atârână însuși viitorul acestei țări.

Cu presa nu se poate vorbi în această Adunare. Aș dori să găsesc un loc în care să pot vorbi cu dânsa, așa cum am vorbit totdeauna, apărând, împotriva tuturor guvernelor de până acum, drepturile ei intangibile. Și atunci, dacă aș avea înaintea mea presa onestă și patriotică a acestei țări, i-aș spune: „păziți-vă ca, lovind într-un guvern care nu merită, în credința mea de om cinstit aceste atacuri, să nu loviți în însăși acea legătură de disciplină și de ascultare de puterile Statului, fără care orice societate omenească se năruie (*Aplauze prelungite și îndelung repetate. Ovațiuni de pe băncile majorității*).

C. Xenii nu s-a lăsat:

D-lor deputați, e de neînțeles însă ca d. prim-ministru să dea la Paris un interviu ziarului „Figaro”, pe care îl reproduce în întregime „Neamul Românesc”.

D. profesor N. Iorga: Nu este un interviu dat ziarului „Figaro”, este impresia unei conversații și orice om inteligent înțelege deosebirea. La Paris nu am dat nici un interviu, decât declarația scrisă care a fost reprodusă în toate ziarele franceze. Restul este interpretarea personală, foarte inteligentă, a unei conversații făcute *cum grano salis* și care trebuie înțeleasă *cum grano salis*!

D. C. Xenii: D-lor deputați, orice vină se poate aduce unui ziarist francez și încă de la o gazetă pur intelectuală, dar că nu este în stare să priceapă o conversație cu d. Iorga, vă rog să mă slăbiți! (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național Liberal. Zgomot, întreruperi, pe băncile majorității*).

D-lor deputați, în ziarul „Figaro” a apărut o impresie, dacă vreți, a unui ziarist francez care a avut onoarea să vorbească cu d. prim-ministru și conversația cu d. prim-ministru, totdeauna agreabilă și scânteietoare, a fost așa de exact reprodusă în ziarul „Figaro”, încât „Neamul Românesc” de ieri o reproduce *in-extenso* (*Ilaritate, aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Extraordinar!

D. C. Xenii: Ce se spune în ziarul „Figaro”? Și de sus până jos este aceeași notă: d. Iorga vede situația în Țara Românească în culori mai mult decât trandafirii. Și spune ziaristului francez că Țara Românească este mai puțin atinsă de criză și suferință, că hambarele sunt arhipline, că oamenii nu mai au ce face cu bogățiile...

D. profesor N. Iorga: E foarte adevărat.

Voci de pe băncile majorității: Nu este adevărat?

D. C. Xenii: ...și, d-lor deputați, ca să agrementeze această foarte optimistă declarație, d-sa, cu pitorescul acela încântător al geniului său, vorbește de casele frumos văruite, de grădinile pline de flori. Este o adevărată încântare sufletească să citești acel interviu.

D. profesor N. Iorga: Unde ați citit d-voastră aceasta¹?

NOTE

1. Discuția a continuat pe un ton acru cu Gr. Trancu Iași. Acesta spusese că l-a interpellat pe ministrul de Finanțe în legătură cu neplata pensiilor, care „a avut îndrăzneala”... N.I.: „Domnule președinte, nu se poate întrebuița un asemenea limbaj... Cuvântul este neparlamentar”. Gr.T.I. insinuase: „dictatura își arată colții și colții trebuie scoși din fașe”. N.I.: „Eu vă doresc succes în noua dvs. profesiune de dentist politic pe care ați îmbrățișat-o”.

Sedința din 23 noiembrie 1931

Dispută cu Gheorghe Tătărescu

D. G. Tătărescu:... Și d. prim-ministru Iorga, în ultima consfătuire a majorităților de acum câteva zile, a spus și a exclamat: „După mine, haosul!”

Să-mi fie îngăduit, din partea d-lui prim-ministru Iorga, să fac o reflecție. Mulți dintre noi citind această exclamațiune și căutând să pătrundă gândul impenetrabil al d-lui prim-ministru, ne-am întrebat: ce a vrut să spună d-sa: „după mine haosul” sau: „prin mine haosul”? (*Ilaritate, vii aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

Rămâne, d-lor, ca timpul și un viitor, apropiat desigur, să lămurească această enigmă. În orice caz s-a zis: un curent în contra partidelor politice.

D. profesor N. Iorga: D-le Tătărescu, am un ajutor prețios: o carte care se cheamă George Tătărescu, *Le régime électoral et parlementaire en Roumanie*, 1912, cu o foarte frumoasă dedicație, carte de care o să mă ocup când vă voi răspunde (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: D-lor deputați, eu mulțumesc cu recunoștință d-lui profesor Iorga că a păstrat între zidurile bibliotecii sale și un modest op al primei mele tinereți. Și rog pe d. prim-ministru să creadă că n-am nimic de temut, fiindcă eu, d-le prim-ministru, nu mi-am schimbat niciodată părerile și am mers totdeauna pe drumul idealismului meu din tinerețe (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

D-lor, s-a zis: un curent împotriva partidelor politice. Și examinând această justificare, voi căuta să distrug câteva erezii și în același timp să înlătur și câteva legende otrăvite cu care se caută de câtăva vreme să se intoxicheze opinia noastră publică.

Le-a plăcut amatorilor de senzațional din țara aceasta să importe de dincolo de fruntarii formule noi politice și să transplanteze în această placidă Țară Românească curente și doctrine formulate și înfiripate sub varii latitudini geografice. Printre aceste curente este și partidofobia, ura contra partidelor politice

D-lor deputați și d-le prim-ministru, nu eu voi apăra partidele de unele excese, de unele erori, de unele scoborâri pe care le pot înregistra în viața lor, ca orice alcătuire omenească. Întrebarea este dacă aceste erori, dacă aceste excese, dacă aceste scoborâri chiar, pot justifică concluzia noilor doctrine care reclamă distrugerea partidelor și eliminarea lor din viața noastră constituțională. Iată întrebarea.

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie să vă răspund și eu.

D. G. Tătărescu: V-aș ruga la urmă, fiindcă, vă mărturisesc, mi-e foarte agreabil să vă ascult, dar n-aș putea continua în condițiile acestea.

D. N. Iorga: Când am declarat eu că partidele sunt inutile? Care eu însumi am unul și care n-aș fi avut nici un motiv? Aveți dovada? Vă rog să mi-o serviți. Eu v-am spus: partid de doctrină și de unire pentru scopurile țării, da; partid pentru exploatarea bugetului, cu orice nume, nu! (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: D-lor deputați, să mă ierte d. prim-ministru, mi se pare intempestivă întreruperea d-sale. Eu analizez un curent, o doctrină nouă și în același timp manifestări îndeobște cunoscute de opinia publică. N-am spus nimic de d-voastră, nu pricep de ce ați intervenit imediat. Poate aveți ceva să vă reproșați?

D. N. Iorga: Sunt plin de păcate! (*Ilaritate*).

D. G. Tătărescu: Fiindcă altminteri, de, ce ați sărit, imediat să protestați?

D. N. Iorga: Fiindcă vă uitați perseverent la mine.

D. G. Tătărescu: Nu, era o atitudine în legătură cu cartea pe care o aveți în mână.

D. N. Iorga: Bine, am s-o pun deoparte.

Continuă dialogul polemic, acum pe tema conversiunii datoriilor agricole

...Când d. profesor Iorga a constituit guvernul său și s-a așezat pe acea bancă...

D. profesor N. Iorga: Unde stă foarte bine!

D. G. Tătărescu: ...d. prim-ministru Iorga a cetit în fața Parlamentului de atunci declarația ministerială, care constituie un fel de *Magna Charta*, un fel de bază de program, o anunțare a tuturor reformelor și a tuturor soluțiilor pe care trebuia să le execute cu prilejul guvernării sale.

D. profesor N. Iorga: D-le Tătărescu, eu te-aș întrerupe, dar, cum văd că d-ta nu primești decât numai întreruperile subsecretarilor de Stat, aștept să mă fac subsecretar de Stat și atunci am să te întrerup. Dar până atunci, pentru că nu-mi dai voie, eu tac. Te aștept la sfârșit și cum mi-o fie mie, și cum ți-o fi d-tale, atunci, vom vedea! (*Ilaritate*).

Voie la dumneata ca la Banu Ghica!

D. G. Tătărescu: D-lor, ce cuprinde această declarație ministerială care enumără toate proiectele de legi, toate soluțiile specifice și toate formulele pe care trebuie să le aplice guvernul d-lui prim ministru Iorga?

Aveți aci, în această declarație ministerială, soluțiuni pentru programul economic, soluțiuni pentru programul financiar, soluțiuni pentru programul

cultural, pentru toate compartimentele vieții Statului. Vă rog să recitiți, d-lor, această declarație ministerială. Nu veți găsi nici un singur cuvânt referitor la soluționarea chestiunii datoriilor agricole. (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național Liberal; întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Acestea sunt lucruri care se fac fără să le anunți, dacă te gândești la creditul țării, iar nu să le anunți, ca pe urmă să nu le faci! (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: Cred că susținerea d-lui prim-ministru este nefondată, fiindcă d. ministru de Finanțe a anunțat acest proiect de lege și d. subsecretar de Stat de la Domenii, în urma sa, cu cel puțin o lună și jumătate înainte ca să fi venit cu acest proiect. Eu înțeleg...

O voce de pe băncile majorității: Nu era pus la punct.

D. G. Tătărescu: poate aveți dreptate. Dar n-ați fost consecvenți cu acest principiu. În orice caz, conversiunea datoriilor agricole, anunțată într-o declarațiune ministerială, sub formă principială, nu putea să fie un act de zdruncinare de credit.

Dar în orice caz, d-lor deputați, vă rog, cercetați care este în această declarație ministerială partea aferentă la datoriile agricole. Iată ce a citit d. prim-ministru Iorga.

„Cercetarea prin controlul la fața locului a condițiilor care au făcut din țărani și din cele mai interesante clase orășenești robii unei caste de cămătari, operând în voie”... (*aplauze pe băncile majorității*) și a unui comerț de bancă, total nesupravegheat, până acum” (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Foarte bine!

D. G. Tătărescu: Prin urmare, țărani robiți de bănci și de cămătari. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Voci de pe băncile majorității: Așa este!

D. G. Tătărescu: Problema datoriilor agricole pusă în toată acuitatea și tragedia ei.

O voce de pe băncile majorității: De d. Iorga.

D. G. Tătărescu: Soluțiunea, „punerea la îndemâna datornicilor, de toate clasele, a unui onest credit mărunț, de care sigur au nevoie” (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Da! Da! Conversiunea, cum o anunțăm noi, este tocmai aceasta: ajutarea fiecărui țaran dintre cei mici - acesta este creditul mărunț - iar nu pentru acei care au nevoie de conversiune, pentru a converti ce știm noi! (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Credit pentru 5 ha, nu pentru altceva. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. I. C.Brătianu: Dacă agricultorii sunt utili țării, de ce nu-i ajutați pe toți, nu numai pe cei cu 5 ha?

D. profesor N. Iorga: Cel cu 5 ha n-a avut minte să se gospodărească; iar cel cu atâtea hectare trebuia să aibă minte să se gospodărească. (*Aplauze pe băncile majorității*)

G. Tătărescu amintise diferite soluții de redresare, între care despăgubirea creditorilor prin obligațiuni ale unui institut central

D-le Tătărescu, soluțiunile se caută în nevoile țării, iar nu în arhivele d-voastră (*Aplauze puternice pe băncile majorității și pe mai multe alte bănci*).

D. G. Tătărescu: Voi conchide imediat...

O voce: În conferința d-lui Argetoianu, de acum 3 ani, s-a indicat această soluție.

D. G. Tătărescu: Pe de altă parte, un membru al majorității, d. Stănoiu, a propus în această Cameră, conversiunea tuturor datornicilor agricoli; propunerea constituie unul din principiile de bază ale actualului proiect, care adoptă convertirea de plin drept a tuturor debitorilor posedând până la 5 hectare, dacă nu mă înșel...

D. profesor N. Iorga: Dacă nu te înșeli; apoi vezi, dacă te grăbești.

D. G. Tătărescu: ...și nu mă înșel. Or, iată ce spunea guvernul, prin glasul autorizat al d-lui ministru Ionescu-Șișești, ca răspuns la propunerea d-lui deputat Stănoiu...

D. profesor N. Iorga: Care se grăbise (*Ilaritate*).

G. Tătărescu: „Întreaga datorie nu se poate converti și nici nu trebuie convertite toate datoriile". Iată ce spunea d. ministru Ionescu-Sișești, în numele d-voastră - „nu trebuie convertite toate datoriile, pentru că sunt unele din ele care au o altă origină decât exploatarea”.

D. profesor N. Iorga: Sigur!

D. G. Tătărescu: „Noi nu putem să convertim datorii care au drept origină risipa și luxul”. Iată ce spunea d. ministru Ionescu-Șișești.

D. profesor N. Iorga: Sigur! (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: Apoi, d-le prim-ministru, dacă ziceți „sigur”, cum puteți d-voastră - și vă rog să observați că nu prejudic părerea pe care o are partidul în chestiunea aceasta, dar stau pe terenul logicei - cum puteți pe deoparte să convertiți datoriile tuturor datornicilor până la 5 hectare și în același timp să voiți să examinați origina acestor datorii?! (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie, noi nu ne-am gândit un singur moment să socotim că orice datorie a unui țăran este datorie de caracter agricol. Va fi cercetare și discriminare și se va vedea care sunt datorii agricole și care nu. (Aplauze prelungite pe băncile majorității. Aplauze ostentative pe băncile Partidului Național Liberal).

După ce G. T. spusese că guvernul e animat de „dorul de inovare, unit cu neputința în creare”

Dorul de inovare vă transportă, d-le prim-ministru, la o legiferare de fantezie; neputința în creare vă scoboară la o legiferare de plagiat. (*Întreruperi pe băncile majorității*). Iată ce caracterizează toate reformele anunțate!

D. Al. Radian, subsecretar de Stat la ministerul Agriculturii și Domeniilor: Am plagiat soluțiile de la Măldărești¹?! (Întreruperi pe băncile Partidului Național Liberal).

D. profesor N. Iorga: D. Radian, care este subsecretar de Stat, mi-a trecut mie dreptul d-sale de a vă întrerupe.

Eu vă voi declara un lucru: noi nu avem nici o pretențiune, nici la genialitatea colectivă, nici la cea individuală. Noi am venit în momentul când d-voastră, chemați cu toții de M. S. Regele, ca să faceți un Minister de salvare națională, v-ați dat în lături (zgomot, *întreruperi pe băncile Partidului Național Liberal*). A rămas d. Titulescu. Dar și d. Titulescu s-a dat în lături.

Atunci am venit noi să facem, ca niște oameni mediocri, cu mijloace obișnuite, ceea ce puteam face.

Măine veniți d-voastră, cu genialitatea d-voastră, personală, colectivă, veți face mai bine, și vă vom aplauda (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: D-le prim-ministru, dacă era vorba numai să executați ceea ce concep alții și ceea ce gândesc alții, și ceea ce soluționează alții, atunci era mai bine să lăsați locurile ce ocupați proprietarilor acestor idei și ai acestor soluții! (Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile Partidului Național Liberal; strigăte de „bravo”).

D. profesor N. Iorga: Aveți un aer de tribun, care mă intimidează.

D. G. Tătărescu: Și, mai ales, d-le prim-ministru, nu era nevoie de o formulă de guvern excepțională care, cum voi dovedi îndată, cuprinde și amenințări și primejdii pentru liniștea, pentru viitorul acestei țări!

D. profesor N. Iorga: O salvați d-voastră.

D. G. Tătărescu: ...Nu, nu era nevoie să veniți cu această formulă! Dar, d-lor deputați, nu pot să închei această expunere fără să vorbesc și de metodele practicate de către guvernul „ritmului nou”, de către guvernul d-lui profesor Iorga.

Când s-au așezat pe acele bănci, exponenții regimului au spus și au confirmat de atâtea ori: „vom face să bată peste această țară un suflu nou; vom introduce metode și practici noi în viața Statului nostru. Guvernăm fără partid și împotriva spiritului de partid, vom reface moravurile acestei țări”.

Iată ce ați declarat ieri, iată ce declarați azi, iată ce veți declara desigur cât timp veți sta pe acea bancă.

D-lor deputați, ce sunt aceste metode? Unde s-au cristalizat ele? Ce este acest suflu nou? Ce sunt aceste practici noi în viața Statului nostru?

Voi trece cu vederea primele inovațiuni ale unor departamente, primele debuturi ale guvernului; voi trece cu vederea interzicerea, săvârșită la unele departamente, a fardului și a pudrei de pe buzele și obrazul dactilografelor; voi trece cu vederea chiar această măsură eroi-comică, care a fost dezbătută aici, în această Cameră și potrivit căreia s-a interzis accesul la departamentele și autoritățile publice, parlamentarilor.

D. profesor N. Iorga: D-lor deputați, fac apel la d-voastră toți. Dacă veți mai găsi o țară de pe lume în care ministerele să nu poată lucra, invadate de oameni care nu au nimic de cerut, atunci măsura este eroi-comică. Iar dacă nu, felul de a combate un om bătrân și serios cu astfel de mijloace, acela este eroi-comic (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: D-le prim-ministru, îmi pare rău că vă supărați...

D. C. I. C. Brătianu: D-le prim-ministru, am fost la primul ministru al Franței, la d. Laval, care se întorcea din străinătate, din Statele-Unite. Erau 50 de persoane în anti-camera lui, în momentul când era mai ocupat. Ei bine, nu a trimis pe nici unul acasă, fără să-i dea audiență și fără să-l asculte (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Sâmbăta trecută am stat de la ceasurile 10 până la ceasurile 4 și așa stau în fiecare sâmbătă și primesc și pe cel din urmă cerșetor, dar în ceasuri în care nu lucrează funcționarii și în odaia unde nu lucrează funcționarii, iar aceia care au fost în casa mea știu că eu nu mai am casă, fiindcă de dimineață până la miezul nopții, orice deputat, orice senator, orice om care are ceva de cerut, vine de-a dreptul la mine. Dar, să prefac ministerele, sau să tolerez să fie prefăcute într-o cafenea, pentru orice pierdere, aceasta nu! (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

G.T. discută colaborarea N. Iorga – C. Argetoianu

...astfel d. subsecretar de Stat Munteanu-Râmnic, simpaticul subsecretar de Stat de la Interne, cu prilejul unui banchet care a avut loc imediat după alegeri, spunea că „ceea ce îi trebuie d-lui prim-ministru acum este un mare partid”. Însuși d. ministru Argetoianu, care probabil că vrea să fie pentru prima oară de acord cu d. prim-ministru, iarăși cu prilejul unui mare banchet a declarat: „ne trebuie un partid”.

D. profesor N. Iorga: Vedeți la ce mijloace meschine - iertați-mi cuvântul - recurgeți d-voastră (*Zgomot, întreruperi pe băncile Partidului Național Liberal*).

D. G. Tătărescu: Nu primesc de la nimeni asemenea calificative.

D. profesor N. Iorga: Dacă nu vă place cuvântul „meschin”, pentru a nu supăra pe d. Tătărescu, înlocuiesc cuvântul „meschin”, care n-am știut că nu este parlamentar, cu „mijloace ușoare”. La ce mijloace ușoare recurgeți.

D. G. Tătărescu: Chestiune de concepție și de apreciere.

D. profesor N. Iorga: Când ați vorbit de neînțelegeri între mine și d. Argetoianu, dacă aceste neînțelegeri ar fi fost, dacă n-ar fi fost vorba de dorința amândurora de a găsi formula cea mai potrivită, eu n-aș fi stat un moment la locul unde stau, unde m-au adus nevoile țării, pentru a suferi ceea ce sufăr și în această ședință. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: D-lor deputați, trec mai departe. Ziceam că însuși d. ministru Argetoianu a declarat cu prilejul unei festivități, că are nevoie de un mare partid. Ați crede, fiindcă aceste două declarațiuni au fost făcute cu prilejul unor agape, că au fost simple efuziuni lirice cari preced de obicei bunele digestii! Nu, d-lor, erau declarații care anticipau executarea unui program, a unui program care trebuia realizat mai târziu și care se poate preciza în câteva cuvinte: „prin ajutorul guvernării, reconstituirea partidului d-lui profesor Iorga”. (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*). Fiindcă imediat după alegeri, prefectii regimului și mai cu deosebi prefectii d-lui prim-ministru, fiindcă aici se va supăra sau nu d. prim-ministru, eu trebuie să declar că există prefectii d-lui prim-ministru și prefectii d-lui Argetoianu și la spatele acestor prefecti de prima linie sunt și alți prefecti...

D. profesor N. Iorga: Există amicii d-voastră pe care i-am ținut din cauza unei tovrășii pe care am crezut-o așa cum fac eu tovrășiiile. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

G.T. formulează noi acuze

Dacă aş fi un om rău, v-aş împacheta câteva mii de partizani ai d-voastră, pe care i-am numit fiindcă erau partizanii d-voastră, şi vi i-aş trimite la club. Dar nu vreau s-o fac.

D. Nichifor Robu: Oamenii d-voastră se plâng că nici şeful d-voastră de la Rădăuţi n-a putut pătrunde în comisia interimară şi tot liberalii terorizează judeţul.

D. G. Tătărescu: Ceea ce rămâne însă definitiv câştigat este că aveţi un partid, practicaţi, orice aţi spune, o politică de partid şi există o politică de partid la baza guvernării d-voastre, şi dacă bate un suflu nou, apoi nu bate decât suflul ipocriziei.

D. profesor N. Iorga: D-le Tătărescu, „meschin” nu este parlamentar, „ipocrit” este. Şi în materie de vocabular aveţi două (*ilaritate, aplauze pe băncile majorităţii*).

D. G. Tătărescu: Eu, d-lor deputaţi, ţin să vă amintesc că am fost, împreună cu toată generaţia mea, cândva, elev al d-lui profesor Iorga, şi de aceea vedeţi că accept unele lucruri pe care nu ar trebui să le accept (*Aplauze pe băncile Partidului Naţional Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Aceasta nu merită aplauze.

D. G. Tătărescu: Dar, d-lor deputaţi, dacă guvernul nu poate stăpâni nici una din problemele care frământă astăzi ţara noastră, dacă el nu poate soluţiona nici una din nevoile care paralizează viaţa noastră economică, guvernarea aceasta creează două noi ameninţări; realizează două puncte noi, desigur acestea neanunţate în programul „ritmului nou”: întărirea curentelor de destrămare şi descoperirea sistematică a Coroanei (*Aplauze pe băncile Partidului Naţional Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Mai bine a acoperi, decât a nu o recunoaşte. (*Aplauze pe băncile majorităţii*).

D. Armand Călinescu: Recunoaşteţi atunci că descoperiţi Coroana?

D. profesor N. Iorga: Nu, daţi-mi voie, o descoperă, ştiţi cine? Cine nu are suprafaţă (*Aplauze pe băncile majorităţii*).

D. Armand Călinescu: Dacă prin suprafaţă trebuie să înţeleg tăria legăturilor cu masele profunde, atunci recunosc că descoperă Coroana acei care nu au suprafaţă.

D. profesor N. Iorga: Vă las d-voastră masele cele mai profunde. Eu mă mulţumesc cu suprafaţa ceva mai subţire (*Aplauze pe băncile majorităţii*).

D. G. Tătărescu: Eu aşi adăuga: măcar de aţi avea-o şi pe aceea.

D-lor deputaţi, ziceam şi cred că am să pot continua, d-le prim-ministru, căci trebuie să mă adresez d-voastră, nu d-lui preşedinte, ca să pot continua.

D. profesor N. Iorga: Am devenit tânăr ascultându-te pe d-ta.

G.T. continuă critica guvernului N.Iorga:

Prin structura lui, regimul acesta nu este un regim de rezistență, dimpotrivă e un regim de întărire a tuturor curentelor de subminare care se altoiesc pe dificultățile economice și financiare ale momentului (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Înainte, când aveai un scandal în fiecare săptămână, atunci era un regim de autoritate; atunci, când se devastau sinagogile era un regim de autoritate și acum, când vorbim frumos cu oamenii, care au dreptul să fie tratați ca niște români cu intenții patriotice, iar nu ținui neconținut sub ciomag, sub pușcă, atunci spuneți că nu este autoritate! A ruinat autoritatea cine a invocat-o în fiecare zi și nu a exercitat-o niciodată (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. G. Tătărescu: D-lor deputați, domnul prim-ministru vorbește de unele manifestări anarhice care pot, evident, avea loc în viața oricărui Stat.

D. profesor N. Iorga: Da, da.

D. G. Tătărescu: Dar aceste manifestări sunt circumscrise și se pot stăpâni. Mai gravă însă decât aceste manifestări de fapte anarhice, care se pot stăpâni cu ușurință, este anarhia latentă și lipsa totală de încredere a țării într-un regim fără de prestigiu și fără autoritate. Iată primejdia! (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național Liberal*).

Întărirea curentelor de destrămare și adăogam: descoperirea sistematică a Coroanei. Uzând de toată stăpânirea verbală necesară pentru această justificare, voi observa, și trebuie să observ și sper să observ, fără să fiu de data aceasta întrerupt...

D. profesor N. Iorga: Atârna.

D. G. Tătărescu: ...că omul cel mai puțin indicat ca să propovăduiască guvernele personale era și este, desigur, d. profesor Iorga. D. profesor Iorga, mare istoric al neamului nostru, cel mai mare istoric al neamului nostru...

D. profesor N. Iorga: Aceasta nu privește Camera.

D. G. Tătărescu: D. N. Iorga știa și ne putea învăța și pe noi, muritorii de rând, că guvernele personale - fiindcă sub această denumire le va înregistra istoria noastră politică - guvernele acestea personale sunt corosivul cel mai puternic al ideii monarhice, căci descoperă sistematic Coroana, la toate greșelile, la toate excesele, la toate resentimentele provocate de asemenea guverne (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

D. profesor Iorga știa și știe și astăzi că sub ocârmuirea guvernelor personale, toate greșelile, toate excesele, toate resentimentele provocate de aceste guverne ricoșează asupra monarhului, pe care, pe drept sau pe nedrept, opinia publică îl încarcă cu răspunderea tuturor acestor fapte (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

În sfârșit, d. profesor Iorga, răscolindu-și imensul său bagaj de cunoștințe și amintiri, ar fi putut să ne reamintească și nouă că dacă Constituțiii noștri, la 1866, au introdus în Constituție principiul monarhiei parlamentare, a fost fiindcă amintirea guvernelor personale era încă vie și proaspătă în mintea lor și o înaltă înțelepciune politică a prezidat la opera acestor oameni, care au vrut să așeze monarhia și dinastia care începea, peste convulsiunile, peste violențele și peste zguduiri legate fatal de guvernele personale (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

Iată ceea ce știa d. profesor Iorga, iată ceea ce d. profesor Iorga ar trebui să comunice d-lui prim-ministru Iorga.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, cer cuvântul, la urmă, în chestiune personală, ca să servesc oratorului propriile sale cuvinte.

N.I., în chestiune personală

D-le președinte, d-lor deputați, cum ați văzut, intențiunea mea, la începutul acestui discurs foarte patetic, desigur tot așa de sincer, dar pentru mine total neefectiv, era să ascult în liniște până la sfârșit.

Și aceasta din două motive.

Un motiv este fiindcă eu am dorit de la început ca această Cameră să fie cât se poate, fără să dispară deosebiriile dintre partide, o Cameră de solidaritate națională, față de cele mai mari nevoi prin care de multă vreme a trecut țara. Și al doilea, atunci când, îndată după ce am primit puterea, fără să o fi cerut, și la capătul tuturor experiențelor care se făcuseră, cel dintâi drum al meu a fost să mă duc la toți șefii de partide să le cer concursul lor pentru timpul, mai lung sau mai scurt, cât noi puteam face lucruri, neavând clientelă de partid, pe care cred că alții le-ar fi putut face mai greu. Cel dintâi la care m-am dus a fost șeful, absent de aici, regretabil pentru o zi așa de mare...

Voci de pe băncile Partidului Național Liberal: Este bolnav.

D. profesor N. Iorga: Îi urez o grabnică și definitivă însănătoșire.

M-am dus întâi la șeful, absent pentru motiv de boală și o regret adânc, al Partidului Liberal, ceva mai vechi, fiindcă este un partid liberal mai nou, eu trebuie să fac totuși o distincțiune, ca unul care nu sunt arbitru și nu pot uzurpa nici într-un sens nici în altul, m-am dus la d. Duca. La toți, și la d. mareșal Averescu. O zi întregă am întrebuițat-o cu aceste drumuri. Cine a

vrut să mă primească, m-a primit. Unul n-a vrut să mă primească: mi-a părut rău, nu aveam ce face. I-am lăsat o scrisoare. Și rog pe d. Tătărescu să citească scrisorile lăsate în acel moment, ca să vadă dispozițiunile mele. Și dacă îi face plăcere, pot să vin să arăt, după notele mele, care a fost răspunsul d-lui Duca. Dar nu vreau să pun pe d. Duca într-o situație jenantă.

Pe urmă au venit alegerile. Eu aș fi vrut, o știu toți în această Cameră, să se prezinte liste care să împiedice în țară o frământare care putea fi periculoasă. În unele părți am fost primit întâi, refuzat pe urmă - îmi pare rău. Iar Partidul Liberal, de la cele dintâi uverturi în acest sens, a primit. Și vă asigur că în lupta aceasta electorală, am dat recomandăția următoare: „gândiți-vă întâi la aliații noștri și pe urmă gândiți-vă la noi”. Și, de câte ori mi s-a cerut, de atunci până acum, să aleg între un liberal și un amic personal al meu - v-o spunea d. Robu - am ales totdeauna pe acel care reprezintă pe aliatul meu.

Eu mă trezesc azi cu o declarație de război! Declarațiile de război se fac în anumite forme. Eu l-am întâlnit pe d. Duca; nu mi-a spus nimic despre acest atac *à fond de train*. Am citit presa d-voastră; relativ amabilă. Eu cred că atâta lucru mi se datora. Eram vinovat de așa de mari păcate, țara este în primejdie dacă rămânem noi? Noi cultivăm anarhia și după noi va fi prăpădul? Eu aș fi preferat să vină un partid puternic după noi - este așa de natural. Vedeam că d-voastră aveți dorința de a ne succeda. Acum, nu știu, zău, cum v-aș putea da o succesiune așa de catastrofală. Atunci o țin pentru mine! (*Mare ilaritate, aplauze pe băncile majorității*). Vă declar că după discursul d-lui deputat Tătărescu, un om la care, personal, eu țin foarte mult, îl cunosc de atâta vreme - dedicația aceasta: „cu iubire și admirațiune” este din 1912.

D. G. Tătărescu: A rămas întreagă.

D. profesor N. Iorga: Prin urmare, le păstrați!

Afară numai când d-voastră sunteți de o aleasă politeță și eu am avut mojiția de a spune că unele argumente sunt „meschine”.

„Meschin” este un cuvânt arab, d-le Tătărescu, și nu însemnează altceva decât „sărac”. Acesta este înțelesul. Dacă l-au deformat alții în Camera românească, nu eu sunt vinovat (*aplauze, ilaritate*). D-voastră sunteți un om bogat în talente și tocmai pentru că sunteți un om bogat în talente, nu voiam să vă las să întrebuițați mijloace sărace, care sunt bune pentru un biet om ca mine, dar nu pentru d-voastră. Și de aceea, în interesul d-voastră, vă recomandam să întrebuițați argumentele ponderoase pe care eram obișnuit să le văd întrebuițate de d-voastră. Dar eu vă spun: păstrez foarte multă simpatie pentru d-voastră. N-am să recitesc trei zile notele stenografice ale discursului d-voastră, așa încât, după trei zile am uitat complet ce ați spus și, prin urmare, relațiunile noastre redevin tot așa de bune ca și înainte.

Acum, în ceea ce privește atitudinea mea față de un partid care a mers la război alături cu mine, după ce am guvernat două luni de zile - ziua bună se cunoaște de dimineață, cum și ziua rea tot de dimineață se cunoaște - dar două luni am fost pentru d-voastră un sfânt cu care poate să meargă cineva alături. Și am fost, deci, alături, din aprilie până în iulie.

D. Nichifor Robu: Până s-au ales.

D. profesor N. Iorga: Și nici în vacanță n-am fost un om așa de rău. Dar deodată m-am transformat și o umbră groasă s-a lăsat asupra trecutului meu. Eu nu cred însă. Sunt lucruri pe care aparențele oratorice le creează felul de a prezenta o chestiune. De aceea eu, în credință că Partidul Liberal își va da seama de adevăratul său interes, nu mă sperii și aștept, în orice caz, până se va însănătoși complet d. Duca (*ilaritate, aplauze pe băncile majorității*). Atunci o să văd, nu dacă este nevoie să-mi schimb atitudinea, pentru că eu când fac o îndatorire unui prieten nu iau înapoi prietenului ceea ce aş putea să-i reiau când prietenul nu e amabil. Și prin urmare, dumnealor vor rămâne în toate comisiunile interimare...

D. Nichifor Robu: Vă rugăm să-i schimbați.

D. profesor N. Iorga: Se poate întâmpla un lucru, însă: ca ele să se învețe cu mine. Și atunci nu sunt eu vinovat (*ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D-lor, din toate acuzațiunile care mi s-au adus, una, din locul în care mă găsesc sunt dator să o resping: pentru că dacă ea ar fi adevărată și dacă m-ar fi convins d. Tătărescu, eu ar trebui să mă duc la Maiestatea Sa, să-l rog să-mi primească demisiunea (*D. D. Iuca aplaudă*). D-ta aplauzi, numai că se poate întâmpla să nu poți aplauda și guvernul care va veni, și care nu ar fi al d-voastră. (*Aplauze, ilaritate pe băncile majorității*).

D. D. Iuca: Ați înțeles greșit gestul meu.

D. profesor N. Iorga: Am înțeles greșit gestul d-voastră. N-are importanță. Nu vă supărați. Suntem oameni bătrâni și supărările cășunează neajunsuri. D. Duca n-a putut veni la această ședință, fiindcă se va fi supărat de ceva.

D. C. Xenii: Vă rog să credeți că este bolnav.

D. profesor N. Iorga: Văd că și d-ta te superi? (*ilaritate*).

D-lor, din spusele d-lui Tătărescu ieșea că partidele până acum n-au descoperit Coroana și că eu am inventat mijlocul de a descoperi Coroana. Acestea sunt lucruri de discutat: întâi, este sau ba adevărat că partidele n-au descoperit Coroana? Și al doilea: am descoperit eu Coroana?

Vin la partea întâia. Iau din eminenta lucrare a d-lui Tătărescu, care va avea plăcere să se vadă tradus în bună românească, cele spuse la pagina 187: „Menținerea ordinii monarhice este o chestiune de existență”.

Mai departe: „Am văzut cum, cu tot principiul teoretic al regimului parlamentar, Coroana a fost silită să se coboare în arena politică și să se substituie Parlamentului. Dar aceasta n-a fost fără consecințe triste: Coroana a devenit arbitrul luptelor politice”. Vine și un comentariu al meu, pe care vi-l voi citi mai târziu.

„Totdeauna rămâne o parte nemulțumită, uneori; alte ori unul din partidele în luptă, fie stânga, fie dreapta, se impacienta și găsea că judecata Coroanei zăbovea și atunci, prin murmure și cu protestări, se începea o acțiune care avea drept scop să forțeze mâna Regelui”.

Și aici vin la comentariul meu: dacă este cineva monarhic și dacă Regele Carol - d-voastră vorbiți de Regele Carol I, de gloriosul Rege Carol I - era un om care călca neconținut Constituțiunea și se amesteca în jocul natural al partidelor (*Mișcări*).

D-voastră o spuneți, nu o spun eu.

Atunci, ce face un partid în cazul acesta? Partidul nu se folosește de greșeala Coroanei. Dar toate partidele au căutat să întrebuițeze, vechile partide, nu acestea noi, să întrebuițeze Coroana în luptele lor. D-ta ești mult mai tânăr decât mine; dar eu am auzit neconținut urletele partidelor politice sub ferestrele palatului (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Era ca o piață acolo și grilajul de fier care s-a făcut acum este pentru a împiedica să nu fie sparte geamurile palatului de manifestații.

Acesta este tristul, așa zice teribilul, adevăr.

Iar Regele Carol și Regele Ferdinand au făcut ce au putut în acest infern politic, păstrând, în ciuda tuturor, atâta imparțialitate a Coroanei cât se putea.

Aceasta este partea dintâi. Vă rog. să cercetăm dacă eu am descoperit Coroana, dacă eu m-am folosit de Coroană. Fiindcă, vă rog, credeți d-voastră că a te folosi de Coroană este numai atunci când o numești sau atunci când - ceea ce nu am făcut eu - rogi să ți se dea o situațiune? Dar nu este a face mai rău decât atât, atunci când ameninți Coroana, începând de la broșura baronului de Hahn¹, începând de la pretențiile la Tron ale generalului Dabija², începând de la atâtea lucruri pe care, dacă doriți, dar eu nu voi să o fac, vă aduc dosarul complet și fără să caut în arhivele ministerelor?

D. C. Xenii: Și d-voastră ați făcut-o (*Întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie, când veți fi subsecretar de Stat, vă voi permite și d-voastră să mă întrerupeți, după exemplul dat.

D. C. Xenii: Am citit și memoriile d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Ați putea să aveți orice părere despre ele: îmi este absolut indiferent. Față de d-voastră păstrez sentimente bune.

Știți d-voastră, în momentul când d-voastră și cu d. Stelian Popescu opreați trăsura înaintea Ministerului de Externe ca să-mi mulțumiți că în alcătuirea Ministerului Take Ionescu eu am stăruit pentru d-voastră amândoi (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. C. Xenii: Inexact, cer cuvântul, d-le președinte.

Voci de pe băncile majorității: Jos, jos.

D. profesor N. Iorga: Lăsați-l să vorbească, d-le președinte.

D. C. Xenii: D-le prim-ministru, d-voastră aveți întotdeauna o caracteristică specială, care vă face onoare. În politică sunteți foarte cuviincios cu adversarii și acest lucru trebuie să-l recunoască oricine. De aceea, vă rog să-mi permiteți, fără supărare...

D. profesor N. Iorga: Fără supărare. Eu nu mă supăr de loc, dacă nu-mi spuneți o vorbă groasă (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. C. Xenii: D-le prim ministru, v-am adresat o astfel de vorbă?

D. profesor N. Iorga: Nu, dar fiindcă atmosfera este așa.

D. C. Xenii: Iertați-mă, d-le prim-ministru. Am fost cu d. Stelian Popescu la d-voastră. Cu toată reputația memoriei d-voastră legendară...

D. profesor N. Iorga: Și meritată.

D. C. Xenii: ...Dați-mi voie să vă spun că nu aveam de loc, absolut de loc, nevoie de sprijinul d-voastră, pentru a mă bucura de stima și afecțiunea lui Take Ionescu.

D. profesor N. Iorga: Aveți dreptate și am să rectific imediat.

D. C. Xenii: Am venit la d-voastră, cum am venit și în alte dăți, cu sentimente de considerație și de admirație ce le aveam; și de câte ori puteam să am un contact cu d-voastră, îmi făcea plăcere să-l am.

D. profesor N. Iorga: Rectific imediat. D-lor, iată ce a fost, dar îmi pare rău că se pierde firul discuției...

D. C. Xenii: Iar în ceea ce privește întreruperea pe care voiam să o fac adineaurea, ea avea următorul cuprins: Dacă este adevărat că de-a lungul istoriei noastre politice...

D. profesor N. Iorga: Aceasta este altă chestie.

D. C. Xenii: ... Dacă este adevărat că, de-a lungul istoriei noastre politice, diferite partide și diferiți oameni politici au atacat chiar Coroana, atunci când erau nemulțumiți, în această categorie intrați și d-voastră personal (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal, întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Lăsați omul să vorbească, D-voastră vorbiți prin nu știu câte *porte-voix* deodată.

D. C. Xenii: D-le prim-ministru, au apărut zilele trecute ultimele volume din *Memoriile*³ d-voastră. Sunt unul din aceia care le cumpără imediat.

D. profesor N. Iorga: Ce bine faceți! (*Ilaritate*).

D. C. Xenii: Știți ce am găsit în *Memoriile d-voastră*?

D. profesor N. Iorga: Ceva care v-a supărat?

D. C. Xenii: Nu.

D. profesor N. Iorga: Ceva care v-a plăcut?

D. C. Xenii: Nu.

D. profesor N. Iorga: Nici atât? (*ilaritate*).

D. C. Xenii: D-le prim-ministru, am găsit discursul d-voastră¹, ținut la „Dacia”, când M. Sa Regele Ferdinand dizolvase Parlamentul pe care îl prezidați d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Să veniți mâine cu discursul și dacă este un cuvânt de ofensă, atunci desigur că eu nu am dreptate.

D. C. Xenii: Ce ofensă ?

D. profesor N. Iorga: Dacă este un cuvânt de ofensă în discursul meu cu privire la cele de care e vorba aci...

D. C. Xenii: D-le prim-ministru, aveți nițică răbdare.

D. profesor N. Iorga: Din aceasta sunt făcut eu.

D. C. Xenii: D-voastră ați ținut atunci un discurs în întrunirea de protestare din sala „Dacia”.

D. profesor N. Iorga: Sigur.

D. C. Xenii: Acel discurs reflectă indiscutabil indignarea d-voastră profundă că vi s-a dizolvat Parlamentul. Știți ce-ați spus atunci la adresa Tronului?

D. profesor N. Iorga: Ia să vedem.

D. C. Xenii: ... „să nu se mire nimeni dacă se vor stropi treptele Tronului cu sânge” (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal, protestări pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: D-le Xenii, fă-i să tacă și le explic imediat.

D-lor, avem două chestiuni intercalate; și după aceia revin la d. Tătărescu. Avem chestiunea numirii miniștrilor în Ministerul lui Take Ionescu. Eu mă mărturisesc vinovat. Pentru partea a doua, cred că veți fi jenat. Dacă nu veți fi jenat, nu este paguba mea.

În partea întâia este foarte adevărat ce spune dumnealui. Într-adevăr trăsura s-a oprit înaintea Ministerului și cineva mi-a mulțumit. Și tot așa de adevărat este că Ministerul lui Take Ionescu s-a format în casa mea. În casa mea.

Take Ionescu era atât de emoționat încât îi era greu să-și formeze Ministerul atunci; și, afară de doi miniștri... (*D. deputat V. Dumitrescu-Brăila întrerupe*).

Da, da, acesta este adevărul. Să declare d. Dumitrescu-Brăila, care cunoaște calitățile eminente ale șefului, său... (*D. deputat V. Dumitrescu-Brăila întrerupe*). Dar nici nu știi unde vreau să ajung.

Calitățile eminente ale lui Take Ionescu le știi și dumneata; dar nu este un om care, când ia puterea împotriva unei Camere întregi, să nu aibă nevoie de un ajutor (*Întreruperi*).

Ceea ce e scris în *Memorii* este absolut adevărat. Dacă d-voastră mă credeți un înșelător, atunci orice discuțiune este inutilă, fiindcă mă ofensați.

A venit la mine și mi-a spus: iată, cutare și cutare. În ceea ce privește pe d. Stelian Popescu, răposatul Take Ionescu a spus: „Ce zici? Stelian Popescu? Da. „Universul”... Și ne-am înțeles imediat.

Și după aceea a adăugat: „Să punem și pe Xeni înăuntru”.

Vedeți, eu vă dau dreptate că el a spus, nu eu. V-am dat toată dreptatea. Nu știu dacă vă face plăcere.

Acum, partea a doua. Aci d-voastră comiteți o gravă eroare și eu vă rog mâine dimineață să binevoiți d-voastră, care sunteți leal, să veniți la tribună, după ce veți consulta *Memoriile* mele și să-mi arătați pasagiul unde se găsește aceasta. Întreaga poveste pe care ați povestit-o d-voastră, nu există: este altceva.

Când a căzut guvernul Blocului⁵ - și aici sunt oameni cu care am fost împreună și știu cum s-au petrecut lucrurile, venind la guvern d. general Averescu și eu bănuind că are intențiuni de dictatură, atunci, nu în întrunire publică, domnul meu, nici într-un articol de gazetă, ci în audiența pe care am avut-o, ca președinte al Camerei, la răposatul Rege Ferdinand, am spus că nu este bine... (*întreruperi pe băncile Partidului Național Liberal*).

Vă rog, de ce nu sunteți ca mine, adecă perfect calmi și loiali față de cineva care vă vorbește sincer și loial? (*Aplauze pe băncile majorității*); așa nu se ajunge la nici un rezultat. Eu am răbdare nesfârșită: poate să se supere cineva, să mă întrerupă, eu revin peste o jumătate de ceas; doar mă cunoști de o viață întreagă: nu mă sperie atmosfera Parlamentului, după treizeci de ani de parlamentarism.

Atunci am spus Regelui Ferdinand: E ceva periculos pentru ordinea publică; i-am spus, căutați în memoriile mele, nu într-o întrunire publică, nici într-un articol de gazetă, ci cu ocazia unei audiențe i-am spus: „Dacă Maiestatea Voastră, răsturnând un guvern și dizolvând Camera cu caracter popular, instituiți un guvern de dictatură, atunci sânge va stropi pietrele Palatului”. În ce sens? În sensul în care la 1888, când a căzut guvernul marelui Ion Brătianu și au fost demonstrații pe stradă, sânge a stropit pietrele Palatului, fiindcă soldații de cavalerie ai maiorului Fănușă au călcat în picioare mulțimea.

Dacă ar fi fost altfel, Regele Ferdinand mi-ar fi arătat ușa, și eu aș fi fost o canalie. Și nu permit nimănui, de ori unde ar fi, să creadă că în viața politică eu am fost un moment canalia care ar ieși, dacă vorbele d-voastră ar corespunde adevărului (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și acum mă întorc la d. Tătărescu. Cum am descoperit eu Coroana, d-le Tătărescu? Cum am descoperit-o eu?

Vedeți, mă silesc să întrebuițez toată discreția. Am tot respectul față de Suveran, dar concep dinastia altfel. Eu o concep mai întâi sentimental. Eu am avut iubire pentru trei Regi; iubire de tânăr față de venerabilul Rege Carol I; iubire, n-aș îndrăzni să spun, atât de mare este deosebirea între situația lui și a mea - iubire de frate pentru Regele Ferdinand - citiți prefețele Reginei Măria ca să vă dați seama care era situația mea pe lângă Regele Ferdinand, și am avut o iubire de părinte față de acela care din fericire stăpânește, împotriva tuturor intrigilor de ieri și de azi (*Aplauze prelungite pe băncile majorității, care, în picioare, aclamă*).

Dar eu, când iubesc pe Regele, nu închid porțile țării prințului moștenitor (*aplauze prelungite pe băncile majorității*); iar când prințul moștenitor este un pribeag în lume, eu îmi zdrobesc cariera politică pentru a apăra dreptatea Lui (*Aplauze, ovații. Adunarea aclamă în picioare*).

Ce a fost când s-a întors Regele, nu se discută în Cameră înaintea acestor tribune, însemnările mele se opresc în acel moment. Dar va veni vremea când voi spune totul, dar știți, absolut totul, și va fi un moment dureros, pe care eu îl întârzii. Îl întârzii din sentimentul de cuviință și din sentimentul de milă (*Aplauze pe băncile majorității*). Ce am auzit eu, aceasta se va ști mai târziu.

Eu aveam legăturile mele cu Majestatea Sa. Am fost întrebat, încă de aici, din Cameră, înainte de a ieși Majestatea Sa de aici, am fost întrebat: „ce este de făcut”? Și am spus: „Majestate, chemați toate partidele sub președinția generalului Prezan”. Aceasta nu era să încerc a întrebuița Coroana pentru mine.

Nu am amintit nimic din trecut, nu am cerut nimic pentru prezent, nu am prejudecat nimic pentru viitor. M-a întrebat generalul Prezan: „dar rolul d-tale, în noul guvern?” - Acela pe care îl va refuza oricine. Ministerul pe care toți îl vor arunca, eu îl iau”.

Și am declarat Majestății Sale atunci: „Oricând Majestatea Voastră nu va găsi pe unul mai bun decât mine, eu sunt gata la orice, pentru Majestatea Voastră”.

Și în tot timpul de un an nimeni nu m-a văzut pe mine în calitate de pretendent la putere. Doar am spus-o aici, în iunie. Când, retrăgându-se d. Mironescu, colegul și prietenul meu, la a cărui cădere n-am avut nici o parte,

o știe foarte bine, am fost și eu întrebat ca și alții de către Majestatea Sa, am spus: „Dacă nu se poate un guvern al tuturor, facă Majestatea Voastră un guvern de funcționari. Noi suntem, mai mult sau mai puțin aceasta: guvern de funcționari, de oameni care ne-am pus la dispoziția Majestății Sale, atunci când partidele nu voiau să ia împreună răspunderea pentru o situație catastrofală pe care nu am creat-o eu. Și atunci când Majestatea Sa s-a adresat d-lui Titulescu, d. Titulescu a fost la mine și i-am spus: „iată scrisoarea mea către Majestatea Sa, vrei să ți-o citesc”? Mi-a spus: „da”. I-am citit-o. D. Titulescu a adaus: „Dar dacă aș face un guvern de tehnicieni, primești să fii ministru sub președinția mea”? Am răspuns: „foarte bucuros”. Și atunci, la scrisoarea aceea am adăugat un post-scriptum în acest sens. Am trimis scrisoarea la Palat și m-am dus la țară, ca să nu se creadă că eu cer ceva.

D. Titulescu a încercat timp de zece zile, fără să reușească, a forma un guvern. Și atunci, am fost chemat într-o sâmbătă; eu socoteam că pentru prestarea jurământului ca ministru de Instrucție, după cum declarasem Majestății Sale că la orice loc, sub oricine, servesc. Am fost chemat deci într-o sâmbătă și am găsit o discuție.

Când a fost să se ducă cineva la d. Maniu ca să se ceară sprijinul Parlamentului, m-am dus eu și am adus hotărârea d-lui Maniu la Palat; hotărârea aceasta împiedeca o conlucrare dintre noul guvern și Parlamentul d-lui Maniu. Atunci am cerut voie să mă duc din nou acasă la mine, iar la ceasurile șase am fost chemat iarăși și mi s-a spus: Nu există o altă posibilitate, nici guvern al șefilor de partide, nici guvern al reprezentanților partidelor, nici guvern Titulescu - d. general Prezan refuzase mai dinainte. Cine mai rămâne ? Mi s-a spus: Rămâi d-ta. O iei asupra d-tale? Am spus: Este ceasul cel mai greu al vieții mele; iau o răspundere pentru care nu știu ce puteri am la îndemână și nu știu întru cât se poate încrede țara în mine. Și atunci s-a constituit guvernul (*semne de nedumerire de pe băncile Partidului Național Liberal*).

Cum, nu vă pare că este de ajuns? Dar atunci regret că mintea mea, probabil de om prea îmbătrânit, nu poate da un răspuns care să satisfacă pe un om onest ce se găsește pe altă bancă decât pe băncile majorității. Ca să explic mai bine decât așa nu pot, după cum, ca să fac mai bine de ceea ce am făcut până acum, nu pot.

Și de atunci, vă rog, am pomenit numele Majestății Sale Regelui pentru un singur lucru: de câte ori a fost să se atribuie meritele unei acțiuni Majestății Sale, eu m-am dat în lături și, da, am făcut ceea ce trebuia să facă orice guvern patriotic: să scoată înaintea totdeauna, pentru fapta bună, numele Suveranului (*Aplauze pe băncile majorității*).

Dar a fost vre-o împrejurare când am căutat să descopăr pe Suveran, să întrebuițez numele Suveranului? Dar am eu aerul de așa ceva? Am eu nevoie de așa ceva?

D. G. Tătărescu: Îmi dați voie, d-le prim-ministru. Nici nu mi-a trecut prin gând - și probabil că aceasta se datorește că nu am știut să mă fac înțeles - nici nu mi-a trecut prin gând să spun despre d-voastră că ați descoperit Coroana. Sensul declarației mele a fost cu totul altul. Am vrut să înțeleg că prin actele de guvernare pe care le face guvernul, pe care aveți cinstea să-l prezidați, printr-un fel cu totul special de a fi al unora...

D. profesor N. Iorga: Numai un lucru vă rog, nu faceți retorică; spuneți simplu, cum spun eu. E o chestie de temperament.

D. G. Tătărescu: Iertați-mă, o să fie o calamitate pentru d-voastră....

D. profesor N. Iorga: Vă rog, eu vorbeam așa acum patruzeci de ani.

D. G. Tătărescu: Se mai schimbă omul; ați îmbătrânit și d-voastră. Nu d-voastră descoperiți Coroana, o descoperă actele guvernului d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Am înțeles.

D. G. Tătărescu: Se întrebuițează numele Suveranului în acte incompatibile cu misiunea Sa.

D. profesor N. Iorga: Care sunt actele? Numiți-le.

D. G. Tătărescu: D-le prim-ministru, convin să vi le comunic d-voastră personal.

D. profesor N. Iorga: Să vă spun de ce să nu o faceți: sunt un om indiscret și sunt capabil să le spun aci.

D. G. Tătărescu: Știu că toate actele de nedreptate, toate măsurile de coercițiune, tot ce provoacă nemulțumiri și resentimente în această țară, nu știu cum, prin ce mijloace, se trec în fața opiniei publice la activul Coroanei. Iată adevărul (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal, protestări pe băncile majorității*).

Iată ce am vrut să spun, d-le prim-ministru, iar persoana d-voastră e în afară de orice discuție.

D. profesor N. Iorga: Iată ce înțeleg eu.

A se aduce în Cameră un fel de vag zvon, care, fiind vag, este anonim, și a face din aceasta o armă împotriva unui guvern, cred că nu este un lucru care nu se cuvine să se facă de reprezentantul talentat și cu viitor al unui mare partid.

D-voastră mă puteți acuza, nu pentru felul cum cine știe cine înțelege ce-am făcut eu, ci mă puteți face responsabil pentru ce am făcut eu.

Dar un lucru aș îndrăzni să vă spun. Când zic: a îndrăzni, mă gândesc la cineva mult mai sus decât noi toți, nu la relațiile noastre personale. Nici d-voastră nu puteți fi îndrăzneț față de mine, nici eu față de d-voastră.

Când Coroana va găsi că este descoperită, va afla în acest loc un om care pleacă fără nici un cuvânt și care se duce acasă cu deplină mulțumire că este lăsat să-și isprăvească în mijlocul ocupațiilor sale iubite o viață închinată țării. Dar nu d-ta, nici eu hotărâm dacă, din cauză că descopăr Coroana, eu trebuie să rămân sau trebuie să mă duc. Cine are lucrul acesta în seamă se va rosti, când lucrul acesta va exisa (*Aplauze pe băncile majorității*).

Polemică cu C. Xeni

D. C. Xeni: D-le președinte, d-lor deputați, fiindcă mai ales sub guvernul d-lui profesor Iorga chestiunile istorice dobândesc o deosebită importanță, mi-am permis să amintesc onoratei Camere că atacurile la adresa Coroanei sau, mai bine zis, ca să întrebuițez un cuvânt mai eufemistic, amestecul Coroanei în discuțiunile de partid nu a fost numai un obicei al partidelor vechi și nu este nici un obicei actual, ziceam că toată lumea, în toate timpurile și-a permis să-și exprime supărarea la adresa Coroanei, într-un moment dat, adresându-i învinuiri mai mult sau mai puțin violente și că de la această regulă nu a făcut excepție nici onorabilul domn prim-ministru. D-sa a contestat, cu violența de care vă amintiți, adineauri...

D. profesor N. Iorga: Fără violență.

D. G. Xeni : ... cu violență verbală, nu cu violență sufletească, căci nu o aveți....

D. profesor N. Iorga: Aceasta înseamnă sinceritate.

D. C. Xeni: ...și m-a invitat ca om onest, ca mâine, la sumar, să fac rectificarea cuvenită.

D-lor deputați, datoriile de onoare se plătesc imediat.

D. profesor N. Iorga: De acord.

D. C. Xeni: Nici nu am așteptat până mâine dimineată și nici până mâine la două. Dați-mi voie să mă urc la tribună, să nu fac nici un comentariu, să-mi justific numai buna mea credință, când am făcut întreruperea care am făcut-o.

Iată ce găsesc în *Analele Parlamentare*. dezbaterile Adunării deputaților din 15 decembrie 1923, pagina 317.

D. profesor N. Iorga: Când a căzut guvernul blocului?

D. C. Xeni: În 1920.

D. profesor N. Iorga: D-le Xeni, dă-mi voie, nu este *fair play* și iată de ce: nu a fost vorba de ce am spus eu la 1923, a fost vorba de faptul că la căderea guvernului Blocului, într-o întrunire publică, aș fi spus: este imposibil și catastrofal pentru mine ca om și ca om politic, că „sânge va stropi pereții Palatului”. Și v-am spus: „luați *Memoriile* mele, căutați înăuntru și veți vedea

că este întocmai cum am explicat eu aici”. Or, d-voastră veniți acum - vedeți dacă aceasta este linia dreaptă - veniți cu 1923. Prin urmare, nu este vorba nici de sala „Dacia”, nici de un discurs ținut atunci ca protestare pentru înlăturarea guvernului Federației. Nu este vorba nici de 1920. Dumneata vii cu 1923! Este o chestiune nouă. Prezintă-o și îți voi răspunde. N-am nimic de ascuns în toată viața mea politică.

D. C. Xenii: Dacă pe lângă celelalte strălucite însușiri cu care v-a împodobit natura, ați avea și pe aceia a răbdării...

D. profesor N. Iorga: Dacă aș avea-o, m-ar mânca câinii!

D. C. Xenii: ...ați fi un om complet. Dar nu aveți răbdarea necesară discuțiilor parlamentare.

D. profesor N. Iorga: Dacă n-am învățat-o eu până acum, crezi că d-ta mă înveți acum?

D. C. Xenii: Este imposibilă discuțiunea în condițiunile astea. Vă rog să mă ascultați cu răbdare. În *Dezbaterile Parlamentare* din 1923 găsesc următoarele și vă rog să mă ascultați până la sfârșit.

D. profesor N. Iorga: Eu cel dintâi.

D. C. Xenii: Un deputat luând cuvântul, spune următoarele:

D. dr. N. Lupu: Care deputat? Numește-l.

D. C. Xenii: D. doctor Lupu.

D. dr. N. Lupu: Așa, fii precis. Ce spui „un deputat”? Ce! eu sunt un oarecare, ce! ți-e rușine să spui numele meu? (*Ilaritate*).

D. C. Xenii: D-lor, vă întreb, dacă se poate justifică ieșirea nervoasă a d-lui doctor Lupu.

D. dr. N. Lupu: Cum să nu se poată?

O voce de pe băncile Partidului Național-Liberal: Nu are răbdare.

D. dr. N. Lupu: Apoi, da, răbdarea, ca toate virtuțile, este monopolul Partidului Liberal și a unui animal, a bouului! (*Întreruperi, protestări*).

D. C. Xenii: Ce sări așa, d-le doctor, eu n-am nimic cu d-ta.

D. dr. N. Lupu: Eu nu sunt anonim, eu sunt personalitate! (*Întreruperi, ilaritate*).

D. C. Xenii: D-lor deputați, iată ce spunea d. doctor Nicolae Lupu, fost ministru de Interne, și iată, ca să fiu complet, șeful Partidului Țărănesc și fost ministru al Muncii.

O voce de pe băncile Partidului Național Liberal: Și viitor ministru.

D. dr. N. Lupu: Și viitor prim-ministru! (*Ilaritate*).

D. C. Xenii: „D-lor deputați, partidul țărănesc, zice d. dr. Lupu, este la largul său în a aduce omagii Coroanei” - același subiect ca și cel de astăzi - „el însă nu are la activul său nici broșura faimoasă a baronului Hahn - de care vorbea adineaori d. profesor Iorga - „nici azvârlirea de mere murate...”

D. profesor N. Iorga: Foarte adevărat! Așa eram să pat și eu, eram martor.

D. dr. N. Lupu: D-le prim-ministru, aveți răbdare să mă lăsați să mă răfuiesc eu, pentru că pe mine mă pune în cauză, nu pe d-voastră (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Cu cea mai mare plăcere! (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Xenii: D-lor, regret că în această Cameră și la discuțiunea Mesajului, când este o chestiune de importanța aceasta, se pronunță cuvinte ca: bou, răfuială...

D. profesor N. Iorga: Cine a spus?

D. C. Xenii: Ați auzit cu toții. D. dr. Lupu (*Zgomot. Întreruperi*).

D. dr. N. Lupu: D-lor, ilustrul membru al baroului și extrem de finul avocat și deputat de aici n-o să-mi spună mie că cuvântul bou este o expresiune nepermisă și că a spune: „boul are răbdare”, este nepermis.

D. C. Xenii: D-lor, eu nu pricep deloc enervarea d-lui dr. Lupu (*Zgomot. Întreruperi*). Ce fac eu altceva decât să citesc cuvintele d-sale, fără nici un comentariu?

D. dr. N. Lupu: Citește, dar ai făcut comentarii (*Zgomot, Întreruperi*).

D. C. Xenii: D-lor, toată lumea va înțelege poate enervarea persistentă a d-lui dr. Lupu. Într-adevăr, d-sa se găsește, în aceste zile, într-o situațiune specială și-i vine greu să audă cuvintele acestea...

D. dr. N. Lupu: Ce situațiune specială?

D. Zamfir Apostol: Nu există! Insinuări! (*Întreruperi pe băncile Partidului Țărănesc, zgomot*).

D. dr. N. Lupu: Specială este situațiunea d-voastră, liberalii, că aleși pe lista guvernului și lucrând în numele lui, ne-ați bătut pe noi și acum vreți să-l bateți și pe el. Voi examina eu atitudinea Partidului Liberal, imediat, dacă mă forțați (*Întreruperi, mare zgomot*).

D. C. Xenii: D-lor, eu m-am urcat la tribună fiindcă m-ați invitat d-voastră să mă urc, d-le prim-ministru, și am spus că am datoria...

D. profesor N. Iorga: Eu v-am invitat să lămuriți cazul de la 1920, iar nu să introduceți alt caz.

D. C. Xenii: Ascultați, vă rog, cu nițică răbdare.

D. general Cantacuzino-Grănicerul: Dar citește odată, dragul meu! (*Mare ilaritate*).

D. C. Xenii: D-lor, zice d. deputat dr. Lupu: „Partidul Țărănesc nu are la activul său nici fraza celebră, în urma căderii guvernului Vaida, că zidurile Palatului vor fi stropite cu sânge,, (*Întreruperi, zgomot*). Nu zic eu nimic, d-lor, zice d. dr. Lupu (*Întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Dacă socoți d-ta că eu pot să păstrez necaz d-rului Lupu, pentru un moment în care d-nealui și-a adus aminte greșit cutare amănunt...

D. C. Xeni: Altă chestie!

D. profesor N. Iorga: Iar dacă este o intrigă, care ați cules-o d-voastră fiindcă am văzut cine v-a dat aceasta, ce credeți că eu n-am ochi? (*Mare ilaritate*). Dacă este o intrigă, alegeți una mai bună.

Voci de pe băncile majorității: D. Iamandi! (*Întreruperi, zgomot*).

D. C. Xeni: Mai departe: „Partidul Țărănesc n-are la activul său nici cea declarațiune din sala „Dacia”, de la 28 martie 1920, deci 1920, d-le profesor Iorga, prin care se spune, relativ la aceeași lovitură de stat - și acum ghilimele, cuvintele d-voastră: „ceea ce s-a făcut este pentru mine o crimă de Stat!” Cine o făcuse? Regele care dizolvase Parlamentul! (*Întreruperi, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Pentru Dumnezeu, dar în această Adunare s-a enunțat principiul firesc, acela că atunci când un partid, prin luptă, ajunge la guvern, își asumă responsabilitatea mijloacelor prin care a ajuns la guvern. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Xeni: Continuă vorbele d-lui Nicolae Iorga: „Ceea ce s-a făcut este pentru mine o crimă de Stat. Vom vedea pe Regele Ferdinand, căruia am conștiința că l-am servit mai mult de cât orice om politic din România, în clipa când această crimă va fi ispășită de miniștrii care au făptuit-o”.

D. profesor N. Iorga: Iată: care au făptuit-o. Cum o puneți în seama mea?

D. C. Xeni: Dar în ce postură puneți pe Regele Ferdinand, care dizolva un Parlament după îndemnul miniștrilor săi? (*Întreruperi, zgomot*).

D. Traian Dimitriu-Șoimu: N-a fost bine inspirat d. Iamandi!

D. C. Xeni: D. dr. Lupu continuă citirea: „Vom fi siliți a cere schimbarea Constituției”, în paranteză „restrângerea prerogativelor regale”, „care să împiedice asemenea acte”. D-lor, eu n-am făcut nici un comentariu. Și vă întreb dacă, vorbind cum am vorbit...

D. profesor N. Iorga: 1923, d-nul meu, 1923! Și cu totul în alt sens decât acela pe care îl atribui d-ta.

Ar trebui să înceteze odată cu sistemul acesta, ca să vezi pe cineva că vine și-ți strânge mâna, te asigură de unele lucruri și două momente mai pe urmă vine la tribună și încearcă unele din acele lovituri, pe care ați văzut cu câtă ușurință le înlătură perfectă mea loialitate (*Aplauze îndelung prelungite, pe băncile majorității*).

NOTE

1. *Deutschland, Rumänien und Fürst Karl von Hohenzollern*, de baron Hahn Erdmann /D. A. Sturdza/, Praga, 1875.
2. Gl. Dabija se trăgea din familia lui Dabija vodă al Moldovei.
3. N.I. a publicat cele șapte volume de *Memorii* între 1931 și 1939.
4. Publicat în *Neamul românesc*, nr. 245 din 1919.
5. În urma alegerilor din noiembrie 1919, nici un partid n-a obținut majoritatea. Pentru formarea guvernului s-a format un Bloc parlamentar: Partidul Național Român din Transilvania, Partidul Țărănesc dn Regat, Partidul Țărănesc din Basarabia, Partidul Național Democrat, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina. În fruntea acestui guvern de coaliție a fost numit gl. Al. Averescu.

Ședința din 24 noiembrie 1931

**Răspunde unei sesizări făcute de deputatul M. Negură
privind întârzierea plății salariilor**

Exact ceea ce a spus acum d. deputat Negură, exact același lucru l-am spus d-lui subsecretar de Stat Brătescu, acum două zile și d. subsecretar a recunoscut că nu există o regulă în ce privește zăbava plății salariilor. Dar, s-a numit o comisiune care, vă asigur că va lucra repede și în câteva zile se vor fixa normele după care să se facă plățile, cui să i se dea întâi, sau, dacă nu sunt banii trebuitori, în ce proporție să se dea fiecăruia. Și pe mine m-au lovit permanent atâtea plângeri, cum l-au lovit pe d. Negură.

În ce privește depunerile făcute la Casa de împrumut a corpului didactic, fără îndoială că trebuie să se dea oamenilor banii pe care i-au depus și vom căuta, intervenind la Ministerul de Finanțe, ca să se facă dreptate cererii d-voastră. Dacă de acolo, de la Casa de împrumut a corpului didactic, mi s-ar fi atras atenția de mai multă vreme asupra acestui lucru, desigur că mi-aș fi făcut întreaga mea datorie. (*Aplauze pe băncile majorității*).

**Răspunde unei interpelări a lui A.C. Cuza privind neplata pensiei
la Iași de patru luni de zile**

Dați-mi voie să adaug la mulțumirile mele pentru felul patriotic cum aduceți d-voastră suferințele țării - care mă ating și pe mine ca și pe cei mai încălzii pentru dreptatea poporului dintre membrii unei părți a opoziției - să

adaug încă un lucru: bugetul de 24 de miliarde este făcut anume pentru aceia ca să se poată plăti fiecăruia ceea ce este prevăzut în buget. Dacă în anul acesta se întâmplă ceea ce s-a întâmplat este, pe lângă partea de trecut, pe care ați relevat-o d-voastră, și altceva: s-a făgăduit așa de mult la toată lumea, încât nu se poate plăti fiecăruia în parte (*Aplauze pe băncile majorității*).

Răspunde lui I. Mirescu în legătură cu contractul pentru aparatele Marconi

Poate cere orice domn deputat orice dosar, dar nu pot să admit ca, până nu se aduc dovezi, să se poată vorbi de afaceri în Ministerul meu și să se poată ataca onoarea unui general al armatei române (*aplauze pe băncile majorității*). Iar când cineva vorbește de anume persoane care fac afaceri, întâi să fie în măsură să le numească, aducând dovezile.

D.I.I. Mirescu: D-le președinte, în mod foarte cuviincios am cerut să mi se pună la dispoziție dosarul, întrucât se vorbește de anumite persoane...

D. profesor N. Iorga: Nu se aduc zvonuri de stradă, atacându-se fără dovezi onoarea oamenilor.

D. I.I. Mirescu: D-le președinte, nu am atacat pe nimeni. Chestiunea este publică.

D. profesor N. Iorga: Să învățați gramatica parlamentară, ca să știți în ce condițiuni se vorbește.

D. I.I. Mirescu: Nu am avut deloc intențiunea să vă jicnesc și-mi pare rău că-mi puneți acest lucru în sarcină.

D. profesor N.Iorga: Nu mi-aș permite să atac onoarea dvs. și nu vă permit să atacați onoarea colegilor mei. Nu se fac afaceri la Ministerul de Război (*aplauze pe băncile majorității*).

D. I.I. Mirescu: În orice caz, d-le președinte, eu vă rog să interveniți pentru a mi se pune dosarul în chestiune la dispoziție.

D. profesor N. Iorga: Asta da, domnule președinte, să i se dea toate documentele¹.

NOTE

1. I.I.M. amintise că în guvernul G.G.Mironescu s-au purtat tratative pentru cumpărarea de aparate de radio în valoare de 400 000 lei, cu firma Marconi. Oficiul central de licitații a refuzat oferta, bazându-se pe avizul negativ al comisiilor tehnice din Ministerul Armatei. În guvernul actual, avizele au fost ignorate și contractul cu firma Marconi încheiat.

Polemică cu Al. Otetelișanu care îl acuzase că dorea dispariția partidelor politice

D-le Otetelișanu, îmi dați voie să fac o îndoită declarațiune:

Întâi, eu n-am dat nimic scris reprezentanților presei străine; eu am avut o conversațiune cu dânsii, am făcut fel de fel de glume, fiindcă nimeni nu mă poate împiedica de a păstra și ca ministru, temperamentul pe care l-am avut totdeauna.

Așa încât nu este un text autentic și nu vă puteți sprijini pe dânsul.

Mai târziu am învățat că în contact cu ziariștii din străinătate este mult mai bine să se dea un text scris, cum este acela pe care l-am dat presei din Paris.

Prin urmare, nu este un text autentic.

Al doilea, eu fac deosebirea, pe care am făcut-o și înainte; deosebirea între partide, care sunt un grup de oameni sprijiniți pe un program, cu dorința de a folosi țării – și eu am dorit totdeauna ca partidele noastre să fie așa, să ajungă să fie așa – și între partidele care se găsesc pe bază tradițională românească – care o știți și dvs. și o știu și eu – și prin urmare este inutil s-o mai repet. Vă puteți închipui că nu poate fi vorba de înfometare, atunci când este vorba de un partid de idei.

Partidul de idei poate să nu ajungă la guvern nu știu câtă vreme și nu se sfarmă, dar un partid care are în vedere satisfacțiuni bugetare, dacă îl ții în opoziție o bucată de vreme, evident că se sfarmă prin înfometare.

Prin urmare, nu am putut vorbi de partide care reprezintă un crez de idei și un devotament nobil față de interesele țării și ascultare disciplinată față de șefii lor.

Care sunt așa și care sunt altfel, nu mă întrebați pe mine (*aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: D-le președinte, vă mulțumesc pentru declarațiunile pe care mi le-ați făcut, nmai că...

D. profesor N. Iorga: Uite, dvs. care stați în jurul unui om eminent. Cum este dl. mareșal Averescu, fără nici un fel de speranță de a ajunge vreodată la guvern, meritați toată admirația mea (*mare ilaritate, aplauze*).

D. Gr.L. Trancu Iași: Așa cum au stat partizanii dvs. în jurul dvs. atâția ani (*aplauze pe băncile Partidului Poporului*).

D. Al. Otetelișanu: Țin să mulțumesc d-lui prim ministru încă odată pentru declarațiunile pe care mi le-a făcut; dar eu sunt cu totul de bună credință pentru că am cules această frază chiar în ziarul d-lui prim ministru, în „Neamul românesc”.

D. profesor N. Iorga: „Eu nu scriu ziarul meu, eu nu corectez ziarul meu. El este redactat foarte inteligent de un eminent membru al majorității, care nici el nu poate să verifice fiecare lucru care a fost luat din alte ziare¹.”

NOTE

1. Al. O. spusese că a doua zi după venirea la putere, N. Iorga a declarat în „Neamul românesc” (din 20 aprilie): „Sistemul de partide, la noi în România, nu va putea să dispară decât printr-o înfometare foarte lungă”.

Despre reforma agrară

Aceasta nu este o frază¹. Regele Ferdinand a spus soldaților pe front că pământul pentru care luptă va fi al lor. Cunoașteți pe autorul acestei proclamații?

D. Al. Otetelișanu: Nu.

D. profesor N. Iorga: Ei bine, autorul acelei proclamații este aici (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Eu am scris-o în palmă, pe strada Lăpușneanu, după cererea Regelui Ferdinand (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. C. R. Sturdza: Va să zică, d-le Otetelișanu, nu sunteți în curent cu istoria țării.

D. Al. Otetelișanu: Eu vă spun, încă odată: nu este destul să faci o afirmație. Recunosc, toată gloria se cuvine Regelui Ferdinand, însă realizarea acestei reforme s-a făcut sub formă de decret-lege, care însă n-a rămas sub forma aceea, și s-a transformat apoi în lege de către partidul nostru.

D. profesor N. Iorga: Eu cred că foarte bine s-a făcut, că unii au dat sfat, alții au votat la Iași, exproprierea; alții - sau în parte toți aceia - aici la București, au votat legea de împrumut, iar alții au dat ultima formă acestei legi. De ce lucrurile bune au fost cu puțință atunci, prin colaborarea tuturor și de ce la apelul meu sincer, care îl fac de șapte luni la toată lumea, ca să înțeleagă că în acest moment noi, în cea mai grea sarcină pe care a avut-o un guvern, avem nevoie de altceva decât de calomniile și injuriile unei părți din presă și de intrigile unei părți din lumea politică, de ce această conștiință atât de necesară țării nu se impune? De ce ceea ce spuneți d-voastră, așa de frumos aici, și vedeți d-voastră cum stăm și vă ascultăm, de ce același lucru nu se întâmplă în foaia d-voastră, care în fiecare zi întrebuițează cele din urmă arme împotriva noastră. De ce nu se găsește în declarațiile pe care le

faceți poporului? De ce această nenorocită rațiune este totdeauna osândită să vadă pornirile de bine ale unuia împiedicate astăzi de invidia, de ura și de nerăbdarea altora? (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Acesta este adevărul.

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru, răspunsul la întreruperea d-voastră va fi întreaga cuvântare pe care o voi ține de acum înainte. Dar de la început, țin să vă spun, că dacă faceți aluzie la intrigi sau dacă faceți aluzie la atitudini meschine, acelea nu pot privi Partidul Poporului și pe mareșalul Averescu, pentru că noi, mai cu seamă anul acesta, din ziua de 25 octomvrie, ne-am ridicat deasupra tuturor nimicniciilor și suntem la înălțimea momentului de față (*Aplauze pe băncile Partidului Poporului*).

D. profesor N. Iorga: Dar presa d-voastră? Permiteți să vă aduc în răspunsul meu anume specimene? D-voastră meritați o altă presă decât presa pe care o aveți ca oameni și decât serviciile aduse de mareșalul Averescu țării? D-voastră meritați o altă presă!¹ (*Aprobări pe băncile majorității*).

NOTE

1. Al. Otetelișanu se plânsese că autorii reformei agrare din 1921 erau ignorați de societate. D.I. Perianu observase mușcător că liberalii au făcut reforma, iar averescanii au fost portăreii ei. Voci din sală precizaseră că reforma este opera Regelui Ferdinand; la acestea Al.O. a exclamat: „Lăsați, domnilor, frazele”. În continuare, același a remarcat existența unui excedent de 5,5 miliarde de lei în bugetul Statului. N.I. a ricanat: „Pe atunci se cocea pâinea singură”. Neobosit, Al. O. l-a citat pe N.I. care în ședința Adunării din 30 martie spusese: „Sunt destul de nepărtinitor, eu, care nu am nici o legătură cu d. general Averescu ca să spun că guvernul d-lui general Averescu deschidea în luna mai 1927 toate posibilitățile de viitor ale țării”.

Despre guvernul generalului Al. Averescu

D-le Otetelișanu, îmi dați voie, fără să vreau să vă contrazic, să vă spun care era sensul și unde a fost greșeala partidului d-voastră.

Eu ziceam, în momentul acela, că poate să existe în țara aceasta, pentru siguranța și liniștea ei, două grupări: de o parte, gruparea liberală, care în momentul acela reprezenta mai mult o garanție a lucrurilor câștigate până atunci și avea un caracter mai curând conservator; de altă parte, o grupare a tuturor forțelor care voiau să treacă dincolo de moștenirea pe care o reprezentau liberalii și să încerce lucruri noi pentru viitor.

Când spuneam „toate posibilitățile”, înțelegeam ca generalul Averescu să se folosească de situațiunea sa excepțională, pentru ca în jurul bătrânețelor sale de militar glorios să se adune un al doilea partid.

Și am spus aceasta nu numai atunci, am spus-o de atâtea ori.

Am spus d-lui general Averescu atunci: „d-le general, ați pierdut la Iași ocazia de a o face. Frică îmi e că veți pierde și acum ocazia”.

Și a pierdut-o pentru că v-a ținut într-un exclusivism de partid, care v-a dus unde sunteți acum, pe când dacă s-ar fi întrebuințat marea faimă, meritată, a unui om pe care toată lumea îl înconjoară de respect, se putea ajunge la o viață orânduită a țării noastre.

În întreruperea pe care mi-am permis-o și înainte și mi-am permis-o și acum, observ același lucru: un îngust spirit de partid, în sensul rău al cuvântului, care a împiedicat toate colaborațiile și a otrăvit țara, pentru că noi avem a face cu o țară otrăvită (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le Otetelișeanu, d-ta te-ai referit la declarațiunile de atunci ale d-lui prim-ministru. Sper că sunt exacte.

D. profesor N. Iorga: D-voastră sunteți prea spiritual în unele momente, ca acum câteva zile, ca să leg o conversație cu d-voastră.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Nu am nevoie de o conversație cu d-ta și nici nu o cer măcar. Ai obligația, când te găsești pe aceste bănci...

D. profesor N. Iorga: Dovediți și o politețe care vă face onoare.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Față de situația țării, sunt prea politicos cu d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Judecați-l cu toții, d-lor.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Pe mine mă judecă alții.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, nu aveți nimic de zis, față de acest ton care se adresează băncii ministeriale¹?

Continuă polemica cu Al. Otetelișanu, acesta spuse:

Ați respectat d-voastră legile? Nu vreau să insist dar, fără să vreau, am încă în urechea mea discuțiunile care au fost anul acesta la validări, unde s-a vorbit de ororile de la Durostor, de la Olt, și de la Hotin. Știu că-mi veți spune: Dar și sub guvernarea d-voastră au fost. Vă voi răspunde: Noi reprezentăm trecutul, noi reprezentăm oamenii răi, d-voastră reprezentați oamenii buni, ritmul nou. Și d-voastră nu trebuia să vă faceți vinovați de acest păcat.

D. profesor N. Iorga: Dar ne-ați lăsat ca moștenire o întregă administrație cu aceste procedee.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Pe d. Argetoianu, singura moștenire pe care v-am lăsat-o d-voastră.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, d-voastră știți de ce nu răspund d-lui Trancu.

D. Al. Otetelișanu: Vă spuneam că este un geniu rău în acest guvern (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Cât de geniu bun vă era, când vă sprijinea! (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: V-am arătat în ce măsură ne sprijinea.

D. profesor N. Iorga: Aș fi vrut să vă văd fără dânsul.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Nu aveam bonuri de tezaur pe atunci.

D. Al. Otetelișanu: D-lor, d-voastră nu erați mulțumiți cu legea administrativă votată de guvernul național-țărănesc. Nici noi nu eram mulțumiți și ca dovadă este că pe această chestiune, în vara anului 1929, am părăsit Parlamentul. Dar aceasta nu însemnează că atunci când nu ești mulțumit de o lege, să poți abroga legea printr-un decret ministerial. Noi avem legi, noi avem Constituția, unde ni se spune cum se abrogă o lege.

D. profesor N. Iorga: D-le Otetelișanu, dacă ai fi fost d-ta ministru de Interne și ai fi avut prefectul numit de d-ta și de altă parte, în fața lui, un prefect de opoziție, cum ar fi fost posibil să faci alegerile și să dai o administrație bună cu doi prefecti care în loc să guverneze județul, în fiecare moment s-ar ciocni cap în cap, care nu se putea să nu se ciocnească cap în cap...

D. Al. Otetelișanu: Dacă eram noi...

D. profesor N. Iorga: Ce făceați?

D. Al. Otetelișanu: Vă asigurăm că găseam o soluțiune.

D. profesor N. Iorga: De ce nu ne-o spuneți și nouă?

D. Al. Otetelișanu: Soluțiunea care o propun eu acum în mod improvizat, ca un răspuns la o întrerupere, nu poate să angajeze partidul din care fac parte.

D. profesor N. Iorga: Întrebați pe Pythia.

După ce Al. Otetelișanu dezvăluise că în buget s-au alocat câteva zeci de milioane pentru un corp de inspectori pe lângă cabinetul ministrului de Finanțe

Este un consiliu recomandat de experții francezi. Se găsește și în Franța.

D. A. C. Cuza: Trebuie să luăm toate recomandările ca bune?

D. profesor N. Iorga: Faceți inspecție fără inspectori!

D. Al. Otetelișanu: Dar nu avem noi destui inspectori în țară?

D. Victor Buculescu: D-le Otetelișanu, acest corp al inspectorilor este impus prin convenție. Veți vedea când va veni proiectul în dezbateri.

D. Al. Otetelișanu: Noi nu credem că printr-o convenție se pot impune creări de slujbe noi în Statul nostru. În orice caz, rău ați făcut că ați primit această impunere.

D. profesor N. Iorga: Dacă suntem obligați!

D. Al. Otetelișanu: Trebuia să tratați și să nu primiți această condițiune care este umilitoare pentru țara noastră. Nu se poate ca o parte contractantă să impună Statului înființarea unor slujbe noi!

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: D-le Otetelișanu, vă rog să rezervați această chestiune spre a o discuta în comisia bugetară.

D. Al. Otetelișanu: D-le președinte, d-voastră sunteți chemat să păstrați ordinea în această Adunare, dar nu sunteți chemat să faceți aprecieri asupra cuvântării mele (*Aplauze pe băncile Partidului Poporului*). Eu nu îngădui să se facă aprecieri asupra cuvântării mele și prin urmare vă rog să păstrați rolul pe care îl aveți. Atât și nimic mai mult.

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: Tocmai în exercitarea acestui rol mi-am permis să vă atrag atenția că chestiunea pe care ați ridicat-o nu-și are locul acum și v-am rugat să o rezervați pentru a o expune înaintea comisiunii financiare.

D. B. Perianu: D-le Otetelișanu, d-ta care ești așa de îngrijorat că nu se fac economii, știi că discursul d-tale atât de lung costă pe stat 200.000 lei? (*Exclamări pe băncile Partidului Poporului*).

D. Al. Otetelișanu: Dar eu v-am spus de la început că sunt contra discuției la Mesaj. Când este vorba însă de un guvern care nu este guvernul d-lui Iorga, ci al altcuiva și care duce țara de râpă, atunci trebuie să vorbim la Mesaj.

D. profesor N. Iorga: D-le Otetelișanu, d-voastră sunteți jignitor și fără nici un fel de dreptate. Nu merit nici eu și nu merită nici situațiunea pe care o aveți în învățământ și în societate să întrebuințați arme de acelea pe care le întrebuințează suburbiile politice românești. Noi suntem în centru oameni subțiri. Prin urmare, vă rog să mă tratați ca pe un om subțire, cum vă tratez și eu pe d-voastră. Dacă d-voastră vă închipuiți că se mai poate continua tradiția de odinioară a unui președinte de Consiliu care poruncește la un număr de sclavi, atunci nu vă dați seama de împrejurări. Iar dacă sunt oameni care își au fiecare cugetarea lui și hotărârea iese din discuțiune, atunci ați înțeles ce

înseamnă Ministerul pe care am onoarea de a-l prezida și a cărui răspundere o iau întreagă (*Aplauze pe băncile majorității*).

D-le Otetelișanu, eu am admirat forma frumoasă a discursului d-voastră. Dar noi toți ne-am obișnuit ca atunci când ne suim la tribună să întrebuițăm vorbe care depășesc cu mult ideile noastre și convingerile noastre, în vederea unui efect care vă asigur nu s-a realizat. Dar lumea știți ce cere acum? Zece cuvinte simple și atât (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: De ce nu le realizați, d-le prim-ministru? Pentru că de câte ori luați cuvântul, văd că vorbiți sute de cuvinte, nu zece.

D. profesor N. Iorga: Dacă afirmați lucruri care se cer corectate, să evităm premisele. (*Ilaritate*).

NOTE

1. Al. O. acuzase guvernul Iorga că vrea „să anemieze partidele politice” ca să nu spună că „le desființează”. N.I.: „Nu stă în puterea mea, nici în voia mea”. Al. O. a insistat: misiunea guvernului Iorga a fost „transformarea din temelie a vieții noastre economice, financiare, culturale, politice etc”. N.I.: „În două luni de alegeri, în trei luni de vacanță și în câteva săptămâni după aceea”. Al. O. a declarat apoi că țara nu e interesată dacă un partid e mare sau mic, ci dacă e bun sau rău și N.I. a remarcat șăgalnic: „Dar nu o interesează nici dacă nu există”. Cum Al. O. prevestea anarhizarea țării, N.I. a precizat: „Și unde mijeste dictatura, vine anarhia”.

Într-o problemă de procedură

Domnule președinte, domnilor deputați, ar trebui atunci să regret și eu, dar nu o regret și iată de ce: era odată obiceiul în viața noastră politică de a se întrebuița pentru fiecare același ton care era dictat. Meritul nostru, unul din puținele merite, este acela că am introdus cu totul alte obiceiuri. Noi nu chemăm ca pe niște elevi pe membrii majorității pentru a le impune o anume formă. Fiți siguri că între ipocrizia de odinioară, între tizanele statistice obișnuite pe vremuri și anumite forme care ar putea părea oamenilor cu alt temperament excesive, eu prefer franchețea tiraniei ipocrite a timpului vechi¹.

NOTE

1. Discuția pornise de la solicitarea lui A. Călinescu de a lua cuvântul într-o chestiune personală cu A. Corteanu, absent din Adunare.

Despre o colecție¹ făcută pentru studenții Universității din București

Domnule președinte, domnilor deputați, dați-mi voie să pun chestiunea în afară de pasiunile care agită pe o parte din membrii acestei Adunări.

Dacă se ține seama de faptul că Universitatea este autonomă, rolul meu, ca ministru, ar fi să nu răspund nimic; dar eu sunt în același timp și rector al Universității, și rectorul Universității vă poate spune că, în adevăr, studenții au urgentă nevoie nu numai de o casă a lor, de un fel de club, dar au nevoie de locuință, mai ales în ceea ce privește studentele, care sunt împărțite la gazde și oricine știe ce rezultă foarte adeseori, și sub raportul sănătății și al moralității din șederea aceasta la gazde. De ani de zile mă gândesc să dau locuință potrivită studențimii. Am izbutit să curăț câteva căminuri, am izbutit să creez pentru studente două căminuri, care nici acelea nu stau pe aceeași linie cu ceea ce poate da studenților săi Universitatea din Cluj.

Așa încât, dacă Ministerul nu se poate amesteca în rosturile Universității, rectorul nu poate tăcea atunci când se ridică o astfel de chestiune. Și cu atât mai mult cu cât domnul Alimănișteanu a amintit un lucru, pe care l-am controlat imediat la d. ministru al Finanțelor, care își aducea aminte de un lucru pe care eu nu aveam de unde îl ști, că într-adevăr trei milioane s-au împrumutat pentru căminuri Ministerului Instrucțiunii.

Și atunci eu văd care este datoria Ministerului Instrucțiunii în acest moment: să se găsească imediat aceste trei milioane ca să se dea; și în același timp să intervină pe lângă domnul prorector pentru ca domnul prorector să întrebuințeze toate mijloacele pe care i le dă legea pentru a se da restul și imediat (*aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. Totul pornise de la o interpelare a lui Dinu Simian despre fondurile de șapte miliarde încasate de la Stat de ziarul „Universul” și despre care conducerea acestuia refuza să dea socoteala cum i-a cheltuit. Al. Alimănișteanu caracterizase interpelarea drept „o infamie”. N.I.: „Nu știu dacă minoritatea consideră că interpelarea este o infamie, cum spune cineva de acolo. Cred că ar trebui mai întâi să explice de ce este o infamie... Eu totdeauna mă sperii de infamiile neexplicate”. Banii fuseseră strânși pentru a veni în ajutorul studenților și N.I. a explicat situația.

În aceeași ședință s-au mai produs câteva replici de duh.

Dr. St. Irimescu a constatat că „oamenii de partid sunt ca pisicile cu un ochi. Unele văd numai cu ochiul drept, altele cu cel stâng”. N.I.: „Dar acela care a trăit într-un partid și trece într-altul își schimbă ochiul”.

V.G. Alexe afirmase: „Guvernul Iorga ar fi putut să capete mult mai multe voturi decât a luat acum”. N.I.: „Eu, ca istoric, aleg ce e mai vechi”.

Ședința din 1 dec. 1931¹

Despre circulația transpartinică

O mică întrebare: dar guvernul Teodor Rosetti², pentru care a trebuit să se inventeze un partid, partidul pe care l-am avut și-l am eu e mult mai numeros și înfinit mai popular decât al lui Teodor Rosetti, guvernul acela a îndeplinit în viața României o sarcină pentru care toată lumea trebuie să-i fie recunoscătoare. Și acest guvern a îndeplinit față de partidul liberal ceea ce a trebuit să fie făcut atunci, adică să împiedice pe gloriosul Ion Brătianu de a fi târât înaintea tribunalelor de pasiunile pe care le trezise guvernarea sa de 11 ani la adversarii săi permanenți³ (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. Și de această dată se dialoghează mult în Adunare. D.I. Perianu constată: „În București zeci de oratori liberali laudau pe d. Iorga”. N.I.: „S-a cheltuit tot stocul profesional”.
T. Dimitriu Șoimu îl pomenise pe deputatul Ștefan Ioan, coleg de școală cu N.I. și care „nu știu câți ani de zile au mâncat ciorbă din același castron”. N.I.: „Dați-mi voie, am fost colegi, este adevărat, dar singura parte duiosă a relațiilor noastre este că mi-a turtit odată o pălărie”.
M. Negură spune că N.I. rămâne un mare savant, dar, prezidând guvernul actual, „s-a micșorat”. N.I.: „ca să se vadă că sunt micșorat, să așteptăm până la Sf. Gheorghe, atunci se vede!”
C. Xenii povestește ce a aflat la Arad, unde se dusesese în turneu electoral; întrebuse cine e șeful iorghist în localitate. „Nu există!” N.I.: „Șeful orghist era amintirea serviciilor pe care le-am adus Ardealului. Acesta era șeful iorghist”.
Nichifor Robu dezvăluie ce a găsit în Bucovina: acolo, „Glasul Bucovinei” (organ PNL, lovea „cu înverșunare” în N.I. Acesta: „Aceia sunt toți copiii mei. Șeful lor, într-un anume moment, a venit să-mi explice de ce trece în Partidul Liberal. Zice: „Dacă nu trec eu, trece Dori Popovici”. Aceasta este originea... Acestea sunt cuvintele amicului meu, d. Nistor... nu este valoare morală, este un calcul de ordin material”. Eu aș zice, să nu vă supărați, a fost o greșeală de socoteală care a mai făcut-o cineva pe care nu-l voi numi aci, care socotea că se poate trece cu mine peste o anume greutate. Și atunci eu i-am spus, o comparațiune care fără să fie trivială, nu este din cele mai elegante, dar se potrivește: uite, domnule, dumneata vrei să intri în Ierusalim. Ți trebuie un măgar. Cată-ți-l, că ăla nu sunt eu. Și vă asigur și acum că nu sunt eu și căutați-l”.
Tr. Dimitriu Șoimu băgase de seamă o ierarhizare în PNL a luărilor la cuvânt: Tătărescu, Xenii, iamandii. N.I.: „Mai e cineva acolo care vine după fiecare discurs și prezintă suze aici”. M. Negură a vrut să știe de cine e vorba. N.I.: „Nu dumneata, trimite oameni mai vechi pentru aceasta. Nu pot să fiu așa de

crud ca să spun de câte ori s-au prezentat acele scuze pentru astfel de discursuri”.

Același Șoimu, citându-l pe V. Iamandi: „Ar fi de dorit ca concepția domnului Iorga să fie concepția tuturor partidelor politice”. N.I.: „Câtă pomană n-am făcut eu, și de oameni și de idei!” Șoimu a insistat că guvernul Iorga își trage originea dintr-o concepție neconstituțională, „guvernarea în afară de partid... care nu e în sensul intereselor permanente ale acestei țări. Desigur că era în acord cu d. Tătărescu dar d. Tătărescu...”. Aceste cuvinte provoacă replica lui N.I.

2. Guvernarea de 12 ani a lui Ion C. Brătianu (1876-1888) își epuizase valențele și Regele Carol I decide să cheme la guvernare „opозиția unită”, o forță politică numeroasă, dar necoagulată. Deși prim ministru era Th. Rosetti, fostul președinte al Curții de Casație, adevăratul conducător era P.P. Carp, care deținea portofoliul Externelor. Acest guvern a fost considerat ca „un instrument servil în mâinile Regelui”. Între corifeii opoziției unite s-au numărat: N. Filipescu, D. Brătianu, L. Catargiu, G. Vernescu, Al. Lahovari, P. Grădișteanu, N. Fleva, Take Ionescu. Drept organe de presă: *Lupta și Epoca*.
 3. Șoimu vorbise de „iubirea și respectul” purtate de V. Iamandi lui N.I. Acesta: „Cine scrie în felul acesta despre un om, își ia totdeauna dreptul de a-l insulta personal”. Șoimu a spus că V.I. îl recunoscuse odinioară pe N.I. a fi „părintele său sufletească”. N.I.: „A patra persoană a Sfintei Treimi”.
- Să observăm că V.I., deși mare admirator al lui N.I., trecuse la liberali; dar nu toți elevii profesorului o făcuseră.

Exemplul lui Alex. Lapedatu

Iată, Lapedatu poate să fie pentru mulți un model și o lecțiune. A fost lângă mine, a fost elevul meu, s-a ridicat sprijinit la fiecare pas de mine, a arătat într-un moment simpatie pentru acțiunea mea politică, s-a dus aiurea ca un om politicos și în locul unde s-a dus, a păstrat totdeauna față de fostul său profesor și îndrumător, ceea ce orice om cu bună educație și cu bun simț păstrează totdeauna față de omul de la care a împrumutat idei și a cărui căldură sufletească a simțit-o (*Aplauze pe băncile majorității*) (*D. deputat M. Negură vrea să intrerupă*).

Stricați efectul. Dacă ar fi să alegă d. Lapedatu între ceea ce am spus eu și ceea ce vreți să spuneți d-voastră, sunt sigur că ar alege ceea ce am spus eu.

Odată, Lapedatu a fost invitat de „Viața Românească” să facă o cronică istorică, destinată, înainte de toate, a mă scădea pe mine. Și răspunsul lui Alexandru Lapedatu a fost: „Pentru nimic în lume n-o fac”.

D. M. Negură: Această vreau să vă spun și cu toată considerația pe care o aveți față de o persoană...

D. profesor N. Iorga: Āla să vă trăiască; cât despre ceilalți... (*Ilaritate pe băncile majorității*).

Mărturisește că i-a susținut pe liberali în timpul Primului Război Mondial

Eu am fost cel mai bun prieten, în timpul războiului, al lui Ion Brătianu, acela care nu i-a refuzat niciodată serviciile sale patriotice și a refuzat orice onoruri i s-au propus. Când, în luna lui decembrie 1916, conservatorii vroiau să-l răstoarne, Greceanu și câțiva alții merseră la Regele Ferdinand, spunându-i că au și învoirea mea; eu le-am făcut cunoscut și am găsit mijlocul să fac cunoscut și Suveranului meu că a lucra împotriva guvernului care duce războiul național este un păcat. A lupta astăzi împotriva guvernului care duce al doilea război național pentru mântuirea țării, este alt păcat (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Este absolut exact. Am fost chemați cu toții de Maiestatea Sa Regele. Am mai spus-o și altă dată, Maiestatea Sa Regele a citit apelul pe care l-ați auzit. Timp de 5 minute nu s-a auzit un singur glas. Nimeni n-a spus: Primesc. Și atunci a trebuit să mă ridic eu, fiindcă ajunsese a fi jenant pentru Rege și am spus: „Când Maiestatea Sa pune chestiunea așa, eu nu pot să răspund altceva decât că servesc pe Maiestatea Voastră în orice situație, sub orice președinție” (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. M. Negură: Partidul Liberal n-a făcut chestiune de mandate (*Întreruperi, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, eu nu aud nimic și d-nii stenografi înseamnă neconținut o mulțime de răspunsuri la care eu n-am putut răspunde. Eu nu știu ce-a spus d-sa. Dar, eu asigur că acesta este adevărul. Maiestatea Sa Regele n-a avut un cuvânt de răspuns din partea șefilor politici care erau acolo. Eu nu știu ce ați strigat d-voastră și nu știu ce au însemnat stenografi.

D. M. Negură: Eu am spus că Partidul Liberal n-a făcut târguieli de mandate. (*Zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Eu te asigur că vorbind așa de tare, nu te aud nici eu, nu te aud nici d-nealor și te asigur că nu te aprobă nimeni. Ce frumos ar fi dacă mi-ai spune așa frumos, cum vorbesc eu.

D. M. Negură: D-nii din majoritate ne provoacă.

D. profesor N. Iorga: D-nealor se revoltă după ce d-ta ai făcut tot zgomotul acela, mai mult sau mai puțin intolerabil.

D. M. Negură: Îmi dați voie, d-le președinte?....

D. Traian Țino, vice-președinte: D. deputat Negură are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Bine faceți, d-le președinte, ca să-l aud și eu odată în viața mea pe d-nelui.

D. M. Negură: M-ați auzit și altă dată.

D. profesor N. Iorga: Am auzit numai zgomot.

D. M. Negură: D. Dimitriu Șoimu a spus că și Partidul Liberal, ca toate partidele, în discuțiunile care au urmat în cursul celor două săptămâni, a afirmat o dispozițiune de târguială de mandate și eu am spus că este inexact.

D. profesor N. Iorga: Nu, nici nu are de unde să o știe. Nici eu nu o știu, fiindcă nu am fost la târguială. D-nealui nu o știe fiindcă nu a fost chemat la târguială; dar eu am fost în momentul decisiv, când s-a refuzat Regelui formarea ministerului de Uniune Națională.

D. Traian Dimitriu Șoimu: D-le Negură, dar eu nu m-am referit la această împrejurare, ci m-am referit la starea sufletească a aceluia care totdeauna fac dintr-o chestiune de tarabă o pretinsă chestiune de principii.

D. M. Negură: Care tarabă?

D. Traian Dimitriu Șoimu: Nu te-am luat de exemplu nici pe d-ta, nici partidul din care faci parte, pentru moment, ci am vorbit în general.

D. profesor N. Iorga: Dar, te rog, nu mai face asemenea lucruri, căci se întâmplă uneori ce s-a întâmplat cu acela care își pierduse cămila. Și-a pierdut un om cămila și se plângea cuiva că nu o găsește. Atunci acesta i-a spus: vrei să-ți găsească eu pe acela care ți-a furat cămila? Și s-a dus în plin bălci și a spus: Mă, tu care ai furat cămila! Iar acela a spus: dar ce ai, domnule, cu mine? (*Ilaritate*).

D. Traian Dimitriu Șoimu: În chestiunea atitudinii noastre față de partidele politice, lucrurile sunt precise și mă mir că vă intrighează așa de mult și sunteți așa de nerăbdători ca această chestiune să fie limpezită, pentru că ea este nu numai limpezită, ci este închisă. Nimeni nu vrea dispariția partidelor politice.

D. profesor N. Iorga: Desigur.

D. Traian Dimitriu Șoimu: Noi dorim partidelor politice ca în cadrul unui program de revendicări, în legătură cu nevoile țării, să se poată ridica în așa fel încât într-adevăr să fie instrumente folositoare pentru țară, iar nu simple posibilități de realizări, mai mari sau mai mici, mai devreme sau mai târziu, de interese de cele mai multe ori personale. Aceasta este atitudinea noastră față de partidele politice. Nu vrem moartea partidelor politice, ci voim, ca în Biblie, numai îndreptarea lor și dacă ele se vor îndrepta, desigur că atunci vor avea tot dreptul să revendice posibilitatea de a fi și utile, iar nu numai gălăgioase.

D. profesor N. Iorga: Dar ne și înscriem într-însele. Dacă ar fi așa, eu sunt cel dintâi care mă înscriu. Dacă nu am făcut-o până acum, este că nu am avut ocazia (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 2 dec 1931¹

Despre ideea unui guvern de uniune națională

Ideea Maiestății Sale a fost un guvern al tuturor, pentru a scoate țara din greutățile în care se găsea. Și eu, primind guvernul, după cuvântarea Maiestății Sale, m-am simțit dator să fac apel la toate partidele, cu toată sinceritatea (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Toma: Am înțeles. Dar atunci mă întreb altceva: dacă este continuarea ideii Maiestății Sale, față de care noi suntem foarte respectuoși, de ce nu a fost o propunere de colaborare, ci o propunere de cartel electoral?

D. profesor N. Iorga: Recitiți scrisorile: deschideau calea pentru toate colaborările. Dar este adevărat că Maiestatea Sa nu-mi putea spune cum să împart mandatele (*Ilaritate*).

D. C. Toma: D-le prim-ministru, să-mi dați voie. D-voastră făceați apel într-un moment când guvernul era constituit. Prin colaborare se înțelegea o colaborare de guvern și o colaborare parlamentară. Or, d-voastră nu ați făcut acest apel.

D. profesor N. Iorga: Nu, colaborare de guvern putea să iasă dintr-o anumită situație parlamentară, pe care doream să o creez; nu puteam să încep de la guvern ca să ajung la Parlament și eu înțelegeam să prezidez alegerile, pentru ca pe urmă să vedem ce putem face cu oamenii care ar fi vrut să meargă cu noi (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Toma: D-lor, dar mai departe. Refuzând partidele care nu vroiau să subscrie la incapacitatea lor de a accepta cartelul, d. prim-ministru nu se putea prezenta, cu regimul pe care îl prezida, în alegeri, singur. Risca să nu întrunească procentul legal, care să-i asigure o majoritate.

D. N. Bosnief Paraschivescu: Întâi și întâi că 30 la sută este zestrea guvernului.

D. C. Toma: ... Și atunci, apelul la un partid care să sprijine regimul. S-a adresat partidului de sub președinția d-lui I. G. Duca, consimțind să-i dea mai mult decât i se cuvenea și a mai consimțit să acorde acestui partid chiar camuflarea de candidați peste numărul convenit.

O voce de pe băncile majorității: Mărinimie!

D. profesor N. Iorga: Eu sunt om onest. Camuflarea nu o caut la altul. Partidul de sub conducerea d-lui Duca s-a oferit să meargă în alegeri cu noi. Am crezut că pentru un partid care cuprinde un număr de oameni care au guvernat, 80 de locuri nu e prea mult. Poate să fi făcut o greșală de socoteală. Eu nu sunt așa tare în aritmetică; m-a mâncat aritmetica de multe ori în viață. Ei bine, m-a mâncat și acum aritmetica (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Toma: Sunt convins, d-le prim-ministru, că d. ministru de Interne nu a făcut o greșeală. Este un fapt intenționat, care mai târziu își va avea consecințele lui.

D. profesor N. Iorga: În materie de aritmetică, este tocmai ca mine: Dați-mi voie să vă povestesc în două cuvinte o scenă: era vorba de schimbarea calendarului și a venit d. ministru de Interne la mine, arătându-mi că este cu calendarul tocmai contrariul de ceea ce era. Eu îi spuseseam altfel, dar pentru că era și ministru de Finanțe, i-am zis că are dreptate. Pe urmă, când m-am gândit ceva mai bine, am văzut că tot aritmetica mea era mai bună și a recunoscut-o și d-sa și ne-am despărțit cu ideea aceasta că, în ce privește aritmetica, nu stăm tocmai bine amândoi (*Ilaritate*).

NOTE

1. Mai înainte avusese un schimb de replici cu C. Toma care se plânsese că „timpul este înaintat”. N.I.: „Eu stau să vă ascult și toată lumea care este în Cameră rămâne să vă asculte. Eu am vorbit la Mesaj înaintea unui număr mult mai restrâns de deputați”. Apoi C.T. a spus că în căutare de aderenți pentru un guvern de unitate națională N.I. trebuie să fi lăsat „pentru istorie și o urmă scrisă”. N.I.: „N-a rămas o urmă scrisă de la anumite conversații particulare, de care eu nu zic nimic... Nu am avut onoarea să am o conversație cu dvs.”

Din nou despre eforturile sale pentru un guvern de uniune națională

După ce C. Toma vorbise despre „încrederea primului factor constituțional, încrederea celui de al doilea factor...”

Îmi dați voie, dar eu aceasta nu pot accepta. Cu cei doi factori constituționali, nu pot accepta această teorie. Este de pe undeva din apusul Ardealului; dar eu nu pot accepta.

D. C. Toma: Este în Constituțiunea noastră.

D. profesor N. Iorga: Regele suveran este întruparea națiunii. Națiunea, ea însăși se poate manifesta și în alte forme, dar nu poate fi vorba de un dualism. Regele făcând complimente națiunii electorale, națiunea electorală putând să arate dinții Regelui. Aceasta nu se poate. Ori este monarh, ancorat în adâncul sufletului nostru, ori mai bine de la această bancă spun, mai bine ne-am fi lipsit de dânsul. O monarhie când este, aceasta înseamnă că este piatra de temelie a unei societăți (*aplauze pe băncile majorității*). Și nu ceea ce gândesc alegătorii, într-un anume moment zăpăciți de toate provocările și

propagandele demagogice și de toate făgăduielile electorale, poate să fie opus acestui factor de singură și adevărată temelie, care este monarhul. Eu, cel puțin, așa îl servesc. Dacă aș fi fost convins că Regele României este n-rul 1 față de n-rul 2, sau poate chiar numărul 2 față de numărul 1 eu n-aș fi avut pe cine să servesc. Așa cum sunt și așa cum îmi permit să mă prețuiesc puținel pe mine. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Bătea vântul de la Bădăcin¹ și am auzit odată aceasta. Îmi pare rău că o aud și aici. Fiindcă, vezi d-ta, poporul nu vorbește niciodată el. El nu poate vorbi cu atâtea milioane de guri, dar se ivesc cinci, zece, douăzeci, treizeci persoane care zic: eu sunt reprezentantul poporului.

Când poporul va găsi o expresie incontestabilă și una singură, voi vedea și eu ce voi face. Dar când fiecare crede că are dreptul să spună: eu sunt reprezentantul poporului, atunci eu țin seama de Rege. De celălalt, îmi pare rău, - să se înțeleagă cu ceilalți concurenți.

D. C. Toma: Să mă ierțați, d-voastră sunteți un mare cărturar, un mare savant.

D. profesor N. Iorga: Conservator îndărătnic.

Discuția a continuat

D. C. Toma: Ca jurist, înțelegător al așezămintelor constituționale, să-mi dea voie d. președinte al Consiliului să închei această discuție cu convingerea că dreptatea în această chestiune este de partea mea.

D-lor deputați, discuția la Mesaj a avut de data aceasta noutatea, surpriza sa: idila ducisto-gubernamentală ia sfârșit. Pe noi, care suntem sentimentali, ne mârșnește aceasta.

D. general Cantacuzino-Grănicerul: Lacrimi de crocodil.

D. C. Toma:... Faptul a fost adus la cunoștință de către adolescenții Partidului Național Liberal de sub conducerea d-lui I. G. Duca și chiar ieri a fost confirmat de unul din candidații la adolescență, d. Xenii, (*ilaritate*). Nu este vorba de vârstă, ci de stagiul în partid. D. Xenii se află numai de vreo doi, trei ani în Partidul Liberal. Prin urmare, este un candidat la adolescență.

D. profesor N. Iorga: Cu d. Xenii mă iubeam mai de mult, când era în partidul meu (*Ilaritate*).

D. C. Toma: D-lor, nu se cunoaște încă rezultatul. Este adevărat că d. președinte al Consiliului, un component al idilei...

D. profesor N. Iorga: Nu înțeleg.

D. C. Toma: O parte alcătuitoare a idilei, dacă vreți.

D. profesor N. Iorga: Primesc definiția.

D. C. Toma: Nu a luat act de declarație, pentru că declarația era o retragere de gir. *D. președinte al Consiliului* a spus că așteaptă pe conducătorul partidului să-și spună cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Foarte bine, este necesar.

D. C. Toma: Dar *d. președinte al Consiliului* văzând că este vorba de o retragere de gir....

D. profesor N. Iorga: Nu am cerut nimănui girul. Nu am nevoie de girul nimănui. Eu sunt aici pentru că am fost chemat și rămân aici cât nu mi s-o spune de cine m-a chemat că trebuie să mă duc, eu nu am nevoie de girul nimănui.

O voce de pe băncile majorității, adresându-se către d. Toma: Te-ai cam încurcat cu girul.

D. C. Toma: Nu m-am încurcat de loc. Sunt două teorii deosebite; una o reprezintă *d. președinte al Consiliului* și alta o reprezintă eu. Eu zic că națiunea are dreptul să spună *d-lui președinte al Consiliului:* plecați...

D. Traian Dimitriu Șoimu: Ați stat de vorbă cu națiunea? (*Ilaritate*).

D. C. Toma: Sunt constituționalist, sunt cu defectele mele.

D. profesor N. Iorga: Pentru moment eu sunt cu puterea și *d-ta* cu Constituția (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Toma: Și eu prefer, *d-le președinte al Consiliului*, să rămân cu Constituția, decât cu puterea și în urmă cu... amărăciunea. (*Ilaritate*).

D. George I. Brătianu: *D-le președinte al Consiliului*, îmi dați voie să subliniez această declarație?

D. profesor N. Iorga: Cum nu, cu cea mai mare plăcere.

D. C. Toma: Spuneam, *d-lor*, și vă rog să-mi dați voie să revin la ideea pe care o urmăream, și pe care un domn deputat se temea că am prăpădit-o, am încurcat-o... Să nu-mi poarte grija. Spuneam că *d. președinte al Consiliului* declară: aștept cuvântul *d-lui Duca*...

D. profesor N. Iorga: N-am spus.

D. C. Toma: Dați-mi voie să vorbesc, pe urmă îmi veți spune dacă ați spus sau nu. Și această declarație a însoțit-o de o grozavă amenințare...

D. profesor N. Iorga: Pentru cine?

D. C. Toma: Pentru componenții din idilă. Suprimarea pensiunilor alimentare (*ilaritate, zgomot pe băncile majorității*). Nu vă tulburați.

D. profesor N. Iorga: Nu se tulbură.

D. C. Toma: Evacuarea din comisiile interimare, din administrație, a prietenilor *d-lui I. G. Duca*. Dar, *d-lor*, nu ne amestecăm în acest menaj.

D. profesor N. Iorga: N-a fost nici măcar un concubinaj! (*Ilaritate*).

D. C. Toma: *D-le prim-ministru*, îmi tăiați teza pe care vreau...

D. profesor N. Iorga: Vă tai o încercare retorică.

D. C. Toma: Așteptați cel puțin să scot la suprafață toate neajunsurile căsniciei (*Ilaritate pe băncile opoziției*).

D. profesor N. Iorga: Dar nu a fost nici concubinaj.

D. C. Toma: D-lor deputați, pe noi nu ne interesează chestiunea aceasta...

D. profesor N. Iorga: Divorțul este aiurea (*Mare ilaritate*).

D. C. Toma: Nu, pentru că noi am reorganizat un partid și reprezentăm un program. Suntem de sine stătători. Nu ne interesează divorțul, știm că în mod obișnuit divorțurile scot la suprafață toate neajunsurile menajului. Așteptăm răfuiala pentru a vedea dacă trebuie să ne amuzăm sau să ne întristăm.

D-lor, pe noi, dacă nu ne interesează divorțul, ne interesează însă situația politică creată. Pentru a o putea fixa în realitatea și în consecințele ei, este necesar să examinăm ce fel de înțelegere a fost între d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Acea pe care o știți, public.

D. C. Toma: V-am spus-o adineauri și n-ați protestat...

D. Traian Dimitriu Șoimu: Din cauza numerică. Mandatele. Calcule de partid.

D. C. Toma: V-am spus adineauri motivele, la care n-ați protestat. Dar, d-lor, ce acord a fost între d-voastră? A fost un cartel? S-au isprăvit alegerile, s-a atins scopul și totul s-a terminat? A fost o colaborare?

D. profesor N. Iorga: Să-ți explic eu, d-le Toma.. Este Uniunea Națională, care a dat un număr oarecare de deputați. Acești deputați fiind aleși sub steagul Uniunii Naționale, au o anumită solidaritate. Cine vrea să observe, o observă; cine nu vrea să observe, nu observă! Și, pe urmă, consecințele le vom vedea și atunci te vom invita și pe d-ta să vii să vezi (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*).

D. C. Toma: Chiar fără să fiu invitat, vin (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Ce om amabil.

D. A. C. Cuza: Dar despre consecințe, d-le Toma, nu te-ai întrebat care pot fi? (*Ilaritate*).

D. C. Toma: Am să întreb și de acestea, d-le Cuza, n-aveți grijă. Vedeți d-voastre însă, că în felul în care facem discuția la Mesaj, îmi face impresia - să mă ierte d. președinte al Consiliului - că se desfășoară astfel: un discurs al d-lui președinte al Consiliului întrerupt din când în când de oratorul care vorbește. (*Mare ilaritate pe băncile opoziției*).

D. profesor N. Iorga: Cum este și oratorul (*Ilaritate*).

D. C. Toma: Ei bine, d-lor, iată am să mă întreb și de consecințe și veți vedea d-voastră să ele au să fie foarte interesante.

D. profesor N. Iorga: Nu se știe! O să fie poate acolo! (*Ilaritate*).

C. Toma promise să fie „în tovărășia” premierului dacă acesta făcea „adaptarea la realitate”

D-lor, sperăm că în ce-l privește pe d. președinte al Consiliului, care nu este numai un mare istoric, dar și un desăvârșit artist, în fața greutăților de astăzi, își va stăpâni cât mai mult fantezia, mărginindu-se la aspectele mai puțin scilpitoare ale asprei realități.

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc pentru consiliu.

D. C. Toma: Poate îmi veți mulțumi și pentru al doilea.

D. profesor N. Iorga: Să vedem.

D. C. Toma: Poate că d. ministru de Finanțe, pe care-l încurcă mai puțin imaginația, îi va da d-lui președinte al Consiliului concursul său totdeauna sincer și devotat.

D. profesor N. Iorga: Ce te amesteci d-ta în legătura dintre doi oameni? Aceasta îi privește pe dâșii (*Ilaritate*).

D. C. Toma: Veți vedea, pentru că voi veni și la formule. Ce vrea d. ministru al Finanțelor? „Afirmarea dreptului de a încheagă în forme noi viața națiunii”, capitalism de stat, etc. Ce vrea d. președinte al Consiliului?

D. profesor N. Iorga: Aceasta a mai spus-o unul: „*Non bis in idem*”.

D. C. Toma: Este frumos și știu că vă place frumosul, de aceea repet.

D. profesor N. Iorga: Numai să mi-l puteți da.

D. C. Toma: D-sa este istoric, răscolitor al vremurilor și sufletelor moarte: încredințat că nu numai viii, dar și morții vorbesc: deci și datinele. Așa dar, forme noi, datini vechi.

D. raportor se grăbește să adauge: „în revizuirea concepțiilor care au dominat spiritul public, până la marele război, trebuie să ne inspirăm de la datinile trecutului, care stau încă ascunse ca o prețioasă comoară în sufletul poporului”.

Câțiva pași înainte cu d. ministru de Finanțe, câțiva pași înapoi cu d. președinte al Consiliului. Oare nu credeți că prin această ciudată operație riscăm să rămânem pe loc?

D. Traian Dimitriu Șoimu: Tot înainte.

D. C. Toma: O datină nu este înainte.

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie să spun numai două cuvinte.

Noi am fost stăpâniți de idei străine de la 1848 și până acum. Am stricat întreaga noastră tradiție națională. Și a venit un moment, nu numai la noi, în Italia și aiurea, când s-a văzut că ideile acestea abstracte, de împrumut, nu mai pot să stăpânească cu folos societatea și atunci fiecare societate revine la realitățile ei naționale actuale și la tradiția ei, la viața ei organică.

Prin urmare, ceea ce are aerul de întoarcere înapoi nu este „decât revenire la necesitățile organice ale unei societăți”. Nu o să spui d-ta că un om care a fost bolnav prin faptul că s-a însănătoșit, prin urmare este cum era înainte de a se îmbolnăvi. Aceasta înseamnă că se întoarce înapoi. Nu este așa, înseamnă că își reia viața sa organică și normală. D-ta ai toată libertatea de a critica guvernul, și persoana mea, și cugetarea mea, care din moment ce sunt aici, stau la dispoziție, mi se poate spune orice, mi se poate tăgădui orice, dar puțin respect pentru mine, ca gânditor politic, eu cred că s-ar putea și pentru cineva în marea d-tale situațiune.

D. C. Toma: D-le prim-ministru, vă mulțumesc că îmi sporiți situația, Eu mă complac într-un rol foarte modest...

D. profesor N. Iorga: Crezi d-ta că Argetoianu și cu mine am fi niște secături care nu știm ce vorbim și poți să ne arunci d-ta o astfel de învinuire? Dar ce, suntem copii, ale căror șiretenii să le prinzi d-ta? (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Gheorghe I. Brătianu: D-le președinte, dați-mi voie să vă răspund un lucru, o singură observație; acest capitol de idei străine ne-a dus totuși și la independență și la unitatea națională.

D. A. C. Cuza: Și la ruina de astăzi, cu distrugerea claselor reale ale societății și ale națiunii.

D. Gheorghe I. Brătianu: Aceasta o s-o examinăm.

D. C. Toma: D-lor, să-mi dați voie să trec la partea de adaptare și regret că d. prim-ministru s-a supărat...

D. profesor N. Iorga: Dar nu m-am supărat de loc.

D. C. Toma: D-le prim-ministru, când spuneți că nu vă respectăm, aceasta înseamnă supărare.

D. profesor N. Iorga: Nu înseamnă nici o supărare. Dacă eu ar fi să mă supăr de lucruri de acestea, aș fi murit de acum câteva luni de zile. Gândiți-vă numai la ce mi-a servit mai toată presa șapte luni și vezi starea înfloritoare a sănătății mele, de care sunteți cel dintâi care vă bucurați.

D. C. Toma: Ferească Dumnezeu!

D. profesor N. Iorga: Nu vă bucurați?

D. C. Toma: De sănătatea d-voastră, da. Nu înțelesesem. D-lor, revin la adaptarea la fapte. În Mesaj se cuprinde concepția și soluția pe care am indicat-o și noi, în cele mai arzătoare probleme economice. Noi nu revendicăm paternitatea, dar sunt credințele noastre, care au fost enunțate în timp oportun. De pildă...

D. profesor N. Iorga: D-voastre aveți paternitatea, noi ne mulțumim cu maternitatea (*Ilaritate*).

C. Toma a susținut în continuare: „situația noastră față de guvern este limpede, fără duplicitate și fără echivoc”

Suntem opozanți din primul moment. Nu am crezut în opera salvatoare a acestui guvern. I-am tăgăduit baza constituțională: încrederea națiunii. L-am văzut la lucru. Ne deosebește de el concepțiile, iar realizările sale nu răspund adevăratelor trebuințe. Suntem în dreptul nostru de a trage încheierea pe care ne-o impune datoria și răspunderea ce avem. Guvernul nu reprezintă nici o autoritate înăuntru și nici prestigiu în afară.

D. profesor N. Iorga: Mulțumim. Vă așteptăm pe d-voastră ca să ni le dați pe amândouă.

D. C. Toma: Înăuntru, fiindcă este lipsă de încrederea națiunii și de sprijinul cartelaților.

D. V. G. Ispir: Aci sunteți de acord cu d. Tătărescu.

D. C. Toma: Și din lipsa de încredere dinăuntru, i se știrbește prestigiul în afară.

D. profesor N. Iorga: Este o acuzație așa de gravă încât d-voastră, dacă ați înțelege greutatea ei, nu ați rosti-o. Să se spună unui guvern, care adună un număr de oameni cunoscuți și în străinătate, că este în stare să compromită prin prezența lui situația României în străinătate, este un lucru pe care eu nu-l calific. D-voastră îl credeți și îl spuneți, dar să-mi dați voie să nu-l calific. S-a mai spus, încă, dar nu eram de față. Acum, când sunt de față, trebuie să protestez în această formă, foarte cuviincioasă, dar foarte hotărâtă. Este o injurie pe care nu o merităm (*Aplauze pe băncile majorității*)

Ședința din 3 decembrie 1931

Schimb de replici răutăcioase cu A.C. Cuza

Acesta spuse:

Deunăzi, de pildă, a venit dl. la Constanța o delegație la d. prim ministru, și acea delegație era tragediantă, delegații făceau pe tragicii față de sfaturile pe care le dădea d. prim ministru. Atunci d. prim ministru, ironic, le-a spus: „d-lor, dacă sunteți așa de sperați, nu vă mai rămâne decât un singur lucru: Marea este aproape, duceți-vă și vă aruncați în mare”.

D. profesor N. Iorga: Cu o mică schimbare: au venit la mine, le-am dat toate explicațiunile și la urmă, cineva care a ascultat trei sferturi de ceas, deodată țipă de acolo din fund: „eu sunt disperat”. I-am spus: „Nu ești disperat, deoarece casa mea este așezată lângă Mare și dacă erai disperat te arunca ai colo, în loc să vii aici”¹ (*Ilaritate*).

NOTE

1. Evident prost dispus, A.C.C. vorbise la început de „o lege idioată” a liberalilor, care îl scosese de la catedră pentru limită de vârstă, ca odinioară pe Titu Maiorescu. N.I.: „Domnule Cuza, să-mi dați voie să vă spun cum a fost scos Titu Maiorescu din Universitate: un ministru, al cărui nume nu-l voi spune, cu un secretar general al cărui nume nu vreau să-l spun, i-au făcut următoarea înștiințare, pe care am citit-o cu ochii mei: „Fiindcă dvs. ați refuzat să vă prezentați ca membru al unor comisii de examen, Ministerul vă scoate la pensie”. P. Ministru, domnul care trăiește și până acum. Apoi, cu același arțag, A.C.C. a întrebat retoric de ce a fost chemat N.I. la guvernare? N.I.: „să vă spun eu de ce: fiindcă nu a cerut, și ceilalți nu au fost chemați pentru că au cerut”.

Dialog cu I.G.Duca pe tema respectării regulamentului Camerei

Acesta spusese:

Sunt la această tribună pentru a răspunde d-lui prim ministru, că atitudinea luată de prietenii mei politici corespunde în totul cu părerea mea (*Aplauze*). De altminteri era și firesc ca într-o discuțiune de această însemnătate, oratorii Partidului Național Liberal să vorbească după o prealabilă consfătuire și cu aprobarea conducătorului partidului. Dar, fiindcă văd că există oarecare nedumerire asupra acestei atitudini, eu cred că este bine să precizăm pozițiile noastre respective.

D. dr. V. Trifu: Pe urmă le dezmințiți.

D. profesor N. Iorga: D-le Duca, dacă îmi permiteți: N-a fost autorizat d. Inculeț...

D. I. G. Duca: Vă va răspunde d. Inculeț. Dar, în primul rând, vă voi răspunde eu.

D. profesor N. Iorga: N-a fost autorizat d. Inculeț să vie la mine pentru a dezaproba pe vorbitorii care au vorbit în numele Partidului Liberal?

D. I. G. Duca: D. Inculeț nu a fost autorizat să facă nici un fel de declarațiune de asemenea natură.

D. profesor N. Iorga: Vă voi aduce mâine notele mele zilnice și veți vedea ce este scris acolo, după conversația pe care am avut-o cu d. Inculeț.

D. I. G. Duca: D. Inculeț este aici și poate să vorbească.

D. profesor N. Iorga: Să vă aduc mai întâi eu notele mâine și apoi să vorbim. De ce să judecăm aceeași chestiune de două ori?

D. I. G. Duca: D-le Iorga, noi nu avem nimic de ascuns și nu văd de ce d-voastră nu vă convine, ca eu, aici, în mod public să lămuresc pozițiile noastre respective.

D. profesor N. Iorga: Ba îmi convine.

D. I. G. Duca: Mă iertați, dar văd că d-voastră ați adoptat de câțeva vreme un sistem: întrerupeți pe orator la fiecare frază.

D. Nichifor Robu: Este sistemul d-voastră.

D. I. G. Duca: Eu vă declar în mod categoric că protestez împotriva acestui sistem și protestez pentru două motive.

D. profesor N. Iorga: Nu vă voi mai întrerupe.

D. I. G. Duca: Mai întâi, d-le prim ministru, protestez pentru că d-voastră sunteți autorul regulamentului care interzice dialogurile...

D. profesor N. Iorga: Regulament de care tocmai acum vă aduceți aminte și pe care nu l-ați respectat niciodată.

D. I. G. Duca: ...și prin urmare, vă rog să-l respectați. În al doilea rând, fiindcă sunteți primul ministru al țării și prin urmare sunt convins că, în consecință, sunteți cel dintâi care vreți să dați bunul exemplu (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

Dispută cu Costin Sturdza pe tema preempțiunii internaționale a lui N. Iorga

D-le Costin Sturza, dă-mi voie să aduc ceva în sprijinul argumentului d-tale. La Cernăuți, iese acum o revistă pedagogică; o scoate un eminent pedagog, d. Narly, care arată toate încercările de a reface învățământul care s-au făcut în ultimii ani; d. Narly nu are nici o legătură politică cu mine. D-sa termină așa: ca prima țară, în care un om a avut îndrăzneală să înlocuiască învățământul de formă cu un învățământ de libertate, este România. Eu, având să aleg între sentința unui pedagog și sentința cuiva care, după știința mea, nu s-a ocupat niciodată cu această nobilă știință, eu accept părerea revistei pedagogice de la Cernăuți.

D. Costin Sturdza: D-lor, în sfârșit, zicea onoratul d. Duca, criticând politica externă a guvernului, că recunoaște că nici o clipă guvernul nu s-a abătut de la politica tradițională a României, dar spunea: nu știu cum ați făcut, nu știu ce ați făcut, dar am simțit totuși ceva...

D. profesor N. Iorga: Aici, întreruperea mea, o fac încet și hotărât. Își închipuie cineva că politica franceză este așa de dezorganizată încât, fiind la Paris șeful unui guvern care inspiră Franței neliniște, președintele Republicii franceze ar fi asistat, pentru întâia oară, la ceremonia deschiderii cursurilor, care corespundea cu acordarea diplomei de *doctor honoris causa* al Universității din Paris¹? (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

D. Costin Sturdza: Evident, d-le prim ministru, fiindcă onoratul domn Duca nu vorbea de o părere a sa proprie, ci de impresiunea pe care cineva poate să o aibă, citind o anumită parte din presa franceză.

D. profesor N. Iorga: Când am fost la Paris, nici un singur ziar francez nu a arătat neîncredere față de guvernul pe care am onoarea a-l prezida. Nici un singur ziar francez (*Aplauze pe băncile majorității*).

Uitasem pe unul, ziarul comunist; acela da.

NOTE

1. N. I. a fost făcut *doctor honoris causa* al Universității din Paris la 7 noiembrie 1931.

Răspunde deputatului S. Singer¹

D-le președinte, dați-mi voie să spun două cuvinte, încă de acum. Nu înțeleg sensul acestui discurs. Ni s-a spus de reprezentantul partidului evreiesc că nu votează Răspunsul la Mesaj.

În al doilea rând, ni s-a spus că am făcut făgăduieli pe care nu le-am îndeplinit.

Nu am fost niciodată solicitați să facem anumite declarații; prin urmare, nu văd ce declarațiuni am făcut și pe care nu le-am îndeplinit.

De 7 luni de zile, populațiunea evreiască din România, care are aceleași drepturi ca orice altă categorie de cetățeni, se găsește în cea mai desăvârșită liniște, ceea ce nu era cazul înainte de venirea mea la guvern.

Mai la urmă, mai face și un apel. Aceasta, să mă ierte, este puțintel ca povestea oalei aceea. O știi d-ta... (*ilaritate pe băncile majorității*), nu mai este nevoie să ți-o spun eu.

Al doilea, d-le președinte, fiindcă trebuie să se mântuie în această țară discuția, să mă ierțați că, pentru câteva minute numai, am să absentez.

Dar revin și se va mântui discuția în această seară, când se va face și votul.

Așa încât, lipsa mea câteva momente de pe această bancă nu trebuie considerată, câtuși de puțin, ca părăsirea Parlamentului în această ședință.

Revin imediat.

D. dr. N. Lupu: D-le prim-ministru, numai să lăsați un tehnician pe banca Ministerială (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: D-le doctor Lupu, d-ta ești un tehnician excelent, care ți-ai părăsit puținel tehnica pentru ca să faci politică. Rămâne aci colegul meu, d. Vâlcovici, care făcând politică, continuă să se gândească și la tehnica lui.

NOTE

1. S. Singer intervenise după un discurs violent antisemit al lui A. C. Cuza. A făcut un apel la solidaritate, căci „nu e momentul dezbinării și al defăimării”.

Discurs cu concluzii asupra discuțiilor purtate până atunci în Adunare

Domnule președinte, domnilor deputați, am făgăduit la sfârșit câteva cuvinte simple și oneste. Le rostesc după șapte ore de discuții, în care și astăzi nu a fost nici o nedreptate care să nu mi se fi făcut și nu a fost nici o ofensă de care să fi fost cruțat. Inspirându-mă însă de la caldele cuvinte ale raportorului¹, în care era o înțelegere așa de largă a nevoii de unire între noi, pentru a trece împreună prin momentele acestea grele, voi căuta să înlătur din aceste puține cuvinte tot ceea ce ar putea jicni pe cineva.

Și să mi se îngăduie încă un lucru: să nu împart pe partide observațiile mele. Pentru mine, de foarte multă vreme, partidele acestea se confundă. Se confundă și prin idei, care sunt comune, și prin ton, care este același, și prin intercirculația indivizilor în aceste partide. Altfel, am tot respectul pentru dânsle. Dar eu le văd ca un singur mare partid, de care mă aspropii cu sentimentele amicale pe care le-am avut totdeauna și aș fi dorit fără îndoială să mi se răspundă tot așa. Dar eu n-am puțința de a schimba firea nimănui. De altfel, violența cu care am fost atacat și eu personal și această formație de oameni de merit și de oameni de treabă care-mi face onoarea de a sta lângă mine, se explică: este un vechi obicei al țării. Cum am deprinderea de

răsfoiesc uneori în cărțile vechi, am găsit un discurs de bătrânețe, făcut la Ateneul Român, de Ion Eliade Rădulescu și înăuntru o formulă pe care am copiat-o, pentru a v-o servi d-voastre, fiindcă se potrivește. Iată ce zicea bătrânul: „Venim noi la putere, de, nu ai ce zice; vedem și noi că este cu frica lui Dumnezeu. Vin alții la putere, atunci vai de lume, a lipsit dreptatea de pe pământ”. Să-mi fie permis ca aceste frumoase cuvinte, pline de atâta înțelepciune patriarhală și de atâta humor în adevăr românesc, să le servesc persoanelor foarte iritate care s-au legat puțin de mine și de prietenii mei, fără să fi putut înțelege până la capăt de ce.

Un defect de temperament. Nu-l pot îndrepta. Văd că oameni odată tineri, îl păstrează până la bătrânețe. Este rău și pentru sănătate, pentru sănătatea individuală, pe care o doresc fiecăruia, dar este rău și pentru liniștea de care această țară are nevoie.

Dar, să mi se permită, înlăturând tot ce amintește un teatru, în care eu n-am jucat niciodată și nu la vârsta mea mă voi înscrie în trupă (*ilaritate*), să înlătur câteva acuzațiuni, pe care într-adevăr nu le pot primi. Sunt un om care caut să fac plăcere oricui, dar toate au o margine. Prin urmare, sunt unele lucruri pe care nu le pot primi, fiindcă nu sunt adevărate. Și lucrurile acestea nu sunt așa de multe, așa încât, până va bate ceasornicul ora 10, eu voi fi și terminat. Încă odată îmi pare foarte rău că nu pot distra Adunarea. Nu am mijloace pentru aceasta și nici dispoziția. Sunt persoane care își ziceau: președintele Consiliului s-a amânat, dar l-a sfârșit are să fie ceva. Ei bine, îmi pare foarte rău că v-ați pierdut timpul, la sfârșit nu este nimic (*ilaritate*).

Iată care sunt acuzațiunile pe care nu le-aș putea primi. S-a făcut foarte mult haz – pentru că nația românească este spirituală. Grecii au creat o mulțime de eroi, care rămân pentru toate literaturile. Nu au creat însă pe nemuritorul Mitică, omul spiritual care este atât de bogat reprezentat în această nație. Fără Mitică nu-ți poți închipui presa românească, fără Mitică nu-ți poți închipui anumite discursuri parlamentare, fără Mitică nu-ți poți închipui întrunirile publice. Mitică și viața politică românească sunt două lucruri care nu se pot despărți. Prin urmare, eu sunt deprins cu obiceiul unei nații serioase, care nu ia nimic în serios, și nu mă supăr deloc, fiindcă eu țin la câteva lucruri serioase, chiar atunci când toată lumea ar râde de dânsule. Căci am apucat vremea – aveam vreo 20 de ani – când se râdea de orice. Și dacă s-ar fi răs tot așa și mai departe de orice, de țară, de nație, de moralitate, noi nu puteam face războiul, nici așa cum l-am făcut. Nu cu zeflemismul pe care l-am apucat eu, și cu convingerle de care a răs toată lumea, o bucată de vreme, și pe care generația mea a izbutit să le impuie opiniei publice, s-a făcut jertfa cea mare pentru unirea neamului (*aplauze pe băncile majorității*).

Se crede că este foarte spiritual să spui întruna: „ritmul nou”, „specialiști”. Eu cunosc această boală, uneori ajunge până la patologie. Știți că sunt unele persoane care iau un cuvânt înainte și nu pot să spună alte cuvinte decât pe acela. Și știu și mijlocul care se întrebuițează: li se face muzică. Dacă au simț pentru piano sau dacă au simț pentru vioară, li se servește o bucată muzicală pe unul din aceste instrumente și atunci nu mai repetă cuvântul acela (*ilaritate*). Îmi pare foarte rău că eu nu am nimic din marile însușiri ale aceluia pe care îl sărbătoream deunăzi, ale lui George Enescu, pentru a încerca să curarisc pe oamenii care râd de anumite cuvinte. Dacă i-aș întreba de ce râd, n-ar fi în stare să spună. Specialiști!? Apoi dacă a fost o vreme de probleme tehnice, acum această vreme este actuală, care nu este de fraze, ci de probleme tehnice. Și cui vroiați d-voastre să mă adresez, când era vorba de agricultura românească, decât la omul² care nu mai este tânăr și care la ministerul acela de Agricultură a fost sfetnicul ascultat și urmat al tuturor guvernelor? (*Aplauze pe bănciler majorității*). Dar cui vroiați d-voastre să mă adresez, în materie de căi de comunicație, decât fostului rector³ al Politehnicului? (*Aplauze pe băncile majorității*). Dar în diplomație trebuia să caut oare un politician exportat, pentru a nu încurca guvernul în România, într-o capitală oarecare, ca diplomat, sau să mă adresez prietenului meu, Ghica? (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Cui vroiați d-voastre, când a fost vorba de finanțe, să am obrăznicia de a rezolvi probleme financiare, fără să mă adresez la un om care, de decenii, se ocupă de aceste probleme și are și frumoasa energie, care este trebuitoare pentru a ataca lucrurile pieptiș? (*Aplauze pe băncile majorității*).

Acela este prietenul meu Argetoianu și în momentul când între noi, specialiștii, nu va fi înțelegere, dar credeți d-voastre că vă vom oferi spectacolul discordiilor noastre? Dar eu am râs prea mult de discordiile care s-au etalat aici, fără măcar grija de educație, pentru ca noi, înainte de toate, specialiști cu toții și în bună creștere (*aplauze pe băncile majorității*) să oferim un astfel de spectacol.

S-a manifestat aici o credință curioasă: da, specialiștii sunt foarte buni, dar să le pui un agent electoral ca șef.

Da, foarte mulți specialiști s-au pretat la așa ceva. Acum, cu multă părere de rău, nu mai sunt dispuși (*aplauze pe băncile majorității*). Nici eu nu sunt dispus să deviu secretarul general al unui învățător care ar face demagogie, nici unul din dumnealor nu ar consimți să-și închine tot capitalul de cunoștințe unei improvizatii politice de ultima oră.

Dar nu numai că s-a făcut haz pe socoteala specialiștilor, dar s-a mai enunțat încă o teorie foarte interesantă. Omul de cultură nu are dreptul să se amestece în politică. Dar asta am auzit-o eu, doar; câte șiruri de ignoranți nu mi-au servit-o treizeci de ani de zile? (*aplauze pe băncile majorității*).

Eu nu am înțeles niciodată de ce a ști însemnează a nu putea și a nu ști însemnează a avea o valoare activă. Eu nu am înțeles niciodată, și eu, care sunt istoric, am apucat Anglia guvernată de Gladstone, care știa grecește mai mult decât mine și care-și permitea, cum mi-am permis și eu, ca să păstrez locul României la Paris, la Sorbona, făcând trei conferințe, în trei zile, despre Veneția, să-și urmeze ocupațiile ca să mă scuz de acest păcat de care desigur Mitică râde de șase săptămâni. Invoc exemplul lui Gladstone, care era președinte de consiliu și se întorcea acasă și citea pe Eschil și pe Euripide, cum se știe, niște autori de nimic, cu care un bărbat politic serios nu-și bate capul niciodată (*aplauze pe băncile majorității*).

Dar când este vorba de ostracism al puținelor cunoștințe și al ocupațiilor iubite pe care se întâmplă să le am, să mi se dea voie să amintesc o frază dintr-o scrisoare pe care am publicat-o, dar cerând mai întâi voie omului de mare merit, înaintea căruia se închină o țară întreagă, care de aceea l-a pus în fruntea sa, a omului care a găsit cu cale să-mi scrie, după venirea mea la guvern, președintele Masaryk; președintele Masaryk mi-a scris atunci, spunând: tot sunt buni câțiva profesori la vremea de după război (*aplauze pe băncile majorității*).

Mă pun la adăpostul președintelui Masaryk, pentru a scuza prezența mea pe o bancă pe care se vede că ocupațiile mele științifice și literare o dezonoarează, dar până nu mi s-a spus aici, nu mi-am dat seama.

Am reexaminat cazul, am găsit un sprijin și, ce voiți d-voastre? Perseverez.

Mi s-a spus: nu aveți program. Ce rău este în această țară că nu se înțelege ce este mai fin în cugetarea și în vorbirea omenească, acea cochetărie care face ca o femeie frumoasă să nu vorbească niciodată de calitățile ei, lăsând tuturor urâtelor din lume să detaileze pe ale lor!

Cum nu am program? Dar viața mea pe ce s-a sprijinit oare? (*Aplauze pe băncile majorității*). Dar scrisul meu ce înfățișează oare? Dar ideile pe care le-am răspândit, aceasta nu formează un program? Dar, adică, dacă aș fi făcut șarlatania să umplu o jumătate de coală de hârtie cu enunțări, care nu se pot preface niciodată în realizări, acesta ar fi fost un program, iar patruzeci de ani în serviciul patriei, aceasta nu reprezintă un program?

Domnilor deputați, și eu am avut de ales între un program fără om și un om fără program și totdeuna am ales omul fără program, fiindcă programul nu naște un om, dar omul, în contact cu realitățile vieții, poate să dea atâtea programe câte le cere necesitatea actuală a țării sale.

Dar nu am numai această vinovăție, am una cu mult mai gravă: sunt un adversar al Constituției.

Sunt persoane care își fac despre Constituție o ciudată părere. De fapt Constituția este legătura, prin câteva formule, între oamenii dintr-o societate. Constituția nu se poate schimba la câțiva ani, dar societatea merge înainte și nu este nici un constituțional cuminte care să nu-și dea seama că este ceva imponderabil care acest imponderabil dă o continuă interpretare Constituției.

Dar eu mă mir că se mai pot găsi la noi oameni care să citeze așa de adeseori o Constituție, pe care de multă vreme o aștept respectată de cei care vorbesc mai mult de dânsa. Dar cine iubește Constituția, trebuie să facă un lucru: atunci când s-a votat Constituția aici, trebuia să vină în Cameră, trebuia să facă obiecțiuni când nu-i plăcea ceva din proiectul de Constituție. Nu să stai în stradă, părăsind Adunarea, să lași pe alții să discute Constituția și după ce Constituția a fost votată, să faci ceea ce a făcut cândva șeful unui mare partid, de-mi trebuia să stărui pe lângă dânsul ceasuri întregi ca să dea o formulă prin care să nu fie angajat față de Constituție și pe care să o poată servi aici, căci altfel nu venea la guvern și acum, din partea aceasta din care Constituția nu a fost nici discutată, nici votată, nici recunoscută, din partea aceasta să-mi vină acuzația că sunt adversar al Constituției? Și aceasta, pentru ce? Fiindcă Regele a făcut în favoarea mea uzaj de cele mai elementare drepturi constituționale, pentru că într-un anumit moment, nefiind Parlament și neputând să guvernăm deloc, cum am spus, prin opoziția între doi reprezentanți ai forței, ai puterii publice, dintre care unul mergea într-o parte și altul în altă parte, a trebuit să facem un act fără de care orice guvernare ar fi fost imposibilă, sau pentru o glumă spusă aici, înaintea unor oameni pe care i-am crezut totdeauna capabili de a înțelege glumele acestea, care credeam că sunt la îndemâna oricărui român obișnuit? Dar se pare că sunt români care nu le înțeleg, și mai ales sunt români care le înțeleg și le răstălmăcesc, și glumele mele devin nu știu ce fel de articole dintr-un fel de anticonstituție, care se opune Constituției obișnuite.

Domnilor, dar nu este vorba numai de aceasta. Mi s-a adus înainte o teorie a puterii regale pe care eu mărturisesc că nu o pot accepta. Eu am mai spus, prin întrerupere, că dacă aceasta ar fi situația Regelui României, eu nu aș putea să-l servesc. Mi s-a adus o formulă care nu vine de la noi, care vine de-a dreptul din Revoluția franceză, treizeci de ani, mai puțin de treizeci de ani după data când cetățeanul Robespierre tăia zilnic un număr de capete, în

mijlocul Parisului, teoria aceea că *Le Roi règne et ne gouverne pas*. Dar unde stă scris aceasta în Constituția noastră? Unde stă aceasta în practica noastră milenară, a unui popor care a vrut să aibă un domn care, în marginile legilor domnește, da, domnește?! (*aplauze pe băncile majorității*).

Să mă ierte oricine, eu servesc pe domnul meu, care domnește, eu nu înțeleg să joc rolul de păpușă ministerială pe lângă o iluzie monarhică (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Politica externă, domnilor?

Noi am fost, se pare, într-un moment, schimbătorii politicii tradiționale a României. Bine, dar eu am fost la Paris o săptămână, am avut onoarea să vorbesc cu oamenii care conduc Franța, de la președintele Republicii, până la miniștrii care au astăzi în mâna lor soarta marii lor țări, față de care sentimentele mele și ale tuturor colaboratorilor mei nu pot fi bănuite. Au fost deseori atacați pentru aceste sentimente și au primit bucuros atacuri pentru sentimentele pe care orice român le datorește poporului francez, am fost acolo și am întrebat foarte hotărât: are cineva ceva împotriva noastră? Nu mi s-a articulat nimic împotriva acestei datorii ereditare pe care o avem față de poporul care ne-a ajutat la ceasul cel mai greu și cel mai mare al destinelor noastre istorice.

Am avut onoarea să spun celui dintâi magistrat al Franței – sunt silit să spun astfel de lucruri - că politica României sub mine este tot politica României dinainte, cu o deosebire: cu deosebirea că este făcută sub președinția omului care a luptat și a suferit pentru dânsa, în cesurile când interesele Franței și ale României erau discutate pe același front și sfințite cu același sânge.

Sunt persoane nemulțumite cu legislația noastră, nemulțumite pentru nu știu ce alte legi, fiindcă noi acum n-am votat nici una. Pentru legile din iunie? Apoi, domnilor, să avem puțină memorie cu toții! În iunie am venit cu o declarație: eu vin cu proiecte de legi; proiectele de legi le discutați d-voastre în secțiuni: Eu primesc modificări. Și am primit modificări, și la Senat, cu reprezentanții tuturor partidelor, legile mele școlare au fost votate în unanimitate (*aplauze pe băncile majorității*). Și a fost o mare bucurie pentru mine. Dar dacă legile acelea erau așa de primejdioase pentru dezvoltarea învățământului, de ce nu mi s-a spus atunci? Ce? Sunt oameni care au nevoie de patru luni de zile ca să vadă pericolul care amenință unul din principalele așezăminte ale acestei țări? Apoi să mi se dea voie, eu discut cu omul care înțelege în patru ceasuri, dar cu omul căruia îi trebuie patru luni ca să înțeleagă, orice discuție este inutilă, fiindcă aceasta înseamnă că nu înțelege deloc sau că nu vrea să înțeleagă.

Dar, bine, vă rog, au fost legile domnului Ionescu Șișești. Au fost combătute aici, dar în ce ton? În ce ton obiectiv, în ce ton amabil, recunoscându-se că sunt vreo două, trei soluțiuni, una a monopolului, care a ieșit foarte rău și în Serbia și în Bulgaria; o alta, aceea pe care am luat-o noi, parcă soluțiunile pe care le luăm noi, le luăm fiindcă sunt ideale? Sunt singurele soluțiuni care se impun într-un anumit moment, și dacă soluțiunile luate pentru binele statului nostru, nu produc rezultatele așteptate, orice bun român nu trebuie să aibă bucurie pentru aceasta, ci trebuie să aibă o adâncă părere de rău și trebuie să lucreze pentru ca partea care nu ar fi ieșit cum se așteaptă, să fie îndată, prin silințele tuturor, îndreptată.

Omul care râde în pumni când vede că guvernul țării sale nu izbutește cu bunele sale intenții este, fără îndoială, un rău patriot.

Orice guvern are nevoie de sfaturi. Din tăgăduirile pline de violență și ură nu iese nici un folos pentru nimeni. Atunci, de ce să nu-și rezerve cineva criticile pentru greșelile noastre viitoare? Cu atât mai mult cu cât noi, fiind un guvern incapabil, oferim toată garanția că o să facem aceste greșeli. De ce să ataci legile pe care le-ai votat? Legi pe care le-ai combătut academic, ori legi care nu au apărut niciodată, proiecte care n-au fost discutate nici măcar în secțiuni. De ce nu așteptați greșeli din acelea așa de mari încât și acela care a făcut greșala să trebuiască a recunoaște că sunt oameni mai inteligenți, mai pricepuți, mai activi, pe care noi îi dorim – căci noi nu avem pretenția de a fi cei mai bine înzestrați dintre români – iar aceștia să vină pe urmă să îndrepte ceea ce s-a stricat.

Domnule președinte, domnilor deputați, eu am terminat. Vorba lungă se potrivește pentru acela care își caută cugetarea sa. Acela care o are gata, o exprimă în câteva formule. Iar vorba violentă este pentru omul care caută să amețească propria sa conștiință și n-am nevoie să amețesc conștiința mea (*aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității, majoritatea, în picioare, ovaționează îndelung*).

După ce C. Leanca spusese că vorbește „în numele Basarabiei”

Îmi dați voie, eu nu înțeleg sistemul acesta de a spune cineva că vorbește în numele provinciei unde s-a născut (*aplauze pe băncile majorității*), unde sunt mai multe partide. Cineva poate vorbi în numele partidului său, independent de locul unde s-a născut. Astfel, de exemplu eu care m-am născut la Botoșani, aș putea să mă ridic să spun că Moldova n-a vorbit încă. Or, cum Moldova n-are pretenția de a vorbi în calitatea ei de Moldovă, ar trebui să vină vremea în care fiecare să vorbească în calitatea sa de român. (*aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. Raportor era C. Ifrim
2. Gh. Ionescu Sisești
3. V. Vâlcovici

Ședința din 4 decembrie 1931

Dialog cu Ion Inculeț

D-le președinte, d-lor deputați - care nu mi se par chiar așa nerăbdători - acum două ore a venit la mine o persoană pe care nu o cunosc, din partea d-lui Gheorghe Brătianu, ca să mă anunțe că d-sa va face o comunicare și că dorește să vorbim asupra acestei comunicări. I-am răspuns că eu sunt în Cameră și că cine vrea poate să-mi facă o comunicare. Pe urmă a venit încă odată aceeași persoană și mi-a spus că d. Gheorghe Brătianu va face o comunicare, în legătură cu vizita d-lui Inculeț. I-am răspuns „d. Gheorghe Brătianu poate veni să facă această comunicare”. În locul d-lui Gheorghe Brătianu a apărut d. Constantinescu. Mă întreabă: „care este textul mesajului d-lui Inculeț?”

Răspund: nici d. Inculeț nu este om care să-mi aducă texte, este cu mult prea inteligent pentru aceasta, și nici eu nu am obiceiul să stenografiez ce-mi spun persoanele care vin la mine acasă (*Exclamări pe băncile Partidului Național Liberal*). De ce nu așteptați să auziți până la capăt? Aveți puțin calm. D-voastră sunteți la începutul ședinței, iar eu sunt după zece ceasuri de discuție de ieri. Dar eu sunt liber să primesc o metodă sau alta. Iată care este metoda pe care vreau să o întrebuițez.

Să spuie întâi d. Inculeț de ce își aduce aminte și pe urmă eu corectez (*Ilaritate. Aplauze pe băncile majorității*).

Și mai adaug un lucru, d-le Inculeț: fiindcă de pe urma unei vizite ies buclucuri așa de mari, când un partid este împărțit în două, să nu se supere nimeni, dacă voi înștiința că pentru unele cazuri și în odaia de alături am pus și un stenograf (*Ilaritate*).

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. deputat Inculeț are cuvântul.

D. I. Inculeț: D-lor deputați, primesc, ca mai tânăr, să încep eu deslușirea acestei chestiuni; d. prim-ministru fiind ceva mai bătrân ca mine.

D. profesor N. Iorga: Te rog, uită-te la mine (*Ilaritate*).

D. I. Inculeț: Văd, d-lor, că un domn deputat a vrut să vină aici cu o intrigă subțire, el fiind nu tocmai subțire. Să vă spun cum s-au petrecut lucrurile.

M-am dus la domnul prim-ministru acasă, într-o chestiune sau, mai bine zis în două chestiuni, care nu priveau câtuși de puțin politica. Era vorba de școala din Basarabia și de un proces asupra căruia am atras atenția d-lui prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Este foarte adevărat.

D. I. Inculeț: D-lor deputați, țin să se știe că n-am avut de la șeful partidului, d. I. G. Duca, absolut nici o însărcinare pentru d. prim-ministru, cu atât mai mult cu cât nu-l văzusem aproape de două zile, fiindcă era suferind.

D. profesor N. Iorga: Acum nu te mai uita la mine (*Ilaritate*).

D. I. Inculeț: Când să-mi iau rămas bun, ne-am sculat în picioare și d. prim-ministru mi-a spus: ne-ați declarat război? I-am răspuns: d-le prim-ministru, să dea Dumnezeu să stați la putere zece ani de acum încolo; însă, oricât veți sta, nu este bine ca noi să ne compromitem împreună cu d-voastră (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Ai spus-o într-un mod delicat (*Ilaritate*).

D. I. Inculeț: Și de aceea, în conformitate și cu atitudinea noastră anterioară și cu caracterul pe care l-am avut, dar care s-a terminat, ne simțim că suntem în opoziție și vom face opoziție. Când i-am mai repetat odată lucrul acesta, d. prim-ministru mi-a spus: foarte bine, însă vă rog să nu veniți cu chestiuni și atacuri personale.

Aceasta este tot ce-a fost referitor la partea politică și atâta tot. Am terminat conversațiunea și ieșind cu d. prim-ministru pe coridor i-am spus: „d-le prim-ministru, sunt câteodată fatalități istorice”.

D. profesor N. Iorga: Ați revenit la adevăr.

D. I. Inculeț: V-a fost dat d-voastră, ca tocmai d-voastră să prezidați - fiindcă era vorba de Basarabia - și ratificarea Unirei Basarabiei de către Parlament și reforma agrară basarabească. De aceea aveți o deosebită datorie să vă ocupați de această provincie.

Ne-am strâns mâna și am plecat. Atâta tot; nu a fost mai mult.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, eu regret două lucruri, că nu am stenograf și că amicul meu Inculeț începe să piardă memoria¹ (*Ilaritate*).

NOTE

1. Într-un dialog I. Răducanu – A.C. Cuza, cel dintâi îl citase pe N.I. care odinioară, la Iași, ar fi spus că A.C. Cuza joacă rolul muștei pe lângă cal. Acum, N.I.: „Citațiunea este inexactă; nu m-am ocupat niciodată de această insectă și nu m-am gândit niciodată s-o localizez acolo unde îi face plăcere domnului Răducanu”. Apoi: „Domnule Răducanu, mi-am adus aminte împreună cu domnul Cuza unde a fost cazul cu musca. Nu a fost vorba de muscă de cal, dvs. veniți din altă atmosferă. Să restabilim adevărul istoric. La un moment dat domnul Cuza a spus ceva care nu-mi plăcea mie. I-am spus: aud pe lângă urechea mea bâzâind o muscă. Iar domnul Cuza mi-a răspuns: Vezi, e afară ori e înăuntru (*ilaritate*). Pe urmă a răspuns unei întrebări a deputatului Radu Lascu despre salarizarea profesorilor secundari: „Pot răspunde chiar acum că în anul viitor este vorba de o armonizare și se va ține seama de dorințele exprimate”.

Dialog cu deputatul Victor Slăvescu despre buget

Acesta spusese:

D-lor deputați, acum patru ani, intrând pentru prima oară în Parlament, m-am ocupat, cu tot interesul, de finanțele locale din județul meu și am făcut o cercetare amănunțită, și la orașul R. Sărat și la județe, și la comunele rurale. Și am văzut acolo lucruri cu adevărat extraordinare: bugete de personal cu niște cheltuieli umflote, cu niște venituri foarte greu de încasat și, în consecință, marile interese generale: poduri, șosele, școli, biserici, fără o suficientă dotațiune bugetară.

D-lor, unde credeți că poate să intre încă în plus un miliard, deși între timp am văzut că Statul ia asupra lui pe notarii publici? Eu nu discut, d-le prim-ministru, că în principiu n-ar fi posibil, dar trebuie făcut în prealabil o reformă a finanțelor locale.

D. profesor N. Iorga: Eu în principiu sunt de acord cu d-ta, că este foarte rău, numai cât, în practică, să găsești d-ta mijloacele de-a pune banii. Aceasta este chestiunea (*aplauze pe băncile majorității*).

D. Victor Slăvescu: N-au parale, d-le prim-ministru, de unde vor lua?

D. profesor N. Iorga: Dar bugetul Statului, dacă se vor păstra salariile integrale, cu ce-l acoperim? În principiu, jucăm toți hora unirii, dar în practică se scot ochii omului care taie din carnea țării, cu durere, fiindcă nu știe de unde ar lua banii aceștia dacă nu i-ar lua de acolo. Aceasta este (*aplauze pe băncile majorității*).

D. Victor Slăvescu: Să nu aveți iluziunea că se poate conta pe un miliard ca putere de contribuție a comunelor. Este imposibil. Este nevoie de o reformă imediată, urgentă și indispensabilă a finanțelor comunelor și județelor. Noi am făcut, d-le prim-ministru, în 1926, o reformă generală, am creat un fond comunal și județean, care reprezintă un fond de repartitie, dar în ultimii cinci ani s-a stat pe loc.

Prin urmare, să-mi dați voie să mă îndoiesc că este într-adevăr o soluție financiară, o soluție practică și o soluție utilă a trece anume cheltuieli de la Stat la județ și comună¹.

...D-lor deputați, eu am pentru presă foarte multă stimă. Și eu fac gazetărie, dar îmi închipui că în momentul de față, dându-se 55 de milioane pentru presă (*aplauze pe băncile Partidului Național-Liberal*) și oprindu-se, în schimb, reforma agrară, este o mare greșală.

De asemenea, d-lor, cred că sunt greșite anumite cheltuieli în legătură cu a patra secție a Curții de Casație. Sunt niște cheltuieli provocatoare, de pildă, cheltuielile făcute cu sporirea de ministere și cu sporirea de cheltuieli de propagandă, în momentul când suntem încă în fața unor foarte grave probleme economice (*aplauze pe băncile partidului Național Liberal*).

D-lor deputați, am spus că în ce privește problemele privind trecutul nostru bugetar, colegii mei, d-nii Oromolu și Antonescu se vor ocupa de ele, la rândul lor, în mod detaliat. Vreau însă, chiar de acum să fac o singură și scurtă observație: deși d. Argetoianu a înșiruit în bugetul extraordinar al d-sale, toate cheltuielile rămase în restanță, ele sunt încă incomplete și nu reprezintă totalul lor. Lipsesc trei mari posturi și anume: în primul rând, eventualele și sigurele deficite de la Căile Ferate. Nu le-am văzut nicăieri trecute, deși sunt foarte importante și foarte apăsătoare. Al doilea post: ne găsim în ajunul unei mari reforme, în legătură cu agricultura țării, care comportă anumite sacrificii din partea Statului, circa un miliard. Unde sunt acestea?

D. profesor N. Iorga: D-le Slăvescu, d. general Racoviță mă face să observ că la capitolul Presei, care nu mai este la Președinție, este trecută la Externe, sunt 12 milioane pentru presa din afară și 3 milioane pentru cea dinăuntru. Aceasta face 15 milioane, nu 51 de milioane.

D. Victor Slăvescu: Sunt 51 de milioane.

D. profesor N. Iorga: D. general Racoviță, care are bugetul, spune acest lucru.

D. Victor Slăvescu: Sunteți în eroare. Sunt 51 de milioane.

D. C. Xenii: Sunt fel de fel de directori, șefi de serviciu, subșefi de serviciu, etc.

D. profesor N. Iorga: Eu țin să afirm că acest buget l-am găsit mult mai mare. L-am redus. Nu mi-a plăcut nici așa și l-am trecut la Afacerile Străine.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Străine de d-voastră.

D. Victor Slăvescu: L-ați trecut; dar neamputat suficient.

D. profesor N. Iorga: Nu mă mai privește, odată ce nu este la mine.

D. Victor Slăvescu: Ba vă privește, d-voastră fiind șeful guvernului.

D. Eduard Mirto: D. general Racoviță v-a spus o cifră, despre care am avut impresiunea că nu v-a dat-o exact.

D. general M. Racoviță: Am să vi-o arăt și d-voastră.

D. D. R. Ioanițescu: Este așa? Nu 55 de milioane?

D. profesor N. Iorga: Dacă nu este cifra d-lui general Racoviță, eu aș dori să fie exactă cifra d-lui general Racoviță.

NOTE

1. V.S. îi ceruse ministrului de Finanțe, C. Argetoianu, să aibă grijă de finanțele locale. N.I.: „Prin ceea ce cereți dvs., domnule Slăvescu, ne dați drumul la ianuarie?” V.S.: „Eu fac cercetarea asupra bugetului și sunt obiectiv”. N.I.: „Bine măcar că obiectiv avem noroc, subiectiv prea puțin”.

Ședința din 5 decembrie 1931

Intervine supărat într-o discuție privind promovarea, prin decret regal, a unor generali la rangul de inspectori generali ai Armatei

D-le președinte, sunt de atâția ani în Cameră, de treizeci de ani și mai bine și nici odată n-am văzut un mai trist spectacol decât acela că atunci când se arată vrednicia unui ofițer - și cine ar îndrăzni să spună că într-un raport iscălit de Maiestatea Sa Regele se prezintă fapte neadevărate? - Camera se împarte, pe motive de partid, în două, o parte aplaudă, și cealaltă, fiindcă este în opoziție, nu se unește la aplauzele care din partea aceasta recunosc meritele unuia dintre ostașii cărora le datorăm că suntem noi cu toții aici¹ (*aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

NOTE

1. Cel care obiectase în legătură cu promovările fusese Gr. Trancu Iași, în primul rând cu referire la gl. Ștefănescu Amza, ministrul de Război. Acesta și alți doi erau decorați cu „Virtutea militară” și „Ferdinand” dar aveau avantajele materiale ale ordinului „Mihai Viteazul”, „luându-se de la cămașa și medicamentele soldaților, pentru a se plăti lefuri și diurne”, încheiase otrăvit interlocutorul.

Polemică cu Gr. Trancu Iași pe tema bugetului

Acesta spusese:

D-lor deputați, în ce privește acest buget, vreau să vă mai citez, cu titlu de exemplu, cheltuieli noi ocazionate de creații noi cum este: Ministerul Ardealului, cu 2 milioane, Ministerul Basarabiei, cu lei 5.400.000, subsecretariatul de Stat al minorităților cu 21.200.000.

Dar nu numai atât, s-a creat direcția presei și a propagandei. Recunosc că nu s-a creat sub guvernarea d-voastră, recunosc meritele d-lui subsecretar de Stat de la presă și propagandă. În timpurile acestea însă aveți un ștat cu 91 de funcționari la propaganda în străinătate.

D. Octavian Goga: Cred că și d. prim-ministru Iorga este de aceeași părere.

D. profesor N. Iorga: Nu numai că sunt de aceeași părere, dar când am venit acolo, am găsit la Președinție o întreagă organizație, care mi-a inspirat totdeauna un profund dezgust. Era făcută pentru o persoană, iar nu pentru o demnitate și am făcut tot posibilul ca să înlătur un număr dintre elementele parazitare, concentrate la Președinția consiliului (*aplauze pe băncile majorității*).

Dacă aș putea, chiar și astăzi aș opera până la sfârșit o boală care vine dintr-o infecție, care nu este de pe vremea mea. (*aplauze pe băncile majorității*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Când se pune în bugetul Ministerului de Externe suma de 51 de milioane...

Voci de pe băncile majorității: E onorific.

D. Gr. L. Trancu-Iași: ... când se pun 51 de milioane, acestea sunt 51 de milioane. Recunosc serviciile pe care poate să le aducă d. subsecretar de Stat, însă 51 de milioane, d-le prim-ministru, reprezintă poate ștatul a 51 de școli.

D. profesor N. Iorga: Dacă îmi dați voie, aș fi operat tot așa toate ministerele. Ni s-a pus înainte că a arunca pe timp de iarnă un număr oarecare

de funcționari este atât de crud, încât mai bine să se ia de la fiecare ceva. Aceasta a fost nu părerea câtorva din minister, acesta a fost strigătul întregii opinii publice contra politicei noastre, care la început era îndreptată în altă direcție (*aplauze pe băncile majorității*).

D. Octavian Goga: Câți propagandiști!

D. profesor N. Iorga: Nu sunt vinovați ei că sunt acolo, e vinovat cine i-a scormonit de unde erau și i-a așezat acolo (*aplauze pe băncile majorității*).

D. D. Manu: Este vinovat și cine-i ține.

D. profesor N. Iorga: Întrebă-mă numai câți traducători din ungurește am găsit acolo, care ungurește, adevărat, știau, dar nu știau totdeauna și românește (*aplauze pe băncile majorității*). Aduc listele mâine.

La pledoaria stăruitoare a lui Mihai Popovici pentru menținerea serviciului de propagandă externă

D-le președinte, d-lor deputați, sunt foarte puțin impresionat de tonul violent al amicului meu Popovici, d-nealui mă cunoaște de o viață întregă și știe că, cu cât mă ia cineva mai vehement, cu atât liniștea mea sufletească se face mai adâncă.

Și acum, în ce privește faptul că unele lucruri le înțeleg și că alte lucruri nu le înțeleg, așa suntem toți oamenii, e numai chestiune de proporție și eu sunt bucuros că într-un an de zile s-a găsit un singur lucru pe care nu-l înțeleg, acela pe care mi-l semnalează d. Popovici. Doresc ca toți să fi fost găsiți numai cu această proporție de neînțelegere, în raport cu inteligența lor.

În ce privește persoanele puse acolo ca să facă propagandă, cu voia d-lui Popovici, voi aduce săptămâna viitoare lista însăși a persoanelor pe care le-am găsit acolo (*aplauze pe băncile majorității*), lista persoanelor pe care le-am scos și lista persoanelor pe care nu le-am putut scoate, și uneori cu motivul pentru care nu le-am putut scoate. Voi cere încă de luni la Președinție listele pentru acest birou, în care eu nu am călcat decât de două ori, fiindcă nu-mi face nici o plăcere să văd adeseori o cafenea elegantă funcționând ca birou de Stat. Nu tăgăduiesc meritele d-lui Filotti, dar ar trebui să-l întreb ceva: cât a fost de mulțumit de oamenii care i-au fost impuși? Și voi cere să mi se arate ce a făcut fiecare din acei pe care i-am suprimat. Credeți că veți fi mulțumiți? Eu scoterez, din contră, una dintre cele mai mari deziluzii ale d-voastră. Pe cinstea mea de om politic, pe cinstea mea individuală, eu afirm aci că acolo era în mare parte un birou de favoare și de milă, iar nu un mijloc de a ajuta în străinătate Statul român (*aplauze prelungite pe băncile majorității, strigăte de bravo*).

D. Mihai Popovici: Aceasta este credința d-voastră, d-le prim-ministru?

D. profesor N. Iorga: Onoarea mea, nu credința.

D. Mihai Popovici: Și onoarea d-voastră. Dar ca rezultat, știu un lucru: că de când ați desființat propaganda în străinătate, este cu totul alta decât aceea care era pe vremea guvernării noastre (*exclamațiuni pe băncile majorității, aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: D-lor, am suprimat vreo 50 de persoane, cuconițe și băiețași (*ilaritate, aplauze*). Din cauza cuconițelor și băiețașilor - pe care i-am trimis în familie - a ajuns să se compromită interesele României în străinătate! (*vii aplauze pe băncile majorității*).

Și vă voi da încă un exemplu. Trebuia să primesc un ministru străin, ministrul Germaniei. Și am intrat în *hall-ul* cel mare: la o masă era așezată o doamnă, împodobită cu tot ce poate da o cutie de culori, cu ținuta lângă dânsa, cu cafeaua lângă dânsa, conform obiceiului locului. Și atunci a trebuit să-i spun d-lui Filotti: Poștește pe d-na sau d-șoara să se ducă aiurea, fiindcă nu în aceste condițiuni primește primul ministru al României pe reprezentantul unei puteri!¹(*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. Lui M. Popovici i-a dat o replică mușcătoare gl. Racoviță, amintind că între 27 ianuarie și 4 martie 1932 acesta încasase 1,4 milioane de lei în acest scop. M.P. a explicat nevoia propagandei "pentru ca lumina în care avea să se pună țara să fie cea adevărată, iar nu cea falsificată".

Ședința din 7 decembrie 1931

În legătură cu economiile bugetare¹

Îmi dai voie, d-le Dimitriu, să fac o mică întrerupere.

Iată în ceea ce privește lipsa de program, ce zice cineva despre politica d-lui Mac Donald², care stăpânește cu altă experiență o țară mult mai mare:

„Cu un dispreț suveran al tradiției electorale engleze, d. Mac Donald îndrăznise să se prezinte înaintea țării fără program, cu un guvern mai presus de partide, un guvern de uniune națională. Iată ce oferea electorilor. Bine înțeles aceasta nu constituie un program de acțiune. Mai mult încă, Mac

Donald a îndrăznit să mărturisească că nu avea program. Toate ziarele au reprodus formula sa „doctor's mandate”, puterile date medicului chemat la căpătâiul unui om grav bolnav. „Faceți ce voiți, dar scăpați-l”.

Laburistiții au răspuns zicând că acest cabinet cere un cec în alb, un cec iscălit, dar fără indicațiunea sumei ce se poate lua de la bancă. Primul ministru, simțind că adversarii săi aveau sub acest raport dreptate, a insistat asupra întinderii extraordinare a puterilor pe care le cerea țării și a spus: nu resping nici un mijloc de a salva patria, dar nu sunt înfeudat nici unei metode.

Dați-ne voie să urmăm acest exemplu (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

C. Dimitriu a continuat atacurile:

Am spus că într-o concepțiune descentralizantă administrativă s-ar putea admite ca aceste cheltuieli să fie în sarcina comunelor. Dar nu socotesc că în starea politică și financiară de astăzi a lor este cu puțință aceasta. Învățătorul să-și primească salariul direct și complet de la Stat care-și poate alimenta de unde crede capitolul respectiv. Altfel lăsați pe institutori la discreția administrației.

D. profesor N. Iorga: Nu, aceasta de loc. Nu are a face cu primarul.

D. C. Dimitriu: Dar are a face cu prefectul.

D. profesor N. Iorga: Nu are a face nici cu prefectul, ci cu revizorul care este tocmai scos de sub orice influență a prefectului.

D. C. Dimitriu: Prefectul, după noua lege administrativă care se întocmește, va îndeplini și sarcina de reprezentant al Statului și pe aceea de administrator al județului și noi cunoaștem, dintr-o dureroasă experiență, foarte proaspătă. Prefecții d-voastră fac politică.

D. profesor N. Iorga: Este obiceiul țării. Noi îi dezvățăm, dacă-i veți învăța din nou d-voastre, este altă chestie.

D. C. Dimitriu: Eu am constatat lucrul acesta și știe și d. ministru de Interne. Poate o fac fără știrea d-voastră, dar o fac.

D. profesor N. Iorga: În orice caz, la instrucție nu-i las să se amestece. N-am satisfăcut nici o cerere a nici unui prefect, când a fost vorba de instrucție. Și voi proceda tot așa și de aci înainte.

D. C. Dimitriu: Îmi dați voie să vă citez un caz: s-a vorbit astă vară mult de rebeliunea unor țărani de la Sperieteni din județul Dâmbovița, care protestau că comuna lor care trăise independentă peste 100 de ani, se alipea acum de altă comună cu care nu avea nici o legătură. Au fost atunci arestări de autori morali ai rebeliunii și liberări imediate de către justiție. Cunoașteți cauza mișcării? Să v-o spun eu. Prefectul d-voastră a ținut foarte mult să servească pe un partizan politic.

D. profesor N. Iorga: Dar știi d-ta ce au făcut țăranii? Au vrut să ucidă pe prefect.

D. C. Dimitriu: Despre asta nici vorbă. Țăranii își apărau drepturile lor poate în mod prea violent (*întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Au sărit cu ciomegele.

D. C. Dimitriu: Am citit în ziarul d-lui profesor Iorga că se justifică, dacă nu faptele, cel puțin motivele care au determinat nemulțumirea sătenilor. Dar iată un alt caz și mai interesant. Ați luat măsuri ca directorii școlilor să fie aleși. Procedare greșită după părerea mea. Directorul reprezintă pe ministru și nu trebuie ales. Dar, în fine, o orientare spre stânga.

D. profesor N. Iorga: Nici spre dreapta, nici spre stânga.

D. C. Dimitriu: La liceul *Enăchiță Văcărescu* din Târgoviște, a fost numit director, acum o lună, în urma alegerii și chiar de d. Iorga, un distins profesor. După o lună numai de funcționare, directorul a primit un alt ordin de la același d. ministru, că s-a anulat numirea și se va face o nouă alegere. Cauza? Prefectul vrea să așeze acolo un proaspăt aderent politic³.

D. profesor N. Iorga: D-le Dimitriu, este așa de puțin adevărat aceasta încât ieri am primit o cerere a d-lui Popescu și am pus din nou în cercetare cazul. Dacă d. Popescu întrunește toate condițiile, adică are cele mai multe voturi și nu este pedepsit, va fi director. Te asigur de aceasta. Și prefectul a venit, nu știi de câte ori a venit și el și alți prefecti și totdeauna, cu foarte multă amabilitate, i-am făcut să înțeleagă că este un minister în care nici un om politic nu are dreptul să vină cu nici o stăruință și că acel minister este Ministerul de Instrucțiune Publică (*aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Dimitriu: Sunt foarte mulțumit că d. prim-ministru a luat această măsură, anume să se oprească amestecul oamenilor politici în școală.

D. profesor N. Iorga: D-le Dimitriu, am avut întâi așa de puțini partizani, încât nu făcea să știu cum îi cheamă, iar acum așa de mulți că nu am timp să învăț cum îi cheamă (*ilaritate*).

D. C. Dimitriu: În fine d-lor, ați făgăduit că veți veni cu o lege pentru revizuirea numirilor neregulate din ultimii trei ani. Nu ați luat însă această măsură, care v-ar fi adus la economii simțitoare. Veniți cu o lege prin care cereți să fiți autorizați a nu face numiri în locurile vacante, în cursul anului viitor. Vă ocupați numai de ziua de azi, dar nu și de cea de mâine.

D. profesor N. Iorga: Dacă voiți să mi-o luați din mână, ce să ne mai ocupăm de ea?

C. Dimitriu a abordat problema bugetelor extraordinare

Ar trebui d-lor, să ocupăm multă vreme această tribună, ca să vă dovedim că bugetele și ale celorlalte departamente nu se prezintă în mod mai fericit decât celea pe care le-am examinat. Despre bugetul extraordinar vor vorbi mai amănunțit colegii care urmează, eu voi releva numai o chestiune. Ați spus că în bugetul extraordinar se vor cuprinde posturile de lichidare ale trecutului și al locației pentru investițiuni. Văd în bugetul Ministerului de Interne înscriși 50 milioane pentru construcția unui palat și în bugetul Ministerului de Justiție 10 milioane pentru construcția unei clădiri necesare ministerului. Nu sunt împotriva construirii localurilor necesare serviciilor publice, dar lipsa d-voastră de sistem apare și aci. Colegul meu, d. Slăvescu, a constatat, în urma unei anchete, că Statul plătește chirii de peste o jumătate miliard. Eu înțelegeam să veniți cu un program de lucru complet și să atacați chestiunea în întregul ei: construire de localuri, pe un plan bine studiat; având în vedere și posibilități de mărire în viitor, pentru toate serviciile publice. Această lucrare, începută acum, s-ar fi putut eșalona pe mai mulți ani și plata anuității ar fi fost cu mult mai mică decât chiriile înscrise azi, iar foloasele ar fi fost cu mult mai mari.

D. profesor N. Iorga: Îmi dați voie, dar avem contracte între care unele sunt într-adevăr scandaloase. De exemplu, eu nu pot să trec pe bulevardul Lascăr Catargiu și să văd clădirea unde este așezată comercializarea, fără să mă indignez. Acolo rățăcesc două sau trei stafii de funcționari, într-o imensă clădire cu două rânduri. Mă doare inima și îmi vine să dau cu o piatră în ferestre (*aplauze prelungite*).

D. M. Ghelmegeanu: Numai un apartament este rezervat pentru direcțiunea comercializării.

D. C. Dimitriu: Soluțiunea mea ar avea multe și variate urmări bune. Ați da de lucru la meseriași.

D. profesor N. Iorga: Excelentă idee.

D. C. Dimitriu: Veți face ca toate industriile în legătură cu construcțiile să fie activate, veți lăsa libere multe clădiri ocupate astăzi de Statul chiriaș și veți scădea astfel și chiriile.

D. profesor N. Iorga: Dar dați-ne iluziile că mai rămânem un an.

D. C. Dimitriu: Începeți d-voastră și vom continua noi (*ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Nu am încredere în d-voastră (*ilaritate*).

D. C. Dimitriu: Asupra acestei chestiuni ne putem înțelege ușor.

D. profesor N. Iorga: Schimbăm declarația de neîncredere. Numai, a d-voastră este tragică, a noastră este glumeață.

D. D. R. Ioanițescu: Luați-l pe d. Duca acolo, pe banca ministerială...

D. profesor N. Iorga: Dacă acceptă, eu personal nu am nimic contra. Numai politică să nu facă.

NOTE

1. Se discuta bugetul și spiritele erau încinse. În continuarea intervenției precedente, N.I. spusese „Domnule președinte, eu aș întrerupe seria pentru a spune că eu am adus lista persoanelor pe care le-am suprimat la biroul presei. Dar cetind lista am avut un sentiment de compasiune umană și am crezut că nu e bine să se citească numele de aici. Dar eu vă dau lista, cine este curios, poate să o vadă” (*aplauze pe băncile majorității*).
Neobosit, C. Dimitriu amintise că la discutarea bugetului unui guvern național țărănesc N.I. afirmase: „Finanțele publice pot ajunge la un moment dat la perfecțiune, dar ele vor pluti pe mizeria națională”. În același timp, C. Argetoianu susținea: „Eu nu am program, eu am legi!” Cum se împăcau cele două idei?
Același preopinent spusese că Mac Donald era „un poet al politicii”. N.I.: „Nu știu dacă englezii ar primi definiția”. Intervenise apoi M. Ghelmegeanu, susținând că Mac Donald „e un prizonier al partidelor”. N.I.: „Dar este un prizonier care-și domină temnicerii”. Iar A. Călinescu adăugase: „Până la un timp i-ați dominat și dvs.”. N.I.: „Nu atât cât credeți dvs., și când ne veți succeda veți vedea”.
C.Dimitriu contestase utilitatea gărzii financiare: „Contrabandele și contravențiile nu se pot împiedica prin servicii de gardă financiară”. N.I.: „Garada financiară la noi este bună, zgarda financiară a altora, aceea este mai grea”.
3. Și în altă parte C.D. acuzase că „prefecții fac politică”. N.I.: „Este obiceiul țării, noi îi dezvățăm, dacă-i veți învăța din nou dvs., este altă chestie. În orice caz, la instrucție nu-i las să se amestece. N-am satisfăcut nici o cerere a nici unui prefect când a fost vorba de instrucție. Și voi proceda tot așa și de aici înainte”.

Despre exproprieri și diferite repartiții bugetare, dialog cu mai mulți deputați

D-le Costin Sturdza, știi că au fost două sisteme la expropriere: unul care a reușit, altul care, din nenorocire, nu a reușit. Când Ion Brătianu, după campania din Bulgaria, m-a chemat să vorbim în această privință, eu i-am propus un alt sistem, pe care i-a refuzat neted. Eu i-am spus: timp de zece ani țărani și proprietarii, constituiți în obștii, să rămână la fața locului și după zece ani, păstrându-și inventarul agricol, creându-se creditul necesar, să se înceapă cu exploatarea de către țărani, care să rămâie constituiți tot în obște pe o bucată de vreme. Mi-a spus: nu, vreau expropriere individuală și imediată.

Îmi pare rău, dar așa s-a făcut¹.

NOTE

1. Apoi Leonte Moldovanu a observat: „La noi în județ, de câte ori țărani au luat în exploatare o moșie mare, au împărțit-o imediat și au cultivat-o separat”. N.I.: „Da, dar uneori trebuie să-i silești la bine”. Dr. I. Constinescu: „Tot țăranelu lucrează și pământul boierului”. N.I.: „Metoda mea era organică, cealaltă metodă era abstractă”. D.R. Ioanițescu declară că primul buget postbelic a fost făcut de N. Titulescu și atunci salariile au fost bugetate, nu obținute prin credințe extraordinare. N.I.: „Domnule președinte, vă rog să comunicați aceasta domnului Titulescu, în vederea unei revizuirii”. D.R.I.: „Domnul Titulescu nu este încă șeful nostru”. N.I.: „Dar când dumnealui va fi șef, eu vă asigur că dvs. nu veți mai fi partid”. A. Călinescu a susținut că salarizarea corpului didactic de către comună sau județ înseamnă suprimarea acestuia. N.I.: „S-a mai pus întrebarea aceasta și în cazul când prevederile dvs. s-ar adevări – ceea ce nici nu cred, nici nu doresc – atunci vom aviza la alte măsuri”. Cum A.C. insista că bugetele județene nici n-au fost aprobate, N.I.: „Să nu facem preziceri care ies totdeauna pe dos”.

La un dialog Pamfil Șeicaru – Armand Călinescu, despre deficitul economic acoperit din împrumuturi, cel dintâi spuse: „echilibrul bugetar cu împrumuturi nu poate continua la infinit pentru că împrumutul are defectul acesta că trebuie să-l plătești”. N.I.: „Este vorba mai mult de echilibristică, decât de echilibru”. A.C. declarase că totuși împrumuturile au un caracter productiv. N.I.: „Productiv, da, dar cui?”

Ședința din 8 decembrie 1931

La bugetul prevăzut pentru activitatea minorităților

Domnule președinte, ar fi trebuit să răspund la sfârșit, dacă ar fi locul, și mai ales la bugetul cultelor. Dar nu pot să las să treacă două afirmațiuni din cuvântarea d. Josika.

Este adevărat că s-a făcut o greșală de calcul la Ministerul Cultelor. Această greșală de calcul, în ceea ce privește confesiile minoritare, a fost reparată, d. Josika n-are decât să se intereseze la părintele Crăciunescu și va vedea cu câtă grijă onestă am încercat să reparăm.

Au venit episcopii minoritari la mine și mi-au spus că deși au puțini credincioși, cu toate acestea nu este bine ca un episcop din România să se găsească într-o situație umilitoare.

M-am înțeles imediat cu colegul meu de la Finanțe, ca să găsim mijlocul de a le asigura o viață potrivită cu înalta demnitate pe care o au.

Iar dacă mi se obiectează că nu țin seama de prescripția din legea Cultelor, ca salariile să fie potrivite cu averea, să mi se dea mijlocul de a putea verifica în câteva săptămâni care este de fapt averea de care dispun celelalte biserici.

Iar să fac socoteala, așa cum mă invită dumnealui, adică să socot cât a luat Statul românesc la expropriere și să țin seama de aceasta la fixarea salariilor, este foarte greu.

Eu nu aș dori obiecta că atunci ar mai trebui să facem o socoteală: să facem socoteala bisericii cerșetoare de până ieri, care era în amândouă formele sale biserică românească, și socoteala bisericii împodobite sau a bisericilor împodobite cu atâtea privilegii care azi se găsesc, evident, în afară de un privilegiu pe care nu-l putem menține. Și este mare lucru că nu prefacem noi prigonirea suferită de ai noștri, în prigonirea pe care refuzăm să o îndreptăm împotriva celorlalți (*aplauze prelungite pe băncile majorității; d. deputat Josika întrerupe*).

Vă mai spun: azi fac apel la loialitatea dvs., și să zicem și la picătura de sânge pe care, fără îndoială, o aveți, fiind urmașul cancelarului lui Sigismund Bathory. Nu are decât să vă vadă cineva, ca să-și dea seama de acest lucru.

Fac apel la dvs.:

Minoritățile au găsit pe banca ministerială oameni care le-au apărat totdeauna, cu riscul impopularității. Și eu cred că faceți o greșeală atunci când criticați pe oamenii aceștia, așa de răi, care sunt aici, și nu vă gândiți că dacă se duc oamenii aceștia așa de răi, veți găsi față de dvs. alții care nu vor înțelege nici a suta parte din ceea ce înțelegem noi¹ (*aplauze*).

NOTE

1. Discuția asupra bugetului a continuat și I. Petrovici s-a întrebat „ce tragedie” trebuie să fi fost în sufletul lui N.I. când „a îngustat baza financiară a activității noastre școlare”. N.I.: „Domnule Petrovici, dă-mi voie. Și eu am tragedii, dar în deosebire de unii oratori ai opoziției, nu le aduc la tribună. Cred că este mai elegant”.
D. Brătănescu a declarat: „Avem la Tighina 23 de școli primare și 4 grădinițe de copii, care sunt deservite de 137 de institutori și pentru care trebuie să se plătească lunar 4 – 500 000 lei”. N.I.: „Eu am să rețin 13, pe toți ceilalți îi tai”.

Răspunde unei întrebări a dr. Lupu cu privire la audiența acordată de Regele Carol al II-lea fostului prim ministru al Ungariei, contele Șt. Bethlen¹

D-le președinte, d-lor deputați, politica României se sprijină pe observarea leală a tratatelor pe care le-a încheiat.

Politica aceasta ține seamă de sentimente de rasă care sunt indestructibile. Și, în același timp, ea caută să aibă relațiile cele mai bune cu vecinii noștri, de ori unde și oricare ar fi fost trecutul.

Contele Bethlen, venind la Timișoara, a cerut Maiestății Sale Regelui o audiență de caracter privat.

Dacă în această audiență contele Bethlen a arătat sentimente bune față de România, nu putem să răspundem decât cu sentimente bune față de acești vecini ai noștri, care sunt maghiarii, ca și față de toți ceilalți.

Orice este de natură să împiedice nenorociri ca acelea de pe urma cărora suferă omenirea, trebuie să fie, fără îndoială, bine venit.

În ce privește consecințele, ele nu pot să fie decât în ordinea unor sentimente pe care le-am dori; iar în ce privește baza pe care stă politica României, nu se concepe nici un guvern care s-o poată clinti, din nici un motiv și niciodată (*aplauze unanime*).

NOTE

1. Dr. Lupu își motivase întrebarea în dorința de „a liniști țara și vechii ei amici și aliați încercați din afară”.

Despre „curba de sacrificiu”. Dialog cu D.R. Ioanițescu

Acesta spuse:

Ei bine, „faimoasa curbă”, așa este denumită de d. raportor și chiar de d. ministru de Finanțe, „curba nelegiuită”, așa numită de corpurile funcționărești, „curba scelerată”, cum a fost categorisită de unii din membrii importanți ai actualului cabinet, această curbă, deși în bugetul de la 1931 este anunțată ca provizorie, numai pentru un an, onoratul guvern, îi dă caracterul de definitivat, o permanentizează.

D. profesor N. Iorga: Scelerată? Eu nu întrebuițez cuvinte tari.

D. D. R. Ioanițescu: N-ați spus-o d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Cine?

D. D. R. Ioanițescu: D-le prim-ministru, eu nu vreau să arunc neînțelegeri între augurii guvernului d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Augurii aveau anumite păsări de care se serveau; noi nu avem păsări (*ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Persoana care a scris face parte din guvernul Iorga - Argetoianu.

D. profesor N. Iorga: Dacă s-ar zice guvernul Ioanițescu-Iorga, sau Iorga - Ioanițescu, au cum voiți, eu nu mă supăr de loc. Orice colaborator am eu, este un colaborator iubit, și îmi face cea mai mare plăcere când numele lui este așezat lângă numele meu (*aplauze pe băncile majorității*).

D. D. R. Ioanițescu: Eu cred că v-ar conveni de minune ca alături de numele d-voastră să fie oricare alt nume, afară de acela pe care l-am rostit eu și care umbrește puțin situația d-voastră de prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Las să judece toată lumea eleganța sentimentelor care au inspirat d-lui Ioanițescu această reflexiune. Ea vine de la periferie (*ilaritate pe băncile majorității*).

D. D. R. Ioanițescu: Nu știu dacă vine de la periferie, dar atunci când vreți să ne puneți pe noi în lumina colegilor d-voastră care au o situație de prim rang (*întreruperi pe băncile majorității*)... am ținut și eu să se precizeze sentimentele de la care a pornit întreruperea d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Am spus că „scelerat” este unul din cuvintele tari, care trebuiesc evitate, fiindcă noi suntem o națiune care avem această slăbiciune, ne prăpădim după cuvinte tari. Oricine ar fi spus, era bine să întrebuințeze un alt cuvânt.

D. D. R. Ioanițescu: Ați vrut să aruncați o „ironie” asupra noastră, la care noi am răspuns cu o „realitate”, cu realitatea guvernului „Iorga - Argetoianu”.

D. profesor N. Iorga: Din punct de vedere periferie (*ilaritate*).

D. I. Răducanu: Îi mulțumim d-lui președinte al Consiliului că nu admite acest termen, chiar de la un coleg al d-sale, fiindcă este prea aspru.

D. profesor N. Iorga: Da, este prea aspru¹.

NOTE

1. Și înaintea acestei discuții D.R.Ioanițescu acuzase că „s-au tocat fondurile speciale de pensii”. N.I.: „Ce am tocat noi și pentru cine am tocat? Aceasta este o operație de bucătărie pe care noi nu o putem face. Ce pârjoală am făcut noi cu tocătura de care vorbiți și pentru cine?” Subsecretarul de Stat la Finanțe, Zamfir Brătescu, s-a apărut spunând că n-a găsit nici un fond. N.I.: „Va să zică ai mâncat ce tocăse alții”. D.R.I. a insistat, după ce Z.B. spusese că, negăsind nimic, l-a șters: „ați șters ceea ce ați tocat, ceea ce este tot una”. N.I.: „Ba nu este deloc tot una, să ștergi ceva ce nu este și să toci ceea ce este sunt două lucruri distincte”.

Din nou dispute pe tema bugetului, stârnite acum de Iosif Fischer

Acesta spuse:

Trebuie să remarcăm că din cauza salarizării insuficiente și a neachitării la timp chiar a salariilor existente, magistrații, neîndeplinindu-și la timp obligațiunile lor contractuale, își pierd autoritatea morală de a judeca litigiile între contribuabili. Într-adevăr, ce autoritate morală poate avea un magistrat care este în restanță cu plata chiriei, de a hotărî evacuarea unui alt chiriaș, pentru neplata chiriei la termen?

D. profesor N.Iorga: Una nu are a face cu alta; aceasta înseamnă că un magistrat care trăiește rău cu nevasta lui nu poate să judece într-un proces de divorț (*ilaritate*).

D. Iosif Fischer: Se poate întâmpla foarte ușor ca în astfel de cazuri magistratul să fie influențat.

D. profesor N.Iorga: Foarte rău; în cazul acesta nu ar fi trebuit nici să se însoare, nici să divorțeze.

După ce I.F. insistase ca funcționarii publici să fie plătiți la timp, a intervenit ministrul de Finanțe C. Argetoianu:

Bine, dar de unde să iau bani?

D. M. Negură: Dar d-voastră în buget nu ați degrevat deloc pe contribuabili; prin urmare, aveți bani.

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Ministerul de Interne: Fără să fie degrevat contribuabilul, de abia poate plăti cele 26 miliarde.

D. profesor N. Iorga: Trebuie să cucerim o colonie, pe care să o exploatăm.

D. M. Negură: Dacă d-voastră mențineți impozitele actuale, așa de ridicate, ba încă le mai sporțiți, aceasta va provoca o revoltă a contribuabililor, pentru că în vremurile acestea, numai la menținerea acestor impozite nu puteți rămâne.

D. profesor N. Iorga: Dacă se vor revolta, vor trage consecințele.

D. M. Negură: De la cine puteți să strângeți, o să strângeți; dar de la cine nu...

D. C. Argetoianu: Noi știm care este resortul pe care trebuie să-l apăsăm ca să se astâmpere lumea la țară.

D. A. C. Cuza: Eu sunt în special pentru impozitul asupra jidanilor. Aceasta este părerea mea.

D. Iosif Fischer: Despre care toată lumea știe că e greșită. Este evident, d-lor, că trebuie să facem orice sacrificiu, ca să asigurăm funcționarilor publici o viață cinstită și echilibrată. Dacă în acest scop va trebui să se reducă numărul funcționarilor, cred că nici acest sacrificiu nu este destul de mare pentru a ajunge la un rezultat bun.

D-lor deputați, pentru a ajunge la cifra finală a bugetului, d. ministru de Finanțe a mai luat și altă măsură. S-a luat măsura închiderii unor școli, în vreme ce, cred, nimeni nu poate fi de părere, că atâtea așezăminte de răspândire a culturii generale sunt superflue.

D. profesor N. Iorga: Unele sunt. Să faci universitate la Pătărlage, evident este superfluu!

D. Iosif Fischer: Iată un caz concret. Este vorba de un liceu de la Chișinău, care ani de-a rândul era un fel de școală evreiască.

D. A. C. Cuza: Nu „un fel”, era chiar jidănească și sunt trei școli jidănești.

D. Iosif Fischer: Chiar jidănească, cum voiți d-voastră, dar o școală care corespunde unei necesități reale și de aceea eu nu înțeleg de ce să se suprimă această școală.

D. profesor N. Iorga: Dragă d-le Fischer, noi nu suprimăm nimic, numai cât spunem: în anul 1932 nu putem să plătim lefurile și materialul trebuitor acelor școli. Ce va fi după aceea, vom vedea. Dar este un an în care lumea trebuie să înțeleagă că bugetul așa cum l-am socotit noi nu ne ajută să susținem toate aceste școli (*Aplauze pe băncile majorității*).

Să mințim oamenii? Ce este mai onest? Să spui că nu poți plăti sau să lași să funcționeze școlile și să nu plătești lefurile? (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. M. Negură: Să vă dau exemplul cu liceul din Vaslui.

Fără să fie internat, cum este școala normală, ci liceu extern, un elev, un părinte respectiv este impus cu 2.800 lei pe an, ceea ce nu este exagerat. Dar în timpurile acestea, în fiecare zi se văd cârduri de băieți plecând acasă și stând pe capul părinților ca să plătească taxele, revenind apoi, peste două săptămâni, pentru același lucru, și așa mai departe.

D. profesor N. Iorga: Băieții aceia în loc să învețe teorie și să nu-i putem plasa, să-și caute serviciu. Sunt fete de generali și profesori universitari din Germania și Scandinavia, care servesc și-și câștigă pâinea și chiar zestrea pentru căsătoria lor. Da! Nu sunt toți boieri. De aceea murim! De boierie (*Aplauze pe băncile majorității*). Nu este servitoare care nu vrea să facă din fata ei o asistentă la Facultatea de Litere sau de Științe. Aceasta nu se mai poate (*Aplauze pe băncile majorității*).

Nu poate să susțină țara atâția intelectuali.

D. Iosif Fischer: D-le prim-ministru, nu mă îndoiesc nici un moment de cea mai perfectă bună credință a d-voastră.

D. M. Negură: Are fiecare datoria să înețe carte. Un om întunecat este o primejdie.

D. profesor N. Iorga: Să fie ca țărani din Danemarca, având bibliotecă și muncind pământul!

I.F. deplânsese slaba subvenționare a cultului mozaic

Știți, este o chestiune în care poate să intre un element de dreptate, dar pentru momentul de față, noi nu putem să-i dăm soluțiunea pe care o doriți. Eu știu, dar eu citesc „Curierul Israelit”, eu citesc toată presa d-voastră și cunosc mult mai bine chestiunea aceasta decât cum o puteți expune în câteva minute, eu știu de ce este vorba. Nu pot.

D. Iosif Fischer: D-le prim-ministru, discuțiunea la buget este o discuțiune teoretică, pentru că conform legii contabilității publice, nici un credit propus de guvern nu se poate majora. Dacă noi totuși ridicăm aici aceste chestiuni, o facem din punct de vedere principial, deși, vă mărturisesc, nu avem nici o speranță că în legătură cu discuția proiectului de buget se va putea obține vreo îmbunătățire.

D. profesor N. Iorga: În cursul anului, ce vom putea face, vom face.

D. Iosif Fischer: Eu sper că în cursul anului se va putea deschide un credit extraordinar, pentru a îndrepta această situațiune.

D. profesor N. Iorga: Însă în cazul acesta, dacă noi plătim mai mult la clerul d-voastră, aceasta mai înseamnă încă un lucru: că acest cler trebuie să-l supraveghem tot așa cum supraveghem orice cler subvenționat de Stat.

Ședința din 9 decembrie 1931

Pe marginea articolului calomnios din *Ordinea*, intitulat *O prea fericită familie de bugetivori*

Îl semnalase I. Florea care citase:

„Deocamdată să ne fie permis să relevăm faptul că întreaga familie a primului-ministru: fii, frați, cumnați, veri, nepoți, cuscri și strănepoți este în solda bugetului Statului (*Protestări pe băncile majorității*).

Vom da azi nume, altădată urmând să publicăm specificarea slujbei și a salariilor.

În cap e desigur d. Iorga, pe care, făcând o excepție de la regula ce ne-am impus-o, îl vom trece azi cu toate slujbele și onorurile ce le deține în Stat, pentru toate încasând lefuri, diurne, jetoane sau subvenții, ceea ce nu-l împiedică să spună neconținut că e un om sărac.

D. Nicolae Iorga este președinte de Consiliu, ministru al Instrucțiunii Publice, rector universitar, academician, profesor la Academia de Comerț, profesor la Școala de Război, la Școala din Roma, la căminul din Veneția, deputat, președintele Comisiei Monumentelor Istorice, directorul Institutului Istoric, etc.”.

Urmează apoi și se înșiră toți: Gheorghe Iorga, Petre Iorga, prefectul Chirescu căsătorit cu Florica Iorga, Mircea Iorga, Valentina Iorga (*exclamațiuni pe băncile majorității*). Nu citesc mai departe, sunt lucruri atât de scandaloase” (*Exclamațiuni, întreruperi*).

D. profesor N. Iorga: D-voastră vă vine ușor, că este pe pielea mea, nu a d-voastră.

D. M. Popovici: Și noi protestăm ca astfel de ticăloșii să se citească.

D. I. Florea: D-le prim-ministru, tocmai fiindcă sunt întrerupt, și acestea sunt calificate de ticăloșii, nu mai citesc mai departe, ci vă cer să dați un răspuns pentru ca lumea să fie lămurită în această chestiune (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, d-lor deputați, dacă în momentul când cerem țării sacrificii așa grele, ar fi un președinte de Consiliu care ar mânca, el și familia lui, atâta leafă, desigur ar fi un scandal public; îmi dați voie să vă spun că eu am, din mila lui Dumnezeu și a țării mele, o singură leafă: eu sunt profesor la Universitatea din București. Sunt rector, care nu funcționez, prin urmare nu primesc nimic. În timpul cât sunt rector activ, eu am 2.500 lei pe lună. Eu sunt într-adevăr ministru al Instrucțiunii Publice și-mi iau leafă mea, dar nu iau leafa de președinte al Consiliului. Eu sunt membru al Academiei, am 60 de lei pe lună și uneori n-am nici 60 lei pe lună, fiindcă nu pot veni la ședință. Eu sunt profesor la Academia de Comerț; d. Răducanu vă va spune că am 15.000 lei pe lună ca suplinitor. Vă va mai spune oricine că „profesor la Școala din Fontenay-aux-Roses” nu există; există un director neplătit, căruia i se servește o sumă de 100.000 lei pe an pentru a face drumul acolo și pentru a face toate corectările „mélanges”-lor. La Școala din Roma nici nu sunt, nici n-am fost director, iar directorul este plătit cum sunt eu plătit la Veneția, adică nu este plătit. Căminul din Veneția este o creațiune a mea, la care niciodată n-am fost plătit, este al Institutului Sud-Est-European. Niciodată n-am luat nici un ban. Președintele Comisiei Monumentelor Istorice n-a avut niciodată nici o leafă. „Institut istoric” nu există. Când se va întemeia, voi spune.

În ceea ce privește familia mea, pe care cu atâta delicateță un ziar o aduce și voi spune la sfârșit, încheind chiar acum, de ce această chestiune a fost adusă aici; dacă ar fi vorba de un pamflet oarecare n-aș fi făcut-o, în ceea ce privește familia mea, nu pot împiedica pe un membru al familiei mele, care a făcut studii, să se prezinte la concurs și să-și câștige onest pâinea, prin munca lui (*Aplauze*). Dacă aș avea o avere, i-aș da mijlocul de a trăi fără să facă apel la bugetul unei țări sărace. Eu nu pot împiedica pe fiul meu, care a făcut întregul mare război, de a fi căpitan sărac în armata României. N-am putut împiedica pe un altul de a-și pune candidatura și de-a ieși la alegeri. N-am putut împiedica pe fratele meu să candideze, care nici nu m-a întrebat, când și-a pus candidatura, dacă eu vreau sau nu vreau. Acestea sunt lucruri care nu atârnă de mine. În ceea ce privește pe un al doilea fiu al meu, a fost doctor de sat, iar în momentul acesta este doctor cu 3.000 lei pe lună - și acei care îl cunosc, știu că a fost unul din cei mai buni studenți ai Facultății de Medicină (*aplauze*), cu 3.000 lei pe lună la un sanatoriu al Căilor Ferate. Celălalt este elev la Școala de arhitectură; a fost rugat să facă niște schițe, pentru care a fost plătit câteva luni cu 3.000 lei pe lună și l-a dat afară acum. A venit și mi-a spus și am luat act; nici nu mă gândesc să cer să fie reinstalat. Cele trei fete, de care cu atâta delicateță se ocupă redactorul, n-au gustat niciodată un leu de bursă, cum niciodată n-am avut copil bursier. Una este pictoriță apreciată, care trăiește din banii pe care îi trimit eu (*aplauze*), alta este studentă, iar cea de-a treia este o copilă de patrusprezece ani, care-și face lecțiunile la liceu.

Eu nu voi califica acest fel de a face politică, dar când acest fel de a face politică, într-o foaie a cărei ținută este obiect de uimire generală, când acest fel de a face politică este susținut prin banii unui mare ziar și în dosul acestui mare ziar este ce știu eu, atunci înaintea țării întregi eu trebuie să arăt cum trăiesc, pentru ca toată lumea să mă judece așa cum trăiesc (*Aplauze prelungite și îndelung repetate; majoritatea aplaudă în picioare pe d. președinte al Consiliului*).

La bugetul Cultelor¹

A, mă rog, nu vă prefaceți într-un sfânt Sinod. Acestea sunt chestiuni vechi și mari, iar noi avem bugetul acum. Și vă declar că bugetul este cum este și oricine încearcă să schimbe bugetul își face rău lui singur, fiindcă eu sunt un om cu care se poate sta de vorbă, cum v-am spus și în comisiune, dar de la 1 ianuarie înainte. Și aceluși om, care stă de vorbă cu mine de la 1 ianuarie înainte, dacă mă strânge cineva de gât înainte, după 1 ianuarie îi

spun: Nu. Aceasta trebuie s-o știe toată lumea. Iar chestiunile acestea să le lăsăm pe seama istoricilor și o să fiți mulțumiți și unii, și alții (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. D. Manu (preot): D-lor deputați, eu aș dori ca în chestiuni care în adevăr sunt delicate, cum este și chestiunea bisericii, nimeni care ia cuvântul de la această tribună, să nu ia cuvântul nefiind documentat.

D. profesor N. Iorga: Să te ferești la Cameră de omul documentat; acela ne mănâncă pe noi. De cel fără documente să nu te ferești (*Aplauze pe băncile majorității*).

Polemică cu C. Spânișteanu

D-lor deputați, rugasem pe d. președinte să pună în vedere d-lui orator că trebuie să termine cuvântarea d-sale astă seară, altfel stăm până la 7 dimineața.

Este o săptămână de când se vorbește. S-a vorbit trei săptămâni la Mesaj și d. se plânge că este o parodie și n-are vreme să vorbească fiecare. Când, cu toate ocupațiunile mele, stau aci și am spus că îl aștept două ceasuri, d-nealui ne aruncă în obraz că este o parodie! Este extraordinar!

D. C. Spânișteanu: Nu știu cum se face că sunt așa de rău înțeles. Eu am spus că trebuie să se țină discuția până când se realizează scopul, dacă are un scop; iar d-voastră îmi atribuiți gânduri răutăcioase. Îmi dau seama, ca și d-voastră, că acum nu e timpul vorbelor, ci al faptelor; sunt și eu sătul ca și mulți din d-voastră de vorbele răsunătoare și mai ales de lipsa de acord între vorbe și fapte, și sunt dornic, ca toți aceia care au ajuns să nu mai creadă în nimeni și în nimic, să vadă măcar un început de treabă, în sensul îmbunătățirii nenorocitei stări de lucruri din țară.

Dar tocmai pentru că sunt stăpânit de aceste gânduri și de aceste dorințe, tocmai pentru aceia mă ridic astăzi, cu toată tăria de care sunt capabil, împotriva sistemului acesta de a vorbi numai ca să zicem că am vorbit, de a începe fără a isprăvi, de a coase fără nod la ață, de a ne paraliza unii pe alții și de a țese astfel pânda Penelopei.

O voce: Ce o mai fi și aia!

Discuția a continuat, C.S. spunând:

Din pricina acestei schimbări dese de rețete economico-financiare, în mod natural, poporul a ajuns să pună la îndoială și știința și să mă iertați dacă spun, poate și d-voastră știți, chiar buna credință a specialiștilor noștri în materie de buget și de finanțe...

D. profesor N. Iorga: Mulțumim, sunteți foarte amabil.

D. C. Spânișteanu: Mai mult decât atâta, cunosc oameni, intelectuali chiar, care spun că au ajuns să aibă oroare de specialiști.

D. profesor N. Iorga: Mă rog, aceasta este o țesătură de ofense, cu totul în afară de discuția la buget. Este ceva ne mai pomenit, ne mai pomenit!

Veniți ca membru al unui partid. Spuneți că nu vorbiți în numele partidului d-voastră, că aduceți experiența d-voastră.

D-voastră știți care este pregătirea d-voastră! Vă bateți joc de niște oameni bătrâni, care fiecare se pricepe în meșteșugul său, aducându-ne nu știu ce hotărâri ale poporului, care ne cheamă la judecată, îndoindu-se și de inteligența și de buna noastră credință. Și noi trebuie să stăm aci și să ascultăm astfel de lucruri!

Puteți să întrebuițați și injurii, dacă vă permite d. președinte, dar vorbiți la buget. Altfel președintele are dreptul să vă ia cuvântul. Și partidul d-voastră nu poate protesta, pentru că nu vorbiți în numele lui.

D. Traian Țino, vice-președinte: D. deputat a fost înscris la Mesaj.

D. profesor N. Iorga: Și vrea să-și dea drumul acum² (*Ilaritate*).

C.S. a urmat neîndurător:

... Îmi închipuiam acest lucru fiindcă spuneți că nu aveți mâna legată de clientela politică, că nu aveți partizani de căpătuit prin slujbe, nici de menajat, prin suprimare de funcțiuni inutile, și astfel puteți tăia nodul.

D. profesor N. Iorga: Care este nodul? Să-l tai de aci înainte.

D. C. Spânișteanu: Este funcționarismul, este numărul cel mare de funcționari peste trebuințele serviciului, în toate ministerele, este pletora pe care o avem chiar în armată...

D. profesor N. Iorga: Vasăzică noi, acum, să aruncăm în stradă, în pragul iernii, zeci de mii de oameni. Dar d-ta ești de aceeași părere ca și mine. D-ta ai plăcerea să ne ții la o șezătoare aci.

D. C. Spânișteanu: Mă așteptam ca d-voastră să tăiați acest rău, ce tinde să ia proporții, transformând țara într-o armată de funcționari. D-voastră ați venit iarăși cu compromisurile cu care au venit partidele politice.

D. profesor N. Iorga: N-am nici un compromis. Nu, din cauza compromisurilor nu arunc oamenii pe stradă în pragul iernii! Nu din cauza aceasta.

Cu cine Dumnezeu m-am înțeles ca să țin funcționarii? Cu liberalii sau cu partidul d-tale cel vechi? Știi când vorbeai de porumbeii d-lui mareșal Averescu și când râdeai de dânsul - sau cu partidul cel nou? Cu care m-am înțeles? Știi d-ta că ai trecut printr-o fază... (*Ilaritate*). Toate șireteniile întrunirilor pe care le țineau partizanii d-lui mareșal Averescu în Vlașca, mi le-ai spus d-ta. N-am reprodus eu partea din note, aceea cu porumbeii.

Voci de pe băncile majorității: Spuneți-ne și nouă.

D. profesor N. Iorga: O să vă spun eu toate secretele? (*Ilaritate*).

NOTE

1. C. Spânișteanu avertizase că, la sfârșitul discuțiilor pe marginea bugetului, își va da cu părerea „în deplină cunoștință de lucruri asupra îndreptăririi tehnicienilor de a se erija în doctorii vremii, în salvatorii țării și ai noștri”. N.I.: „Pe tehnicieni ați putea să-i lăsați în pace, dintr-un sentiment elementar de judecat”.
2. C.S. a cerut ca „și noi să fim ascultați”. N.I.: „Care *noi*, pentru că vorbiți în numele dvs.” C.S. discuta despre „impresia lăsată de specialiști în popor”. N.I.: „Faceți observații la buget. Spuneți dvs. de ce o ducem greu”. C.S.: „Găsesc că pricina este regulatorul circulației noastre economice, este defecțiunea monedei”. N.I.: „Până acum ne-am afumat”. C.S. a abordat „criza de subconsum”. N.I.: „Înțeleg, să mărim lefurile pentru ca astfel să crească consumațiunea”. În încheiere, C.S.: „Mă întreb de ce să vin să votez acest buget?” N.I.: „Dar cine te roagă?”

Ședința din 10 decembrie 1931

Acceptă un amendament la legea învățământului prin care veniturile comunelor destinate învățătorilor să fie vărsate Statului și acesta să-i plătească pe dascăli

D. Gr. L. Trancu-Iași: Aș vrea să întreb pe d. prim-ministru, care se găsește aci, pentru că d-sa nu a semnat acest proiect de lege, dacă este de acord sau nu cu această schimbare.

D. profesor N. Iorga: Da, d-le deputat (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Și nu numai atât, dar și la Senat, întotdeauna am spus că intenția noastră nu este să înșelăm pe nimeni și dacă în felul prevăzut prin lege, cum era la început, s-ar fi produs o dificultate în ce privește plata, suntem oameni onești, care vom recurge la alte mijloace; și d. ministru de Finanțe v-a arătat care sunt aceste mijloace (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Dar dacă d-voastră nu veți mai fi acolo, cum răspundeți?

Voci: Veți răspunde d-voastră.

D. profesor N. Iorga: O să continui d-ta. Fiindcă se știe că un singur partid poate succeda, pentru că și d. Trancu-Iași dorește același lucru, suntem asigurați (*Ilaritate*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Dar nu doresc același lucru și de aceia tocmai am cerut declarația d-voastră, pentru că nu suntem de acord asupra acestui punct și mă gândesc, când d-voastră nu veți fi acolo și vom fi noi, ce se va întâmpla?

D. profesor N. Iorga: Noi făgăduim că vă vom recomanda pe d-voastră ca succesori.

Pe aceeași temă, în dialog cu Octavian Goga

Vedeți dacă nu asistăm la toate ședințele! Dacă ați fi asistat la ședința de dimineață, ați fi aflat anumite lucruri, pe care nu vreau să le spun, ca să nu întrerup frumusețea cuvântării duminicale.

D. Octavin Goga: Regret că n-am asistat la ședința de dimineață, fiindcă sunt cam bolnav.

D. N. Constantinescu Bordeni: Să încaseze Statul taxele de la comune și pe urmă să plătească Statul pe învățători.

D. Octavian Goga: Dacă Statul va vroi el să încaseze cotele adiționale pentru comune, atunci nu este logic ce s-a petrecut, pentru că atunci vor fi bani și nu înțeleg de ce i-ați scos din bugetul Statului ca să-i treceți în bugetele comunelor.

D. profesor N. Iorga: Dacă ați fi fost de dimineață, ați fi văzut cum d. ministru de Finanțe a spus - cu toată sinceritatea - că vrea să-și aibe bugetul de 25 de miliarde. Aceasta este o sumă pe care a clădit tot bugetul și pe care nu o poate schimba.

În afară de aceasta, nu a fost o singură cerere întemeiată, căreia să nu-i fi răspuns cu primirea lui onestă. Aceasta s-a făcut dimineață (*Aplauze pe băncile majorității*).

O.G. spusese că față de bugetul actual, nimeni nu poate privi ziua de mâine ca „o binecuvântare”:

Vedeți, dar, d-lor deputați, că este o tristă dualitate, care se îmbină: pe deoparte starea sufletească în plină fermentare, în plină efervescentă, pe de altă parte acest tablou trist al stării noastre economice și atunci gândiți-vă cu toții, priviți împrejurul d-voastră, faceți examenul d-voastră de conștiință...

D. profesor N. Iorga: L-am făcut.

D. Octavian Goga: ...și atunci îmi veți da dreptate mie, care, stând de vorbă cu propriul meu suflet, înregistrând frământarea altora, am spus: trăim vremuri pre-revoluționare! Pentru că, ce este pre-revoluția? Este suprasaturația, supratensiunea nervilor sub presiunea loviturilor care cad asupra ta, este frământarea în ajun de izbucnire. Aceasta însemnează pre-revoluție (*Aplauze pe băncile Partidului Poporului*).

D. profesor N. Iorga: Eu cred că este chiar revoluția pe care o face fiecare dintre noi, din care cauză nu e nevoie să se mai facă cealaltă. (*Aplauze pe băncile majorității*). Toți o facem, toți mergem pe alte drumuri, toți călcăm în picioare tot ceea ce era până acum știință de Stat, o călcăm în picioare fiindcă nu mai merge. Revoluția nu e nevoie să vină. Dacă se va încerca, se va găsi cine să o oprească, fiindcă revoluția o facem noi, ieșind din toată rutina, din toate prejudecățile și mergând, cu ajutorul oricui vrea să ne ajute, pe drumul către o țară cu desăvârșire nouă (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Poate eu sunt cel mai bătrân revoluționar din toată Adunarea aceasta, lucru pe care îl uitați d-voastră.

O. Goga a abordat situația politică:

Eu mi-am permis, cu ocaziunea discuției la Mesaj, înainte cu câteva luni, să examinez situația politică. De atunci, s-au produs anumite schimbări care nu sunt în favoarea d-voastră. Care sunt aceste schimbări? Eu, d-le prim-ministru, vedeți că mi-am dat silința ca întreaga cuvântare a mea să o țin într-o alvie de observațiuni liniștite și cuviincioase....

D. profesor N. Iorga: Sigur, vă mulțumesc.

D. Octavian Goga: Cred că aceasta este datoria noastră, a tuturor, în aceste împrejurări extrem de grele (*Aplauze*).

Dar ce s-a întâmplat de astă vară, d-le prim-ministru ? D-voastră sunteți un guvern care nu ați ieșit în zona politică, sunteți dincolo de zona politică, fiindcă nu ați avut la bază justificarea politică tradițională, nu numai în această țară, dar pretutindeni, nu ați avut la bază o viață de partid. Ați protestat și v-ați făcut un blazon din protestarea d-voastră contra partidelor; însă ați avut girul politic al Partidului Liberal.

S-a întâmplat un paradox, pe care cred că d-voastră îl regretați astăzi mai mult decât mine.

D. profesor N. Iorga: Se vede că nu ați fost director de bancă. Aveți asupra girului o noțiune eronată (*Aplauze pe băncile majorității și ale Partidului Liberal, de sub șefia d-lui G. I. C. Brătianu. Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Dați-mi voie să vă pun în fața oglinzii realității, care este mai crudă decât un cuvânt de spirit. D-voastre aveți aci aproape 100 liberali...

Voci de pe băncile Partidului Național-Liberal: Unul și unul! (*Ilaritate*).

O voce de pe băncile majorității: Să trăiască!

D. Octavian Goga: S-a întâmplat un paradox: un guvern împotriva partidelor politice a fost instalat, fiind susținut de către cei mai clasici reprezentanți ai vieții de partid din țară, cu toate calitățile și mai ales cu toate defectele ei.

D. profesor N. Iorga: Nu vreau să vă întrerup, povestea e mai lungă (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Vedeți, d-le prim-ministru, când se întâmplă divorțuri, atunci se fac lămuriri și se aduc legitimări și dintr-o parte și dintr-alta. Întrucât mă privește pe mine, dar nu pe mine, țara, socotesc că ar fi o mare plăcere, desigur și un mare câștig politic, dacă aceste reciproce lămuriri s-ar aduce și dintr-o parte, și dintr-alta. Am învăța și noi ceva (*Aplauze pe băncile Partidului Liberal de sub șefia d-lui Gh. Brătianu*).

D. profesor N. Iorga: Sunteți prea amator de senzational. D-le Goga, se întâmplă uneori ca într-o căsătorie, când a fost să se ducă acasă soțul nu și-a găsit soția. Nici soțului, nici soției nu le convine să vorbească despre această căsătorie (*Aplauze pe băncile majorității și ale Partidului Liberal de sub șefia d-lui G. I. C. Brătianu Ilaritate*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Care a fost soțul și care a fost soția? Desigur, d-voastră ați fost soțul! (*Ilaritate*).

D. Octavian Goga: Dacă nu aș fi avut până acum alt rezultat cu intervențiunea mea în această chestiune, decât comparația d-voastră picantă, încă sunt foarte mulțumit.

D. profesor N. Iorga: Se simte ceva¹.

NOTE

1. O. G. a continuat: „Eu, domnule prim ministru, vă văd în acord cu eternitatea și în dezacord cu clipa..., acordul cu clipa înseamnă politică”. N.I.: „Definiție contestabilă..., dar aduc puțină apă și la moara amicului meu Argetoianu”. O. G.: „Raportul primului ministru cu țara l-am găsit într-o piesă de teatru”. N.I.: „Noi nu ne citim reciproc piesele”.

**Tot pe tema bugetului, cu I. Răducanu, care întrebase
„dacă toate sumele care intră ca impozite la Stat sunt trecute la buget?**

Și explicase:

Vă dau un singur exemplu. Și mă miră că aceasta este opera tehnicienilor. Noi nu suntem tehnicieni. Suntem oameni care într-adevăr am fost invitați sau aduși aci de nație.

D. profesor N. Iorga: D-le Răducanu, dă-mi voie să te întrerup, numai un cuvânt. Nu întrebuințați neconținut cuvântul de „tehnicieni” în chip ironic față de noi. Aceasta nu înseamnă că noi ne atribuim mai multe cunoștințe decât oamenii care se găsesc în partide. Când s-a spus tehnicieni, aceasta înseamnă oameni care vin numai pentru aceasta, în afară de legăturile lor cu un partid.

Eu nu pretind că sunt profesor care înțeleg mai bine chestiunile de învățământ; dar eu, când am intrat în Minister, am intrat numai fiindcă am o oarecare competență în chestiunile acestea de învățământ, și tot așa și ceilalți. Noi nu vă considerăm ca niște ignoranți, iar pe noi ca niște minuni ale lumii. Pe banca aceasta, pe care toate truțiile s-au desfășurat, aducem pentru întâia oară o notă de modestie (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. I. Răducanu: D-voastră întotdeauna dați dovadă de modestie foarte nobilă, d-le profesor. Însă de ce nu vă puneți d-voastră în situația noastră, când zilnic suntem tratați, noi, cei din partidele politice, ca oameni care trebuie să stăm în sanatoriu, spre a fi cu -rarisiți de tehnicieni?

D. profesor N. Iorga: Cine a spus?

D. I. Răducanu: S-a spus de către reprezentantul unui distins grup din majoritate, că trebuie să stăm într-un sanatoriu, spre a fi curarisiți de tehnicieni.

D. profesor N. Iorga: Aci se face atâta retorică! Sunt figuri de retorică. De aceea suferă atât țara.

D. I. Răducanu: Atunci iau și eu termenul de figură retorică, pentru cuvântul acesta „tehnicieni”, ne mai răspunzând nimic.

D-le profesor, să-mi îngăduiți, personalitatea d-voastră nu poate intra în cadrul unei noțiuni ca aceea de tehnician. Eu vă asigur că nici unul dintre noi nu poate, oricât ar vrea, să confunde personalitatea profesorului Nicolae Iorga cu noțiunea de tehnician.

Noțiunea aceasta are ceva cu totul distinct. Vreți să vă spun ce are? Tehnician este o noțiune de care se abuzează și care este ca un fel de cazan al lui Satana, în care intră oricine: acela care ieri a fost într-un partid și a uitat că a fost; acela care a fost în zece partide sau acela care face pe moralistul.

D. profesor N. Iorga: Nu are a face. Nu vine aici ca om de partid; nu avem pretenția de oameni politici.

D. I. Răducanu: Prin urmare, putem să ne schimbăm numele sau să ne punem mască și să spunem: „nu mai aparțin nici unui partid, pentru anumit timp”.

D. profesor N. Iorga: Sunteți nedrept. D-voastră știți foarte bine că nu este așa.

D. I. Răducanu: D-le președinte al Consiliului, discutăm acum o chestiune de tehnică financiară bugetară.

D. profesor N. Iorga: Pe care îmi dau toată osteneala să o înțeleg. Nu merită recunoștință, faptul acesta, că-mi dau osteneala, cu toată modestia, să înțeleg lucruri pe care nu am pretins niciodată că le cunosc?

D. N. Bosnief Paraschivescu: Noi suntem impuși aici, pe băncile acestea, de voturile noastre conștiente.

D. profesor N. Iorga: O să trăim încă mulți ani de zile până ce majoritatea voturilor din România va reprezenta o conștiință politică. Acesta este adevărul.

D. I. Răducanu: Ați făcut alegeri.

D. profesor N. Iorga: Aceasta înseamnă că un om cunoscut în cutare loc sau cutare formulă ajunge, dar aceasta nu înseamnă o conștiință politică. O conștiință politică se formează în țări unde libertatea politică datează de secole; dar aci se votează, fiindcă cineva este o figură cunoscută în localitate, fiindcă are un nume de partid interesant, sau fiindcă prezintă anumite soluții, care se dovedesc imposibile.

D. I. Răducanu: D-le prim-ministru, nu pot să las să treacă lucrurile așa ușor. De aci, de la tribună, s-a spus cuvântul de dictatură. D-lor deputați, suntem totdeauna expuși la criticile cele mai nedrepte și, pe ici pe colo ...

D. profesor N. Iorga: O tăcere înspăimântătoare s-a întins asupra Adunării!! Se văd cadavrele poporului și dictatorul suit deasupra!

D. I. Răducanu: D-le profesor, este un mare rău că d-voastră sunteți istoric; în momentul acesta mă faceți să fac un păcat.

D. profesor N. Iorga: De ce?

D. I. Răducanu: De ce? D-le profesor, în orele mele libere citesc și opere istorice. Este un păcat pe care nu știți că-l fac. Am citit și operele d-voastră, dar acum câteva zile am recitat o operă minunată, după modesta mea părere, a marelui bărbat de stat și istoric, Thiers.

D. profesor N. Iorga: Cam veche. Sunteți singurul om în cele 5 continente, care o mai citește!

D. I. Răducanu: D-voastră, d-le profesor, care ne învățați să iubim tradiția și lucrurile vechi, nu credeți că și la istoricii mai vechi se găsește câte un adevăr?

D. profesor N. Iorga: Sigur că da.

D. I. Răducanu: Thiers spunea undeva că istoria este ca un părinte, care învață pe oamenii politici să meargă cum trebuie să meargă. Și dați-mi voie să adaug ce credea Thiers despre dictatură.

D. profesor N. Iorga: Vă voi spune eu ce a făcut Thiers.

D. I. Răducanu: „Este posibil ca o țară să greșească. Dar niciodată nu poate să greșească așa de des și așa de grav cum poate să greșească un singur om”.

D. profesor N. Iorga: Atât a spus Thiers? Mai este o parte. Acum să-mi dați voie: când Versaillistii au intrat în Paris, când zeci de mii de oameni au fost împușcați, mă întreb eu, a ce seamănă aceasta ?

D. I. Răducanu: D-le profesor, eu cred că amintirea pe care am adus-o de la Thiers, ca să răspund unui cuvânt rău plasat al d-lui Periețeanu, nu se potrivește cu ceea ce a făcut marele Thiers cu Versaillistii.

D. profesor N. Iorga: Nu contra Versaillistilor. El era cu Versaillistii și cei care au fost împușcați au fost comunarzii.

Eu atât vă spun: Decât să fac teorii despre libertate și într-un anume moment să fi împușcat câteva zeci de mii de oameni, eu prefer să nu fi împușcat pe nimeni și să nu fac teorii de o libertate imaginară, care nu se poate (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. general G. Cantacuzino-Grănicerul: Dar d. Periețeanu nu a vorbit de dictatură, d-le Răducanu.

D. I. Răducanu: Atunci n-am auzit eu bine. Îmi pare bine însă că stenografii sunt aici și au auzit ei; a înregistrat-o întreaga Adunare.

D. general G. Cantacuzino-Grănicerul: D. Răducanu a spus că decât cum era înainte, cu Regența, mai bine să fie cu Regele.

D. profesor N. Iorga: Iar când ar fi să fie dictatură, să nu credeți că o să vină un dictator care să se roage de nație; o să vină o nație care o să se roage de cineva să fie dictator, dacă o fi să fie. Deocamdată nu este vorba de așa ceva.

D. I. Răducanu: Aș dori să lăsăm la o parte lucrurile acestea în discuțiunile noastre.

D. profesor N. Iorga: Nu este vorba pentru acum. Zic eu, așa, în teorie.

D. M. Oromolu: Noroc că nu se vede dictatorul.

D. profesor N. Iorga: D-voastră, care aveți de toate într-un așa de mare partid, desigur că aveți, mai ales, după câte îmi aduc eu aminte de acum câțiva ani, și așa ceva.

D. M. Oromolu: Aveți regretul că fiind așa de puțini, nu aveți așa ceva.

D. profesor N. Iorga: Amintirile sunt foarte recente. Se poate să fie cineva dictator cu Parlament și se poate întâmpla, în alte împrejurări, să fie un om de libertate, chiar dacă în momentul când face un bine, nu este ajutat de Parlament.

D. M. Oromolu: Dați-mi voie să prefer dictatura cu Parlament, celeilalte dictaturi pe care o anunțați d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Nimeni nu a spus că are de gând s-o înscăuneze. Dar din Partidul Liberal să vină acuzația că vrea să vie cineva ca dictator?!... Simt încă pe pielea mea amintirea unei dictaturi recente¹.

NOTE

1. S-a discutat, în continuare, la sașietate, despre guvernele de tehnicieni. M. Oromolu spusese la un moment dat că, fiind avocat, a funcționat la Banca Națională „unde timp de cinci ani de zile a făcut tehnică”. N.I.: „Cred că erați de la început, altfel nu v-ar fi pus acolo. Nu v-a pus la Banca Națională ca să se facă încercare”.

Ședința din 11 decembrie 1931

Omagiu lui G. Derussi

D-le președinte, d-lor deputați, guvernul se asociază la omagiile care se aduc memoriei lui Derussi. Știm și noi cu cât patriotism a îndeplinit importantele însărcinări ce i-au fost încredințate și, din legăturile noastre personale, cunoaștem și afabilitatea pe care o introducea el în orice relații cu cei cu care avea a face. Dorința d-lui Xenii va fi satisfăcută, va fi simpla îndeplinire a unei datorii elementare¹.

NOTE

1. C. Xenii ceruse ca o delegație a Adunării să asiste la înmormântare.

Despre bugetul Președinției

D. Tiberiu Moșoiu: Nu e nici o demagogie și am să mă explic: D. președinte al Consiliului de Miniștri a găsit trecut în bugetul Președinției, fără de nici un fel de utilitate, un fond de nouă milioane.

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie, aci era o greșală. Eu m-am sprijinit pe afirmația d-lui Trancu-Iași. De fapt, libere sunt numai patru milioane; celelalte sunt prinse cu plata funcționarilor.

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, dați-mi voie să mă explic: în proiectul de buget al Președinției Consiliului erau trecute 11 milioane.

D. profesor N. Iorga: Cu lefurile funcționarilor.

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, d-voastră ați spus că nu opriți decât patru milioane, iar cele șapte milioane le puneți la dispoziția operelor de cultură. Și a doua zi d-voastră v-ați dus la Academia de Comerț și ați spus că le dați Universităților. Eu însă v-am făcut un reproș că nu v-ați consultat și cu mine, pentru că aveam niște orfelinate unde cred că era mai nimerit să dați aceste sume.

D. profesor N. Iorga: Am verificat și erau acolo patru milioane, din care voi reține două și două le voi da Universității.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Atunci, cum rămâne cu făgăduiala față de mine?

D. profesor N. Iorga: Mi-ați dat o cifră în care erau și lefurile funcționarilor. Eu nu pot lăsa funcționarii neplătiți.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Erau trecute 11 milioane.

D. profesor N. Iorga: Veți verifica bugetul și veți vedea.

D. Zamfir Brătescu, subsecretar de Stat la Ministerul Finanțelor: Fondul de dispoziție este de patru milioane.

D. Tiberiu Moșoiu: D-lor deputați, în orice caz declarația d-lui prim-ministru nu schimbă nimic: există la Președinția Consiliului un fond de patru milioane fără destinație.

D. profesor N. Iorga: Cu destinație: pentru cheltuieli neprevăzute. La Președinția Consiliului se pot prezenta tot felul de cheltuieli. Dar vin musafiri în țară, trebuie să li se dea mese, trebuie să li se plătească tot felul de cheltuieli; sunt cheltuieli de presă. De aici rezerv două milioane. Altfel, le-aș fi dat și acelea tot Universității.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Dar mai sunt și la alte ministere fonduri de reprezentare: la Ministerul de Război, la Interne. Ordinea publică!

D. profesor N. Iorga: Ordinea publică nu este la mine. Nu pot da banchete din fonduri secrete¹.

NOTE

1. În aceeași ședință C.I.C. Brătianu amintise că subsecretarul de Stat Radian, la Caracal, declarase că „PNL e împotriva conversiunii, face politică bancară, se întrunesc bancherii partidului și totul se publică în „*Neamul românesc*”. N.I.: „Dacă „*Neamul românesc*” ar fi redactat de domnul Argetoianu sau de mine, sau dacă am fi fost amândoi la Caracal, afirmațiunea domnului Brătianu, pe care o subliniați așa de călduros, ar avea fără îndoială un interes”.

Despre salarizarea profesorilor. În dialog cu C. Toma

Acesta spusese:

Prin urmare, ne deosebim din punctul de vedere al concepției. Noi socotim învățământul primar de interes general, și trebuie deci ca Statul să suporte toate cheltuielile pentru acest învățământ (*Aplauze pe băncile opoziției*).

În al doilea loc, din cauza dificultăților financiare ale Statului, pentru a ajunge să poată acoperi sumele necesare învățământului, se confiscă fondurile comunale și alte resurse ale județelor și comunelor. Eu înțeleg că Statul se află în greutăți, dar întreb, când faceți această confiscare de venituri locale, de fonduri comunale și alte resurse, comunele și județele nu se zbat în greutăți? Vă întreb...

D. profesor N. Iorga: Pe d-nealor îi întrebi?

D. C. Toma: Mă adresez Camerei.

D. profesor N. Iorga: Dacă mă întrebi pe mine, spune foarte simplu că în momentul acesta nu este vorba de fonduri comunale sau județene, e o luptă politică pentru răsturnarea guvernului. Asta este (*Aplauze pe băncile majorității, protestări pe băncile opoziției*).

D. Traian Dimitriu-Șoimu, către opoziție: Faceți demagogie cu toții.

D. profesor N. Iorga: Asta este și adaog că oricine va încerca, își va mușca mâinile pe urmă (*Aplauze pe băncile majorității, exclamări pe băncile opoziției*).

D. dr. N. Lupu: D-le prim-ministru, am luat ieri cuvântul în această chestie. Aproape mă înțelesesem cu d. ministru de Finanțe. Vă declar că nici prin gând nu ne-a fost să facem luptă de opoziție și de guvern...

D. profesor N. Iorga: Îmi dați voie? D-voastră ați fost de o perfectă loialitate față de noi (*aplauze pe băncile majorității*), prin urmare nu vă bănuiesc. Dar eu înțeleg o luptă politică pentru a răsturna un guvern, când e cineva în stare a doua zi și să-l înlocuiască, dar nu înțeleg această monstruoziitate, a pierde timpul Camerei, când este vorba de un proiect de caracter provizoriu, atunci când nu există aici, în Cameră, absolut nici o formație care să zică: mâne sunt sigur că iau moștenirea, sunt sigur că sunt în stare să guvernez (*Aplauze pe băncile majorității, protestări pe băncile opoziției*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Recurgem și noi la tehnicieni.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, vă cer un singur lucru: să mă puneți la adăpost de insulte pe care nu le merit.

D. dr. N. Lupu: Desigur că nu vă apărați de mine.

D. profesor N. Iorga: Nu, nici nu e necesar să mai adaog.

Pe aceeași temă; în dialog cu dr. N. Lupu

Dă-mi voie, d-le Toma, să răspund... (*Întreruperi, zgomot. D. deputat Eduard Mirto întrerupe. Ilaritate.*)

Vedeți, d-lor, d-voastră găsiți că e prilej de răs.

D. dr. N. Lupu: D. Mirto se socoate om de spirit și-și plasează spiritele oriunde, (*Întreruperi, zgomot.*)

D. profesor N. Iorga: D-sa a vorbit cu pasiune. Prin urmare, ar fi trebuit să răspund cu toată sinceritatea cu care se răspunde unui om care a vorbit cu sinceritate și cu pasiune.

D-voastră faceți haz. Sunt și eu om care știu să fac haz. Numai cât spuneți care trebuie să fie atitudinea mea: este vorba de un hazliu spectacol de partid, atunci răspund ca de obicei; este vorba, cum este cazul d-lui doctor Lupu, de o întrebare pusă cu toată seriozitatea de spirit, cu toată căldura inimii, atunci îi răspund d-lui doctor Lupu, dar faceți-mi favoarea de a mă asculta cu toată seriozitatea cu care ascult tot ceea ce se spune aci în Cameră.

D. dr. N. Lupu: Râdeau de d. Toma. Spuneau că eu vorbesc și el bea apă. Făcea o glumă ușoară d. Mirto.

D. profesor N. Iorga: În apele d-voastră nu mă scald. Prin urmare, iată ce trebuie să vă spun întâi: Nu se poate amâna votarea acestei legi. Bugetul se sprijină pe această lege...

D. dr. N. Lupu: Mâine.

D. profesor N. Iorga: Nu se poate amâna. Mâine? Dar care este avantajul ?

D. dr. N. Lupu: Poate găsiți alte mijloace.

D. profesor N. Iorga: Nu se găesc și vă voi arăta că nu se pot găsi. Acum câteva luni de zile s-ar fi putut găsi, acum nu se pot găsi. Dacă s-ar fi interesat partidele de această chestiune din vreme s-ar fi putut vorbi... (*Zgomot, întreruperi.*)

D. Gr. L. Trancu-Iași: Nu s-a știut, acum s-a știut (*Zgomot, întreruperi.*)

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, eu pot să fac și așa. Sunt miniștrii aci care pot auzi și pe oratori și pot primi și acest tumult. Eu pot să mă retrag în odaia mea și să vă aștept să votați. Dar dacă d-voastră doriți prezența mea, vă rog să acordați măcar vârstei mele un respect la care eram obișnuit până acum. Ce sunt strigătele acestea care pleacă de pe o bancă în care am avut multă vreme iluzia că am prieteni?

Încă odată vă spun: bugetul se sprijină pe această lege de tristă necesitate, pe această lege de provizorat, pe această lege care-și găsește complinirea ei, în cazul când comuna și județul nu pot plăti, prin angajamentul formal al ministrului de Finanțe, că va găsi - și vă arăta unde -

va găsi fondurile pentru ca învățătorii să fie plătiți. Eu mai adaug încă un lucru: în cazul când în aprilie, fiindcă toată lumea știe ce este ianuarie, februarie și o parte din martie, în ce privește încasarea impozitelor, eu vă dau angajamentul, dacă d-voastră vă închipuiți că aceasta înseamnă a vă cere grația de a suferi încă trei luni pe această bancă a tuturor ofenselor, ostenelilor și suferințelor, care a fost pentru mine banca ministerială, atunci mă judecați după măsura unor oameni care nu sunt ca mine, dacă, prin urmare, în luna aprilie se va face o îndoită constatare: că nu se pot plăti învățătorii până la suma necesară pentru întreținerea și demnitatea lor din fondul la care s-a gândit colegul meu Argetoianu; dacă nu se va ordona de la Ministerul de Finanțe ceea ce trebuie pentru ca învățătorii să-și aibă leafa, eu voi pleca de la acest loc! Vă trebuie mai mult? (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și cu câtă delicateță sunt eu întrerupt în masă? Întreruperile acestea au trei caractere: întâi se strigă, după aceea se face un gest mare și al treilea, se întoarce și spatele! Este de cea mai perfectă politeță parlamentară!

Eu n-am făcut nimănui așa, și-mi cade greu când o face altcineva. Din contactul cu atâta lume, din multe țări, eu am învățat cel puțin atâta lucru: să ascult cu politeță pe oricine, orice mi-ar spune și cu orice scop mi-ar spune. Până acum n-am izbutit să câștig la alții ceea ce, cu atâta omenie, acord oricui (*Aplauze pe băncile majorității*).

Dar veți zice: de unde a venit această idee, pe care cel dintâi care a declarat-o nenorocită, este acel care este silit s-o propună, ministrul de Finanțe? A trebuit să facem imediat reduceri enorme, fiindcă, d-lor, nu putem strânge mai mult decât 2 miliarde lei pe lună; nu se poate strânge mai mult! Și atunci s-a spus: vom tăia de la ministerele care reprezintă mai mult în buget. Și vom tăia cheltuiala cea mai grea de la fiecare din aceste ministere. Eră întâi vorba să se ia numai de la comune. Am stăruit, s-a introdus și județul, am stăruit și s-a introdus și aceia că, dacă nu se ajunge, se va căuta oriunde aiurea. Și fiindcă vine momentul - nu-i așa, poate că mâine, cineva dintre d-voastră va lua locul nostru și eu voi aplauda, iar când se va lovi de greutățile noastre îl voi ajuta, în loc să mă bucur de insuccesul lui, (*aplauze pe băncile majorității*); vom face o declarație de sinceritate a unui om care n-a cerut nimic, nu ține la nimic și mâine este gata să revină la locul pe care nu l-a scăzut o viață întreagă când, oropsit și înlăturat de toată lumea, a fost întemnițat pe banca lui de opoziție (*aplauze pe băncile majorității*), eu am mers până la demisie. Da, eu am dat demisia mea pe această temă. Și n-am retras-o decât în momentul când mi s-a dat de oameni al căror cuvânt trebuie să-l cred, n-am nici un motiv să nu-l cred, mi s-a dat asigurarea că învățătorii vor fi plătiți într-o formă sau în alta, integral (*Vii aplauze, strigăte de bravo, pe băncile majorității*). Și când voi fi înapoi acolo, vă voi și citi-o și atunci veți vedea ce nedreptate mi se face, de luni întregi, mie.

Îmi spune d. doctor Lupu să iau de la diurnele celor care, fără îndoială, cer prea mult. Eu, despre care se spune că am prădat tezaurul Statului ca să merg la Paris, eu am mers cu jumătate din leafa mea de 100 mii lei pe an de la Fontenay-aux-Roses, am economisit jumătate din această leafă și am locuit la școala mea, în suburbie și n-am dat banchete nimănui. Și oricine întrebuințează banii Statului pentru astfel de lucruri, face rău, este un rău patriot. Dar credeți d-voastră că suprimând astfel de cheltuieli sau recurgând la cele 20 de milioane lei de care vorbea d. doctor Lupu, sau tăind la Tighina pe cei mai mulți dintre cei 135 de institutori, dar credeți d-voastră că de acolo ne iese un miliard, care, miliardul acesta, defalcat de la Stat, este cuprins în însuși bugetul care aseară a fost luat în considerație - și care nu se poate răsturna de pe o zi pe alta? Dar credeți d-voastră că nu se pot face economii? Ba da! Și nu aveți decât, la fiecare buget de minister să arătați aceste economii, să convingeți pe ministru că se pot face tăieturi - eu însumi, care am tăiat așa de mult atâtea netrebnicii de la ministerul meu, voi mai tăia. Eu voi constitui un fond pe care îl vreau cât se poate mai larg, anume pentru a da - ce să adaug eu în ce privește calificativul față de învățători? Sunt eu de învățat, la vârsta mea, să iubesc pe colegii mei mai mici, aceia în mijlocul cărora, în mare parte, am trăit o viață întreagă? (*Vii aplauze, strigăte de bravo pe băncile majorității*). Eu vă spun un lucru: eu sunt solidar cu d. Constantin Argetoianu, ministrul de Finanțe (*Aplauze strigăte de bravo pe băncile majorității*). Eu n-am vândut în viața mea pe nimeni și solidarizez soarta mea cu soarta oricărui dintre acești colegi de pe banca ministerială (*Aplauze pe băncile majorității*). Iar soarta noastră a tuturor este legată de acest buget, singurul care l-am putut face și pe care, cu ajutorul d-voastră, și nu așa cum sunt lucrurile astăzi, îl putem și drege, întrucât ne îngăduie țara.

Eu vă rog, în interesul acestei țări, să nu înveninăm discuțiuni care durează de prea multă vreme. Nu este argument care să nu se fi adus până acum, nu este punct de vedere care să nu se fi arătat, nu este sentiment care să nu se fi învederat. Să trecem la votarea legii! (*Aplauze pe băncile majorității*). În momentul când se va crede că și colegul meu de la Finanțe și eu, suntem niște oameni de rea credință, care voim să luăm pâinea învățătorului de sat, când banii îi putem găsi aiurea, eu voi trece încă odată pe la acea bancă, din care sunt sigur că nu mă voi ridica niciodată pentru a reveni aici și va fi marea mulțumire a vieții mele că nu mă veți expune încă odată la suferințe pe care nimic în viața mea nu le-a meritat¹ (*Aplauze prelungite, strigăte de bravo pe băncile majorității; majoritatea în picioare aplaudă pe d. prim-ministru*).

NOTE

1. După ce dr. Lupu ceruse iar dramatic să se găsească fonduri pentru plata salariilor învățătorilor. N.I.: „Vom reveni atunci pe baza cifrelor pe care ni le dați pentru a crea acel fond de despăgubire care va înlocui ceea ce detrageți din această lege... Orice reduceri veți izbuti să faceți, vor trece la fondul care va servi pentru plata învățătorilor”.
- C. Toma spusese că primul ministru a văzut în obiecțiile făcute la construcția bugetului „o acțiune politică cu tendințe de răsturnare a guvernului”. N.I.: „Domnule Toma, dumneata ești de la Iași. Noi avem un proverb vechi, *Nu vinde grădinarului castraveți*.”

Replică lui I. Mihalache; acesta vorbise de drama profesorilor de a alege între disciplina de partid și legăturile lor sufletești

Nu; disciplina de partid, d-le Mihalache, n-am cerut-o niciodată nimănui dintre d-nealor. Oricare este liber să-și caute soluțiile în conștiința sa. Dar zic un lucru: când bătrânul profesor Iorga poate să biruie drama din sufletul său, nu este unul aci care să nu o poată face încă mai ușor (*Aplauze pe băncile majorității*).

Constatare asupra votului Adunării la „proiectul de lege excepțională relativă la numirile și înaintările în funcții publice în anul 1932”

D-lor deputați, în momentul în care lipseam din această incintă, s-a realizat între reprezentanții deosebitelor partide și guvern una din acele înțelegeri pentru binele public pe care se sprijină dăinuirea și dezvoltarea unui stat (*Aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate*).

Într-o vreme când toate autoritățile se clatină în anarhia de astăzi de după război, țara noastră înfățișează priveriștea mângâietoare și întăritoare a unei întregi clase politice, care, în momentul când este vorba de interesele esențiale ale țării, este împreună (*Aplauze unanime, îndelung repetate*).

Eu doresc ca în toate discuțiunile dintre noi, făcute cu aceeași bună credință ca astăzi, să nu fie niciodată un învingător și un învins (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*).

Despre situația bisericii unite

D-le președinte, d-lor deputați, țin să recunosc de la început meritele nepieritoare pe care le-a câștigat, pentru nația românească, biserica unită (*Aplauze*).

Nu m-am gândit să tăgăduiesc aceste merite, care sunt înscrise în paginile istoriei noastre naționale. Dar pe lângă istoric, este în același timp ministrul, care trebuie să țină seamă de legile existente.

În legile existente se cuprinde însă, ca principală condiție pentru fixarea salariilor, numărul credincioșilor. Este adevărat că numărul credincioșilor, așa cum este în statistica de Stat, este contestat de biserica unită, care aduce înaintea schematisme sale.

Prin urmare, avem a face cu o situație provizorie. Statul trebuie să acorde însă o importanță statisticilor sale. În măsura în care se va dovedi însă că aceste statistici nu sunt exacte, în această măsură biserica unită va căpăta ceea ce i se cuvine.

În ceea ce privește situația de avere, va recunoaște oricine că nu am avut timp să o socotim și nu putem ține seama de dânsa. Iar în ceea ce privește datoria evidentă, pe care Statul român o are de a înfățișa și clerul celei de a doua biserici românești în condiții de perfectă demnitate, în această privință d. ministru al Finanțelor vă va da lămuririle necesare¹ (*Aplauze*).

NOTE

1. Schimb amuzant de replici cu Constantin Argetoianu și dr. N. Lupu despre garantarea către Stat a obligațiunilor agricole:
C.A.: „Dacă e vorba de paternitate și prioritate..., am adus-o eu, într-o conferință pe care am ținut-o la Societatea agronomilor încă din 1929”. N.L.: ”Dacă e vorba de cronologie, am adus-o eu din 1928”. N.I.: „Aceasta înseamnă a fi tată *avant la lettre*..., mai mulți tați la o singură mamă”.
În aceeași ședință, la cererea dr. Lupu de suspendare a lucrărilor Adunării pentru un moment de reculegere în memoria aviatorului Romeo Popescu: „Guvernul ia parte la acest doliu și primește propunerea dr. Lupu”.

Ședința din 12 decembrie 1931

Îl omagiază pe poetul Octavian Goga

D-le președinte, d-lor deputați, un există un om de bun gust care să nu recunoască faptul că d. Octavian Goga este cel mai însemnat reprezentant al poeziei românești de la începutul secolului în care trăim (*Aplauze unanime*).

Dar această Adunare nu este o academie și, dacă vârsta de 50 de ani, la care sănătos și voios a ajuns d. Goga, este prilej de sărbătorire pentru această Adunare a deputaților, aceasta se datorează atmosferei naționale, politice și sociale care se desface din scrisesele sale inspirate (*Aplauze unanime*).

D. Goga, în fruntea unei întregi generații ardeleni, descătușată din legăturile de sclavie față de o cultură străină, a înfățișat trei direcții, care pe vremea aceea erau cu desăvârșire nouă și care, din fericire, astăzi sunt biruitoare.

Întâi, în loc de a căuta rostul românilor de dincolo de Carpați în cadrele monarhiei austro-ungare, așa cum era sau așa cum unii visători voiau s-o prefacă, d. Octavian Goga a înțeles, a spus limpede, a susținut împotriva tuturor și cu riscul libertății sale și a întregii sale cariere acolo, un lucru, că românii nu sunt făcuți acolo pentru a trăi în cadrele unei vechi monarhii medievale, ci pentru a trăi în țara lor, de viața lor liberă (*Aplauze prelungite și unanime*).

În al doilea rând, această luptă, d. O. Goga nu a înțeles să o ducă numai acolo, între marginile înguste ale unei patrii provinciale, ochii săi, de la început, s-au întors către Țara Românească liberă, de care a rămas nedespărțit în toată acțiunea sa revoluționară (*aplauze*).

În al treilea rând, în loc să creadă că fericirea în libertate a poporului românesc se capătă printr-o asociație între câțiva avocați medici și directori de bancă, dumnealui a înțeles că această luptă nu se poate purta decât sprijinindu-se pe masele însuflețite, nu pe masele electorale ale poporului românesc de acolo (*aplauze*).

Pentru d-sa, țăranul din Ardeal nu a avut valoare fiindcă era țăran, ci a avut valoare fiindcă era românul cel mai autentic (*aplauze prelungite*).

În timpul războiului și după război, d. Octavian Goga a păstrat aceeași linie conducătoare a activității sale.

Din punctul de vedere al ceasului, dumnealui a putut să aibă despre oameni păreri care s-au schimbat. Dacă aceste păreri au fost favorabile, oricine a fost măgulit; dacă au fost mai puțin favorabile, oricine a fost răbdător.

Partea din ființa sa, care este poetul, are drept la foarte multe lucruri. Dar, în ce privește politica d-sale, aceea a rămas neschimbată. Și, cum vorbea dumnealui de legăturile mele cu cele vecinice, în numele celor vecinice ale poporului românesc, eu salut cei 50 de ani ai d-sale și îi urez să treacă încă multe decenii și să fie în mijlocul nostru însuflețit de aceeași credință față de idei și puținel mai tolerant față de oameni (*Aplauze unanime prelungite și îndelung repetate*).

La interpelarea lui V. Demetrescu Brăila asupra „raporturilor României cu țările învecinate, cu puterile aliate și amice”

D-le președinte, ași prefera să răspund acum.

O interpelare trebuie să cuprindă anumite întrebări precise, puncte de acuzație precise, făcute împotriva unui guvern. Îndată ce este vorba de considerații de caracter general, nu este datoria ministrului interpelat a da un răspuns. Într-adevăr, în cazul acesta, fiind interpelat întregul guvern, am datoria de a răspunde, colegul meu de la Afacerile Străine nefiind de față, dar, încă odată, atunci când este vorba de considerații generale, ministrul nu este dator să dea un răspuns.

Așa încât, să-mi dea voie d. dr. Demetrescu Brăila, ale cărui sentimente, ca și ale cărui talente eu le apreciez de foarte multă vreme, să răspund la partea a doua. Ce voiți să vă spun eu în partea dintâi? Că noi păstrăm față de Franța sentimentele pe care le are orice român? E natural, atât de natural, încât din partea mea ar fi o stângăcie să o afirm aci, eu am afirmat unde trebuia să afirm, unor oameni care s-au arătat puținel mirați, că și acolo a trebuit să afirm, atât de mult se așteptau ca aceste sentimente să fie ale guvernului pe care am onoarea a-l prezida. Să critic politica Italiei? Dar este cineva amestecat în viața politică a Europei în momentul de față, care să nu-și dea seama că de multe ori o țară este silită să urmărească o politică de aparență, care nu corespunde cu politica fundamentală legată cu instinctele seculare ale poporului său (*Exclamări pe băncile Partidului Național Liberal*). Dar, vă rog, dacă ceea ce spun aci la tribună, este de așa natură în cât să scandalizeze această minoritate, atunci d-le președinte, v-ași ruga să-mi cruțați sarcina de a mai răspunde. Eu sunt aci pentru a vorbi, dar nu cred că ceva în însușirea sau în trecutul meu, este de natură să provoace astfel de strigăte de indignare.

Fiecare nație, o spun cu toată hotărârea, are considerații de oportunitate alături de politica sa fundamentală (*Aplauze pe băncile majorității*). Și când va veni vremea, nu a unor complimente, de la New-York sau Washington, sau

unor încurajări date cine știe căror suferințe pe care le înțelegem, dar nu putem face nimic ca să le alinăm, când vine vorba ca un interes fundamental al României să vie, noi vom avea în jurul nostru, cum am avut întotdeauna rasa întreagă careia îi aparțin (*Aplauze pe băncile majorității*). Să mi se dea voie mie, care așa de des trăiesc în mijlocul poporului italian, care am aproape zilnic schimb de idei și de vederi cu principalii reprezentanți și la guvern ai poporului italian, să n-am nici o îngrijorare de pe urma unor declarații care pot angaja numai pe acei care nu-și dau seama de ce este fundamental în politica unei țări (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. dr. Demetrescu Brăila, în același timp, mi-a cerut anumite lucruri, să vedem dacă i le putem da și cum i le putem da. D-sa a cerut o mobilizare generală a istoricilor și geografilor noștri.

D. I. G. Duca: Cer cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Vă rog, în ce calitate v-ați raliat la această interpelare?

D. I. G. Duca: În calitatea mea de deputat.

D. profesor N. Iorga: D-voastră ați cerut cuvântul sau d. Xenii?

D. I. G. Duca: Eu l-am cerut.

D. profesor N. Iorga: Atunci d-voastră, ca șef al Partidului Liberal, aveți totdeauna dreptul de a cere cuvântul pentru a arăta punctul de vedere al partidului d-voastră, dar un deputat din minoritate poate să ceară cuvântul atunci când este o interpelare..., numai când este asociat sau când este atins personal.

D. I. G. Duca: D-le președinte al Consiliului de Miniștri, totdeauna a fost o chestiune de elementară curtenie a se da cuvântul într-o discuție ca aceasta, mai ales că d-voastră mă cunoașteți și știți că nu am să aduc o notă iritantă.

D. profesor N. Iorga: Dar d-voastră oricând puteți vorbi.

D. I. G. Duca: Potrivit cu aceasta, eu cred că este locul să spun câteva cuvinte, după ce veți termina d-voastră. De ce vă supăra?

D. profesor N. Iorga: Dar dați-mi voie, eu am văzut un gest al d-lui Xenii. Și eu v-am spus că d-voastră, ca șeful unui important partid din România, puteți lua cuvântul oricând.

Voci: S-a lămurit confuzia; nu ceruse cuvântul d. Xenii.

D. A. C. Cuza: D-le președinte, eu sunt înscris înaintea d-lui Duca.

D. profesor N. Iorga: D-le Duca, d-voastră puteați lua cuvântul oricând și sunt foarte curios să văd ce s-ar putea aduce împotriva unor declarațiuni de această sinceritate, sau nu voi zice și de această oportunitate, dar de această sinceritate.

D-voastră îmi cereți o mobilizare a întregii legiuni a istoricilor și geografilor români, pentru a face ce? A îngrămădi broșuri mai mult sau mai puțin competente pe mesele unor oameni ocupați de probleme economice și financiare, care ascultă discursurile d-lui Borah și răsfoiesc gazetele, dar se gândesc, înainte de toate, la imensa tragedie în mijlocul căreia trăim cu toții. Dați-mi voie, eu am practica acestei propagande. Dar propaganda aceasta este o nenorocire pentru o țară. Ori cartea este cartea unui om de o mare valoare și cartea însăși o carte fundamentală și o carte capabilă de a pătrunde, cu voie sau fără voie, în mintea oricui, ori toate fleacurile acelea de tracturi cu care Ungaria acoperă birourile tuturor oamenilor politici și cugetătorilor și care, în cinci minute, termină deseori în coșul de hârtii. Aceasta constituie pentru o țară o milogeală fără rezultat, iar nu o afirmare de drepturi (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Să mă iertați, cred că am întrebuițat cuvântul „Ungaria” și îl retrag imediat, fiindcă nu socot că statul unguresc se poate ocupa cu așa ceva, în condițiile grele în care trăiește și el, condiții pe care le dorim cât mai mult ușurate. Este un număr de patrioți importuni. Să ferească Dumnezeu, orice nație de patriotul importun, care oricând, ori de este vorba, ori de nu este vorba de un lucru serios, se înfățișează imediat cu broșura sa tricoloră. Credeți d-voastră că tot ceea ce am izbutit câțiva oameni să scriem, în atâta vreme, cărți pe care să vrea cineva sau să nu vrea, tot trebuie să le întrebuițeze, aceasta este o nimica toată? Să chemăm atunci pe oamenii care doresc o călătorie în străinătate și onoarea unei tipărituri cu portret, să-i punem noi să apere ce? Să apere dreptul incontestabil al acestei nații, să convingă pe oamenii care nu vor să fie convinși, să convingă pe prietenii, care sunt convinși și fără aceasta? Sau banii românești, în loc să meargă pe hârtie netrebnică, trebuiesc folosiți ca la granița țării să stea întreaga conștiință cetățenească a acestui popor, și o armată capabilă să apere aceste hotare împotriva oricui? (*Aplauze prelungite pe băncile majorității și pe băncile Partidului Poporului*). Eu nu cred că pot să bag baioneta soldatului român în maculatura de tipar, chiar dacă mi se mai spune că, în asemenea momente, Legația de la Roma nu este ocupată. Adică, atunci când lipsește un ministru, toți ceilalți membri ai legației nu există, au dispărut imediat? Sau trebuie să fie cineva la urechea oamenilor de stat italieni? Nu se poate vorbi de guvernul român, de ministrul Afacerilor Străine, unul dintre cei mai buni cunoscători din lume ai oamenilor din Italia, și al afacerilor italiene! Nu se poate vorbi cu aceeași autoritate de la palatul de la Șosea, ca și de acolo de la Quirinal? Dar cum? Credeți d-voastră, că a trimite peste capul d-lui Ghica un ministru

improvizat la Roma, aceasta înseamnă mântuirea intereselor României? A servi pe cineva căruia îi trebuie o mare legațiune, indiferent dacă această persoană folosește sau strică, prin șederea într-un loc pe care l-a ilustrat Dimitrie Ghika?!

Și când mi se aduce, încă odată, înaintea contele Bethlen, mărturisesc că nu înțeleg care este scopul unei agitațiuni în presă, care ne dă înfățișarea, pe care noi n-o avem, a unui popor fricos; cum bate vântul prin frunză, noi imediat: „vai de noi”, a venit contele Bethlen și a văzut pe Regele României!

Dar, mă rog, suntem noi acolo în așa hal, încât să ne trebuiască în fiecare moment să tragem de mânecă Europa, Asia, Africa, America și Oceania, ca să se știe că aici este un pământ pe care neam de neamul nostru a stat, pe care neam de neamul nostru l-a creat ca pământ de hrană; pe care neam de neamul nostru l-a apărât, pe care l-am câștigat cu sânge, și avem destul sânge în vinele noastre pentru a-l apăra ori când și ori cum (*Aplauze prelungite, unanime*).

Dar, d-lor, eu respect sentimentele așa de frumoase de unde a venit interpelarea unui om pe care, în afară de legăturile sale de partid, îl cunosc de multă vreme, bun prieten al răposatului Take Ionescu, astăzi membru important al Partidului Liberal. Să-mi dea însă voie să isprăvesc aceste explicațiuni foarte simplu, spunând că propaganda cea mai bună, față de d. Borah, și de orice fel de cugetător transoceanic, și față de orice reprezentant al unei politici de revanșă de care nu ne pasă, cu mândrie o spun: nu ne pasă (*aplauze prelungite unanime*). Cea mai bună propagandă este liniștea în țară, munca tuturor care pot munci, înțelegerea între partide, (*aplauze pe băncile majorității*), în loc să ne punem piedici a doua zi după ce ne-am strâns mâna cu loialitate, și o armată înaintea căreia să nu cuteze nimeni a ridica spada revanșei¹ (*Aplauze prelungite unanime*).

NOTE

1. V.D.B. spusese, înainte de a-și susține interpelarea, că „Italia fascistă s-a întors împotriva noastră”. N.I.: „Italia nu s-a întors împotriva noastră, sunt declarațiuni de oportunitate care au un sens foarte relativ, dar Italia nu s-a întors niciodată împotriva noastră”.

Ședința din 14 decembrie 1931

În favoarea subsecretariatului de Stat pentru minorități

D-le președinte, d-lor deputați, înțelegeți foarte bine ce voi spune; că acest subsecretariat al minorităților trebuie păstrat. Trebuie păstrat, fiindcă are o necesitate întemeierea lui; și trebuie păstrat fiindcă noi, care am lucrat cu colegul nostru Brandsch, suntem foarte mulțumiți de felul cum d-nealui a lucrat ca să pună în legătură minoritățile, pe care Dumnezeu le-a făcut așa și nu noi suntem chemați să le înlăturăm, ca să le pună în contact cu guvernul român și, prin guvernul român, cu societatea românească cu care de altminteri au și alte legături.

Desigur că atunci când d. Serdici a făcut sacrificiul de a vorbi așa de scurt, eu nu am nici un motiv să mă întind mai mult asupra unei chestiuni care, cum spuneam adineauri printr-o întrerupere, este în ea însăși foarte gingașă. Pentru că, dacă între partide este bine să existe o solidaritate, care s-a dovedit mai mult decât odată în această Cameră și în Senat, este tot așa de bine să păstrăm solidaritatea morală între toți locuitorii României.

Și orice jignire are efecte pe care nu le-a avut în vedere acela care, într-un moment, a putut să spună o vorbă care trezește sentimente, sentimente dintre acelea pe care am dori să nu le aibă nimeni.

D-le președinte, d-lor deputați, noi am găsit o numeroasă populație de caracter istoric în provinciile câștigate: populația maghiară, populația săsească-germană, săsească în Ardeal, șvăbească în Banat, de un alt caracter german în Bucovina, în sudul Basarabiei; și era natural ca, în momentul când s-a dat voie popoarelor care erau capabile de a întemeia sau a întregi un Stat, de a trăi liber în Statul pe care-l doresc, să gândească cineva și la fragmentele de veche nație istorică, aflătoare pe teritoriul unui Stat care nu este în legătură cu limba și cu tradițiile lor.

Și țin să fac o declarație, care desigur corespunde cu ceea ce se găsește în sufletul fiecăruia dintre d-voastră:

Noi, o populație așa de numeroasă, o populație așa de vrednică, așa de îndărătnică în a se menține, și așa de capabilă de a înainta în chip organic, fără nici o silă din partea Statului, noi nu avem nici o dorință de a sfărâma grupele etnice de caracter istoric, pe care le-am găsit în provinciile, pe care dreptul nostru și un moment fericit ni le-au dat pentru totdeauna (*Aplauze*).

Noi nu avem nici o dorință de a transforma un bun german sau un bun maghiar - vorbesc de națiile cele mai importante - într-un român ipocrit, fiindcă acela care părăsește tot trecutul său și-și vinde sufletul pentru anumite foloase, nu este pentru nația care-l primește un avantaj, ci este o otrăvă pentru sufletul acestei nații (*Aplauze*).

Și avem înaintea noastră exemplul Statului a cărui stăpânire dincolo de munți a precedat stăpânirea noastră. Ar ajunge atât, ca să ne învețe minte că sila făcută unui suflet național se întoarce asupra aceluia care săvârșește silnicia (*Aplauze*).

Și în deosebire de atât de interesantul și simpaticul vorbitor, eu cred că este bine ca anumite procese pe care le ridică oameni care nu s-au învățat cu gândul că Statul românesc, venit așa de târziu, după atâta răbdare și cu prețul atâtor suferințe, acolo rămâne, eu sunt foarte bucuros că procesele pe care le ridică oameni, cărora din când în când le abate puținel a un iredentism imposibil, că aceste procese se poartă înaintea conștiinței morale a lumii întregi, acolo la Liga Națiunilor¹.

Noi am biruit la Liga Națiunilor. De câte ori din partea unor anumite elemente minoritare, care nu aveau asentimentul marelui mase, credincioasă cu desăvârșire țării, de câte ori s-a ridicat acolo, nu un cuvânt loial, cum a fost al d-lui Brandsch, dar de câte ori s-a ridicat un cuvânt de dușmănie împotriva țării, lumea întreagă a putut să judece și rezultatul a fost afirmarea celei mai generoase politici pe care un Stat național o poate avea față de minoritățile sale (*Aplauze prelungite*).

În ceea ce privește învinuirea că acest subsecretariat n-ar fi adus foloase, ci dimpotrivă pagubă, îmi pare foarte bine că tot ceea ce s-a întâmplat de atâtea luni de zile nu poate să dea dreptate d-lui Serdici; din contră, ceea ce ni s-a adus înainte de d. Brandsch, ne-a scutit de a intra noi, cu multe greutăți, în legătură cu anumite nemulțumiri.

Aș zice că acest subsecretariat este un adevărat canal de purificare; ni se înlătură prin această mijlocire tot ceea ce este nedrept și nici odată d. Brandsch nu ne-a adus înainte decât cereri legitime și cereri a căror îndeplinire nu știrbea întru nimic nici dreptul românesc și nici interesele esențiale ale Statului român (*Aplauze prelungite*).

Și încheind aceste considerații și rugându-vă să lăsați o inovație fericită, care ne-a atras laude de pretutindeni și care este în legătură cu acea mare politică, nu de toleranță - fiindcă nu este vorba de toleranță - ci de o recunoaștere a dreptului oricui, pentru ca atât mai puternic să se sprijine dreptul nostru (*aplauze prelungite*), vă voi spune: să lăsăm poporul românesc a-și căuta el însuși și mai departe de acea politică instinctivă de iubire, de frăție, de cucerire printr-o inimă largă, mulțumită căreia în mijlocul poporului

nostru se găesc atâtea elemente ale căror strămoși, fără îndoială, nu au fost români; dar, desigur, că nu sperînd pe minoritari prin politica agresivă a Statului român și prin lipsa de frăție din partea poporului român, nu prin aceasta vom crea un loc mai larg poporului nostru în mijlocul națiunilor pe care istoria ni le-a dat ca tovarășe la muncă, deși apărătoare ale unui drept elementar, pe care noi suntem chemați a-l respecta² (*Aplauze prelungite*).

NOTE

1. Pentru procesul optanților unguri, proprietari de moșii în Transilvania, vezi vol. precedent de *Oratorie parlamentară* a lui N.I.
2. În aceeași ședință, la sesizarea lui D. Zamfirescu despre snopirea în bătaie a învățătorului Petre Zainea de un părinte cu patru copii pentru că nu-i trimitea la școală (comuna Coțacu, jud. Râmnicu Sărat). N.I.: „Răspund imediat că se va da învățătorului și ajutor și distincția la care are dreptul prin sacrificiul său”. La observația lui I. Mirescu despre propaganda prin radio (trecută în buget), unde programul postului „niciodată nu cuprinde o conferință cu caracter muncitoresc”. N.I.: „Aceasta a trecut la Ministerul Instrucțiunii. Toată educația poporului a trecut la Ministerul Instrucțiunii și eu am tăiat. Sunt câțiva funcționari acolo. Educația poporului se face prin alte mijloace decât câțiva funcționari salariați care întrebuițează educația poporului pentru a-și crea un rost bugetar”.

Ședința din 15 decembrie 1931

Omagiu pentru senatorul italian Enrico Corradini

Domnule președinte, domnilor deputați, cunoaștem și noi opera totdeauna favorabilă nouă a lui Corradini și am fost bucuroși atunci când, aici, i-am putut oferi onorurile scenei românești, pentru una din cele mai frumoase scrieri dramatice ale lui. Sentimentele domnului Șeicaru¹ față de acest eminent om de litere și om politic italian sunt și ale băncii ministeriale.

NOTE

1. Semnalând încetarea din viață a senatorului italian, P. Șeicaru spusese că acesta fusese „neclintit prieten al României”.

Ședința din 17 decembrie 1931

Pe marginea proiectului de lege care institua un impozit excepțional pe salariile funcționarilor particulari. În dialog cu C.I.C. Brătianu

D. C. I. C. Brătianu: Să nu puneți o contribuție nedreaptă, care are aerul să fie o persecuțiune împotriva unei clase speciale de contribuabili.

D. profesor N. Iorga: De ce am urî-o?

D. C. I. C. Brătianu: Apoi dacă doi inși au aceleași salarii, în aceleași condițiuni, unul într-o instituție particulară, celălalt într-o instituție publică, e drept să plătească impozite diferite? Mijloacele de trai ale lor nu sunt egale?

Dar funcționarii Statului au alte avantagii, ca reduceri pe căile ferate, terenuri și lemne de ale Statului, ajutoare pentru construcții, Case de ajutoare și împrumutare.

D. profesor N. Iorga: Găsiți că situațiunea funcționarilor publici este invidiabilă?

D. C. I. C. Brătianu: În orice caz, după acest proiect de lege, situațiunea funcționarilor particulari este și mai puțin de dorit.

D. profesor N. Iorga: Cei de stat sunt selecționați și nu este aceeași selecțiune dincolo la cei particulari: nu se cer diplome, nu se cer concursuri, nu se cer toate probele care se cer funcționarilor publici (*Aprobări pe băncile majorității*).

D. C. I. C. Brătianu: D. prim-ministru are dreptate: nu se cere concurs, dar se cere capacitate și muncă.

D. profesor N. Iorga: Concursul exclude capacitatea? Aud aceasta pentru întâia oară!

D. C. I. C. Brătianu: E mai mult capacitatea și munca!

D. profesor N. Iorga: Constatate prin ce? Care este criteriul?

Voci de pe băncile majorității: Nepotismul!

D. C. Xenii: Protecția politică joacă un mare rol în numirea funcționarilor publici.

D. profesor N. Iorga: Poate d-voastră o știți, eu sunt mai nou. Trebuie să o aflu.

D. C. Dimitriu: Toate partidele!

D. profesor N. Iorga: Vă felicit! *Habemus reum confidentem*, adică avem pe vinovatul care mărturisește.

D. Traian Dumitriu Șoimu: D-nealor au 70 de ani practică.

D. C. Xenii: Eu vă întreb: catedra de la Universitatea din Iași nu este o favoare politică?

D. profesor N. Iorga: Nu se aude! Sunt întrerupători ale căror întreruperi nu se aud din fericire! (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Vorbea de catedra de la Iași. Eu vorbesc mai tare!

D. profesor N. Iorga: Ale d-voastră se aud prea mult! (*Mare ilaritate*).

D. C. I. C. Brătianu: Eu aș întreba pe d. ministru de Finanțe... (*Întreruperi*).

D. profesor N. Iorga: Ce elocvent e d. Cipăianu!¹ (*Ilaritate*).

NOTE

1. În aceeași ședință răspunde lui I. Răducanu; acesta criticase Casa de Amortizare, „un organism fără mijloace pentru finanțarea bugetului extraordinar” și vorbise de „mașina de legiferare care lucrează cu atâta rapiditate”. N.I.: „Totdeauna a lucrat mașina; totdeauna, așa și la dvs. Spuneți aceasta celor noi, dar eu am apucat cum mergea mașina... Acum mașinistul este mai bun”. I.R.: „Este mai ușor să copiezi legile străine decât să le faci”. N.I.: „Asta a facem noi de jumătate de veac!”

Despre prestigiul Bisericii¹

O fi adevărat sau n-o fi adevărat! Dar nu se mai înțelege nimic. Orice cuvânt spune cineva aici, se ridică deodată tumult enorm pe toate băncile și nu se mai înțelege nimic.

D-le președinte, d-lor deputați, este foarte adevărat că eu trebuie să apăr prestigiul Bisericii, rămânând bine înțeles că acest prestigiu trebuie să-l apere întâi Biserica ea însăși (*Aplauze pe băncile majorității*). Am înainte anumite plângeri, cu privire la care eu am un singur drept; acela de a trimite o comisiune de cercetare, în ceea ce privește neregulile despre care ni se vorbește; această comisiune voi trimite-o, iar în ceea ce privește plângerea preotului, care crede că a fost escrocat, o voi transmite parchetului, așa cum a cerut-o d. Pamfil Șeicaru.

NOTE

1. Precizarea lui N.I. a fost provocată de o demascare a lui P. Șeicaru care spusese că la eparhia Râmnicului Noul Severin „se practică pe scară întinsă, cu bună știință, chiar cu asentimentul episcopului Vartolomeu, abuzuri, falsuri, escrocherii, trafic de influență și mită”.

Despre felul cum se plătesc salariile

D-le președinte, d-lor deputați, încă de la începutul acestei guvernări noi suntem cu patru luni în urmă.

Am găsit restanțe de patru luni, așa încât socotelile trebuiesc să se facă cu patru luni în urmă, fiindcă noi nu am avut fonduri extraordinare ca să acoperim acele patru luni care erau în restanță (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Acesta este adevărul. Astfel că decembrie, din nenorocire, este septembrie.

D. M. Popovici: D-le președinte, la plecarea noastră de la guvern, erau plătite aproape toate salariile (*Exclamări pe băncile majorității*). Poate să fi fost vre-o 4 – 500.000 neplătite (*Zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Eu aș fi foarte bucuros să fie așa; dar vă asigur că atunci când vom pleca de pe aceste bănci, dacă va fi un deficit de plată, vom fi cei dintâi care să-l mărturisim, pentru a ușura situațiunea acelor care vor veni după noi.

În ce privește plățile întârziate, d. ministru de Finanțe este aici și vă poate repeta același lucru. S-a făcut față de încasările, continuu slabe, silințe disperate de a se plăti lefurile. Nu este zi în care să nu trimit eu un teanc de telegrame la Ministerul de Finanțe, și acolo este un om, d. Brătescu, care se chinuiește de dimineață până seara ca să poată îndestula toate cererile, toate legitime. Dar, din nenorocire, ne sprijinim pe un tezaur care este așa cum este.

Eu v-aș ruga pe d-voastră, pe toți, duceți mai bine acasă un cuvânt de mângâiere, decât să veniți aici înaintea Camerei (*Zgomot, întreruperi*).

Eu vă rog, d-lor, să veniți la mine acasă și la d. ministru de Finanțe și să căutați în casele noastre de fier, unde ar fi ascuns tezaurul țării, și noi l-am ține și nu am vrea să plătim!

Bine, dar o fi opoziție și aici o fi guvern, dar înainte de toate suntem români, suntem oameni și nu se poate cere nimănui să dea dintr-o avere particulară pe care nu o are, ceea ce nu-i dau veniturile țării. Noi asanăm țara, astăzi, atinsă de o așa de grea boală și nu se poate cere unui convalescent, cum este finanța țării acum, ceea ce poate să dea un om în plină vigoare.

Când țara va avea puțința de a plăti, pe care o avea odinioară și cei mai răi și mai proști dintre oameni vor face mai mult decât, cu toată osteneala și cu puțința noastră inteligență, ajungem în astfel de împrejurări a face noi (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 18 decembrie 1931

**Expunere de motive la proiectul de lege pentru
„desființarea și transformarea unor școli”**

EXPUNERE DE MOTIVE

Necesitatea alcătuirii bugetului anului 1932, în așa fel încât să corespundă nevoilor absolut stricte, în toate ramurile de activitate, ceea ce a impus reduceri importante, oriunde s-au putut face, a determinat și o revizuire a situațiunii diverselor școli din învățământul profesional și secundar.

Această revizuire s-a făcut sub toate raporturile: atât a cheltuielilor pe care le implică acele școli, cât și a utilității pe care ele o prezintă cu examinarea și a rezultatelor ce au dat, spre a se vedea dacă ele corespund sarcinilor suportate de Stat.

Totodată s-au examinat și necesitățile localităților sau regiunilor respective și s-a ajuns la rezultatul ca, fără inconveniente prea mari, unele școli din învățământul profesional și secundar să fie desființate pe ziua de 1 ianuarie 1932, două școli normale de învățători să fie scoase din bugetul Statului, alte două școli normale din Oradea să fie contopite într-una singură, să se suspende funcționarea școlii normale de băieți din Bălți, până la găsirea sau construirea unui local propriu și înzestrarea școlii cu cele necesare, iar un număr de 13 licee să fie transformate în gimnazii de diverse tipuri, corespunzând prevederii legii învățământului secundar.

În ce privește drepturile membrilor corpului didactic titular, aceste drepturi bineînțeles că vor fi respectate, iar situațiunea lor se va aranja prin încadrările ce se vor face la școlile existente, în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

Aceste reduceri, scoateri prin buget și transformări de școli, au fost examinate de consiliul inspectorilor generali ai învățământului, care a opinat pentru aceste măsuri, prin avizul cu nr. 5.206 din 12 noemvrie 1931¹.

*Ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,
N. IORGA*

La discutarea proiectului

Eu nu am nimic împotriva propunerii d-lui dr. Lupu², cu condițiune ca d-nealui să găsească altă școală de desființat, ca să ne ținem în marginea sumei pe care am votat-o la Ministerul Instrucțiunii.

Acum, în ceea ce privește intenția de a se preface localuri de școli desființate în hoteluri sau în refugii, eu vă declar aici că eu păstrez toate aceste localuri pentru vremea când școlile ar putea să se reînființeze (*Aplauze*). Dar până atunci le trec în zestrea școlilor care au nevoie de ajutor. De exemplu: Azilului *Elena Doamna* îi voi trece trei din aceste clădiri, pentru ca să le închirieze și să culeagă de acolo un ajutor pentru susținerea cheltuielilor.

Așa că, dacă este frica aceasta de skiuri, eu fanatic în acest domeniu nu sunt. Nu am schiat niciodată...

D. dr. N. Lupu: Eu am schiat.

D. profesor N. Iorga:... eu n-am schiat în viața mea și deci nu este un motiv care să mă poată câștiga pentru desființarea școlii.

D. dr. N. Lupu: Este și donația Regelui Ferdinand pentru această școală.

D. profesor N. Iorga: Dacă d-voastră găsiți altă școală care se poate desființa, nu am nimic împotrivă.

D. dr. N. Lupu: Eu am spus: școala normală de fete din Ploiești.

D. profesor N. Iorga: Las acestei Camere să hotărască. Nu am nici un punct de vedere al meu.

Legea aceasta este o lege bugetară, care ni s-a impus printr-o necesitate teribilă.

D-voastră veți propune amendamente, veți vota. D. președinte va băga de seamă ca votul să se facă în astfel de condiții, încât nimeni să nu poată tăgădui. Și care va fi rezultatul, rezultatul acesta îl voi primi, și-l voi primi cu atât mai ușor cu cât nu am intenția să desființez vreo școală.

Nu înțeleg însă ca aceste clădiri să rămână fără întrebuințare și, la cea dintâi ocazie, chiar dacă le voi transforma, e adevărat, din școli teoretice în școli practice. Dar voi căuta să le restabilesc.

(*D. N. Constantinescu Bordeni se suie la tribună, întreruperi, zgomot*).

D. Leonte Moldovanu: D. deputat Constantinescu Bordeni nu este înscris, deci nu poate avea cuvântul (*Întreruperi, zgomot*).

D. N. Constantinescu Bordeni: Vreau să dau o soluție în chestia școlii de la Predeal, ridicată de d. dr. Lupu.

D. Leonte Moldovanu: Nu sunteți înscris la cuvânt.

D. profesor N. Iorga: D. Bordeni nu are cuvântul, fiindcă nu este înscris la cuvânt; dar mi-a spus, la ureche, de ce este vorba (*ilaritate*), este o școală de la Ploiești, pe care consimt a o sacrifica și în felul acesta se soluționează chestiunea.

D. N. Constantinescu Bordeni: Atunci sub art. 1 la nr. 20, la școli desființate se va scrie: „Școala normală de fete din Ploiești”, în loc de „Predeal”.

D. N. Miclescu, vice-președinte: D. deputat Reifer are cuvântul.

D. Manfred Reifer: D-le președinte, d-lor deputați, proiectul de lege pentru desființarea și transformarea unor școli depus acum, trebuie să producă o impresie zguduitoare asupra întregului Parlament, indiferent de partid politic.

În expunerea de motive se arată, ca unic motiv, necesitatea alcătuirii bugetului anului 1932 în așa fel....

D. profesor N. Iorga: D-le deputat, nu auzim nimic. Ce spuneți d-voastră? Spuneți mai tare!

D. Manfred Reifer: D-le prim-ministru, nu e vina mea, zgomotul e prea mare... în așa fel ca el să corespundă nevoilor absolut stricte în toate ramurile de activitate, motiv care este absolut neîntemeiat și care are un caracter pronunțat anticultural și nedemocratic. Dacă Statul dorește să facă economii pentru echilibrarea bugetului, datoria lui este să facă în alte domenii și nu prin închiderea a 11 școli profesionale și 21 școli secundare, din contopirea unor școli normale și transformarea a 12 licee în gimnazii.

D. profesor N. Iorga: D-lor deputați, vă rog să faceți liniște, să nu se întâmple să se spună la tribună anumite lucruri care, pe urmă, la *Monitor*, să treacă așa ca și cum noi le-am fi auzit și le-am fi lăsat să treacă. D-nealui pare să caute a fi secret³.

Discuția a continuat, în dialog cu Șt. Cicio Pop

Mă iertați, că întrerup elocvența d-voastră⁴, pe care o prețuiesc.

În regiunea aceea a Munților Apuseni, în care eu sunt desființătorul de școli, eu am reînființat trei școli și anume: gimnaziul de la Baia Arieș, gimnaziul de fete de la Abrud și școala normală din Abrud (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ca să nu fiu acuzat de d-voastră, față de mine, eu am pus consilier al învățământului secundar pe un ardelean, elevul lui Andrei Bârseanu (*Aplauze pe băncile majorității*). Și dacă îl doare inima pe cineva de aceste suprimări, îl doare inima pe acest fiu al Ardealului. Și aceasta o spun sub impresia unor discursuri recente, în care la Sibiu, când s-a pomenit numele președintelui Ligii Culturale, autorului *Istoriei românilor din Ardeal și din Ungaria*⁵, omului care treizeci de ani v-a sprijinit în ceasurile cele mai grele, cineva a spus: Bădăcinul este mai aproape de Apus decât Botoșanii sau Vălenii, ori unde dracu s-a născut d. Nicolae Iorga. Iar foaia partidului d-voastră înseamnă șuierături, huiduieli, jos cu el; acela căruia i se spune „jos cu el” a apărut școlile din Ardeal împotriva școlilor din acel Vechi Regat, de la Botoșani sau de la Văleni, unde dracu m-am născut (*Aplauze pe băncile, majorității*).

Aici, auziți d-voastră ce dulce vorbește d. Pop. Dar am să vin într-o zi și o să aduc zece numere din „Patria”, la întâmplare, și, dacă vreodată, contra unui criminal de Stat, contra celui din urmă dintre ticăloși, s-a scris ceea ce s-a scris acolo de mine, la bătrânețele mele, vă voi lăsa pe toți să judecați împreună cu reprezentanții Partidului Național Țărănesc, în care sunt atâția oameni de omenie (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. St. Cicio Pop: D-le prim-ministru, n-am venit aici la această tribună ca d-voastră să-mi faceți rechizitoriul politic. Nu admit să mă considerați că stau pe banca acuzaților. D-voastră știți mai bine ca oricine că întotdeauna v-am spus că, împotriva voinței d-voastră, vă iubesc.

D. profesor N. Iorga: Ca la Sibii!

D. Șt. Cicio Pop: Doriți d-voastră, poate, să vă fac și eu rechizitoriul; să vedem ce ați zis d-voastră și ce am zis eu!

D. profesor N. Iorga: Vă suplic.

D. Șt. Cicio Pop: Vă rog să-mi spuneți : ce v-am spus eu personal?

D. profesor N. Iorga: Nu personal. Un om de partid este responsabil, printr-o solidaritate naturală, de presa oficială a partidului său. Nu așa, stăpânul casei să mă cheme înăuntru și în același timp altcineva să asmute câinii asupra mea.

D. Gh. Bogdan Duică: Dați un răspuns scurt, ca să știm noi în ce raport stați d-voastră cu acest curent din Ardeal, care s-a pronunțat împotriva d-lui prim-ministru.

D. I. Răducanu: Îmi dați voie, d-le prim-ministru? Eu cred că nu poate să fie făcut răspunzător cineva de ce s-a putut spune într-o adunare publică; pentru că în cazul acesta, d-le profesor, ar trebui să fiți făcut răspunzător personal de tot ce se scrie în presa partidului d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Vă rog, partidul nu este reprezentat pe banca aceasta ministerială, iar eu personal am avut o foaie, pe care nu o redactez acum, și de câte ori s-a întâmplat că înăuntru a fost un atac personal, nepotrivit, eu am fost aici, pentru ca să-l dezaprob. Și d-voastră puteți să urmăriți foaia mea și să vedeți că după fiecare atac nedrept, atunci când aveam voie să redactez și să contribui la această foaie, a urmat imediat înlăturarea atacului nedrept. Un om onest face așa și este mai bine, v-o spun, să am aici, din partea d-voastră, a tuturor, cea mai înverșunată opoziție în incinta acestei Camere, decât să întâmpin, din partea d-tale și a altora, o purtare ca între oameni civilizați, iar Ardealul întreg să fie asmuțit împotriva noastră și adeseori împotriva Vechiului Regat. Vă voi aduce, când vroiți d-voastră, scrisori infame, în care ni se spune: „Nu vă mai răbdăm și în scurtă vreme vă vom izgoni sau vă voi spânzura pe toți aceia care ați venit de aiurea, ca să aduceți nenorocirea în Ardeal” (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Voci: Rușine!

D. A. C. Cuza: Lămurii această situație, care nu se poate tolera.

D. Șt. Cicio Pop: Răspund d-lui Bogdan Duică, ceea ce am răspuns și d-lui profesor Iorga și ceea ce am răspuns totdeauna la toți, că eu sunt răspunzător numai pentru faptele mele.

D. profesor N. Iorga: Luăm act.

D. Șt. Cicio Pop: Pentru faptele altuia nu primesc să fiu răspunzător, precum nici d-voastră nu ați putut lua răspunderea pentru infamiile care s-au aruncat asupra mea, că am cheltuit șase milioane din banii Statului, cu misiuni în străinătate (*Aplauze, strigăte de „bravo” pe băncile Partidului Național Țărănesc*). Eu n-am mâncat averea nimănui (*Zgomot*).

D. I. Răducanu: Răspundeți, d-le profesor!

D. profesor N. Iorga: Nici cu strigătele d-sale, nici cu zgomotul d-voastră eu nu pot discuta. Dacă mi-ar pune cineva în mod clar o întrebare, sunt gata să dau explicații.

D. Șt. Cicio Pop: S-a scris în ziarul *Neamul Românesc* această învinuire.

D. I. Răducanu: Când erați d-voastră director la *Neamul Românesc* a fost acuzat d. Cicio Pop că a risipit 6 milioane din bugetul Camerei, pentru nu știu ce misiune în străinătate. Ei bine, d-le prim-ministru, nouă ne pare rău...

D. profesor N. Iorga: A fost ori ba, îndată după aceasta, o declarație a mea, că niciodată nu am pus la îndoială onestitatea d-lui Cicio Pop (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. N. Georgescu: D-le președinte, cer cuvântul.

D. Șt. Cicio Pop: D-voastră observați ceva, că unii dintre ai noștri se retrag? Să nu credeți că pentru mine, în vremurile acestea grele, este o deosebită plăcere să vin la această tribună să vorbesc cum am mai vorbit în câteva rânduri, ca să fiu expus la cel mai aspru rechizitoriu din partea d-lui prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Nu a fost în tonul vorbirii mele cea mai deplină cuviință? Am fost eu necuviincios cu d-voastră? Am fost violent cu d-voastră? Iau întreaga Cameră, majoritate și minoritate, drept martoră.

D. Șt. Cicio Pop: Cum nu. Când ziceți că aci vorbesc atât de dulce și dincolo...

D. profesor N. Iorga: Este foarte adevărat. Ori vorbiți cum este în *Patria*, ori împiedicați ziarul d-voastră de a băga foc în partea cea mai iubită inimei mele din tot pământul românesc. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Șt. Cicio Pop: Vasăzică, d-lor deputați...

D. G. Bogdan Duică: Reveniți la chestiune, d-le Pop.

D. I. Răducanu: E păcat să întrerupeți pe baciul Cicio Pop.

D. Șt. Cicio Pop: Revenind la chestiunea pentru care am venit aci, dacă se poate să salvăm școlile de fete din Ardeal și școlile comerciale, care ne-au lipsit totdeauna, dacă d-voastră veți da ascultare, bine, dacă nu veți da ascultare, răspunderea cade asupra d-voastră. Însă, odată pentru totdeauna, vă declar că eu nu mă voi coborî niciodată în polemici ziaristice și nu voi lua niciodată răspunderea nici pentru ce se scrie în presă, nici pentru insultele care se aduc câte odată și *Neamului Românesc*.

Om întreg, pe mine nu mă tulbură dacă *Neamul Românesc* scrie și despre mine și poate și eu am ceva scump...

D. profesor N. Iorga: În tot Ardealul s-a suprimat o singură școală de comerț, una, una singură, cea de la Hațeg. În Vechiul Regat 8, în Ardeal una; să fim de bună credință totdeauna.

D. Șt. Cicio Pop: Vasăzică pentru aceasta am venit, nu am venit să mă răfuiesc cu d. profesor Iorga, care știe că îl stimez și care a avut dovada o viață întreagă cum mă comport față de d-sa. Dacă este mulțumit cu purtarea mea de până acum, sunt foarte vesel, dacă nu e mulțumit, regret, eu mai mult nu pot să-i ofer. Decât aceea, d-le prim-ministru, că cine atacă, acela să fie pregătit că și el va fi atacat. Au fost cuvinte foarte grave rostite de d-voastră la adresa ardelenilor.

D. G. Murnu: A d-voastră, nu a ardelenilor. Nu are nimeni nimic cu ardelenii, are numai cu politicienii din Ardeal, aceasta să se știe.

D. Șt. Cicio Pop: Să se știe că am curajul, când spun ceva, să o spun în față, când scriu ceva, să semnez. Prin urmare, pentru acestea sunt răspunzător. Dacă supărarea d-tale pentru *Patria* și contra mea te duce să suprimi școala de fete, care e mândria noastră... (*protestări pe băncile majorității*), dacă d-ta, d-le, atunci când eu, în mod cuviincios, vin și te rog să faci ceea ce poți, căci eu nu am cerut imposibilul, ci numai am spus ce greu cade în cumpănă pentru noi, în viața noastră, când o școală, abia ridicată cu multă trudă, cu multă muncă și cu mari jertfe, e amenințată să dispară, o școală din Alba-Iulia, dacă d-voastră faceți lucrul acesta, independent de resentimentele pe care le aveți...

D. profesor N. Iorga: Ești mult mai tare decât credeam eu! Ca să păstreze cineva acest ton, cu ceea ce se ascunde sub el, este o tărie care mă uimește și de care, mărturisesc, eu sunt incapabil.

D. Șt. Cicio Pop: D-le profesor, totuși, eu v-aș ruga...

D. profesor N. Iorga: D-le Pop, eu sunt din țara lui „mâța blândă zgârie rău”, dar așa ceva n-am văzut până acum!

D. Șt. Cicio Pop: D-le profesor Iorga, mai bine să credeți în ceea ce vă spun, decât în ceea ce presupuneți d-voastră și să nu aveți nici un resentiment.

D. profesor N. Iorga: Nu.

D. Șt. Cicio Pop: Să-mi dați mână de ajutor - și vă voi fi recunoscător - să salvăm liceul de la Alba-Iulia și va fi mândria, și a d-voastră, și a noastră; iar gloria - și așa - asupra d-voastră va cădea, iar nu asupra mea.

D. profesor N. Iorga: Da.

D. N. Miculescu, vice-președinte: D. raportor are cuvântul pentru a da o explicație.

D. P. Sergescu, raportor: D-lor deputați, nu este vorba de desființarea liceului din Alba-Iulia, ci este vorba de transformarea acestui liceu în gimnaziu.

D. C. Xenii: Dar școala din Arad?

D. P. Sergescu, raportor: Aceasta are clase duble. Se desființează numai clasele paralele, iar școala rămâne.

D. N. Miculescu, vice-președinte: D. deputat Leanca are cuvântul.

D. C. Leanca: D-le președinte, d-lor deputați, nu am luat cuvântul ca să țin o cuvântare. Îmi dau seama că cu cât voi fi mai lung, cu atât voi avea mai puțină șansă să reușesc în teza mea. Am luat cuvântul ca să cer d-lui ministru al Instrucțiunii o lămurire și totdeauna să-i fac și o rugăminte.

D-le prim-ministru, mi se pare că ar fi o contralicitație în ce privește școala normală de la Bălți. În adevăr, pe când în expunerea de motive se spune textual că se suspendă funcționarea școlii normale de băieți din Bălți, până la găsirea sau construirea unui local propriu și înzestrarea școlii cu cele necesare, în proiectul de lege se spune că școala normală de la Bălți se suprimă, se desființează. Mie mi se pare că ar fi o deosebire între aceste noțiuni: a suspenda și a desființa...

D. profesor N. Iorga: Uite, te lămuresc imediat: rămăsese toată Dobrogea fără o școală normală. Atunci a trebuit să căutăm aiurea o școală normală, având condițiuni de funcționare nesănătoase și s-a întâmplat că a fost așa cazul școlii la care țineți d-voastră.

Dar, având să aleg între o școală din Bălți și o școală din Constanța, între a suprima o școală în Basarabia, înființată în condițiuni rele și care poate fi reînființată în condițiuni bune, și a lăsa ca întreaga Dobrogea să nu aibă o școală normală, am preferat să introduc schimbarea și de aceea este această nepotrivire. Raportul este făcut pentru cazul când școala din Constanța ar fi fost suprimată. Sunteți, cred, lămurit⁶.

Dialog cu deputatul bucovinean Alois Lebouton, care pleda pentru păstrarea unui liceu german vechi de 123 de ani

Dați-mi voie să vă întrerup.

Nu e nevoie de un lung discurs. Dvs. țineți la cele trei clase care au fost desființate. Vă dau cele trei clase. Ce mai voiți? Am să găsec bani de aiurea și o să vă dau cele trei clase.

Ce? Adică declarația mea nu are aceiași putere? Dar nu modificați în fiecare moment un proiect de lege, căci nu se mai înțelege nimic dintr-însul.

Prin urmare, vă dau cele trei clase și opriți declarațiunea dvs. aici.

Dar vă mai rog un lucru: nu-mi atribuiți intențiuni pe care nu le-am avut și nu prezentați alegătorilor dvs. măsura mea ca o prigonire față de poporul german.

Dintre toate provinciile românești, nu este una care să aibă în presa sa o atitudine mai plină de neîncredere și de ură față de politica noastră decât cum este Bucovina.

Eu citesc gazetele dvs., nu facem cel mai mic lucru fără ca imediat să fim considerați ca niște barbari, răsturnători, distrugători și, din nenorocire, și presa noastră românească se lasă atrasă pentru interese de partid la o atitudine care nu este spre folosul țării noastre.

Noi n-avem nevoie de sufletul d-voastre, nu vi-l cerem. Nu numai atât, dar dacă nu ni-l prezentați într-un anume fel, nici nu-l primim (*aplauze, strigăte de bravo pe băncile majorității*).

Nu vă prigonim. Declar lămurit că dvs. vorbiți fără scop, fiindcă aceste trei clase vi le dau și vi le garantez cu onoarea mea politică.

Ați pierdut un pretext de agitație (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

La observația lui A. C. Cuza că școlile românești sunt cele mai bune din lume

D-le Cuza, dați-mi voie, când eram în America, cineva - și aici nu te supăra - era chiar un evreu din România, Shrager, un om foarte bine care a făcut o declarație înaintea tuturor americanilor care erau acolo, că școlile secundare românești, înainte de război, erau superioare școlilor secundare americane. Și a adaus: De atunci America a făcut oarecare progres; însă, nici acum școlile secundare românești nu sunt inferioare celor americane. Eu am tăcut când vorbea d. Grigorovici, pentru că am foarte multă afecțiune față de d-sa; dar iată, s-a prezentat ocazia să înlătur bănuiala că școala noastră ar fi inferioară. Și nu numai atât. Vă spun ca om care am plecat de la școlile noastre și am învățat în străinătate împreună cu atâția alții, care poate nu învățaseră așa de bine ca mine: În orice Universitate străină, cu cât am învățat noi în România, am biruit, în general, pe toți colegii noștri străini (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dispută cu C. Turtureanu privitoare la desființarea școlilor profesionale

Îmi dai voie? S-au desființat întâi 39 și acum s-au desființat 35. Evident, că nu mai am de unde desființa. Fac în total 74 de școli desființate.

D. C. Turtureanu: Foarte multe din școlile desființate au localuri proprii. Nu știu ce se va face cu aceste localuri?

D. profesor N. Iorga: Am spus că nici un local nu rămâne părăsit. Vor fi înzestrate școlile vechi, pe care le păstrăm, cu localurile acestea, pe care le vor putea închiria la autorități până în momentul când vom putea să reaşezăm o școală acolo. Nu văd ce întrebuintare mai bună le-aș putea da.

D. C. Turtureanu: Ați avea dreptate dacă lucrurile ar putea fi așa.

D. profesor N. Iorga: Lucrurile sunt așa, fiindcă eu le hotărâsc.

D. C. Turtureanu: Dar nu se poate ști...

D. profesor N. Iorga: Dar cum nu? Ne vom întâlni la 15 februarie și veți vedea d-voastră ce am făcut din aceste localuri. În viața mea niciodată nu s-a ruinat un lucru dat în grija mea. Am ridicat atâtea ziduri pe pământ pustiu și așa voi face și ca ministru (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Turtureanu: Dar toate autoritățile publice au localuri proprii.

D. profesor N. Iorga: Le voi închiria, le voi pune la dispoziția profesorilor, le voi pune la dispoziția funcționarilor în mod provizoriu aceste case. Dar cum să le las eu să se ruineze? Ce nu fac eu cu mica mea avere, am să fac cu sfânta avere a României?

D. Gh. Șerban: Atunci luați măsuri și pentru școala normală din Tulcea, care se ruinează.

D. profesor N. Iorga: Păcat că nu pot vorbi funcționarii care sunt aci, fiindcă v-ar spune măsurile pe care le-am luat încă de acum și la care lucrează de o săptămână. Nici asta nu vă satisface?

D. Gh. Șerban: Atunci, vă rog, să luați măsuri și pentru școala din Tulcea.

D. profesor N. Iorga: Eu am răspuns pentru toate școlile, știu că sunteți din Tulcea, sunt foarte satisfăcut de aceasta, dar nu pot să iau alte măsuri decât ca pentru oricare oraș.

După ce C. Turtureanu ceruse ca în orașele cu populație minoritară mai numeroasă, școlile românești să nu fie desființate

Dar nu este așa, d-le Turtureanu. Am lăsat școli românești suficiente tocmai în locurile unde minoritarii sunt în număr mai mare. Dar eu nu înțeleg să se pună chestiunea așa. Dar ce sunt minoritarii aceștia? Sunt dușmanii noștri sau sunt oameni care împreună cu noi lucrează la binele acestei țări? Ei

au școlile lor, pot să le aibă, dar noi nu trebuie să purtăm război, și nu purtăm război în fiecare moment cu dânșii; noi nu-i privim cu invidie, ci, din contră, noi lășăm să treacă de multe ori de la noi, tocmai ca să se vadă ce speță de oameni buni a făcut Dumnezeu pe acest pământ (*Aplauze*).

D. C. Turtureanu: Dacă minoritarii, a căror bună credință nu o bănușiți, ar fi așa cum afirmați, d-le prim-ministru, eu retractez tot ceea ce am spus. Dar să desființați atâtea școli în orașele în care minoritarii sunt în număr mai mare...

D. profesor N. Iorga: D-le Turtureanu, la Cernăuți sunt șase școli secundare românești, la Chișinău sunt șase școli secundare românești, la Timișoara suntem reprezentați admirabil.

D. C. Turtureanu: Dar ați văzut, d-le prim-ministru, ce a spus reprezentantul germanilor din Cernăuți?

D. profesor N. Iorga: Dar n-a vorbit nici de prietenie, nici de neprietenie, a vorbit de dreptul pe care îl au de a avea școala lor și ne-a părut bine că i-am putut satisface acest drept.

D. C. Turtureanu: D-le prim-ministru, a spus aci...

D. profesor N. Iorga: D-le Turtureanu, dă-mi voie să spun ceva. Am la școala mea de la Vălenii de Munte eleve germane venite de la școlile din Ardeal. Ei bine, eu urez ca elevele românce să aibă cel puțin sentimentele pe care le-au avut aceste eleve germane pregătite în școala germană, pline de curiozitate pentru țara noastră, pentru sufletul nostru. Sunt elemente admirabile. Primesc mulțumiri de la părinții lor. De la părinții româncelor nu am primit decât foarte rar mulțumiri pentru felul cum le-am crescut copiii. Și îmi vin preoții sași din fundul Ardealului și lasă pe masa mea scrisori, pe care le păstrez ca recompensa cea mai scumpă și mai duiosă pentru mine a serviciilor pe care le-am adus vreodată unor suflete tinere (*Aplauze*).

D. C. Turtureanu: Dar nu uitați că aceste elemente au învățat la școala d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Au venit ei, de la școala lor la mine. Așa au venit.

*Despre comportamentul Adunării în timpul dezbaterilor
legate de nevoia suprimării unor școli*

D-lor, vă anunț că va fi cea mai perfectă ordine în votare, dar, grămădindu-vă toată lumea în jurul tribunei, vă faceți rău d-voastră. Eu nu sunt împotriva nici unui amendament care nu-mi deranjează suma totală. Prin urmare, d-voastră veți avea toată libertatea de a vota cum înțelegeți, dar cu acea rânduială care vă folosește d-voastră în rândul întâi.

(D-nii deputați continuă a fi grămădiți în jurul tribunei).

D-le președinte, nu îngăduiți grămădirea la tribună. Va rugăm să ridicați ședința dacă lumea vine la tribună; în orice caz, noi părăsim banca ministerială.

D. M. Negură: Voim să ne înscrim la cuvânt. Nu ne înscrie la cuvânt *(Întreruperi, zgomot)*.

D. profesor N. Iorga: Vă va da cuvântul *(Întreruperi, vociferări, zgomot)*. Eu nu înțeleg de ce strigați d-voastră la mine. Vă declar încă odată că dacă d-voastră nu respectați banca ministerială, ne siliți să plecăm de pe dânsa *(D. deputat Șerban întrerupe)*.

D-le deputat de Tulcea, vă rog să vorbiți frumos, cum ați apucat în toate celelalte Parlamente și cum aveți datoria de a vorbi și aici. Noi nu suntem aici ca să strige cineva la noi *(Aplauze pe băncile majorității, întreruperi, zgomot mare)*.

D. G. Șerban: D-le prim-ministru, nici eu nu pot să suport tonul d-voastră...

(D. președinte al Consiliului părăsește ostentativ banca ministerială, împreună cu ceilalți d-ni miniștri).

*La cererea lui Ștefan Bogdan de a se păstra
gimnaziul de fete din Târgu Secuiesc⁷*

Pentru aceasta eu am spus că nu mă amestec în discuția de detalii, însă în acest caz, eu aș primi propunerea d-lui deputat Bogdan, și iată pentru ce: pentru că eu consider școalele mixte, pe gradul nostru de latitudine, ca un prilej pentru necuviinți care trebuie evitate.

D. Ștefan Bogdan: Vă mulțumesc.

D. profesor N. Iorga: Este altceva când vom avea Parlament mixt. Acolo, la Senat, dat fiind vârsta colegilor noștri, va fi altfel *(Ilaritate)*.

*La un amendament al lui Șt. Cicio Pop pentru menținerea gimnaziului
de fete din Cluj*

S-a admis amendamentul d-voastră, dar nu din considerațiuni politice și nici persoanele, fiindcă așa cum sunt tratat eu, nu sunt silit să fac concesiuni; dar o fac, chiar dacă a doua zi s-ar ține o întrunire politică, în care cineva să se exprime pe tonul acesta: de unde dracu s-a născut Nicolae Iorga? Încă și pentru aceasta tot voi păstra școala.

D. Șt. Cicio Pop: D-le prim-ministru, vă mulțumesc însă încă odată am voit să vă rog că dacă dați ceva cu o mână, să nu luați cumva cu alta. Vă rog ca nu cumva să se suprimă altă școală de pe acolo.

D. profesor N. Iorga: Dar de unde voiți d-voastră să luăm suma necesară, când cifra bugetară este fixată? Desigur că luăm de aiurea.

NOTE

1. Consiliul Legislativ a obiectat că personalul administrativ este disponibilizat fără vreo răspundere din partea Ministerului Instrucțiunii.
2. Dr. Lupu ceruse desființarea școlii normale de fete din Prahova deoarece nu avea local propriu și păstrarea celei din Predeal; sceața funcționa pe un teren dăruit de Regele Ferdinand, avea 300 de orfane ca eleve, era susținută de Banca Națională, primea lemne din pădurile Coroanei, Uzinele Reșița contribuieră la ridicarea localului ș.a.
3. La observația lui M. Reifer că proiectul îi defavorizează pe minoritari. N.I.: „Dumnealor afirmă că noi avem intențiunea de a prigoni pe elevii minoritari. Acesta este un neadevăr”. Apoi Gh. Grigorovici se împotrivesc desființării unor licee germane. N.I.: „Prezentați un amendament și arătați unde se pot scoate patru clase, ca să ocupăm locul bugetar, pentru că noi suntem legați de cifra bugetului. Eu nu am nimic împotriva, domnule Grigorovici”. Apoi acesta ceruse desființarea vreunei facultăți de Drept din țară, „unde unii nu merită să fie profesori”. N.I.: „Îmi este foarte greu, ca rector al Universității din București, să tac atunci când se spune lucrul acesta despre profesorii Universității pe care am onoare să o conduc. Dvs. sunteți liber să o spuneți, dar eu am datoria de a protesta”.
Discuția pe tema suprimării unor posturi din învățământ, din cauza lipsei de bani, a continuat și N.I. a declarat: „Nu avem de unde să împrumutăm. Situația este astăzi grea și nu ne împrumută nimeni”.
4. Șt. Cicio Pop pomenise de școlile din Munții Apuseni unde „țărani de acolo și-au zis: ne legăm de această școală, chiar dacă ar trebui să cerșim, să facem chetă de la oraș la oraș...”
5. *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, vezi și ediția noastră, București, 1989.
6. C. Leanca sugerase ca desființarea școlilor să se facă doar în lipsa localurilor. N.I.: „Nu este suma. Bugetul este buget. Nu poți să faci un buget în aer”. Pe urmă C. L. a insistat pentru păstrarea liceului din Bălți. N.I.: „Rog inversați proverbul, iată un caz în care se vede că „mâța blândă nu zgârie rău”. De fapt N.I. îl confundase pe C.L. cu alt deputat basarabean, Mâța.
N.I. a susținut în continuare: „Eu nu am nici o intenție de a desființa; eu doresc să reînființez. Nu vă așteptați /la desființări/ câtă vreme voi fi eu aici”.
Gh. Bogdan Duică a sugerat crearea unui „fond global pentru lucrări culturale neprevăzute necesare”. N.I.: „Fondul acesta va exista dacă dvs. veți vota încă în astă seară monopolul cărților poștale ilustrate. Eu ascult cu plăcere tot ce spuneți dvs. dar să stăm până la ora 12 și să isprăvim”. I. Răducanu: „Ce are acest fond cu cultura? N.I.”: „Iată ce are a face cu cultura că în buget nu mi s-a putut atribui o sumă, că această sumă trebuie să o caut aiurea, că am găsit mijlocul de a o căpăta și dacă vorbiți tot așa de frumos, dar mai scurt, putem să facem mai multă ispravă”. După ce Gh. Bogdan Duică pledase pentru

înmulțirea școlilor, N.I.: „Dacă este vorba de locuri istorice, am să fac Universitate la Călugăreni, căci acolo a câștigat Mihai Viteazu birunța”.

7. În proiect se prevedea un gimnaziu mixt la Sf. Gheorghe.

Prezintă proiectul de lege privind crearea unui fond cultural realizat din monopolul asupra fabricării și difuzării cărților poștale ilustrate

EXPUNERE DE MOTIVE

Economiile de care a trebuit să se țină seama la alcătuirea tuturor bugetelor în ultimii ani de după război n-au putut cruța nici bugetul acestui departament.

Datorită acestui fapt, impus ca o necesitate din ce în ce mai puternică, fondul prevăzut în bugetul Ministerului Instrucțiunii pentru construirea și înzestrarea școlilor de toate categoriile, a muzeelor și a bibliotecilor, a trebuit să fie redus mereu, încât în bugetul actual, ținând seama de cât mai e de făcut pe acest tărâm, se poate zice că aproape nu există.

Cum însă nevoile culturale ale unei țări nu pot fi socotite întru nimic mai prejos de acele economice, găsirea mijloacelor pentru satisfacerea lor trebuie să se impună grijei și atenției conducătorilor.

De aceea ne-am îngăduit să credem că nu s-ar găsi un mijloc mai nimerit pentru crearea fondului, pe care l-am numit „cultural”, dată fiind destinația lui specială, decât prin instituirea unui monopol al fabricației și desfacerii cărților poștale ilustrate.

Sunt încredințat că înființarea acestui monopol nu va putea găsi decât aprobarea tuturor, pe de o parte, pentru că nu creează un impozit în plus, iar pe de alta, așa cum este alcătuit consiliul de administrație, confecționarea cărților poștale ilustrate, sub directivele și controlul membrilor competenți în domeniul artelor, va fi un mijloc direct pentru educarea artistică a maselor, cât și de propagandă peste hotare, prin reproducerea frumuseților caracteristice de orice natură ale țării noastre.

Și, în fine, credem că monopolul cărților poștale ilustrate va putea prilejui oricui recurge la acest mijloc de corespondență, un sentiment de mândrie și mulțumire că, fără să suporte un sacrificiu în plus, poate să contribuie la propășirea culturală a țării, prin răsărirea, în colțurile unde se va simți nevoia, de școli, muzee și biblioteci¹.

Președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,

N. IORGA

NOTE

1. Consiliul Legislativ a observat că această colectare de venituri se poate face doar în favoarea Statului. Ministerul Instrucțiunii poate prevedea un credit extraordinar denumit „Fondul Cultural”, iar controlul acestuia să-l facă Curtea de Conturi.

Dispută cu I. Răducanu pentru prezentarea proiectelor de lege conform regulamentului

D-le președinte, d-lor deputați din majoritate și minoritate, eu cunosc pe d. Răducanu, suntem în cele mai bune legături. Eu sunt profesor la școala la care d-nealui e rector; ne vedem neconținut, ne strângem mâna. Ce blestem e acesta că oamenii, când se întâlnesc în afară de Cameră sunt prieteni, chiar vorbesc frumos, iar îndată ce ne găsim în locul acesta, care, desigur, trebuie să fie blestemat, ne transformăm în niște dușmani ireductibili?

Merit eu, te întreb pe d-ta, d-le Răducanu....

D. I. Răducanu: Dar toți deputații spun că nu aceasta a fost intenția mea.

D. profesor N. Iorga: ...merit eu să mi se facă aceasta? Eu am venit cu două proiecte de legi, ați văzut și d-voastră. D-voastră ați discutat toate proiectele de lege pe care le-a adus colegul meu de la Finanțe. Eu am stat aci, mi-am făcut datoria mea de credincios prieten și de ministru solidar și am ascultat toate discursurile d-voastră și mi-am închipuit, în naivitatea mea, fiindcă probabil mi-o fi rămas destulă, mi-am închipuit un lucru, că pentru mine se pot face anumite excepții. E o prostie a mea, d-le Răducanu, pe care o regret.

Dar d-voastră veniți sprijinit pe teribilul regulament (*Întreruperi*).

Dați-mi voie, lăsați-mă până la sfârșit. Eu am făcut puținel bine în țara aceasta, dar crezi că l-am făcut cu regulamentul sau deseori și împotriva regulamentului? Ba uneori, Dumnezeu să mă ierte, l-am făcut și împotriva legii, l-am făcut și m-am declarat totdeauna răspunzător pentru binele pe care l-am făcut împotriva legii.

Voiam să viu cu două proiecte de legi. Vedeți ce ușor scăpați de mine, dar ce mustrare de cuget o să aveți în urmă. D-voastră aveți să alegeți între litera regulamentului și spiritul lui Nicolae Iorga. D-voastră veți vota potrivit cu litera regulamentului. Dumnezeu să vă ierte! Am eu pretenția asta, ca pentru mine, pentru un astfel de lucru de nimic, adică pentru binele țării, se poate face o excepție, cu voia întregii Adunări. Ori, dacă d-voastră nu voiți, atunci mă jigniți adânc și eu vă satisfac mai mult decât voiți și retrag proiectul de lege.

D. Al. Otetelișanu: Noi nu ne opunem la lege.

D. profesor N. Iorga: Nu mă supăr, îl retrag. Ce voiți de la mine?

Legile acestea trebuie să meargă (*Întreruperi*). Lăsați-mă să vorbesc. Când muncesc de la ceasurile 3, și acum sunt ceasurile 9, dați-mi voie, sunteți o lume întreagă, vorbiți, strigați, dar eu sunt un singur om, am făcut o comunicație la Academie, mă așteaptă o mulțime de ocupații și în astă seară și mâine toată ziua, dar vă rog și cruzimea trebuie să aibă o margine, chiar într-un Parlament cum este acesta!

Ce am voit eu? Să vin cu două legi, dintre care una dă o formă legală unor măsuri, pe care le-am luat la Ministerul Instrucțiunii. Mi s-a spus: nu! vor fi discursuri mari, este vorba de X, este vorba de Y... Ei bine, vă satisfac, nu voi veni cu legea; dar eu, potrivit dreptului meu de ministru, eu tot așa fac. Vă rog să mă dați în judecată pentru ceea ce fac ca ministru și voi obiecta când mă veți da în judecată; da, eu am vrut să fac în mod legal, dar d-voastră ați ocupat șase ceasuri cu discuțiunea proiectelor. Și noi mâine seară după dorința d-voastră trebuie să mergem acasă. Sau d-voastră voiți să rămâneți și duminică, și luni și marți? N-aveți decât s-o spuneți. Mă rog, dacă voiți, nu aveți decât s-o faceți.

Pe de altă parte, Ministerul Instrucțiunii Publice a fost forțat de nevoile țării, după cum ați văzut, să facă anume reduceri de școli; și m-am gândit să am și eu la îndemână o sumă oarecare, tocmai pentru care mă rugați d-voastră (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ce lovitură teribilă, ce călcare de regulament, ce crimă de Stat! M-am gândit ca în locul cărților poștale ilustrate, care nu fac altceva decât să răspândească imoralitatea și răul gust (*aplauze*) și care vin să ajute fabricile care lucrează pentru orientalii proști și stricați, m-am gândit ca în locul acestor cărți poștale să introduc niște cărți poștale frumoase, pe care să le facă Ministerul Instrucțiunii și de la care să capete un mic câștig. Dar d-voastre nu voiți.

Voci de pe băncile opoziției: Ba da, ba da!

D. profesor N. Iorga: Nu e nimic, dacă nu voiți. Sărbători fericite! Dar vă rog, când veți întreba pe urmă de aci de la tribună ce dau cutărei școli, o să vă spun: articolul cutare al regulamentului, care v-a împiedicat să-mi faceți concesiia de a-mi vota legea (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Armand Călinescu: Cred că este la mijloc o simplă neînțelegere.

D. profesor N. Iorga: S-o vedem.

D. Armand Călinescu: Noi am cerut cuvântul în chestiune de regulament, nu în legătură cu legea pe care o prezentați d-voastră, și cu privire la care suntem gata să stăm aci mai departe, s-o discutăm și s-o trecem...

D. general G. Cantacuzino Grănicerul: Hai s-o votăm!

D. Armand Călinescu: Chestiunile de regulament au însă prioritate. Și noi atunci am venit să semnalăm d-lui președinte cu totul alt caz. Iată despre ce este vorba.

Noi ședeam aci, în plenul Camerei, și am fost informați că în comisia de legislație fiscală s-a trecut o serie de proiecte de legi. Am constatat că un proiect de lege, relativ la modificarea legii timbrului, a fost trecut prin comisie fără să fie imprimat. Am protestat. În al doilea rând s-a trecut prin comisie proiectul de lege acesta al d-voastră. N-am avut nimic de obiectat, întrucât era imprimat și am putut lua cunoștință.

În al treilea rând - și este aci d. președinte al secției, d. Mircea Iorga...

D. profesor N. Iorga: Atât mai rămâne să fie și ăsta contra mea! (*Mare ilaritate*).

D. Armand Călinescu: S-a propus să se continue discuția în comisie asupra proiectului de lege pentru înființarea patentei fixe. Nici acest proiect de lege nu era imprimat. Am protestat. D. președinte a binevoit să țină seama de protestul nostru și a dispus amânarea discuțiunii.

Prin urmare, ceea ce voiam noi să facem în chestiune de regulament era un singur lucru: să facem apel la biroul Camerei, la d. președinte, să fie bun să ia dispoziția ca regulamentul să fie respectat în sensul acesta, să nu se mai treacă proiecte de legi care nu sunt imprimate.

D. profesor N. Iorga: De aci înainte.

D. Armand Călinescu: Prin urmare vă rugăm să credeți că nu era vorba de legea d-voastră, că nu a fost nici un spirit de ostilitate (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. general G. Cantacuzino Grănicerul: Ai să votăm cărțile poștale.

Voci: La vot!

D. N. Miclescu vice-președinte: D. prim-ministru are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: D-lor deputați, întâi, eu nu caut a lovi prin această lege în nimeni; al doilea, nu stărui numaidecât ca legea pe care o prezint să se voteze și nu au decât să anunțe a doua zi anumite gazete: „Marea înfrângere a guvernului și așa mai departe”.

Legea cealaltă, cu privire la organizarea Ministerului Instrucțiunii, d-voastră veți discuta-o mâine cu unul din colegii mei, pe care îl voi ruga să fie aci. Eu nici nu vin, ca să nu vă influențez. Dar vă spun un lucru: că d-voastră nu veți vota legea, dar eu am în drepturile mele de ministru tot ceea ce trebuie să fac tocmai așa cum stă scris în lege.

D. D. R. Ioanțescu: Trebuie să faceți și să nu spuneți.

D. profesor N. Iorga: Mai bine facem legal de cât altfel, dar eu sunt acoperit prin drepturile pe care mi le dau legile. Eu am vrut să fac un gest amabil față de d-voastră prin proiectul celălalt.

D. general G. Cantacuzino Grănicerul: Să votăm cartea poștală. (*Ilaritate*).

D. N. Miculescu, vice-președinte: D. deputat Răducanu are cuvântul.

D. I. Răducanu: Exprim regretele mele și credeți-mă că sunt sincer. N-am avut intențiunea să supăr întru nimic pe d. președinte al Consiliului de Miniștri, însă, să ne dea voie d-sa, când vedem că sunt lucruri foarte importante care se decid în chip neregularitar...

D. profesor N. Iorga: Nu acesta.

D. I. Răducanu: Nu acesta, n-am făcut uz de lucrul acesta și am spus că proiectul acesta îl votăm.

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc.

D. I. Răducanu: Însă, să nu creem un precedent, pentru ca mâine de dimineață să ne pomenim, cum mi s-a spus...

D. profesor N. Iorga: D-le Răducanu, uite ce este cu precedentul. Să nu vorbim de precedent! Știți când cineva în anume împrejurări cere ceva, totdeauna zice că nu creează un precedent...

D. I. Răducanu: D-le președinte al Consiliului, d-voastră ne faceți adeseori proces de intenție. Să-mi permiteți să vă reamintesc numai cât de îngrijorat ați fost d-voastră când s-a adus în discuțiune legea salarizării pentru învățători, în legătură cu bugetul, ca apoi, după 20 de minute, să veniți să mulțumiți opoziției.

D. profesor N. Iorga: Dar presa d-voastră nu.

D. I. Răducanu: Prin urmare, d-voastră mi-ați făcut odată un proces de intenție și socot că și de data aceasta, dacă credeți d-voastră că avem o atitudine...

D. profesor N. Iorga: Nu mai cred.

În apărarea proiectului de lege privitor la venitul rezultat din vânzarea cărților poștale ilustrate

D-lor, vă cer înlăturarea unui lucru care s-a introdus în comisiune. Se zice că taxa aceasta merge la Ministerul Finanțelor, care o va trece în buget. Nu, vă rog, nu așa. Se păstrează de Ministerul finanțelor pentru Ministerul Instrucțiunii Publice. Așa să se scrie.

D. R. Ioanițescu: D-le președinte al Consiliului, asupra acestui punct pot să vă spun că mai există un fond, care nu merge la Ministerul Finanțelor,

este fondul pentru căminele de ucenici de la Ministerul Muncii, care este înființat tot printr-o lege de asemenea natură, și acest fond se utilizează de către Ministerul respectiv, cu un consiliu, exact cum ați prevăzut și d-voastră.

Prin urmare, suntem de părerea d-voastră, ca acest fond să rămână la Ministerul Instrucțiunii, administrat însă de Consiliu.

D. Armand Călinescu: D-le prim-ministru, din punct de vedere al legislației financiare, sistemul fondurilor separate a fost abandonat, fiindcă a dat naștere totdeauna la abuzuri. Eu mi-ași permite să vă sugerez un alt sistem. Anume: prin lege să se dispună ca să se înscrie în bugetul Ministerului Instrucțiunii Publice un articol special cu titlul „provenit din fondul cutare”.

D. profesor N. Iorga: Chiar anul acesta.

D. Armand Călinescu: Chiar anul acesta se poate introduce pe cale de modificare, și în același timp să fie trecut și la venituri, fiindcă altminteri nu îl veți putea încadra în sistemul de legislație fiscală al nostru.

D. profesor N. Iorga: Iată, cât este Ministerul pe care îl prezidez, am mijloacele mele să fac să mi se dea banii. Ce va fi pe urmă vom vedea. Dar să se introducă acolo că Ministerul Finanțelor este numai depozitarul acestei sume, pe care o ține extrabugetar la dispoziția Ministerului Instrucțiunii.

D. I. Răducanu: Ar fi bine să ne dea informațiuni d. reprezentant al Ministerului Finanțelor.

D. Zamfir Brătescu, subsecretar de Stat la Ministerul Finanțelor: Prin modificarea care s-a adus textului proiectului de lege depus s-a introdus această dispoziție specială, ca fondul din acest timbru...

D. profesor N. Iorga: Vă rog, nu confundați. Este timbrul pe de o parte și fabricațiunea pe de alta.

D. Zamfir Brătescu: ...ca venitul din monopol să fie contabilizat, trecut în bugetul Statului și are contra partidă la cheltuieli, pentru ca suma întregă care se va încasa să fie trecută pe seama fondului cultural al Ministerului Instrucțiunii.

D. profesor N. Iorga: Chiar de anul acesta.

D. Zamfir Brătescu: Chiar de anul acesta.

D. I. Răducanu: Din punct de vedere al regulilor bugetare, nimic nu se poate altfel. Acum cred că d-voastră aveți destulă influență la Ministerul Finanțelor, d-le prim-ministru, pentru ca sumele care se încasează din acest monopol al d-voastră, de la Ministerul Instrucțiunii, să nu treacă pentru altă destinație.

D. Armand Călinescu: D-le prim-ministru, în bugetul d-voastră, al Ministerului Instrucțiunii Publice, să se deschidă un articol special, în sensul acesta, iar proveniența fondurilor se trece la venituri.

D. D. R. Ioanițescu: Monopolul și pentru imprimate, și pentru vânzare, trebuie să fie pentru cei ce fac comerț, pentru că de exemplu, în timpul campaniei electorale, toți candidații fac cărți poștale...

D. profesor N. Iorga: Portretele candidaților sunt asigurate (*Ilaritate*).

Ședința din 19 decembrie 1931

**Prezintă proiectul de modificare a unor dispoziții
din legea de funcționare a Ministerului Instrucțiunii din anul 1930**

EXPUNERE DE MOTIVE

Pentru a da posibilitatea unei cât mai folositoare aplicări a legii din 21 iulie 1931, referitoare la modificarea unor dispozițiuni din legea pentru organizarea și funcționarea Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, din 1 iulie 1930 și a utiliza cât mai multe elemente capabile din sânul corpului didactic în diferitele organe consultative ale ministerului, evitând ca persoane în calități deosebite să facă parte de mai multe ori în aceste consilii consultative, am crezut necesar un proiect de lege, prin care să se arate, pe de o parte că membrii acelor consilii trebuie să reprezinte într-adevăr expresiunea doleanțelor învățământului, iar pe de altă parte că aceleași persoane nu pot figura, în același timp, în mai multe consilii consultative.

Cu această ocazie, am ținut să se precizeze că pentru ocuparea postului de consilier conducător de învățământ, post atât de important, asupra lui căzând răspunderi grele, care cer o desăvârșită inițiere nu numai administrativă, dar și pedagogică, este necesar să se prevadă nu numai studii științifice, dar și o practică îndelungată în învățământ.

De altminteri, aceasta a fost și ideea mai veche a predecesorilor mei, deși uneori s-a trecut în practică peste sensul și chiar litera expresă a legii.

Totodată, cu acest prilej, am socotit necesar să se dea o alcătuire mai practică consiliului de administrație al Casei de Economie, Credit și Ajutor a corpului didactic.

Președintele Consiliului de Miniștri și ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,

N. IORGA

Ședința din 21 decembrie 1931

În legătură cu soarta băncii Blank

D-le președinte, d-lor deputați, țin să rectific o afirmare făcută în ședința de sâmbătă de d. deputat Florin Zaharia, cu privire la o vizită care mi s-a făcut, nu de un intim al d-lui Manoilescu, ci de fratele d-sale.

Am aci notele mele:

„21 octomvrie. Grigore Manoilescu vine pentru a-mi spune, în numele fratelui său, că Banca Blank cade. Manoilescu este de părere că nu se pot face sacrificii pentru Blank. Îmi va trimite socoteala. Două miliarde s-au acordat până acum. Banca Națională nu ar putea să dea decât trate. Bani, în această calitate, nu se pot găsi nicăieri.

În același timp, iată atitudinea d-lui Argetoianu, tot după caietul meu: „Argetoianu a declarat că nu consimte să se spună că Banca Blank a fost părtinită de”... - aci este un adjectiv pe care nu vreau să-l reproduc, de Argetoianu.

Prin urmare, d. Argetoianu a declarat că nu consimte să se spuie că Banca Blank a fost părtinită de d. Argetoianu.

Mai departe: „În planul lui Argetoianu era ca Banca să nu mai fie condusă de trinitatea Blank – Tabacovici - Schoepkes”.

Acum iată și răspunsul meu:

„Eu nu am îndemnat să nu se pună o iscălitură, și iată de ce: în înțelegerea dintre noi, membrii acestui guvern, avem un punct de la care nu ne depărtăm: fiecare lucrează la ministerul lui și nu încurcă pe celălalt. Aceasta fiindcă sunt lucruri așa de grele pe care le avem de făcut fiecare, încât sfaturi venite din toate părțile ne-ar împiedeca pe fiecare de a lucra”.

Nu m-am depărtat niciodată de la această îndatorire; prin urmare, nu mi se putea cere mie să hotărâsc: se semnează sau nu se semnează o convențiune menită a salva, veți vedea d-voastră imediat pe cine, dacă pe bancheri sau pe deponenți.

Urmez cu notele mele:

„Îl întreb pe Grigore Manoilescu, cine are capitaluri la Blank? Îmi răspunde că întreprinderile nu au de luat de la dânsul, că ele sunt datoare. Rămân micii deponenți. Trăiesc din aceasta? Răspunde: în cea mai mare parte, nu”.

Și atunci, iată răspunsul meu, după ce am luat această informațiune:

„Nu bag în foc țara pentru a salva pe Blank. Având să aleg între deponenți și funcționari, care cereau în momentul acesta să fie plătiți, aleg pe aceștia din urmă” (*Aplauze prelungite*). Cum vedeți, este altceva. Textul vă stă la dispoziție.

În continuare, dialog cu Florin Zaharia pe aceeași temă

În momentul când a venit domnul Grigore Manoilescu, era bine înțeles și din partea domnului Argetoianu că nu se încheie convenția.

D. Florin Zaharia: Aceasta nu era bine înțeles.

D. profesor N. Iorga: Ba dacă vă arăt notele, fiindcă de aceea a spus - după ce s-au făcut anumite propuneri, nu în folosul bancherului, ci în folosul deponenților - de aceea d. Argetoianu a trebuit să spună cuvintele acelea pe care le citam, că nu ia asupra-și ca să se zică: „Argetoianu”- aici calificativul - „vrea să părtinească Banca Blank”!

Prin urmare ce înseamnă aceasta? Aceasta înseamnă că și el era hotărât, în fața situației pe care i-a arătat-o guvernatorul Băncii Naționale, că nu se putea da decât trate, că tratetele acestea nu pot găsi bani, că banca are 2 miliarde din partea Statului, și că nu se mai putea face sacrificii, dată fiind și situația funcționarilor în acel moment, să nu încheie convenția. Iar pentru data de 23, eu vă aștept cu curiozitate. Să nu credeți că notele mele se opresc la 21. Am și pentru 23, și pentru 24, și pentru oricând vreți.

D. Eduard Mirto: D-voastră totdeauna țineți note, ori numai cu d. Manoilescu? (*Ilaritate pe băncile Partidului Național Țărănesc, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: În privința aceasta, d-le Mirto, să vă dau un amănunt: șeful d-voastră de până la demisie știa foarte bine că am aceste note.

O voce de pe băncile majorității: Care șef?

D. profesor N. Iorga: D. Maniu. Și într-un moment când d. Maniu îmi propusese, după venirea la guvern a generalului Averescu, îmi propusese să iau eu conducerea partidului, fiindcă încercarea de a veni la putere nu-i reușise, când am primit la ceasurile 11 scrisoarea prin care mi se anunța aceasta, că d-nealui s-a retras și că eu conduc de acum înainte partidul, ei bine, eu i-am răspuns foarte amabil că este o sarcină foarte grea pe care o primesc, dar că cea dintâi persoană la care mă voi adresa va fi d-sa. La ceasurile 3 a venit și mi-a spus: ce ți-a spus d. Argetoianu ? D-ta n-ai cerut lămuriri la ora 11 și noi suntem acum la ceasurile trei. Da, dar d-voastră aveți obiceiul să însemnați în notele d-voastră. N-aș putea să văd notele acestea? Eu i le arătasem altă dată. - Da, da, notele acelea sunt, dar dacă îți închipui d-ta că te-ai abonat la dânsule, nu mă cunoști pe mine. (*Mare ilaritate pe băncile majorității*).

D. Traian Dimitriu Șoimu: D. Mirto ar vrea să știe dacă și d-sa este trecut în acele note.

D. profesor N. Iorga: Este întotdeauna și în culorile cele mai simpatice, cum îl vedem cu toții.

D. Eduard Mirto: D-le prim-ministru, nu mă îndoiesc nici că în carnetul d-voastră sunt înscris cu simpatie, nici n-am avut dorința de a face abonament la aceste note. Eu am văzut din partea d-voastră o acțiune de multă prevedere și am crezut că cu unii o faceți mai accentuat, cu alții mai puțin accentuat.

D. profesor N. Iorga: Eu am prevedere pentru toată lumea, cu multă prietenie și cu multă asigurare. (*Aplauze pe băncile majorității*).

După ce Florin Zaharia precizase că ministrul de Finanțe se împotrivise semnării convenției, dar numai după ce guvernatorul Băncii Naționale a spus că el n-o iscălește

Domnule Florin Zaharia, era dator guvernatorul să spună dacă Banca Națională putea să mai ia o sarcină pentru a salva Banca Blank, era datoria lui.

D. Florin Zaharia: Domnule prim ministru...

D. profesor. N. Iorga: Eu păstrez sentimente foarte bune pentru șeful d-voastră.

D. Florin Zaharia: Nu mă îndoiesc și vă mulțumesc în numele d-sale.

D. profesor N. Iorga: Și din ceea ce spun eu nu iese nimic care să-l scadă, dar în același timp să-mi dați voie cu toată nepărtinirea - o nepărtinire care trece peste sentimentul de solidaritate și de prietenie - să vă spun că în acest moment situația ministrului Finanțelor era exact cum este spus în notele mele și îmi pare rău că nu pot să spun adjectivul.

D. Florin Zaharia: D-le prim-ministru, există totuși o nuanță. D. fost guvernator al Băncii Naționale, prezentându-se d-lui ministru al Finanțelor, i-a spus lucrul următor:....

D. profesor N. Iorga: Aceasta după ce note?

D. Florin Zaharia: După notele pe care le cunosc eu, ale fostului guvernator, de la d. Manoilescu.

D. profesor N. Iorga: Acestea sunt note... orale.

D. Florin Zaharia: Putem să le aducem și pe cele scrise.

D. profesor N. Iorga: Ceea ce mi-ar plăcea.

Florin Zaharia i-a amintit că la Văleni i-ar fi spus lui M. Manoilescu, prin fratele său, „rezistă, nu semna!”

Nu i-am spus „rezistă”, pentru că nu mă privea pe mine. Cum să iau eu răspunderea unei situații ale cărei elemente nu le cunoșteam?

Pentru aceasta ar fi trebuit să știu situația Băncii Marmorosch - Blank, ar fi trebuit să știu și situația Băncii Naționale, ar fi trebuit să știu și situația Tezaurului.

Dar acestea nu le știam. Eu nu sunt omul care să dau răspunsuri la lucruri pe care nu le știu. Cine mă cunoaște știe că sunt multe lucruri pe care le știu și nu dau nici un răspuns pentru motive care mă privesc pe mine. Eu sunt omul care știu mult mai mult decât crede cineva, și rabd mai mult decât își închipuie cineva, în toate privințele.

D. Florin Zaharia: Țara nu poate decât să vă fie recunoscătoare că d-voastră răbdați atât de mult. Și noi cu toții vedem că răbdați mult de tot, devotându-vă intereselor superioare care primează, în împrejurările de față, peste orice sentiment personal.

D. profesor N. Iorga: Foarte frumos.

Florin Zaharia: Dar să revenim. Atunci, fostul guvernator al Băncii Naționale, cunoscând temperamentul actualului ministru al Finanțelor, a spus: d-le Iorga, d. Argetoianu se va răzbuna. Și atunci d-voastră i-ați răspuns: d-le Manoilescu, rezistă și d-ta cu consiliul Băncii Naționale...

D. profesor N. Iorga: Voi verifica.

D. Florin Zaharia: ... așa cum rezist și eu lui Argetoianu, sprijint pe Consiliul meu de Miniștri (*Ilaritate pe băncile opoziției, aplauze*).

D. profesor N. Iorga: Aceasta v-o declar de la început, fără verificare, că nu se poate și iată de ce: fiindcă eu niciodată nu am întregat pe colegii mei în ceea ce-i privește în deosebi. Întrebarea ar fi fost deșantată; căci când eu nu pot lucra cu un om, îi spun foarte franc: să nu lucrăm.

Astfel, când a fost să nu pot lucra cu d. Maniu - vă aduceți aminte - atunci când s-a convocat, în septembrie, consiliul partidului, am întregat formula aceea: d-le Maniu, d-ta vrei să intri în Ierusalim și îți trebui un măgar; caută-ți-l, acela nu sunt eu (*Ilaritate*).

Prin urmare, eu nu sunt dispus pentru nici o intrare în Ierusalim.

Dar, dacă lucrez cu un om, aceasta înseamnă că am încredere în capacitatea lui. Cum am spus la Senat, eu când colaborez leal cu un om, eu îl iubesc; și prin urmare, nu fac intrigi împotriva nimănui.

Aici este un ministru care știe foarte bine că niciodată n-am întregat pe nimeni din colegii mei dacă s-ar hotărî într-un fel sau altul, într-un conflict care nu poate să existe, fiindcă nu poate exista cu mine nici un conflict niciodată. Eu sunt, cum știe toată lumea, un om scos din casă de la mine de nevoile țării și gata să mă întorc înapoi acasă la mine, fără nici o supărare împotriva nimănui și pentru nimic (*Aplauze pe băncile majorității*).

Prin urmare, cum era să spun eu că mi-am luat măsuri de precauție, că le-am pus la vot în Consiliul de Miniștri vreodată. Cum se poate?

Să-mi dați voie, eu notele mele le scriu la fața locului. Cine vine la mine, se suie în automobil, se duce acasă, mai are ceva de făcut, mai hrănește anumite sentimente firești. Eu n-am nici sentimente, nici resentimente. Eu, după învățătura marelui maestru al tuturor istoricilor, Mommsen, eu fac ce pot în fiecare dată fără sentimente și fără resentimente; dar cine are sentimente și resentimente se întoarce acasă, consultă sentimentele și resentimentele, interpretează, scrie în carnet. De carnet îți vorbește d-tale, d-ta ai auzit ceva lucruri, îți aduci aminte acum și reproduci. Toți sunteți de bună credință, dar se introduce puținel timp la mijloc și sentimentul și resentimentul de care, eu, vedeți, cu gestul acesta pe care îl fac, sunt cu desăvârșire lipsit (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și dacă este vorba de greșeli în colaborare - în orice colaborare pot să fie greșeli - eu vă asigur un lucru: că mai multe greșeli de ale mele ar trebui să le ia în spinare d. Argetoianu, decât eu să le iau în spinare pe ale lui (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*).

D. Mihai Zaharia: D-voastră luați o singură greșeală, care face cât multe altele.

D. Florin Zaharia: D-le prim-ministru, eu mă declar mulțumit de modul cum d-voastră ați detaliat împrejurările în care eu am putut să aduc la cunoștința d-voastră și a Camerei aceste convorbiri...

D. profesor N. Iorga: D-voastră le subliniați cu finețe: eu le-am spus cu toată prostia unei perfecte onestități (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Florin Zaharia: Dar trebuie să observați și faptul că acest pasagiu pe care l-am citat eu cuprinde un fapt atât de concret...

D. profesor N. Iorga: Până la verificare.

D. Florin Zaharia: Încât, oricât ar fi putut să-l deformeze timpul acela care poate trece între consumarea lui și înscrierea lui într-un carnet, n-ar fi putut să-l deformeze în așa măsură, încât să-l creeze pe de-a întregul în răstimpul acesta.

D. profesor N. Iorga: Cum să nu!

D. Florin Zaharia: Și pentru ca să termin, d-le președinte al Consiliului și d-lor deputați, eu cobor de la această tribună, onorat că am avut posibilitatea acestui schimb de note cu d. președinte al Consiliului.

D. profesor N. Iorga: Îl puteți avea oricând.

D. Florin Zaharia: Însă cobor și cu regretul că eu mă așteptam ca în această ședință să ascult lămuririle d-lui ministru al Finanțelor și nu le-am auzit...

D. profesor N. Iorga: Vine, vine (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Florin Zaharia: ... iar nu numai această punere la punct, a unor note.

D. profesor N. Iorga: Mai am o declarație de făcut. Conform cu obiceiurile politice de la noi, ori de câte ori vine cineva și vorbește într-un lucru care privește pe colegul său, aceasta înseamnă că au avut o înțelegere împreună.

Nu am văzut de sâmbătă până acum pe d. Argetoianu (*Aplauze pe băncile majorității*). Nu am nici o înțelegere cu d. Argetoianu. Că am răspuns eu, aceasta nu înseamnă că nu va răspunde și d. Argetoianu. Dar cred că amândoi avem un punct comun, care se rezumă într-un vechi proverb francez: „Qui s'y frotte, s'y pique” (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Despre modificarea unor articole din legea învățământului primar din 1924

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul pentru a da citire unui Mesaj.

D. profesor N. Iorga: D-lor deputați, să nu vă speriați. E un simplu Mesaj.

Voci: De dizolvare? (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Unele din legile mele se prezintă acum, se discută în timpul vacanței și vin pe urmă în ianuarie (*D. președinte al Consiliului dă citire Mesajului Regal, care însoțește proiectul de lege relativ la modificarea unor dispoziții din legea învățământului primar, publicată în Monitorul Oficial nr. 101 din 26 iulie 1924*).

Ca să vă asigur: nu este vorba de încă o crimă cu privire la învățământ, este numai suprimarea tuturor gradelor chinezești din învățământul primar: provizoriu, definitiv, clasa I, clasa II și așa mai departe (*Aplauze pe băncile majorității*).

Se apără din nou de acuzația că desființează școli

D-le președinte, în ce privește protestul contra suprimării, eu trebuie să dau același răspuns ca la Senat.

Toate școlile acestea rămân într-o colaborație între comitetele școlare și minister, care, când are dă și dă cât și cum poate să dea. Așa încât școli suprimate de principiu, nu există. Este o simplă chestiune de formă.

D. Șerban Tassian: D-le președinte, vă rog să luați act că la protestarea d-lui Dimitriu mă asociez și eu.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: Iau act.

D. profesor N. Iorga: Dar școala nu este distrusă, d-le deputat.

La o problemă de procedură

D-le președinte și onorată Cameră, aș cere să se intervertească ordinea de zi, ca să se ia în discuție proiectele de legi financiare.

În ce privește proiectul meu, cum v-am spus de la început, d-voastră îl puteți vota sau nu, îl puteți vota oricând și oricum. Ceea ce este prevăzut în proiectul meu, aceea se pune în execuție și de la sine, fiindcă vine de la dreptul ministrului. De exemplu: nimeni nu mă poate sili să lucrez cu aceeași oameni, în toate locurile. Nu poate să fie cineva consultativ în toate colțurile; trebuie să fie consultativ într-un loc.

Al doilea, tot așa. Nu pot să admit ca atunci când sunt 23.000 de oameni care trebuie să voteze un comitet și votează 4.000, eu să număr 4.000 de voturi și să socot că reprezintă 23.000.

D. Teodor Iacobescu: Au fost 14.000, d-le președinte al Consiliului.

D. profesor N. Iorga: Când va veni legea, veți ținea discursul d-voastră. Iar în ce privește întrebuițarea funcționarilor mei, dacă d-voastră vreți, eu sunt în măsură să înlătur funcționarii care nu pot lucra, dar eu mai am și un alt mijloc. Nu lucrez cu cineva cu care nu pot lucra, ei rămânând la locul lor și eu adresându-mă la alții.

Așa că rog onorata Cameră să admită intervertirea ordinei de zi și să trecem astfel la proiectele de legi financiare.

Se pune la vot intervertirea și se admite.

D. M. Ghelmegeanu: Iată cum se poate lucra și fără Parlament.

D. profesor N. Iorga: Eu dau de lucru funcționarilor cum vreau.

La proiectul de lege pentru modificarea taxelor de consum asupra produselor petrolifere. Considerații generale

Eu mă emoționez ca și d-voastră, dar d-voastră știți că pentru a se primi o propunere venită din partea tuturor partidelor de opoziție, trebuie căutată o sumă în locul celei care s-a găsit aici (*Întreruperi*). Da, da; în momentul acela era bună și acum este rea (*Aplauze pe băncile majorității*).

D-voastră considerați, ca în timpurile normale, lucrurile în sine. Aici este greșeala metodei. Noi acum nu mai putem considera lucrurile în sine, le considerăm numai sub unghiul teribilei nevoi de acum. O măsură ca aceasta nu urmează că face parte dintr-un sistem. Nimeni nu mai are sistem acum, d-le Răducanu. Și vai de țara aceasta, dacă ar încăpea, într-un astfel de moment,

în mâna unor oameni de sistem (*Aplauze pe băncile majorității, exclamațiuni pe băncile Partidului Național-Țărănesc*). D-voastră râdeți, dar este așa. Nu există țară pe lume care să se țină pe linia strictă a unui sistem. Este o dezorientare generală, într-o catastrofă fără exemplu. Și atunci face cineva ceea ce face un general care a învățat strategie și tactică, dar care vede într-un anumit moment că toată învățătura trebuie luată de la contingentele momentane (*Aplauze pe băncile majorității*).

Dialog cu I. Răducanu care reproșă „lipsa de sistem” în așezarea impozitelor

Îmi dați voie, când Anglia este în afară de sistem, putem să ne permitem să căutăm necesitățile noastre naționale potrivit cu învățăturile teribile ale unei vremi care a ieșit din toate drumurile obișnuite până acum (*aplauze pe băncile majorității*).

D.I. Răducanu: Domnule prim ministru, cunosc și eu puțină politică și marea concepție a lui Mac Donald...

D. profesor N. Iorga: V-am adus discursul lui Mac Donald; v-am adus piesa, dovada.

D. I. Răducanu: ... și știu că este un om de mare concepție, om de sistem și de o moralitate desăvârșită.

D. profesor N. Iorga: Dar pentru moment face ce facem noi (*întreruperi, zgomot*).

D. I. Răducanu: Domnilor, vedeți, aceasta este tortura care o suferă bieții oratori ai opoziției; vin să explice unele legi și se văd întreruși mereu. Și ei nu pot decât să fie torturați de întreruperile pline de...

D. profesor N. Iorga: De sens.

La constatare lui I.R. că pe N.I. nu-l interesează munca celorlanți șefi de departamente

Dar n-am spus așa. De ce un om de bună credință ca d-voastră întrebuințează metodele acestea? Nu, vă rog, eu am spus așa: solidaritatea ministerială este un lucru așa de firesc încât cine o afirmă, n-o are, cine n-o afirmă, n-are nevoie să o afirme. Și răspunderea tot așa. Numai cât, atunci când se găsește cineva prins de atât de teribile nevoi, cum sunt cele de acum, cel mai rău sistem este acela pe care d-voastră îl cunoașteți puțințel, ca un biet om să fie tras totdeauna de mânecă și de capătul hainei, de colegi. D-voastră ați avut vreo cinci economiști în același moment în minister și știți unde v-a dus sistemul acesta. Decât să se improvizeze economiști, aceia care nu sunt,

noi preferăm un alt sistem: cine pricepe puțințel să n-o spună celui care lucrează și care trebuie să aibă mintea liberă (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Răducanu: Eu doresc...

D. profesor N. Iorga: Vedeam noi ce era pe banca aceasta pe vremuri: era vorba de război, ieșea un economist; era vorba de sănătate publică, ieșea un economist, numai economiști erau! (*Mare ilaritate pe băncile majorității*).

D. I. Răducanu: D-le prim-ministru, pentru binele țării doresc ca tehnicienii d-voastră să facă o operă pozitivă mai mare decât au putut să facă economiștii din guvernarea precedentă.

D. profesor N. Iorga: Dați-ne tot atâta timp și dați-ne aceleași împrejurări.

D. I. Răducanu: Vedeți, durata guvernării d-voastră, d-le prim-ministru, depinde în primul rând de capacitatea cabinetului, și în al doilea rând de împrejurările...

D. profesor N. Iorga: Nu capacitate! Noi nu îndrăznim să o măsurăm și deseori de partea cealaltă nu este cu ce să se măsoare¹ (*Aplauze, ilaritate pe băncile majorității*).

NOTE

1. Discuția a continuat pe tema „politicii fiscale cu sistem”, a „fiscalității sistematice”. N.I.: „O politică din acelea care nu se târăsc după vechiul sistem ci din care se formează de la sine un sistem nou”. Când I.Petrovici a remarcat că profesorii din opoziție s-au împotrivit: N.I.: „Nu profesorii din opoziție, ci profesorii de opoziție”. D.R. Ioanițescu a constatat sarcastic: „Văd că ne combat profesorii de istorie și filosofie”. N.I.: „Așa este cu noul sistem”. La cererea lui Armand Călinescu ca N.I. să precizeze politica guvernului, „în afară de considerațiuni strâmte fiscale”. N.I.: „Domnilor, răspunsul meu este simplu: eu am făcut 30 de ani practică de opoziție, sunt todeauna cu opoziția dar guvernul nu mă lasă”.

Prezintă proiectul de lege pentru desființarea Conservatorului din Cernăuți și a Școlii de Arte Frumoase din Cluj

EXPUNERE DE MOTIVE

Legea autonomiei universitare, promulgată la 15 iulie 1931, ridică la gradul de Academii, cu caracter de autonomie, școlile de arte frumoase din București și Iași, precum și conservatoarele de muzică și artă dramatică din București, Iași și Cluj. Intenționat au fost lăsate afară, conservatorul din

Cernăuți și școala de arte frumoase din Cluj, deoarece organizația lor slabă nu îngăduie să se aștepte rezultate în raport cu sacrificiile ce ar necesita.

De altfel socotim că pentru țara noastră sunt suficiente două Academii de arte frumoase și trei de muzică.

Pentru acest motiv, propunem alăturatul proiect de lege pentru desființarea celor două școli citate, cu respectarea drepturilor câștigate ale profesorilor titulari, care vor fi întrebuințați la alte școli, după nevoie. În această categorie intră numai cei 10 profesori titulari ai conservatorului din Cernăuți, deoarece școala de arte frumoase din Cluj nu are decât doi profesori suplinitori.

Președintele Consiliului de Miniștri și Ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,
N. IORGA

La proiectul de lege privind organizarea și funcționarea Ministerului Instrucțiunii Publice

Întrucât o nemulțumim¹ prin schimbarea de acum? Vă rog, spuneți-mi. Dar eu vă spun că vă ascult cu cea mai mare plăcere și am multă simpatie pentru d-voastră; dar dacă mă luați așa, pe larg, eu mă pierd; de la o bucată de vreme nu mai pot înțelege; dacă însă condensați puțin, atunci intră și străbate ca o ghiulea în lege, de la un capăt la altul. Dacă o luați însă așa, mai lătăreț, eu pierd atenția (*Ilaritate*).

D. Teodor Iacobescu: D-le prim-ministru, voi căuta să fiu cât se poate mai condensat - și pentru a vă face plăcere d-voastră și pentru a termina aceste dezbateri.

D-lor deputați, v-am arătat și cred că și d. prim-ministru este de acord, că legea din 1930 votată de Parlamentul de atunci a satisfăcut doleanțele învățătorilor și în general ale corpului didactic. Prin legea modificatoare din 1931, adusă de d. prim-ministru și ministru al Instrucțiunii, s-au prevăzut unele dispozițiuni, care iarăși au mulțumit pe învățători și profesori, este adevărat, deoarece s-a dat dreptul...

D. profesor N. Iorga: D-le Iacobescu, dați-mi voie: când a venit legea din iunie, toată lumea a spus că este rea. Acum vine o modificare a legii din iunie și legea din iunie este bună. Când voi mai aduce o modificare a legii de azi, o să fie bună și aceasta (*Ilaritate, aplauze*).

D. P. Ghiață: D-le prim-ministru, d-voastră ați cercetat stenogramele și ați văzut că toți oratorii, și cei din majoritate, cât mai ales cei din opoziție, au fost de acord cu principiile fundamentale...

D. profesor N. Iorga: Nu. D. Gheorghe Brătianu m-a dat gata. Am supraviețuit numai printr-o curioasă întâmplare.

D. C. Toma: Nu se poate, pentru că sunteți acolo.

D. Teodor Iacobescu: Adevărul este că au fost și glasuri în contra aceluia proiect de lege, au fost și deputați care s-au ridicat principial în contra proiectului de lege; totuși, pe noi, reprezentanții corpului didactic, ne-au mulțumit unele dispozițiuni din acea lege, deoarece s-a dat drept membrilor corpului didactic de a-și alege pe cine voiesc în diferite comisiuni și consilii, care să lucreze pentru promovarea intereselor școlare. S-a dat drept învățătorilor să-și aleagă pe reprezentanții lor în consiliul Casei de Credit a corpului didactic...

D. profesor N. Iorga: Și acum?

D. Teodor Iacobescu: Astăzi însă, prin această modificare a însăși legii d-voastră, veniți și răpiți drepturi pe care le-ați dat prin legea anterioară.

D. profesor N. Iorga: Dar de loc. Te rog să-mi arăți, și dacă reușești să mă convingi de lucrul acesta, votez contra.

D. Teodor Iacobescu: Și atunci nu rămâne decât să vă conving pe d-voastră, și eu cred că voi convinge și pe d. ministru al Instrucțiunii, fiindcă d-sa va putea să vadă adevărul și dreptatea noastră și atunci, în fața adevărului și dreptății, trebuie să cedeze.

D-lor, cum este posibil ca prin modificarea care o aduceți la alegerea acestor consilii - și a consiliului general al instrucțiunii și al consiliului Casei de credit - cum puteți aduna majoritatea absolută a membrilor corpului didactic?

Iertați-mă, d-le prim-ministru, este absurd să se prevadă asemenea dispozițiune.

D. profesor N. Iorga: Dar, dacă le dau voie - fiindcă aci o să fie și un regulament - să-și arate, când este vorba de banul lor, părerile și altfel decât adunându-se personal, adică să-mi trimită fiecare școală voturile profesorilor și învățătorilor de acolo, cum vreți d-voastră să accept eu ca un grup de reprezentanți ai corpului didactic, compus din 4.000 de persoane, să hotărască cu privire la banii depuși de 23.000 de persoane?

Aceasta este situațiunea pe care am găsit-o. Este atacabilă majoritatea, dar înainte de toate e atacabilă o astfel de minoritate.

D. Gr. N. Iunian: D-le președinte, aș vrea să vă atrag atențiunea asupra unui lucru, ca să nu se comită o greșeală.

În ordinea de zi a ședinței de după masă este pus proiectul de lege pentru modificarea unui articol din legea Consiliului Legislativ, proiect pentru care nu s-a admis urgența și care a fost împărțit numai azi dimineață. Este un proiect cu caracter personal, la care înțelegem să ne opunem, și vă atragem atențiunea să binevoiți a nu comite greșeala de a-l aduce în dezbateri după masă, întrucât regulamentul se opune în mod categoric.

D. N. Bosnief Paraschivescu: D-le Iunian, și eu sunt de părerea d-tale și fii sigur că vom veghea și noi.

D. profesor N. Iorga: D-le Iacobescu, d-ta mă cruți ca ăla care a tăiat coada câinelui în rate (*Ilaritate*).

D. Teodor Iacobescu: Este imposibil să se adune voturile celor 40.000 de membri ai corpului didactic care sunt chemați să aleagă Consiliul general al instrucțiunii.

D. profesor N. Iorga: Îți fac o concesie: dacă nu se adună la întâia votare, să se mai voteze încă de două ori, dar nici într-un caz să nu poată să fie instalat un consiliu care reprezintă o minoritate evidentă. Trebuie fixată o limită în jos. Este vorba de bani.

Propune d-ta și accept (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. D. V. Ţoni: Dacă ar fi o singură listă, da. Dar dacă se prezintă trei, patru liste, cum va putea una din liste să întrunească majoritatea?

D. profesor N. Iorga: Nu putem să păstrăm situația imposibilă de acum.

D. Teodor Iacobescu: Dar însăși în legea electorală, în orice alegere, chiar și pentru Parlament, nu este chestiune de majoritate absolută, ci de o majoritate relativă. Tot astfel, la alegerile ce au loc la diferite societăți cu caracter economic.

D. profesor N. Iorga: Parlamentul este altceva.

Acolo sunt bani depuși, a căror grijă trebuie să se aibă, și eu trebuie să iau toate măsurile de precauțiune, pentru ca persoanele care dispun de banii aceștia să reprezinte într-adevăr, dacă nu o majoritate absolută, cum spuneți d-voastră, dar nici o minoritate bătătoare la ochi.

Știți că stăm până la ceasurile 3? Știu că elocvența d-voastră e foarte pătrunzătoare, dar puținel comodă.

D. Teodor Iacobescu: D-le prim-ministru, d-voastră vorbiți de consiliul Casei de Credit a corpului didactic, dar eu am vorbit de consiliul general al instrucțiunii.

D. profesor N. Iorga: La consiliul general al instrucțiunii nu este aceasta, tocmai fiindcă acolo nu este vorba de bani.

D. Teodor Iacobescu: Dar, d-le prim-ministru, este în proiectul d-voastră: „„Alege cu majoritate absolută a membrilor corpului didactic respectiv...””

D. profesor N. Iorga: Aceasta este la Consiliul general? Este o scăpare din vedere de la minister. Vă rog ștergeți „absolută”. Nici prin cap nu mi-a trecut așa ceva.

Vedeți, este un adevărat sistem practicat față de Ministrul Instrucțiunii Publice. Orice lucru este luat cu bănuială, orice lucru se înveninează. Aveți în fața d-voastră un om gata de orice concesione cuminte. Doar toate legile mele

au fost votate așa! Dar eu într-adevăr nu pot, nu găsesc mijlocul de a potoli o agitație fără nici un fel de scop. Dar nu este intențiune a mea care să nu fie denaturată.

Prin presă, prin întruniri publice, se otrăvește unul din corpurile acelea care au nevoie de mai multă seninătate de spirit.

Dar trebuie să înceteze odată acest sistem. Ați văzut când am cedat noi în ce privește legile învățătorilor. Reprezentantul Asociației a venit aici și mi-a mulțumit. Două zile după aceasta, a ieșit un articol în care se arăta că noi, rău făcătorii, am fost învinși de coaliția opoziției!

Trebuie să înceteze acest sistem. În fața unui om de francheța mea, este neiertat să se întrebuițeze mijloace din care, în primul rând, lipsește francheța (*Aplauze pe băncile majorității*).

Aveți ceva de propus? Este ceva acceptabil? Primesc. De ce să-mi serviți lungi discursuri de sabotare, când timpul Camerei este foarte prețios, când eu v-am spus că sunt așa tare pe dreptul meu, încât aş putea, și fără o hotărâre a Camerei, să continui în acest sens?

Vă rog, prezentați-mi ce doriți, voi vedea ce pot schimba.

Continuă dialogul cu T. Iacobescu²

D. Teodor Iacobescu: D-lor deputați, în urma declarațiunii d-lui prim-ministru că va primi amendamentele ce am propus, numai câteva cuvinte, și voi termina (*Exclamații pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Afară de două.

D. Teodor Iacobescu: Cum? Adineaori mi s-a spus că afară de unul, și acum vorbiți de două.

D. profesor N. Iorga: Uite care este cel dintâi amendament: Toată Camera fără deosebire de partid, afară bine înțeles de persoanele care lucrează la o mașină cu funcționare continuă contra persoanei ministrului de Instrucție - eu nu le pot schimba - dar orice om, în afară de aceste persoane, va recunoaște că eu nu pot să accept, eu, care am creat pentru întâia oară consiliile la minister, unde înainte ministrul era robit unui număr de funcționari superiori, cu caracter de partid, și care era suveran.

Eu am vrut să lovesc în două obiceiuri vechi.

Întâi: ministrul să nu fie robul unei organizații de partid, reprezentată prin funcționarii superiori, și al doilea: am vrut să fie reprezentat corpul didactic (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dar eu nu am înțeles că dacă mă duc la un consiliu, găsesc pe d. cutare; mă duc la alt consiliu, găsesc pe d. cutare; mă duc la al treilea consiliu, găsesc iar pe d. cutare.

Eu înțeleg să mă consult cu toată lumea; dar cine este odată consilier al ministerului, să înțeleagă, și dacă nu vrea să înțeleagă, să o punem în lege, că nu poate să fie reprezentat cineva de mai multe ori în aceste consilii.

Și al doilea: am făcut să iasă în momentul acesta din culoarele Camerei un funcționar superior al ministerului, care s-a adresat deputaților, în loc să se adreseze ministrului, cu privire la un articol de lege, care evident că nu-l privea pe dânsul, pentru că eu nu pot să răpesc drepturi din trecut. Eu am prezentat articolul lui Haret. Haret hotăra ca un director din minister să aibă un număr oarecare de ani în învățământ (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Este aci articolul lui Haret și articolul lui Haret l-am restabilit eu; drepturile din trecut nu le pot suprima, dar pe funcționarul înalt din ministerul meu, pe care l-am salvat odată la consiliul de judecată, și care în loc să vină să ceară de la mine această simplă explicație, a adunat pe culoarele Camerei, sub ochii mei, semnături contra ministrului său, potrivit cu legea îl păstrez, dar potrivit cu dreptul meu, îl dau mâine încă odată în judecată (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Teodor Iacobescu: Am fi dorit să fie un acord total între cererile noastre și părerile d-lui ministru al Instrucțiunii, în ce privește participarea membrilor în mai multe consilii.

D. profesor N. Iorga: Nu o pot admite (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Teodor Iacobescu: Aș ruga pe d. ministru al Instrucțiunii să o admită...

D. profesor N. Iorga: Nu o pot admite.

D. Traian Dimitriu-Șoimu: Ar fi un monopol!

D. Teodor Iacobescu: ... întrucât este o dispoziție din însăși legea d-voastră pe care ați votat-o (*Întreruperi pe băncile majorității, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Nu o pot admite. Eu nu vreau să fiu terorizat nici de sus, dar nu înțeleg nici eu, nici urmașii mei, să fim terorizați de dincolo (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Democrație da, sovietism nu.

D. Teodor Iacobescu: Terminând, țin să fac o constatare: în orice caz sovietismul nu a pornit din partea noastră. A fost o dispoziție prevăzută în legea d-voastră!

D. profesor N. Iorga: Interpretarea este sovietică.

D. Teodor Iacobescu: Dați-mi voie să fac o constatare: sunt mulțumit fiindcă d. ministru al Instrucțiunii este de acord cu noi acum...

D. profesor N. Iorga: Aș fi fost totdeauna, dacă ați fi știut cum se ia un om ca mine. D-voastră ați încercat un lucru: să dovediți țării că profesorul Iorga știe de frică.

Profesorul Iorga nu știe de frica nimănu.

D. D. Brătănescu: Trebuie să știe de lege.

D. Teodor Iacobescu: Nu mi-a trecut prin minte niciodată acest gând. Departe de noi să avem pretenția aceasta, de a face pe profesorul Iorga să știe de frică.

Eu vreau însă să spun numai un lucru: profesorul Iorga trebuie să fie mândru că tocmai acei oameni care au stat în jurul lui și care astăzi poate conduc destinele învățătorimii, sunt oameni care au sufletul curat și energia dărză de a se împotrivi totdeauna nedreptății.

Aceasta trebuie să fie o mândrie pentru d. Iorga.

Pentru d-sa nu este o scădere că au fost oameni care s-au adăpat din izvorul sufletului său curat, și care astăzi merg pe linia trasată de d-sa, în mișcarea culturală și națională a neamului nostru. D. Iorga este însă omul care se lasă condus nu de sfaturi bune...

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie să resping această învinuire. Dacă este vreun om pe lume care nu cere sfaturi de la oameni de casă, sunt eu, fiindcă oamenii de casă nu există. Nu există. Eu stau singur în casă la mine și bun, rău, ce fac, fac din capul acesta, iar nu din capul acelora care mă înconjoară, și care nu există. Aceasta este o ofensă pe care mi-o faceți.

D. Teodor Iacobescu: Îmi pare rău că nu pot ajunge să termin o frază.

D-lor deputați și d-le președinte al Consiliului, eu nu am vrut să spun că oamenii de casă au fost aceia care v-au dat d-voastră indicii.

D. profesor N. Iorga: Nu mi-a dat nimeni.

D. Teodor Iacobescu: Eu spun însă că d-voastră puteați foarte bine să cereți părerea acelor membri din consiliul general de instrucțiune.

D. profesor N. Iorga: Pentru atâta nu am nevoie de nici un consiliu.

D. Teodor Iacobescu: Dar d-voastră ați văzut că sunt dispozițiuni care nu se potrivesc nici cu gândul și nici cu intențiile d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Greșeli de redactare, pe care le-am îndreptat imediat.

D. Teodor Iacobescu: Nu sunt greșeli de redactare, sunt greșeli de principiu. Și atunci, d-le prim-ministru, să nu țineți seamă tocmai de funcționarii din Ministerul Instrucțiunii, care v-au făcut acest proiect de lege. Eu am mai cerut odată acest lucru, la un alt proiect de lege, afirmând că nu este alcătuit de d-voastră, și am avut dreptate. Iarăși fac aceeași constatare, că d. profesor Iorga, dacă ar fi ținut seama de sfaturile date de consiliul acesta general de instrucțiune, ar fi adus o lege bună, în acord cu dorințele învățătorimii.

Termin cu dorința, pe care noi toți o avem, ca între învățătorime, între corpul didactic în genere și autoritatea școlară să existe cea mai bună armonie, pentru buna promovare a școlii noastre.

D. profesor N. Iorga: Când se va restabili armonia, se va restabili în felul acesta: că tot corpul didactic va vedea care sunt sentimentele mele permanente față de dânsul, și cine va încerca agitațiuni, va rămâne singur³ (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. După ce deputatul T. Iacobescu spusese că prin legea din 1930 se obținuseră „dispozițiuni care mulțumesc marea masă a învățătorilor”.
2. N.I. a precizat: „În timpul când vorbești dumneata, afară de un singur amendament, eu v-am primit toate amendamentele. De ce mai pierdem timpul?”
3. S-a trecut la discutarea pe articole a proiectului și Gh. Bogdan Duică a spus că e contra schimbării unor profesori, a „degradării lor” și a cerut ca aceștia să fie judecați după dreptate. Cum liberalii au aplaudat, N.I. a observat: „Dvs. liberalii aplaudați dar eu îmi păzesc gura ca să nu spun de ce am cedat în ceea ce privește cazul acesta. E bine când aplaudați să țineți seama de discreția mea. Știți, când este un schimb de bune procedee, apoi să fie!” M. Negură: „Nu știam că s-a cedat”. N.I.: „Știți și dvs. ce știu și eu; mai bine să o lăsăm mai moale. Sunteți indiscret. Nu se aude și e mai bine că nu se aude”. Gh. B.D. susținuse apoi că opoziția e necesară pentru a combate tot ce este nedrept în învățământ. N.I.: „Domnilor deputați, nu am întrerupt niciodată. Anumite motive de delicatețe sufletească m-au împiedicat de a întrerupe..., delicatețea sufletească nu se discută, ea se înțelege”.
Pe urmă C. Spânișteanu i-a cerut să facă gestul mare și să renunțe la articolul 6, care suna așa: pentru a accede la postul de consilier conducător al unei instituții de învățământ, postulantul trebuie să fie profesor titular în învățământul superior, să fi fost inspector general al învățământului secundar – cu vechime acolo de șapte ani ca profesor. Cei aflați acum în calitate de consilieri conducători de învățământ, cu șapte ani vechime, rămân, dar în funcții inferioare, cu același salariu. N.I.: ”Dacă aș face toate gesturile, aș fi o păpușă umplută cu tărâțe” (*ilaritate*).

Ședința din 22 decembrie 1931

Replică lui G. Sofronie care spusese că are mai multă încredere în autoritatea ministrului decât în cea a subalternilor săi

Iată, pentru d-voastră, pentru liberali, o amintire. D-voastră ați apucat pe Gheorghe Panu, care a terminat la d-voastră.

Gheorghe Panu a spus într-un rând, în Cameră, mi-aduc aminte, uite, acolo era, și tot așa se luase îngrădiri față de ministru, a spus: bine, dar un ministru este un fel de fiară sălbatică. Prin faptul că se găsește la locul acesta, trebuie să fie supus tuturor bănuielilor? De ce s-ar crede că ceea ce pleacă de la ministru, prin faptul că pleacă de la ministru este mult mai rău decât ceea ce poate pleca din partea adversarilor, interesați uneori, ai ministrului?

Și mărturisesc că eu nu sufeream pe Gheorghe Panu care, de altminteri, începuse prin a nu mă suferi pe mine. Dar în momentul acela mi-am spus de la locul meu: iată un moment în care înțelepciunea de bătrân a lui Gheorghe Panu a avut dreptate.

Nu înțeleg de ce autoritatea trebuie tratată ca odioasă.

Aceasta este o amintire a Revoluției Franceze. Aceasta este legată cu eșafodul din Piața Republicii. Și astfel de bănuieli au dus la eșafodul din Piața Republicii. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

După ce G.S. apreciasse îmbunătățirile în ceea ce privește dreptul profesorilor de a candida la conducerea Casei de credit

Ieri, d-voastră ați văzut, printr-o indiscreție care trebuia să o fac, atitudinea pe care am avut-o în chestia Băncii Blank, când am spus: ca să salvez pe deponenții băncii aceleia, eu nu sacrific drepturile învățătorilor neplătiți de atâtea luni (*aplauze prelungite pe băncile majorității*) și nu aș fi spus-o dacă nu s-ar fi prezentat ocazia. Și de mine să nu vă temeți câtă vreme sunt aici; dar să vă temeți de mine când voi fi acolo (*d. președinte al Consiliului arată spre băncile opoziției*) și când voi fi liber. În momentul acela toți oamenii care mă acuză în momentul de față, vor trece printr-un foarte urât sfert de ceas. (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

G.S. ceruse sporirerea contribuției la Casa de Asigurări pentru învățători de la 1 la 3%

Nu vor d-nealor și am renunțat, dar era pentru binele d-nealor. În Australia toți funcționarii și toți cetățenii sunt asigurați. În Australia li se ia ceva și de aceea acolo, în Australia, nu sunt muritori de foame. Am vrut să fac același lucru, dar nu vor d-nealor; nu mă doare pe mine, adică mă doare, dar ar trebui să fie alții pe care să-i doară mai mult.

M. Negură atrăsese atenția asupra drepturilor câștigate, ce se vedeau acum primejduite prin articolul 6 (v. mai sus)

Mă rog, așa înțeleg eu. D-voastră bănuși că este vorba de un funcționar a cărui popularitate, în corpul didactic, este cum o știm cu toții. Bănuși că este vorba de dânsul. Dar d-voastră vă temeți de altceva, ca nu cumva existând acest text în lege să se întoarcă împotriva altora. Sau ce doriți d-voastră? Fiindcă, dacă d-voastră vă gândiți să nu se aplice altora, atunci n-are un caracter personal, dar dacă d-voastră admiteți ca de acum înainte să fie așa, dar să nu se aplice într-un anume caz, eu înțeleg și am făcut concesii, dar nu aci în Cameră, acesta este secretul meu, am făcut-o, dar n-am făcut-o aici în Cameră. Însă, în același timp, și o spun aici ca să știe și funcționarul despre care este vorba, eu mâine îl suspend și-l dau în judecată pentru două lucruri. Vă spun aici în Cameră ca să știe toată lumea, întâi, că în loc să se adreseze ministrului său s-a dus și a cerut protecțiuni de caracter politic, ceea ce nu este permis nici unui funcționar și, al doilea, fiindcă atunci când am numit eu pe subrezorzi, e întâia oară când subrezorzi nu sunt politici, sunt prin concurs, și sunt duioase scrisorile pe care mi le scriu oameni care recunosc că pentru întâia oară învățământul este condus de oameni care au trecut examene aiurea decât la cluburile politice, când i-am adunat, eu le-am spus: să nu faceți politică și vă voi pedepsi mai aspru, când veți face-o pentru mine. Abia am ieșit de acolo, funcționarul de care e vorba i-a chemat din nou, fără să-mi ceară voie și le-a ținut un alt discurs. Eu îi numisem în anumite locuri, nu pentru motive politice - și i-a chemat din nou și le-a cerut să părăsească locurile unde i-am numit eu. Și a fost unul care s-a împotrivit. Am făcut anchetă și i-am spus: între d-ta și mine, de acum înainte, se deschide o chestie. Iată, prin urmare, de cine este vorba.

Dar eu sunt om de cuvânt. Aiurea decât în această Cameră, am dat o făgăduială, nu o retrag, vă rog să considerați că se aplică numai de acum înainte acest articol.

Dar, cum vă spui, mâine funcționarul va fi suspendat și va fi dat în judecată pentru aceste două motive. (*Aplauze pe băncile majorității*).

La proiectul de lege privind finanțarea Școlii de artă religioasă de la Vălenii de Munte¹

EXPUNERE DE MOTIVE

Pentru plata salariilor personalului didactic și administrativ, precum și a cheltuielilor de întreținere a școlii de artă religioasă din Vălenii de Munte, care nu a putut figura în bugetul acestui departament, în cursul exercițiului 1931, vă rugăm să binevoiți a aproba să se deschidă un credit extraordinar de lei 500.000 asupra bugetului Ministerului Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor, pe exercițiul 1931.

Acest credit se va acoperi din fondul pentru deschideri de credite suplimentare și extraordinare, prevăzut în bugetul general al Statului pe exercițiul 1931.

În acest scop, am alcătuit alăturatul proiect de lege, pe care-l supunem deliberărilor d-voastră, rugându-vă să binevoiți a-i da cuvenita aprobare.

Ministrul instrucțiunii, al cultelor și artelor,
N. IORGA

NOTE

1. Se discuta un proiect de lege cu privire la legitimitatea unor credite suplimentare prezentat de C. Argetoianu. Fl. Zaharia spusese că ministrul a citat „doctrine din toate țările”. N.I.: „Eu știam că vine ceva teribil și l-am ținut de vorbă, ca să nu aibă emoții (*ilaritate*). Fl.Z.: „Domnule prim ministru, în acest scurt interval de când fac școală în acest Parlament...”. C. Argetoianu: „ar fi trebuit să mai rămâi încă la școală!” Fl.Z.: „... nu m-am deprins să nu mai am emoții”. N.I.: „N-a fost vorba de dumneata. Dumneata ai o vârstă care e potrivită pentru toate emoțiile (*ilaritate*). Era vorba însă de domnul Argetoianu”.

Ședința din 1 februarie 1932

Panegiric pentru Constantin Hamangiu

D-le președinte și Onorată Adunare, pentru noi, care am stat alături de dânsul șapte luni de zile și care am căutat, onest, în bună înțelegere, mijloacele de a îndrepta țara pe care am primit-o, așa cum am primit-o, este foarte greu a se găsi cuvinte pentru a exprima ce grea a fost pierderea, nu numai a omului de adevărată știință, acela care nu va putea fi înlocuit în marea operă pa care o întreprinsese, dar și a prietenului de fiecare clipă, a omului care dădea sfatul când i se cerea, care primea sfatul altuia, fără să se supere niciodată, care ceda fără nici o ranchiună și care aștepta totdeauna, când credea că are dreptate, ca dreptatea aceasta să i-o dea împrejurările.

Eu doresc ca oricine va avea, de acum înainte, o sarcină ca a lui, să știe să o îndeplinească așa cum a îndeplinit-o el și să lase de pe urma trecerii sale pe banca ministerială o amintire înaintea căreia să se poată închina, ca înaintea amintirii lui, toată lumea.

În dialog cu I. Răducanu¹ despre regulamentul Camerei

D-le Răducanu, noi avem mai mult decât atâta, avem sincera dorință de a lucra cinstit împreună cu aceia care vă considerați ca opoziție. Nu este nici un singur gând de a vă jigni. Se poate întâmpla uneori să nu vi se dea ceea ce doriți în momentul în care l-ați dorit. Dar cine își închipuie că de aici pleacă măcar cel mai slab răspuns al opoziției care ni se face, mai ales în presă, așa cum ni se face, nu știe nici puțința noastră de a iubi pe oamenii cumsecade, și nici puțința noastră de dispreț față de atmosfera care ni se face dincolo de marginile acestei Camere. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Răducanu: D-le președinte, ca încheiere, rog încă odată pe d. ministru al Industriei, să binevoiască să-mi pună la dispoziție datele pe care le-am cerut. Nu fac aci opoziție pentru opoziție...

D. profesor N. Iorga: Din nenorocire nu o faceți aici, se face afară.

NOTE

1. I. Răducanu se plânsese că nu e lăsat să vorbească în voie. N.I.: ”Să-mi dați voie, domnilor, eu cred că al doilea cuvânt a fost mai la sumar decât cel dintâi fiindcă întâia datorie a unui discurs la sumar este să fie sumar și al dumisale n-a fost”.

Răspunde lui Armand Călinescu, în legătură cu situația pensionarilor

D. Armand Călinescu: Am onoare a face următoarea comunicare d-lui președinte al Consiliului, în legătură cu jurnalul Consiliului de Miniștri privitor la calcularea indemnității de scumpete a pensionarilor. Aș rugă mai întâi pe d. președinte al Consiliului să fie încredințat...

D. profesor N. Iorga: Îmi dai voie o întrerupere? S-a atras atenția, adineaori, că mai este un scaun aici și că am săvârșit o greșeală tot atât de gravă ca și amânarea Camerei, prin aceea că nu am ocupat acest scaun. Foarte recunoscător față de persoanele care se ocupă de unde stau și cum stau aici, mă grăbesc să ocup acest loc ca să pot răspunde ca președinte al Consiliului. (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității. D. președinte ocupă primul scaun de pe banca ministerială*).

D. Armand Călinescu: În ce mă privește, d-le președinte al Consiliului, să-mi dați voie să mărturisesc că după părerea mea, oricare loc ați ocupa d-voastră pe acea bancă, este cel dintâi, după cum, din nenorocire, după aceeași părere a mea, oricare loc din celelalte locuri, este absent, oricine l-ar ocupa.

D. profesor N. Iorga: Doresc să-mi faceți totdeauna complimente care să nu se termine printr-o injurie față de colegii mei.

D-le președinte, onorată Adunare, chestiunea pensionarilor mi-a fost prezentată, în absența d-lui ministru de Finanțe, acum câteva săptămâni.

Trebuie să recunosc că pensionarii au avut atitudinea pe care trebuie să o aibă oameni care, în vremuri așa de grele, se cred jigniți în anumite drepturi ale lor și care, adresându-se guvernului țării, nu se adresează unui dușman, unui presupus dușman, și nu înțeleg care ar fi motivul pentru care o categorie de cetățeni așa de merituoși, așa de demni, nu numai de atenția, dar de toată simțirea noastră, ar trebui să fie nedreptățiți.

Le-am spus să nu primească nici un fel de sugestii care ar face dintr-înșii agenții nu știu cărei campanii de răsturnare, care mi se pare că în momentul de față nu ar avea nici un rost... (*zgomot, întreruperi pe băncile opoziției*)... aceasta este părerea mea și fiecare este liber să aibă altă părere...

D. M. Ghelmegeanu: Măcar atât!

D. profesor N. Iorga: Cel puțin acest drept îl am. Nu-mi puteți cere să fiu în felul de a gândi al d-voastră. D-voastră aveți interese pe care le respect, dar fără îndoială că nu eu le voi servi.

Și așa fiind, eu le-am dat sfaturi pe care ei le-au primit cu multă bunăvoință, și a rămas bineînțeles că nu se poate da nici un răspuns până la sosirea d-lui ministru de Finanțe.

Între timp, a avut loc un Consiliu de Miniștri; cu toții ne-am ocupat de această chestiune, cu aceeași dorință de a ajunge la un rezultat care să se potrivească și cu situația tezaurului și cu drepturile lor. D. ministru al Finanțelor se ocupă în acest moment de chestiune; dacă l-ați fi întrebat, v-ar fi răspuns cu mai multă competență decât mine, dar v-ar fi spus același lucru, că dacă s-a făcut vreo greșală de socoteală în trecut, nu trebuie să ne pripim, pentru ca în câteva ceasuri să aducem o soluțiune care, soluțiunea aceasta ar putea să cuprindă și ea greșeli. A greși odată, se poate, dar a greși de două ori, din pripă sau pentru a satisface anumite curente de opinie publică, este mai rău decât a fi greșit întâia oară.

Vom vedea, vom examina, d. ministru de Finanțe vă va da răspunsul, așa că la urmă veți vedea și d-voastră că nici în această materie, cum nici în altele, guvernul acesta nu a făcut altceva decât să se trudească pentru a pune de acord o situație teribilă cu drepturile pe care nu le-a ignorat niciodată (*Aplauze pe băncile majorității*).

În replică cu D.R. Ioanițescu, care spusese:

Țin să afirm că reorganizarea totală a pensiilor se impune, însă nu pe cale de jurnal al puterii executive, ci pe cale de lege unde, prin dezbateri largi, se va cântări situația fiecărei categorii și reducerile ce trebuiesc făcute. Din aceste cauze, d-le ministru al Finanțelor, noi credem că jurnalul d-voastră trebuie retras.

D. profesor N. Iorga: Care „noi”. D-ta ești unul singur acum! (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Eu sunt tot așa de unul singur, ca și d-voastră în guvern...

D. profesor N. Iorga: Nu se vede!

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Ministerul de Interne: D-nealui, poate să spună „noi”, fiindcă spunând „noi”, vorbește în numele pensionarilor! (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: O altă călcare de lege și o altă nedreptate o găsim noi, noi, d-le președinte al Consiliului, și n-ați găsit-o d-voastră când ați fixat minimul neatacabil la 2.000 lei.

D. profesor N. Iorga: Știți de ce n-am găsit-o noi? Fiindcă am căutat-o într-un singur loc. D-ta ai căutat în două locuri, în două județe, în Vlașca și Ilfov, de aceea ai găsit. Când cauți în două locuri, de multe ori găsești sau pierzi pe amândouă (*Ilaritate pe băncile! majoritășii*).

D. D. R. Ioanițescu: D-le prim-ministru, în această chestiune așa de importantă, care privește pensia de mizerie a martirilor, care și-au jertfit viața în serviciul Statului, nu se răspunde cu glume.

D. profesor N. Iorga: Sunt incorigibil!

D. D. R. Ioanițescu: Eu vă rog să nu întrebuițați aici umorul d-voastră (*zgomot*), atunci când este vorba de mutilarea pensiilor a 80.000 de funcționari. Și în afară de aceasta, chestiunea privește și pe alți 300.000 de pensionari și urmași ai pensionarilor grade inferioare, și mi se pare, d-le prim-ministru, că este a se pălmuși mizeria acestor oameni, atunci când se răspunde cum faceți d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Vezi cât de puțin ești accesibil la glume și cât de mult te fură rolul care îl joci la tribună? D-ta ești un om blând și la tribună devii feroce!

Răspunde la întrebarea lui Sergiu Leca despre pactul sovieto-polon care „poate îngreuna situația țării noastre”

D-le președinte, d-lor, mă grăbesc să dau același răspuns pe care l-am dat astăzi și presei. Parafarea nu prejudiciază, în ceea ce privește iscălirea de Polonia a pactului de neagresiune. Informațiunile pe care le-am primit chiar astăzi, și ele sunt cele mai sigure, mă pun în situațiunea de a afirma că nici în ceea ce privește Polonia, nici în ce privește Franța nu se va trece peste dreptul nostru de a avea un pact de neagresiune corespunzător cu ceea ce avem dreptul de a considera ca teritoriu intangibil al României (*Aplauze*).

D. Sergiu Leca: Mă declar foarte mulțumit cu răspunsul d-lui președinte al Consiliului. Cred însă, fără discuțiune, că semnarea acestui pact separat ne-a îngreunat nouă situațiunea.

D. profesor N. Iorga: Îmi pare rău că nu pot fi de aceeași părere, dar vă asigur că această parafare nu prejudiciază întru nimic interesele noastre (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 2 februarie 1932

Despre uciderea a șase tineri de către grănicerii de la Nistru

Răspunde lui I. Mirescu¹, care spusese:

Cu toate că este vorba de o crimă premeditată, autoritățile superioare și însuși guvernul nu au făcut nimic pentru a stabili adevărul și a pedepsi pe cei vinovați.

D. profesor N. Iorga: Nu este adevărat, nu este adevărat, îndată ce am fost sesizați, am trimis pe generalul grănicerilor și pe un magistrat respectabil, care ne-au înaintat un raport în care avem datoria să punem încrederea noastră (*Aplauze prelungite și îndelung repetate, strigăte de „bravo”*).

Pe cine vrei d-ta să-l însărcinezi cu ancheta aceasta, decât pe comandantul grănicerilor și pe un magistrat superior? (*Aplauze prelungite*).

Răspunde în aceeași problemă lui Mihai Ghelmegeanu

Ba nu, vă rog. Nu interpretați altfel ceea ce am spus. Când mi s-a spus de aici că guvernul a rămas indiferent, am răspuns: guvernul nu a rămas indiferent. Imediat a numit o comisiune de anchetă, compusă din persoanele care se impuneau. Dar d-voastră puteți să discutați cazul și acum, și joi, cum

vreți. Numai un lucru nu-l putem admite, cum nu-l admite însăși conștiința națională a acestei Adunări, să se facă din acest incident, discutabil în el însuși, un mijloc de a lovi în armată, care își riscă viața în fiecare moment la Nistru (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Flueraș: D-le președinte al Consiliului, protestăm împotriva formei în care ați pus d-voastră chestiunea (*Zgomot*).

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, eu propun un lucru: Atunci când cineva, ca d. deputat de colo, fără voia d-voastră, adresează vorbe care nu pot fi auzite de persoana căruia i se adresează, aceste vorbe să nu fie trecute la procesul-verbal al ședinței (*Protestări pe băncile partidului Social-Democrat*).

Da, da! Sau, atunci să le repete, ca să le putem auzi, și, dacă este de dat un răspuns, să se dea, iar dacă sunt de luat alte măsuri, să se ia. (*Aplauze pe băncile majorității, întreruperi, zgomot pe băncile Partidului Social Democrat*).

Nu mă sperii d-ta pe mine cu atitudini de acestea. Acestea merg aiurea, nu aci!

D. M. Ghelmegeanu: Este incontestabil, d-lor deputați, că guvernul și-a făcut datoria în sensul că, fiind sesizat, a ordonat ancheta prin organele care erau chemate s-o facă.

D. I. I. Mirescu: Înlăturând pe procurorul în drept... (*Zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Am două urechi, dar nu sunt amândouă de partea aceasta; am o ureche de partea aceasta și una de partea cealaltă. Prin urmare, să vorbească unul, iar nu doi deodată (*întreruperi*) sau trei (*Zgomot*).

D. M. Ghelmegeanu: Spuneam, d-lor deputați, că dacă administrația are dreptul să facă anchetele ei, nu este mai puțin adevărat că și Parlamentul are dreptul să-și exercite controlul.

D. profesor N. Iorga: Întreg.

D. M. Ghelmegeanu: ...asupra actelor administrației și asupra actelor guvernului.

Și de aceea, eu propun două lucruri: în primul rând, să rugăm guvernul de a dispune comunicarea dosarului pe care-l are la dispoziție în această chestiune.

D. profesor N. Iorga: Imediat.

D. M. Ghelmegeanu: ...Biroului Adunării. Noi vom lua cunoștință de aceste dosare și numai în cazul în care, fie din cunoștințele personale și informațiunile pe care putem să le avem, fie în urma constatărilor pe care le vom face cu ocaziunea cercetării acestor dosare, vom vedea că sunt unele lucruri nelămurite asupra cărora este nevoie de a se insista sau de a se face o nouă anchetă...

D. profesor N. Iorga: De acord.

D. M. Ghelmegeanu: Și atunci rog ca guvernul să recunoască că este dreptul Parlamentului de a cere această anchetă suplimentară...

D. profesor N. Iorga: De sigur.

D-le președinte, mulțumesc d-lui Ghelmegeanu pentru cuvântarea sa. La astfel de cuvântări, natural, se poate răspunde imediat, spre satisfacția tuturor. Dar nu poate răspunde cineva la cuvinte care răsar dintr-un colț al Adunării, și care nu se pot înțelege, la vociferări. Sistemul acesta este otrava unei Adunări, este lipsa completă de educație politică, care contribuie să creeze astfel de situațiuni.

D. I. Mirescu: Am luat școală de la d-voastră de pe timpul când erați în opoziție.

D. profesor N. Iorga: Admirați-l! Iată exemplul!

D-le Ghelmegeanu, dar îți închipui d-ta că eu, sau oricare din colegii mei, suntem organizatori de cine știe ce cursă? Avem noi nevoie ca în fiecare dimineață să ne spălăm cu sângele unora și al altora! Dar ce sunt monstruozițiile acestea?

D. Samuel Singer: Nimeni nu crede așa ceva. Am declarat că guvernul este nevinovat în toată această afacere.

D. profesor N. Iorga: Chestiunea aceasta se poate trata foarte liniștit. Cereți dosarul, dosarul se va aduce. Vă veți uita în dosar, veți găsi ceva de criticat în felul cum a fost făcută ancheta? Vom căuta să vă dăm tot ce este necesar ca posibilitate pentru a se verifica dacă dreptatea este de partea autorilor anchetei sau de partea persoanelor care ridică îndoială împotriva acestei anchete. Pierdem timpul degeaba cu o chestie care, în două minute, cu calm, se putea rezolva.

Prin urmare, veți avea tot ce doriți, veți trage toate consecințele care vi se vor impune și guvernul își va face și datoria sa de omenie, la care este obligat, și datoria sa de a apăra un corp căruia îi datorăm existența țării noastre, de insulte sprijinite pe bănuieli (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Din nou răspunde lui M. Ghelmegeanu

D-le președinte, d-lor deputați, nu există, după umila mea judecată, nici un fel de contradicere. Ce am zis eu? D. deputat Ghelmegeanu a întrebat dacă îi dăm dosarul. Eu din partea, mea, adică și din partea întregului guvern, sunt dispus totdeauna a da orice dosare. N-aș putea să le refuz; este cea mai elementară datorie a mea. Dar are o îndoială un deputat? După ce a cercetat un dosar, întreabă și vedem ce putem face pentru a-l scoate din îndoiala sa. Aceasta este ceea ce am răspuns eu. Apoi a vorbit d. subsecretar de Stat, și d. subsecretar de Stat a pus două întrebări: întrebarea dacă aceia care au trecut Nistrul au fost sau ba somați. Și, evident, din anchetă rezultă că au fost somați, și întrebarea dacă grănicerii au sau ba dreptul de a trage în cineva care nu se oprește. Evident, grănicerii au dreptul de a trage și când vom fi somați

noi și nu ne vom opri. Și atunci d-sa a spus că pentru dânsul chestiunea este terminată. Evident că d-sa, care cunoaște dosarul, și eu, care îl cunosc, socotim, în ceea ce privește legalitatea acțiunii grănicerilor, chestiunea încheiată. Oamenii trec Nistrul; nu este voie să treci Nistrul; te somează grănicerul și nu te oprești, trage grănicerul.

Și dacă sunt persoane care doresc să vadă amănunțele și amănunțele nu le satisfac, ne vor întreba și vom răspunde.

D-le Ghelmegeanu, d-ta ești un tânăr de mare talent, cum un tânăr de mare talent este și d. Ottescu. Un lucru să ști de la mine. Eu ar trebui să fiu cel din urmă prost din Țara Românească, ca să mă învăț d-ta după deget, așa cum ai încercat (*Applauze, ilaritate pe băncile majorității*).

NOTE

1. I.M. semnalase uciderea de către căpitanul de grăniceri Gagea a celor șase tineri; acesta își motivase gestul prin dojenirea de către superiori „asupra pazei insuficiente a graniței în sectorul său”.

În aceeași ședință, se discutase proiectul de lege a drumurilor, adus de ministrul Comunicațiilor, V. Vâlcovici. Pentru reabilitarea lor, ministrul avansase suma „astronomică” de 400 de miliarde de lei. N.I.: „Astronomie este aceasta dacă e astronomie, nu o faci sau decă este știință nu o înveți. Astronomia nu se învață ca toae matematicile. Un interpelator întrerupt de ministrul Vâlcovici mulțumește fiindcă așa se poate odihni. Aici se vede folosul întreruperilor mele, este un act de filantropie... trăiți numai din cauza aceasta; v-am salvat viața”.

G. Ghițescu citase un articol din legea de expropriere din 1864: „Drumurile mari constituie o șerbire asupra fondurilor unde se află”. N.I.: „Șerbire nu este acesta sensul. Este o traducere greșită a unui cuvânt franțuzesc. Șerbire înseamnă cu totul altceva. Dar așa este în legea care o citați. Se traducea rău pe vremea aceea”. G. Ghițescu: „O nouă mulțumire pentru lămurirea dată”. N.I.: „Vă rog, eu sunt o comoară... măcar atâta bine să fac”.

Sedința din 4 februarie 1932

Despre felul cum se desfășoară discuțiile în Cameră

Am urechi de auzit, și dacă vrei, pot să repet tot ceea ce ai spus d-ta¹.

D. Valer Pop, ministrul justiției: Asemenea am auzit și eu.

D. D. R. Ioanițescu: D-le prim-ministru, eu știu că d-voastră, chiar când scrieți, auziți și urmăriți pe oratori....

D. Gr. L. Trancu Iași: Și guvernați în același timp... (*ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: ...dar, vedeți, nu pe toți îi cheamă profesor Iorga, cu activitatea pe care o aveți și cu memoria pe care o aveți. Ne gândim tocmai la d. ministru al Justiției, încă crud pe banca ministerială.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, v-ași cere o favoare: să spuneți stenografilor că de câte ori mi se aruncă cuvinte neplăcute, fără nici un fel de rost, stenografii să nu le însemne. Nu sunt aci ca să fiu bombardat neconținut cu lucruri care nu se potrivesc nici cu locul meu, nici cu vârsta mea, nici cu rostul meu. Este într-adevăr peste orice măsură.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Avem un sistem: dictăm la stenografi.

D. profesor N. Iorga: Judecați d-voastră spiritul și rostul acestei noi glume. Judecați-o d-voastră și toată lumea care este aici în Cameră, fără deosebire de partide.

Voci de pe băncile majorității: Le considerăm ca neavenite.

D. profesor N. Iorga: Ar fii bine să facă și stenografii tot așa.

NOTE

1. În aceeași ședință D. Secărea semnalase că la 1 ianuarie, în biserica romano catolică din Simeria (jud. Hunedoara), corul format din funcționari ai CFR cântase imnul maghiar. N.I.: „Domnilor deputați, întrebarea dacă este îngăduit să se cânte un imn socotit ca iredentist în biserica romano catolică în Ardeal, a fost pusă acum câțiva ani când iarăși pe banca ministerială era colegul și prietenul meu Argetoianu. Să mi se dea voie ca răspunsul domnului Argetoianu să mi-l însușesc: Pot să cânte și în piața publică. Fiindcă țara aceasta s-a făcut în limitele ei de dreptate, cu o muzică de tunuri în serviciul dreptății pe care nici un fel de muzici de altă natură, în biserici puse în serviciul unor aspirațiuni nedrepte, nu o poate birui”.

Urmaseră sumedenie de alte comunicări și N.I., excedat, a exclamat: „Nu poate fi loc pentru atâtea comunicări. Suntem de două ceasuri aici. Nu facem altceva decât să ascultăm la comunicări. Suntem un institut de comunicări”.

La legea care reglementa raporturile între proprietari și chiriași

După ce D.R. Ioanițescu ceruse reducerea chiriei cu 20% pentru chiriașii care plăteau până la 50 000 lei și doreau să le păstreze în continuare.

Cu digresiuni despre alegeri

În câte luni? Și în ce stare a bugetului? Și cu ce moștenire?

D. D. R. Ioanițescu: Eu vă înțeleg, este singura scuză a d-voastră. Criza mare, starea de dezordine, starea mizerabilă din țară, iertați-mi expresia...

D. profesor N. Iorga: Este cum era scuza aceleia că nu a tras clopotele, fiindcă nu erau. Exact așa (*Protestări pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. D. R. Ioanițescu: Oricare guvern...

D. profesor N. Iorga: Să fabric monedă...

D. D. R. Ioanițescu: ... poate să se pună la adăpost cu acest argument ușor, au un guvern de tehnicieni presupus că are soluții pentru toate problemele. Guvernele de partid pot invoca această scuză, pentru că vin prin popularitate în alegeri libere, prin încrederea maselor (*protestări vehemente pe băncile majorității, întreruperi*). Guvernul de tehnicieni nu ați avut nici o altă rațiune să veniți la guvern.

D. profesor N. Iorga: Nu este așa. Regele are dreptul să numească ce miniștri vrea. Miniștrii se prezintă în alegeri înaintea țării și dacă, potrivit cu legea electorală și în orice tovrășie au majoritatea, nu pot fi considerați inferiori ca guvern unui alt guvern, purtat sus pe valurile unei popularități imaginare. Nu pot primi teoria... (*D. deputat I. Mihalache întrerupe*). *D. Mihalache* va explica.

D. I. Mihalache: D-le profesor, fără intenția de a intra acum în fondul acestei probleme...

D. profesor N. Iorga: Este mai bine.

D. I. Mihalache: .. pot să adaug o corectare, cu condițiunea ca alegerile să nu fie bazate pe violență și pe furt de urne (*Protestări pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Eu aștept și aș dori să nu mor înainte de a vedea alegeri ca acelea pe care le dorește d. Mihalache.

D. I. Mihalache: Eu cred, d-le profesor, că le-ați văzut sub guvernul nostru, în 1928.

D. profesor N. Iorga: Zău nu! (*Ilaritate*).

D. Armand Călinescu: Și chiar ați profitat de ele.

D. profesor N. Iorga: Iată de ce nu le-am văzut. Să-mi dați voie un cuvânt numai. Vă rog, nu vă temeți că vorbele mele pot să vă jignească. Eu mi-am făgăduit acum 8 luni de zile să mă port în așa fel încât să nu provoc nici o jignire. Dar iată ce vreau să spun. Evident că d-voastră sunteți mai populari decât mine - o spun foarte lămurit - dar orice popularitate se judecă și după motivele ei, iar faptul pe care vreau să vi-l aduc înainte arată că nu trebuie să mai vorbim de lucrul acesta.

Eu locuiesc într-o vale în care am făcut foarte mult bine. M-am prezentat la alegeri în vremea d-voastră. Nu am făgăduit nimic, mi-am impus totdeauna să nu făgăduiesc nimic. Am fost bătut în valea în care am făcut o

mulțime de bine și chiar de două ori. Odată, fiindcă s-a spus, pe vremea când eram cu toții împreună și am fost bătuți toți împreună (*ilaritate*), știți ce s-a spus? că venim cu monopolul alcoolului, că monopolul alcoolului înseamnă confiscarea livezilor și am fost bătut cu desăvârșire la o alegere în care a reușit un alt partid. Iar data ceastăaltă am fost bătut, iată pentru ce: Fiindcă mi s-a pus întrebarea: „D-ta construiești pentru țărani așezați la Dunăre locuințe?” Cum să construiesc locuințe?! De unde să le construiesc?! Și evident că alegătorii au votat pentru cine spunea că le construiește locuințe (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. N. Mișuțiu: Îmi dați voie să răspund d-lui Mihalache? D-le Mihalache, ați amintit că în 1928 au fost alegeri libere. Eu am fost candidat la 1928 pe lista d-lui profesor Iorga. Și astăzi port pe față roata cu care am fost înfierat în Sânnicolaul-Mare.

D. I. Mihalache: Dar nu din partea autorităților.

D. N. Mișuțiu: Este de ajuns. Vă puteți închipui d-voastră că după ce ați dat ordin ca jandarmii să fie trimiși acasă, eu am fost înfierat în sensul strict al cuvântului, încât și astăzi port stigmatul acesta pe față.

D. profesor N. Iorga: Eu îl rog pe d-nealui să nu fie așa de hotărât și iată de ce. Evident, aci sunt mai multe opoziții. Dar dintre ele, opoziția cea mai simpatcă mie este aceea cu care eu am colaborat (*Ilaritate*).

D. I. Mihalache: Dar atunci...

D. profesor N. Iorga: Cum, nici asta nu e bine? (*Ilaritate*).

D. I. Mihalache: Eu cred că este lucru serios, să se facă odată o distincțiune între abuzurile, poate firești, într-o societate cu gradul ei de educațiune politică și abuzurile făcute de autoritățile administrative, pe răspunderea guvernului. Este o mare deosebire între roata de pe obrazul d-lui deputat, pe care sunt convins că nu i-a aplicat-o nici un organ deținător de o fărâmă de putere în Stat, și bătaia prin voturile alegătorilor de care v-ați plâns d-voastră și bătaia cu ciomagul de care ne-am plâns noi, chiar sub d-voastră (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: D-le Mihalache, crezi d-ta că dacă ar fi să aleg între rămânerea aci, unde de 8 luni de zile este, te asigur, o grea suferință - nu feliicit pe oamenii care, având epiderma mai groasă decât mine, se găsesc bine în situația în care ne găsim noi - că dacă ar fi să aleg între rămânerea aci, pentru a îndura ce îndur în fiecare zi, pentru a îndura cel mai mare chin, acela de a nu putea ajuta țara, fiindcă nu sunt mijloace și nu sunt adeseori nici oameni cu care să pot ajuta țara, așa cum mă simt eu în stare s-o pot ajuta, cu alte mijloace și cu alți oameni, și a ajunge în opoziție și dacă pentru a rămânea aici mi s-ar cere să tratez țara cu ciomagul, crezi d-ta că noi suntem oameni dintre aceia care, pentru această glorioasă mizerie de serviciu, puțintel silit...

D. D. R. Ioanițescu: Comandat.

D. profesor N. Iorga:...comandat, acesta este cuvântul cel adevărat, pentru aceasta m-aș terfeli eu? Crezi d-ta că am dorit eu vreodată să fie cineva jignit, lovit sau împiedecat? Sau aveam a face cu o administrație pe care n-am numit-o eu? Și nu un prefect de câteva zile putea să schimbe administrația care a făcut cu noi, sub noi, ceea ce va face cu oricine, sub oricine, până ne va veni în minte un lucru: să nu ne mai atacăm niciodată, să nu ne mai jignim niciodată, și aceste câteva mii de oameni să ne dăm seama că suntem pe pragul prăpastiei, unde stă toată civilizația lumii în momentul de față, și pe frontul acesta să facem să înceteze, un an de zile măcar, toate luptele acestea care scad autoritatea în țară. Să nu ne mai acuzăm unii pe alții, să ajutăm pe nenorociții care sunt aici mai bine decât să contribuie cineva prin astfel de atacuri, care de multe ori nu sunt de natură a-i aduce aicea, să contribuie a crește încă lipsa de încredere în orice autoritate, prin care țările se prăbușesc (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. I. Mihalache: D-le prim-ministru...

D. profesor N. Iorga: Orice ați spune, d-le Mihalache, eu nu mai răspund. Vă rog, am crezut că pot fi convingător: nu vă pot convinge, este insuficiența mea.

D. I. Mihalache: D-le prim-ministru, nu cred că este unul care să nu simtă răspunderea greutăților de azi, mai ales dintre cei care au trecut pe acea bancă și care, prin urmare, să nu dorească o altfel de atmosferă și altfel de raporturi între partidele politice.

Dar, d-le prim-ministru, trebuie să înțeleagă toți cei care doresc altfel de raporturi, să înțeleagă odată pentru totdeauna că ele nu sunt posibile, atunci când puterea izvorăște din raptul voturilor și din asuprairea alegătorului...

D. profesor N. Iorga: Cuvintele sunt foarte grele, dar nu mă ating, fiindcă nu le merit.

D. I. Mihalache: ...și când d-voastră, cu situația d-voastră, ați făcut o campanie, calomniind...

D. profesor N. Iorga: Pe cine am calomniat eu?

D. I. Mihalache: Pe noi, predecesorii d-voastră, în frunte cu însuși președintele partidului nostru.

D. profesor N. Iorga: Eu am calomniat pe cineva?

D. I. Mihalache: Ar trebui să viu cu discursurile pe care le-ați ținut în timpul campaniei electorale și cu manifestele oficiale, afișate în localurile de vot, care înfățișau pe președintele nostru fugind cu pungi de bani în țări străine.

D. profesor N. Iorga: Vă rog să veniți cu dânsule. Eu voi veni cu presa d-voastră, cea mai îngrozitoare presă împotriva oricărui guvern și vom compara textele deoparte și de alta.

D. I. Mihalache: D-le prim-ministru, să-mi permiteți să vă mai citez un singur caz. Fusesem ministru de Interne până cu câteva săptămâni înainte și în timpul campaniei electorale am fost înconjurat de soldați. Două ore m-am luptat cu ei...

D. profesor N. Iorga: Cu cine?

D. I. Mihalache: Cu soldații de la o secție de votare care, în frunte cu comandantul lor, mă împiedicau să intru în local, în momentul când mi se furau voturile.

D. profesor N. Iorga: Eu i-am trimes?

D. Al. Lucian: Am fost arestați.

D. profesor N. Iorga: Ați găsit un prețios aliat.

D. I. Mihalache: Am intrat cu forța și cu scandal, încât președintele secției de votare mi-a făcut proces de ultragiu. Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap să vă fac pe d-voastră răspunzător. Se întâmplă că acest magistrat, care a fost înlăturat în curând din magistratură pentru alte motive, pentru că guvernul nu vroia să-l dezavueze și pentru atitudinea din alegeri, acest magistrat și cu locotenentul, care este dat în judecată pentru abuz de putere, au primit în chip excepțional, numai ei din toți magistrații și din toți ofițerii, felicitări și mulțumiri în scris din partea guvernului.

D. profesor N. Iorga: Din partea mea? Am felicitat eu pe cineva, fiindcă te-a maltratată pe d-ta? Dar ai venit d-ta să-mi spui lucrul acesta și nu am luat eu măsuri, ca d-ta să capeți satisfacție? Să nu pierdem vremea Camerei pentru motive de ambiție. D-le Mihalache, te asigur că un om tânăr ca d-ta înaintea mea nu se scade întru nimic atunci când zice: „da, d-le, recunosc că d-ta ai dreptate” și ne-om judeca noi pentru alte lucruri, pe care le-om putea dovedi, iar nu pentru lucruri de acestea a căror valoare o apreciază toată Camera și conștiința d-voastră, în primul rând?

Cu d-ta este mai ușor, căci ești tânăr, dar la vârsta mea, cum să mă deprind? Ți-am spus de la început. Sunt iremediabil pierdut.

D. I. Mihalache: Dar trebuie să ne deprindem odată că este cineva care poartă răspunderea abuzurilor administrative: ori ministrul de Interne, ori primul-ministru. Și atunci când funcționarii care abuzează sunt felicități, cine răspunde? fiindcă aci este obârșia anarhiei de sus: toți abuzează și nimeni nu răspunde (Aplauze prelungite).

D. profesor N. Iorga: Răspunde cine face, fiindcă altfel ar trebui să spună cineva că răspunderea crimelor este a ministrului Justiției, fiindcă nu a putut să găsească pe vinovați.

Victor Duculescu observase că sunt unele contracte de închiriere cu Statul dezavantajoase, cum e cazul palatului Cantacuzino

Pentru că se interesează d. Mirescu de palatul Cantacuzino, voi spune că util pentru mine nu este. Pentru mine, care sunt om simplu, primesc acasă la mine. Dar rămâne de văzut dacă se poate denunța contractul. Pe lângă aceasta, aş avea părere de rău dacă succesorul meu, un om deprins cu mai mult huzur și având nevoie de tot felul de aurării pe pereți, s-ar găsi în împrejurările în care mă mulțumesc eu. Eu însă nu vreau să prejudec asupra succesorului (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanișescu: Nu ne gândim la succesori, dar fiți drept și recunoașteți că nu este scump palatul Cantacuzino pentru un milion, când i se poate da o destinațiune. D-voastră sunteți onest,...

D. profesor N. Iorga: Eram onest până în luna aprilie, pe urmă m-am îndulcit la șperțuri. Întrebați presa d-voastră.

D. D. R. Ioanișescu: Eu vă întreb, nu este cea mai redusă chirie pentru cel mai mare palat pe care îl are Bucureștiul?

D. profesor N. Iorga: Eu mă simt redus în simplitatea mea, față de măreția palatului.

D. Al. Otetelișanu: De ce nu a rămas președinția la Ministerul de Interne? D-le prim-ministru, există un local care este proprietatea Statului, fostul palat Crețulescu, care putea foarte bine să fie utilizat, care mi se pare că a și fost utilizat în acest scop.

D. profesor N. Iorga: Pe acela îl apăr contra tuturor opozițiilor, fiindcă am luat din pivnițele Universității elemente de mândrie ale artei noastre și am făcut acolo un muzeu pe care nu-l știe nimeni. Dacă ziarele, care își fac o specialitate în serviciul unora din d-voastră să denunțe păcatele mele din fiecare zi, ar intra acolo și ar intra și în casa Macca, și ar intra și pe bulevardul Dacia, ar vedea muzeele pe care le fac eu, ar face nu știu câte mătăanii pe prag.

D. Al. Otetelișanu: Vă mulțumim, d-le prim-ministru, pentru opera de cultură pe care o faceți d-voastră și pentru modul în care o faceți. Însă, d-le prim-ministru, dacă există un local care este în proprietatea Statului și unde ar putea foarte bine să funcționeze o instituțiune, nu înțeleg de ce să mai luăm cu chirie alte localuri?

D. Gr. L. Trancu Iași: Ați luat acum pentru secretariatul presei un local.

D. profesor N. Iorga: Mă rog, nu. Subsecretariatul presei, așa cum l-am moștenit și așa cum nu se poate schimba, nu l-am ținut lângă mine, tocmai fiindcă nu se putea schimba. Nu am nimic a face cu subsecretariatul presei, care este una din glorioasele moșteniri de care nu ne putem desface. În ce privește palatul Cantacuzino, un Cincinnatus l-a luat și un luxos profesor nu se simte bine într-însul. Pe mine mă ofuscă (*Ilaritate, aplauze*).

D. Victor Duculescu, raportor: Dacă socotiți că palatul Cantacuzino nu este util...

D. profesor N. Iorga: Pe mine mă ofuscă...

M. Negură ceruse ca principiile legii de închiriere a imobilelor urbane să se extindă „și asupra arendărilor terenurilor rurale”

Noi nu suntem insensibili la ceea ce mișcă inima oratorului; ne dăm și noi seama că impreviziunea care a prezidat la alcătuirea acestor contracte are rezultate foarte grele, foarte triste și pentru țărani. Dar d-voastră înțelegeți bine că nu se putea, sau mai bine zis la sfârșitul unei discuțiuni să se dea unei legi o altă bază decât aceea de la început.

Pe lângă aceasta, vedeți, legile au și un caracter special. Noi suntem maltratați uneori cu termenul de specialiști. Oamenii care au puțin spirit se servesc totdeauna de cuvinte, lozinci, iau ceva în gură și o tot duc așa înainte.

Dar este și ceva de specialitate în fiecare acțiune și cred că și d-l Negură recunoaște că nu am putea să răpim ministrului Agriculturii dreptul de a fi consultat în ce privește legile noastre, desigur nepregătite.

Vedeți, pe deoparte d-voastră spuneți că venim cu legi nepregătite și pe de altă parte ne cereți în ultimul moment să schimbăm întreg caracterul unei legi (*D. deputat M. Negură întrerupe*).

Dați-mi voie, isprăvesc imediat. S-a pus aici un principiu, sau dacă voiți, s-a înnoit un principiu, fiindcă și pe vremea răposatului Mârzescu, desigur, a fost vorba de impreviziune, însă nu s-au tras consecințele acestui principiu. Principiul a fost pus din nou aci. S-a câștigat unanimitatea părerilor care puteau fi prezentate în această Cameră. Se va merge mai departe, pe baza acestei unanimități. În ceea ce privește principiul, va trebui ca această chestiune să fie adusă în Consiliul de Miniștri. Va fi de față ministrul Agriculturii: își va da părerea. În loc să venim cu un adaos, care are aerul că este impus, se va veni ca o consecință firească a felului nostru de a gândi și în condițiunile acelea de seriozitate pe care trebuie să le aibă orice legiferare (*Aplauze pe băncile majorității*).

La interpelarea lui P. Cazacu despre crearea a două posturi „de excelență pentru Basarabia”, ceea ce făcuse „atmosferă”

Domnule președinte și onorată Cameră, eu nu guvernez după atmosferă. Dacă ar fi să guvernez după atmosferă, ar trebui să-mi dea cineva mijloacele de a cerceta aceste atmosfere. Sunt atmosfere și atmosfere. Fiecare vine cu atmosfera interesului lui, așa încât, vă rog, când este vorba de atmosferă, nu mi se poate cere nici un răspuns precis. Eu judec potrivit cu ceea ce îmi cere o parte din țară; cu oamenii care-mi sunt la îndemână, cu acești oameni, natural, trebuie să-i văd puțin în legătură și cu mine. Iar în privința cheltuielii, nu este nici o atmosferă.

D. dr. P. Cazacu: Constat cu adânc regret că domnul prim ministru nu a răspuns la nici una din întrebări, din cele șase pe care i le-am pus.

D. profesor N. Iorga: Cum să aud două de acasă, două pe drum, una aici și una când m-am așezat? (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate*)

D. dr. P. Cazacu: Atunci îmi dați voie, domnule prim ministru, să aștept la termenul convenit răspunsul complet pentru acestea?

D. profesor N. Iorga: Luați-o de la cap (*aplauze, ilaritate pe băncile majorității*).

Ședința din 5 februarie 1932

Răspunde cererii lui Florea Zaharia de a i se pune la dispoziție dosarele privind împrumutul de o sută de milioane de lei contractat de CAM la Paris

Am de observat atâta lucru că onorata prezidenție n-are dublul dosarelor pe care le puteți cere la Ministerul de Finanțe. Ce credeți d-voastră, că are onorata prezidenție un fel de imensă arhivă, care adună tot ceea ce se găsește la onoratele ministere? Eu mă onorez să prezint onoratului domn Zaharia toate dosarele privitoare la o afacere, care desigur că trebuie să fie foarte onorabilă¹ (*Ilaritate pe băncile majorității*).

NOTE

1. F.Z. îl învinovățise că nu a avut cunoștința de unele acte. N.I.: „Confundați cunoștințele pe care le am despre o opoziție care nu este un vulgar împrumut, cu prezența unor acte care nu-și au locul la Președinție”.

Ședința din 6 februarie 1932

**Dialog cu Pamfil Șeicaru despre
„decorarea picturală a bisericilor noastre”**

D. Pamfil Șeicaru: Cum înțelege d. N. Iorga să apere tradiția de artă a bisericii noastre, pregătind o nobilă moștenire de artă urmașilor?

D. dr. P.T. Topa, vice-președinte: Domnul președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Domnule președinte și onorată Adunare, Comisiunea Monumentelor Istorice dă unor pictori, despre care crede că poate fi sigură, sarcina de a zugrăvi bisericile.

Ca președinte al acestei comisii pot să vă asigur...

D. Pamfil Șeicaru: Bisericile cele noi

D. profesor N. Iorga: Da, și cele noi. Tot o comisiunea este păstrătoarea stilului și s-au adresat unii, pe care i-am respins, alții, pe care i-am încercat și i-am primit. Dar, vedeți d-voastre, și comisiile, ca și organele administrative, nu pot face nimic fără concursul societății.

O societate bună dreghe comisiile și organele administrative rele și o societate slabă strică tot ce e bun în intențiile comisiilor speciale și a organelor de guvern.

Ierarhii bisericii noastre, care au o mulțime de calități, dar care nu totdeauna au și pregătirea artistică trebuitoare, îngăduie adesea orice fel de zugrăveli într-o biserică.

Tot felul de profesori de desen, fără nici un fel de pregătire, sunt lăsați să întindă pe pereți vreo 10 tablouri mari, cu alte cuvinte ceea ce cer de la elevii lor în clasă, pun pe urmă pe zidurile bisericilor. Este fără îndoială o situațiune deplorabilă. În afară de aceștia, sunt binefăcătorii bisericilor, sunt comitetele care n-au nici un fel de pricepere și nu numai atât: să nu aibă cineva pricepere, acesta este un lucru care se întâmplă; fiecare dintre noi e lipsit de pricepere în anumite domenii, suntem foarte bucuroși când știm ceva. Dar nenorocirea este că trăim într-o țară în care oricine crede că știe orice și, prin urmare, nu întrebă niciodată.

Acum, care sunt mijloacele? Mijloacele sunt să rugăm cu orice prilej pe șefii bisericii noastre să lase celor care știu sarcina de a alege decorarea bisericilor; să rugăm presa, căreia aparțineți, ca de câte ori se întâmplă câte un act de sălbătecie estetică, să-l denunțe și să cautăm, printr-o colaborare a tuturor, a face să înceteze acest trist capitol de decădere a unei arte care odinioară a fost gloria noastră (*aplauze pe băncile majorității*); adică pe vremea când cine avea răspunderea își dădea seama de dânsa, și cine nu avea puțința, renunța la urâta sarcină de a strica lăcașurile de închinare unde lumea vine cu sufletul întreg și nu trebuie să se găsească în mijlocul unor caricaturi deplorabile, capabile de a strica orice sentiment religios (*aplauze pe băncile majorității*).

D. Pamfil Șeicaru: ...Pictura bisericii noastre ortodoxe este o pictură bizantină, nu este pictura Renașterii italiene, care e o pictură profană din punctul de vedere al sensibilității noastre religioase... Mai ales în domeniul picturii bizantine se cere, pe lângă o anumită sensibilitate străbătută de o

emoție religioasă și o îndelungată pregătire. Sunt anumite norme în zugrăvitul bisericilor. Așa că dvs., dincolo de îndemnul și apelul dvs. la bunăvoință, vă cer să faceți actul de autoritate..., mă adresez dvs. fiindcă sunteți și președintele Comisiunii Monumentelor Istorice și vă cer ca nu cu îndemnuri să remediați răul, ci cu acte de autoritate. Numai astfel veți lăsa generațiilor viitoare monumente adevărate de artă religioasă.

D. profesor N. Iorga: Eu aș propune ceva și anume, să comunicăm tuturor ierarhilor lista tuturor pictorilor autorizați să zugrăvească biserici și să le punem în vedere că, în caz contrariu, vom fi siliți să acționăm în judecată pe cei care trec peste hotărârile comisiei.

Răspunde deputatului Al. Lucian în legătură cu interzicerea adunărilor Partidului Social Democrat

Îmi dați voie să vă răspund.

Nici o hotărâre, care să oprească astfel de întruniri nu a fost luată în Consiliul de Miniștri. Este o greșeală a autorităților administrative. Sunteți un partid ca oricare altul și aveți dreptul, pe răspunderea d-voastră, să țineți astfel de adunări (*aplauze pe băncile majorității. D. deputat Roznovan întrerupe*)... D-ta strigi de acolo. Ia să schimbăm locul. Te poftesc pe d-ta aci și mă duc eu unde ești d-ta, să vezi dacă se aude ceva.

D. Teodor Roznovan: Prefecții județelor interzic întrunirile în baza unui ordin pe care l-au primit din partea autorităților de aici.

D. profesor N. Iorga: Din partea cui, d-le?

D. Al. Lucian: Din partea Ministerului de Interne.

D. profesor N. Iorga: L-ai văzut d-ta ordinul?

D. Al. Lucian: Îl am în mână.

D. profesor N. Iorga: Dacă este vorba de o hotărâre a prefectului, i se va face observație; dacă este vorba de o hotărâre de la minister, nu poate fi decât o greșeală. Arătați-mi d-voastră hotărârea aceasta și eu voi interveni pentru ca greșeala să fie înlăturată. Dar d-voastră știți foarte bine că noi am oprit, în luna lui noemvrie, numai întrunirile convocate de oameni fără nici un fel de simț de răspundere - sunt tot felul de șarlatani care exploatează problemele acestea actuale - și ne-am gândit numai la dâșii când am spus că numai partidele politice, doar a fost afișat în toată țara, au drept oricând a ține întrunirile lor. Dar eu știu ce dorești d-ta, dorești numai decât să spun: „ba da, noi am oprit întrunirile Partidului Social Democrat”.

Voci de pe băncile Partidului Social Democrat: Nu, nu.

D. profesor N. Iorga: Atunci de ce, dacă îți spun că nu a fost oprită cu știința Consiliului de miniștri și potrivit cu circulara noastră nici o întrunire, de ce nu mă lași să cercetez și să îndemn pe prefecți să nu mai facă?

D. Al. Lucian: D-le prim-ministru, prefectura județului Someș, cu nr. 127, mi-a comunicat, după ce aprobase o întrunire a mea la Dej, că în urma hotărârii d-lui ministru de Interne ad-interim, oprește această întrunire.

D. profesor N. Iorga: Habar n-am. Nu poate să fie decât o greșeală de birou. Am discutat chestiunea în Consiliul de miniștri și ne ținem la punctul de vedere că orice partid are dreptul de a ține întrunirile sale. Prefectul de Someș o fi făcut vreo greșeală. Cine știe ce o fi înțeles.

Al.L. insistase să afle în temeiul cărui act s-au oprit adunările partidului său în întreaga țară

D-le deputat, uite, să-ți spun: când va mai fi oprită o întrunire a Partidului Social Democrat, să mă înștiințați pe mine și vin acolo și mă ofer și ca președinte! (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Lucian: D-le președinte al Consiliului, mie îmi este indiferent cine este la locul acela și la cine mă adresez, dar nu știu până când veți fi acolo...

D. profesor N. Iorga: Refuzați? (*Ilaritate*).

D. Al. Lucian: În orice caz, aș dori, d-le prim-ministru, ca aceste întruniri, fără telegrame, să fie lăsate libere, căci așa este legea și Constituția.

D. profesor N. Iorga: Sigur!¹

NOTE

1. Haralamb Vasiliu precizase că și adunările Ligii Apărării Național Creștine fuseseă interzise. N.l.: „Desigur că aveți dreptul să vă țineți întrunirile dvs. Nu le-am oprit niciodată. Dumnealui zice că pătrându-se ordinea. Dar aceasta este bine înțeles pentru toată lumea”.

Răspunde la o interpelare a preotului D. Manu privitoare „la situațiunea de plâns a preoțimii române”

Dacă ar fi urgența plăților, nu ar mai fi nici un fel de urgență aici.

D. D. Manu (preot): Fac apel la d. prim-ministru să se admită urgența.

D. profesor N. Iorga: Se pot da toate urgențele din lume; nu veți afla altceva decât bunăvoința noastră și sărăcia tezaurului.

D. D. Manu: Sărăcia tezaurului, d-le prim-ministru. Sărăcia este una. Dar atunci când eu văd că preoțimea română...

D. profesor N. Iorga: Cauza este una, efectul este altul. Cum vrei să ai efectul, dacă nu ai cauza?

D. Al. Lucian: Dar, d-le Manu, ce deosebire este între un preot și un alt slujbaș?

D. D. Manu: Este deosebirea că un preot face 8 ani de zile școală și apoi academie și are, și după d-voastră, un rol mai important în societate.

D. profesor N. Iorga: Pe părintele Manu îl aleg alegătorii ca să nu moară de foame în opoziție¹ (*Ilaritate pe băncile majorității*).

NOTE

1. D.Manu argumentase astfel: „eu nu vreau să arăt acum rostul bisericii naționale în sânul Statului român; dar veți fi de acord cu mine ca să subliniați că un preot nu poate fi plătit cu un salariu mai mic ca un măturător, nu din București ci din Gherla.

Această situație cred că nu poate să dăinuiască și de aceea, pentru a putea dezvolta această interpelare, vă rog să admiteți extrema urgență pentru dezvoltarea ei, pentru ca onorata Cameră să fie pe deplin lămurită asupra felului cum este tratată preoțimea din punct de vedere al salarizării”.

Adunarea n-a încuviințat urgența.

Despre salvarea unor case cu valoare istorică la Vălenii de Munte

D-lor deputați, fiindcă d-voastră bănuiți tot felul de lucruri, iată despre ce este vorba.

Este vorba de o casă istorică, rămasă acolo, pe care niște negustori vroiau să o cumpere pentru a face o prăvălie de concurență. Și îndată ce au cumpărat-o, au și trimis să o dărâme. O casă, pe care de ani întregi o urmăresc, pentru a face dintr-însa o școală de zugrăvi, noaptea au trimis oameni să o dărâme, unul din acele excese de vandalism, care dezonoare țara. Atunci primăria s-a oferit să o cumpere cu prețul enorm cu care o cumpăraseră neguțătorii, 800.000 lei, numai să nu dispară această frumoasă casă.

Evident că negustorii au intentat proces. Cum Codul nostru are multe ulițe și ulicioare, s-a găsit și aici că prin comisiunile interimare nu se pot îndeplini anumite roluri. Prin urmare, este vorba ca d-voastră să permiteți, excepțional, comunei de acolo să salveze cea mai frumoasă dintre casele încă

în ruină de pe Valea Teleajenului, în ciuda personajelor care nu înțeleg nimic și care nu au nici un sentiment față de trecutul localității în care se găsesc (*Aplauze*).

D. Eduard Mirto: Domnule profesor, nu avem nimic de obiectat față de motivele xpuse de dvs., dar vă rugăm să recunoașteți că era nevoie de aceste argumente la expunerea de motive a proiectului de lege, pentru ca să cunoaștem adevărata cauză.

În ce privește ulițele Codurilor noastre, este adevărat că sunt multe; dar trebuie neapărat oameni care să știe să meargă pe ele (*ilaritate*). Dacă sunt din aceia care se rătăcesc, de foarte multe ori o să găsească că legile noastre sunt foarte imperfecte.

D. profesor N. Iorga: Nu, sunt acolo jurisconsulți așa de mari, dar, în ce privește suma de răscumpărare, pe care comuna nu o va putea plăti, o să o dau de la Președinția Consiliului, în loc să o împart în favoruri personale¹.

NOTE

1. În aceeași ședință, I. Costinescu observase că la bugetul „mizerabil” al țării, politicianii noștri, când merg în străinătate, cel dintâi lucru, li se oferă un banchet. N.I.: „Mie nu mi s-a dat niciodată, așa încât voi reclama”. I.C. a continuat spunând că un român s-a dus în Anglia și a declarat că România va face atâtea comenzi acolo încât le va dispărea șomajul. N.I.: „Dacă atâtea costă un banchet, nu mai fac nici o reclamațiune”. Adunarea a întrebat cine era personajul dar I.C. a refuzat să-l dezvăluie. N.I.: „Este încă un mister ca acela al francmasonilor”.

La o intervenție a lui Ion Costinescu despre starea proastă a drumurilor¹

D-le Costinescu, eu merg de câteva ori pe săptămână pe drumul acela; nu vine de acolo. Este făcută prost șoseaua. A înghețat și s-a dezghețat. Acolo unde a fost gheață și după câtăva vreme s-a dezghețat, s-a stricat. Nu fac oamenii foc pe șosea, au atâtea bun simț. Fac pe margine.

D. dr. I. Costinescu: Și pe șosea.

D. profesor N. Iorga: Foarte rar, n-am văzut niciodată (*Întreruperi*).

NOTE

1. I.C. spusese că pe șoseaua București – Ploiești e „căruță după căruță, cu cai, cu boi, cu încărcături care mai totdeauna trec de 1000 de kg și cu obezi de trei cm”. N.I.: Și căruțele în automobile”. Apoi I.C. evocase drumurile suedeze.

N.I.: „La ei îngheață în octombrie și ține până în mai, de aceea nu se strică”.
I.C. i-a amintit pe cei doi prefecti de Neamț, Gh. Roznovanu și Nicu Albu:
„niciodată acești oameni nu și-au mâncat nasul unul altuia”. N.I.: „Vă rog, îmi iau angajamentul să nu vi-l mănânc, numai să nu mi-l mâncați pe al meu”. În fine, I.C. a cerut să se facă poduri, chiar de lemn, „din sănătosul nostru lemn”.
N.I.: „Vechiul pod de la Suceava și podul de la Pădurea Dracului din Ardeal sunt făcute din lemn care durează de 200 de ani”.

Ședința din 8 februarie 1932

Despre interzicerea unor adunări de partid

Revizorul de la Dej a făcut o prostie. Niciodată nu am autorizat pe nici un revizor să stea braț la braț cu jandarmul¹ și să se ocupe de lucruri care nu sunt de nasul lui. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Turtureanu: Atunci aplicați sancțiunile... (*întreruperi*).

D. profesor N. Iorga: Nu se aude. Țipă d-nealor, vorbești d-ta, și eu de aci nu înțeleg nimic.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. deputat Goiceanu are cuvântul.

D. G. Ștefănescu-Goiceanu: D-le președinte, d-lor deputați, nici nu puteam să ne așteptăm noi la un alt răspuns de la d. prim-ministru, decât acela pe care ni l-a dat acum. Dar ceea ce interesează este când se constată o abatere, să se aplice sancțiunile.

D. profesor N. Iorga: Vom face o observație foarte severă revizorului care se amestecă în lucruri care nu sunt în căderea lui.

Revizorul nu are chemarea să facă pe judecătorul, el nu este for de judecat. Dacă este informat că un învățător face ce nu se potrivește, trebuie să facă o adresă la minister. Este un fel de descentralizare fără nici un fel de rost, care a făcut din fiecare subrevizor, așa cum i-am moștenit, un fel de atotputernic tiran peste un număr oarecare de învățători (*aplauze pe băncile majorității*). Dar el este un organ de informație față de minister și organ de executare a ordinelor care vin de la minister (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. G. Ștefănescu-Goiceanu: D-le președinte și onorată Cameră... (*întreruperi pe băncile majorității*).

D. G. Iorga: Nu sunteți mulțumit cu răspunsul?

D. G. Ștefănescu-Goiceanu: ...Dar ce este asta, când noi venim și punem și suflet și convingere într-o operă care trebuie să fie capitală pentru acțiunea d-voastră de acum, prietenii noștri să fie terorizați de animale, cum este prefectul de la Olt? Este posibil oare aceasta?

D. profesor N. Iorga: Mă voi adresa la un zoolog ca să aflu cărei categorii aparține animalul acesta, ca să-i cunosc tratamentul (*ilaritate*).

D. G. Ștefănescu-Goiceanu: D-le prim-ministru, eu am făcut școala politică...

D. profesor N. Iorga: La mine.

D. G. Ștefănescu-Goiceanu: ...la d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Să știi că partidul era mic dar nu era nici un animal într-însul (*Ilaritate*).

D. G. Ștefănescu-Goiceanu: Este adevărat că atunci când eram eu în partidul d-voastră nu era nici un animal, dar văd că vă serviți de animale acum când guvernați (*Întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Dacă ar fi prefecți politici, ai putea să-i trimiți unde vrei d-ta: la herghelie, la staul și așa mai departe. Dar prefecții aceștia nu sunt politici. Sunt, cum s-a întâmplat, unii care au mai mult *usage du monde*, alții mai puțin. Și pe acesta de care îmi vorbiți îl vom transforma, întrucât este cu puțință (*Aplauze, ilaritate pe băncile majorității*).

D. G. Ștefănescu-Goiceanu: D-le președinte al Consiliului, d-voastră faceți ce vreți, dar asemenea metode nu mai pot dăinui.

D. profesor N. Iorga: Sigur că sunt rele.

NOTE

1. I. Modreanu spusese că la această operație au participat și învățători.

Despre felul cm se pot documenta deputații spre a face o interpelare¹. În dialog cu Al. Otetelișanu

D-le Otetelișanu, dați-mi voie. Eu sunt vinovat: cred că atunci când aste vorba de onoarea unor ofițeri, nu se poate amâna răspunsul până în momentul când interpelarea se dezvoltă (*Aplauze pe băncile majorității*). Nu înțeleg să stea sub acuzațiuni săptămâni de zile.

D. Al. Otetelișanu: Sunt de perfect acord...

D. C. Xenii: Dați-mi voie, d-le prim-ministru, d-voastră n-ați avut aceeași teorie alaltăieri, când un deputat a ridicat acuzațiuni contra miniștrilor basarabeni, cu acte și fotografii, și n-ați răspuns (*Întreruperi pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Atunci era vorba de oameni politici, și omul politic este silit să înghită orice, pe când militarul nu. Și în al doilea rând,

fiindcă în ce privește acuzațiunile care s-au aruncat aci de la tribună, am eu informațiunea mea îndestulătoare ca să nu mă emoționez (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Xenii: Dar sunteți datori să răspundeți.

D. profesor N. Iorga: Nu sunt sensibil.

În continuare²:

Cum se poate spune că o parte din armată este necurată, fără dovezi? Trebuie spus anume cine este curat și cine necurat. Altfel se alarmează opinia publică. Când se spune că la Ministerul Armatei este o bandă de jefuitori, toți pot să se creadă jigniți în onoarea lor (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru, vă asigur că în armată, ca și în toate instituțiunile, sunt foarte puține acele elemente care o compromit.

D. profesor N. Iorga: Numiți-le și dovediți-le.

NOTE

1. La începutul discuției, E. Mirto îi vorbise de rău pe cei zece avocați ai Ministerului Armatei. N.I.: „Mă gândeam și eu să mă fac avocat, pentru că este o meserie destul de bună, dar dacă sunt așa avocați, renunț!”
2. Al.O. spusese că există la Ministerul Armatei o discriminare în ceea ce privește dreptul de a încheia contracte: ordonatorii primari merg până la suma de 200 000 lei, secretarul general, până la un milion și ministrul titular își asumă tot ce depășește această sumă. Al.O. aprecia că „este un interes major ca nu cumva un funcționar mai mic să poată să încheie contracte de sume mai mari”.

Despre alegerile eparhiale din Argeș

D-le președinte și onorată Adunare, în alegerile din februarie¹, părinții episcopi ar trebui să se amestece cu un singur scop: să sfătuiască pe creștini să dea voturi creștine, fără nici un fel de amestec în aceste despărțituri dintre noi, pe care noi le vedem mai mici, dar pe care oamenii, la o oarecare depărtare, le cred esențiale.

Părintele episcop de Argeș este un om cu calități administrative și economice cunoscute. Dar se pare că, în ceea ce privește dreptul pe care îl are și dreptul la care nu poate pretinde, nu este îndestul de lămurit. Părintele episcop nu are a schimba obiceiul de până acum și nu are să introducă

sistemul inchiuzitor de a sili pe fiecare să vădească ceea ce trebuie să rămână ca un act duhovnicesc, în fundul conștiinței sale (*Aplauze pe băncile majorității*).

Prin urmare, părintele Nichita va primi chiar astăzi, de la mine, o telegramă în acest cuprins: „Uzând de dreptul meu, vă comunic că se va vota la alegerile eparhiale ca și până acum, prin buletine” (*Aplauze pe băncile majorității și Partidului Național Țărănesc*). Iar, în ceea ce privește preoții care uită biserica, pentru a se gândi numai la tarabă, trebuie să ne înțelegem cu toții pentru a-i sili să revină la singura misiune pe care o au în societate (*Vii aplauze, strigăte de „bravo” pe băncile majorității*).

NOTE

1. Totul pornise de la o comunicare a lui Armand Călinescu: episcopul dăduse două circulare succesive, în prima cerea vot nominal, într-a doua solicita vot secret.

Despre despăgubirile convenite în urma exproprierii unor păduri pentru aplicarea reformei agrare în Basarabia

D-le președinte și onorată Adunare, a fost vorba numai într-un moment de anumite reclamații, venind de la străini. Cu privire la reclamațiile acestea nu s-a luat nici o hotărâre definitivă.

Dacă este vorba de reclamații venind din afară, în adevăr au venit astfel de reclamații. În Consiliul de Miniștri ele au fost luate în cercetare, fără să se fi ajuns la vreo hotărâre.

Cred și eu că banii țării trebuiesc economisiți, întrucât nu se poate altfel, în momente așa de grele, când nici pe funcționari nu-i putem plăti (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Inculeț: D-le prim-ministru, dacă îmi permiteți, după cum am înțeles eu declarația d-voastră rezultă că guvernul nu mai înțelege să revizuiască această chestiune.

D. profesor N. Iorga: Niciodată nu s-a pus această chestiune de principiu și n-am avut de luat nici o hotărâre (*Aplauze pe băncile majorității*).

Din nou despre cumpărarea unei case cu valoare istorică la Vălenii de Munte

Nu știți despre ce este vorba. Nu este vorba ca primăria să cheltuiască bani; este vorba de suma de 800.000 de lei, pe care o dă Președinția Consiliului de Miniștri, ca să nu se dărâme o casă, cu caracter istoric, în locul căreia era să se facă o prăvălie. Primăria nu cheltuiește nici un ban.

D. I. I. Mirescu: Dacă acesta este scopul urmărit, atunci este altceva.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: Discuțiunea generală este deschisă.
D. deputat Constantinescu-Bordeni are cuvântul.

D. N. Constantinescu-Bordeni: D-le președinte, d-lor deputați, proiectul de lege nu s-a distribuit până acum, pentru ca noi să ne putem da seama de importanța lui. Acest proiect de lege lovește în anumite principii generale și face o excepție cu totul inexplicabilă cu toate că Vălenii de Munte, frumoasa reședință...

D. profesor N. Iorga: Nu are a face, nu intră în discuție.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Dar textul legii e cu totul incomplet. Dacă d-voastră aveți un scop frumos...

D. N. Bosnief-Paraschivescu: Dar vi s-a explicat.

D. N. Constantinescu-Bordeni: D-ta poți să votezi un asemenea proiect de lege, fără să-l fi citit?

D. N. Bosnief-Paraschivescu: Votez, fiindcă ne-a dat explicații d. prim-ministru.

D. N. Constantinescu-Bordeni: D. prim-ministru spune următoarele: orașul Vălenii de Munte are nevoie să cumpere o casă. Dacă nu mă înșel, fiindcă sunt de la Prahova, este vorba de casa Mârza.

D. profesor N. Iorga: Da, exact.

D. N. Constantinescu-Bordeni: ...care e socotită de d-voastră și de mulți ca un monument istoric. D-voastră intenționați să faceți...

D. profesor N. Iorga: O școală pentru zugravi de biserici.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Da. Acum procesul de expropriere al acestei case, intervenit între proprietarii ei și orașul Vălenii de Munte, este pendinte înaintea justiției.

D. profesor N. Iorga: Tocmai fiindcă este pendinte și pentru ca să nu se dea lumii spectacolul oamenilor dintr-o mică localitate, care, deși li se oferă o sumă cu mult superioară valorii casei și locului, se împotrivesc la crearea unei instituții de cultură, de aceea am stăruit să se vină cu acest proiect de lege. (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. N. Constantinescu-Bordeni: D-lor deputați, este o excepție care nu poate să fie făcută numai pentru o comună sau pentru un oraș.

D. profesor N. Iorga: Consiliul legislativ a admis.

D.R. Ioanițescu a declarat că se putea invoca legea de expropriere

D-le Ioanițescu, dă-mi voie să te întrerup. Sunt silit să fac o declarație sinceră. Eu am făcut acolo mult bine și vreau să mai fac și de aci înainte. Vreau să desfac, din puținii bani pe care îi am la Președinție, milionul acela ca să dau unei mici localități încă o școală și ca să împiedic dărâmarea unei case istorice.

Ei bine, în tot binele pe care am voit să-l fac în acea localitate, am găsit neconținut înaintea mea o intrigă care nu a păstrat față de mine măcar bună-cuviință. Numele președintelui de Consiliu a fost târât înaintea tribunalului din Ploiești, cu tot felul de insinuațiuni și vorbe grele și vă spun că mi-e silă, de câte ori vreau să fac bine, să întâlnesc atmosfera aceasta, care nu aș zice că-mi devine intolerabilă, fiindcă venind aci, m-am hotărât să tolerez orice, dar care cade greu și bătrânețelor mele și rostului pe care mi l-am câștigat măcar în acel locușor unde nu am făcut nici odată politică, ci totdeauna numai bine (*Aplauze pe băncile majorității*).

Știți d-voastră că eu păzesc cu sergenți casa, fiindcă noaptea s-a încercat să o dărâme, pentru ca în zori de ziuă să găsesc numai ruină? Până acolo merge vandalismul!¹

NOTE

1. Proiectul a fost primit cu 114 voturi pentru și N.I. a precizat: „Ca să nu se creadă că a votat vineva împotriva, declar că eu am votat contra”.

Ședința din 9 februarie 1932

După ce Ion Inculeț a cerut ca liceeni să înceapă cursurile la ora 7,30 dimineața

Ești rău informat. Au voie să-și aleagă ce ore voiesc: sau dimineața și după amiază sau, dacă vor să stea numai dimineața, să stea mai mult decât până acum ca să fie ore și pentru lucrul de mână.

Ceea ce nu pot îngădui, sprijinit pe experiența generației mele și a mai multor generații ce au venit pe urmă, este să se lase jumătate de zi copiilor pentru a face părinților viața nesuferită acasă sau a fi neconținut pe stradă ori în grădinile publice, ocupându-se cu ceea ce vedem noi, de ne este rușine și nouă de copiii altora (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Inculeț: D-le prim-ministru, cunosc circulara și știu că astăzi copiii trebuie să stea în școală 6 ore.

D. profesor N. Iorga: Am spus că pot să vină sau dimineața sau după amiază.

D. I. Inculeț: Am fost profesor de toate gradele. Știu că este foarte greu copiilor să stea câte 6 ore în școală. Trebuie să avem în vedere că generația de după război este de o nervozitate excesivă și, prin urmare, trebuie lăsată cât mai mult în aer liber.

Pe de altă parte, pe lângă școală, mai este și familia și nu cred că trebuie lăsați copiii exclusiv pe seama școlii, ci trebuiesc lăsați și pe seama familiei.

D. profesor N. Iorga: Apoi dacă d-voastră nu vreți să țineți seama de ce am spus!

I.I. stăruise pentru păstrarea orelor de lucru manual

D-le președinte, n-am vrut să întrerup a treia oară pe simpaticul nostru coleg, d. Inculeț. Dar eu am spus că țin la orarul de dimineață și după amiază, cum am învățat noi. Deoarece însă, din partea unor anumite grupe de părinți, de profesori și directori de școală s-a ridicat obiecția că nu este bine să fie de patru ori pe zi pe stradă copiii, atunci, de la dâșii, nu de la mine, a venit această propunere de a-i face să intre în școală la 7 și jumătate, la 8, a le da natural vacanță, recreație, cum se zice, între fiecare oră, a-i lăsa să stea de la ceasurile 11 la 12 sau de la 12 la 1 fără nici un fel de ocupație și a face pe urmă orele de lucru manual. Eu sunt pentru dimineață și după amiază. (*Aprobări pe băncile majorității*). Dar fiindcă sunt unii profesori și sunt unii părinți care nu vor, am făcut o concesie și mărturisesc că am făcut-o cu multă greutate.

Voci: Nu trebuia!

D. profesor N. Iorga: Eu țin, vă spun foarte lămurit, să trec peste toate inovațiile pedagogice ale ultimelor decenii și să mă întorc la viața de școală din care a ieșit generația mea, care, generația aceasta a știut ceva, a putut să facă ceva și a dat țării un rând de oameni foarte cumsecade și foarte onești. N-a fost o generație de secături. Dar sistemul acesta de a te linciuri în școală, și nu este vorba numai de elevi, este vorba și de ceilalți, sistemul acesta ne-a dat generații în care numărul secăturilor, oamenilor cu care nu se poate face nimic, a fost cu mult mai mare decât numărul pe care l-a avut generația mea. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Oamenii capabili să facă un lucru pe lume trebuie să fie deprinși de copii cu greu. Viața este un lucru foarte serios și încetul cu încetul și în sufletul copilului trebuie să intre această părere că el este un luptător care se gătește pentru marea bătălie (*Aplauze pe băncile majorității*).

Iar în ceea ce privește orele de lucru, eu am fost prin ateliere, am văzut o așa de mare bucurie la copii că sunt în stare să-și facă până și compasuri,

da, am văzut compasuri făcute de dâșșii și am văzut copii cu aparență fragedă care alergau la ciocan și nicovală! Am dosare întregi de mulțumiri pentru această recreație sănătoasă care li se dă.

Pentru că aceasta este și gimnastică. Gimnastica nu este numai decât să pui în mișcare câțiva mușchi, potrivit cu anume desemnuri care se trimit din Suedia sau Germania; viața normală a omului este cea mai bună gimnastică (*Aplauze pe băncile majorității*). E întrebuințarea tuturor mușchilor săi, a întregii sale forțe, și se trezește la dâșșul și dorința de a crea și instinctul de a face lucruri frumoase, găsește prilejul de a se arăta.

Am lucruri pe care nici un meșter n-ar fi în stare să le facă așa. Fiindcă meșterul le face pentru bani sau le face de silă, iar copilul acela le face cu sufletul său întreg. Și Dumnezeu știe ce va fi societatea noastră mâine, și toată societatea europeană; schimbări adânci se vor petrece, și nu cu teoria în buzunar va trăi cineva. Dar eu nu vreau, când lumea se va schimba, cum cu oarecare îngrijorare o prevedeți cu toții, eu nu vreau să fie o generație de cărturari sterpi, cu mâinile înțepenite, care să blesteme pe oamenii care le-au dat o școală inutilă (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. C. A. Spulber: Toată lumea aplaudă ideea, dar este vorba de orar.

D. profesor N. Iorga: Mă rog, dimineața și după masă, așa s-au dat instrucțiuni. Sunt însă unii domni directori și unii domni profesori care, nu vor - nu-i bănuiesc pentru a-și face după amiaza liberă - dar nu vor, și aceora le-am permis, la rigoare, să facă și altfel.

Răspunde lui C.R.Sturdza

D-le Sturdza, sprijinit pe dorința pe care o aveți, pe care o are cea mai mare parte din Cameră, ca să fie orar de dimineață și de după masă, de mâine voi interveni ca să nu se mai lase directorilor latitudinea de a hotărî. (*Aplauze prelungite*). Dar, bineînțeles, de câte ori una din acele campanii care una se isprăvește, alta începe, și știu de unde vin și că n-au nimic școlar și că n-au nimic cetățenesc, (*aplauze prelungite pe băncile majorității*), de câte ori scormonitorii de minciuni și creatorii de calomnii zilnice vor ataca ministerul pe această temă, voi spune că am complice Adunarea deputaților (*Ilaritate, aplauze*).

D. dr. I. Costinescu: Nu complice, d-le prim-ministru, asociați.

D. profesor N. Iorga: Asociată, dacă voiți, dar fiindcă ceea ce fac eu este totdeauna rău, de aceea am spus complice (*Ilaritate*).

După ce Ion Inculeț ceruse ca orele „de meserii” să fie facultative deoarece programul școlar e foarte încărcat

Așa este, însă nu le încarc eu. Le-am moștenit încărcate de la predecesori. Eu sunt despovărătorul programelor.

D-ta să cauți întâi și după aceea să-mi arunci acuzația că eu împovărez programele. Eu am făcut programele cele mai ușoare ce au fost vreodată în învățământ (*Aplauze*). Eu am suprimat examenele de sfârșit de an. Nu eu împovărez; pedanții mi-au lăsat această moștenire. Nici manualele nu le-am făcut, ci am spus la toată lumea: manualul nu este pentru învățat pe de rost.

Profesorul care stă pe catedră să fie profesor. Elevul când iese, să iasă cu lecția învățată de la școală, nu să se chinuiască până târziu noaptea acasă; ci manualul să fie numai un mijloc de a-și aminti nume, date și fapte pe care le-a uitat (*Aplauze prelungite*).

D. I. Inculeț: În tot cazul, eu nu aduc nici o învinuire, constatarea este că programele sunt prea încărcate. Dacă copilul se duce după masă la școală - să zicem la ora 3 - va trebui să stea până la 5; atunci, când mai are timp să-și învețe lecția?

D. profesor N. Iorga: După amiaza nu învață, ci face lucru manual.

Pe aceeași temă, în dialog cu Victor Moldovan

Eu ascult cu plăcere, însă vreau să fac o glumă, și-l rog să nu se supere d. Inculeț, pentru că nu este tocmai o glumă. Uite ce este: vezi, eu prefer - în loc să fi fost puțintel bolșevic și să ajung burghez - eu, burghez, mă gândesc la vremea când s-ar putea să fim cu toții bolșevici, și trebuie să cunoaștem un meșteșug (*Ilaritate*).

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru, aș avea de adăugat numai câteva cuvinte. Sunt partizanul măsurii d-voastră, ca să se facă școală și după masă, de la 2 la 4, de pildă, cu excepția a două zile. Eu vă propun sistemul care l-am urmat în Germania: miercurea și sâmbăta după amiază să fie liber.

D. profesor N. Iorga: Sau joi și sâmbăta.

D. A. C. Cuza: Cu atât mai mult, cu cât sâmbăta satisface și pe evrei (*Ilaritate*).

D. Victor Moldovan: D-le prim-ministru, vă sunt foarte recunoscător că d-voastră, chiar șeful guvernului, înțelegeți să reduceți programele prea încărcate ale elevilor; dar să mă iertați, dacă sunt mai pretențios și vă rog să binevoiați a forma o comisie de experți compusă din învățători, profesori și medici...

D. profesor N. Iorga: Foarte bine.

D. Victor Moldovan: ...care să studieze dacă încă și astăzi programele nu sunt prea încărcate.

D. profesor N. Iorga: Sunt foarte încărcate; dar știți care este motivul?
Îl spun îndată.

Ascultați, pentru că este interesant. Este rareori interesant ce spun eu, și nici atunci nu o spun; de data aceasta este și interesant și o și spun.

Înainte erau catedre complete. De o bucată de vreme se face un mozaic de ore, și este un blestem, și pentru că profesorii, rău plătiți, natural doresc să aibă un număr mai mare de ore, aceste ore trebuie să le puie în școală. Așa va fi până când vom putea, și prevăd că nu va trece multă vreme până atunci, să revenim la sistemul orelor, cum a fost pe vremea mea. Ești profesor de istorie, istoria o predai, fiindcă istoria o știi; dar nu așa, în anul cutare ești profesor de franțuzește și puțin de nemțește, în anul celălalt ești profesor de nemțește și puțin de istorie. Așa nu învață nimeni nimic, pentru că nu înveți de la omul care învață ca să învețe, ci înveți de la omul care are atâta prisos încât ajunge să cadă o picătură și pentru d-ta.

Și împovărarea vine pe de o parte dintr-un pedantism, din dorința fiecărui român de a arăta că este un mare savant. Eu am asistat la o lecție de arheologie în clasa I-a liceală, în viața mea n-am ascultat o astfel de lecție. M-am îngrozit. La o lecție de filologie latină: variațiunea sunetului a, în clasa V-a, înaintea unei clase de fete! Cercetarea tuturor problemelor de teologie înaintea unor fete de 15 ani! Și i-am spus părintelui, aci, în București: „Dar ce, din fetele acestea ai să faci episcopi și mitropoliți?” (*Ilaritate*).

Prin urmare, iată de unde vine împovărarea. Și niciodată în viața mea nu am avut atâta succes la acest sex, ca în momentul când am cerut să le despovăreze de cunoștințele tuturor sinoadelor ecumenice și necumenice (*Ilaritate*).

Prin urmare, eu doresc ca să se reducă învățământul, și nu la ce se poate învăța. Greșeala este aceasta că zici: cât poate învăța; nu: ci cât poate să rămână; tot ce nu rămâne peste câteva săptămâni, a fost învățat degeaba. După cum omul poate mânca foarte mult, dar el mănâncă totuși cu oarecare socoteală, cât îi trebuie pentru alimentație și pentru întreținerea corpului său.

Când voi convinge pe profesori ca, în loc să facă politică și să-mi pregătească în fiecare moment câte o intrigă nouă, pe care ei o fac cu multă trudă și eu o dezleg foarte ușor prin câteva cuvinte sau printr-un gest, când ei vor sta în jurul ministrului lor, care se întâmplă că este unul din cei mai vechi profesori ai acestei țări, sunt de patruzeci de ani profesor la Universitate, ceea ce este foarte rar, când se vor strânge cu inima în jurul lui și vor fi sinceri cu dânsul, cum eu sunt sincer cu oricine, și ne vom gândi cu toții la binele acestor copii care vor avea să conducă mâine o țară pe care le-o vom lăsa foarte grea, asigur de la început tineretul că nu putem face altfel, atunci și dorința d-voastră va fi îndeplinită.

Eu am fost, ca și d-ta, ca și oricine de aci, victima unor programe neroade, moștenire mucedă a aceluia mai întunecat ev mediu. Când vom face

ca spiritul copiilor să fie liber și vesel, învățând lucruri care să le placă, atunci minunea mai mare decât toate minunile economice și financiare, crearea omului în stare să sprijine și să ridice o țară, se va fi îndeplinit. Să dorim cu toții a ajunge cât mai repede acolo! (*Aplauze unanime*).

Ședința din 10 februarie 1931

Despre situația economică a țării

Îmi dai voie să te întrerup aci? N-am spus că suntem noi, românii, pe marginea prăpastiei¹. Am spus că, față de mișcările subversive care sunt pretutindeni, față de agitația sovietică, civilizația burgheză trebuie să-și dea seama că este pe marginea unei prăpastii și, prin urmare, civilizația burgheză pretutindeni să ia măsurile trebuitoare pentru a se putea apăra.

A fi pe marginea unei prăpastii, aceasta nu înseamnă a trebui neapărat să te cobori până în fundul ei. Dar trăim într-o epocă extrem de critică și nu există un singur cugetător politic din Europa care să nu o spună cu orice prilej, tocmai pentru a înștiința societatea și a se lua măsuri de prezervare a civilizației europene, așa cum am apucat-o noi și cum dorim să o transmitem urmașilor noștri (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Dimitriu: Cu preciziunile pe care le faceți astăzi, evident că declarația d-voastră nu mai are același sens alarmant anume pentru țara noastră, pe care l-a avut, așa izolată, cum ați făcut-o în acea ședință.

D. profesor N. Iorga: Trebuie să vă gândiți totdeauna că eu sunt puținel eliptic și apocaliptic (*Ilaritate*).

D. C. Dimitriu: Nu este mai puțin adevărat că declarațiile făcute de d. ministru al Finanțelor, care este în măsură să cunoască mai de aproape pulsul finanțelor publice și să-și dea socoteala mai bine de situațiune, sunt de natură să alarmeze opinia publică. În general, în toată țara există în acest moment o stare de îngrijorare neobișnuită, a lipsă completă de încredere. Nimeni nu se mai gândește să facă o tranzacțiune, să-și mai lege nevoile și munca lui pentru ziua de mâine.

Întreb atunci pe d. prim-ministru dacă este suficient numai ca d. ministru al Finanțelor să constate această stare rea de lucruri și, prin urmare, dacă guvernul se mulțumește numai să constate și să nu ia nici o măsură și, dacă are de gând să ia măsuri, care sunt măsurile pe care crede că trebuie să le ia pentru ca să schimbe această stare de lucruri cu urmări atât de grave.

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Dacă guvernul ar avea la îndemână un mare organ de presă, care să pătrundă până în ultimele sate, aş avea mijlocul să contracarez o campanie ale cărei origini nu le spun, ale cărui scopuri le cunosc şi care seamănă, zi de zi, prin nu ştiu câte organe de presă, neîncrederea în ţară. Acesta este singurul răspuns pe care-l pot da.

Eu cred că ţara aceasta este o ţară solidă; că ea a trecut prin greutăţi şi mai mari; că pentru a trece prin greutăţile de astăzi nu trebuie să procedăm ascunzând o realitate tristă pe care noi toţi, cu solidaritatea necesară a unei politici de rânduială burgheză, trebuie să o înfrângem. Încă odată, acesta este singurul răspuns pe care-l pot da (*Aplauze pe băncile majorităţii*).

NOTE

1. C. Dimitriu amintise de afirmaţia ministrului de Finanţe C. Argetoianu că, deşi impozitele s-au colectat în proporţie de 90%, „veniturile Statului sunt foarte reduse”; iar N.I. afirmase în Adunare că „suntem pe marginea prăpastiei”.

Dialog cu I. Răducanu

Acesta spusese:

Azi primesc o ştire pe care nu o pot controla, anume, că Cehoslovacia a întins restricţiunea de devize şi asupra importului de porumb. Nu este o pierdere de timp, avem dreptul şi datoria, ca opoziţie în acest Parlament, să întrebăm guvernul şi pe d. prim-ministru...

D. profesor N. Iorga: Să aşteptăm şi pe d. ministru de resort.

D. I. Răducanu: ...care este politica generală a guvernului, pentru că până astăzi constat: nu aveţi nici o politică, nu aţi dat dovadă de nici un act în politica comercială externă.

Aceasta este întrebarea pe care o fac onoratului guvern.

În al doilea rând, rog onorata Cameră, care trebuie să aibă interes faţă de asemenea probleme, să binevoiască să fixeze o dată pentru a dezvolta această interpelare.

D. profesor N. Iorga: Interpelarea o aştept, dar în ce priveşte calificaţia, mă umileşte aşa de mult. Încât pentru moment nu am glas.

D. I. Răducanu: Doresc ca d. prim-ministru să arate despre ce calificaţie este vorba.

D. profesor N. Iorga: Că guvernul înaintea unei situaţii aşa de grele nu se pricepe să facă nimic. Dă-mi vreme să mă reculeg.

D. I. Răducanu: D-le președinte, nu spun lucrul acesta. Dar vă rog: spuneți-ne ce faceți pentru că sunt acte care trebuiesc cunoscute.

D. profesor N. Iorga: Când veți interpela, veți avea răspunsul pe care vi-l va da în rândul întâi ministrul în competența căruia intră interpelarea d-voastră.

D. I. Răducanu: D-le președinte al Consiliului, dați-mi voie să mă declar nemulțumit de răspunsul d-voastră.

D. D. R. Ioanițescu: Acolo este politica culturală și juridică, nu comercială (*Întreruperi, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: D-le Răducanu, avem atâtea domenii în care vom fi mulțumiți unul de altul, încât paguba nu este mare că ești nemulțumit în singur acest domeniu.

D. I. Răducanu: Delegația economică a guvernului trebuie să fie îndrumată de președintele Consiliului.

D. profesor N. Iorga: Așa era sub regimul precedent? Da, așa era?

D. I. Răducanu: Totdeauna hotărârile delegației economice a guvernului erau de acord cu concepția generală a d-lui președinte al Consiliului.

D. profesor N. Iorga: Nu este vorba de aceasta. Concepțiunile prea generale sunt așa de generale încât să mă ferească Dumnezeu să le am! Eu cred numai în concepțiunile speciale. Și, vedeți, eu când am primit această sarcină, m-am gândit la tot ce-mi lipsește ca economist. Dacă m-ași fi gândit că înainte de mine, la acest loc, ar fi fost un economist, atunci chiar nu primeam! (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. I. Răducanu: Vedeți, d-le președinte, este destul de trist pentru mine că într-o problemă așa de gravă pentru țara noastră, să putem trece cu glume.

D. profesor N. Iorga: Vom fi serioși la interpelare.

D. I. Răducanu: Dar până atunci țara pierde (*Întreruperi, zgomot*). Și iată de ce, d-lor deputați, măsurile de restrângere, loviturile care se dau exportului nostru, situațiunea noastră valutară în aceste împrejurări nu poate să fie favorabilă (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

Și vă rog, d-le președinte al Consiliului, în asemenea chestiuni nu trebuie să glumim. Noi venim aici ca să lucrăm pozitiv, nu ca să trecem peste probleme vitale ale țării cu glume. Regret că se pot face glume într-o asemenea chestiune.

D. profesor N. Iorga: Eu mulțumesc pentru lecțiunea d-voastră....

D. I. Răducanu: Nu este o lecțiune, o constatare.

D. profesor N. Iorga:...dar atâta vreme cât nu aduceți fapte la care să trebuiască să răspundem, nu pot să vă dau o altă satisfacție decât aceasta.

D. I. Răducanu: Dați-ne locul d-voastră ca să aducem noi soluțiunile.

D. profesor N. Iorga: Eu doresc ca după mine să vină în locul acesta un om care să nu poată glumi și prin urmare să satisfacă persoanele a căror seriozitate este așa de sensibilă, cum o dovediți d-voastră astăzi.

În continuare:

D-lor, făgăduiesc să nu fac nici o glumă; m-a întrebat serios d. dr. Lupu și-mi permit să fac să observe un lucru: d. Răducanu a spus că nu este sigur că Cehoslovacia ar fi luat această măsură (*Întreruperi pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. Traian Dimitriu-Șoimu: Ați spus că este vorba de o știre necontrolată (*Aprobări pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: Va să zică, am a face, chiar în ce privește pe interpelator, cu un zvon. Care este datoria mea? Datoria mea este să întreb pe colegul meu de la Comerț și Industrie dacă a auzit și el de așa ceva, dacă într-adevăr... (*Întreruperi pe băncile Partidului Național Țărănesc*). Cum, nu-i bine? D-voastră credeți, într-adevăr, că fără a întreba pe nimeni eu trebuie să dau imediat un răspuns, o fi bun, o fi rău și să declar și război economic Cehoslovaciei? Dar, pentru Dumnezeu! Dar, când mi se pune o întrebare de această greutate, când mi se semnalează un fapt care trage așa de mult în cumpănă, în ce privește legăturile noastre economice cu străinătatea, calea de urmat de oricine în situația mea este aceasta: a-și întreba colegul. Măine avem Consiliu de Miniștri, o să iau informații și de la legația Cehoslovaciei și evident că eu nu pot să spun în Cameră, de la locul unde sunt, ceea ce spune d. dr. Lupu de la locul său de șef al unei părți din opoziție... (*Întreruperi pe băncile Partidului Țărănesc și pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. Armand Călinescu: Mai ales că este vorba de un stat amic.

D. profesor N. Iorga: Nici aceasta nu este bine? D-voastră ați voi să auziți de pe banca ministerială un răspuns ca de pe o bancă de opoziție?

D. D. R. Ioanițescu: Aveți dreptate, dar așa trebuia să răspundeți de la început.

D. I. Răducanu: Eu mă declar mulțumit cu răspunsul pe care l-a dat d. prim-ministru acum și pe care trebuia să mi-l dea mie. Și atunci, mulțumesc și d-lui dr. Lupu că a putut obține acest răspuns, care mi se cuvenea.

D. profesor N. Iorga: Mai departe, în toate legăturile noastre cu Cehoslovacia, noi trebuie să ținem seamă înainte de toate de faptul că este un stat prieten, care ne-a dat în orice împrejurări dovezi de simpatie, pe care le-am întâlnit foarte rareori în situația noastră grea de acum în alte părți. (*Aplauze prelungite*). Și că, prin urmare, cu prieteni se vorbește într-un anume fel. Dar eu nu pot să sar în capul unui prieten pentru un simplu zvon!

Iar, dacă d-lui Răducanu i-am răspuns cu o glumă, aceasta este fiindcă suntem colegi: d-nealui este șeful meu la Academia de Comerț și eu sunt obișnuit a vorbi cu d-nealui așa. Dar, dacă d-nealui îmi pretinde să fac altă figură decât figura de acum, eu voi face altfel: voi fi foarte solemn când îi voi răspunde aici, în Cameră, dar se poate întâmpla să introduc aceeași solemnitate în legăturile noastre de acolo și cred că cel dintâi care s-ar supăra ar fi d. Răducanu, care și în momentul când este mai pasionat, rămâne totuși un om inteligent și un om de spirit¹. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. În aceeași ședință răspunde interpelării lui P. Ghiață despre „situația mizeră a comitetelor școlare din București, în urma refuzului primarilor de sector de a le acorda ajutoare, potrivit legii”. N.I.: „D-le președinte și onorată Cameră, voi lua măsurile pe care le cere d. deputat Ghiață, fiindcă și eu cred că aceste primării de sectoare au să verse sumele comitetelor, în loc să ia asupra lor reparații în condiții care pot să fie discutabile și chiar suspectate” (*Aplauze pe băncile majorității*).
2. Apoi M. Negură ceruse prezența specialiștilor în diferite departamente, sub forma unui organ consultativ „competent, independent, pe de-a întregul răspunzător”. N.I.: „Haret nu a fost specialist”. M.N. a replicat: „Haret era inginer”. N.I.: „Dar a fost unul din cei mai distinși profesori ai Universității”. V. Vâlcovici: „Haret nu a fost inginer, Haret era doctor în matematică la Sorbona și era profesor de Mecanică la Universitate”. N.I.: „Deși nu era inginer, a făcut mai multe hotarnice și această vă duce în eroare”. N.I. a urmat bine dispus: „Sunt eu aici. Vă ascult ca și înainte. Aveam îndoiala dacă sunt dator să fiu economist și cunoscător în toate domeniile, dar acum, îndată ce mi s-au dat aceste instrucțiuni, eu ascult pe fiecare și îmi însușesc o competență la care nu am pretins până acum”. (*Ilaritate*). D. C. Xenii: Nu vă lăsați de glume. N.I.: „Ce nu învață omul la bătrânețe!”

La interpelarea lui Aurel Milea privind proasta stare a drumurilor

Societatea „Via” a făcut lângă Ploiești o încercare tot cu bitum. Această șosea nu este stricată de loc, după trei ani de zile, ceea ce însemnează că nu numai sistemul este rău, dar că sistemul este aplicat fără cea mai mică grijă. Această șosea, în lungime de câteva sute de metri, este perfect păstrată.

Ședința din 11 februarie 1932

La sesizarea privind măsurile vamale restrictive luate de Cehoslovacia pentru importul de porumb din România

D-le președinte și onorată Cameră, ieri mi s-a vorbit aici de o măsură pe care Cehoslovacia ar fi luat-o în contra porumbului nostru. Eu am spus: nu pot să dau nici un răspuns, fiind vorba de un zvon necontrolat. Dar, în aceeași ședință, am scris d-lui ministru al Cehoslovaciei, care mi-a dat chiar în acea seară răspunsul că nu are nici o cunoștință de o astfel de opreliște. Iar astăzi am primit următoarea scrisoare, care arată cât de prudenți trebuie să fim noi în aducerea aici, la Cameră, a unor simple zvonuri fără nici un temei. Iată scrisoarea:

„Pe baza conversațiunii telefonice cu persoanele competente din Praga, ministrul Cehoslovaciei este autorizat să declare că toate știrile privitoare la pretinsele măsuri pe care le-ar fi luat Cehoslovacia împotriva importării porumbului românesc, sunt lipsite de temei, „et controuvés de toutes pieces” (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Nu am nimic de adăugat decât că, având câți prieteni avem, nu este nici un motiv să-i jignim (*Aplauze pe băncile majorității*).

Despre activitatea Ministerului de Justiție,

definită la început de titularul acestuia, Valer Pop:

...pe de o parte respectând libertatea individuală și căutând să eliminăm orice abuz și orice act arbitrar, de altă parte, vom face ca infracțiunile să fie reprimite, prin aplicarea de sancțiuni cât se poate de urgente și cât se poate de energice.

Iată programul meu la Ministerul de Justiție și cred, mai mult, sunt convins că în realizarea acestui program voi avea asentimentul și concursul întregii Camere (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. C. Xenii: Numai că până atunci vine d. Titulescu. (*Ilaritate pe băncile Partidului Național Liberal, întreruperi pe băncile majorității, zgomot*).

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Ministerul de Interne: D-le Xenii, mentalitatea d-lui Titulescu este mult mai apropiată de a d-lui ministru Valeriu Pop decât de a d-tale. (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității, întreruperi*).

D. C. Xenii: Aceasta o știe d. Argetoianu de atunci, de când l-a împiedicat pe d. Titulescu să fie prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Nu este adevărat, d. Titulescu s-a împiedicat singur, pe d-sa nu l-a împiedicat nimeni. (*Aplauze pe băncile majorității, strigăte de „bravo”*).

D. C. Xenii: Și acum o să vă împiedicați d-voastră de el. (*Protestări vehemente pe băncile majorității, întreruperi, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Nu m-am împiedicat eu de datoriile mele de altă natură, care mă împiedicau de a primi un post atât de greu, și nu mă voi împiedica de ambiția, dacă există, a nimănu. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

La proiectul de lege din inițiativă parlamentară, privitor la modificarea legii pentru desființarea și transformarea unor școli

Proiectul fusese depus de Panait Cantili

D. general M. Racoviță: Am dori să știm care este părerea d-lui prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Părerea d-lui prim-ministru este că oriunde o școală este susținută, în afară de plata profesorilor definitiv, de către comitetul școlar, Ministerul este foarte bucuros că existența școlii continuă. (*Aplauze pe băncile majorității*).

Despre conduita unui director din Ministerul Instrucțiunii

La sesizarea lui G. Giuglea care spusesse:

D-le președinte, mai cu seamă d-voastră mă adresez, am cerut biroului Camerei dosarul referitor la procesul avut de actualul director al învățământului primar și până mai deunăzi și al învățământului normal din Ministerul Instrucțiunii. Sunt două luni de atunci și nu am primit nici un răspuns.

D. profesor N. Iorga: D-lor, a fost un proces. Nu s-a găsit nici o vinovăție esențială. Erau niște mici călcări de regulament, pentru care s-a pronunțat o sentință extrem de ușoară. Acum, d. Ghițescu lucrează mai departe acolo, la minister. Sunt foarte bucuroși: este un vechi funcționar care cunoaște rosturile ministerului, și care mai ales binevoiește a servi pe orice ministru, fără să se gândească numai decât la ministrul care l-a numit - pentru că uneori se întâmplă altfel!

D. G. Giuglea: D-le ministru al Instrucțiunii, corpul didactic are însă altă părere despre actualul director al învățământului primar.

D. profesor N. Iorga: Așa este în aceeași chestiune, unii sunt de o părere, alții de altă părere.

D. G. Giuglea: Dar regulamentul îmi dă voie să cer acest dosar pe care eu am să-l folosesc.

D. profesor N. Iorga: Cum să nu!¹

NOTE

1. Traian Tino l-a întrebat, în aceeași ședință, pe N.I. dacă e la curent cu suspendarea preotului Nicolae Constantin din Brăila; potrivit legii, acesta putea fi și profesor de religie dar a trebuit să demisioneze ca paroh, rămânând simplu preot. Suspendarea o făcuse episcopul Ghenadie al Buzăului. N.I. „E o interpelare sau întrebare? E mai bine să interpelați, fiindcă lucrurile acestea de la Buzău sunt cu multe complicații și trebuie de luat în ansamblu, așa că mai bine să interpelați... și mai puneți pe alături și puțină psihologie”.

Despre ieftinirea zahărului

În dialog cu A.C. Cuza care spusese:

Ministrul Radovici se declară incompetent în materie și zicea că până la 1918 nu poate să rezolve chestiunea ieftinirii zahărului. Era o afirmație eronată, în contradicție cu textul convenției lui Take Ionescu și A. A. Bădărău, de la 1906, care stăpâneau atunci această materie.

D. profesor N. Iorga: Iată, aici se vede care este dezavantajul omului politic care se amestecă în chestiuni de specialitate.

Ați văzut răspunsul pe care l-a dat Radovici, care era un om foarte inteligent. Eu vă voi semnala un alt răspuns, pe care l-am căpătat tot pe vremea aceea. Am interpellat în privința fabricilor de hârtie și mi-a răspuns Djuvara, care era un mare orator vehement; m-a cam supărat, era și violent, uneori mă ataca direct. Și după ce a mântuit, a venit la mine și mi-a spus: să nu te superi, dar eu am să-ți cer o lămurire. Zice: se face hârtia din lemn de

stejar sau din lemn de tei? (*Mare ilaritate*). După ce vorbise un ceas și jumătate despre chestiunea aceasta! (*Aplauze, ilaritate pe băncile majorității*).

D-le Cuza, dacă s-ar întâmpla să cădem noi, zahărul îl mănâncă d-nealor!... (*arătând spre băncile Partidului Național Liberal de sub președinția d-lui I. G. Duca. Mare ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: D-le Cuza....

D. profesor N. Iorga: (*arătând spre d. deputat Otetelișanu, din Partidul Poporului*): iar d-nealor tot fără zahăr rămân! (*Mare ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: D-le Cuza, în cazul acela chestiunea zahărului va fi foarte amară pentru d-nealor.

D profesor N. Iorga: Pentru mine deloc. Eu mănânc zahăr propriu, fabricație casnică¹. (*Ilaritate*).

NOTE

1. Discuția pornise de la o interpelare a lui A.C. Cuza. Își răspunsese fostul său elev, Florin Zaharia, și apoi au început glumele. A.C.C. a spus că acesta are un nume predestinat. F.Z.: „M-aș fi așteptat să-mi spuneți, domnule profesor, după preferințele pe care le aveți dvs. /aluzie la antisemitismu clamat al acestuia/, Zuckerman”. D.R.Ioanițescu: „Primează Florin pentru că este tânăr”. N.I.: „Ca să fie complet Zuckerman ar trebui să fie Blumenzuckerman”. A.C.C. amintise că a mai interpelat pe tema acestor „exploatori ai nației” care sunt fabricanții de zahăr, încă din 1914, dar fără succes. Își exprima acum credința că N.I. n-ar prezida un guvern care să-i favorizeze pe aceștia. N.I.: „Dovada că am făcut primul pas și l-am făcut fără /sic!/ multe greutăți pe care nu le putem spune”. Al. Otetelișanu avertizase că N.I. nu va putea rezolva problema zahărului și va părăsi banca ministerială. N.I.: „Dacă ar fi să mănânci dumneata atâta zahăr, până când vom părăsi noi guvernul, multă vreme ai să rămâi fără zahăr”. Discuția a continuat, A.C.C. făcând istoricul legilor cu privire la industria zahărului, începând din 1873; i-a pomenit pe I.C. Brătianu, A. Bădărău, D. Palade, Take Ionescu și a conchis: „acești bărbați politici au nenorocit țara românească prin crearea fabricilor trustificate”. I. Inculeț l-a prevenit pe A.C.C. că nu va avea noroc: și el făcuse o interpelare în același sens, în 1931, și căzuse guvernul. F.Z. a amintit că Mihail Manoilescu, ministru al Industriei și Comerțului în 1931, făcuse trenurile alimentare, ceea ce constituise „o realizare”. N.I.: „Trenurile erau de găini... am fi avut găini de clasa I-a, găini de clasa a II-a și *vagon lits* pentru cocoși”. Când F.Z. i-a reproșat că prea glumește, N.I. a răspuns: „Nu sunt impresionabil, am o sensibilitate redusă”. Apoi A.C.Cuza a cerut să se facă o anchetă parlamentară. N.I.: „Guvernul nu are nimic împotriva nici unei anchete care este în legătură cu situația claselor muncitoare și cu interesele țării. Potrivit cu regulamentul, se poate trimite această cerere la comisiuni”. F. Z.: „D. Cuza nu are încredere în comisiuni”. Teodor Roznovan: „Să fie reprezentate toate partidele”. N.I.: „Încă ceva, d-le președinte. Îmi permit să adaug că atunci când eram președinte al Camerei, s-a ridicat chestiunea fabricii de chibrituri. Știți foarte bine că s-a făcut de aici ancheta, și ancheta a adus rezultatele de care avea nevoie toată lumea, ca să știe pe ce bază să judece” (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 12 februarie 1932

Într-o problemă de regulament și despre situația bisericii din Sânmartin

Dialog cu deputatul preot D. Manu

De ce vă ocupați de banca ministerială, care nu e în discuție? E în discuție Regulamentul. Dacă aveți ceva de spus, spuneți cu privire la regulament. Când aveți ceva cu banca ministerială, atacați banca ministerială și ea vă va răspunde. Noi nu suntem o țintă pentru glume ușoare (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. D. Manu (preot): Eu nu fac glume, eu țin să subliniez....

D. profesor N. Iorga: Vineri, d-ta tragi cu săgețile d-tale foarte dubioase, în mine; iar sâmbăta vii să mă rogi să-ți trimit jandarmi, ca să apere cutare biserică, împotriva ortodocșilor. Apoi, nu! Ori una, ori alta! (*Exclamări, ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. A. C. Cuza: Iată ce rezultă din politica confesională pe care o faceți! (*Întreruperi*).

D. D. Manu (preot): D-le președinte, nu pot să trec față de această observare a d-lui prim-ministru, că astăzi vin să apăr regulamentul...

D. profesor N. Iorga: Nu este vorba de regulament. Dar dacă vrei să fii amabil, mâine trebuie să ții seama de situațiunea mea de astăzi. Înțelegi d-ta! (*Ilaritate*).

D. D. Manu (preot): D-le prim-ministru, noi vom cădea de acord asupra unui lucru și anume....

D. profesor N. Iorga: Eu îți trimit jumătate de jandarmi mâine și d-ta îmi trimiți jumătate de săgeți astăzi (*Ilaritate*).

D. Manu aduce în discuție situația bisericii din Sânmartin:

D-le prim-ministru, s-a întâmplat ca într-o parohie din Sânmartin, unde majoritatea parohienilor au trecut la confesiunea ortodoxă....

D. N. VasIU: Toți au trecut (*Întreruperi*).

D. D. Manu (preot): Iar aceia care au trecut la confesiunea ortodoxă, adică uniții...

D. profesor N. Iorga: Aveți ocaziunea acum să aduceți chestiunea în fața Camerei întregi (*Ilaritate*).

D. D. Manu (preot): Am zis d-lui prim-ministru: d-ta ai luat parte la discuțiunea legii regimului Cultelor, iar biserica care a aparținut cultului unit, în care s-au înstăpânit majoritatea celor care au trecut la ortodocși....

D. profesor N. Iorga: Aceasta (*Ilaritate*) .

D. D. Manu (preot): Nu aceasta, aceea de acolo. D-le prim-ministru, d-ta ca ministru al Cultelor și ca prim-ministru, ești rugat de episcopia aceea să faci dreptate.

D. N. VasIU: Cu jandarmii!

D. D. Manu (preot): Iar d. prim-ministru mi-a răspuns și a pus apostila pe cererea episcopiei: „Se va interveni la Ministerul de Interne ca să se facă ordine, iar biserica aparține cultului căruia a aparținut”.

D. profesor N. Iorga: Nu, nu, dați-mi voie. De ce să spui că ți-am făgăduit ce nu ți-am făgăduit?

D. D. Manu (preot): Dar, d-le prim-ministru, este scrisoarea d-voastră.

D. profesor N. Iorga: De loc. Eu am întrebat contenciosul de la minister ce se face cu sfânta biserică pe care o iubesc două categorii deosebite de credincioși și unii ar voi s-o ia pentru dâșii, alții ar vroi s-o taie în mijloc, iar alții ar vroi s-o taie de-a lungul, pentru că să aibă fiecare o parte.

Și atunci am zis: chestia este prea grea pentru un laic, care nu este nici jurist. Eu nu m-am certat pentru nici o biserică cu nimeni. Eu dreptul nu l-am învățat. De aceea am întrebat avocații și avocații au spus: în cazurile acestea se adresează cineva justiției. Dar zici: atât îmi dai d-ta? Ba zic: dau ceva mai mult, mă voi adresa la toți înalții Prea Sfinți și Prosfînți Episcopi, ca să le pun în vedere acest mare adevăr al zilei de astăzi, că înainte de a ne răpi bisericile unii altora, avem datoria să întemeiem fiecare din bisericile noastre în conștiința și în iubirea poporenilor de acolo.

Aceasta ți-am făgăduit și numai aceasta ți-am făgăduit (*Aplauze pe băncile majorității*). Judecata la judecători, buna înțelegere între creștini și între români în fiecare sat. Asta am făgăduit (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. R. Sturdza: Ce nu-i place părintelui Manu.

D. M. VasIU (protopop): D-le președinte, cer cuvântul.

D. D. Manu (preot): D-le președinte...

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: Nu mai aveți cuvântul, s-a terminat timpul acordat pentru această chestiune.

D. I. Răducanu: D-le președinte nu se poate. Nu este vinovat părintele Manu dacă d. președinte al Consiliului a adus chestia, o chestie de resort... (*Întreruperi pe băncile majorității*).

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: Părinte Manu, v-am dat cuvântul în chestie de regulament. Vă rog să conchideți.

D. dr. N. Lupu: D-le președinte, chestiunea este importantă. Ne interesează ceea ce a spus d. prim-ministru și părintele Manu trebuie să răspundă. Nu poți d-ta să-i cenzurezi discursul.

D. D. Manu (preot): D-le președinte, nu admit cenzura d-voastră. Te rog să nu mă terorizezi, eu nu mă las terorizat.

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: D-le deputat, regulamentul este strict, trebuie să-l observăm. Nu eu, ci regulamentul vă cenzurează.

D. I. Mihalache: D-le președinte, ar trebui să-l observați și când întrerup d-nii din majoritate.

D. D. Brătănescu: Observați-l și față de banca ministerială.

D. profesor N. Iorga: În privința cenzurării, eu nu sunt pentru cenzurare. Fiecare răspunde înaintea opiniei publice pentru ceea ce spune.

D. dr. N. Lupu: Foarte bine. D-le președinte, luați act.

D. D. Manu (preot): Acum, d-le prim-ministru, vă rog să vă reamintiți că atunci când am fost la d-voastră în chestia bisericii din Sânmartin, nu am fost singur, am fost cu un distins deputat din majoritate, părintele Titus Mălai. D. prim-ministru a pus apostila privitor la biserica din Sânmartin - care aparține cultului unit, Episcopiei din Cluj - că va aparține tot aceluiași cult.

D. profesor N. Iorga: Îmi dai voie? D-ta ai venit cu această plângere și se poate întâmpla ca la început să fi pus această apostilă. Au venit însă d-nii ceilalți și s-au plâns. Atunci ce voți d-voastră? Eu nu pot face judecata lui Solomon. Atunci v-am trimes ... (*d. Xenii întrerupe*).

...Da, da, un ministru are dreptul, în interesul unei dreptăți mai desăvârșite, să recurgă la oameni mai competenți pentru a îmbunătății o hotărâre pe care a dat-o la început sub presiunea unor rugăciuni stăruitoare (*Aplauze pe băncile majorității*).

Atunci când mi s-a pus în vedere acest lucru, de ce am hotărât așa la început? Ca să nu fie scandal. Mi s-a spus pe urmă: dacă d-ta vrei să dai biserica uniților, va fi vărsare de sânge în sat, va trebui să trimeți jandarmii.

Și atunci, dacă este vorba să trimet jandarmii și pentru Christos, închinat în două feluri românești, respectabile amândouă, și să se verse sângele acolo în sat, vă trimet la judecată. Încaltea, răspunderea să cadă asupra omului care va judeca după legile implacabile, iar nu asupra mea al cărui suflet de creștin și român se revoltă în contra acestor sacrilegii ale luptei pentru rit, într-o țară care trebuie să-și amintească că este creștină și românească (*Aplauze prelungite pe băncile majorității, Ligii Vlad Țepeș și Ligii Apărării Național Creștine*).

D. D. Manu (preot): Onorată Cameră - și cu aceasta termin - rog să mi se răspundă: dacă cineva s-ar înstăpâni, în lipsa d-lui prim-ministru, asupra casei d-sale din bulevardul Bonaparte...

D. profesor N. Iorga: I-o dau! Vino d-ta și ți-o dau.

D. Florin Zaharia: Cer cuvântul în chestiune de regulament.

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: Veți avea cuvântul mâine, la sumar.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, m-am înțeles cu părintele Manu, va vorbi mâine la sumar. Din parte-mi mai am de spus o frază: regret că în atmosfera aceasta de toleranță, a trecut un moment spiritul sălbatec al fanatismului medieval (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Sedința din 13 februarie 1932

Despre reforma calendarului¹

D. profesor D. Pompeiu, președinte: D. deputat VasIU are cuvântul.

D. N. VasIU, (preot): D-le președinte, d-lor deputați, în ședința de ieri...

D. profesor N. Iorga> Părinte, dacă ai renunța, ce bine ai face...

D-le președinte, să-mi dați voie. Eu aș face un apel călduros și la membrii minorității și la membrii majorității. Pe lângă atâtea chestiuni care sunt la ordinea zilei, iritante și ele (*aplauze*), să nu caute a aduce și astfel de chestiuni insolubile (*Aplauze prelungite*). Parcă în ședința aceasta a Parlamentului o să rezolvăm chestiunea aceasta a calendarului? Aceea are să o rezolve Biserica, în înțelegere cu Patriarhia și cu ajutorul Statului.

Dar nu există o biserică de Stat; există cea dintâi din bisericile românești. Nu poți să ceri concursul Statului ca să ia cutare măsură, care s-ar termina prin acte de violență pe care nu le voim. Și tot așa nu e bine să se aducă aici în Cameră chestiunea tristelor neînțelegeri dintre cele două forme de viață religioasă în Ardeal pe care ni le-au dat împrejurările. Este vreme pierdută și otrăvirea sufletelor noastre! (*Aplauze prelungite*).

Să o lăsăm, părinte! Acestea Dumnezeu le-a lăsat, Dumnezeu le împacă; și fără îndoială că nu noi, aici, în mijlocul ocupațiilor noastre profane, o să găsim soluțiuni la astfel de chestiuni.

Zău, te rog, fă-mi mie o plăcere și renunță, Dacă nu vrei să mi-o faci, tot majoritar rămâi, dar te iubesc mai puțin (*Ilaritate și aplauze pe băncile majorității*).

D. N. VasIU, (preot): Voi fi scurt.

D. dr. N. Lupu: Cel mai greu lucru pentru un orator e să renunțe la discurs.

D. profesor N. Iorga: Spune că renunți.

NOTE

1. Discuția o stârnise Corneliu Zelea Codreanu care spusese că în județul Neamț apăruseră persecuții și părintele Vasile a explicat: „Reforma nu ne aparține. Biserica n-a avut nici un interes să îndrepte calendarul și nici n-a câștigat nimic”. Agitațiile în ceea ce privește calendarul le făcuseră călugării vagabonzi și deputații țărăniști care, în județul Neamț, le-au promis credincioșilor că le restituie calendarul vechi. Amintește apoi că în timpul guvernului Averescu s-a sărbătorit Paștele de două ori.

În legătură cu exportul românesc de porumb în Cehoslovacia

D-le președinte, onorată Adunare, în chestiunea pretinsei interziceri a intrării porumbului românesc în Cehoslovacia, pe lângă lămurirea pe care v-am dat-o acum două zile, pe lângă lămurirea d-lui ministru Argetoianu, vă mai aduc una, care este de natură să liniștească orice îngrijorare.

De la d. ministru al Cehoslovaciei la București primesc o scrisoare, pe jumătate oficială, pe jumătate confidențială. Permiteți-mi să vă citesc cea dintâi parte.

D-sa îmi comunică următoarele:

„În urma scrisorii mele, cu data de 11 februarie crt., cu privire la pretinsele măsuri luate în contra importației porumbului românesc în Cehoslovacia, mă grăbesc să comunic Excelenței voastre că am primit chiar acum o depeșă a departamentul meu din Praga, care mă autoriză să declar guvernului regal prezidat de d-voastră, că în urma noilor prescripțiuni care vor fi promulgate la 14 ale acestei luni și care privesc devizele destinate plății porumbului, exportarea porumbului românesc nu va fi câtuși de puțin restrânsă ci, din contră, favorizată (*Aplauze prelungite pe băncile majorității, strigăte de bravo*).

D. D. Arțăreanu: Dar în ce privește devizele?

D. profesor N. Iorga: Nu vă pot citi partea cealaltă, pe care, dacă aș citi-o, dar n-am dreptul să o fac, aș înlătura și ușoara bănuială care a mai rămas.

D. I. Mihalache: Suntem mai mulțumiți, d-le prim-ministru, de această a doua parte, pe care n-o cunoaștem, decât de partea întâi.

D. profesor N. Iorga: Chestiune de gust.

D. I. Mihalache: Fiindcă, d-le prim-ministru, este astăzi politica devizelor care în realitate are rezultate prohibitive pentru importul străin, căci politica statelor astăzi se face astfel încât formal nu împiedică nici un articol din afară să fie importat înăuntru însă, în realitate, lasă pe vânzător să se înțeleagă cu cumpărătorul, fără ca Statul și Banca Națională respectivă să-i pună la dispoziție devizele de care are nevoie.

Încât, în practică, în realitate, aceasta se traduce prin o prohibire a importului articolelor străine, politică față de care Statul nostru n-a luat până acum nici o atitudine. Și mulțumim că d. Argetoianu ne-a promis ieri că vom lua o astfel de atitudine (*Aplauze pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: Îmi pare foarte rău că nu am fost înțeles și nu mi se dă crezământ și că se crede că noi stăm cu mâinile încrucișate înaintea unei primejdii, pe care trebuie să ne-o semnaleze opoziția.

N-aveți încredere în noi! Ce vreți să vă facem? Ne credeți inferiori! Ne înclinăm în fața aprecierii d-voastră. Ne credeți orbi! Nu avem de unde să luăm alți ochi, decât ochii pe care îi avem.

În ce privește cele ce v-am spus, vă rog să credeți că știu ceea ce spun, că există o politică de devize, dar în acest caz se calcă această politică de devize în folosul României! (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

În continuare:

D-lor deputați, eu nu pot să promit mai mult decât atât. Ceea ce pot să promit este că într-un Stat prieten este cea mare bunăvoință de a favoriza în condițiunile care există astăzi în toate Statele, exportul principalelor articole produse de România.

Ce vreți să vă făgăduiesc mai mult decât atât? (*Aplauze pe băncile majorității*).

Iar în ceea ce privește măsurile de represalii, măsurile de represalii le ia cineva atunci când un Stat care nu ne este aliat, care nu ne arată bunăvoință, provoacă la un război de tarife sau de devize.

Dar cum voiți d-voastră să cred că acesta este cazul republicii Cehoslovace?

La o semnalare a lui Emil Ottulescu¹

D-le președinte, d-lor deputați, am citit și eu articolul și în opinia mea este o sugestie la detronarea Suveranului.

D. Al. Otetelișanu: O!

D. profesor N. Iorga: Vă rog, sunteți stăpâni pe opinia d-voastră, sunt stăpân pe părerea mea (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu, făcând gesturi cu degetul către banca ministerială: Părerile d-voastră, în această chestiune, sunt pătimașe, nu putem să luăm în considerație aceste insinuațiuni (*Întreruperi, protestări, zgomot, pe băncile majorității*).

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: Vă chem la ordine pentru gestul adresat d-lui președinte al Consiliului.

D. Al. Otetelișanu: Cer cuvântul în chestiune de regulament, în ce privește chemarea mea la ordine.

D. profesor N. Iorga: Voi consulta, d-lor, pe colegii mei, ca să văd dacă este locul să se răspundă prin dispreț la această continuare a celor mai urâte moravuri fanariote, sau dacă este locul pentru o acțiune judiciară (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

După ce E.O. precizase că au fost citate Memoriile regelui Carol I²

Dacă îmi dați voie, o corectare: *Memoriile Regelui Carol* nu sunt scrise de Regele Carol. S-a arătat la Academia Română că Regele Carol a dat un număr de documente unui profesor german, ajutat de Mitte Kremnitz. În cât autorii memoriilor sunt aceștia doi: profesorul german și scriitoarea germană.

Am întrerupt pentru ca să nu se creadă că vreodată Carol I, care respecta Tronul României, ori de cine ar fi fost ocupat, s-ar fi rostit el însuși în felul acesta față de marele său înaintaș (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. Emil Ottulescu spusese că un ziar publica un serial privitor la detronarea principelui Cuza; în fapt, era „un nou atac la adresa Coroanei”. Îi ceruse primului ministru „să intervină pe căile legale”.
2. *Memoriile Regelui Carol I al României (de un martor ocular)*, 17 volume, București, 1909-1912.

Replică la interpelarea lui I. Flueraș cu privire la combaterea somajului

Acesta spusese:

Aștept răspunsul d-lor miniștri, al Finanțelor și al Muncii, din partea guvernului, asupra celor ce au de gând să facă pentru combaterea șomajului și ajutorarea șomerilor, până când nu va fi prea târziu.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: Se va comunica guvernului.

D. deputat Landau are cuvântul.

D. Al. Lucian: Văd că banca ministerială nu a dat nici o importanță interpelării d-lui deputat Flueraș.

D. profesor N. Iorga: Ce este cu banca ministerială?

D. Al. Lucian: D. Flueraș a afirmat că sunt 300 de mii de șomeri.

D. profesor N. Iorga: Nu cred că sunt așa de mulți și sunt bucuros că nu o cred.

D. Al. Lucian: Cât credeți d-voastră că sunt?

D. profesor N. Iorga: Eu cred că în Maramureș este un foarte mare număr de șomeri țărani. Aceasta este una din cele mai grele probleme ale țării, în momentul de față.

Țara aceea, prin fatalitatea împrejurărilor, a fost tăiată în două; și oamenii care se hrăneau de la păduri, nu au acum nici un fel de mijloc de trai. De săptămâni de zile ne trudim să găsim mijlocul de a ajuta pe acești oameni, cărora le-am trimis nesfârșit de multe vagoane de porumb, toată vara; tot ce am avut la dispoziție am trimis acolo; și ne gândim la alte mijloace, îndată ce va începe sezonul de lucru, pentru ca ei să fie întrebuințați, de preferință, față de muncitorii aduși din străinătate, cărora prin urmare trebuie să li se interzică, în oarecare măsură, intrarea.

La orașe sunt șomeri din mai multe motive.

Un motiv, pe care nu l-ați semnalat d-voastră aici, și pe care eu îl cunosc din experiență, este acela că se introduce și la noi trustul american, în sensul acesta că fabrica mare mănâncă fabrica mică, și lasă, prin urmare, lucrătorii de acolo pe drumuri.

I-am văzut în Ploiești și aiurea. Este un sistem care în America a produs rezultate dezastruoase. Am văzut orașe întregi moarte. Orașele se organizau în jurul unei fabrici. Imediat o altă fabrică, având capital, a cumpărat fabrica, a împiedicat lucrul și a lăsat să se dărâme toate instalațiile. Casele sunt întregi, dar nu este țipenie de om înăuntru. Este unul dintre cele mai dureroase spectacole.

Vom căuta, cu cât d-voastră ne veți da mai mult răgaz, și anume în timpul când este adunat Parlamentul, fiindcă eu nu doresc nimic mai mult decât lumina Parlamentului.

Față de intrigile care șerpuiesc în toate părțile, în afară de Parlament, eu prefer lumina de aici, critica, oricât de aspră, care vine de aici și la care se poate răspunde.

Eu doresc să ne lăsați nu numai răgazul, dar să ne dați sfatul d-voastră, pentru ca să ajungem la rezolvarea acestor două probleme: problema maramureșeană este una, iar problema încercărilor de trusturi și închiderilor de fabrici cum este pentru sticlă - știți foarte bine că sticla tinde să se strângă într-o singură fabrică - este a doua.

În sfârșit, d-voastră puteți să fiți guvernului de cel mai mare folos, sfătuind pe șomeri - de care m-am ocupat când eram ad-interim la Interne,

vreo lună de zile, am avut și delegatul meu, pe d. Caragea, care mergea pretutindeni și se ocupa de această problemă, sfătuindu-i un lucru: să consimtă - nu zic a lucra orice - dar a lucra orice pot.

Piedica cea mare în rezolvarea chestiunii șomerilor stă într-aceea că oricine vine și spune: eu nu vreau să lucrez, să zicem, la șosea.

Eu aș lucra la șosea și îmi cresc copiii mei, așa încât dacă i-ar pune cineva, în alte împrejurări, să lucreze la șosea, să lucreze din toată inima și să fie bucuroși că au câștigat o bucată de pâine lucrând la șosea.

Neconținut ni se spune: noi suntem lucrători specialiști, găsiți-ne de lucru în ramura noastră. Dar cum n-am căuta să le găsim de lucru în ramura lor? Dar dacă nu este de lucru în ramura lor?... Prin urmare, atunci când li se oferă altceva, în orașul acesta neîngrijit, care are nevoie de atâtea brațe, să consimtă, d-lor.

D-voastră, care sunteți socialiști de rațiune și de omenie, care nu doriți să ardă țara întreagă pentru folosul câtorva oameni dintre d-voastră, d-voastră ați putea să fiți de un nesfârșit ajutor. Și eu cred că mai bun lucru este să vă binecuvinteze toată clasa muncitorească, fiindcă le-ați făcut bine în dauna partidului d-voastră, decât să prospere partidul d-voastră în dauna intereselor țării, de care, dacă v-ați jura de o mie de ori, eu cred că sunteți legați cu toată inima d-voastră, ca orice burghez de pe aceste bănci (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Lucian: D-le președinte, niciodată, nici din chestiunea aceasta așa de importantă și nici din altă chestiune, nu am făcut o chestiune politică și n-am încercat să gagem foloase tactice din asemenea chestiuni.

D. profesor N. Iorga: Foarte frumos.

D. Al. Lucian: D-le președinte al Consiliului, d-voastră ați explicat cum se produce șomajul. Suntem în divergență de părere numai asupra numărului șomerilor și asupra metodelor pe care trebuie să le aplicați d-voastră, ca să apărați pe acești nenorociți de oameni care, fără vina lor, au ajuns în situația în care au ajuns.

D. ministru al Finanțelor afirmă că nu există șomaj în țara noastră. Față de aceasta, noi dovedim că sunt peste 200.000 de șomeri. Aproape un milion de suflete din această țară nu au ce mânca și, în gerul acesta, nu au mijloace să-și încălzească casa lor.

D-le președinte al Consiliului, chestiunea nu se mai poate amâna. Nu mai este timp să studiați acum alte mijloace, ci să rezolvați această problemă. Ea se rezolvă cu unul singur: să acordați imediat un ajutor important pentru șomerii din întreaga țară.

D. profesor N. Iorga: De unde?

D. Al. Lucian: De ori unde ați lua banii.

D. profesor N. Iorga: Aș admite prin comune și prin județe. La comune și la județe este totdeauna o oarecare sumă disponibilă; pe când cu regulile de contabilitate care în ultimii ani, cu cele mai bune intențiuni au fost adoptate, noi suntem legați de mâini și de picioare; nu găsim un ban în afară de cifrele bugetului. Și sunt atâția contabili care observă fiecare mișcare pe care o face un ministru, pentru ca să-l prindă neapărat de un paragraf și să-i trimită înapoi, deseori, cererile de cheltuieli pe care ni le impun nevoile țării. Noi suntem într-un corset de fier și, prin urmare, Statul, în momentul de față, cu durere de inimă - mie îmi e amară pâinea de câte ori o mănânc când știu că sunt oameni care nu o au pentru copiii lor - cu strângere de inimă, privind toate aceste mizerii, pe care le cunosc mai bine, pot zice chiar decât d-voastră, reprezentanții claselor muncitorești. Se adună zilnic sute de plângeri care îmi sfâșie inima. Noi am moștenit un regim de formalism birocratic, care este o nenorocire. Nimeni nu poate lucra în această țară fără ca să nu observe anumite forme seci, prin care nici finanțele nu se vor îndrepta și nici țara nu-și va căpăta viața pe care am avute-o odinioară.

Dar, la comune, la județe, voi ruga pe colegii mei să facă tot ce e cu putință, pentru ca oamenii să fie ajutați. Dar doresc un lucru: să aibă oamenii mulțumirea sufletească că pentru bucata aceasta de pâine, au urnit o piatră din loc, sau au lovit pământul cu cazmaua. Nimic nu demoralizează o clasă mai mult decât pomana, care creează șomajul în locul răsplătirii muncii, pe care, pentru ridicarea țării, trebuie s-o găsim. Să chemăm pe oamenii aceștia în jurul acestei munci (*Aplauze unanime*).

După ce dr. N. Lupu ceruse „prilej de muncă pentru această masă de muncitori”

D-le președinte, d-lor deputați, ca să nu fie numai un schimb de discursuri, cum este obiceiul la noi, unde se țin discursuri cu cele mai bune intenții și nu iese nimica uite, fiind el pe banca ministerială, tânărul meu coleg și amic, Vâlcovici, d-nealui dorește ca, împreună cu d. dr. Cantacuzino și împreună cu d-ta, d-le Flueraș, să discute la Ministerul Muncii această chestiune. Iar eu, care n-am decât vreo trei milioane la Președinția Consiliului, pe tot anul, eu vă dau lei 500.000, ca prim fond acestei comisiuni care să găsească de lucru (*Aplauze pe băncile majorității*). Alții vor da de unde vor putea, ce-or vrea. Atâta am, atâta dau! (*Aplauze pe băncile majorității*).

După ce I. Flueraș spusese că dacă cerințele sociale drepte sunt satisfăcute, nu va mai fi nevoie de mișcări sociale

Domnule Flueraș, eu împrăștiam broșurile tocmai ale lui Kropotkin¹, când aveam 18 ani și dumneata nici nu te născuseși. Așa încât eu nu judec mișcarea social democrată din punct de vedere al unui fiu de bani gata sau al unui parvenit.

D. dr. N. Lupu: Și domnul Cuza împrăștia pe vremea aceea broșurile lui Kropotkin.

D. profesor N. Iorga: Și d-lui. Și amândurora ne-a rămas un sentiment cald pentru orice suferință omenească și o prețuire a oricărei munci omenești, din vremea când d-lui scria la Bruxelles și din vremea când eu împărțeam la Botoșani broșurile acestea roșii ale lui Kropotkin.

D. al. Lucian: Este momentul să dați dovadă de acest sentiment.

D. profesor N. Iorga: Voi face tot ce pot în împrejurările în care lucrez.

NOTE

1. P.A. Kropotkin (1842-1921), prinț rus, anarhist prin excelență. Întemeietor, în Elveția al revistei *Revolte*. Expulzat, arestat, implicat în atentate (în Elveția, Franța, Anglia). Scrie, între altele, în 1896, *L'anarchie, sa philosophie, son idéal*.

În legătura cu ancheta privind incidentele de la granița nistreană

D-le președinte, d-lor deputați, răspunsul meu este foarte simplu.

D. doctor Lupu nu știe ce s-a petrecut în absența d-sale.

D. dr. N. Lupu: Știu ce am primit de acolo și văd ce mi se spune astăzi.

D. profesor N. Iorga: S-a produs incidentul de la Soroca. *D. deputat Landau* a venit la mine. I-am spus: eu nu am nici un interes să ascund nimic; voi cere să se trimită o comisie de anchetă.

Ce putea să facă altceva un președinte de Consiliu, decât să trimită o comisiune de anchetă?

Din cine trebuia să fie compusă, în rândul întâi, comisiunea de anchetă? Este vorba de grăniceri; trebuia să trimit pe generalul grănicerilor să facă o cercetare. Dar pe lângă aceasta - și fiindcă ați vorbit de spirit de corp, eu nu aș face generalului Marcovici acuzația că din spirit de corp ar spune un neadevăr sau ar acoperi o crimă - am pus un magistrat, unul dintre cei mai înalți magistrați din Basarabia. S-au dus, au făcut raportul.

Aici în Cameră s-a pus chestiunea și s-a cerut să se comunice actele privitoare la incidentul de la Soroca. Ce am răspuns eu? Căutați în „Monitorul Oficial”. Nu avem nimic de ascuns. De la Ministerul de Interne să vi se dea toate actele spre a vedea ce s-a întâmplat.

Acum, nu s-au dezvoltat nici până azi interpelările anunțate.

D. M. Landau: Nu ni s-a dat cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Va veni ziua când aceste interpelări se vor dezvolta. Va vorbi și o parte, va vorbi și cealaltă parte. Vedeți, eu aici, pe această bancă, mijloacele mele sunt așa de puține, chiar în ce privește guvernarea țării. Fiindcă așa este Constituția noastră, așa este regimul în care m-am găsit prins. Un om care poate governa, nu are voie să guverneze. Așa au găsit cu cale oamenii de la 1789. Trăim într-un astfel de regim deseori încât, în loc să fim factori activi, trebuie să acoperim cu puținul prestigiu pe care-l avem o imposibilitate de lucru care stă în însuși așezământul țării. Prin urmare, eu nu pot să guvernez nici la ministerul meu, iar Parlamentul este liber să facă ce voiește. Cu atât mai mult cu cât noi nu avem o majoritate de partid căreia să-i putem impune...

D. dr. N. Lupu: Are și Parlamentul un regulament.

D. profesor N. Iorga: Cu ce drept aş cere eu majorității să aibă cutare sau cutare atitudine? Mă rog, se vor dezvolta aceste interpelări.

S-a cerut o comisiune de anchetă a Camerei, s-a consultat regulamentul Camerei, s-a trimes în secțiuni. Nu aveți decât să o scoateți de acolo, nu aveți decât, după dezvoltarea interpelărilor, să faceți o propunere. Propunerea aceasta va fi pusă la vot. Dacă propunerea aceasta va fi votată, vă întreb: ce pierd eu că se mai face încă odată o anchetă? Întrucât sunt eu angaja ?

În ce privește lucrurile care nu se pot răsturna, sunt acele două pe care le-am afirmat într-o ședință a acestei Camere, când am spus că a trece o apă cum este Nistrul, în împrejurări cum sunt acestea de acum, înseamnă să se riște ceva; și în ce privește pe grăniceri, grănicerii au dreptul de a soma iar, dacă nu se oprește cineva, au dreptul de a trage. Dacă, în afară de aceste două lucruri incontestabile, mai este ceva, mă rog, dacă se descoperă așa ceva, care este omul din România care să aibă acest trist curaj de a acoperi un lucru care ar fi dezonorant pentru țară?

Nu văd în răspunsul meu care este lucrul care ar fi putut să nu vă satisfacă. Care este acțiunea mea pe care s-o fi făcut greșit? Nu văd.

Dar dacă aveți încă o întrebare să-mi puneți, vă rog să mi-o puneți cu toată sinceritatea; și cu toată probitatea vă voi răspunde (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. dr. Lupu are cuvântul (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Pe mine m-au aplaudat.

D. dr. N. Lupu: Credeam că pe mine!

D. profesor N. Iorga: Cunoașteți câtă afecțiune au d-nealor pentru mine când n-am dreptate; dar când am dreptate?

Ședința din 15 februarie 1932

Polemică cu Ion Răducanu despre exportul românesc de porumb în Cehoslovacia

Vezi și supra

Dar nu am zis-o. Va rog, cine a fost aci, știe.

D. I. Răducanu: Dați-mi voie să citesc.

D. profesor N. Iorga: Eu am spus numai câteva cuvinte. Nu vă supărați. D-voastră îmi căutați pricină. Eu nu am făcut altceva, de două ori, decât să citesc răspunsul legației cehoslovace. Dar, dacă voiți să mă persecutați, puteți să mă persecutați. Suntem prieteni și persecuțiile prietenilor nu contează. Continuați să mă persecutați.

D. I. Răducanu: Eu cred, d-le președinte al Consiliului, că dacă cineva vorbește de la această tribună nu poate să fie stăpânit de mania persecuției.

D. profesor N. Iorga: N-am spus manie, am spus plăcere.

D. I. Răducanu: Este o plăcere care poate să devină o manie.

D. profesor N. Iorga: Nu, ferească Dumnezeu.

D. I. Răducanu: Am foarte multă stimă față de d-voastră dar, dacă vin aci să fac unele rectificări care sunt obiective și care cred că sunt în interesul chestiunii, vă rog să-mi permiteți ca să explic...

D. profesor N. Iorga: Faceți-o, mă rog.

D. I. Răducanu: D-voastră veți binevoi la urmă să faceți observațiile pe care veți crede de cuviință.

În primul rând, eu nu am pus chestiunea importului de porumb în Cehoslovacia. Eu am dat acest caz ca un exemplu, ilustrând una din măsurile multe de politică comercială, care tind la restricțiunile de import ce ne interesează pe noi. Stenograma este de față: nu am afirmat că este vorba de interzicerea importului de porumb din România.

Iar d. președinte al Consiliului, în ședința de alaltăieri, spunea: „Față de zvonurile de acum câteva zile, că s-ar fi interzis intrarea porumbului românesc în Cehoslovacia...”

D. profesor N. Iorga: Comunicația d-tale era un zvon?

D. I. Răducanu: Nu, d-voastră vorbeați de un zvon.

D. profesor N. Iorga: Da, dar comunicația d-tale nu este un zvon.

D. I. Răducanu: Atunci cui ați răspuns?

D. profesor N. Iorga: Opiniei exprimate prin ziare.

D. I. Răducanu: Atunci nu mi-ați răspuns mie?

D. profesor N. Iorga: Eu, când vorbește d. Răducanu, spun: „D. Răducanu” și nu prind de numele său, onorabil și onorat de toată lumea, expresia scâzătoare de „zvon”. D-ta nu ești un fabricant de zvonuri, ci un amic al meu, care îmi face plăcere în fiecare zi repetând o întrebare cu privire la o chestiune pe care o cunoaște tot așa de bine ca și mine, că este așa și știe foarte bine că nu-i pot da nici un răspuns decât cel pe care l-am dat.

Răspunde la o întrebare pusă de Al. Otetelișanu¹

Nu am trimis, domnul meu, nici un comisar. Pentru o astfel de proză eu nu trimit nici odată un agent al forței publice.

D. Al. Otetelișanu: Atunci, dacă nu ați trimis d-voastră - și când spuneți aceasta în calitate de președinte al Consiliului însemnează că vorbiți în numele întregului guvern...

D. profesor N. Iorga: Sigur că da.

D. Al. Otetelișanu: ...însemnează că nu l-a trimis nici Ministerul de Interne. Urmează că acest comisar s-a prezentat din inițiativa prefecturii Poliției Capitalei, și atunci eu întreb guvernul cum poate să îngăduie ca o autoritate subalternă să ia inițiativa exercitării cenzurei?

D. profesor N. Iorga: Întâi trebuie să cercetez să văd dacă a venit de acolo. Și al doilea, eu nu aș fi prea sever cu acest agent de poliție care, s-ar putea întâmpla, să fi citit un anumit articol din gazetă și să fi crezut că articolul acesta îl îndreptățește. Dar nu l-am trimis eu. Dacă vine la mine, îi spun să răspundă printr-o carte de vizită cu complimente și cu scuze. (*Ilaritate*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: O fi citit întreruperea d-voastră de sâmbătă!

D. Al. Otetelișanu: Răspunsul d-voastră nu mă poate mulțumi.

D. profesor N. Iorga: De unde știți că am vrut aceasta? (*Ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: Și el este în legătură cu atitudinea obișnuită a guvernului actual. Guvernul actual crede că peste legile țării și peste Constituția țării se pot călca în picioare toate libertățile individuale.

D. profesor N. Iorga: Dictatură!

D. Al. Otetelișanu: Și atunci, d-le prim-ministru, aveți datoria să cercetați dacă acest comisar a venit din inițiativa sa personală, sau a venit din inițiativa prefectului de Poliție, ori a Ministerului de Interne. Pentru că acest comisar a spus următoarele: „este mai bine să-mi dați mie articolul să-l văd, ca să nu aveți oarecare neplăceri”. Prin urmare, însoțea dorința lui cu o amenințare și cred că, dacă venea ca un particular nu putea să amenințe, cel mult putea să ceară să vadă articolul. Așa încât, datoria guvernului este să

facă o anchetă și să stabilească dacă acel comisar a venit din proprie inițiativă sau trimis de un organ subaltern al Ministerului de Interne, sau de însuși ministrul de Interne. Dacă a fost trimis de un organ subaltern, trebuie să se ia măsuri severe ca organele subalterne să nu-și permită de azi înainte să exercite controale pe care nu sunt în drept să le exercite. Dacă acest comisar subaltern a fost trimis de Ministerul de Interne, atunci trebuie, fără să vrea d. prim ministru, să ia răspunderea actului făcut de colegul d-sale.

D. profesor N. Iorga: V-am asigurat că a fost în discuțiune nu prevenirea unui articol, ci articolul de care s-a ocupat Camera acum două zile. Într-adevăr, a venit la mine procurorul și m-a întrebat pe care din cele două alternative o prefer, pe cea dintâi sau pe cea a doua? Cea de a doua era urmărirea judecătorească. I-am răspuns că eu personal prefer cea dintâi alternativă. Din această cauză nu s-a făcut nici o urmărire.

Prin urmare, vedeți care este atitudinea noastră. Dar fiindcă d-voastră sunteți așa de sensibili în ceea ce privește intervențiile acestea ale Poliției față de un ziar, dați-mi voie să vă amintesc un lucru.

Regele Ferdinand era aproape în agonie. S-a prezentat la mine atunci ministrul palatului, d. Hiotu, și mi-a spus: „Maiestatea Sa Regele vă întreabă dacă ați consimți să faceți parte dintr-un Minister de concentrare”. Șeful d-voastră era președinte al Consiliului de Miniștri.

Atunci am răspuns: „Maiestatei Sale, în starea de sănătate de acum, nu i se poate refuză nimic „Primesc”.

A doua zi, pentru ca lumea să fie pregătită, am scris un articol în care spuneam: „împrejurările pot să ducă acolo încât să se alcătuiască”, sub președinția actualului președinte al Consiliului, a d-lui general Averescu, „un minister de coaliție”. Am pregătit opinia publică. Pentru această cauză, în aceeași zi gazeta mea a fost confiscată.

D. Al. Otetelișanu: Aceasta este altceva!

D. profesor N. Iorga: A! Ba nu este! Când este pe pielea mea este una și când este pielea dumitale este alta! (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: Explicațiunea dată de d. prim-ministru mă satisface în partea în care d-sa spune că era dispus atunci să colaboreze la formarea unui guvern cu șeful partidului meu. Îmi aduc aminte că într-adevăr actualul prim-ministru a avut vederi foarte frumoase asupra guvernării noastre trecute și înțelegea să le realizeze și d-sa, guvernând împreună cu noi (*Ilaritate pe băncile majorității*).

Vreți să vă citesc cuvintele spuse de actualul prim-ministru referitoare la guvernarea noastră din 1926 - 1927? Vi le voi aduce mâine.

Voci de pe băncile majorității: Le știm! (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Iată de ce râd dumnealor: cred că este reciproca. Dar nu este cazul (*Ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: Despre aceasta să întrebăm pe d. mareșal Averescu.

D. profesor N. Iorga: Eu nu l-oi întrebe cât oi trăi (*Ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: Dar d-voastră ați spus că ziarul d-voastră a fost confiscat. Sunt două noțiuni diferite, d-le prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Preferăți confiscarea?

D. Al. Otetelișanu: A exercita cenzura este una și a confisca este alta (*Întreruperi pe băncile majorității*).

Ascultați, vă rog, și veți fi de părere cu mine. Cenzura nu se poate exercita de cât numai atunci când se instituie cenzura deși, în principiu, Constituția noastră împiedică cenzura. Însă după ce o publicație iese de la tipar, guvernul are întreaga libertate să cerceteze dacă acea publicație este sau nu în interesul siguranței Statului.

D. profesor N. Iorga: Este în Constituție confiscarea? Este sau nu? Dacă spuneți că deși nu este în Constituție, avem dreptul de a confisca, vă mulțumim de sfat și la cea dintâi ocazie vom confisca (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: Nu puteți confisca când vreți și cum vreți.

D. profesor N. Iorga: Adică cum? Atunci, când ești în discuție d-ta, să cer permisiunea d-tale ca să te confisc? (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: Când se publică o lucrare pornografică, ai dreptul de a confisca.

D. profesor N. Iorga: Ireverența este cea mai mare pornografie (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: Suntem de acord, d-le prim-ministru, însă nu a fost nici un fel de ireverență la adresa nimănui și, încă odată repet, în special la adresa Suveranului nostru.

D-lor deputați, închei această comunicare cu privire la cele petrecute azi dimineață, cu rugămintea ca guvernul să ia măsuri și să stabilească pe baza cărui drept sau cărui text de lege, acel comisar a putut să vie la redacția unei gazete?

Dacă nu va face acest lucru, atunci înseamnă că guvernul vrea să pășească și pe această cale la o guvernare dictatorială (*ilaritate pe băncile majorității*), însă nu la o dictatură fățișă, ci la o dictatură ascunsă și lașe, pe care noi o vom respinge cu toate mijloacele pe care le vom avea la dispoziție.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, d. Otetelișanu s-a ofuscat când termenul pe care l-am întrebuințat față de o eventualitate de acțiune a guvernului a fost aplicat d-sale. Eu trebuie să găesc că a vorbit de lașitatea unui guvern și a o prezenta cum ar fi un lucru care s-ar putea întâmpla mâine, este mai grav decât atunci când în conflictul dintre două părți ale Camerei se întrebuințează acest termen pentru o simplă persoană.

Veți recunoaște că fiecare dintre noi are obrazul subțire. Eu cred că obrazul fiecăruia dintre adversarii noștri e atât de subțire că nu trebuie să-i jignim. Dar să spui că guvernul întreg al țării ar putea să fie capabil de o acțiune lașe, aceasta înțelegeți bine, pentru un obraz ca al guvernului pe care îl reprezintă, este ceva mai grav.

Dar, în sfârșit, d-voastră puteți întrebuința termenii pe care îi vroiți. Eu am un singur răspuns: orice nu merit, nu mă atinge, se întoarce înapoi (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. La redacția foii *Îndreptarea* se prezentase un comisar de Poliție ca să vadă un editorial scris de mareșalul Averescu; voia să știe dacă fusese trimis de guvern.

La o comunicare făcută de Haralamb Vasiliu¹

D-le președinte, onorată Adunare, văd că și în această chestiune, și la această întrebare a d-lui doctor și deputat, trebuie să-i răspundem în așa fel încât să fie mulțumit și chiar mai mult decât așteaptă. Iată de ce: Am găsit o întreagă chinezerie în ceea ce privește învățământul primar.

Învățătorii, odată numiți, sunt considerați ca provizorii. După aceea vin examenele de definitivat.

După aceea sunt alte examene, în urma cărora ajunge cineva învățător de clasa a doua sau de clasa întâi. Pe ce se sprijină toate aceste cercetări și înaintări?

Pe ce? Sau pe un raport al revizorului sau al subrevizorului, care până la venirea mea în minister era o persoană politică, prin urmare se uita mai ales la culoarea politică a ochilor învățătorilor; sau pe un examen în care pentru răspunsuri de 10 minute se pecetluia soarta întreagă a unui om. Omul se putea întâmpla să fie în momentul acela bolnav, să fie indispus. Ei bine, răspunsul pe care îl dădea în 10 minute valora mai mult decât toată munca pe care o făcuse el în satul lui, decât tot ceea ce putuse crea acolo!

Și tocmai de aceea este un proiect de lege, care va fi adus înaintea d-voastră, în care se văd gradații de merit, sprijinite pe întreaga operă îndeplinită de învățător în satul său, iar înaintările acestea chinezești, sprijinite pe rapoarte interesate sau pe examene care nu pot avea nici o valoare, fiindcă sunt însăși negarea celei mai elementare psihologii umane, să cadă, pentru ca răsplătiri într-adevăr întemeiate să se pună în locul hazardului și al persecuțiilor politice.

Iar în ce privește pe acei căzuți de trei ori, o singură dată mi s-a prezentat o listă a acestor nenorociți. Vă spun că a trebuit presiunea tuturor reprezentanților legii și regulamentelor, pentru ca să pun iscălitura mea dedesubt. Fiindcă este un lucru neuman să ții un om ani întregi de zile, să-l împiedici de a avea orice altă carieră, pentru ca, după ce l-ai chemat de trei ori la examenul de definitivat și n-a putut să răspundă la întrebări căzute din cer, să-l zvârli pe stradă ca pe o zdreanță umană, incapabil de a-și găsi o ocupațiune! Este drept că unii n-ar putea să funcționeze ca învățători. Dar în învățământ sunt atâtea locuri care s-ar putea da: scriitori la revizorat, etc.

În orice caz, bătaia aceasta de joc de sufletul oamenilor, de viața omenească, au putut s-o facă oameni care trăiau pentru a fabrica regulamente pe pielea omului (*Aplauze pe băncile majorității*). Dar eu, care prețuiesc mai mult sfânta piele omenească, decât toată hârtia mângălită a regulamentelor pedante făcute de birocrați, nu voi mai iscăli nici o singură aruncare în stradă a nici unui învățător, fiindcă n-a avut noroc de trei ori înaintea unui examinator care poate fi de trei ori mai prost decât cel care dă examen (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. dr. Haralamb Vasiliu: D-le președinte, eu mulțumesc cu recunoștință d-lui prim-ministru că mi-a făcut mare cinste să-mi răspundă. Dar să-mi dea voie să nu pot fi mulțumit și în fapt, pentru că nu ne-a precizat d. prim-ministru ce s-a făcut în această direcție.

D. profesor N. Iorga: : Dă-mi d-ta pentru fiecare din acei care au fost scoși din învățământ un fel de *curriculum vitae*, un fel de arătare a rosturilor lui și în măsura în care voi cunoaște de câți ani este în învățământ, ce a făcut în satul său, voi căuta să revin și să dau oamenilor acestora un mijloc de trai (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. dr. Haralamb Vasiliu: D-le prim-ministru, întâmplător aveți de a face cu un caz nu numai cum cereți d-voastră, dar mult mai grav. Este un biet învățător care n-a căzut de trei ori la examen, a căzut numai de două ori. D-voastră mi-ați aprobat să mai dea un examen și subalternii d-voastră, d. Ghișescu, refuză.

D. profesor N. Iorga: Vor trebui să facă așa cum am zis eu.

NOTE

1. H,V semnalase situația unui grup de învățători care căzuseră de trei ori la examenul de definitivat în anul precedent și acum nu mai fuseseră încadrați în învățământ.

Dispută cu I. Răducanu despre ținuta Adunării

Acesta spusese:

Și încă odată spun, banca ministerială nu știe să-și păstreze nervii. D-voastră întrerupeți totdeauna...

D. profesor N. Iorga: Mulțumim! Mulțumim, sunteți foarte amabil.

D. I. Răducanu: ... și expresia cea mai frumoasă este d. Vâlcovici. Eu am întrebat frumos ce a vrut să spună d. Otetelișanu și d-voastră numaidecât întrerupeți.

D. profesor N. Iorga: Ce păcat că ne întâlnim astfel în Cameră, oameni care lucrăm în același loc! S-ar putea ca de pe urma acestei atitudini să nu lucrăm nici în acel loc.

D. I. Răducanu: Regretul va fi de partea mea, însă nu pot să vă împiedic.

D. profesor N. Iorga: Când funcționez ca rector al Universității, mă feream totdeauna să jignesc pe orice profesor în Cameră. D-voastră, care sunteți rector al Academiei de comerț, pe care o onorez puțin cu lecțiile mele, ați putea să aveți cuvinte mai puțin jignitoare pentru cineva care este colegul d-voastră.

Ședința din 17 februarie 1932

Despre conversiune¹

D-le președinte, onorată Cameră, orice încercare de a mă face pe mine să spun ce nu vreau eu este zadarnică. Mă rog, conversiunea noi am găsit-o în spiritul public. Nu noi am aruncat întâi această idee (*întreruperi pe băncile partidelor de opoziție*). Da, da, nu noi (*Aplauze pe băncile majorității*). Conversiunea a ajuns în spiritul public o necesitate (*Aprobări*). Se discută condițiunile înaintea reprezentărilor tuturor partidelor. Mai multe metode sunt

avute în vedere. Natural, vor fi discuțiuni foarte largi. În discuțiunile acestea fiecare va putea să-și arate punctul de vedere. Pe mine personal nu mă sperie nici o metodă, dacă se ajunge prin metoda aceasta la scopul urmărit. Tradiția nu înseamnă un lucru încremenit, ci înseamnă la ceea ce a transmis trecutul să adăogi în fiecare moment prin experiența prezentului (*Aplauze pe băncile majorității*).

Iar în ceea ce privește ziarul, credeți d-voastre că eu n-am alta treabă, decât să dau informații la „*Neamul Românesc*”?

Acesta este răspunsul meu. Cine îl primește cu aceeași sinceritate cu care a fost rostit, bine! Cine nu-l primește...

Voci de pe băncile partidelor de opoziție: Dar ce e cu impozitul pe capital?

D. profesor N. Iorga: Cine nu-l primește cu aceeași sinceritate cu care a fost rostit, n-am ce-i face! (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. G. G. Ghișescu: D-le președinte, d. prim-ministru a avut bunătatea să răspundă imediat la întrebarea mea. Îi mulțumesc cu profundă recunoștință, dar am rămas tot nedumeriți, fiindcă noi n-am aflat încă dacă părerea guvernului este că se poate admite, în sistemul nostru de impozite, și impozitul pe capital.

D. profesor N. Iorga: Vă voi răspunde imediat: Avem un sistem de impozite așa de anormal și de rău, încât orice i-ai adogi și orice i-ai scoate, tot aceea este! (*Aplauze pe băncile majorității, întreruperi pe băncile partidelor de opoziție, zgomot*).

NOTE

1. Deputatul G.G. Ghișescu, referitor la legea asanării datoriilor agricole, spusese că guvernul a promis ca jumătate din impozitul pe capital să meargă la plata creanțelor și jumătate unde? Cum era posibil ca ministrul Finanțelor, C. Argetoianu să vorbească de asanarea datoriilor iar *Neamul românesc*, foaia primului ministru, să „înfiereze” măsura?

Despre tripouri

D-le președinte și onorată Cameră, fiindcă interpelarea mi se adresează și mie, eu trebuie să spun că nu este vorba numai de ovreii indigeni sau străini, ci este vorba de anumite asociațiuni de oameni onorabili care deschid cluburi cu firmă politică pentru astfel de distracțiuni ruinatoare și imorale (*Aplauze unanime*).

Am aici un denunț cu privire la trei cluburi, care se găsesc pe una din străzile cele mai frecventate din București. Am aici însuși raportul prefecturii de Poliție...

D. I. I. Mirescu: Hotelul „Britania”?

D. profesor N. Iorga: ...care spune: „Aceste cluburi, pe lângă menirea lor de a da posibilitatea membrilor să se adune în chestiuni care interesează partidul, mai au câte o secțiune de jocuri de noroc, unde membrii se pot distra între ei”. (*Întrepreri*).

Vă rog să ascultați până la sfârșit, că este interesant. Eu nu am avut nici o înțelegere cu d. Gheorghe Cuza, dar am în buzunarele mele multe rețete pentru tot felul de boli, în momentul când se semnaleză (*Ilaritate*). „În realitate membrii aproape că nu joacă de loc, dar în schimb clubul este pus la îndemâna oricui vrea, cu o singură restricție: să fie trecut în registrul aflat la intrarea localului.

Jocurile ce se practică sunt *chemin de fer*, *bacara* și *braziliana*, și sunt încredințate unor specialiști, cunoscuți de Poliție și de cabinetele de instrucție, pe unde au trecut în destule rânduri. Astfel, la clubul A., jocurile sunt concesionate lui Anton Rafailă, la clubul B...

O voce: Spuneți-ne numele!

D. profesor N. Iorga:...jocurile sunt concesionate lui Eskenasy.

D. Em. Dan: Care sunt acele cluburi? Ați spus că sunt politice.

D. profesor N. Iorga: Lăsați-mă pe mine să spun, ce pot spune. Dar de aici vor ieși măsuri publice, și atunci veți vedea d-voastră (*Aplauze unanime*). În orice caz, sunt concesionate lui Eskenasy, Ritter, Filier, Popescu și Puiu, iar clubul organizat C, este concesionat unui particular, care se cheamă „Hiena”.

Și veți vedea care sunt vizitatorii nelipsiți ai acestor cluburi. Citez câteva nume cu poreclele lor: X, zis Cerșetorul, Custudis; Fiter, Solomon, Mihalovici, zis Mielu, și așa mai departe.

Iar, vă rog, lista este cam lungă, nu vreau să vă obosesc, sunt vre-o 20 de nume.

„În afară de aceasta, cluburile sunt frecventate și de femei din diferite categorii sociale” - nu voi citi nume. „În afară de acești obișnuiți, mai sunt așa zișii jucători flotanți, care sunt atrași de mirajul câștigurilor, în special cei din provincie, care sunt simțiți cu bani”.

Atunci această bandă de obișnuiți se năpustesc asupra acestor căzuți în cursă, și bine înțeles, pentru ca câștigul să fie mai sigur, intră în funcțiune așa zisele „pachete otrăvite”, care sunt preparate de specialiști, astfel că în câteva lovituri, banii sunt pierduți și prada se împarte între toți, după rolul ce l-au avut”.

Veți afla detalii, atunci când acțiunea pe care trebuie să o desfășoare prefectul Poliției – din moment ce am primit înștiințarea aceasta, venită de la „serviciul poliției sociale al prefecturii de Poliție a Capitalei”, cu data de la 13 februarie 1932, când se va declanșa acesta acțiune, veți ști și d-voastră unde se petrec aceste lucruri, afară numai dacă în termen de o săptămână, toate bandele vor dispărea, și unde se face politică, să se facă numai politică (*Aplauze unanime prelungite*).

D. I. I. Mirescu: Eu nu am încredere în poliția de moravuri.

D. profesor N. Iorga: Nu ai rost, că nu spun nimic.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. deputat Mirescu are cuvântul.

D. I. I. Mirescu: D-voastră ați vorbit că ați primit un denunț de la poliția socială, adică de la poliția de moravuri. Permiteți-mi, vă rog, să vă spun că eu nu am încrede în această poliție de moravuri.

D-lor, am un document care privește onorabilitatea serviciului de poliție socială, să-mi dea voie d. prim-ministru, pentru că îi va folosi, să-l citesc ca să vedeți cine sunt cei cari conduc serviciul de poliție socială.

D. profesor N. Iorga: Numai, îmi dai voie, eu nu am să apăr pe nimeni. Dar când va veni sergentul de stradă și îmi va aduce un pungaș, eu n-am să încep a întreba dacă sergentul practică virtuțile cardinale (*Aplauze pe băncile majorității*).

Despre schimbarea destinației unor fonduri.

Răspunde lui Gr. Trancu Iași

Noi am făcut acest lucru cu pensiunile¹?

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, ați făcut un virament, d-voastră nu știți...

D. profesor N. Iorga: Noi? Am început noi acest sistem, sau am găsit noi Casa pensiilor în halul în care se găsește?

O voce de pe băncile majorității: D-le Trancu-Iași, dumneata nici n-ai citit acest proiect de lege. (*Înteruperi, zgomot*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, d-voastră nu știți, astă vară ați virat suma de 1.700.000.000...

D. D. I. Perianu: Era numai pe hârtie...

D. Gr. L. Trancu-Iași: Operațiunea a fost votată de Camera aceasta.

D. D. I. Perianu: Și este o minciună, care se continuă și acum. Ar trebui să se isprăvească cu această minciună!

D. Gr. L. Trancu-Iași: Recunosc că poate d-voastră aveți dreptate. Dar nu e mai puțin adevărat și trebuie să recunoașteți că acest Parlament, în sesiunea din iunie, a votat un virament de 1.700.000.000 lei, de la Casa pensiilor la bugetul ordinar al Statului...

D. D. I. Perianu: S-a stabilit în drept, o situație de fapt.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Ai pus bile aici și fiecare din d-voastre ați pus una sau mai multe bile...

D. profesor N. Iorga: A legaliza o acțiune, nu înseamnă a o face, nu înseamnă că este politica noastră.

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, noi am votat în contra acestei legi, pe care d-voastre ați votat-o aici...

D. profesor N. Iorga: Puteți vota oricum, dar nu ne atribuiți nouă o politică care nu este a noastră. Au trebuit să fie făcute forme pentru o acțiune care era săvârșită, dar care nu pleacă din concepția noastră.

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, de ce n-ați spus d-voastră aici că trageți la răspundere.

D. profesor N. Iorga: Fiindcă nu suntem oameni perfecți, fiindcă tindem către o perfecțiune pe care o au alții, dar recunoaștem imperfecțiunile noastre (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, dați-mi voie să vă spun că departe de a fi perfecți, sunteți departe chiar de a fi măcar la înălțimea așteptărilor pe care țara le-a pus în d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Certificatele au valoarea cui le dă (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, acest certificat vi-l dă țara întreagă.

D. profesor N. Iorga: Reprezentată prin d-voastră, icoana nației românești (*Mare ilaritate pe băncile majorității, aplauze prelungite*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Da, reprezentată prin mine. La tribuna aceasta eu reprezint suferințele și dorințele unei țări întregi. D-voastră râdeți, vă distrați și glumiți și credeți că printr-un cuvânt aplaudat de domnii aceștia... (*Întreruperi pe băncile majorității, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: „Domnii aceștia”, sunt membrii Adunării, ca și d-ta. Nu „domnii aceștia” și „domnul acesta”!

NOTE

1. Gr.T.I. acuzase guvernul că se împrumută haotic în toate părțile: luase de la CEC, pe doi ani, 26 de milioane pentru „o instituție aleatorie” (instituție industrială). Cu pensiile făcuse același lucru: „ați luat banii pensionarilor”.

Ședința din 18 februarie 1932

Din nou despre prețul zahărului

D-lor deputați, îndemnul d-lui Xenii către d. ministru al Industriei, d-nealui poate să-l primească sau nu, dar pot să răspund și eu în locul d-sale.

O voce de pe băncile majorității: Liberalii nu s-au pronunțat.

D. profesor N. Iorga: Se vor pronunța prin votul d-nealor (*Întrepreri*).

D-lor, eu înțeleg dorința d-voastre, nu este între noi nimeni care să nu dorească a iefteni un articol de prima necesitate și nu este nimeni între noi care să aprobe evidenta speculă care s-a făcut cu zahărul.

Pe de altă parte, s-a dovedit de la tribună, cum eu știam dinainte, că noi nu avem nici un fel de angajament în ce privește zahărul, așa încât nu ni se poate intenta nici o acțiune de despăgubire. Datoria mea este însă să vă semnalez, fără a exprima o altă opinie decât aceia pe care o las să se întrevadă, că sunt și argumente de partea cealaltă, pe care le veți ascultă cu liniște și d-voastre veți ținea seamă și de o dorință, care este a tuturor, și de aceste argumente, în momentul când veți vota.

D-voastre aveți toată răspunderea votului d-voastră și nu ne trece prin minte, mai ales în astfel de momente, să apărem înaintea țării ca aceia care refuză, în marea sărăcie de astăzi, mijlocul de a crește copiii mai zdraveni și de a ușura condițiile de viață ale claselor muncitoare. (*Aplauze prelungite*). Este, fără îndoială, un capital străin angajat aci în țară. Dacă de acum înainte capitalul străin va veni cu mai multă greutate în țară, fără îndoială că nu va fi împiedicat într-atât de votul d-voastre, cât va fi împiedicat de altceva :de nestabilitatea, de absoluta nestabilitate a condițiilor de aci din țară. Noi avem nevoie de capital străin.

Ne vom gândi la greutatea acestea între votul d-voastre, dacă va fi favorabil propunerii și aducerea la Senat. Vedeti, noi avem încă o instanță, prin urmare, chiar dacă ar fi puțină grabă în votul d-voastre, încă este mijlocul de a corecta ceia ce ar fi greșit în acest vot.

O voce de pe băncile Partidului Național Liberal de sub președinția d-lui I. G. Duca: „A bon entendre, salut”...

D. profesor N. Iorga: Desigur că da, de aceea avem două Camere. Se mai poate aduce înainte încă faptul că ar ieși de viză într-un moment când toate țările caută să restrângă orice ieșire a devizelor.

D. dr. N. Lupu: Sunt mai multe astăzi. Toate câștigurile fabricilor de zahăr, d-le prim-ministru, trec peste graniță (*Întrepreri*). D-nii care vă informează, vă informează greșit.

D. profesor N. Iorga: D-le doctor Lupu, îmi sunteți așa de simpatic așa cum discutați d-voastră, încât chiar năvălirea aceasta de argumente nu mă clintește din hotărârea mea, de a expune, cum este datoria băncii ministeriale, și o latură și altă latură.

Știu foarte bine că se vor aduce iarăși plângeri din partea țăranilor care cultivă sfeclă; dar știu iarăși că această cultivare a sfeclei se face în condiții barbare care sărăcesc pământul. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D-lor, vedeți, este o chestie foarte complexă; ea este de o așa de mare complexitate, încât guvernul nu ia o atitudine, tocmai fiindcă este una din întrebările care se pun cunoștințelor și conștiinței fiecăruia dintre d-voastre.

Guvernul nu are de spus mai mult decât atât. Acesta v-a spus: întâi ce simte împreună cu d-voastre; v-a spus pe urmă ce știe și era dator să o spună și aceasta.

Nu pot încheia altfel decât dorind ca d-voastre să dați satisfacție nevoilor populației românești, fără ca pentru aceasta să se atingă nici un interes legitim (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității, strigăte de „bravo”*).

D. Traian Țino, vice-președinte: D. dr. Lupu are cuvântul.

D. dr. N. Lupu: D-le prim-ministru, cu toată obiectivitatea cerută acestei discuțiuni, voi căuta să arăt în patru, cinci cuvinte, că argumentele care vi s-au dat...

D. profesor N. Iorga: Nu mi s-au dat; le știam de cel puțin 20 de ani.

D. dr. N. Lupu: Atunci erau fondate, acuma nu mai sunt.

D. profesor N. Iorga: Nu luați ce vă spun drept o pledoarie. Într-o Cameră care se găsește puțin încălzită, trebuie să fie cineva care să înfățișeze chestiunea pe toate laturile. Mi-am făcut datoria, prezentând-o, așa cum ați văzut¹.

NOTE

1. Îl dojenește pe Al. Otetelișanu: „Lămuriți-mă care este sensul intervenției dvs. atât de pasionate. Eu vă asigur de un lucru și vă spun din experiență: dacă vorbește cineva încet, se aude, dar ieșirile acestea zgomotoase se aud ele pe dânsle. Nu se aude nimic. Ați spus ceva de Senat...” Al.O. ceruse c a după votul de la Senat, „legea să nu rămână în cartoane”. N.I.: „Eu am dreptul să judec de la locul unde mă găsesc, răspunderea mea față de orice propunere. Și eu am vorbit de răspunderea pe care mi-o atribui. Iar în ceea ce privește continuellele bănuielei cu care sunt asaltat, le las la judecata conștiinței publice” (*aplauze pe băncile majorității*).

La începutul ședinței D.R. Ioanițescu insistase asupra măsurilor ce trebuiau propuse de guvern. N.I.: „Veți afla la sfârșit. Este un proiect din inițiativă parlamentară. Noi am făcut un pas. S-a găsit că nu este îndestulător, o mare

parte a Camerei a fost de părere să se încerce altfel. Sunteți liberi. La urmă voi vorbi și voi arăta ceea ce îmi place, ceea ce mă neliniștește, dar aceasta nu este chestie de cabinet. Vă rog, nu vă speriați. Să nu credeți că în orice chestiune și în orice moment – sunteți obișnuiți cu un alt sistem – guvernul trebuie să vină să bage pe gât Camerei...” C. Xenii: „Este dator să-și spună părerea”. N.I.: „O voi spune, o veți auzi, dar aceasta nu înseamnă că mă leg de căpățâna de zahăr ieftină sau de căpățâna de zahăr scumpă, de căpățâna aceea care bate la porți, cum a spus d. Ioanițescu. Zahărul poate bate la porți numai dacă este căpățână, dacă este tos, nu” (*aplauze, ilaritate*).

Discuția a continuat și a doua zi, când I. Răducanu a vrut să interpeleze, după votarea legii, ca să comenteze spusele unuia și altuia despre prețul zahărului. N.I.: „Dumneata ești așa de vehement! Ai speriat pe președinte. Eu era să mor la locul meu”.

Ședința din 19 februarie 1932

Despre alegerile eparhiale

D-le președinte și onorată Adunare, veți recunoaște că starea de spirit în care răspund, după această bătălie pentru Domnul Nostru Isus Christos și pentru Sfânta Biserică, este aceea pe care v-o puteți închipui (*Ilaritate*).

Acum câțiva ani, un om de bine, d. Lepădatu, s-a hotărât să dea bisericii un Parlament, care era necesar. L-am judecat cândva, într-o comunicație făcută aiurea, în străinătate, într-un cerc de oameni care se interesau de biserică, l-am judecat, zic, ca un fericit act revoluționar și în același timp și potrivit cu cele mai bune tradiții ale noastre. Fiindcă biserica noastră se deosebește de biserică grecească și de biserică rusească, prin aceea că nu este o biserică episcopală, ci înainte de toate e o biserică de sate și de preoți. În jurul preotului a fost totdeauna toată societatea laică. Și biserica noastră nu poate fi prefăcută și înălțată decât printr-aceea că s-ar desface întru câțiva de anumite formule îmbătrânite și s-ar întoarce din nou în mijlocul națiunii acesteia care a produs-o, ca o formație națională, iar nu ca o variantă oarecare a bisericii răsăritene.

Am crezut și eu că alte moravuri vor fi, măcar acolo. Din nenorocire, la cele dintâi alegeri s-a amestecat blestematul spirit de partid cu toate interesele, cu toate pasiunile, cu toate mojițiile și brutalitățile sale. S-au bătut în biserici; au stropit pereții bisericilor cu sânge; s-au încuiat înăuntru în biserici și s-au făcut de răs în alegeri care trebuiau să scoată la iveală oameni care se interesează de biserică și care țin la biserică, oricare ar fi caracterul lor! (*Aplauze pe băncile majorității*).

Rezultatul: când alegerile se fac în acest fel, adunările ieșite din astfel de alegeri n-au nici o valoare, din care cauză adunările eparhiale au trecut cu totul neobservate și n-au avut nici o influență asupra bisericii. Eu însumi am mers totdeauna, dar ce am găsit acolo?

Câțiva preoți care veneau cu lucrări aranjate. Le citeau, un fel de rapoarte pe care nu le asculta nimeni; nici un fel de discuțiune, niciodată o chestiune nu s-a ridicat în mijlocul acestor adunări. Iar adunarea centrală, care se strânge foarte rar, nu știa ea singură ce să facă, pentru că imediat ce nu este vorba de un interes personal sau de un interes de partid, nimic nu interesează pe acei care s-au ales în acest fel (*Aplauze pe băncile majorității*).

Am crezut că măcar de data aceasta va fi altfel. Am făcut tot ce mi-a fost prin putință. Am rugat pe prefecți să nu candideze; văd că singuri doi prefecți au făcut greșeala că au candidat, și ei își vor da demisia înaintea adunării din care altfel ar fi să facă parte.

D. dr. N. Lupu: Mai bine să rămână la adunarea eparhială și să fie scoși de la prefectură.

D. profesor N. Iorga: Aceasta este o glumă. Rămâne să văd eu unde sunt mai potrivit sau dacă nu sunt potrivit nicăieri (*Ilaritate, întreruperi*).

Dați-mi voie, lungim degeaba discuția. Am intervenit, în același timp, în calitatea mea de creștin, de istoric al bisericii românești, ca unul care m-am interesat totdeauna de lucrurile în legătură cu credința noastră, așa de folositoare, dar nu ca încă o nadă pentru ambiții și ca încă o pradă pentru pasiunile care în chip așa de nenorocit ne despărțesc pe orice chestiune.

Nu se poate vorbi mai clar decât am vorbit eu.

Mi s-au adus plângeri împotriva unui părinte episcop. I-am trimis o telegramă în care l-am pofit să nu se amestece. Mi-a trimis după aceea un lung raport în care declară, cu oarecare naivitate, că el se amestecă. Natural n-am nici un mijloc de a-l împiedica.

De aceea, am trecut raportul său la dosar, și a făcut tot așa cum a făcut altădată sau cum l-a învățat cine l-a învățat și atunci și acum. Deplorabil! Rolul episcopilor, protopopilor, al preoților din jurul șefilor de eparhii nu este acela de a îndeplini detestabilul și dezonorantul rol de agenți electorali (*Aplauze unanime*).

Foarte mulți și-au bătut joc de biserica lor, și dacă ne batem noi mirenii joc de biserică este foarte rău, dar când acei care sunt chemați să o înfățișeze își bat joc de dânsa, ce cuvânt poate califica această atitudine? (*Aplauze*).

Rezultatul? L-am văzut! Pretutindeni au fost candidaturi de partid. Au fost și carteluri de partid - și amici de ai noștri au fost în aceste carteluri - iar rezultatul acestor carteluri este ca al multor carteluri: fiecare caută să tragă pe sfoară pe celălalt. A doua zi după încheierea cartelului, au răsărit alte candidaturi ca să fure voturile.

Am avut curiozitatea să mă duc să văd cum se votează în fiecare sat: erau grupuri de țărani și în mijlocul lor forfoteau agenții care îi prelucrau în același fel în care se prelucrează alegătorii ceilalți. Un spectacol profund dezgustător! Până seara târziu satele au fost agitate, fiecare răsplătindu-și pe oamenii care votaseră pentru ai lui...

O voce de pe băncile majorității: Cu băutură.

D. profesor N. Iorga: Și cu băutură.

Dacă legea ar fi altfel, eu aș strica aceste alegeri, dar din nenorocire n-am dreptul. Rămâne să se verifice între dânșii, iar rezultatul va fi, pentru încă o perioadă de vreme, tot acela care a fost înainte, adică biserica va fi fără acea reprezentanță populară pe care a voit-o ministrul care a făcut legea.

Eu voi veni înaintea d-voastre cu un proiect modificator (*Aplauze prelungite pe băncile majorității; pe băncile L. A. N. C. și pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

În acest proiect, fiindcă atâția preoți, aș zice jumătate din acești preoți care au prezidat alegerile, n-au știut care este datoria lor, se va prevedea că lângă fiecare preot trebuie să fie un magistrat; în al doilea rând, candidatura trebuie făcută de un număr de credincioși, arătând meritele pentru biserică ale aceluia care este candidat (*Aprobări*).

Aceste declarațiuni să fie afișate în biroul de votare iar înainte de a se ajunge la verificarea în Adunare, o comisiune de magistrați să cerceteze dacă s-au îndeplinit condițiunile legale și numai după aceea se va veni la verificare (*Aplauze pe băncile majorității și ale L. A. N. C.*).

Și măcar așa, prin laicii de pe aceste bănci, din nenorocire, vor trebui să se îndrepte moravurile pe care biserica era datoare să și le îndrepte ea singură (*Aplauze prelungite pe băncile majorității; pe băncile L. A. N. C. și pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

După ce Al. Lapedatu spusese că discuțiile cu privire la biserică, așa cum s-au desfășurat, trebuie evitate

D-le președinte, d-lor deputați, considerațiunile aceluia care a dat legea organizării bisericii ortodoxe române nu pot să rămână fără răspuns. Și eu aș fi fost vinovat, dacă aș fi răspuns la întrebările care mi s-au făcut aici, în cazul când ele ar fi trebuit să fie adresate numai către Adunările eparhiale și nu către această Cameră a deputaților. Eu cred însă că de orice chestiune, în orice moment, se poate ocupa Camera deputaților (*Aplauze unanime*).

Al doilea, dacă este să fie anumite certuri urâte undeva, apoi mai bine să fie aici, decât să fie acolo (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și al treilea, nu eu mă voi adresa aceluia care tocmai a făcut greșelile, pentru ca el să le repare, atunci când el le-a făcut cu deplină conștiință. Nu se va căpăta reparațiunea acestor păcate în Adunările care ies tocmai din astfel de alegeri (*Aplauze*).

Cu tot respectul pe care îl am pentru orice organizație bisericească, în orice condițiuni s-ar fi ales, cu toate acestea eu nu-mi închipui, după toată practica de câțiva ani de zile de până acum, că s-ar putea ajunge la un mare rezultat acolo. Cum vroiți d-voastră să am încredere în astfel de Adunări, așa cum sunt constituite? Nu în esența lor, căci nu trebuie amestecate două lucruri. Eu cred în principiile enunțate și realizate de d. Lapedatu, dar când le văd îmbrăcate, așa cum sunt, eu zic: trăiască instituția, dar să curățim pe aceia care o reprezintă în așa fel. (*Aplauze pe băncile majorității*). Să-mi dați voie: la Brăila, un om a făcut o biserică, îl cheamă Nedelcu Cherciu. S-a prezentat la alegeri, acum mi s-a semnalat, și s-a prezentat și un politician. Câte voturi credeți că, în biserica lui, a avut acela care a creat-o? Unu! (*Exclamări pe băncile majorității*). Câte voturi a avut politicianul? 160!

Voci: Rușine!

D. profesor N. Iorga: Mai voiți o dovadă pe lângă aceasta?

Prin urmare, noi vom corecta, prin votul acestei Adunări, funcționarea viitoare a acestor Adunări electorale și după aceea vom începe opera de care avem nevoie și acolo unde ea nu poate fi din nefericire făcută în rândul întâi (*Aplauze pe băncile majorității*).

Răspunde¹ dr. N. Lupu

Îmi permiteți să vă pun o întrebare? Credeți că între acei care au fost aleși se găsesc măcar zece oameni cari nu fac parte dintr-un partid și care, dacă n-ar fi fost partidul care să-i susție, și-ar fi căpătat voturile? Nu-mi răspundeți, fiindcă știu că răspunsul este în conștiința tuturor. (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. Dr. N. Lupu ceruse ca alegerile să se facă în curtea bisericii, „fiindcă dacă vor să-și spargă capetele, să și le spargă acolo, fără a stropi icoanele cu sânge”. N.I.: „Alegerea este mai bine să se facă la cimitir, ca să-i putem duce imediat” (*ilaritate*). Tot dr. Lupu ceruse, ca obligație pentru candidați, să se fi spovedit și împărtășit în anul respectiv. Pentru că acum au a face cu biserica „doar la botez și la moarte”. N.I.: ”Dacă se pune această clauză, cum sunt de ahtiați, beau tot potirul” (*mare ilaritate*).

Ședința din 20 februarie 1932

Despre întrunirile publice. La o întrebare a lui I. I. Purcăreanu

Întreb atunci dacă întrunirile publice cu caracter politic, care în mod obișnuit se țin fără ca să dea naștere la dezordine, au ieșit de azi înainte din cadrul Constituției.

D. profesor N. Iorga: Nu, nu, deloc, puteți să le țineți întocmai ca și înainte, orice om poate greși. Prefectul a greșit. I se va atrage atenția.

Voci de pe băncile partidului Național Liberal, de sub președinția d-lui I. G. Duca: Iată răspunsul!

D. profesor N. Iorga: Dar ce voiți d-voastre să vă spun? Voiți să vă spun că aprob pe prefect? Sau credeți d-voastre că noi am creat oameni perfecți, care să nu poată greși? (*Protestări, zgomot pe băncile partidului Național Liberal, de sub președinția d-lui I. G. Duca.*)

D. profesor N. Iorga: Ce este aceasta?

D. dr. I. Costinescu: Suntem nemulțumiți de răspuns.

D. I. I. Purcăreanu: d-le prim-ministru, nu văd o greșeală a prefectului de Argeș. Prefectul de Argeș se referă la un ordin pe care l-a primit...

D. profesor N. Iorga: Pe care este liber să-l fi înțeles sau să nu-l fi înțeles. Toate greșelile vin din faptul că în luna lui noiembrie, când știți d-voastră cine ținea întruniri și pentru ce le ținea, atunci, în luna lui noiembrie, s-a spus că partidele politice, oricare, au dreptul să țină întruniri. Nu au dreptul să țină întruniri oamenii care nu reprezintă nimic, care nu riscă nimic, și de hatârul cărora nu trebuie să prefacem străzile orașelor din Țara Românească într-un loc unde oricine poate să-și bată joc de ordinea publică și de interesele țării (*aplauze pe băncile majorității*). Ordinul acesta, această proclamație către țară am făcut-o eu și regret că am întrebunțat un ton subțire, de care nu mă pot desface, și poate unii îl înțeleg, alții îl înțeleg mai puțin, dar toată lumea trebuie să-l înțeleagă în sensul în care am vorbit eu. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. I. I. Purcăreanu: În cazul acesta, observațiunile destul de accentuate ale d-lui președinte de Consiliu se adresează prefectului de Argeș și nu Ministerului de Interne.

D. profesor N. Iorga: Fără îndoială¹.

NOTE

1. În aceeași ședință G. Sofronie făcuse o sesizare despre soarta Fundației Gojdu. Prin testamentul din 1869, acesta lăsase ca din averea sa (formată mai ales din clădiri aflate la Budapesta) să se susțină elevi români ortodocși. Guvernul maghiar nu mai încasase venituri ale Fundației din 1919. În 1930 s-a încheiat la Paris un acord româno-maghiar, nematerializat deoarece ungurii ceruseră o treime din venituri iar românii le-au vrut în totalitate (pentru că testamentele fundaționale sunt indivizibile). În 1932 s-a propus reluarea negocierilor, fără rezultat. G.S. propunea sesizarea tribunalului arbitral româno-ungar. N.I.: „Domnule președinte și onorată Cameră, voi da la Ministerul de Afaceri străine toate ordinele trebuitoare pentru ca noi să nu pierdem această prețioasă Fundațiune Gojdu, de pe urma căreia atâția români au căpătat lumină”.

La legea de modificare a tarifului vamal¹

D-le președinte, d-lor deputați, de câte ori mă găsesc între două păreri, dintre care una este a unui vechi și bun prieten și alta tot a unui prieten, dar ceva mai tânăr, eu totdeauna caut să fiu agreabil prietenului cel mai tânăr, pentru că cel mai bătrân mai iartă; cel mai tânăr nu.

Acum, noi jucăm aici, nu vă supărați, puțintel teatru. Toată lumea știe ce am spus la Senat. Nu are decât să citească ziarele de astăzi de dimineață pentru a vedea ce sens atribui aceluia amendament.

De aceea, dacă țineți să auziți la sfârșit, pentru a vă face plăcere, voi repetă la sfârșit exact ceea ce am spus la Senat (*Ilaritate pe băncile majorității, aplauze prelungite*).

D. AL Otetelișanu: Aceasta înseamnă că ați răspuns și d-lui Cuza.

D. profesor N. Iorga: Dacă ar ști lumea măcar jumătate din ce spun eu d-lui Cuza, la mulți oameni ar fi o mare uimire.

La o observație a lui Marin Stănoiu²

D. profesor N. Iorga: D-le Stănoiu, îmi dai voie să pun o întrebare? Te uiți la mine? Am eu aerul că fac aceasta? Atât (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. C. Dimitriu: Dar când nu veți mai fi la guvern?

D. profesor N. Iorga: Ce partid elocvent! (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. dr. N. Lupu: Eu nu mă uit la d-ta, ci mă uit la ministrul de Industrie și văd că are altă față (*Întreruperi, zgomot, pe băncile majorității*).

D. I. Codreanu: În loc să ne îndulciți cu zahăr, o să ne îndulciți cu zeamă de dovleac (*Întrepreri, zgomot pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Domnul meu, d-ta ai un glas că dacă ai vorbi de la Nistru, tot se aude aici. Dar aceasta nu înseamnă că ai dreptul să mă toropești cu puterea glasului d-tale (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Codreanu: D-le prim-ministru, eu am spus că în loc să ne îndulciți cu zahăr, o să ne îndulciți cu zeamă de dovleac.

D. profesor N. Iorga: D-lor, asta nu este politică. Știi d-ta, d-le Codreanu, cum se cheamă asta? Asta se cheamă folclor. D-ta faci folclor și eu fac politică și politica mea nu răspunde la folclorul d-tale.

Iar d. dr. Lupu de ce mă forțează să răspund înainte de timp? Eu am tăcut când mi s-a cerut să tac, dar dacă mă trage de limbă, vorbesc. Vedeți, eu mă mențin în aceeași atitudine pe care am avut-o acum două zile, clar, natural, când mă întreabă cineva, răspund. Mă întreabă cineva: d-ta vrei să înșeli lumea, să-ți bați joc de această lege, umblând cu tot felul de șiretenii la manometru? Eu spun: „să mă ferească Dumnezeu, n-am făcut-o niciodată”. Atunci când eu îmi iau un angajament îl țin.

Dar zice: și când nu poți să-ți ții angajamentul? - Mă duc. Dar după aceea? Doamne! D-lor, dar credeți d-voastră că dacă prin acest mijloc, sau prin altele se ieftenește zahărul, se va găsi vreun nebun care să îndrăznească să-l ridice din nou, întrebuițând acest amendament în alt spirit decât acela pe care i-l atribui eu? (*Aplauze pe băncile majorității*).

Dă explicații

D-le președinte, răspund imediat, cu toată claritatea necesară, cu atât mai mult cu cât eu nu am nici un interes decât, întâi ca populația să aibă zahăr ieftin și al doilea, să nu iasă din țară devize în număr prea mare, în momentul când fiecare țară își păzește devizele sale.

Sunt singurele două principii care mă conduc.

Întâia întrebare: cât timp va trece? Am fost întrebat la Senat, am fost întrebat de d. Orleanu; eu am spus d-lui Orleanu: legea intră în vigoare, grija de devize ne va face să intervenim atunci când va fi necesar să avem grija trebuitoare pentru asigurarea devizelor noastre. Am fost întrebat: ce preț? Dacă mă întreabă cineva personal pe mine, prețul pe care orice gospodar ar trebui să-l aibă, în ce privește furniturile casei sale, cum voiți d-voastre să vă pot spune în acest moment care este prețul exact? Acesta va rezulta din atâtea oferte și atâtea măsuri pe care le vom lua noi ca să ajungem la prețul cel mai scăzut (*Aplauze pe băncile majorității*). Prețul pe care îl dorim este cel mai mic. Este o a treia întrebare: cum să se oprească specula? Prin toate mijloacele de care Statul dispune atunci când are un guvern onest, cum îmi place să cred că toată lumea consideră guvernul pe care îl conduc eu (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Și, al patrulea, în ce privește țările sau oamenii. Apoi n-a suferit țara aceasta destul de permisurile acordate tuturor pungășilor (*aplauze prelungite, strigăte de bravo pe băncile majorității*), ca să-și închipuie că eu aș tinde să fabric încă o ceată de bogătași fără muncă? Dar fără îndoială că ne gândim la înțelegeri cu Cehoslovacia, cu Ungaria, cu toate țările producătoare de zahăr, pentru ca să asigurăm, în momentul când se închid târgurile străine pentru producția noastră, pentru ca să asigurăm, zic, acestei producții un drum, care nu trebuie să se închidă (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. În dezbateră era un amendament: „În vederea reglementării târgului de devize, importul de zahăr va fi contingentat”. Doar că N.I. vorbește, la început, nu numai de ținuta Adunării!
La un moment dat replică acru lui I. Răducanu: „Domnule Răducanu, de luni de zile eu nu fac altceva decât să arăt tuturor grupărilor de aici, din Cameră, toată stima mea. Nu am jicnit pe nimeni, pe nimeni nu-l cred căzut în discredit. Nu înțeleg ce este la dvs. pasiunea acestas de a mă scoate neconținut vinovat”.
2. Acesta a spus că ideia unanimă a Camerei a fost să se instituie concurența și presiunea asupra prețurilor, sub amenințarea importului de zahăr. Or, Senatul a găsit altă formulă: contingentarea apoi permise de export, ceea ce e foarte periculos „căci guvernul pierde orice influență asupra prețurilor din interior”.

După ce I. Costinescu declarase că PNL susține politica guvernamentală de ieftenire a zahărului

Discursurile d-lui doctor Costinescu sunt totdeauna foarte plăcute, așa de plăcute încât, într-un rând, unul m-a cucerit și a apărut în fruntea ziarului meu un articol în care se vorbea și de frumusețea formei clare care o întrebuințează d-nealui și de perfecta sa bună credință.

D. general G. Cantacuzino-Grănicerul: Dar acum ce ai să scrii? (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Așteaptă. Ai puțină răbdare. Eu ți-ași răspunde ceva, dar nu vreau să jignesc pe d. doctor Costinescu; în orice caz, nu prea curând după articolul din *Neamul Românesc*, căci îmi trebuie timp să mă deprind cu altfel de atitudini.

Să-mi dați voie să-i spun că afară de considerația asupra unei schimbări de atitudine a majorității, pe care eu nu am văzut-o și cu privire la un zgomot infernal care, Doamne, se întâlnește în toate parlamentele, și chiar în Parlamentele d-voastră, îmi țiuie încă urechile, iar în afară de anume momente pasionate, ori am auzit eu rău, ori n-am avut dreptate atunci când v-

am spus și în Cameră și în Senat că discuțiunea cu privire la o chestiune așa de pasionantă a fost relativ liniștită. Dar dumnealui zicea...

D. dr. N. Lupu: Să-mi dați voie să vă întrerup odată. Pe dânsul nu l-a supărat zgomotul din Cameră, pe dânsul l-a supărat grozav de mult cum se poate ca guvernul să influențeze majoritatea! Să nu o lase liberă! Aceasta este minunea minunilor (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: D-lor, dar iată, nu așa putea primi din ce a spus d. dr. Costinescu ceva, fiindcă nu corespunde cu faptele, așa cum le cunosc.

Noi am venit la guvern cu zahărul scump. După o luptă pe care d-voastră nu o cunoașteți, fiindcă evident că sunt interese foarte puternice în industria de zahăr, și orice scădere a prețului zahărului se capătă cu foarte mare trudă. Ei bine, d. ministru de Comerț a izbutit să facă întâia breșă în zidul trustului fabricilor de zahăr (*Aplauze pe băncile majorității*). Este incontestabil.

D-voastră ziceți: dar de ce nu ați mers mai departe?

Fiindcă un guvern ia o măsură, așteaptă rezultatele; ia a doua măsură, ia a treia măsură. Așa lucrează orice guvern. Dacă noi ar fi fost să luăm o măsură mai radicală, dacă o puteam lua, o luam de la început; dar atunci când ataci o cetățuie, aceasta nu înseamnă că ai tras cu tunul într-însa, și după aceea ți-ai pus mâinile în buzunar și te-ai dus la plimbare. Dar atunci pentru ce ai făcut breșă? Ca să intre guzganii pe acolo, sau să intri d-ta pentru a o cuceri? (*Ilaritate*).

Și atunci în momentul când noi începusem o acțiune de guvern pentru scăderea prețului zahărului, a venit de aci, din Cameră, nu numai de la majoritate, dar de la trei sferturi cel puțin din această Cameră - rezultatul votului, 11 contra, 162 pentru - a venit de aci, din Cameră, o întreagă mișcare pe care guvernul, pornit pe linia ieftenirii prețului zahărului, nu putea să o respingă.

Și v-am spus: la sfârșit, când se vor încheia aceste discuțiuni, voi reveni, voi lua acest discurs al meu de acum două zile, și veți vedea că am spus: eu nu vă îndemn, nu vă opresc. Eu simt ca și d-voastră, ca om sunt gata să votez și eu. Dar de la locul meu, eu nu pot decât să vă prezint și argumentele pentru latura cealaltă.

Și am mai adus încă un lucru: în drumul către Senat, ceea ce se va vedea greșit, se va îndrepta. Și acolo mi-a venit acel amendament, și, somat de interese legitime să păstrez devizele țării, nu am putut să refuz aprobarea aceluia amendament (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și știu un lucru: în ce privește combaterea unei măsuri, să nu te ferești niciodată de acela care spune că o combate, ci de acela care are aerul de a o aproba, pentru că în aceasta însăși să găsească mijloacele pentru a o distruge. (*Aplauze prelungite, strigăte de bravo pe băncile majorității*).

Replică dr. N. Lupu și lui I. Răducanu

Nu vă dați seama cât a făcut ministrul Industriei și Comerțului¹ pentru scăderea cea dintâi a prețului zahărului. Ce luptă a dat și cu cine! (*Aplauze pe băncile majorității, ilaritate pe băncile partidelor de opoziție*).

D-voastră râdeți fără să știți, și eu nu pot înțelege de ce sunteți așa de veseli.

Eu am asistat la lupta acestui om, de luni de zile, la lupta aceasta, pe care d-sa a dus-o cu toată coaliția de interese, pe care le-a putut domina într-un moment. Iar fiindcă într-un guvern bine rânduit, odată ce a vorbit președintele Consiliului, ministrul de resort aprobă cuvintele președintelui de Consiliu, și nu face, cum fac alți oameni care vorbesc nu știu câți în același moment, ca să se vadă neînțelegerea dintre dânsii, aceasta provoacă de o parte critici, de altă parte râsete. Nu este întâia oară când nu înțeleg țara pe care o servesc, dar pe care aș dori-o să fie altfel de cum este (*Aplauze pe băncile majorității*).

Da, d-le Răducanu, aș dori-o să fie altfel de cum este și cum și d-ta dorești să fie altfel de cum este, adică loială și respectuoasă de onoarea și de valoarea ori și cui (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Răducanu: Nu știu de ce v-ați adresat mie, d-le prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Pentru că făceați o figură de acelea ca și cum erați indignat de ce am spus.

D. I. Răducanu: Nu indignat, dar de multe ori rămân înmărmurit de declarațiunile pe care le faceți d-voastră ca președinte al Consiliului.

D. profesor N. Iorga: Înmărmurit de imensa prostie a unui om căruia și d-voastră, ca mulți alții, ar trebui să-i dați tot ce se cuvine muncii și vârstei sale (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. dr. N. Lupu: D-le președinte al Consiliului, atât din respectul pe care vi-l port, cât și din cauza impetuoșității verbului d-voastră...

D. profesor N. Iorga: D-voastră găsiți că verbul altuia este impetuos? Vai de mine! (*Mare ilaritate*).

D. dr. N. Lupu: Este ca și al meu de altfel. Îmi pare rău să vă spun că, din aceste două motive, n-am putut să vă întrerup în întreruperea d-voastră intempestivă. D-le profesor Iorga, „de minimis non curat praetor”. Nu vorbeam de d. ministru al Industriei, vorbeam de d. Argetoianu. (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Este o ofensă nemeritată.

Dar, d-le doctor, d-voastră vă luptați cu mine, ca și cum eu aș fi venit cu acest proiect de lege. Vă rog, discutați cu toată lumea de aici care l-a votat. Luptați-vă cu toți de aici și cu senatorii care l-au votat. Nu înțeleg de ce se face de foarte mulți oratori un proces guvernului! De oratorii care aparțin unor partide ale căror state de serviciu, în chestia zahărului, sunt cunoscute de toată lumea!¹ (*Aplauze pe băncile majorității*)

Trage concluzii în legătură cu problema zahărului

D-lor, la sfârșitul acestor dezbateri pasionate, eu am dreptul și datorita să fixez câteva puncte.

Unul din aceste puncte este că ne găsim în mijlocul unei politici a zahărului, pe care guvernul a început-o - cântăresc fiecare cuvânt pe care îl spun - prin urmare, în mijlocul unei politici a zahărului pe care guvernul a început-o, luptând cu foarte mari greutateți, căci s-a ajuns la o scădere a prețului zahărului.

Ne găsim cu un proiect de lege din inițiativă parlamentară, față de care, am declarat de la început, eu nu am decât să dau anumite răspunsuri precise, când sunt întrebat precis. Am fixat un principiu, principiul că atunci când un proiect vine din inițiativă parlamentară nu este bine, nu este delicat, cum spuneam ieri la Senat, ca guvernul să intervină cu întreaga sa autoritate, mai ales când este vorba de o chestiune de interes economic național și de interes social. Mențin și acum acest punct de vedere, (*exclamări pe băncile opoziției*), vorbesc numai pentru majoritate, iar ceea ce se petrece dincolo, îmi este indiferent, fiindcă acolo nu este chestia zahărului, ci este chestia guvernului. D-nealor, și de o parte și de alta, se înșală (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. dr. N. Lupu: D-le prim-ministru, vă rugăm să nu ne faceți această ofensă.

D. profesor N. Iorga: Nu vorbesc de d-voastră, d-le doctor Lupu! Cum puteți să vă închipuiți aceasta! Dar nici nu am arătat la d-voastră, am arătat la partidele organizate care duc lupta împotriva acestui guvern și care întrebuințează orice ocaziune, atunci când este vorba să se ia o atitudine nouă, pentru a cauza greutateți guvernului, în afară de partide, a cărui răsturnare o doresc în fiecare moment (*Aplauze pe băncile majorității*). Planurile acestea le dejoc; lupta politică care mi se oferă o refuz. Aici este chestiunea zahărului, pe care îl mănâncă săracii iar nu a ambițiilor, care animă câteva mii de bogăți în Țara Românească (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Când ați venit și m-ați întrebat: este bine să se scadă prețul zahărului? Ce putea să răspundă colegul ministrului care a introdus cea dintâi scădere a prețul zahărului, desigur doresc să scadă prețul zahărului, doresc să scadă cât se poate de mult, fără a dori dispariția nici unei industrii din România. Eu doresc ca această industrie să fie nu numai în țară, ci pentru țară și pentru majoritatea românească a locuitorilor acestei țări. (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

S-a prezentat la Senat, din partea unor oameni serioși, chestiunea devizelor, pe care am atins-o și aici. Nu vă pot ascunde că părerea mea este că devizele trebuiesc apărate (*Aplauze pe băncile majorității*). Cine vrea le apără, cine nu vrea, nu le apără; nu mă privește pe mine, aceasta nu face parte nici din programul guvernului, nici din acțiunea guvernului, face parte din răspunderea fiecăruia (*Aplauze pe băncile majorității*).

M-au întreat la Senat: d-ta crezi că trebuie, cu acest prilej, să căpătăm de la țările care își vor aduce zahărul la noi, să căpătăm de la aceste țări avantagii? Ce voiți d-voastră să răspundă președintele Consiliului de Miniștri decât că, fără îndoială, trebuie să ne asigurăm că, în schimbul avantajilor pe care le acordăm, vor fi avantajii acordate nouă. S-a pus iarăși întrebarea: este sau ba bine ca, într-un moment când este un război de devize, noi să luăm locul care ni se cuvine în acest război de devize? Am spus; fără îndoială că da. În vechea politică, acela care ar fi fost pe aceste bănci, și-ar fi luat îndreptarea după meschine interese de partid (*Exclamări, protestări pe băncile opoziției*). Da!

Voci de pe băncile opoziției: Nu, nu.

D. M. Popovici: Aproape toate „meschinele măsuri de partid” care s-au luat sub guvernarea trecută au fost eu aprobarea d-voastră, d-le Iorga! (*Întrepereri pe băncile majorității, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Ce voiți să răspund cui întrerupe totdeauna? Ce voiți să răspund cui face gesturi teribile, care nu mă sperie? Eu cunosc oamenii; cine ar intra întâia oară în Parlament și ar auzi anumite strigăte, ar vedea anumite gesturi, s-ar speria. Dar eu cunosc toată această lume politică de treizeci de ani. Cine își închipuie că mă sperie, nu-și dă seama de cât timp am fost împreună. Pe unii i-am văzut, din oameni în toată puterea cuvântului, scăzând; pe alții i-am văzut, din tineri, fără nici un fel de însemnătate, devenind șefii vieții politice românești. Apoi, cum voiți d-voastră să fiu impresionat de atitudinile acestea care sunt pentru copii, iar nu pentru mine? (*Aplauze prelungite, strigăte de „bravo”, pe băncile majorității*).

D. M. Popovici: Fapt este că d. Argetoianu, cu amendamentul acesta, v-a pus botniță! (*Întrepereri pe băncile majorității, mare zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Eu sunt sigur că d. Mihai Popovici, pe care îl cunosc de atâta vreme, mi-a spus pe acest ton lucruri amabile. Dar, în afară de Parlament, când cineva îmi face aceste semne, aceasta înseamnă că mă insultă sau mă înjură; dar fiindcă sunt în Parlament, îmi dau seama că d-nealui mi-a apus o amabilitate cu acele gesturi imperioase.

D. M. Popovici: D-ta nu faci semne?

D. profesor N. Iorga: ...pe care i le dă un rost ministerial, pe care nu-l poate uita, dar se poate întâmplă să nu-l găsească niciodată în viitor! (*Aplauze prelungite, strigăte de „bravo” pe băncile majorității*).

D-le președinte, fără să arunc nimănui un cuvânt greu, fără să mă slutesc la nimeni (*ilaritate pe băncile majorității*), fiindcă în familia mea am discutat și lucrurile cele mai grele; între membrii familiei, între prieteni, niciodată nu ne-am spus vorbe groase, niciodată nu ne-am strâmbat unul la altul. Cum voiți să vorbesc altfel decât așa cum am fost toată viața mea până acum? Și, trecut prin Academii, știu că acolo riscă cineva să nu mai fie primit de colegii săi, când are altă atitudine decât aceea care se cuvine între oamenii de o aceeași bună cuviință socială, baza însăși a oricărei discuții și a oricărei vieți politice, libere și parlamentare (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dar înaintea votului pe care îl veți da d-voastre nu aveți aici un guvern care vă poruncește, ci aveți aici un om bătrân care spune la toată lumea, fără deosebire: puteți d-voastre să fiți cât voiți, și liberali, și național-tărăniști, și tot ce voiți, nu este unul dintre d-voastre, să mi se permită pentru întâia oară această mișcare de orgoliu, care să nu aibă ceva de luat de la experiența mea îndelungată și care să nu trebuiască a se gândi, când iau eu o anumită atitudine, dacă în dosul acestei atitudini nu sunt lucruri de care neapărat trebuie să se țină seamă (*Aplauze pe băncile majorității*). Dar spunând părerea mea ca deputat, ca deputat care am votat acolo, (*arătând spre urnele de vot*) de aici, de pe banca aceasta, eu am vorbit cum trebuie să vorbească președintele unui Consiliu, fără caracter de partid, înaintea unei majorități fără caracter de partid și înaintea unei minorități, al cărei caracter de partid nu vreau să-l recunosc. Eu văd înaintea mea numai oameni care se gândesc la o mare problemă; și doresc ca fiecare, la vot, să meargă, potrivit nu cu discursul care se face aici, ci cu ceea ce găsesc în conștiința lor (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Bătrânul om experient, care se luptă cu greutatea pe care nu le poate mărturisi totdeauna, trebuie să sfârșească, spunând un lucru: să nu părăsiți prada pentru umbră, și să țineți seamă de cuvântul înțelept al unuia dintre popoarele cele mai cuminiți și poate cel mai practic de pe lume: „Le mieux est l'ennemi du bien”, mai binele este mai rău decât binele! Să vă lumineze Dumnezeu!

Iar oricare ar fi votul d-voastre, să nu credeți d-voastre că se dă rămă un guvern cu acest mandat, pentru căpățânile de zahăr ale acelora pentru care și căpățâna de zahăr a devenit o armă politică de partid (*Aplauze prelungite pe băncile majorității, strigăte de bravo*).

Replică lui M. Ghelmegeanu²

Crezi d-ta că un om de vârsta mea, amestecat de treizeci de ani în viața politică a țării, are nevoie să citească ultimele cărți ca să-și dea seama de elementele fundamentale ale tehnicei?

Ce-mi tot cânti d-ta cu tehnica? Tehnica de bucher nu plătește doi bani; experiența de om, aceea decide (*aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Voci de pe băncile majorității: La vot.

D. I. Răducanu: D-le Ghelmegeanu, dar când n-ai nici experiență, nici tehnică, cum se cheamă aceasta?

D. profesor N. Iorga: Totdeauna este mai bine când nu te aud; și pentru prietenia noastră, și pentru rolul pe care îl ai în această Adunare.

În continuare, cu M. Ghelmegeanu; acesta întrebase:

Fiindcă, d-lor deputați apărarea devizelor noastre nu se poate face decât față cu statele care au adus restricțiuni la devizele lor față de țara noastră.

Și atunci eu vă întreb: împotriva statelor care nu au introdus nici o restricție la exportul și la reglementarea devizelor, împotriva acestor state luați aceeași măsură?

D. profesor N. Iorga: Dar Iugoslavia, dar Grecia de care se vorbea, au așteptat oare ca noi să începem o politică împotriva lor, sau în momentul de față orice țară își apără devizele, fără a așteptă să fie provocată de nimeni? (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. M. Ghelmegeanu: D-le președinte al Consiliului de Miniștri, politica guvernului, astfel cum a afirmat-o d. ministru al Finanțelor, este să apere devizele românești față de reglementarea celorlalte state, aducând restricțiuni la import sau la devize.

D. profesor N. Iorga: Acesta este un punct de vedere, dar mai sunt altele.

D. M. Ghelmegeanu: Și atunci ați făcut din contingentare un mijloc de apărare a devizelor. Dar aceasta nu se poate, și iată de ce.

D. profesor N. Iorga: Dacă nu se poate, de ce vă luptați contra amendamentului?

În încheiere:

Onorată Cameră, mulțumesc tuturor celor care, fără deosebire de partid, au înțeles cuvintele mele de experiență și de bun simț. Dar țin să adaog că dacă s-ar fi votat altfel, guvernul ar fi avut datoria să vină, pentru ieftenirea zahărului, cu măsuri de Stat³ (*aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. La un moment dat, dr. Lupu spusese că votează legea dacă se face mențiunea expresă că nu se importă zahăr din Cehoslovacia. N.I.: „Fenomenal! Când Cehoslovacia ne-a dat tot ce ne trebuie, mai este cineva care să dea altceva. Atunci să se pună în rând cu Argentina”.
2. Acesta spusese că amendamentul depus de Senat constituie o inadvertență tehnică.
3. Proiectul amendat de Senat a fost primit cu 142 voturi pentru și 42 împotriva.

Ședința din 22 februarie 1932

Răspunde întrebării lui Florin Zaharia: de ce a venit în țară N. Titulescu, ministru la Londra și delegat la Comisia Dezarmării de la Londra?

D-le președinte, prefer să răspund îndată.

Zvonurilor, chiar dacă vin până la mine, nu merită să li se dea un răspuns în Cameră. Ce ar fi dacă banca ministerială ar fi ocupată numai cu primirea, trierea și înlăturarea zvonurilor?

Iar pentru partea a doua, niciodată nu ni-am făcut iluzia că putem strânge întreaga națiune în jurul nostru. Regretăm foarte mult, dar este așa. Și ne-am consolatat de mult (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Florin Zaharia: D-le prim-ministru și ministru de Externe...

D. profesor N. Iorga: Ad-interim (*Ilaritate*).

D. Florin Zaharia: Ad-interim (*Ilaritate*). Îngăduiți-mi să nu fiu mulțumit eu răspunsul d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Eram sigur de la început (*Ilaritate*).

D. Florin Zaharia: Întâi, pentru motivul că eu n-am ridicat această chestiune, inspirat numai de zvonuri care să merite să fie tratate cu ușurința pe care d-voastră le-o acordați.

D. profesor N. Iorga: D-voastră ați vorbit de zvonuri. Ați accentuat vreun fapt? Întrebați cu privire la un fapt și vă răspund.

D. Florin Zaharia: O să vă spun și fapte.

D. profesor N. Iorga: Să vedem.

D. Florin Zaharia: Mi-am îngăduit să ridic această chestiune aici...

D. profesor N. Iorga: Nu este o chestiune, este un zvon. Până nu accentuați un fapt, nu există chestiune.

D. Florin Zaharia: Există întâi chestiunea prezenței precipitate a unui ministru.

D. profesor N. Iorga: De unde știi d-ta că este precipitat? Oricine coboară din tren are aerul unui om care e precipitat! (*Ilaritate, aplauze*).

D. Florin Zaharia: D-le prim-ministru, eu n-am înțeles atunci pentru ce, în decurs de aproape o săptămână de când d. Titulescu se găsește în țară, s-a putut publică în ziare, chiar în cele mai serioase ziare...

D. profesor N. Iorga: Eu sunt responsabil pentru ce publică ziarul? Și d-ta ai criteriul de a recunoaște care ziare sunt serioase și care nu? Eu îl caut de o mulțime de vreme și nu l-am găsit! (*Ilaritate, aplauze, strigăte de „bravo” pe băncile majorității*).

D. Florin Zaharia: Poate că d-voastră sunteți mai exigent.

D. profesor N. Iorga: Sunt cel mai tolerant.

D. Florin Zaharia: Nu, eu cred că sunteți exigent. În ceea ce privește recunoașterea unor ziare, dacă sunt serioase sau nu, aceasta este și o chestiune subiectivă. Eu îmi îngădui, având toată stima pentru cea mai mare parte din presa noastră, să socot că această presă este reprezentată printr-o sumă de ziare care în toate împrejurările pot fie considerate ca ziare serioase.

D. profesor N. Iorga: Vă rog să le numiți, ca să aflu și eu (*Ilaritate*).

O voce de pe băncile majorității: Ordinea nouă.

D. Florin Zaharia: O să încep cu *Neamul Românesc* (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Era foarte serios, pentru câte rânduri scriam eu, foarte serios pentru câte rânduri scria d. Georgescu, colegul nostru, iar în ceia ce privește restul, gazeta se face cum se poate face. (*Ilaritate pe băncile majorității*).

După ce F.Z. spusese că „se vorbește că noi ne-am găsi în fața unor primejdii de a se face un plebiscit”.

Acestea sunt gogorițe. Cum se poate ca un om așa de serios ca d-ta să le aducă la tribuna Camerii? Dar ce pericol poate să amenințe România! Ce pericol, din partea cui, d-le Zaharia?!

Atâta vreme cât sunt zvonuri, nimeni nu le ține în seamă. Dar eu aș fi nepotrivit cu locul pe care îl ocup, dacă aș consimți să iau în discuție, fie și măcar pentru a spune „nu”, zvonuri de această calitate (*Aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate, strigăte de „bravo”*).

De la nemuritorul Caragiale, mahalaua a făcut totdeauna de preferință politică externă... Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să o discutăm (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

Să vă mai spun ceva, d-le Florin Zaharia. D. Titulescu a fost la mine. Am vorbit timp de un ceas, cum am vorbit totdeauna. Nu mi-a vorbit de nici un fel de sperietoare și, dacă nu ar fi necesitatea de a mă găsi aci, eu aș fi printre persoanele care îl conduc azi la gară (*Aplauze*).

Răspunde întrebării lui Petre Ghiață, privind situația învățătorilor dați afară din învățământ, după ce căzuseră de trei ori la examenul de definitivat

Răspunsul l-am mai dat și altă dată, la o întrebare de același fel.

Eu nu cred în examen și mai ales în puțința de a-și arăta cineva valoarea în zece minute, înaintea unui om pe care l-a văzut atunci întâia oară; nu cred nici în raportul revizorului sau sub-revizorului, care poate și acum, dar cu siguranță că înainte era foarte adeseori inferior celor pe care îi cerceta. Cred și eu că nu se pot arunca pe stradă oameni care au stat, poate ani întregi de zile, acolo și au muncit în satul lor, se poate întâmpla să aibă mai puțină teorie și să fie o binecuvântare pentru sat, după cum se poate întâmpla ca unul care știe teorie să fie un egoist, un ambițios, un neastâmpărat, care să facă mai mult rău satului în care a fost trimis.

Prin urmare, eu voi face chiar de mâine așa: voi cere să mi se arate statul personal al celor care nu au reușit la examen, și dacă acest stat personal va arăta muncă pentru sat, atunci, cu ocaziunea legii pe care ați și discutat-o în comisiune, cu ocazia acestei legi se va putea introduce chiar un amendament, în care să se prevadă că acei care și-au pierdut drepturile lor, în urma unui examen de o valoare îndoielnică, pot să reintre în învățământ. Și dacă sunt oameni bătrâni, voi începe cu cei mai bătrâni, care nu merită, pe astfel de timpuri, să fie lăsați fără o bucată de pâine, (*aplauze pe băncile majorității*).

Se împotrivește proiectului de lege din inițiativă particulară ca Liga culturală să împrumute de la CEC 20 de milioane de lei

D-lor deputați, vreau să fac o declarație de aci. S-a prezentat Camerei un proiect de lege din inițiativă particulară, prin care Liga culturală...

O voce de pe băncile partidului Național Țărănesc: Iar?

D. profesor N. Iorga: Nu vă grăbiți să vă hotărâți nici într-un fel, nici într-altul pentru că o să aveți o surprindere. Prin care Liga culturală este autorizată să împrumute de la Casa de Depuneri 20 de milioane lei. Eu, d-lor, sunt contra acestui proiect, și nu pentru rândurile calomnioase care au apărut, azi dimineață sau ieri, într-unul din ziarele din București, organ personal al

unui eminent bărbat politic, foarte supărat pentru un moment, dar nu-l putem ajuta, ci pentru că Liga culturală, al cărei președinte sunt, a mai împrumutat de la Casa de Depuneri și, neajutată de nimeni, neavând nici un ajutor nici de la Stat, nu a putut să-și plătească datoria. Și oamenii cumsecade ca și instituțiile oneste nu împrumută niciodată a doua oară înainte de a fi plătit întâia datorie. În orice caz, nu înțeleg ca Liga culturală să-și convertească printr-un nou împrumut vechea datorie pe care nu a plătit-o.

Eu, prin urmare, vă rog să respingeți acest proiect care a fost iscălit cu inimă bună de mulți dintre d-voastră, dar eu, ca președinte al Ligii culturale, nu pot să admit acest fel de a o ajuta¹.

NOTE

1. La urmă răspunde unei remarci făcute de Gr. Trancu Iași care constatase că „banii lichizi depuși la vedere la CEC se investesc în întreprinderi industriale pe termen lung. Aceasta e o mare greșeală”. N.I.: „Dacă se va continua, banii aceștia nu vor fi lichizi ci gazoși”. În aceeași ședință, la un dialog M. Popovici - V. Vâlcovici (ministrul Comunicațiilor) despre starea șoselelor, în particular a celei București – Ploiești, N.I.: „Întrebați-mă pe mine. Am fost și ieri. Săptămâna trecută nu erau gropi, acuma sunt gropi. Eu, domnule ministru, i-aș recomanda, ca un lucru pentru șomeri: să-i pună să bată apa în piua, căci rezultatul este același”.

Ședința din 23 februarie 1932

Schimb acid de replici cu I. Răducanu și D.R. Ioanițescu

D-le Răducanu, ce este neplăcut?

D. I. Răducanu: Este neplăcut, deoarece convingerea noastră este că acest amendament¹ face iluzorie legea pe care ați adus-o d-voastre.

D. profesor N. Iorga: Dar nu este neplăcut pentru banca ministerială ci este neplăcut atunci pentru d-voastre.

D. I. Răducanu: Pentru majoritate.

D. profesor N. Iorga: Nimeni nu este neplăcut impresionat.

D. I. Răducanu: Eu vă felicit, d-le prim-ministru, pentru că vă declarați mulțumit.

D. profesor N. Iorga: Pentru prima oară mă feliciți. Este un bun început.

D. D. R. Ioanițescu: Este de la rector la rector. Impresia noastră este că vorbiți trei rectori: al Politehnicii, al Universității și al Academiei.

D. I. Răducanu: D-le prim-ministru, d-voastră sunteți foarte îngăduitor.

D. profesor N. Iorga: Dacă nu aș fi fost îngăduitor, aș fi murit de patruzeci de ani.

D. I. Răducanu: Eu să fiu în locul d-voastră, ceea ce nu sper să fiu, nu aș primi asemenea condițiuni.

D. profesor N. Iorga: Eu vă ofer locul meu și sunt sigur că-l veți onora.

NOTE

1. Era vorba de autorizația dată guvernului de a organiza Oficiul de compensație pe lângă Banca Națională pentru plățile externe cu țările cu care existau greutăți pentru importurile românești.

La un moment dat, supărat că Adunarea e nedisciplinată, N.I. spune: „Eu sunt tatăl regulamentului. Însă sunt un părinte nenorocit fiindcă vedeți ce copii face regulamentul”.

În aceeași ședință, la proiectul unei noi legi a drumurilor, unde fiecare amintise de starea deplorabilă a acestora în zona lui de rezidență, D.R. Ioanițescu observase bonom că N.I., deși ironizează și el, dar ironia lui „nu pornea din rea credință”. N.I.: „Trebuie să mă țineți ca o iarbă de leac, pentru că nu puteți să vă supărați câtă vreme eu sunt aici”. D.R.I. întrebase dacă N.I. e de acord cu V. Vâlcovici când spune că „nu are doctrină”, în vreme ce primul ministru o are de 40 de ani. N.I.: „Acesta e păcatul meu. Ce nu făceam eu fără doctrină?” (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 24 februarie 1932

Despre o anchetă parlamentară¹

D-le președinte și onorată Cameră, ministrul de resort a făcut o declarație că el însuși este pe cale de a face o cercetare.

Cred că ar fi a-l jigini să punem anchetă parlamentară peste cercetarea pe care a început-o d-sa. Să lăsăm câteva zile ca să vedem rezultatul cercetării pe care a început-o. Pe urmă, dacă onorata Cameră nu este mulțumită, poate să ia măsura unei anchete parlamentare. Dar, una peste alta, așa mi se pare că nu este potrivit (*Aplauze pe băncile majorității*).

După ce Al. Otetelișanu constatase cu regret că primul ministru refuză ancheta parlamentară

D-le președinte, și onorată Cameră, cu riscul de a supăra un partid așa de puternic reprezentat în Cameră, trebuie să spun că dacă din delicateță

ministrul de resort a spus, fără să precizeze când, că nu este împotriva unei anchete parlamentare, eu declar de aci că în orice chestie nu suntem niciodată în contra unei anchete parlamentare. Dar din moment ce ministrul a apucat să spună că el cercetează, este o jignire care i s-ar aduce, când se substituie cercetării sale obiective și nepărtinitoare...

D. Al. Otetelișanu: Dar jignirea adusă d-lui Popovici?...

D. profesor N. Iorga: Să nu mă întrerupeți că nu se aude. Văd după figura d-voastră că sunteți foarte satisfăcut de ce ați spus. Poate și eu aș fi fost satisfăcut, dacă aș fi auzit, dar nu am auzit.

D. Al. Otetelișanu: D-voastră niciodată nu vreți să auziți glasul meu...

D. profesor N. Iorga: N-am auzit nici acum. Am urechea destul de bună. Fără îndoială, d-voastră vorbiți în chip foarte frumos, dar nu destul de distinct ca să se audă până aci.

D. Al. Otetelișanu: Dimpotrivă, foarte mulți spun că cuvintele mele se aud și dincolo de această Cameră.

D. profesor N. Iorga: Poate că urechea mea este defectuoasă. Vorbiți și d-voastră mai des, ca să mă deprind. Dar d-voastră vorbiți așa de rar, încât nu am ocaziunea să mă deprind.

D-lor, deputați, iată ce zice regulamentul, căci există, din fericire, și un regulament care să tranșeze între două păreri deosebite și să rezolve toate chestiunile. Este art. 61: „Proiectele de legi și propunerile, în regulă generală, se trimit de Președintele comisiei permanente competente și, după ce aceasta își face raportul, ele se trimit secțiilor Adunării care, prin delegații lor, aleg un raportor.

Adunarea poate însă, după cererea guvernului, sau a autorilor proiectului ori propunerii, să hotărască cu majoritate și fără discuție ca un proiect sau o propunere să fie trimis pentru raport numai la comisiunea permanentă competentă.

Luați această cale.

Dar puteți lua și art. 96: „Propunerile simple sau motivate se discută și se votează îndată, fără a mai merge la secțiuni ori comisii, afară de cazul când ele implică un vot de neîncredere în guvern”.

Dar când guvernul vă asigură că face o cercetare și d-voastră spuneți: nu ne trebuie cercetarea guvernului, ci voim anchetă parlamentară, aceasta este neîncredere și, prin urmare, chestiunea merge la secțiuni.

Replică lui Al. Otetelișanu

D-lor, nu mă puteți acuză că mă întind la vorbă fără să fiu provocat.

D. Otetelișanu dorește să mântuie această chestiune într-o zi. Vasăzică, atunci când începe o anchetă parlamentară, ancheta parlamentară poate căpăta, într-o chestiune de această complexitate, într-o zi, două, trei, sau o

săptămână, toate lămuririle trebuitoare; iar ministrul, care are toate aceste lămuriri și care este pe cale de a face cercetarea, ministrul mântuie mai târziu decât cum ar începe ancheta parlamentară. Las celor care au simțul practic să judece care din doi are dreptate.

Dar mai am încă o parte. Pe de altă parte, d. Otetelișanu este un inamic al suspiciunilor, al bănuielilor. Foarte bine. Dar a spune că majoritatea va fi contra propunerii, fără să aveți nici un fel de bază, aceasta probabil că nu se cheamă suspiciune (*Ilaritate*).

Replică dr. N. Lupu

Îmi pare foarte rău, dar nu pot schimba părerea mea dinainte. Ministrul de resort nu este aici, a spus că marți vine cu concluziile sale, vedeți prin urmare în ce condițiuni ar trebui să spun da, cum aș dori, d-lui doctor Lupu.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Amânăm până marți, d-le președinte al Consiliului!

D. profesor N. Iorga: Dar în afară de aceasta, vă spun: n-am nici un interes să planeze bănuiele asupra nimănui și n-am nici un interes să acopăr lucruri care nu mă privesc pe mine. Eu regret numai atât: că așa cum am lucrat noi până acum, în ce privește șoselele, stăm mai jos decât mulți alții mai săraci decât noi. D. dr. Lupu m-a văzut că deschid o foaie, poate a crezut că este un semn de neatenție pentru dumnealui, ceea ce nu mi-aș fi permis. Dar am aici o adresă a d-lui Venizelos, care anunță că de trei ani, în Grecia, mai săracă decât noi, „statul a început și va urma până la capăt nu numai reparația drumurilor existente, dar și întinderea rețelei de drumuri cu 4.700 km de drumuri noi, reprezentând o cheltuială totală de 350 milioane de drahme”.

Iată unde sunt alții, iată unde suntem noi. Și de aceea și eu o să mă bucur când o să văd rezultatul unei anchete, din care, încă odată, doresc ca nimeni să nu iasă compromis, dar doresc, în același timp, ca ceea ce a fost până acum, sub raportul neglijenței și al lipsei de interes, să nu mai fie măcar de acum înainte (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. Fusese cerută din cauza unui incident survenit în Cameră cu două zile în urmă între M. Popovici și N. Mareș; primul era învinovățit pentru aducerea unui consorțiu suedez de construcții de șosele.

Răspunde unei interpelări a lui I. Florea despre școlile desființate dar care urmau să funcționeze până la sfârșitul anului

Nu la toate, la cari plătește comitetul școlar toate cheltuielile afară de salariile profesorilor definitivi. Nu la toate, numai la o parte, când putem colabora cu comitetele școlare; când comitetele școlare nu pot să ne ajute, nu. Nu avem bani.

*La sugestia lui I.F. de a se desființa cursul inferior de la școala normală,
„așa se face o economie foarte mare”*

D-le președinte, onorată Adunare, ceea ce propune d. deputat este tocmai ceea ce doresc eu. Dar când mă judecă cineva, trebuie să țină seamă de un lucru: eu vin cu idei pe care le-am verificat o viață întreagă și pe care le cred bune. Întâmpin o opinie publică ațâțată artificial și întâmpin împotrivirea unei rutine, pe care mărturisesc că n-am putut-o birui până acum. Eu am vrut într-adevăr așa, să nu fie un curs inferior, adică un gimnaziu, deosebit de cele dintâi clase ale seminarului și cele dintâi clase ale școalei normale. Acestea să meargă una, până la sfârșitul clasei a patra și după aceea, cum spunea d-lui foarte bine, să vadă oamenii încotro își simt într-adevăr chemarea să se ducă. Și, desigur, că s-ar fi despovărat foarte mult învățământul. Dar eu o spun de luni întregi de zile. Unde trebuie să meargă îndemnul meu, se înfundă. D-voastră nu cunoașteți tragedia Ministerului de Instrucție Publică, nu cunoașteți ceea ce se uneltește neconținut împotriva oricărei îndreptări în domeniul acesta al școalelor. Iată, vedeți d-voastră, acum în urmă am căpătat informațiuni cu privire la schimbarea programului. Eu introdusesem pentru istorie un program, ca să nu se înceapă din clasa întâia de liceu cu babilonienii și asirienii. Ce poate să înțeleagă o biată găgâlice de ceea ce este un babilonian și un asirian! (*Aplauze, ilaritate*). Este mai natural să se înceapă cu lucruri mai apropiate. Și mare parte din d-nii profesori nu vor, nu vor nici într-un chip. Am găsit lecții de arheologie orientală, făcute cu băieți de zece ani, în clasa întâia de gimnaziu! D-nealui zice să legiferăm. Putem legifera? întâi, vedeți d-voastră cum se îngrămădesc legile, cum se cercetează, se purică aproape până în cel mai mic detaliu, ce discursuri lungi se țin. Sunt unde legi de utilitate imediată. Nu le pot aduce. O să vă rog să facem și ședințe dimineața, acum când vine conversiunea, pentru că altfel tot restul sesiunii va fi ocupat numai de conversiune. Ei bine, nu vă închipuiți d-voastră cât de greu este să faci un ministru a pătrunde o rază de lumină clară în îmbăcseala aceea de întuneric și de praf care se găsește în trei sferturi din organizarea învățământului nostru! Aș veni cu legea, să am timp; și aș veni cu

legea, dacă aş avea credinţa că măcar aşa aş birui rezistenţa, îngăduiţi-mi cuvântul, rezistenţa barbară şi stupidă a oamenilor care trăiesc pe baza unui singur principiu: principiul de a face cât mai puţin lucru şi a-şi da cât mai puţină sfortare pentru a merge pe drumul nou, care este singur adevăratul drum al şcoalei. Voi încerca (*Vii aplauze pe băncile majorităţii*).

După ce I.F. stăruise din nou pentru propunerea lui

D-le Florea, vino d-ta cu un proiect de lege din iniţiativă parlamentară, ca să am deocamdată de la început asigurată o bază parlamentară şi atunci cine iscăleşte are tot interesul ca proiectul să fie adus cât mai repede în discuţie şi isprăvit, până la vot, iarăşi cât de iute. Vino, şi îţi voi da tot sprijinul meu ca până la închiderea acestei sesiuni să nu cheltuim degeaba cu acelaşi lucru în trei, patru forme, când este mult mai natural să-l avem într-o singură şi bună formă.

Fă-o şi te voi susţinea¹ (*Aplauze pe băncile majorităţii*).

NOTE

1. În aceeaşi şedinţă, după ce M. Dan declarase că Ministerul Armatei a încheiat contracte în străinătate care dezavantajau fabrica noastră de la Cugir, N.I.: "Aceasta este politica Ministerului Armatei. Înainte de a veni noi. Nu aţi mai găsit aşa ceva după aprilie. În orice caz, nu veţi mai găsi de aici înainte".

Şedinţa din 25 februarie 1932

Din nou despre împrumutul cerut la CEC de Liga culturală¹

Daţi-mi voie, cu o deosebire: că nu este de prevăzut ca Liga să poată plăti o mulţime de ani de zile, pe când, atunci când este vorba de o organizaţie comercială care îşi are veniturile sale, venituri curg şi în acest moment, atunci este altceva.

D. Al. Otetelişanu: D-le Trancu-Iaşi, vă rog să-mi daţi voie două cuvinte: D. prim-ministru şi-a exprimat părerea rândul trecut că n-ar trebui să se facă un împrumut pentru Liga culturală de la Casa de depuneri.

D. profesor N. Iorga: Da!

D. Al. Otetelișanu: Eu știu care sunt sentimentele care au determinat pe d. prim-ministru să fie contra acestui împrumut: d-sa este președintele Ligii culturale și n-ar dori să se spună că, fiind d-sa prim-ministru, s-ar fi putut face un împrumut care să avantajeze această instituțiune.

D. profesor N. Iorga: Foarte just!

D. Al. Otetelișanu: Dar, d-lor, eu cred că sunt în asentimentul tuturor când voi declară că d. prim-ministru trebuie să se considere degajat de orice bănuială în această direcțiune (*Aplauze*). Liga culturală este o instituție care trebuie să fie ajutată, nu putem să o lăsăm neajutată (*Aplauze*). Așa încât, în această chestiune, rugăm pe d. prim-ministru să ne lase pe noi să procedăm cu toată libertatea de acțiune, cum obișnuiește d-sa să lase Parlamentul să procedeze.

D. profesor N. Iorga: Nu pot.

D. Al. Otetelișanu: D. prim-ministru nu poate fi atacat, așa că trebuie să ne lase să facem această lege pentru acest împrumut.

D. profesor N. Iorga: Eu voi vota contra.

D. D. R. Ioanițescu: D. Trancu-Iași are altă părere, d-le Otetelișanu.

D. Al. Otetelișanu: Nu, d. Trancu-Iași a spus altceva: că dacă împrumutul are o garanție ipotecară, este bine garantat, pe când altfel nu.

D. profesor N. Iorga: Găsiți altă formă de a o ajuta, nu aceasta.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Prin urmare, d-lor, eu sunt contra investiției în industrii care conțin ceva aleatoriu, a fondurilor lichide, plătibile la vedere, ale Casei de depuneri. Mi se spune neconținut că este o întreprindere comercială care merge foarte bine. Dar, d-lor, dacă este o întreprindere comercială care merge foarte bine, atunci de ce țara aceasta a suferit cea mai mare rușine posibilă atunci când un vapor de pasageri care trebuia să plece din portul Constanța, nu a putut plecă din cauza lipsei de combustibil în portul Constanta?

D. profesor N. Iorga: Fiindcă a fost un funcționar imbecil.

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, acest funcționar imbecil....

D. profesor N. Iorga: Se dă afară.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Nu e de ajuns.

D. profesor N. Iorga: Să-i tai capul că este imbecil? (*Ilaritate*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-lor, pentru că atunci când un fapt ca acesta se petrece, vă puteți închipui că Serviciul nostru maritim, care actualmente este concurat așa de intens de navigația maritimă turcă, care a pus atâtea vapoare pe Marea Neagră și care face legătura, luându-ne toată linia noastră de navigațiune Alexandria-Constantinopol și care tinde să vină chiar și până la Constanța...

D. profesor N. Iorga: Nu-i dăm voie.

D. Gr. L. Trancu-Iași:... pe când vapoarele noastre sunt așa de rău întreținute. Frânghiile de pe aceste vapoare sunt de decenii; de la facerea acestor vapoare nu s-a mai priment nimic.

D. profesor N. Iorga: De aceea se face împrumutul.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Este cel din urmă Serviciu maritim din punctul de vedere al utilității.

D. dr. N. Lupu: Și eram primii și putem să fim primii.

D. profesor N. Iorga: Nu e mai puțin adevărat că lumea preferă vapoarele acestea ale noastre, așa vechi cum sunt. Iar în ce privește pe turci, natural că ei doresc, în avântul lor de autonomie în toate domeniile, ca în apele lor și ale tovarășilor lor de odinioară să-și aibă navigația lor.

Dar cine își închipuie că îi vom pofti la Constanța în dauna Serviciului nostru maritim uită toate mijloacele pe care le are un Stat de a-și apăra un serviciu al său de orice concurență străină. Încât, când vei vedea dumneata un vas străin la Constanța, biruind un vas al nostru, te rog să mă chemi și pe mine (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Leonte Moldovanu: Am putea avea deficite an de an la Serviciul nostru de navigație, dar confortul lui nu este mai prejos decât la vasele altor țări.

D. profesor N. Iorga: Foarte bine.

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le prim-ministru, recunosc că personalul de pe vapoarele noastre își dă toată osteneala ca să procure călătorilor toate înlesnirile. Îi aduc aici toate laudele. Dar vă spun că aceste vapoare sunt foarte prost utilizate, sunt vapoarele noastre vechi, făcute cu 10, 20 și 30 de ani înainte și materialul de pe ele n-a fost priment de loc; și d-voastră în loc să veniți să utilizați aceste vapoare...

D. profesor N. Iorga: Cu ce bani?

D. Gr. L. Trancu-Iași: ... cu toate materialele necesare, ca să le dați posibilitatea unei bune navigațiuni, în loc să veniți să ne propuneți mijloacele...

D. profesor N. Iorga: Din ce tezaur?

D. Gr. L. Trancu-Iași: Acum se împrumută 110 milioane...

D. profesor N. Iorga: Tocmai de aceea! Fiindcă dorim să fie navigația aceasta mai bună și n-avem parale. Și atunci d. ministru s-a gândit, oferind toate garanțiile...

NOTE

1. Discuția pornise de la proiectul de lege cu privire la împrumutul de 110 000 000 lei pentru Regia autonomă a porturilor și căilor de comunicație pe apă. Gr. Trancu Iași spusese că împrumutul pentru Ligă s-a făcut cu ipotecă asupra imobilelor, ori acum banii se investeau într-o întreprindere cu caracter industrial, ceea ce este „aleatoriu”.

Expunere de motive a proiectului de lege care modifica unele prevederi din legea învățământului primar din 1924

Sufletul școlii primare fiind învățătorul, era necesar să se dea acestuia o cât mai bună pregătire didactică.

Un mare număr de învățători, dornici de o cultură superioară, au urmat cursurile Facultăților de Științe, Filosofie și Litere, obținând licența, iar unii dintre ei și-au luat și capacitatea de profesori secundari. Legile existente le dau dreptul să ocupe catedre numai la școlile normale și gimnaziile.

De învățătorii licențiați care revin învățământului primar nici o lege nu se ocupă. Ori, tocmai aceștia sunt cei mai numeroși și se găsesc într-o situație inferioară colegilor lor, care dându-și examenele de înaintare la timp i-au devansat în grad.

Truda depusă pentru obținerea bacalaureatului, licenței, laolaltă cu absolvenții liceului, îi îndreptățește să aibă în ierarhia didactică a școlii primare un grad superior colegilor lor învățători care n-au la bază decât școala normală.

Pentru aceste motive era necesar a se crea un nou grad în învățământul primar, grad superior celor existente, pe care îl va obține orice învățător ce posedă o diplomă universitară de licență și care grad va purta denumirea de „profesor primar”.

De asemenea am găsit necesar să se suprimă din legea învățământului primar cele 2 grade de învățători înaintați, de gr. II și gr. I, și să se înlocuiască printr-una sau două gradațiuni de 25 la sută la ultimul salariu, intitulată „gradație de merit”, care se va acorda aceluia care vor merita această distincție, desfășurând o deosebită activitate atât în școală cât și în afară.

Tot astfel era necesar să se modifice și dispozițiunile art. 141, punctul 1 din legea învățământului primar, înlocuindu-se medalia *Răsplata Muncii, Meritul Cultural*, înființat anul acesta, în locul medaliilor *Răsplata Muncii pentru învățământ și Biserică*.

Pentru a nu turbura actuala stare de lucruri, s-a prevăzut că actualii membri ai corpului didactic își păstrează titlul și gradul câștigat.

Salarizarea pentru toate categoriile de membri ai corpului didactic primar va fi, până la confecționarea unei legi de armonizare a salariilor, aceea prevăzută în buget, urmând ca, atunci când va fi posibil, profesorii primari să primească un salariu corespunzător gradului lor de cultură.

Cu această ocazie s-a crezut nimerit să se modifice dispozițiunile legii privitoare la transferări și detașări, înlocuindu-se criteriul atât de discutabil al aprecierii notelor și intereselor, printr-un criteriu mai obiectiv, acela al concursului.

În modul acesta se va suprimă orice posibilitate de abuz și se va împuțina și numărul proceselor referitoare la transferări, provenite de multe ori din defectul de alcătuire al legii existente.

Președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,

N. IORGA

Își susține proiectul

D-le președinte, vă rog să-mi dați cuvântul.

D. Traian Țino, vice-președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Onorată Cameră, obiceiul în această Adunare este ca ministrul care prezintă un proiect de lege să asculte întâi pe aceia care vorbesc, pentru sau contra, și după aceea să-și apere proiectul, arătând părerile sale.

Eu sunt obișnuit cu un anume sistem de a se discuta orice proiect oricât de neînsemnat care vine aici în Cameră: se înscriu câte 15 până la 20 de deputați, au tot dreptul, nimeni nu-i poate împiedica, se aud de la această tribună întotdeauna strigăte că ministrul Instrucțiunii Publice persecută pe învățători. Este un întreg sistem! Vă puteți închipui cât este de absurd și de ridicol să creadă cineva un astfel de lucru, îmi permit să cred că este absurd și ridicol să se creadă că un om ca mine, care sunt de patruzeci de ani în învățământ, aș putea să am față de probleme de acestea ignoranța unui om care se lasă condus de biurourile ministerului! Dar așa este obiceiul și se creează dușmănie în acest fel în contra unui om care are cel puțin dreptul de a spune că este cel dintâi... D. Lepădatu crede că ceea ce spun eu pretează la ilaritate? Vă rog să mi-o spuneți. Oricine are dreptul să judece pe acela care vorbește.

D. V. Lepădatu: D-le prim-ministru, cunoașteți sentimentele mele, precum și punctul meu de vedere relativ la acest proiect de lege.

D. profesor N. Iorga: Veți avea cuvântul și veți vorbi, iar eu mă angajez ca orice veți spune să nu râd fiindcă nu șade bine.

Se creează, zic, împotriva unui om care are dreptul cel puțin să se creadă unul dintre cei dintâi învățători ai acestei țări, cunosc învățători care apără pe învățători, dar n-au fost învățători de nu știu câți ani de zile, eu însă, în situațiunea aceasta grea, pe care o am acum, nu m-am dezlipit de niciuna din datoriile mele școlare. Vin de multe ori zdrobit aici, după câte două sau trei ore, pe care le fac la toate școlile, de unde nu am lipsit o singură dată.

Dar împotriva unui astfel de om, pe care întâmplarea - pe care ați putea-o s-o credeți și fericită - l-a adus la departamentul de Instrucție, se face prin ziare, prin întruniri publice, prin uneltiri aci în Cameră, una din acele campanii pe care cândva opinia publică sănătoasă a acestei țări o va putea taxa drept cea mai neagră nerecunoștință. Și atunci, pentru a nu se face aici o atmosferă și împotriva acestui proiect, eu prefer să dau anumite lămuriri la început. Pe urmă voi asculta pe oratori, pe atâția pe câți răbdarea acestei Camere va voi să-i asculte și la sfârșit voi răspunde la argumentele aduse contra proiectului de lege.

Ce rost are acest proiect care este atacat pe pagini întregi ale ziarelor, care este prezentat, cum vă spuneam, ca un act de agresiune a unui ministru capricios și sfătuit de biurouri împotriva corpului învățătoresc?

D-lor deputați, acum câțiva ani învățătorii au cerut - ei au cerut - dreptul de a intra la Universitate. S-a creat secțiunea pedagogică. De atunci până acum, câteva zeci de învățători au trecut prin Universitate, nu mulți.

Patru zeci de mii de învățători de o parte, câteva zeci, să zicem câteva sute, dar nu sunt câteva sute, dacă or fi vreo două sute, au trecut prin Universitate.

Eu doresc să treacă oricine se crede chemat să înainteze în învățământ. V-am spus de la început și am spus cu orice ocazie: eu sunt dușmanul barierelor introduse în mijlocul corpului învățătoresc, pe care îl consider unul singur, de la cel mai sărac și mai modest învățător tânăr până la rectorul Universității din București (*Aplauze*).

Am introdus anul acesta mijlocul pentru orice învățător de a da un examen de diferență și odată ce trece examenul de diferență în aprilie, pe urmă se poate prezenta la bacalaureat.

V-am adus atâtea exemple. Am arătat pe omul pe care îl stimăm toți, care prezidează lucrările noastre, pe d. Pompeiu, care a fost învățător sau institutor, pentru mine este tot una. Am vorbit de acesta și de cutare, care acum 30, 40 de ani era cel mai mare geograf al Franței, care a început tot așa, ca institutor.

Eu am avut foarte mulți dintre acești învățători ca studenți la Universitate, cele mai bune elemente din toată Universitatea. Iată, vă pot da o experiență personală.

La mine la curs nu vin oameni ca să piardă vremea. Care vine ca să piardă vremea, eu îl dau imediat afară. Dar de ani de zile numai e nevoie să dau pe nimeni afară.

Și atunci vin oameni și ascultă într-o atitudine, pentru care nu li pot fi atâtor generații destul de recunoscător. Băncile cele dintâi sunt ocupate de învățători, învățătorii și învățătoarele sunt nu numai sub raportul priceperii în învățarea materiilor, dar și sub raportul atitudinii, a purtării, cei dintâi și cele dintâi.

Glumele proaste care se fac de obicei la Universitate, tândălelele acelea pseudo-amoroase, care sunt uneori o rușine a învățământului nostru superior, lasă totdeauna indiferente băncile pe care se găesc acești învățători.

Și oamenii au venit la mine și mi-au spus: ce trist este că învățătorii care nu au avut prilejul să se cultive mai mult, în loc să se uite cu mulțămire că alții din aceeași tagmă au ajuns acolo sus, se uită cu ochi de invidie și îndrăznesc a vorbi de o castă, când pe de o parte sunt 200 oameni care au muncit cinci ani, iar pe de altă parte sunt 40.000 oameni care, oricând și până în ajunul pensiunii, pot să dea examen de diferență, de bacalaureat, să capete și ei exact aceeași situație ca și ceilalți (*Aplauze pe băncile majorității*). Și au venit la mine și m-au întrebat: d-le, ce este cu noi? D-ta introduci o modificare în lege; noi am fost cinci ani la Universitate; de noi ai fost mulțumit în acești cinci ani, dar ce e cu deosebitele tagme chinezești pe care le-a creat legea: cum este în China, sau cum era în China cea veche, cu nasturi de cristal de oarecare mărime, de oarecare culoare; învățător care nu este titular, învățător care este titular, învățător care este de gradul II, învățător care este de gradul I. Lumea nici nu știe când zici că ești învățător de gradul II, sau de gradul I, cum merge lucrul. Întâi I și pe urmă II, sau cum este cazul, întâi II și pe urmă I.

Și atunci ei spuneau: noi am pierdut tot, noi nu suntem măcar definitiv; ne-a prins iubirea de carte, ne-am dus acolo la Universitate.

În acest timp ceilalți au devenit definitiv, au devenit titulari, au devenit de gradul II sau de gradul I, Noi, care știm mai mult, noi care am învățat mai mult, noi care putem servi mai mult, ajungem a fi cei din urmă. M-au întrebat: dar salarii mai mari ne dați? Le-am spus: îmi pare foarte rău: nu pot să vă dau salarii mai mari. Atunci faceți ceva cu noi, ca să se recunoască acești trei, patru, cinci ani de trudă. Recunoașteți în vreun fel!

Și atunci la ce mă puteam gândi? La două lucruri: să le dau un titlu superior și al doilea, să aleg, mai ales dintre dâșii, care fac ani de pedagogie - este un curs pedagogic pregătitor anume pentru a conduce o școală - să le dau precădere față de ceilalți, care nu au putut să facă un curs înalt de pedagogie. Și atunci mi s-a propus, tot dintre dâșii care nu vor pentru aceasta un război civil între învățători, mi s-a propus un lucru: faceți-ne profesori primari. Acum, împotriva titlului de profesor primar începe o întreagă campanie. Cum se poate cutare să fie profesor primar? Eu, în materie de nume nu am nici o preferință. Nu aveți decât să le ziceți învățători superiori ori cum poftiți d-voastre. Dar dacă zice cineva profesor primar, dați-mi voie: eu nu mă supăr pe cine nu are anumite cunoștințe. Se întâmplă să nu le poată avea, dar oricine este dator, când nu știe un lucru, să asculte pe acela ce știe.

D-lor, în Germania există profesori de liceu care sunt înaintați. Dar în Germania profesorii de liceu nu se cheamă profesor, ci se cheamă *Lehrer* sau *Oberlehrer*, sau pentru meritele lor științifice, ei se pot intitula profesori. De exemplu, vestitul Rohricht, care a scris istoria cruciadelor, era un profesor sărac, un *Oberlehrer* sărac la Berlin. Statul prusian nu-i putea da nimic mai mult; i-a dat însă calitatea de profesor și el stătea alături, în ce privește această calitate, cu profesorii Universității din Berlin.

Păcatul este așa de mare că m-am gândit la acești oameni care au dreptul de a fi profesori și dacă ei se prezintă la examene care le dau o catedră, ei devin profesori. Ei sunt profesori, ca să zicem așa, virtuali, cărora le lipsește însă posibilitatea de a fi profesori. Dacă voiți să nu fie primari, dar spuneți-le profesori. De ce li s-ar refuza acestor oameni, care se duc în fundul unui sat nenorocit, neplătiți cu lunile, între străini care îi înconjoară cu dușmănie și ar vrea să-i vadă crăpând de foame, de ce să nu li se dea acestor oameni titlul de profesori (*aplauze*) numai fiindcă în această țară a tuturor invidiilor, invidia le-o refuză.

Al doilea: ce am vrut eu să fac prin acest proiect, care schimbă așa de puțin, dar în același timp introduce un principiu, un principiu care trebuie să domine întreaga noastră viață care nu este sprijinită pe merit, ci este sprijinită sau pe vechimea rutinei: care este mai vechi trece înainte; sau este sprijinită pe servicii politice: ești învățător, te dai cu guvernul de atunci; ești învățătoare, să nu vorbim mai departe! (*Ilaritate*). Nu este de răs, este o grozavă tragedie. Și ministrul n-are mijlocul de a pălmuși de o sută de ori obrazurile subvizorilor, revizorilor și inspectorilor de partid care au făcut așa! (*Aplauze prelungite*).

Am vrut, d-lor deputați, să introduc principiul meritului. Și cum am înțeles eu meritul? D-lor, aveți înaintea d-voastre un vechi profesor de istorie universală. Dacă aș fi început, neștiind nimic, înțelegeți și d-voastră că după atâția ani de zile, tot ar fi trebuit să învăț ceva, nu este așa? Ei bine, eu vă declar solemn și oricine este profesor aici îmi va da dreptate mie, că dacă eu m-aș prezenta astăzi înaintea unei comisiuni pentru a trece un examen de bacalaureat la istoria universală, eu risc să cad! (*Ilaritate*). Da, da, risc să cad, pentru că mi se poate pune orice întrebare, și pentru că nu există om pregătit pentru orice întrebare, pentru că dreptul unui examinator este fără margini! Dar cine nu crede, iată, va avea prilejul peste câteva săptămâni să vadă o revistă care se publică aici la București, care se cheamă *Revista Istorică Română*¹, și în care un tânăr profesor de la Universitatea din București dovedește că eu sunt cel mai ignorant și cel mai lipsit de talent dintre toții oamenii care s-au ocupat de istoria românilor. Și acesta nu este primul certificat, este al doilea, mi-a dat unul și d. Philipide, în cartea d-sale masivă, monumentul său de hârtie², că dintre toți oamenii care s-au ocupat de istoria românilor, eu sunt, fără îndoială, cel mai stupid!

Prin urmare, așa fiind, ce valoare poate să aibă, vă rog, examenul? Cum, pe baza examenului, eu voi face din normalist un om savant? Și notați aici nedreptate: normalistul care și-a trecut examenul la școală, i-a ieșit, se duce într-un sat sărac, fără cărți; leafa nu și-o primește; el trebuie să-și organizeze un fel de gospodărie. Dar el nu este definitiv, este provizoriu, îl așteaptă undeva subvizorul, revizorul, la examen. Ce poate face el? Sau o biată fată, crescută într-o școală normală unde condițiile de trai sunt bune și care se duce într-un loc unde lumina electrică este înlocuită cu lumânări de seu și care, în loc să fie chemată cu clopotul de trei ori pe zi ca să mănânce mâncare bună, trebuie să se mulțumească cu ce-și poate găti ea singură și uneori cu o bucată de pâine muiată în apă, și-i ceri tot timpul acesta, să nu facă altceva decât să se pregătească pentru examenul de definitivat! Dar eu am asistat la chinul acestor ființe. Eu am școala mea de învățătoare la Vălenii de Munte - sunt și fete cari se pregătesc pentru definitivat. Eu le cunosc imediat, nici n-am nevoie s-o întreb care se pregătește pentru definitivat; aceea căreia nu-i priește mâncarea, aceea care nu-și are somn, aceea care nu poate asculta, pentru că gândul care o chinuiește este într-una acesta: vine examenul. Apoi, d-lor, dar și noi avem o experiență de examene. Eu nu știu până la ce vârstă v-a chinuit pe d-voastră noaptea icoana a încă unui examen de trecut! Eu douăzeci de ani numărați mă trezeam din somn înspăimântat: profesor de universitate, mă vedeam din nou înaintea unei comisiuni examinatoare.

Și atunci mi-am zis: nu este mai bine oare să introducem o gradație de merit și a doua gradație de merit și a treia gradație de merit? Adică, să nu consideri ce știe învățătorul sau învățătoarea la examenul de pedagogie sau de altă materie, căci pedagogia valorează exact atâta cât scoți dintr-însa, nu ce-ți dă ea.

Cu o pedagogie proastă un om de ispravă face minuni și cu toate minunile pedagogiei germane, cineva care nu este chemat să fie învățător sau învățătoare, nu scoate nimic.

Și este greșită părerea că profesorul de oraș are aceeași misiune ca și învățătorul de sat. Nu. Profesorul de la oraș are oarecari datorii în ce privește oamenii din jurul său, oamenii din mahalaua sa, oamenii din partea de oraș unde se găsește; este bine să le dea conferințe, să creeze biblioteci. Dar sufletul satului este învățătorul. Sufletul orașului nu este profesorul secundar, nici profesorul universitar; acolo sunt multe mijloace de a se cultiva cineva, întreaga ființă morală a Statului este învățătorul (*Vii aplauze pe băncile majorității*). Și învățătorul nu trebuie să mai învețe pentru examenul întâi, ca să ajungă definitiv, pentru examenul al doilea, ca să fie învățător de gradul al doilea, pentru examenul al treilea, ca să ajungă învățător de gradul al III-lea; el trebuie să fie oriunde în satul acela unde este o nevoie sufletească, o suferință a inimii, un avânt al gândului; învățătorul nu este hirotonisit, dar este preot în sat, alături de preotul care slujește la altar (*Vii aplauze pe băncile majorității*).

Și ce-mi trebuie mie? Nu să te prezinți dumneata, odată, de două ori, de trei ori la examene, înainte de examene să bați la toate ușile, să săruți toate pragurile, să te închini la toate interesele politice, să aduci certificatele serviciilor electorale, Mie îmi trebuie altceva. Să vii înaintea autorității școlare și să-mi spui: d-le ministru...

Acți o paranteză. Eu am văzut într-un articol publicat azi dimineață un strigăt de indignare: auzi d-ta, meritele învățătorilor o să le hotărască autoritatea școlară! Ce este autoritatea școlară?

Dar ce este acolo? O adunătură de răufăcători, de criminali? Dar ce este doctrina aceasta sovietică, sprijinită pe două principii, pe două principii care ruinează o societate: egalizarea tuturor jos, tăierea oricărui cap care se ridică, și pe de altă parte, tăgăduirea ori cărei autorități sus? D-voastre o să judecați în conștiința d-voastre, când veți avea să votați aci și eu n-aș vrea pe nimeni în această Adunare, fără deosebire de majoritate și de minoritate, să-l apese mustrarea de cuget că a săpat la două principii; la principiul meritului și la principiul autorității (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Să vină, prin urmare, la autoritate. Autoritatea este respectabilă în ea însăși. Dar veți zice: face abuzuri. Dar la ce servește acest Parlament, dar la ce servesc ziarele, dar la ce servește opinia publică? Dați-mi voie să trezesc înaintea d-voastre amintirea unui om cu care nu m-am înțeles întotdeauna, ba chiar am avut momente de ciocniri violente, pe care cei tineri nu l-au cunoscut, Gheorghe Panu, era un om care simțea uneori pătimaș, care vorbea slab, dar care avea o cumpănă de gândire extraordinară și el impunea prin acest mare dar de a vedea o situațiune, de a găsi imediat drumul.

Și într-un rând, iar venea cineva cu aceasta: cum o să mai legăm noi pe ministru? Era pe vremea când era membru al Partidului Liberal, stătea acolo (*Arătând spre băncile ocupate de membrii Partidului Național Liberal*). Și deodată s-a ridicat Gheorghe Panu, și, îngăimat cum vorbea el, și aceasta îi dădea uneori o putere de expresiune extraordinară, se scutură tot, așa masiv cum era clădit: dar, bine d-lor, ce este ministrul? De ce totdeauna dreptatea să fie din partea celor care atacă și totdeauna păcatele să fie de partea lui? Autoritatea școlară care poate fi supravegheată, care poate fi criticată, oare poate fi osândită de opinia publică, ține seamă de ce a făcut învățătorul sau învățătoarea, când din nimic a făcut într-adevăr o școală, când într-un centru minoritar a dovedit că românii nu sunt o colecție de barbari și de prigonitori, când dintre oamenii săraci a reușit să facă, așa ca în nuvela lui Slavici, ca în neuitata nuvelă a lui Slavici, să facă oameni cu așezare, când a cules acolo poezii populare, când a strâns documente care se pot pierde, când a cules din podurile bisericilor opere de artă care putrezesc și mucezesec acolo, când într-un domeniu sau altul, să zicem pentru o faptă de milă omenească, a sprijinit oameni care mureau de foame, a împăcat familii care se urau între dânsese, a dat unui sat fără suflet sufletul de care are nevoie, atunci da, îi dai gradația aceasta de merit. Gradație de merit care poate să fie numită într-un fel sau altul - aceasta nu mă privește - dar care „aceasta” are valoare, iar nu bâlbâială sprijinită pe toate cârjele serviciilor politice care se aduce înaintea unei comisii incapabilă de a judeca un om în zece minute (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dar, d-lor, unii dintre d-voastre ar putea să spună: bine, ministrul vorbește cu oarecare îndemânare, cu un oarecare meșteșug și de aceea izbutește să ne câștige pentru vederile sale. Dar trebuie să vă fac o declarație: eu sunt un om care am vorbit greu și rău la început, sufletul meu și-a găsit drumul; pe când sunt unii oameni care vorbesc foarte bine de la început și care nu-și găsesc, în toată viața lor, un suflet care să intre în această formă (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Ei, dar pledoaria cea mai bună este scrisoarea unui învățător, iscălită. Rămâne ca asociația învățătorilor să-l dea afară fiindcă, natural, calcă spiritul de corp.

Iată ce spune acest învățător, scrisoarea nu este lungă, o puteți asculta întregă, mie mi se pare mai elocventă decât tot ceea ce am spus și decât tot ceea ce aș putea spune.

„Am văzut prin ziare că s-a propus la Cameră un proiect de lege pentru modificarea legii învățământului primar, relativ la personal. Am mai văzut prin ziare că unii membri ai corpului didactic primar au sărit arși la auzul acestei modificări.

Se despărțiau învățătorii în două clase: învățători normaliști și învățători licențiați. Este cea mai frumoasă clasare. Oare nu este și la preoți la fel? Până acum aveam patru clase de învățători, fără ca la bază să-i distingă diferența de studii.

Partidele politice încurajează astfel de clasare, pentru a recruta dintre învățători, era obiceiul, sunt sigur că nu va mai fi de acum înainte, elemente politice de care se serviau în alegeri.

Era destul să faci pe trepădușul politic al unui partid, să strigi la alegeri, erai notat bine la inspecție de omul guvernului și erai gata de gradul al II-lea, căci examenul se da înaintea unei comisii înființată din oamenii guvernului. Șeful da lista și erau scoși ca din oală ai guvernului - știe omul ceva. La înaintarea de gradul I era și mai deochiată. Acolo nu ajungeau decât codițele partidului. Acești învățători erau răsplătiți, căci primeau leafa dublă.

Eu cred, d-le prim-ministru, că asemenea mijloace de selecționare merită să le trecem în domeniul trecutului, în comediile lui Caragiale sau ale lui Gogol.

Sunt o droaie de învățători de aceștia înaintați, care așteaptă schimbarea regimului ca să ia posturi de subrevizor, revizor, inspecitori, etc.

Un biet dascăl care a muncit 30 de ani la catedră, a dat cel mai mare număr de absolvenți, a fost un focar de lumină în satul lui, niciodată nu a fost răsplătit, căci el nu a știut drumul decât la școală. Nu i-a plăcut să facă pe trepădușul politic, și-a făcut datoria de cetățean.

În locul acestei demoralizări a învățământului primar, se introduce selecționarea prin studii; normalistul poate să urmeze Universitatea, poate fi profesor primar, secundar sau chiar universitar dacă ar fi capabil. În locul înaintării la leafă, acum, prin noul proiect, se introduce înaintarea prin selecționarea dascălului cu studii mai adânci. Un profesor primar poate fi - și aici introduc o paranteză: eu nu am spus că orice director trebuie să fie dintre aceia care au urmat la Universitate. Vă puteți închipui câte locuri sunt: sunt 40 de mii de învățători și aceștia sunt 200. Am spus că poate fi avut în vedere, se va ținea seamă, vor trece în rândul întâi acești oameni cu studii superioare.

Continui lectura.

„Un profesor primar poate fi un sub-revizor, revizor sau inspector, căci acesta va fi egal în studii cu profesorul normalist. Și atunci va putea căpăta îndrumări de la un superior în cultură. De mult am visat aceasta: desființarea gradelor din învățământul primar, iar normalistul pus alături de licean, bacalaureat și licențiat. Prin această reformă învățământul primar va fi salvat, căci după război scoborâse prea jos”. Iscălit: Ion Popescu, învățător cu treizeci de ani vechime.

Așa vorbește omul care se gândește înainte da toate, nu la avantajii sale personale, în orice domeniu, ci la înaintarea breslei sale, pentru binele culturii și economiei rurale a acestei țări (*Aplauze pe băncile majorității*).

Sunt gata să ascult în liniște orice argument. Fiecare va fi judecat după argumentele sale, după felul cum le va pronunța înaintea omului cu atâția ani de muncă în învățământul și în cultura acestei țări, care nu merită batjocora zilnică a acelor pe care i-a iubit și i-a ajutat mai mult, dar așa cum trebuie să fie ajutat cineva, pe drumul drept al onoarei, al muncii, al talentului (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

În dialog cu D.V. Țoni

Dați-mi voie să fac o observație. Rog pe toată lumea să citească articolul din *Curentul* de astăzi, iscălit de oratorul care vorbește aici și își va da seama de ce natură este respectul pe care mi-l acordă. Și eu aș dori să se știe: eu răspund pentru orice rând pe care îl scriu; eu scriu așa cum vorbesc în Cameră și moralitatea publică cere să nu se întrebuițeze un ton aici în Cameră și un alt ton în ceea ce scrie cineva în ziare (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. D. V. Țoni: D-le profesor Iorga, și în articolul meu de astăzi, ca și în celelalte, nu se va găsi niciodată un cuvânt lipsit de respect față de d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Vi se va face plăcerea de a fi citit de la tribună.

D. general G. Cantacuzino-Grănicerul: D-le Țoni, ca să ne dăm seama, citește-ni-l și nouă.

D. D. V. Țoni: D-lor deputați, părerile mele despre acest proiect, expuse și în acel articol, vi le voi arăta chiar acum.

Voci de pe băncile majorității: Citește articolul.

D. D. V. Țoni: D-lor deputați, eu rog respectuos pe d. profesor Iorga, ministrul Instrucțiunii Publice...

D. profesor N. Iorga: Dar aceasta nu este scris acolo. O spuneți acum.

D. general G. Cantacuzino-Grănicerul: D-le Țoni, citește tot articolul, dar vezi să nu tai nimic.

D. D. V. Țoni: V-am spus de adineauri că eu am curajul părerilor mele.

D. profesor N. Iorga: Da, dar nu citești.

D. D. V. Țoni: Cer și din partea d-lui ministru al Instrucțiunii și din partea d-voastre, d-lor deputați, o binevoitoare atențiune față de spusele mele și vă rog să credeți că aceste spuse nu sunt determinate decât de dorința de a aduce o contribuție reală la înfăptuirea unei legi cât mai bune și din dorința de a armoniza părerile d-lui profesor Iorga, cu părerile învățătorimii.

D. profesor N. Iorga: Încă o observație, fără supărarea d-lui orator: ceea ce spune aici în Cameră, se preface în zece rânduri la ziar; ceea ce se spune în ziar, merge și până în cel din urmă sat. Prin urmare, că aici d. orator vrea să vorbească obiectiv și fără pasiune, este foarte frumos. Dar ce-mi folosește mie atunci când pretutindeni sună trâmbița în orice sat că eu, acela care sunt aici și mă vedeți și îmi cunoașteți toată viața, sunt prigonitorul criminal al întregii tagme învățătoarești.

D. D. V. Țoni: D-le prim-ministru, vă rog respectuos...

D. profesor N. Iorga: Retractări de acestea de tribună!!

D. D. V. Țoni: D-le prim-ministru, nădăjduiesc că la sfârșitul acestei scurte cuvântări vă veți convinge, poate, că am dreptate.

D. profesor N. Iorga: Și după scurtele cuvinte, va veni lungul articol în care veți repeta ceea ce spuneți de atâtea luni de zile, ațâțând mii de oameni împotriva omului sub grija căruia politicește ai crescut și fără care, d-ta, în viața politică nu ai fi însemnat nimic (*Aplauze pe băncile majorității*).

În continuare:

Vă rog, lăsați-l să vorbească în liniște. Într-un moment am intervenit și eu, dar d-voastre vedeți care este răbdarea mea. Nu este însă om care, tratat ca un câine turbat zece luni de zile, într-un moment să nu izbucnească. Cer iertare acestei Camere pentru o ieșire, de care îmi pare rău. Eu ascult cu cea mai mare atențiune și cu cea mai mare plăcere pe d. exponent, cum își zice d-sa, al învățătorilor.

*D.V. Țoni se arătașe nemulțumit de desființarea definitivatului,
operată de N. Iorga*

D-voastră vă răspund: oricine a căpătat un drept, rămâne cu acel drept. Nu mă ating de dreptul nimănui, iar până ce nu se vor naște oameni care să fie capabili să aprecieze altfel un răspuns de zece minute, până atunci mă opresc la opera întregă a învățătorului și nu la acea bâiguială înaintea comisiei.

D. D. V. Țoni: D-le prim-ministru, d-voastră în această chestiune mergeți ceva mai departe decât învățătorii înșiși. Iată eu sunt dator să vă spun: învățătorii în toate congresele, și în congresele județene și în congresele generale, n-au cerut desființarea examenului de definitivat.

D. profesor N. Iorga: Tot pentru d-voastră vă spun că este mult mai ușor să învețe cineva pe de rost un manual, decât atunci când este vorba să capete o situație mai mare în învățământ, să dovedească o operă culturală, umană, îndeplinită în satul său. Iar în ce privește învățătorii profesori și învățătorii definitivi, în această privință să-mi dați voie, doar am introdus trecerea examenului pe grupe înaintea unor comisii care, comisiile acestea, sunt speciale; nu mai este atestatul pe care ți-l dă profesorul d-tale, ci este un adevărat examen de capacitate acela cu care ieși din școala normală și, prin urmare, nu ai nevoie ca peste trei ani de zile să te întorci înapoi prăpădit de pregătirea examenului ca să dărdâi ceva înaintea unui om căruia îi bate prin cap cu totul alt vânt decât acela al rostului d-tale.

D. D. V. Țoni: Departe de mine de a cere examenul de definitivat în forma actuală.

D. profesor N. Iorga: Nici într-o formă.

D. D. V. Țoni: Doar v-am arătat cât de defectuos socotesc eu acest examen așa cum a fost instituit prin lege. Totuși cred că o definitivare după un stagiou oarecare, după un timp de practică, cum veți vedea că există aproape în toate țările, în organizația învățământului primar.

D. profesor N. Iorga: D-le orator, dați-mi voie, nu pot să tac, oricât aș dori să te las să vorbești. Nu, d-lor; gândiți-vă la un lucru: învățătorii sau învățătoarele vin de la școală cu materie proaspătă în momentul când ies, vin voinice. Da, de la mine de la școală așa pleacă fetele acelea. Și când vin de la catedra lor, peste patru luni de zile, nu le spun eu cât sunt de schimbate, dar nu le mai recunoști. După ce au dovedit când erau liniștite și sănătoase, și în măsura tuturor puterilor lor, de ce erau în stare. După aceea s-o întrebi când este anemiată, cu desăvârșire chinuită cu toți băieții sau fetele pe cap, trăind în atmosfera școlii, care nu este decât o asfixie, un miros de biet om sărac și nespălat, stând atâtea ceasuri acolo, încât este uneori o biată zdreanță umană, ucisă pe jumătate, prin truda cheltuită la catedră. Dar nu numai atât. Dar eu vă declar, dacă ar merge votul d-voastre, către chinezeria examenelor, ei bine, o să spuneți iarăși că sunt un tiran și un călcător de legi, nu confirm nici un examen, fiindcă știu care este valoarea acestui presupus instrument de selecțiune! Nu confirm! (*Aplauze pe băncile majorității*).

Răspunde lui Gr. Trancu Iași care constatase că acum definitivatul nu înseamnă examen ci doar o inspecție

Îmi dați voie, fiindcă d-voastră vă plac buchetele, vă voi aduce mâine un buchet de rapoarte, cu privire la profesori, al căror nume nu-l voi spune, dar veți fi și d-voastră de părere că sunt total imbecili. Și veți vedea rapoartele inspectorilor care zic că au găsit materia perfect făcută și clasa se găsea în cele mai bune condițiuni! (*Ilaritate*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Mie îmi plac buchetele, dar nu inspectorii care fac asemenea rapoarte.

D. profesor N. Iorga: Bine, dar noi ne trudim de atâta vreme să găsim oameni imparțiali! Vedeți, inspecția este foarte bună, dar nu sprijin viața întregă a unui om pe rezultatul unei inspecții, nu!

D. Gr. L. Trancu-Iași: Dar în orice caz este o indicație că și-a făcut datoria.

D. profesor N. Iorga: Bineînțeles, dacă o veni inspectorul și mi-o spune că învățătorul este total nepriceput, ce voiți să fac? Voi lua măsuri!

Despre avansarea în învățământ. În dialog cu D.V. Țoni³

Dar regulamentul cine are să-l facă? Nu am să-l fac tot eu? Și am să-l fac pe alte baze decât legea pe care o prezint?

D. D. V. Țoni: Răspunsul meu este ușor de dat: nu veți fi întotdeauna d-voastră ministru.

D. profesor N. Iorga: Când va fi un alt ministru de Instrucție, cred că va fi un om de treabă, dar se poate întâmplă să vină cineva care are nevoie de agenți electorali și să dea peste cap tot ceea ce s-a făcut. Va rămâne cel puțin în viața acestei țări exemplul unui om, care a avut curajul să rupă cu toată tradiția rutinei și să introducă un principiu de care alții pot să-și bată joc, dar care rămâne odată fixat în analele învățământului românesc și ale politicii acestei țări (*Aplauze pe băncile majorității*).

Cu sistemul acesta, de exemplu: d-neata nu dai bună ziua cuiva. De ce nu dai? Dacă nu ai fi d-neata și ar fi un pungaș m-ar ținea de mână și mi-ar fura ceasornicul din buzunar. Așa se poate argumenta?

D. D. V. Țoni: D-le ministru, în această chestiune...

D. profesor N. Iorga: D-neata te ridici nu împotriva principiului, d-neata te ridici împotriva mea. Toată Camera o știe. Toate campaniile în învățământ au fost puse la cale de câțiva oameni și d-voastră nu vă fac un punct de acuzație - este liber cineva să mă iubească sau să mă urască.

D-voastră sunteți din oamenii care m-au urât mai mult, mi-au făcut mai mult rău; și aceasta nu o pot uita...

D. Gr. L. Trancu-Iași: V-a iubit foarte mult.

D. D. V. Țoni: D-le profesor Iorga, acestea sunt lucruri cu totul personale...

D. profesor N. Iorga: Aha!

D. D. V. Țoni: Deși d-voastră credeți că nu a fost om să vă urască mai mult decât mine, cum o spuneți...

D. profesor N. Iorga: De când nu vă pot da avantajele pe cari vi le puteam da altădată.

D. D. V. Țoni: Eu v-am dat odinioară atâtea dovezi de iubire, cum poate puțin din jurul d-voastră vă vor fi dat.

D. profesor N. Iorga: Cu atât mai rău că amărăți bătrânețile omului care v-a sprijinit; și v-a sprijinit cu iubire, cum sprijin cu iubire pe toți oamenii care fac politică alături de mine.

D. D. V. Țoni: Eu doresc un singur lucru.

D. profesor N. Iorga: Orice fac eu este rău, orice fac eu este transformat în instrument contra mea. Se mobilizează 40.000 de învățători și 10.000 de profesori secundari împotriva mea, mi se lipește pe frunte, în fiecare zi, printr-o propagandă a cărei origine o știu, atestatul de dărâmat al școlii.

Poate fi mai cruntă nedreptate decât aceea de pe urma căreia aș fi un om fără caracter, dacă nu aș spune-o aci public în fața d-voastre și înaintea țării...

D. D. V. Țoni: D-le profesor Iorga, dacă se găsește această situație astăzi...

D. Em. Popescu: D-le Țoni, suntem de părere să isprăviți odată.

D. D. V. Țoni: Veți fi d-voastră, dar nu sunt eu. Este o chestiune care nu vă interesează pe d-voastră, dar interesează școala și interesează pe învățători. Dați-mi voie ,deci, să vă spun că nu mă impresionează opinia d-voastră în privința spuselor mele.

În tot ce am spus, poate să afirme cineva că este demagogie, cum mi se aruncă mereu cuvântul. Eu am venit cu adevăruri înaintea d-voastre. Un singur cuvânt de demagogie nu este în tot ce am afirmat. Știu ce ușor mi-ați aruncat și altă dată acest cuvânt „demagogie”, dar lucrurile pe care le spun eu aici sunt din sufletul întregii învă-țătorimi. Primesc orice detestare, dacă se va dovedi că lucrurile pe care le afirm eu în Cameră nu sunt în sufletul tuturor învățătorilor din țară.

D. profesor N. Iorga: În raport cu salarizarea învățătorilor, vă spun în momentul acesta de adâncă suferință, un lucru pe care nu l-am spus niciodată - aceasta este o lege care trebuia să treacă, date fiind intențiunile ei, în aplauzele tuturor, precum a trecut legea adusă de Ministrul Armatei. Ei bine, eu vă voi spune un lucru pe care nu-l știți: când a venit ideea salarizării învățătorilor de comune, eu am demisionat de la locul meu. Da, eu am demisionat. Și s-a introdus sistemul de a se plăti de județe și de comune. Și știe oricine a lucrat cu mine în minister, știe oricine care a fost grija mea în fiecare moment, nu cumva învățătorii să se găsească neplățiți. Numai grozava sărăcie a Statului m-a făcut să nu-i pot plăti. Și în timpul când unii umblau din sat în sat, înteiind împotriva mea, pe la ceasurile șase sau șapte din noapte, m-a văzut cineva străbătând satele, suindu-mă pe scări putrede ca să citesc inscripții deasupra bisericilor și pierzând ceasul meu de mâncare, ca să

stau în mijlocul țăranilor și al învățătorilor?! Și vă spun că în zilele acestea din urmă, cea mai mare satisfacție a mea a fost când în Cocorăștii-Colț, întorcându-mă din satul acela, unde pentru o inscripție eram cât p-aci să fac o grea boală - stăteam într-un vârful de munte, bătut de curentul de gheață din toate părțile, noaptea, în mijlocul țăranilor, învățătorul pe care l-am întrebat: de când nu ți-ai primit leafa, știți ce mi-a răspuns? Numai pe decembrie n-am primit-o, dar pe ianuarie am primit-o. Și în seara aceea eu am fost mai bucuros de cât dacă mi s-ar fi întâmplat mie personal cel mai mare bine și dacă aș fi întâmpinat cea mai mare satisfacție (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Acesta este ministrul câine care distruge învățământul (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*). Întrebați pe învățătorul de la Cocorăști.

În continuare:

Dar nu cu șaisprezece discursuri pe cari mi le-ați pregătit se poate ajunge la votarea liniștită a legii. Pentru două nenorocite de articole, șaisprezece discursuri! Nu este păcat de banul țării și de opera științifică pe care o fac eu aici cu chinuri? Șaisprezece discursuri! Dar este posibil ca o astfel de chestiune să fie văzută din șaisprezece puncte de vedere?! Dar nu este aceasta o bătaie de joc și de mine și de această Cameră?!

Șaisprezece discursuri, pentru ca pe urmă, când se va cere închiderea discuției, să spuneți d-voastră că noi suntem răi?!

D. D. V. Ţoni: Încă odată vă declar: orice ați crede despre mine, orice ar crede această Adunare, eu nu spun aceste lucruri decât din dorința de a vă ajuta⁴, ca să ne dați o lege mai bună și care să fie în sentimentul acestei învățătorimi pe care o cunoașteți și declarați că o iubiți.

D. profesor N. Iorga: Acum are s-o ia de la cap!

Despre situația promovărilor din învățământul universitar

Să-mi dați voie, la Universitate sunt profesori - intervin numai fiindcă am văzut un om pentru talentul căruia am foarte multă stimă, d. Pamfil Șeicaru, pe care l-am văzut aplaudând.

D. Pamfil Șeicaru: D-le prim-ministru...

D. profesor N. Iorga: Aceasta nu e pentru a provoca un discurs, ci ca să dau lămuriri.

La Universitate sunt profesori care sunt membri ai Academiei și alți profesori care nu sunt membri ai Academiei. Să vină cineva să spună că între profesorii care nu sunt membri Academiei și cei care sunt membri ai Academiei trebuie să se poarte un război și că este o jignire pentru unii și este un câștig nermeritat pentru ceilalți?

Dar, bine, atunci să desființăm Academia Română! Aceasta o numesc eu standardizare, tăierea capetelor care se ridică deasupra, și se mai poate vorbi - o mai repet încă odată - de avantajii, când aceștia cari au trecut prin Universitate sunt câteva zeci de oameni? Sunt 40.000 de învățători, dar câte locuri de directori pot să ia ei în dauna celorlalți? Câte locuri de directori au să ia?

V-am adus exemplul din Germania. Sunt oameni care au învățat în Germania, care știu că niciodată un *Lehrer* sau un *Oberlehrer* nu s-a crezut jignit, ofensat prin faptul că unui om de mare merit, care a făcut studii superioare, i s-a dat titlul de profesor. Dar asta se face în toate țările.

D. Pamfil Șeicaru: Să-mi dați voie să vă explic. Eu socotesc că îndeobște, și așa face apel și la experiența celor cari sunt mai aproape și în permanent contact cu învățătorii, învățătorii care trec prin Universitate se socotesc totdeauna în satul lor oarecum niște deșrădăcinați. Atmosfera de la orașe îi face așa. Este o nefericire că toți oamenii, care trec pe la Universitate...

D. profesor N. Iorga: Deci să nu învețe la Universitate?

D. Pamfil Șeicaru: Eu socotesc că toate aceste titluri care se dau, sunt inutile. Vrednici pot să fie și fără titluri.

D. profesor N. Iorga: Vedeți, adversarii legii sunt tocmai pentru menținerea tuturor titlurilor căpătate prin examen și pentru nici un titlu căpătat prin merit. Asta este.

D. Pamfil Șeicaru: Dacă învățătorul care a trecut prin Universitate se coboară în satul lui, cu pasiunea lui pentru știință, ca Fabre...

D. profesor N. Iorga: D-le Pamfil Șeicaru, d-ta ai fost la mine la țară, te rog să-mi faci plăcerea, când vei avea o duminică liberă, să mai vii acolo la țară și am să-ți arăt scrisori de la multe eleve care au învățat un an studii superioare, care citesc și vorbesc trei limbi. Nu poate să existe o învățătoare cu mai mare iubire de satul cel mai sărac, decât cum sunt aceste fete, prin urmare, dă-mi voie să am și eu o impresiune a mea de pe urma a zece generații de învățătoare care au fost la mine. Cultura universitară formează și inima.

După ce unii deputați spuseseră că învățătorii resping legea iar alți că abia o așteaptă

Aceasta se cheamă, în limbajul lui Caragiale, să nu schimbăm nimic, numai pe ici, pe colo și mai ales în punctele esențiale! (*Mare ilaritate*).

D. I. Mihalache: Nu, d-le prim-ministru, noi nu suntem împotriva adăugirii la corpul învățătorilor a unor forțe cu o pregătire superioară. Dar noi voim să nu se facă două caste închise în sânul corpului didactic primar.

D. profesor N. Iorga: Dar când erau învățători provizorii, definitiv, de gradul, II, de gradul I, acestea nu erau caste?

D. D. V. Țoni: Dar erau toți învățători. Numai atunci când erau institutori și învățători erau caste.

D. profesor N. Iorga: Iar când este vorba abia de 200 de oameni, este o castă, curioasă castă: 200 de oameni deoparte și 40.000 de altă parte.

D. I. Mihalache: D-le prim-ministru, dați-mi voie, nu m-ați înțeles, fiindcă nu m-ați lăsat să-mi termin ideea.

Prin urmare, noi cerem să nu se facă caste închise. Dacă sunt diferite grade de învățători, acestea se dau după merite; oricine cu merite poate să le traverseze.

D. profesor N. Iorga: Ori cine poate veni la Universitate, d-le Mihalache.

D. I. Mihalache: Dați-mi voie. D-voastră veniți și stabiliți un plafon, ca să zic așa, învățătorii care au numai diploma din școala normală ajung până aci; de aci înainte urcă numai aceia care au o pregătire universitară. Aceasta însemnează pentru noi caste închise.

D. profesor N. Iorga: Care este locul rezervat pentru aceștia și în care nu pot intra ceilalți?

D. D. V. Țoni: Gradul de profesor primar.

D. profesor N. Iorga: D-le Toni, dar acum ți-am declarat că titlul îmi este indiferent și că titlul de profesor nu este față de învățător, ci față de studiile pe care le-a făcut la Universitate. Acesta este dreptul lui.

D. I. Mihalache: Dar, d-le prim-ministru, din cele spuse de d. Țoni v-ați convins că învățători cu o pregătire inferioară, puși alături la examen...

D. profesor N. Iorga: Aveam nevoie de discursul d-lui Țoni ca să știu? Dar sunt eu un imbecil? La minister atâtea luni de zile mi-au trebuit ca să-mi scoată ochii d. Țoni?

D. I. Mihalache: Nu este vorba de aceasta, d-le prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Dar ce fac, ce pasc eu acolo?

D. I. Mihalache: Am subliniat numai o constatare, făcută chiar sub ministerul d-voastră.

D. profesor N. Iorga: N-am nevoie de subliniere. Sunt un om oarecum inteligent, d-le Mihalache!

D. I. Mihalache: Dacă mă lăsați două minute să-mi termin ideea, veți fi de acord și d-voastră. Vreau să spun un lucru: pot fi învățători care n-au avut posibilitatea să treacă prin Universitate, dar care, datorită unei munci personale, pot, printr-un examen, să treacă la acest titlu.

D. profesor N. Iorga: Examen nu.

D. I. Mihalache: Dacă d-voastră credeți însă că este o chestie de simplă redactare a legii, ne declarăm mulțumiți ca să poată căpăta gradul de profesor primar și învățătorii care n-au făcut Universitatea, dar care, supuși unui examen, pot să facă dovada că pe cale particulară au putut să-și asume cunoștințele prin care pot ajunge la acel titlu.

D. profesor N. Iorga: Examen, nu; constatare de merite, da.

D. Eugen Chirnoagă: D-le președinte, d-lor deputați, v-am spus că n-am de făcut decât câteva observațiuni.

Înnoirea cea mare pe care o aduce actualul proiect al d-lui ministru al instrucțiunii este suprimarea examenului de definitivat. Eu sunt de perfect acord cu această înnoire.

D-lor, examenul acesta nu dovedește nimic, mai ales examenul făcut în condițiunile în care se face, când învățătorii de la țară, chemați să treacă acest examen de definitivat...

D. Pamfil Șeicaru: D-le Chirnoagă, d. profesor Iorga a completat dispozițiunea proiectului, satisfăcând doleanțele întregii Camere și ale tuturor învățătorilor...

D. D. V. Țoni: D-le prim ministru, vă cer un lucru: să nu se mai spună „profesor primar”, ci „învățător superior”.

D. profesor N. Iorga: Dar, d-le, și-am spus acum o jumătate de ceas, că accept „învățător superior” (*Vii aplauze*).

D-lor, eu cunosc două categorii de oameni: oameni care știu vorbi bine, cum vorbește dumnealui, și care nu sunt pisălogi și cunosc pisălogi, fiindcă nu pot vorbi bine. Dar în viața mea n-am văzut până acum un om inteligent și care vorbește frumos, cum este dumnealui, și care, pentru a-mi face plăcere mie, să consimtă a juca rolul de pisălog, pe care îl cunoaștem foarte bine noi de aci din Cameră, dar care nu este potrivit pentru un om inteligent și care vorbește bine⁵.

Replică lui T. Iacobescu care insinuase că se lasă influențat

Mă ierți că te întrerup. Îmi pare rău că nu ai venit nici odată acasă la mine. Ai fi văzut că una din casele cele mai pustii din București este casa președintelui Consiliului. La mine în casă, afară de membrii familiei mele și de doi funcționari, nu intră absolut nimeni; iar la minister eu mă duc odată pe săptămână, stau de la ceasurile 10 până la ceasurile 1-2-3 și jumătate, 4, primesc pe orice cerșetor și nu am urechi pentru nici un fel de sfătuitoari, iar în politică, dacă se găsește vreun om care să-mi spună că am părținit pe vreun amic politic, sau că am prigonit pe vrun dușman politic, eu părăsesc imediat acest loc (*Aplauze pe băncile majorității*). Se poate zice că eu ascult de sugestiuni?

D-le Iacobescu, nu este mai puțin adevărat, că în revista dumitale de la Cetatea-Albă am fost foarte deseori pișcat până la sânge, fără nici un fel de dreptate și nu este drept. Eu nu pot răspunde în situația mea.

Eu mă bucur de o zi ca asta în care pot vorbi, îmi dau tot sufletul pe față. Dar cred că ceea ce se face nu este loial.

V-ași arăta eu vouă, dacă nu aș fi pe banca asta (*Ilaritate*). Da, câți și-ar pierde câțiva dinți! Nu fizicește, ci altfel.

Abuzați de faptul că eu sunt silit aci să reprezint guvernul țării, să fiu amabil cu toată lumea, să nu răspund nici la cel mai crunt atac cu cuvinte grele. Dar trebuie să aibă omul și... știi (*Ilaritate*).

D. Remus Caracaș: Voiți să-i faceți să vă susțină cât mai mult pe banca ministerială? (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Aci voiu spune un lucru. Când pe Ion Sandu Sturdza Vodă au vrut să-l păzească rușii în Iași, la 1828, i-au trimis gardă. El a întrebat: „ce sunt soldații aceștia”? Și i s-a spus: „aceștia au venit să te păzească pe Măria Ta”. - „N-am nevoie să mă păzească afară. Pe mine mă păzește Dumnezeu”, a răspuns Sturdza.

Pe banca aceasta nu este nevoie să mă țină nimeni. Pe mine mă ține Dumnezeu cel bun al țării în momentul acesta. Măine nu voiu mai fi de folos. Dar în momentul de față, trebuie să fie un nenorocit de om ca mine aici, fiindcă fără acesta vă asigur că ar fi mult mai rău (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Teodor Iacobescu: D-lor deputați, cele spuse de d. ministru al școalelor îndreptățesc și afirmațiile mele. Poate că eu n-am fost destul înțeleș. N-am vorbit așa în chestiunea școlară „D. ministru al școalelor a primit sugestii politice”. Nu, eu vorbesc în genere. Desigur, prietenii d-sale...

D. profesor N. Iorga: Nu am.

D. Teodor Iacobescu: ... aceia ce sunt în jurul d-sale, șovăiesc deseori să-i spună adevărul. Noi însă, aceia cari conducem Asociația învățătorilor, am avut curajul acesta ca atunci când autoritatea școlară a făcut greșeli, să i le arătăm și chiar d. profesor Iorga știe foarte bine că s-au adus chiar aici în discuția Parlamentului anumite proiecte, despre care chiar și d-sa a mărturisit că i-au fost sugerate; unele i-au fost sugerate de birouri.

D. profesor N. Iorga: Să-ți spun ce-mi dau biurourile și nu pot scăpa: îmi dau expunerea de motive, în legile mele, afară de vreo câteva, sunt o adevărată rușine pentru stilul meu obișnuit. Dar nu pot scăpa. Mă trezesc deodată cu expunerea de motive făcută. Nici expunerea aceasta de motive nu este a mea. Dar acum o să iau măsură⁶.

Despre purtarea funcționarilor Statului

D-le Iacobescu, cum poți d-ta vorbi așa! Aș dori să fie aici unul din șefii mei de cabinet, ca să mărturisească. Iată, d. Georgescu vine, din cauza gazetei, foarte des la mine. Îl rog să spună ce vede în hârtiile rezolvate de mine? Sunt maldăre întregi pe care le trimit d-lui Brătescu, la Ministerul de Finanțe, tocmai pentru ceea ce ceri d-ta. Ce vrei d-ta să fac mai mult? Să vedem, ce vrei?

D. Teodor Iacobescu: Cu autoritatea d-voastră, d-le președinte al Consiliului, să faceți așa fel ca repartitia acestor acreditive să fie totdeauna echitabilă.

D. profesor N. Iorga: D-ta nu ai făcut parte din nici un minister, dar cred că nu există nici un minister de partid în care un ministru trebuie să asculte neapărat, orbește, de președintele Consiliului de miniștri. Dar nu există un singur ministru care ar permite, chiar președintelui Consiliului, să-i stea stăpân acolo, acasă la dânsul. Și chiar dacă m-aș duce acolo, într-un minister care nu este al meu, dar cum crezi d-ta că aș putea să fac dintr-un leu, 10? Că sunt administratori financiari răi? Foarte mulți administratori financiari sunt răi; o știe și d. ministru al Finanțelor.

D. Eduard Mirto: Mai mult decât răi. Și fiindcă d-voastră ați adus această chestiune, trebuie să vă spun că la administrația financiară a Capitalei, neexistând sumele necesare pentru plata pensiilor, în loc să considere că sunt obligați să amâne pe pensionari cu un cuvânt bun, să li se arate imposibilitatea de a li se plăti pensia imediat...

D. profesor N. Iorga: Sunt și mojici.

D. Eduard Mirto: ...în loc de aceasta, întrebuițează cuvintele cele mai grele. Li se spune pensionarilor că „vin la pomană”, „ca să-și cerșească pensia”. Este un termen destul de ofensator! În această privință s-ar putea lua măsuri, d-le prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Dar nu de la ministerul Instrucțiunii, și nici chiar de la Finanțe. Este un statut al funcționarilor, după care nu te poți atinge de dânsii. Știi și d-voastră ce trebuie făcut până ajungi să pedepsești sau să muți pe un funcționar!

Iar în ce privește mojicia, darea banilor Statului, odată, când aveam douăzeci de ani, eram student la Berlin, și m-am dus la legație - nu promisem de nu știu câte luni de zile nici unul din bursieri bani, pe vremea când erau bani - și știți cu ce m-a întâmpinat un tinerel, pe care l-am văzut în urmă ministru plenipotențiar, Dumnezeu să-l ierte, căci a murit: - Dar ce, muriți de foame? Și atunci, eu băiat de douăzeci de ani, i-am spus: „dar nu e treaba d-tale, dacă eu mănânc sau nu mănânc; treaba d-tale este să-mi servești bursa pe care Statul trebuie să o servească dintr-o donație, care nu vine de la Stat”.

Așa sunt oamenii la noi. Să căutăm să-i prefacem, să căutăm să le dăm exemplu și de aici de la Cameră, totdeauna.

Preotul Al. Cosma: Așa ar fi trebuit să se răspundă și mai deunăzi la întrebarea unui coleg al nostru, la care însă s-a răspuns așa de urât încât, dacă nu am fi fost îmbrăcați în această haină preoțească, ar fi trebuit să reacționăm ca niște politicieni de târg. Dar a trebuit să înghițim și să tăcem.

D. profesor N. Iorga: Dragă părinte, orice om are momente când este necăjit. Eu recunosc. Ce vreți să facem?

După ce T. Iacobescu invocase din nou dispoziția lui N. Iorga de desființare a definitivatului

Frumoasă idee aveți de corpul din care faceți parte dacă pentru a fi un om de treabă trebuie să aibă amenințarea unui examen peste trei ani de zile. Atunci puneți la Universitate ca la trei ani sau cinci ani să fie chemați toți profesorii la examen.

La cererea lui T. Iacobescu: la examenele învățătorilor să asiste și un membru al Asociației lor, ca „o garanție că nu se va face nici o părtinire”

Nu se poate. Dar eu respect Asociația d-voastre; eu am dat Asociației d-voastre o situație în Ministerul Instrucțiunii pe care n-a avut-o niciodată și pe care ar fi păstrat-o, dacă nu s-ar fi petrecut la consiliul general și la consiliul permanent ce știm noi, că au trebuit să plece de acolo consilierii ministerului, dintre care unul îmi spunea că mai, mai să mănânce și o bătaie. (*Ilaritate*). Așa s-a înțeles participarea aceasta. Da, acesta este adevărul. Această Asociație a d-voastre o cred foarte utilă, cu condiția ca ea să fie potrivită cu ce sunteți, să mă respectați și d-voastre pe mine, ca ministru, potrivit cu ceea ce sunt, dar să creadă cineva că d-voastre sunteți o colecție de serafimi sau nici ca figură, nici altfel (*Mare ilaritate*).

D. Teodor Iacobescu: D-lor deputați, Asociația învățătorilor este exponentul celor 40 de mii...

D. profesor N. Iorga: Câți au votat, din 40 de mii? Ia spune d-ta?

D. Teodor Iacobescu: Au votat 15 mii.

D. profesor N. Iorga: 15 mii din 40 de mii, aceasta este majoritatea?

D. D. V. Țoni: Dar cum puteau să vină cei de la țară la vot?

D. profesor N. Iorga: Atunci, nu ești exponent.

D. D. V. Țoni: Lista cealaltă a avut 200 de voturi, iar lista în frunte cu noi, 15 mii.

D. profesor N. Iorga: O minoritate nu devine majoritate, fiindcă există o minoritate și mai mică.

D. Gr. N. Iunian: Se poate, în virtutea unui text din legea electorală.

D. profesor N. Iorga: Eu nu mă unesc cu d-voastră, să schimb legea electorală, fiindcă, cum v-am spus, eu aș vrea să fiu ultimul beneficiar al unei nedreptăți flagrante care nu este altceva decât un instrument de tiranie.

D. Eduard Mirto: Deși mi-ați spus același lucru în particular, iau act cu toată plăcerea de această declarație făcută în ședință publică.

D. Teodor Iacobescu: D-lor, reprezentanții acestui consiliu de instrucție au fost aleși aproape cu 15 mii de voturi și cred că și d. ministru al școalelor poate să aprecieze acest lucru.

D. profesor N. Iorga: D-voastră sunteți cu aceștia 15 mii, eu sunt cu cei 25 de mii care n-au votat.

*Răspunde lui C. Zamfirescu, care ceruse protejarea
unor categorii de învățători*

Am declarat solemn că ei au precădere, dar ei sunt așa de puțini și ceilalți așa de mulți încât precăderea lor este o picătură într-un râu. Deoparte sunt 40 de mii, iar de altă parte 200, dacă vor fi și aceștia.

D. C. Zamfirescu: D-le ministru, cu privire la partea a doua a proiectului de lege, aș mai cere o lămurire.

D-voastră desființați examenul și acesta este un lucru bun, căci examenul nu este totdeauna un criteriu bun pentru constatarea capacității unei persoane. Dar nu e mai puțin adevărat că desființând aceste grade, înființând trei recompense de merit cultural. Înainte, când era examenul, era un criteriu fix, dar acum se va stabili printr-un regulament.

D. profesor N. Iorga: Iată, să vă spun cum va fi regulamentul acesta: recompensele acestea vor fi date înaintea unui reprezentant al Academiei Române, înaintea unui reprezentant al Universității, înaintea unui reprezentant al unei asociații care se ocupă de economia satelor, să-i zicem băncile populare, care au legătură cu viața satelor.

Va fi, prin urmare, o comisie de reprezentanți culturali și economici, prezidată de ministru, care va ținea seamă de rapoartele care vor veni acolo și va alege pe cei cari vor fi creiat ceva.

Noi toți suntem niște oameni cumsecade, d-le Zamfirescu, și noi toți o să murim, eu mai curând, d-ta mai târziu, dar lucrul de căpetenie este ce rămâne după noi.

Nenorocirea cea mare este că generație trece după generație în această țară; intră în aceleași forme, trăiesc în aceleași forme, mor în aceleași forme și nu rămâne din generație în generație nici un adaus.

Este un proverb arab foarte frumos care zice: acela care nu a sădit un pom, care nu a făcut o casă și care nu a avut un copil, acela nu este un om.

Eu judec așa ca arabul acela, cine nu a sădit un pom nu este om, cine nu a făcut o casă nu este om.

Mie îmi trebuie ca omul să facă la locul lui ceva. Vino la mine, la Vălenii de Munte, să vezi câte case am construit și am să mai construiesc, în ciuda tuturor și fără bani, și moartea o să mă prindă clădind (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*).

D. Eduard Mirto: D-le președinte al Consiliului, comisiunea pe care o alcătuiți d-voastră are toate garanțiile, dar eu mi-aș permite să fac o observație, nu privitoare la zicătoarea arabă, pentru că eu îndeplinesc acele condițiuni.

D. profesor N. Iorga: Pe toate trei?

D. Eduard Mirto: Pe toate!

D. profesor N. Iorga: Luați exemplu de la șeful partidului d-voastră.

D. Eduard Mirto: Fiecare activează după puterile lui (*Ilaritate, aplauze, d. Remus Caracaș aplaudă*).

D. profesor N. Iorga: D-lui aplaudă cu durere (*Ilaritate*).

D. Remus Caracaș: Eu aplaud ceea ce ați spus d-voastră, cu privire la șeful d-sale.

D. Eduard Mirto: Dispoziția d-voastră este foarte bună, d-le prim-ministru, însă lipsește garanția menținerii. Dacă d-voastră o puneți în lege, ne dă o garanție de stabilitate.

D. profesor N. Iorga: O pun chiar acum în lege.

După ce Pamfil Șeicaru ceruse recunoașterea titlului de învățător superior:

D. Pamfil Șeicaru: Și atunci, vă rog, d-le profesor, să admiteți ca învățătorii să poată merge până la titlul acesta, ca să fie toată lumea împăcată și să cercetați cu luare aminte toate amendamentele care s-au propus.

D. profesor N. Iorga: Le-am cercetat și le știu pe de rost.

D. Pamfil Șeicaru: Și dacă s-ar putea să dați unele satisfacțiuni, modificând textele.

D. profesor N. Iorga: Ca la Caragiale, să nu se schimbe nimic decât în părțile esențiale!

D. Pamfil Șeicaru: Toate le merit, dar această reflecție nu.

D. profesor N. Iorga: Nu d-ta; dar așa vor d-lor (*Întrepreri*).

D. N. Georgescu: Rectificările s-au făcut și au fost acceptate de d. prim-ministru.

D. Pamfil Șeicaru: Cu aceasta am indicat observațiunile ce aveam de făcut la acest proiect de lege.

Voci: Să continuăm mâine.

D. profesor N. Iorga: Cer să se dea votul în astă seară; iar dacă nu, va fi ședință mâine de dimineață numai pentru votarea acestei legi.

Voci de pe băncile majorității: Votăm acum!

D. Traian Țino, vice-președinte: D. deputat Vasiliu are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Toate cererile pe care mi le-ai făcut, ți le-am aprobat. Te rog, cruță-mă de încă un discurs. O să mă înnebuniți în astă seară! Dar nu s-a mai pomenit așa ceva!

D. dr. Haralamb Vasiliu: Vreau să fac două observațiuni. Pentru una constat că am pierdut motivul; pentru că d-voastră ați admis...

D. profesor N. Iorga: D-voastră vă plângeți de colegul meu Argetoianu, că uneori își iese din pepeni. Dar d-voastră vroți să mă siliți pe mine să fac același lucru. Este un chin la care mă supuneți. Pentru două nenorocite de articole, cinci ceasuri de discursuri!

D. dr. Haralamb Vasiliu: În legătură cu ce am avut onoarea să remarc...

D. profesor N. Iorga: Dacă ar fi Cuza aici, te-ar elimina din partid.

D. dr. Haralamb Vasiliu: Văd că d-voastră ați desființat examenul de definitivat, dar constat că n-ați făcut nici o remarcă în privința acelor care au dat deja acest examen.

D. profesor N. Iorga: Am să fac toate remarcile; dar vă rog lăsați-mă. Eu mă uit mereu la bănci, căci îmi închipui că la fiecare moment are să iasă unul de dedesubt care să vorbească.

D. dr. Haralamb Vasiliu: D-le ministru, vă cer un singur răspuns. Vă rog să ne spuneți ce înțelegeți să faceți cu învățătorii căzuți?

D. profesor N. Iorga: Ce vrei d-ta?

D. dr. Haralamb Vasiliu: Să ne dați un răspuns.

D. profesor N. Iorga: Își revin în drepturile lor⁷.

NOTE

1. *Revista Istorică Română* a apărut între 1931 și 1947, ca organ al noii școli de istorie și o reacție împotriva celei vechi conduse de N.I. Promotori: Gh. Brătianu, C.C.Giurescu, N. Cartoian, S. Lambrino, P.P. Panaitescu. Din 1937, Biblioteca RIR a publicat 4 volume cu studii mai ample.
2. Al. Philipide (1859-1933), întemeietor al școlii lingvistice de la Iași. Lucrarea principală rămâne *Originea românilor*, 2 volume, Iași, 1923-1927.
3. D.V. Țoni se împotrivi ca cei căzuți de trei ori la examen să fie scoși din învățământ. N.I.: „Va să zică examenele sunt bune. Dar pe cel care cade de trei ori la examen nu trebuie să-l scoți din învățământ!”

4. Același deputat ceruse dreptul pentru învățători de a merge la Universitate pentru ca „s[se formeze o elită învățătorească”.
5. Din nou dispută cu Țoni care ceruse să fie recunoscuți și învățătorii fără școală și să se instituie gradul de învățător superior chiar pentru cei fără studii universitare. N.I.: „Dar legea spune un singur lucru, că profesori primari sunt de drept fără examen oamenii care au făcut studii superioare. Evident că și alții pot fi, însă pentru aceasta trebuie făcut un raport și așa mai departe, pe când ceilalți și-au făcut dovada”.
Eug. Chirnoagă povestise cazul unui învățător cu șapte ani vechime, căzut de trei ori la examen fiindcă venise cu bicicleta, noaptea, și ajunsese la ora 8 dimineața la Bacău, zdrobit de oboseală. N.I.: „Este așa de adevărat că dacă ar mai fi 15 discursuri, la urma urmei nici n-aș mai ști cum mă cheamă”.
6. T.Iacobescu vorbește, în continuare, de „critica obiectivă făcută măsurilor ministeriale”. N.I.: „Și acum sunt plin de vânățai..., sunt scrise pe piele”.
7. N.I. i-a replicat mai apoi lui H.V.: „Ți-am spus, răspunzând la o întrebare a dumitale, dar nu pot să pun aceasta în lege că toți cei respinși în cele trei examene îți vor avea statele lor de serviciu cercetate și pe toți cei care sunt oameni de ispravă îi voi restabili eu; dar asta nu se poate pune în lege”. H.V.: „În regulament”. N.I.: „Cum să o pun cu efect retroactiv?”. Iar pentru cei căzuți de trei ori: „Eu am făcut un decret regal pentru dânsii, eu voi cere ca Majestatea Sa să admită înlăturarea măsurii luate prin decret regal și apoi voi numi o comisie care îi va examina unul câte unul”.

Ședința din 27 februarie 1932

Despre starea de spirit a Adunării

D-le președinte, eu fac apel la d-voastră să treceți peste ceea ce va fi fost zmulș în nervozitatea întregii Adunări, fiindcă este foarte adevărat că am fost în cinci legislaturi cu d. Iuca, și niciodată nu i s-a întâmplat d-lui Iuca să fie chemat la ordine, să dea câtuși de puțin motiv unei dezaprobări. Eu înțeleg, când este Adunarea nervoasă, nu se mai știe de unde vine electricitatea care animă pe toți, așa încât eu zic...

D. D. R. Ioanițescu: Chemarea la ordine o iau eu asupra mea, d-le președinte al Consiliului. Sunt învățat cu ea (*Mare ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: De aceea, cum zice d. Ioanițescu, puneți și această chemare la ordine în traista d-sale, dacă d-nealui este dispus să o primească. Dar, în orice caz, faceți-mi mie plăcerea de a trece peste chemarea la ordine a d-lui Iuca, pe care, să nu te superi, o găsesc explicabilă prin nervozitatea generală, dar nu justificată¹ (*Aplauze prelungite pe băncile Partidului Național Liberal de sub președinția d-lui I. G. Duca și pe băncile majorității*).

NOTE

1. În aceeași ședință, A.C.Cuza semnalase abaterile învățătorului Capbătut din Cârpești (Soroca): în ajun de 24 ianuarie permisesse o adunare sionistă, urmată de bal, în propria școală. N.I.: „Dacă este așa, ce pot să-i fac eu? Domnule președinte, onorată Adunare, voi cerceta. În general, nu este bine să se dea sălile de școală pentru petreceri, care le lasă a doua zi într-o stare de nu pot fi întrebuințate. În ceea ce privește măsurile ce sunt de luat cu d. Capbătut, care nu este bătut unde trebuie, eu voi face ce se poate”.

I. Răducanu interpelase pe ministrul Agriculturii, Gh. Ionescu Șișești, despre felul cum se aplică legea valorificării cerealelor. El amintise că 95% din cerealele ajunse la Rotterdam sunt americane și 5% din România, Bulgaria și Ungaria. N.I.: „Dumneata vrei ca acest procent să influențeze piața de la Rotterdam?” Adunarea aplaudase și I.R., furios, spusese că aplauzele nu înseamnă că adevărul e de partea celui aplaudat. N.I.: „Noi nu aplaudăm pe ministru ci aplaudăm... I.R.: „Vă rog, domnule prim ministru, nu mă mai întrerupeți și într-o chestiune tehnică”. N.I.: „Dar de unde știi dumneata că tehnica d-sale nu era să vorbească prin buzele mele, pe când prin buzele d-tale vorbește numai tehnica d-tale, care văd că est foarte contestată” (*ilaritate*). I.R.: „domnule prim ministru, iar trebuie să avem convorbiri, paranteze”. N.I.: „Nu mă supără deloc și nu ies niciodată scăzut, vă asigur, din astfel de convorbiri”. I.R.: „Dvs. nu puteți să ieșiți scăzut”. N.I.: „Apoi așa e”. I.R.: „Dvs. sunteți așa de sus”. N.I.: „Nu așa de sus, așa de la locul meu”. I.R.: „La locul pe care îl doriți”. N.I.: „Nu acesta, pe locul acesta se poate așeza oricine, dar pe celălalt nu știu cine”.

Schimbul de replici a continuat:

I.R.: „Când nu ai nici tehnica bancherului și nici experiența omului matur...”. N.I.: „Ai mai spus-o odată dar n-a avut efect”. I.R.: „O spun și acum pentru că este bine să ne reamintim”. N.I.: „Acestea sunt glume ținute la borcan”. I.R.: „Glumele acestea le plătește Camera cam scump”. N.I.: „Atât să plătească Camera pentru glumele mele; să nu plătească pentru alte lucruri care s-au petrecut aici și care sunt mult mai puțin glumețe”.

I. Răducanu îl acuzase pe Șișești că deși exista legea cu privire la primele de export, el n-o aplica. N.I.: „Va să zică un medic este dator să continue tratamentul până la moartea pacientului... Un sistem este foarte bun, dar cine are un sistem nu trebuie să se spânzure cu el. Al doilea, eu spun că dacă a ieșit dintr-o dată o sumă de bani, care va reveni încetul cu încetul, înseamnă că asta e o greșeală, atunci să oprești banca, fiindcă banca îți împrumută tot așa dumitale o sumă și pe urmă încetul cu încetul o capătă înapoi” (*ilaritate*). I.R.: „Nu e de mirare că țara românească merge așa de bine economicște pentru că în două trei cuvinte președintele Consiliului tranșează orice chestiune economică”. N.I.: „Ajunge o interpelare de aceasta ca să se dezumfle un balon întreg”.

Ședința din 29 februarie 1932

Despre plata salariilor profesorilor de la școlile desființate

Nici nu se pot încadra toți, d-le Trancu-Iași. Ne-a rugat toată lumea să păstrăm școlile. În momentul când ne-am hotărât să le păstrăm și am luat plata salariilor asupra noastră, am nădăjduit o situație mai bună, care, în orice caz nu putea să vină de la ianuarie până la aprilie. D-voastră știți că aceasta este partea din an în care încasările sunt mai slabe.

Îndată ce vom avea posibilitatea de a-i plăti, o vom face, deși noi față de școlile acestea am fost generoși, fiindcă ele erau în mare parte inutile. Le-am păstrat însă din dorința de a fi amabili față de lumea de acolo.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Recunoaștem, d-le prim-ministru, că sunt lipsuri de încasări și de fonduri, dar nu e mai puțin adevărat că oamenii aceștia nu au o situație clară; ar trebui să le clarificați situația.

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Ministerul de Interne: Clarificarea situației ar fi și mai rea pentru ei, căci ar trebui să-i eliminăm.

D. I. Florea: D-voastră nu știți, d-le Trancu, că nu sunt mijloace?

D. Gr. L. Trancu-Iași: D-le Florea, d-ta care ești profesor, nu te întrebi ce se face cu un om în situația, aceasta?...

D. profesor N. Iorga: Ce se fac foștii ofițeri ai armatei austro-ungare care, din moment ce Austria nu mai are puțința de a-i ține, o parte dintr-înșii au rămas așa?

D. Gr. L. Trancu-Iași: Din fericire, nu putem să facem comparație.

D. profesor N. Iorga: Noi am avut un cadru în învățământ prea larg și suntem siliți să-l restrângem.

D. Gr. L. Trancu-Iași: Eu vă rog, cu toată insistența, să faceți tot ce se poate...

D. profesor N. Iorga: Eu de mult vreau să-l omor pe d-nealui, (*arătând către d. ministru al Finanțelor*), dar nu am reușit până acum¹ (*Ilaritate*).

NOTE

1. În aceeași ședință Gr. Trancu Iași ceruse controlul confiscării unor ziare, „să nu se pună lacăt și lanțuri la aceste ziare”. N.I.: „Cel mai bun lacăt de pus ar fi asupra elocinței parlamentare..., domnule Trancu Iași, noi nu suprimăm nici un ziar și nici ziarele pe care dvs. le-ați calificat de imbecile”

Despre conversiune

Răspunde lui Florin Zaharia care spusese:

D. președinte al Consiliului atrăgea atenția. În *Neamul Românesc*, în septembrie anul trecut, atunci când conversiunea nu se punea în formule categorice cum se pune astăzi, atrăgea atenția asupra acelor „șerpi ai satelor” care, pe vremea aceea, încercau să strecoare anarhia în sufletele țărânimii noastre, o agitau, o montau, o turburau, o exasperau în așteptarea, în speranțele ei. Acești șerpi ai satelor erau niște elemente care împingeau la cereri și revendicări excesive din partea țăranilor, revendicări care, în bună parte astăzi, au trebuit acordate.

D. profesor N. Iorga: O fi așa, dar stilul nu e al meu. Eu scriu mai bine (*Aplauze, ilaritate pe băncile majorității*).

D. Florin Zaharia: Eu am voit să evoc numai calificarea. În ceea ce privește stilul, iată stilul d-voastră. Este următorul:

D. profesor N. Iorga: Dar stilul meu are nevoie de un bun cititor, altfel nu plătește un ban (*Ilaritate*).

D. Florin Zaharia: „Prin satele în care lipsa de preț la grâne și plata unor datorii, care vor trebui cercetate una câte una”...

D. profesor N. Iorga: Sigur!

D. Florin Zaharia: „...”, iar nu soluționate în bloc, după metoda abstracțiunilor politice, trezesc fatal nemulțumiri pe care nu este om pe lume capabil să le împiedice de pe o zi la alta, se strecoară șerpii agitațiilor...

D. profesor N. Iorga: Foarte adevărat!

D. D. R. Ioanițescu: Citește foarte frumos.

D. profesor N. Iorga: Este cea dintâi minune pe care o face stilul meu cu d-nealui! (*Ilaritate*).

D. Florin Zaharia: „Agenți electorali care nu-și mai găsesc hrană la șefi, unelte ale străinilor care ne voiesc moartea, aventurieri cărora nu le pasă de nimic, producători ai revoluției din care speră să câștige ceva pentru dânsii, ei sunt pretutindeni la lucru”, etc.

D. profesor N. Iorga: Nu vă place?

D. dr. I. Costinescu: Și nouă ne place!

D. Florin Zaharia: Îmi place și regret că aceste temeri ale d-voastră s-au împlinit. Ele s-au împlinit tocmai din pricină că s-a scurs un timp prea îndelungat de la data când problema conversiunii datoriilor agricole fusese pusă și până astăzi când se realizează, Rezultatele acțiunii acestor șerpi ai satelor se văd deci concretizate în unele dispozițiuni chiar ale legii de față!

D. I. Scutaru: Au ieșit șerpii la drum (*Ilaritate*).

D. Florin Zaharia: Da, d-le președinte și d-lor deputați, actualul guvern a făcut greșelile lui și a făcut greșeli fiindcă, în loc de a veni din prima zi când a luat guvernarea țării...

D. profesor N. Iorga: Câte am avut noi pe cap atunci!

Ședința din 2 martie 1932

Asupra situației Universității din București

D-le președinte și onorată Adunare, mă iertați că întrerup această dezbateră cu privire la un proiect așa de interesant ca acel al legii drumurilor, dar am fost informat că s-a depus aici o întrebare, în scris firește, în care mi se cer lămuriri cu privire la lucrurile întâmplăte la Universitate și al căror răsunset în opinia publică, din ziare în dosul cărora știu foarte bine cine este, constituie, acesta constituie, unul din cele mai mari scandaluri ale momentului de față.

Niciodată o colecțiune de calomnii mai îndrăznețe fără cea mai mică umbră de adevăr, fără cel mai mic simț de dreptate n-a fost aruncată împotriva unui om.

Eu sunt întrebat dacă este adevărat că de mai multă vreme se exercită o silă împotriva profesorilor universitari de la București, pentru ca eu să mă aleg rector! Se dă și explicațiunea, pentru care m-am adresat și justiției, că aceasta o fac eu pentru că în legea învățământului superior, care va veni mâine în discuțiune la Senat, eu aș fi introdus un articol în care se prevede pentru rector o leafă de vreo 30.000 lei, după care eu, așa cum vedeți, eu umblu!

D-lor, să mă iertați că o să vă iau un sfert de ceas ca să lămuresc aici, în Cameră, prin ziare nu o pot face, mai toată presa s-a îndreptat împotriva mea, n-am unde da lămuriri...

D. general G. Cantacuzino Grănicerul: Este pentru că ai dreptate.

D. profesor N. Iorga: Și atunci întrebuițez incinta aceasta a Camerii, chiar dacă precum s-a făcut obicei de o bucată de vreme, când se răspunde aici la calomnii care se ventilează prin presă nu se ia notă de răspunsul care se dă la aceste calomnii. Mă apăr și eu unde pot (*Aplauze pe băncile majorității*). Ziare de plătit n-am de unde din sărăcia țării (*Aplauze pe băncile majorității*). Ziare de întemeiat n-am cum, tot din cauza sărăciei țării. În întruniri publice nu vorbesc fiindcă nu se cuvine și fiindcă nu le atribui de foarte multă vreme nici un fel de valoare. Și atunci, fac și eu ce pot: vorbesc în această Adunare.

D-lor deputați, eu sunt în Universitate de treizeci de ani. Până acum câțiva ani, pentru a fi exact până acum patru ani, eu n-am avut nici o demnitate universitară. Nici una, cum n-am avut la Academia Română niciodată nici o demnitate; n-am fost nici președinte al Academiei Române, nici vicepreședinte al Academiei Române, nici secretar al Academiei Române. Eu, cum am spus, eu când intru într-un loc, întreb care este munca mai grea de făcut și o iau. Și niciodată, dar niciodată, nu m-am gândit ca această muncă să fie răsplătită prin recunoștința și prețuirea celor în mijlocul cărora și pentru care am muncit.

Prin urmare, orice ambiție de a fi decan sau rector mi-a lipsit. S-a întâmplat într-un moment că profesorul cel mai vechi al Facultății de Litere trebuia să fie decan, așa este prevăzut în statutele noastre: când lipsește decanul, este suplinit de profesorul cel mai vechi, un titlu nu mi se poate lua: că eu sunt cel mai vechi profesor al Facultății de Litere, trei decenii întregi cheltuite acolo. Și atunci, am fost decan de vârstă. După câtăva vreme a venit secretarul și, fiindcă acum era alegere de decan, mi-a spus: li se pare colegilor dumitale că ai avea și oarecari calități administrative, pe care nimeni nu mi le recunoscuse până atunci. Eu treceam drept un fel de romantic absolut, incapabil de a administra ceva. Se uită tot ce mi-a ajutat vremea și bunătatea oamenilor să întemeiez, să guvernez. Eu multe lucruri am întemeiat și la nimic n-am dat faliment până acum dar aceasta nu se știe, nu se vede aiurea, în cercuri mai largi. Și atunci am spus: dacă voiți să mă alegeți decan, alegeți-mă. Am fost ales decan. După un an de zile rectoratul a devenit vacant. Devenind vacant rectoratul, Facultatea de Drept în întregime s-a adresat la mine și mi-a cerut să primesc să candidez la alegerea de rector. Eu am primit cu foarte multă greutate să candidez și iată de ce: după bunele obiceiuri românești, dacă este vorba să se aleagă cineva membru în Consiliul eparhial, trebuie să facă parte dintr-o organizație politică cu popularitate (*Aprobări, aplauze*).

Toate alegerile acestea din urmă așa s-au făcut - eu nu le pot strica; dar când se va aduna Consiliul central al bisericii, eu voi veni și voi declara că îmi vine foarte greu să asist la dezbaterile unei Adunări care trebuie să servească pe Dumnezeu și în loc să servească pe Dumnezeu, fiecare servește pe șeful său în numele căruia și cu ajutorul căruia s-a ales (*Aplauze pe băncile majorității*).

Știam că la Universitate se face pontaj, iei o bucată de hârtie, însemni: cutare liberal, cutare aparținând altei grupări și atunci știi la ce te poți aștepta, Și vă spun: cu o totală lipsă de încredere în rezultat, am consimțit, am fost silit să primesc această candidatură. Dacă este pe aici vreun profesor al

Universității din București, știe în ce condițiuni modeste am adresat o scrisoare, în care am spus: eu consimt să candidez pentru un singur motiv: fiindcă vreau să încerc, sunteți d-voastre în stare să vă ridicați peste considerații politice, să puneți la Universitate ca rector pe un om de carte, și să puneți pe un om gata să muncească pentru a ridica această Universitate de unde era?

Vreți să vă spun unde era această Universitate?

Când am fost eu ales rector și când colegul meu de la Iași, atunci ministru al Instrucției Publice, d. Costăchescu, m-a înfățișat solemn, ceea ce nu se făcuse până atunci, să aduci așa în triumf un rector, să-l recomanzi studenților și profesorilor, iată, vă spun, studenții se țineau de continue agitații. Erau o bună parte din timpul lor în stradă, nu aveau nici un fel de încredere în profesori, se plâneau că profesorii nu se găsesc în mijlocul lor, că nu le arată, nu-i iubesc și nu le indică drumul cel mai potrivit pentru vârsta și pentru rostul lor. Era o anarhie studențească înspăimântătoare.

Iată, eu am avut discuții atunci la așezarea mea ca rector, cu ministrul de Interne - era d. Vaida - clubul unei asociații studențești care se distinsese prin excese fusese închis și eu stăruiam să rămână închis. Pe urmă băieții de acolo s-au cumințit, dar cum erau în momentele acelea, era mai bine ca clubul să rămână închis.

D. ministru de Interne s-a apărat grozav împotriva mea, este singurul moment când mi-a vorbit tare d. Vaida Voevod, pentru că mi-am permis să protestez în contra faptului că ministrul de Interne permisesse să se redeschidă clubul. Aceasta era situațiunea.

Când am fost ales decan, când am fost ales rector, m-am adresat la mintea și la sufletul studenților. Am găsit niște copii foarte buni, cu sufletele puțin turburate de anumite formule foarte ispititoare pentru vârsta lor și sentimentul de care erau mișcați, dar era în fond un sentiment care putea să fie lăudat.

I-am găsit pe acești studenți cărora le-am vorbit așa și am izbutit să-i câștig pentru Universitate, pentru ordine, pentru liniște, pentru moralitatea publică a acestei țări. Eu i-am găsit așezați prin cuiburile cele mai infecte, băieți și fete împreună cu scrisori de la părinți care se plâneau împotriva acestei promiscuități.

Ca decan m-am dus într-un rând la un cămin care acum este un cămin foarte bun, Căminul buzoian și am fost primit de studenți care nu-mi dădeau voie să mut studentele aiurea. Ei erau așezați într-un front și în dosul frontului lor studentele. În fața frontului unul dintre dâșii, cu brațele încrucișate ca Napoleon la Austerlitz, îmi interzicea intrarea acolo.

Bine înțeles că l-am chemat pe Napoleon la ordine, cu un ton care l-a făcut să lase imediat mâinile de-a lungul onoratelor sale picioare (*ilaritate*), iar fetelor le-am spus că dacă nu se mută, eu am întemeiat două căminuri de studenți și vă rog și pe d-voastre să le vedeți, unul în strada Romană și celălalt în Aleea Renault, lângă Cotroceni, modele de căminuri; așa ceva nu exista până atunci - am spus fetelor: dacă nu vă mutați până mâine la ora 5, eu vin cu prefectul de Poliție și vă mut dincolo, fiindcă aici la Universitate trebuie să fie pentru celălalt tineret, care n-are norocul să învețe la Universitate, un model și de înălțare intelectuală și de viață morală (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*).

Eu am speranța că am rezolvat chestia pentru totdeauna și pentru cine vine astăzi după mine, în momentul de față a fost ales, cu foarte mare majoritate de voturi, 50 și nu știu câte, d profesor Gheorghiu, un eminent profesor, mamoș, foarte cunoscut, și după acea d. Coculescu, un astronom cu reputație europeană, cu 30 voturi, și cineva a făcut gluma de mi-a dat și mie, ca mulțumită, 19 voturi, dar eu doresc ca și sub urmașii mei să aibă studențimea atitudinea pe care am izbutit să le-o impun, fără să fi poruncit niciodată și fără să fi pedepsit niciodată (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*). Eu nu am pedepsit, în doi ani de decanat și de rectorat, pe nimeni absolut pe nimeni.

Pe de altă parte, Universitatea era ocupată în parte de Senat. Trecuseră atâția rectori pe acolo. Nimeni nu a găsit că Universitatea ar avea dreptul să reclame sălile pe care le ocupase, de la 1860 sau de la 1870 și ceva, Senatul.

Atunci am adresat d-lui Maniu, la care am găsit multă înțelegere și l-am rugat să mute Senatul aiurea. Cum lucrurile zăboveau, mărturisesc că m-am făcut culpabil de o atitudine aproape revoluționară. Am spus: dacă la deschiderea Universității, Senatul nu s-a mutat de acolo, eu, rectorul, vin cu profesorii în fruntea studenților și ocup aceste odăi care sunt ale noastre.

Și s-a mutat Senatul de acolo, și până acum este în stăpânirea Universității tot acest complex de odăi, în care se instalase o instituție, înaintea căreia ne închinăm cu toții, dar care fără îndoială își putea găsi sălaș aiurea.

Am găsit a treia parte din Universitate, un cuib de cucuvăi, fiindcă se începuse reparația, nu erau bani, stătea de nu știu câți ani de zile aripa unde este acum Facultatea de Teologie și unde este Facultatea de Drept cu desăvârșire părăsită; nu se prevedea măcar momentul când s-ar putea clădi această parte.

Atunci am întrebuințat toată influența mea, pe lângă guvernul care era atunci, și am găsit foarte multă înțelegere la d. Mihai Popovici; dar i-am forțat puținel mâna și am forțat puținel mâna și reprezentanților creditorilor noștri francezi, căci învoiala era făcută, să nu se dea bani din împrumut decât pentru o întrebuințare rentabilă.

A trebuit să invoc toate amintirile mele de scolastică medievală, ca să dovedesc că aceasta este o întreprindere rentabilă - ceea ce nu era - și am căpătat 25 milioane. Și eu nu am avut o vacanță; eu am stat o zi la țară, una la București, și am făcut aripa, cu 25 de milioane, și recomand succesorului meu, un eminent medic, îi recomand mijlocul pe care l-am întrebuințat eu.

Am numit o comisie de trei arhitecți, care să verifice fiecare plată, și în felul acesta am redus cheltuielile în așa fel încât cu 25 milioane eu am făcut ceea ce, în împrejurări obișnuite, ar fi costat 60 de milioane (*Aplauze prelungite, îndelung repetate*).

Am găsit oameni fără nici un fel de interes personal, arhitecți de frunte care din prietenie față de mine s-au pus în serviciul Universității.

Una din cele mai mari bucurii în viața mea a fost aceea când am putut să inaugurez această aripă. Rectoratul, d-lor deputați, nu exista decât ca o amintire; de fapt guvernau decanii.

Rectorul, atâta vreme bolnav, atins de o grozavă infirmitate, un om vrednic de tot respectul și de toată iubirea, răposatul meu coleg, Pangratti, care trebuia să mântuie într-un chip așa de tragic, desigur că nu putea să domine o astfel de situație.

Între profesori erau certuri de fiecare moment. Mi-a trebuit toată înrâurirea mea personală pentru ca să țin, timp de doi ani de zile, ședințe acolo, fără să fie un singur conflict între profesori. Aceasta este o mare bucurie a mea (*Aplauze pe băncile majorității*).

Rectoratul acesta nu avea, să zicem, prestigiu și nici mijloacele materiale pentru a-și menține prestigiul. Și atunci am dus un fel de luptă ascunsă împotriva individualizării excesive a deosebitelor facultăți; și am izbutit să fac din rectoratul Universității din București o instituție respectată și înlăuntrul și în afara Universității (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Și când ministrul a venit să ne impună anumite programe, în domeniul în care noi trebuia să hotărâm, eu, cu toată părerea de rău că a trebuit să lupt împotriva unul coleg, d. Costăchescu, eu am impus punctul de vedere al Universității, al demnității acestei Universități.

Dar pe mine mă durea enorm, cum mă doare și acum, că partea centrală a Universității nu este terminată. Și atunci am introdus timbrele universitare care, venind eu la Ministerul Instrucțiunii nu s-au putut răspândi cum trebuia, dar din care eu voiam să fac suma trebuitoare pentru ca toată Universitatea să fie terminată.

Erau odăile de jos ocupate de Muzeul de antichități - cinci, șase odăi, foarte potrivite. Pusese până și garda Senatului instalată acolo, în fața Muzeului de antichități. Imaginea însăși a lipsei de gospodărie, a haosului provocat de leneși, din lipsă de iubire față de așezământul nostru.

Acum, unde a fost garda, eu am făcut două seminarii universitare, de toată frumusețea, iar Muzeul l-am așezat în Casa Macca. Peste câteva zile se va inaugura. Va fi unul din cele mai frumoase muzee din Europa.

Cum Muzeul de artă religioasă l-am instalat în Casa Crețulescu, unde era o instituție administrativă oarecare, care n-are nevoie de un astfel de cadru grandios, cum este acest palat.

Sunt pe cale de a întemeia un alt muzeu. Dar mă întorc la ceea ce voiam să spun: am eliberat Universitatea de la un cap până la altul, am clădit ce am putut clădi și am pus temelia clădirii viitoare.

Și, în sfârșit, din iubire și din respect pentru această Universitate, am forțat puținel mâna d-voastră, și a colegilor d-voastră din cealaltă Adunare, din Senat, pentru autonomia completă a Universității (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Cred că și eu am dreptul, ca și cel din urmă om din această țară, să cer să mi se recunoască puțină dreptate. Doară nu faptul că ocup acest loc constituie o crimă așa de grozavă încât, imediat să mi se denege toate meritele, să mi se uite orice muncă, și față de mine să poată fi cineva îndreptățit a se lipsi de orice omenie (*Aplauze pe băncile majorității*).

După ce am fost numit ministru de Instrucție Publică, eu nu am demisionat de la rectorat. De ce? N-am demisionat de la rectorat pentru a fi la locul meu o pavază a Universității. Pentru aceia.

N-am demisionat și dintr-un motiv formal, în afară de faptul că am crezut că prezența mea ca rector care nu funcționează - nu am iscălit o hârtie în acest an de zile, n-am luat un ban, d. Bazilescu nu a vrut să ia, ca pro-rector, leafa mea am dăruit-o unor căminuri universitare (*aplauze prelungite pe băncile majorității*), nu m-am atins nici de administrația, nici de averea Universității.

Dar în afară de aceasta, eu mi-am pus o întrebare - și ori cine gândește drept, poate să facă parte și din această opoziție - îmi va da cu desăvârșire dreptate. Cui voiți d-voastră să-i dau eu demisia? Cui? Mie? Secretarului general? Dar se zice: Pangratti, când a fost ministrul Lucrărilor Publice, a demisionat - nu știu dacă a demisionat - când a fost numit ministru. Dar era ministrul Lucrărilor Publice și el își dădea demisia colegului său de la Instrucție.

Am eu aerul unui om care se cramponează? Am eu nevoie de situații oficiale, la vârsta mea, ca să se vadă că sunt și eu un om în țara mea? Am eu nevoie de aceasta - vă întreb pe d-voastră - (*aplauze prelungite pe băncile majorității*), ca să citesc azi dimineața, sau ieri dimineața, într-una din fiile cele mai răspândite, ceva despre un sexagenar. Este o așa de mare rușine să ajungă cineva, la vârsta mea, și cu viața pe care am avut-o care mă țin cu

dinții și cu gingiile de rectorat? Evident, ca să aibă cei treizeci de mii de lei în plus. Eu am avut două mii de lei, cât am fost rector, pe lună, nu treizeci de mii de lei. Și veți vedea ce este și cu cei treizeci de mii de lei, în seama cui cad, și pentru cine erau pregătiți. În orice caz, nu pentru mine.

Nu am demisionat și am fost înlocuit printr-un pro-rector. La Universitate - și este foarte bine - cel mai vechi dintre decani este pro-rector. Cel mai vechi dintre decani era d. Bazilescu. A fost chiar o discuție la început: d-sa sau un altul? Senatul a hotărât: pro-rector este d. Bazilescu. A trecut un an de zile și nimeni nu a avut nimic împotriva d-lui Bazilescu. Dar d. Bazilescu s-a ales din nou decan și când s-a ales din nou decan, facultatea - aici v-aș rugă să urmăriți, fiindcă pe aici se strecoară toate clevetirile unor oameni care de multe ori nu au călcat pragul Universității, dar judecă, evident, situația de la Universitate, toți căzuții de la liceu judecă purtarea rectorului Universității (*aplauze prelungite pe băncile majorității*), facultatea a anunțat Senatul că s-a ales din nou d. Bazilescu decan.

Facultatea știa foarte bine două lucruri: că prin lege nu se prevede continuarea funcțiunilor unui profesor după șaptezeci de ani, dar știa și alt lucru, că sunt o mulțime de profesori - și este foarte bine - care sunt continuați după șaptezeci de ani.

Și știa foarte bine facultatea că alegerea a treia oară ca decan nu este îngăduită; dar de ce lege? De legea veche, care dacă vine în contrast cu legea autonomiei, natural că nu mai are nici un efect. Nu mai este acum nici o îngustare în legea autonomiei, în ceea ce privește alegerea decanilor și a rectorului; pot să se aleagă nu știu de câte ori (*Aplauze pe băncile majorității*).

Prin urmare, facultatea de Drept a comunicat Senatului. Senatul mi-a cerut mie să confirm, să fac formele. Atât mi-am rezervat, prin legea autonomiei, să fac formele pentru recunoașterea, în speță d-lui Bazilescu, calitatea sa de decan.

Ce trebuia să fac eu, d-lor? Natural, să îndeplinesc aceste forme. Am făcut decretul regal, și d. Bazilescu a fost numit decan. Fiind numit decan, consecința mecanică era că dânsul fiind cel mai vechi dintre decani, este prorector, cum fusese și până atunci, fără împotrivirea nimănui, un an de zile. Dar iată, se apropie alegerea de rector. Imediat s-au turburat apele. Alegerea de rector, în legătură cu statutul autonomiei, care este la Senat, și care peste câteva zile, după ce se va vota la Senat, cum sper, va veni aici, și-l veți judeca și d-voastră. Aici, o paranteză, în ceea ce privește acest statut.

Dar eu acest statut l-am citit acum două zile, așa cum a ieșit din dezbaterile comisiei de la Senat, la care s-a adaus și delegații de la Cameră, ca să nu se facă aceeași discuție în două locuri. Dar eu nu am asistat măcar la

alcătuirea statutului, statutul l-au făcut delegații Universităților și eu nu am vrut să intervin prin nimic, ca să nu influențez, eu, ca ministru, asupra hotărârii acestui for universitar.

Și de acolo a ieșit, pentru rector, plata suplimentară, de treizeci de mii de lei, iar nu din dorința mea. Cum să poată cineva presupune - iertați-mi cuvântul, căci voi întrebuița un termen neparlamentar - cum poate fi un om așa de ticălos ca să-și închipuie că eu am pus și autonomia și am pregătit și statutul, totul pentru ca să mă îndulcesc la 30.000 lei pe lună mai mult, d-lor?

Voci de pe băncile majorității: E infamie.

D. profesor N. Iorga: Dar nu mai vorbește un ministru, este un glas de om care își strigă durerea și indignarea în fața unei societăți demoralizate. (*Aplauze prelungite*).

Dar, d-lor, evident că altul trebuie să judece cine mă prezintă în fiecare zi ca pe unul din marii cumularzi ai acestei țări, și ca unul care întrebuițez banii acestei țări pentru a-mi face palate și vile în toate părțile.

Cumulard? La Academia de Comerț am servit ani întregi de zile pentru o leafă mult inferioară lefii unui profesor de liceu și nu m-am dus eu acolo, m-a rugat rectorul, care era atunci d. Tașcă, și am primit cu mare greutate, fiindcă nu-mi este ușor să fac în aceeași zi trei lecții de univesitate, și în momentul de față le fac, alături de toate îndeletnicirile celelalte.

Azi, îmi pare rău că nu am putut face decât o singură oră la Academia de Comerț.

La Școala de Război am o singură căruță de lemne pe an. Și să-mi spună mie de fundațiile mele, de școala de la Văleni, pentru care mă duc pe gerul cel mai cumplit, odată pe săptămână, unde dau banii mei - cum o să iau de la învățătoarele de acolo bani, sau să cer Sstatului să-mi dea bani pentru caritatea pe care eu o fac sufletelor acelor fete (*Aplauze*).

Sau să spună cineva că am plată de la școala din Veneția? La școala din Veneția, care este o creație a mea, pus la dispoziția oricărui d-voastră acest adăpost, leafa mea de acolo? sau să-mi vorbească de leafa de la Fontenay-aux-Roses, o creație făcută de mine, pentru țară, ca și școala de la Roma, și pentru tot ceea ce au la această și școală pentru corectura făcută ca ultimul corector de tipografie la *Mélanges*-urile acestei școli.

Eu am 100.000 lei pe an pentru dus, pentru întors și pentru cheltuielile mele de acolo. Eu nu am cu ce mânca la un restaurant, sunt silit să mă înțeleg cu subdirectorul meu, ca să mănânc și eu acolo, în școală, și nu pot pofți pe cineva, în schimbul tuturor amabilitățile pe care mi le fac colegii, nu pot pofți la masa pe care să o dau și eu în schimb (*Aplauze pe băncile majorității*).

Am făcut paranteza aceasta, mă întorc. S-au tulburat apele la Universitate, în vederea alegerii de rector, s-au mobilizat toate partidele. Dar eu nu sunt nici surd, nici orb, și pot oamenii să-și pună orice mască vor, dar eu am dreptul să văd ce este sub acesta mască.

Într-un moment am fost anunțat de d. Guști că decanii vor să vină la mine să se plângă împotriva tolerării la Universitate a d-lui Bazilescu, pe care Senatul universitar îl recomandase cu câteva săptămâni în urmă, și eu avusesem prudența să întreb Contenciosul, cinci avocați de la minister, dacă în adevăr alegerea este îndrituită, și am căpătat răspunsul că este îndrituită și puteam face decretul.

Am așteptat decanii la minister. Decanii sunt vreo șapte, acum, cu Medicina veterinară, cu Farmacia. I-am așteptat să vină, au venit doi, d. dr. Bălăcescu și părintele de la Teologie. Mi-au spus că d. Bazilescu trebuie înlăturat.

Dar mi-au venit fără să aducă nici un singur act din partea Senatului. Când te prezinți în delegație, trebuie să aduci o însărcinare din partea Senatului. Au venit deci numai doi colegi să mă roage: Le-am spus: dacă vreți d-voastră să nu mai fie prorector d. Bazilescu, eu țin la d. Bazilescu, cum aș ține la oricare ar fi prorector în locul meu.

Eu trebuie să procedez legal, eu nu pot să mă joc cu situația și cu onoarea oamenilor, fiindcă este, într-un moment dat, un curent în contra lor. Și atunci am spus: convocați Colegiul universitar - unde sunt toți profesorii, Colegiul universitar unde sunt toate facultățile, unde sunt 170 de membri - să-mi spună dacă nu mai dorește să mai fie d. Bazilescu prorector. Și, desigur, trebuia să mi se spună și că dorește să nu mai fie decan, căci de îndată ce este decan, el devine de la sine, fiind cel mai vechi prorector.

Discutam această chestiune. Dumnealor au zis „Nu se poate”. Atunci a apărut colegul meu, cu care până atunci eram în cele mai bune relațiuni, d. Coculescu.

În împrejurări de acestea, cum este o alegere, știți d-voastră care ați trecut prin multe alegeri, că se schimbă psihologia omului. Eu însă nu m-am schimbat, căci nu urmăream nimic.

M-am trezit cu d. Coculescu, foarte grav supărat spunând că nu admite dumnealui adunarea marelui Colegiu.

Ce ați fi făcut d-voastră, dacă venea un prieten acolo unde d-voastră sunteți în exercițiul funcțiunii și, puțin necăjit, ar strigă la d-voastră, ceea ce am făcut eu, adică să rogi pe colegul acela să vorbească așa cum i se vorbește unui om în cabinetul său.

D. Coculescu nu a fost de această părere. Și atunci răspunzându-mi: Da, d-ta nu știi ce... mă silește să mă retrag în cabinetul meu, eu nu puteam să duc o astfel de conversație înaintea tuturor consilierilor ministerului.

Dar bine, eu știu ce era, într-un anume moment, la Ministerul Instrucțiunii: pe toate ușile intrau câte zece oameni, toți vorbeau în același timp, toți strigau la ministru, ministrul striga la dâșii, chema pe directori... Ei bine, dar aceasta nu o pot tolera, pentru onoarea locului unde mă găsesc și a demnității pe care o îmbrac (*Aplauze pe băncile majorității*).

Și în momentul când mă retrăgeam în odaie, am auzit aceste cuvinte, pe care d-voastră nu știu dacă ați fost deprinși sau dispuși să le primiți: „acesta este lăcașul ilegalităților; această ilegalitate se adaugă pe lângă celelalte”.

Atunci, natural, am poftit pe d. decan să părăsească deci cabinetul meu.

A! ce a fost pe urmă? Dar s-a adunat Senatul universitar, și nu se sfârșise ședința, care trebuia să fie secretă, și era chemată presa de a i se comunica totul. O discreție admirabilă, extraordinară și o grijă de onoarea Universității, fără pereche.

Terorizat, sfâșiat, insultat, scuipat, ministrul Instrucțiunii, pentru ce? Pentru că a dat la doi colegi o rețetă legală, pe care nu au primit-o și fiindcă a fost un alt coleg, care colegul acesta a vorbit sub impulsia alegerilor apropiate, așa cum eu nu mi-am permis niciodată să vorbesc unui ministru.

Căci dacă un învățător tânăr ar ajunge ministrul Instrucțiunii Publice, eu, când m-aș duce la acest ministru al Instrucțiunii Publice, aș înțelege să respect într-ânsul autoritatea Statului român (*Aplauze pe băncile majorității*).

Nu era locul să se facă un schimb de țigăanii, să-ți fac eu d-tale o țigănie, să-mi faci și d-ta mie una. Aceasta s-a putut cândva, dar nu se mai poate, și este de dorit să nu se mai poată niciodată (*Aplauze pe băncile majorității*).

M-am trezit cu o somație de a cere scuze d-lui decan Coculescu. Atunci am întrebuințat toate rezervele stilului meu, pentru a trimite Senatului, ca să-l împac, o scrisoare în care îmi arătam toată părerea de rău că s-a întâmplat acest incident, dar în același timp spuneam: „Dacă d-voastră aveți grija demnității Senatului universitar, să-mi fie permis și mie să am și eu grija demnității locului pe care îl ocup”.

Dar scrisoarea acesta nu am trimis-o la gazete. Eu nu am răspuns, până la lămuririle de ieri, și până la întrebarea de acum a d-lui Bosnief-Paraschivescu, care reprezintă conștiința unei părți însemnate din această Cameră; până la acesta eu nu am dat nici un fel de lămurire.

D-lor, a trecut câtăva vreme. Mi s-a anunțat - și cu aceasta mă apropii de sfârșit - că d. Bazilescu, de la sine, a părăsit situația sa de pro-rector - ceea ce înseamnă, evident, ca o consecință, că d-sa demisionează de la decanatul facultății de Drept, fiindcă lucrurile acestea sunt legate împreună, unul aduce

pe altul... Știți cum este aceasta: de exemplu, în biserică, arhiepiscopul de București este în același timp mitropolit-primat și patriarh. Dar se înțelege, toate lucrurile acestea se țin împreună. Dacă este cineva arhiepiscop la București, prin aceasta este și primat al României, prin aceasta este patriarh. Nu pot să admit sfărâmarea aceasta în mai multe bucăți, a unor lucruri care au sensul lor prin aceia că sunt toate împreună.

Și atunci eu, crezând acest lucru, când mi-a venit adresa Senatului universitar, am spus: „bine, în cazul acesta d. Coculescu, care vine la rând, este prorector”. Am făcut rău? Era natural s-o fac. Câteva zile după aceasta, a venit d. Bazilescu și mi-a declarat: nu este așa. Spunea: eu m-am retras din ședință, fiindcă membrii Senatului nu mă lasă să-i prezidez. Sunt deci împiedicat de a prezida. Aceasta înseamnă cu totul altceva, dar eu nu am demisionat, și ceea ce s-a dat ca declarație a mea nu este în textul original de la Universitate, lipsesc două cuvinte.

Voci de pe băncile majorității: Extraordinar.

D. profesor N. Iorga: Și atunci, d-lor, ce am făcut eu? Când a venit d. Bazilescu și mi-a confirmat că nu a demisionat, în același timp, acesta trebuie să v-o spun, că Senatul universitar l-a demis pe d. Bazilescu din situația de decan, adică Senatul universitar a stricat un decret regal.

Eu nu am auzit până acum ca Senatul universitar să aibă această calitate. Eu pot să rog pe Majestatea Sa să schimbe, să renunțe la un decret regal, dar până în momentul acela cine are decretul regal, are situația, și are situația cu toate consecințele sale. L-au demis, l-au dat afară și din Universitate, fiindcă nu trebuie prelungit peste 70 de ani.

Dacă acestea nu sunt acte de anarhie, eu nu știu ce poate să însemne anarhia; dacă aceasta nu este otravă din partea unor interese care nu sunt universitare, eu nu înțeleg ce poate să însemne otravă și un corp social otrăvit de această otravă.

Atunci, ce am făcut eu, d-lor? N-am luat hotărârea ușor, și am chemat cinci avocați. Li-am spus: d-lor, este sau ba d. Bazilescu prorector al Universității din București? Mi-au făcut raport, pe patru pagini, citând hotărâri ale Curții de Casație, de care, natural, băieții de 18—19 ani, care mă înfățișează cu lacăt la Universitatea din București, s-au suit nu știu pe ce scară pentru a lega un lanț, aceștia habar nu au, chiar dacă ar citi, nu înțeleg, trebuind să înțeleagă cu ce știu și cu ce pot (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Deci, mi s-a spus de Contencios: d. Bazilescu este pro-rector. Ce voiți d-voastră să fac? Să mă ridic împotriva, eu, care nu am cunoștințe de drept, decât atât cât am putut și eu să apuc de la oamenii mai învățați decât mine și de la alții, în lunga mea carieră politică?

Eu nu am urmat Facultatea de Drept, eu sunt un autodidact, am urmat un an Facultatea de Litere și ce am învățat știu eu cu câte greutateți am învățat, și de aceea țin la puținul pe care l-am învățat.

Dar eu nu puteam să mă ridic împotriva a cinci avocați. Am făcut însă mai mult. Am rugat pe d. Istrate Micescu - este sau ba, d. Istrate Micescu o autoritate în ce privește dreptul?

Voci de pe băncile majorității: Este profesor la facultatea de Drept.

D. profesor N. Iorga: L-am rugat: „d-le Micescu, te rog, spune d-ta, au dreptate cei cinci avocați?”. Cum să nu aibă dreptate, odată ce se sprijină și pe hotărârile de la Cernăuți ale Curții de Casație. Și atunci eu l-am considerat și mai departe ca fiind prorector.

Îmi veți zice: ai făcut-o astfel, fiindcă d-ta vroiai să te alegi. Eu nu mi-am pus candidatura, eu nu înțeleg să-și pună cineva candidatura, eu înțeleg ca un grup așa ales, cum sunt colegii de universitate, pot chibzui valoarea ca învățat și meritele ca administrator ale unui om și atunci îl aleg. Eu pot mulțumi frumos dacă m-au ales.

Dar să mă duc eu să spun: votați-mă! Dar ce este corpul acesta universitar? Este un grup de alegători din cine știe ce fund de țară care au nevoie să le explici în puterea căror drepturi s-ar putea să te aleagă pe dumneata?

Departa de mine orice astfel de preocupare! Cu toate acestea, fiindcă, d. Coculescu stăruia că dumnealui este prorector și au venit la mine d. Gusti și d. Bazilescu - d. Bazilescu, plictisit, descurajat, hotărât să părăsească partida - și mi-au spus: Este o așa tristă situație în Universitate! Fă un gest d-ta, și cu gestul acesta îi poți împăca.

Eu le-am răspuns: fac gestul, dacă d-voastră mi-aduceți o listă a persoanelor care sunt dispuse să mă prefere pe mine, excelentului profesor de la facultatea de Medicină, care este d. Gheorghiu, sau astronomul de renume mondială, care este d. Coculescu. Eu am spus numai: vai de mine, dar eu sunt la dispoziția d-voastră, ca să împac ce n-am stricat eu.

Și m-au rugat: fă odată, înainte de a pleca - adică, așa cum se prezentau împrejurările și cum s-a dovedit astăzi: înainte de a fi luat de umeri și azvârlit afară din ctoria d-tale, din casa pe care pentru o bună parte ai clădit-o dumneata - înainte de aceasta mai fă un act de rector. Și am spus: cum să fac eu un act de rector? Mi s-a cerut măcar atâta: convoacă-i d-ta - fiindcă dacă unul convoacă, nu vin unii; dacă altul convoacă, nu vin ceilalți. Am răspuns: nu pot să fac acest lucru. Uitasem să vă spun că în momentul acesta se petrecuse scena cu lacătul și lanțul.

Era o duminică și d. Coculescu chemase pentru această duminică, fără drept, pentru că d-nealui nu era prorector, chemase pe profesori să aleagă pe rector.

Eu m-am dus dis de dimineață, cum mă duc totdeauna, în orice duminică, la Vălenii de Munte. D. Bazilescu a stat acasă la dânsul. În fiecare duminică, precum s-a explicat și prin ziare, în fiecare duminică este închis rectoratul. Acolo avem bani, d-lor, avem acolo titluri de rentă, avem acolo documente, nu se poate într-o duminică să lași d-ta vreaște, voiniță, locul în care se păstrează ce are Universitatea mai scump!

Și acolo, fiindcă nu este alt mijloc de a închide cu siguranță, fiindcă în același culoar mai sunt și alte rosturi universitare, care nu le pot numi, din cauza aceasta se pune lacăt acolo. S-a pus lacătul din toate duminicile. Dar să zicem că ar fi fost altfel: ce mă privește pe mine, d-lor? Dar ce rol aveam eu, ori să deschid, ori să închid Universitatea?

D. V. Ispir: Aveți dreptate.

D. profesor N. Iorga: S-a spus: „Ministrul autonomiei care tratează în felul acesta pe colegii săi” ! I-am tratat pe colegii mei cu cea mai aleasă politeță. Câte am înghițit eu cât am fost rector! Este de ajuns să prezideze cineva o adunare românească - în afară de adunările politice, care sunt cele mai cuminiți.

Iată, noi ne plângem de noi, dar aici este mai mult simț de lege, mai mult respect de acela care are altă opinie, aici, în Adunările acestea deliberative, decât în multe adunări foarte savante, asupra cărora nu mai insist.

A doua zi m-am trezit denunțat, în românește, în franțuzește, înaintea țării, înaintea lumii întregi, că eu am uneltit un imens scandal la Universitate, că dorind să mănânc cei 30.000 de lei și ținându-mă cu „gingiile, în calitate de sexagenar”, lacom de situația de rector, eu am potrivit toate aceste lucruri!

Și atunci, revin a doua zi, când mi s-a spus: fă gestul, eu am răspuns: pot să fac un singur gest, să vă adresez la toți o scrisoare particulară, în care să vă spun: am fost numit la 1 martie 1929; dacă nu alegeți d-voastră la 2 martie, rămâne Universitatea fără rector și eu nu pot face formele, măcar pentru plata salariilor așa încât, vă rog să vă adunați la ceasurile obișnuite, în ziua de 2, și să vă alegeți d-voastră rectorul.

Rămăsesem înțeleși, ca să nu se supere nimeni, ca și d. Bazilescu și d. Coculescu să nu facă nici un act prin care să-și afirme dreptul: unul, dreptul care îl avea, iar celălalt, acela pe care nu-l avea. M-am trezit însă a doua zi cu convocarea de către d. Coculescu ca prorector. Îmi cere și mie să mă duc și eu să votez (*Exclamări pe băncile majorității*).

Și atunci vă spun, nu știu cine a prezidat astăzi, d. Gusti a fost bolnav, cine venea pe urmă, părintele de la Teologie era absent.

D. V. G. Ispir: A prezidat părintele Popescu-Mălăești.

D. profesor N. Iorga: Va să zică, s-a întors părintele și a prezidat.

În scrisoarea mea către ziarul *L'Indépendance Roumaine*, am spus numai atât: dacă se procedează așa, se poate ca rezultatul să fie contestabil și să nu pot întări.

Ei bine, d-lor deputați, eu am o singură declarație de făcut, astăzi. Evident că s-a interpus încă un act de ilegalitate. Dacă pornește convocarea de la cineva care își zice pro-rector și nu e pro-rector, evident că acesta ar fi un motiv să nu aprob rezultatul. Dar, d-lor, eu aprob acest rezultat.

D. general G. Cantacuzino-Grănicerul: Foarte rău!

D. profesor N. Iorga: Universitatea din București va avea cinci ani de zile ca rector pe d. prof. Gheorghiu, de la Facultatea de Medicină. Măine voi face formele pentru ca Maiestarea Sa să iscălească decretul. Dar eu am o singură dorință: eu am gonit pe Satana intrigii politice din Universitate, iar dacă s-ar întoarce, atunci și ministrul va avea cuvântul. Dar numai atunci! (*Aplauze prelungite, îndelung repetate, strigăte de bravo pe băncile majorității*).

Ședința din 3 martie 1932

Expunere de motive la proiectul de lege prin care plata orelor suplimentare din învățământ trecea asupra comitetelor școlare

EXPUNERE DE MOTIVE

Dificultățile financiare prin care trece țara necesitând reduceri simțitoare în bugetul fiecărui Departament, cu mult regret am fost siliți să prezentăm în luna decembrie 1931 un proiect de lege pentru desființarea unor școli secundare, normale și profesionale.

Cu ocazia discuțiilor ce au avut loc în Parlament, mi s-au ridicat obiecțiuni serioase arătându-mi-se necesitatea de a se menține unele școli prevăzute în proiectul de desființare, obiecțiuni pe care le-am apreciat, însă nu le-am putut satisface atunci, întrucât bugetul era deja întocmit și școlile respective nu mai figurau în bugetul Ministerului Instrucțiunii.

Conform promisiunilor ce am făcut în Parlament, studiind diferitele soluțiuni pentru a putea ajunge totuși la menținerea acestor școli, am ajuns la formula că dispensând Statul de anumite cheltuieli, cum ar fi plata orelor suplimentare, ar fi posibil ca din sumele respective prevăzute în buget cu această destinație, să se asigure deocamdată funcționarea corpului didactic titular al școalelor enumerate în legea de desființare a școlilor, votată în luna decembrie 1931.

În acest scop am alcătuit alăturatul proiect de lege în virtutea căruia plata orelor suplimentare trece în sarcina comitetelor școlare.

În același proiect am reglementat cuantumul orelor suplimentare, cum se va face distribuția lor precum și desființarea orelor integrante prevăzute de art. 37 din vechea lege a învățământului secundar, menținute de art. 126 din legea din 15 mai 1928, desființare care se impune astăzi când un mare număr de profesori și maeștri titulari au rămas neîncadrați.

Președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,

N. IORGA

Își apără proiectul de lege

D. D. R. Ioanițescu: Eu cer de la d. prim ministru o lămurire. Este legea d-voastră, nu este așa? Noi îi dăm aprobarea...

D. profesor N. Iorga: Știi d-ta cum sunt legile miniștrilor, atunci când este vorba de socoteli! (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Cer numai o lămurire principială. Noi votăm legea, pentru că este necesară; însă întrebăm de unde veți lua fondurile, pentru ca toți profesorii să fie plătiți pentru orele suplimentare? Comitetele școlare, care vor avea fonduri, îi vor plăti; dar acelea care nu vor avea fonduri, nu vor avea de unde plăti profesorilor orele lor suplimentare.

D. profesor N. Iorga: Aici nu este matematică. Pentru matematică este dumnealui (*arătând către d. raportor, d. deputat Sergescu*). Îndată ce nu este matematică, pot vorbi și eu.

Eu cred că profesorii iau prea multe ore. Se pot mulțumi cu 15 ore, dar ei iau până la 18 ore. Este un vechi decret-lege care le permite să ia până la 24 de ore. Vă puteți închipui un profesor care ia 24 de ore, în ce fel le poate face. Așa încât este bine să se mărginească cineva la 15 ore. Este bine și pentru sănătatea profesorului și pentru copii, care nu sunt împovărați peste măsură. Și trebuie să existe și un simț de solidaritate între profesori, pentru că, decât să fie suplinitori care au făcut aceleași studii, dar nu au avut norocul să capete o catedră și să fie muritori de foame, iar ceilalți peste 15 ore să mai ia 3, e mai bine ce propunem. Dacă apoi comitetul școlar are cu ce să îi plătească, bine, iar dacă nu, să rămână cu 15 ore. Cel puțin așa l-am înțeles eu pe dumnealui.

D. Petre Sergescu, raportor: Repartițiunile de ore se fac în vacanța mare. Actualmente, știind că Statul plătește, se lasă unii profesori cu 11 ore în loc de 15 și altora li se dă 18 ore. Când directorul știe că orele le plătește comitetul școlar, aceasta nu se va mai întâmpla.

D. D. R. Ioanițescu: Noi înțelegem reprimarea abuzului, care este legitimă și necesară. Însă, d-le prim ministru, toate orele suplimentare sunt trecute de la minister la comitetele școlare.

D. P. Sergescu, raportor: Noi cerem ca orele suplimentare să dispară.

D. profesor N. Iorga: Se atacă orele suplimentare în folosul suplinitorilor. Aceasta este formula. Ca să pot plăti pe suplinitori, tai puținel cu foarfecele numărul orelor suplimentare, căci altfel rămân suplinitori fără leafă.

D. D. R. Ioanițescu: În orice caz, tot sunt unii care vor fi amenințați să nu fie plătiți. Textul nu este clar în această privință.

D. profesor N. Iorga: Nu vorbi repede, ca să te putem opri unde greșești. Este vorba de matematică, o înțelegem tot așa de puțin amândoi (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Să luăm un comitet școlar absolut sărac. Liceul are însă nevoie de ore, pe care le face suplinitorul sau profesorul. Cine le plătește? Textul d-voastră este general, pentru toate liceele.

D. profesor N. Iorga: Să-mi dați voie, când nu are bani comitetul școlar, nu se întind profesorii la ore câte pot lua. De altminteri, o materie se poate concentra. Ați văzut pe d. Goiceanu cum s-a concentrat (*Ilaritate*).

D. D. R. Ioanițescu: Chestiunea orelor suplimentare va rămâne în mâna comitetelor școlare, deși este de atribuțiunea d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Mie îmi ajunge să se facă cele 15 ore; nu am nevoie de mai multe. Eu tai de la luxul profesorului definitiv, pentru ca să poată plăti Statul pe suplinitori. Eu tai luxul acesta și îl dau în seama comitetelor școlare. Dacă însă și comitetele școlare nu au cu ce plăti, nu au decât să interzică profesorilor de a face acel lux, care trece peste 15 ore, lux care, departe de a folosi școlii, este, dimpotrivă, un motiv de împovărare a copiilor și de oboseală a profesorilor.

D. Max Diamant: D-le prim-ministru, sunt cazuri în care nu este un lux.

D. profesor N. Iorga: Acesta este după judecata fiecăruia. Mie mi se pare că este lux, fiindcă nu vreau să umplu capul copiilor cu teorii. Dar cine vrea să umple capul copiilor cu teorii, poate crede că este prea puțin și ar vrea să fie cu 30 și 35 ore fiecare profesor pe săptămână¹ (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. În aceeași ședință, la discutarea legii conversiunii datoriilor agricole, G. Ștefănescu Goiceanu îl citase pe Mircea Djuvara care spusese că P.N.Ț, printr-un ministru „aproximativ izolat”, M. Manoilescu, „sonda acest proiect”. N.I.: „Domnule Goiceanu, iată ce am înțeles eu: aceasta înseamnă că conversiunea

are mai mulți tați inițiali și un tată intercalat, dar numai cel intercalat contează (ilaritate). Dvs. reprezentați pe unul din tații inițiali. Cu cât este mai îndepărtat tatăl, cu atâta are mai puțină influență asupra fiului” (*ilaritate*).

D.R. Ioanițescu ceruse ca la discutarea legilor „Adunarea să fie în număr”. N.I.:”Sigur. Nu vă vom opri niciodată de a fi prolifici dar în același timp nu vă vom cere niciodată să vă înmulțiți, sub nici un raport” (*ilaritate*).

Ședința din 4 martie 1932

Despre recompensele naționale

D-le președinte, am cerut cuvântul pentru o declarație. Declar că orice proiect de lege care tinde la crearea unei recompense naționale este împotriva voinței mele. Este un atentat la sărăcia țării și este efectul unor stăruinți locale, care nu pot să facă alegere între oameni care sunt într-adevăr în suferință și pe care nici pe aceia nu-i putem ajuta și ceilalți. Fiecare să se deprindă a-și orându-i viața și cine lasă după dânsul o familie este un om care nu și-a chibzuit viața, dacă această familie ajunge muritoare de foame.

În orice caz, sub acest regim nu se va deschide din nou robinetul pensiilor naționale, care a fost una din cauzele de ruină financiară a acestei țări (*Aplauze prelungite*).

Vă previn că se va căuta în unele cazuri să nu fiu eu de față, pentru a se veni cu astfel de proiecte. Vă rog personal, pe fiecare dintre d-voastră, să votați contra acelor proiecte de recompensă națională, ori de cine ar fi vorba (*Aplauze prelungite*).

Ședința din 8 martie 1932

Panegiric pentru Aristide Briand

Guvernul se unește la doliul nobilei nații franceze, pentru dispariția lui Aristide Briand. Admirația noastră se îndreaptă către omul de simț real și de acțiune care a știut să deosibească totdeauna, în împrejurări schimbătoare, care este linia cea mai potrivită, nu numai pentru interesele țării sale, dar pentru tot ceea ce leagă această mare țară de întreaga omenire.

El se înclină înaintea sicriului omului care de atâtea ori a putut să realizeze în țara sa o unire națională, care a pus capăt, pentru perioada cea mai grea de după război, sfâșierilor interne.

Pe de altă parte, nu se poate ca orice om care nu a pierdut cu totul noțiunea omenirii întregi, să nu prețuiască din moștenirea lui Aristide Briand silințele devotate, îndărătnice, entuziate, pentru a face să se simtă că în afară de tot ce este sacru în națiuni și legitim în State, există totuși o omenire căreia îi aparținem cu toții. Iar în ce privește pe români, noi suntem îndatoriți amintirii lui Aristide Briand, prin felul real cum a înțeles dreptul și interesele noastre.

Se poate întâmplă să avem în străinătate multe simpatii calde. Dar celei mai calde dintre simpatiile care nu ne cunosc și nu ne ajută, noi îi preferăm un ajutor ca acela pe care l-am avut totdeauna, bine chibzuit și în marginile drepturilor noastre, recunoscute de dânsul, în numele patriei sale. Așa a fost ajutorul pe care l-am avut de la Aristide Briand. Și în jurul acestei memorii sunt sigur că se strânge astăzi gratitudinea întregului popor românesc.

Ședința din 12 martie 1932

Răspunde la întrebarea lui I. Mihalache privind propunerea guvenului francez de constituire a unei înțelegeri economice a statelor balcanice

D-lor, răspunsul meu este foarte scurt, rămânând ca amănunte, când va fi nevoie, să fie date de d. ministru de Externe.

Oficial nu mi-a venit nici o propunere la care să trebuiască să răspund. Iar după părerea mea, România trebuie să intre în orice tovărășie care i-ar garanta interesele, care i-ar asigura rangul și care ar fi în legătură cu tratatele politice care o leagă (*Aplauze pe băncile majorității*).

Mihalache a cerut o comisie la Ministerul de Externe pentru „a se formula un punct de vedere comun al Statului român”

Răspunsul meu este că, bucurându-mă foarte mult de această dispozițiune de a considera o chestiune așa de importantă numai din punct de vedere național, și foarte mulțumitor pentru orice aport care s-ar aduce pentru a ne lumina și a ne sfătui, voi ruga pe d. ministru de Externe¹ să îndeplinească dorința d-lui Mihalache, îndată ce va avea un punct de plecare, altul decât informațiuni de presă, foarte prețioase, dar care trebuie să fie urmate de o

acțiune de guvern, care să ne poată angaja fie și la o discuțiune în Comisiunea afacerilor străine (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. G. Duca: Cer cuvântul.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. deputat Duca are cuvântul.

D. I. G. Duca: D-le președinte, d-lor deputați, prietenul nostru, d. Djuvara, în ședința de ieri a ridicat aceeași chestiune pe care a ridicat-o astăzi d. Mihalache.

Punctul nostru de vedere este că, evident, trebuie examinată cu toată atențiunea propunerea care se face. Ea poate să fie și foarte favorabilă țării și poate să ridice și obiecțiuni foarte serioase.

Și atunci cred că este firesc ca noi să rugăm pe d. ministru de Externe - dacă d. președinte al Consiliului nu este în măsură să ne dea aceste explicațiuni astăzi - să vie în comisiune sau în ședința publică și să ne dea lămuririle cuvenite, pentru ca să vedem dacă putem fi de acord sau nu cu propunerea care se face și care privește într-un mod cu totul deosebit interese de ale noastre din cele mai importante.

Eu, dealtminteri, sunt de acord cu principiile generale enunțate de președintele Consiliului (*Aplauze pe băncile partidului Național Liberal*).

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, cer cuvântul.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Am o singură observație de făcut: Când d. ministru de Externe știe ceva, știu și eu, precum când știu eu ceva, trebuie să știe, în concepția mea, și d. ministru de Externe, în deosebire de alte timpuri când ministrul de Externe nu știa nimic sau când nu știa nimic președintele Consiliului (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. I. G. Duca: Cer cuvântul.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: Aveți cuvântul.

D. I. G. Duca: Eu știu că d. prim-ministru este omniștient dar eu mai știu că există - cel puțin d-nealui ne-a obicinuit cu această concepție - că în guvernul pe care îl prezidează fiecare ministru se ocupă de departamentul lui (*Ilaritate, aplauze pe băncile partidului Național Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Nu am afirmat niciodată că rostul fiecărui ministru consistă în a se închide în odaia sa și a nu comunica președintelui Consiliului și colegilor săi...

D. I. G. Duca: De ce ați vrut să vedeți o intențiune răutăcioasă, când nu era?

D. profesor N. Iorga: ...n-am afirmat-o niciodată. Prin urmare,...dar îmi scapă fiindcă m-a întrerupt d. Duca; a fost încă o răutate (*Ilaritate*). Am uitat-o și vă rog, d-le Duca, să nu mă faceți să mă mai gândesc la ea... (*Ilaritate*).

NOTE

1. Ministru de Externe era C. Argetoianu.

Despre legea electorală

În urma unei interpelări a lui E. Mirto care adusesese în discuție „organizarea tehnică a reprezentării voinței naționale”

D-le președinte și onorată Cameră, legea electorală actuală a fost votată la un sfârșit de sesiune, în luna martie, fără să fi fost comunicată țării, fără să fi fost discutată în presă, ca o măsură pripită plecând dintr-un sentiment de teamă față de corpul electoral.

Eu nu am participat la discuțiunea acestei legi.

Am fost surprins eu însumi, cum a fost surprinsă toată lumea, și mărturisesc că am prevăzut și eu, tot așa de puțin ca și ceilalți, efectele pe cari le va avea votarea proiectului.

Legea aceasta reprezintă, fără îndoială, o falsificare, și de pe urma acestei falsificări se creiază în Cameră o atmosferă de nemulțumire (*Aplauze pe băncile majorității și pe băncile partidului Național Țărănesc*). Învingătorii nu au conștiința că au învins și învinșii au conștiința că s-a trecut peste drepturile lor. Este o părere pe care am exprimat-o și altă dată, îndată ce s-a vorbit de intenția de a înlătura aceste prescripții ale legii electorale actuale.

Pe lângă aceasta, alegătorul el însuși, știind că patruzeci pot să devină șasezeci, în loc să dea toată încrederea sa, să întrebuințeze toată munca sa ca să biruie aceia ale căror idei și al căror trecut corespund cu dorința lui, își zice: nu este nevoie de atâta osteneală, nu este nevoie de atâta sacrificiu; cu matematica specială care prezidează la asemenea operațiuni și cu ajutorul mașinilor care prezintă rezultatele, guvernul se va găsi încă destul de bine ca să poată governa (*Aplauze pe băncile majorității și pe băncile partidului Național Țărănesc*).

Cred că până ce nu va avea un guvern o atât de mare autoritate, încât să-și aibe asigurați, în împrejurări obișnuite, cei patru ani de guvernare, până atunci țara va fi la îndemâna unor intrigi care trebuie să se sfârșească odată (*Aplauze pe băncile majorității și pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

În proiectul care se prezintă, dacă ar fi un singur avantaj, acela de a tăia ambițiile care nu se sprijină nici pe valori personale de caracter național, nici pe existența unui partid real, și încă proiectul acesta ar contribui la

însănătoșirea vieții noastre parlamentare și politice (*Aplauze prelungite pe băncile majorității și pe băncile partidului Național Țărănesc*).

Cu oameni adevărați, voiți de țară incontestabil, se poate face ceva; cu oameni politici neadevărați, sprijiniți pe o aranjare a rezultatelor luptei electorale, se poate face greu lucrul definitiv de care țara noastră are nevoie (*Aplauze prelungite pe băncile majorității și pe băncile partidului Național Țărănesc*). Nu am vorbit decât în ceea ce privește principiul.

Dacă această lege, ieșind din comisie, va veni înaintea noastră; atunci, fără îndoială, vom discuta punct cu punct cuprinsul ei. Dar, ca o restabilire de adevăr și ca un mijloc de întemeiere a țării, nimeni care gândește serios la viitorul României nu poate să opună acel nu, pe care eu personal nu-l pot opune (*Aplauze prelungite și îndelung repetate, strigăte de „bravo” pe băncile majorității și pe băncile partidului Național Țărănesc*).

În replică cu I.G. Duca; acesta constatase:

S-a spus că legea actuală este o lege în contra căreia mulți s-au pronunțat. Se poate. Dar atunci trebuie să constat că toți aceia care au combătut-o, au aplicat-o (*Aplauze pe băncile partidului Național Liberal*).

D. A. C. Cuza: Cum puteau să nu o aplice?!

D. I. G. Duca: Mai mult decât atât: trebuie să constat că aceia care sunt astăzi pentru abolirea ei, au fost aceia care au beneficiat de ea (*Aplauze pe băncile partidului Național Liberal*).

D-lor, eu aș ruga ca această problemă să fie cercetată cu toată obiectivitatea pe care o merită și nu cu un simțimânt de ingratitudine, care este cu totul deplasat (*Aplauze pe băncile partidului Național Liberal*).

D. profesor N. Iorga: Cer cuvântul.

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D. președinte al Consiliului are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: D-le președinte și onorată Cameră, dați voie unui ingrat să se îndreptățească. Cum puteam eu să schimb legea electorală, fiind în opoziție, de unul singur? (*Ilaritate*).

D. I. G. Duca: D-le Iorga, iartă-mă. Dar de ce crezi că am făcut aluzie numai la d-ta? (*Ilaritate. Aplauze pe băncile partidului Național Liberal*).

D. I. Mihalache: Deoarece cred că s-a făcut aluzie și la noi, cer și eu cuvântul, d-le președinte.

D. profesor N. Iorga: Aveți o veche obișnuință de care nu am crezut că v-ați desfăcut așa de curând, prin faptul că ați ajuns să fiți șeful, necontestat, al unui puternic partid. (*Ilaritate*). Iar în ce privește beneficierea de această lege, vă întreb pe d-voastră: cum aș fi putut să o schimb?

D. I. G. Duca: Nici nu era prudent.

D. profesor N. Iorga: Și cum aș fi putut să vin eu aici să spun: aduc sacrificiul celor 20 la sută, pe care mi le dă legea în vigoare? Așa încât, dacă este un atac, a alunecat. Dacă nu este atac, fără îndoială că răspunsul meu nu se adresează nimănui, Dar dacă a fost intenția unui atac, lunecușul a fost instantaneu (*Aplauze pe băncile majorității*).

Despre primele electorale

D-le președinte, d-lor deputați, colegul meu de la Ministerul Agriculturii îmi atrage atenția asupra unei chestii de amănunt, în ce privește sacrificarea de către cineva care a beneficiat de 40 la sută, egal cu 60 la sută, a părții aferente, nu e așa?

Eu ar fi trebuit, venind la guvern, să sacrific cei 20 la sută pe care i-am primit împotriva aritmeticii. N-am făcut-o. Știți de ce? Fiindcă pe d-nealor (*arătând spre băncile majorității*) trebuia să-i consider ca pe cei 40 la sută și nu voiam, din partea cealaltă (*arătând spre băncile partidului Național Liberal*), să renunț la cei 20 la sută (*Aplauze pe băncile majorității; ilaritate*).

D. I. G. Duca: D-le prim-ministru, d-voastră sunteți dintre cei care în această materie n-au cuvinte să aibă nici un fel de regret.

D. profesor N. Iorga: Da, momentan.

Despre Așezămintele Sf. Spiridon

D-le președinte și onorată Cameră, fiindcă d. deputat Ifrim s-a adresat și la mine, să-mi dea voie să fac o mică îndreptare istorică, să-mi amintesc de starea Așezămintelor Sf. Spiridon, așa cum le-am apucat eu acum patruzeci de ani și să subliniez pușintel motivele pentru care s-a ajuns la situația de astăzi care este, fără îndoială, lamentabilă.

Este, d-lor deputați, aproape ceea ce Biserica numește o ierosilie, adică o furare de lucruri sfinte. Fiindcă este vorba de un testament¹, pecetluit, cu toate confirmările Bisericii, pe care neprevederile și ușurătatea timpurilor noastre l-a stricat, după ce, înainte de aceasta, sensul acestui testament a fost falsificat de politicianism. Politicianismul a falsificat întâi, dând totdeauna aceste așezăminte pe seama oamenilor care nu puteau fi plasați, acolo la Iași, fiindcă vorbim de Iași, nu puteau fi plasați aiurea. Am avut și eu un unchi care a fost acolo și știu și eu în ce condițiuni se făcea aceasta. Niciodată sub o guvernare n-au fost păstrați, în afară de medici, oamenii de ispravă care fuseseră sub guvernarea trecută (*Aplauze pe băncile majorității*). Acesta este adevărul.

D. C. Toma: Au fost acolo oameni de ispravă.

D. profesor N. Iorga: Eu nu am auzit ce ați spus. Însă ofensele pe care nu le aud, acelea nu există și cer să nu fie trecute în procesul-verbal al ședinței.

D. C. Toma: Nu a fost nici o ofensă. Dați-mi voie să repet ce am spus: am spus că în administrația Sf. Spiridon din Iași, oamenii politici care au fost acolo au făcut o administrație cinstită.

Voci de pe băncile majorității: Nu toți.

D. profesor N. Iorga: Dar dați-ani voie, eu nu acuz pe nimeni de neonestitate.

D. A. C. Cuza: Oamenii Partidului Liberal au prăpădit pădurile Eforiei Sf. Spiridon de la Iași. Să nu mai vorbiți de ei. Sunt niște hoți ordinari! (*Întreruperi, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: D. deputat nu m-a înțeles, ca de obicei, și nu-i fac nici un fel de învinuire. Eu vorbesc cum pot, alții înțeleg cât pot. Eu am vrut să spun numai atât, că așezăminte create în condițiile Așezămintelor Sf. Spiridon, trebuie să aibă administratori care să muncească o viață întreagă pentru dânsule, în afară de orice contingente politice (*Aplauze pe băncile majorității*). Fiindcă aș putea să vă spun un paradox: prefer un om de o onestitate mai așa, care muncește cu tragere de inimă, treizeci sau patruzeci de ani, unor oameni perfect onești - și eu n-am atacat onoarea nimănui, și nu atac onoarea nimănui decât atunci când știu bine și nu ofensez pe nimeni, chiar atunci când știu foarte bine - prin urmare, prefer un astfel de administrator unor oameni foarte onești care se schimbă la câteva luni de zile.

Ruina Așezămintelor Sf. Spiridon, a venit, ca și ruina țării în atâtea domenii, din lipsa de continuitate. Valurile politicii ridică pe un om într-o situație în care nu valurile politicii trebuie să așeze pe cineva, și valurile politicii îl cufundă pentru a ridica pe un altul. Trebuie să înceteze odată acest joc (*Aplauze pe băncile majorității*). Și cel puțin acolo unde este hotărârea unui domn care și-a pus întreaga lui avere la bază. Nu boierii au întemeiat Așezămintele Sf. Spiridon, le-a întemeiat Constantin Vodă Racoviță, la 1760, care de la Iași până la Focșani a îmbogățit Moldova cu aceste Așezăminte. Și toți cei care tratează astfel de fundațiuni ca și cum ar fi vorba de o afacere bugetară, sau de o recompensă politică, uită încă un lucru, pe care vi-l spun eu acum, care e de natură să înduioșeze inima oricui. În Biserica Sf. Spiridon, la partea dreaptă, este un mormânt de marmoră. Pe mormântul acesta de marmoră este o inscripție frumoasă, scrisă în grecește, care pomenește pe soția lui Constantin Racoviță, o tânără și frumoasă constantinopolitană, venită

în clima noastră aspră și care s-a prăpădit în câteva luni de zile. În amintirea acestei Doamne, soțul nemângâiat până la moarte a căzut la patimi de acelea care i-au distrus tinerețea. În amintirea acestei femei, s-au întemeiat Așezămintele Sf. Spiridon și aceste Așezăminte au fost puse sub paza bisericii. Societatea laică nu avea dreptul să le smulgă de acolo, pentru a face încă o jucărie în luptele noastre politice (*Aplauze pe băncile majorității*).

Mai târziu, când a fost exproprierea, exproprierea în teorie s-a stabilit cuminte la Iași, în liniștea pe care ne-a dat-o clipă aceea tragică în care noi stăteam între pierderea țării celei vechi și minunea țării celei nouă. Și atunci am fost oameni cum trebuie, am fost oameni care ne-am gândit numai la țara noastră, și cu iubire față de țărani, fără nici o altă preocupare, nu sub presiunea unor mișcări de la țară. Cei de la țară erau sub steaguri, și nu sub presiunea revoluției rusești, o sângeroasă prostie, care nu ni-a putut influența pe noi (*aplauze*), am făcut ceea ce am făcut. Dar după război trebuia să urmeze un armistițiu de cel puțin zece ani al tuturor luptelor politice.

Reforme, cum a fost împrăștierea, nu se fac de un singur partid, pentru ca altul să vină pe urmă să interpreteze în sensul său. Am pierdut acest armistițiu, și în graba demagogică de a arăta că numai unii și nu și ceilalți au făcut ceva, am azvârlit bolnavii pe stradă; în ciuda tuturor testamentelor, sub blestemul pe care ni-l putem închipui, a celor care trăiesc în însăși opera lor, am închis porțile spitalelor oamenilor care n-au mijloace de a-și recăpăta sănătatea prin banii lor proprii (*Aplauze pe băncile majorității*). Am unit o neomenie cu un sacrilegiu. Și nu în momentul când Statul nu știe de unde să ia banul ca să sprijine bătrânețele pensionarilor și munca în chinuri a funcționarilor, nu în momentele acestea putem rezolva întreaga problemă.

Aceia care ar fi putut să nu strice, aceia să vină măcar astăzi cu un sfat bun, și în ceasul cel mai greu să ne ajute a repara măcar în parte răul care s-a făcut și să împăcăm morții care au murit în credința că în acest bun popor o faptă ca aceasta nu poate să fie stricată de nimeni (*Aplauze prelungite*).

NOTE

1. Așezămintele Sf. Spiridon sunt creația domnitorului C. Gehan Racoviță, prin hrisovul din 1757, cu blestem arhieresc dacă cineva le-ar distruge „să moștenească bubele lui Ghienzi și sugrumarea ludei”. Au fost înzestrate cu bunuri din Moldova întregă de peste 70 000 de hectare. În urma exproprierii din 1923 au rămas cu 23 317 hectare. Erau administrate prin epitropia negustorilor din Iași.

Despre cazul Boilă¹

M-am informat în ce privește scena din lojă. De fapt, este un fost profesor a cărui pensiuine este extrem de redusă și care nu și-o putea avea, fiindcă fondul de pensii noi l-am găsit inexistent. Natural, omul, într-un moment de dezesperare, a uitat care sunt îndatoririle aceluia care asistă la ședințele Camerei.

Are dreptate d. Florea când spune că este una din acele manifestațiuni populare, de care desigur trebuie să se țină seamă. Iar în ce mă privește pe mine, eu m-am dus și am spus imediat să i se dea drumul; dar am rugat pe d. deputat Vizanti să meargă împreună cu dânsul pentru ca să-și capete pensia (*Aplauze*).

După ce Valer Pop, ministrul Justiției, fusese acuzat de complicitate cu Romulus Boilă

Îmi pare rău că nu eram de față, fiindcă datoria mea ar fi fost să apăr omul de înaltă corectitudine care este ministrul Justiției (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Florea: Nu am adus o acuzațiune d-lui ministru al Justiției. De ce insinuați, d-le Mirto? (*Întreruperi*).

D. Tiberiu Hodor: A fost vorba de o societate bisericească.

D. profesor N. Iorga: Iată: mi se dă explicația că este vorba de o societate bisericească. Prin urmare, nu a fost atacată onoarea d-lui Pop.

D. Eduard Mirto: D. deputat care a fost înaintea mea la această tribună a spus că lumea vorbește că întrucât d. ministru al Justiției s-ar găsi ca președinte într-o societate bisericească alături de d. Boilă, ca vice-președinte, d-sa ar găsi o explicațiune defavorabilă, desigur, în această legătură pe care nici eu n-am înțeles-o, privitor la tergiversarea în răspunsul pe care d. ministru al Justiției era dator să-l dea.

Și atunci, d-le prim-ministru și d-lor deputați, chestiunea ridicată de d. Florea, în împrejurările grele ale vieții de astăzi, când toată lumea suferă de o lipsă grozavă, când funcționarul duce cu amărăciune pâinea copiilor săi, nu este o chestiune care să poată fi amânată (*Aprobări pe băncile partidului Național Țărănesc*).

D. ministru al Justiției, colaboratorul d-voastră, se găsește pentru moment la Senat.

D. profesor N. Iorga: Îmi dai voie să te întrerup? Am rugat pe d. ministru al Justiției, încă de acum zece minute, să vie să vă dea explicațiuni.

Voci de pe băncile partidului Național-Țărănesc: Foarte bine.

D. profesor N. Iorga: Dar, în ce mă privește pe mine, vă puteți închipui că eu am cu totul alte ocupațiuni și în toată sinceritatea căutam să văd dacă am de a face cu un mit sau cu o persoană reală. Acum văd că am de a face cu o persoană reală. Dar, pentru întâia oară mă informez cu privire la anumite lucruri, pe care nu le pot judeca, deoarece eu însumi nu am avut nici un fel de putință, eu însumi nu l-am văzut pe d. Boilă. Dar dacă juri că există...² (Ilaritate).

NOTE

1. Discuția pornise de la cererea formulată de I. Florea de a i se pune la dispoziție un dosar cu privire la R. Boilă. N.I.: „Dar cine este domnul Boilă, acela despre care se vorbește? Eu cred că nici nu există”. D.R. Ioanițescu: „Este un om care aici nu se poate apăra”. N.I.: „Sunteți sigur dvs. că există. Eu cred că este o legendă” (ilaritate).

Scandalul pornise de la un fapt ajuns pe mâna procurorilor: R.B. avea depuși la banca *Albina* 19 milioane de lei și la Institutul comercial din Cluj alte 75 de milioane. N.I.: „Vedeți că aveam dreptate când am spus că nu se poate să aibă o existență reală? Vezi dumneata, acestea sunt cifre astronomice, prin urmare nu poate fi vorba de un om care există. De ce te încăpățânezi dumneata?” (ilaritate, aplauze pe băncile majorității).

R.B. avea legături cu bănci austriece și germane; plecare la Viena cu pașaport diplomatic. N.I.: „Mă interesează chestiunea. Niciodată n-am asistat la o astfel de dezbateri. Inventati oameni, inventati cifre fantasmagorice” (mare ilaritate). Acțiunea împotriva lui R.B. nu pornea pentru că ministrul Justiției, Valer Pop, era președintele societății *Agru* și R.B. era vicepreședinte. Apoi R.B. mai era acuzat că devalizase fondul de pensii.

La observația lui I. Florea că același ardelean devalizase fondul secret al Președinției Consiliului de miniștri, N.I.: „Eu, știind cât este de periculos să umbli cu fondurile secrete, mi le-am tăiat singur, ca să nu cad în ispită; mi-am pus patru milioane, le-am cheltuit pe toate”.

Despre fondurile secrete de la Președinția Consiliului de miniștri

D-le președinte și onorată Cameră, îmi este foarte ușor să răspund. N-aș întrebuința cuvântul acesta, țigănie¹, fiindcă nimeni nu a suferit de mai multă țigănie decât mine, așa încât, de câte ori aud vorbindu-se de țigani și de țigănie, îmi vine rău (Ilaritate).

D. I. Mihalache: Și vă va veni și mai rău, când o veți mai vedea manifestându-se.

D. profesor N. Iorga: Să vedeți mai departe. Nu știu cum judecați d-voastră, dar eu am pățimit de țigănie, prin urmare, îndată ce vine vorba de țigănie mă sperii...

D. I. Mihalache: Am pățimit și eu, fiindcă toate hotelurile de pe calea Griviței, se spunea că sunt ale mele.

D. profesor N. Iorga: Nu știu unde ați găsit-o d-voastră, eu am găsit-o în multe locuri.

Mă întrebați ce opinie am despre cei doi foști președinți de Consiliu? Colegul meu Mironescu, este un om foarte cumsecade și d. Maniu, pe care nu mi-aș permite să-i bănuiesc sub nici un raport. Vă pot spune atâta lucru, că am trimis tot ceea ce însemnează presă la Ministerul de Externe. Înainte presa toată era la Președinție, din care cauză erau fonduri foarte mari.

Pe de altă parte, eu am luat hotărârea, pe care este liber să nu o observe cine va veni după mine, ca Președinția Consiliului să revină la rolul pe care îl avea înainte, adică să armonizeze deosebitele ministere. Dar nu este bine să fie vreo legătură între politică și Președinția Consiliului de Miniștri, fiindcă de acolo ies acuzații, pe care eu nu le arunc niciodată, decât atunci când am dovezi și nu am absolut nici o dovadă că acolo, la Președinție, unde au existat fonduri secrete, aceasta este adevărat...

D. I. Mihalache: Și acum au trecut la minister.

D. profesor N. Iorga: Acolo trebuie să fie, la Ministerul de Interne; eu admit că trebuie să fie la Interne, dar nu admit să existe fonduri secrete la Președinție. Să meargă oricine are nevoie de fonduri politice, la Interne.

Nu mă îndoiesc că toate cheltuielile care s-au făcut, au fost cheltuieli oneste, fiindcă un om onest nu poate să facă decât cheltuieli oneste. Dar îndată ce este politică, sunt și slăbiciuni de inimă; adică ajuți pe cineva și pentru nevoile lui și ajuți puțin și pentru legăturile politice. De aceea eu, îndoindu-mă de mine însumi, m-am îndoit și de puțința de a amesteca aceste două domenii. Și este foarte adevărat, d-le Mihalache. Fiindcă atunci când am venit la Președinția Consiliului de Miniștri, d-ta nu știi ce era acolo: erau câte 10, 20, 30 de oameni în fiecare odaie, nu era altceva, decât o cafenea, erau adunați oameni din toate părțile, și trăiau acolo ca acasă la dâștii; mă întreb dacă unii nu și dormeau acolo. Acesta este adevărul. Nu te supăra, d-le Mihalache, este o concepție deosebită.

Dar eu am avut chiar un conflict cu cineva colo. Am venit la Președinție și am găsit pe un domn fumând. L-am întrebat ce face; mi-a răspuns: pe aici așa e obiceiul. Aș putea să-ți spun chiar numele, era unul din Dobrogea. Am și intervenit să fie pedepsit, fiindcă pe lângă aceasta mai era și funcționar.

Nu, d-le Mihalache, acesta este adevărul. Era acolo o atmosferă neîngăduită, pe care eu am înlăturat-o.

Dar, firește, că a primi la Președinția Consiliului atâta lume, pentru motive politice, nu este un păcat, nu este un delict. Dar sunt aci, față în față, cele două concepții deosebite. Concepția mea este că Președinția Consiliului este un templu pentru toată lumea (*aplauze pe băncile majorității*). Intră cineva foarte rar, și intră numai în momente solemne. Eu, pe prietenii mei, pe nici unul dintre dâșii nu l-am primit acolo, să mi se arate unul pe care l-am primit la Președinție. Pe toți îi primesc acasă la mine. Numai când este vorba de primit un ministru străin, sau când este vorba de îndeplinirea unor solemnități, numai atunci merg la Președinție. Iar în ceea ce privește fondurile, am luat un obicei pe care-l recomand și succesorilor mei. Presa care este așa de spirituală, se știe că miticismul, nu misticismul, ci miticismul acesta, este un defect național. Orice băiat care are un condei în mână și scrie un articol în gazetă, nu mai poate de spirit, ei bine, presa a făcut mare haz pe socoteala faptului că am publicat în *Monitorul Oficial*, ban de ban, ceea ce am dat la Președinție. S-a spus: dar sunt persoane a căror discreție a putut să fie jenată. Apoi, mă rog: cine vine să ceară de la mine un ajutor, trebuie să înțeleagă că lucrul acesta este un lucru public. Nu trebuie să-i fie rușine cuiva care se găsește fără vina sa într-o situație de avere, o onestă situație de avere, care îmi impune mie datoria să-l ajut, nu trebuie să-i fie rușine, să se știe aceasta (*Aplauze pe băncile majorității*). Eu, în fiecare lună înțeleg să dau socoteala, ban cu ban, de ce se cheltuiește la Președinție.

De aceea, vă spun, dacă mă întreabă cineva: este; d. Maniu un om onest, în cel mai înalt înțeles al cuvântului; este d. Mironescu un om onest în cel mai înalt înțeles al cuvântului? D. Maniu este un om perfect onest, d. Mironescu, este, între oamenii pe care i-am cunoscut eu în Universitate și în afară de aceasta, un om a cărui onoare este nepătată, Dar, să ne ferim cu toții, începând cu mine, cel mai ușor de ispitit sunt eu, fiindcă sunt cel mai sentimental, să ne ferim cu toții de a aplica politica la Președinție. Fiindcă, vedeți, chiar dacă nu este nici un foc, vedeți ce fum iese pe ferestre; și în interesul țării este ca de la Președinția Consiliului să nu iasă fum, decât pe coșul unde se face focul iarna, și mai departe nu.

Nu încercați să mă puneți în situații de acestea grele, căci este inutil. Eu sunt un om de o francheță absolută; nu aş arunca împotriva nimănui nici un fel de învinuire. Primesc toată lumea să mă atace, eu nu răspund atacând pe nimeni în onoare. Dar este bine ca politica să o reducem la cât se poate mai puțin și să ferim situațiile de Stat, de orice amestec al politicii de partid, pentru ca nimeni să nu poată rosti nici un cuvânt contra onoarei noastre, a tuturor, care formăm România politică (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

I. Mihalache luase în discuție „onorabilitatea foștilor prim miniștri”, spunând:

Insinuarea a fost că foștii prim-miniștri au dat bani din fondul de propagandă d-lui Romulus Boilă. Aceasta era chestiunea, și cred, merita un răspuns precis din partea d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Când am venit la Prezenție am întrebat - fiindcă eu nu am mai avut nici un ban în luna lui aprilie - ce se face cu fondurile acestea? Mi s-a spus că e vorba de ziare, de propagandă, de una de alta, de puținică politică, acestea sunt lucruri care nu se îndreptățesc. Atunci, ce vreți să spun altceva decât aceasta. Dacă mă întrebați de convingerea mea personală, eu cred pe amândoi acești d-ni, niște oameni perfect onorabili. Ce vreți să spun altceva?

D. I. Mihalache: Sunt mulțumit acum.

D. profesor N. Iorga: În ce privește gestiunea, gestiune la fondurile secrete nu se dă.

D. I. Mihalache: Aceasta doream să aud.

D. profesor N. Iorga: În ce privește onorabilitatea, este absolută, după părerea mea. În ce privește pe d. ministru Pop, iată răspunsul care îmi vine telefonic de la Senat:

„D. ministru al Justiției, Valeriu Pop, prezidează Consiliul superior al magistraturii și nu poate veni acum la Cameră. Roagă pe d. prim-ministru să comunice Adunării aceasta. Răspunsul îl va da în ședința de luni, fără amânare”.

La o constatare a lui Eduard Mirto despre inerția ministrului de Justiție

Mai este o soluție, d-le Mirto. Uite și-o dau eu. Ca să împachetăm pe d. Pop, să-l aducem așa hurduzburduz aici este cam greu; dar dacă d-voastră sunteți doritori să nu ne culcăm fără să fi dat răspunsul, iată, rog pe d. președinte să facă o ședință de seară și va veni d. Pop și va răspunde (*Întreruperi pe băncile partidului Național Țărănesc*). Prea sunteți pretențioși. Voiți d-voastră să iasă ca spiridușul din cutie, când apăsați d-voastră? (*Ilaritate, întreruperi, zgomot*).

D. I. Mihalache: D-le prim-ministru, dacă n-ar fi sâmbătă seară... (*întreruperi pe băncile majorității, zgomot*).

D. Eduard Mirto: Eu vreau ca aceeași lume care l-a auzit pe d. Florea să-l audă și pe d. ministru (*întreruperi*).

D. I. Mihalache: ...și fiindcă eu sunt conciliant...

D. profesor N. Iorga: Mă duc să vorbesc chiar acum la telefon cu d. ministru al Justiției.

D. I. Mihalache: Fiindcă sâmbătă seara nu veți prinde pe nimeni aici și în al doilea rând, fiindcă nu este locul să se facă aici o suspiciune, anume aceea că noi, d-le prim-ministru...

D. profesor N. Iorga: Mă duc să vorbesc eu acum la telefon (*Aplauze prelungite, strigăte repetate de „bravo” pe băncile majorității*).

La redeschiderea ședinței:

D-le președinte, onorată Cameră, am vorbit acum cu d. ministru al Justiției, care mi-a spus că va veni, cu toate dosarele sale, într-un sfert de oră.

D-voastre sunteți liberi să continuați discuția, dar pentru că au și trecut două minute cred că este mai bine să suspendați ședința, până la venirea d-lui ministru al Justiției.

D. C. Dimitriu: Cer cuvântul.

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: Aveți cuvântul.

D. C. Dimitriu: D-le președinte, d-lor deputați, am cerut cuvântul în numele Partidului Liberal, numai ca să spunem și noi că socotim că este necesar ca d. ministru de Justiție să dea cât mai curând explicațiile cerute.

Dacă d. ministru al Justiției a declarat că vine într-un sfert de oră, nu mai avem nimic de zis.

D. profesor N. Iorg: Da, d-lor, vine! Dar voi să mai adaog încă un lucru: se vor schimba multe ministere pe aceste bănci, dar proști ca noi, care să spună toate lucrurile, fără să se gândească la interese personale sau la interese de partid, nu o să mai găsească nimeni niciodată! (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. I.Mihalache spusesese că „suntem într-o țară în care, din nefericire, țișăniile mahalalelor se ridică deseori și la tribuna parlamentară”.

Despre diurne

D-le președinte, fiindcă se discută asupra diurnei, eu, care sunt și membru al Academiei, trebuie să vă spun că deoarece diurna se cheamă diurnă, nu poți să iei mai multe decât una pe zi.

D. C. R. Sturdza: Era ceasurnă, nu diurnă (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Dacă îmi dați voie: eu îmi aduc aminte când s-a ivit pentru prima oară dorința de a se lua două. Eram membru într-o comisiune de concurs, aici la București. Era un coleg, care a murit de multă vreme și care m-a rugat a face actele în felul acesta, cu două diurne. A stărui. I-am spus: nu pot. A stărui din nou și atunci l-am pedepsit așa: l-am lăsat să creadă că sunt două diurne pe zi. Când i-a venit mandatul cu plata pentru o singură diurnă, atunci a făcut protestări formale la minister, că sunt două diurne și a venit la minister. I-am spus: pedeapsa d-tale o găsești acum, când ministerul constată că d-ta vrei să iei de două ori ceea ce ți se cuvine numai odată. Dar de atunci s-a generalizat (*Ilaritate; aplauze pe băncile majorității*).

Despre ținuta Camerei

D-le Mirto, nu m-ai înțeles. Eu i-am recomandat numai să vorbească atâta vreme cât este Camera în număr, fiindcă dorința d-voastră era să se mântuie în astă seară; dar, natural, sunt înscrise trei persoane; dacă fiecare o vorbi un ceas, avem acum aproape nouă; prin urmare, mântuim la ceasul douăsprezece. Eu am recomandat d-lui Nițescu¹ ce este în interesul cauzei sale.

D. Armand Călinescu: D-le președinte al Consiliului, să-mi dați voie să vă amintesc un fapt. În Parlamentul trecut, la un moment dat, un membru al majorității vi s-a adresat d-voastră... (*întreruperi pe băncile majorității; d. deputat Armand Călinescu înaintează spre banca ministerială*).

Un membru al partidului nostru vi s-a adresat d-voastră într-o formă care nu se apropie câtuși de puțin cu aceia care s-a întrebuințat astăzi, dar pe care d-voastră ați socotit-o nedelicată.

D-voastră, într-un moment de legitimă revoltă, ați plecat de la locul d-voastră, ați venit aci - era d. Maniu președinte al Consiliului - și l-ați întrebat: „d-le Maniu, d-ta admiți acest lucru?”

Atunci d. Maniu s-a ridicat, v-a dat dreptate d-voastră și a dezavuat procedeu unuia din prietenii d-sale (*Aplauze pe băncile partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, d-lor deputați, îmi aduc perfect aminte de această scenă. Era d. Spineanu, care stătea acolo. Mi-a spus că eu sunt tolerat în Cameră; și atunci eu m-am dus și am întrebat pe d. Maniu dacă este și părerea d-sale. Eu am venit mai aproape, fiindcă nu se auzea, nu cu vreo intenție agresivă. N-am aerul.

D. Armand Călinescu: Așa cum am venit și eu.

D. profesor N. Iorga: Cu oarecari deosebiri (*Ilaritate*). L-am întrebat: d-le Maniu, eu sunt tolerat în această Cameră? Fiindcă, natural, dacă aş fi fost tolerat în Cameră, cum niciodată nu mi-a plăcut să rămân unde sunt tolerat, m-aş fi dus acasă şi n-aş mai fi venit la şedinţă.

D. Maniu a avut amabilitatea, fără a muştra pe d. Spineanu - îmi aduc aminte chiar cuvintele - să-mi spună: „Nu sunteţi tolerat, ci sunteţi deputat întocmai ca şi ceilalţi”.

D. Armand Călinescu: „Ca şi mine”.

D. profesor N. Iorga: Vă puteţi închipui, complimentul nu era chiar așa de mare (*Ilaritate*).

D. Armand Călinescu: Vorbesc de d. Maniu, d-le prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: D. Maniu a spus că mă bucur de aceleaşi drepturi ca şi toţi ceilalţi deputaţi.

D. C. R. Sturdza: Ca şi d. Spineanu, cu alte cuvinte.

D. profesor N. Iorga: Dar eu m-am mulţămît şi cu atâta; eu nu sunt pretenţios. În cazul acesta, ce s-a întâmplat? Vedeţi ce liniştit am stat eu aici. Emoţiunea acestei discuţiuni m-a făcut, numai într-un moment, să vărs paharul de borviz care servea pentru medicarea mea.

Eu niciodată nu întrebunţez o vorbă tare. De câte ori întrebunţez ceva o vorbă tare, mie îmi pare rău; îmi pare rău şi pentru Cameră, îmi pare rău şi pentru mine şi îmi pare rău, înainte de toate, pentru dânsul.

Eu am auzit însă, după amabilităţile care s-au servit în această şedinţă şi la care eu n-am participat cu nimic, un cuvânt pe care eu nu-l spun - eu nu zic așa - dar nu critic pe nimeni care întrebunţez acest cuvânt. Atunci s-a făcut apel la d. Mihalache să retragă cuvântul. Eu, când se întâmplă că greşesc şi spun un cuvânt mai tare, imediat spun: îmi pare foarte rău. Mai la urma urmei, suntem oameni cu toţii, ne supărăm, dar ne întâlnim apoi. Ori, îşi închipuie cineva că şi la adversarii cei mai cumpliţi n-o să vie momentul când o să vorbească foarte frumos unii cu alţii?

Dacă eu aş fi fost în locul d-lui preşedinte, aş fi terminat mai repede, m-aş fi făcut că aud cum că a regretat d. Mihalache, mi s-a părut că aud şi nu ar fi protestat d. Mihalache.

D-lor, totuşi s-a zis că s-a întrebunţat un cuvânt care nu se potriveşte nici cu viaţa politică, nici cu valoarea personală a d-lui Mihalache. D. Mihalache este unul dintre cei mai în vaza dintre oamenii politici pe care îi avem acum şi pe cât îmi pare rău că s-a întrebunţat cuvântul, pe care desigur că d. preşedinte, în primul rând, îl regretă, pe atât, dacă îmi permite d. Mihalache - care îmi este coleg sub mai multe raporturi şi care este mult mai

tânăr decât mine, eu nu vreau să întrebuițez cuvântul de „aș îndrăzni”, fiindcă d. Mihalache ar crede că sunt ipocrit. Dde la vârsta mea la vârsta d-sale nu se poate întrebuița un astfel de termen - dacă îmi permite să-l rog să primească de la experiența mea un sfat: mi s-a întâmplat și mie, când eram tânăr, de am fost violent, am atacat și am jignit și mi s-a răspuns: a! ce cuvinte s-au auzit, în ceea ce mă privește pe mine, în Camera aceasta! Mi-a părut rău când mi le-a spus cineva, apoi, acasă, mi-am făcut examenul de conștiință; dar dacă nu aș fi zis ceea ce am zis, oare auzeam ceea ce am auzit? Și de atunci mi-am impus să nu jignesc pe nimeni nici în ceea ce scriu, nici în ceea ce vorbesc. Eu aș dori ca experiența pe care am câștigat-o la 60 de ani, cu foarte multă suferință, să o aibă toți oamenii de valoare din Camera aceasta înainte de 60 de ani, fiindcă aceasta cruță multă suferință (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Nu, zău! să nu vă supărați, este părerea mea. Dar mie mi-a părut foarte rău că d. Mihalache a fost ofensat. Cum pe de altă parte eu doresc să fie respectată toată această majoritate, la care țin. Dacă mi se spune: aceștia sunt oamenii majorității, eu răspund: mulțumesc fiecărui majoritar pentru ajutorul pe care l-a dat acestui guvern, lucrând în împrejurări așa de grele.

Prin urmare, nu este așa? în opinia mea, d-voastră, d-le Mihalache, nu puteți fi învinuit de nimic, dar în același timp, nu este unul dintre acești majoritari fața de care să nu am o datorie de recunoștință și datoria aceasta de recunoștință o voi plăti cinstit ori căruia dintre dâșii (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. I. Mihalache: D-le președinte al Consiliului, eu vă mulțumesc pentru sfatul pe care mi l-ați dat din experiența d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Îmi veți mulțumi mai mult după ce îl veți fi urmat.

D. I. Mihalache: Dar din experiența mea de mai tânăr, îmi amintesc că v-am auzit cu expresiuni și mai tari, de la această tribună, asupra unor anumite caractere. Să-mi permiteți să vă fac o urare: la această vârstă înaintată a d-voastră să nu fiți silit mâine, poimâine, să adresați cuvinte și mai tari din nou unor exemplare ca acelea care au aruncat cuvintele ce s-au rostit astăzi de la tribună, când îi veți vedea puși în serviciul altora (*Aplauze pe băncile partidului Național Țărănesc*).

D. profesor N. Iorga: Eu vă asigur că oricine, în orice împrejurări - este un jurământ pe care mi l-am făcut mie însumi - m-ar ofensa, niciodată nu voi trece peste îndoitele limite ale creșterii mele și ale experienții mele (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Ședința din 14 martie 1932

Despre ieftenirea zahărului

D-lor, la această întrebare răspund foarte limpede, ca unul care nu am nimic de ascuns, nici în ce mă privește pe mine, nici în ce privește pe colegii mei.

Noi avem cu toții datoria de a aplica legile; și în același timp de a le aplica în condițiunile existente ale țării. Noi nu putem crea, pentru o anumită lege, o stare de lucruri care să cadă din cer și care să se potrivească încă de la început cu ceea ce pretinde legea.

Prin urmare, legea există, legea aceasta nu a fost modificată, nici un regulament nu s-a adăos care să schimbe caracterul legii.

Nu am înșelat pe nimeni, nu am acoperit pe nimeni, nu avem de gând să ne batem joc de opinia publică (*Aplauze pe băncile majorității*).

Arătați-mi d-voastră care sunt transporturile de zahăr venite din străinătate pe care le-am oprit; arătați-mi d-voastre care sunt ofertele fabricilor de zahăr din străinătate care ni s-au făcut.

Credeți d-voastre că aceia care au în mână, prin capitalurile lor, industria zahărului în România, sunt așa de lipsiți de simț practic încât să nu intre în legături cu aceia de aiurea, care ne-ar putea trimite zahăr, atunci când este vorba să se apere interesele capitalului internațional, care are cele mai strânse legături de la o industrie la alta și de la o țară la alta?

Prin urmare, nu am oprit nici un transport, nu am primit nici o ofertă, nu am respins nici o ofertă.

Nu avem nici un interes să distrugem industria de zahăr din România; avem tot interesul să o îndreptăm, să o punem în legătură cu nevoile populației. Dar nu avem nici un interes, și nu avem nici o puțință, date fiind legăturile naturale și oneste pe care orice capital intrat în această țară le are cu orice guvern, nu avem nici interesul, nici posibilitatea de a distruge această industrie.

Sunt bani intrați în țară, primiți de țară, care trebuie tratați cu toată considerația pe care o țară o datorește, față de economiile altei țări, sau ale tuturor celorlalte țări.

Ori, își închipuie cineva că în momentul când vor dispărea fabricile de zahăr din România, ni se va mai vinde de peste graniță cu prețul de acum? își închipuie cineva că nu se poate să ni se ofere prețul de dumping și, a doua zi după aceasta, când nu va mai fi nici o concurență, să plătim mai mult decât am plătit până acum.

Să-mi dați voie, intențiunile sunt foarte bune. Opoziția lucrează totdeauna potrivit cu intențiuni bune, fiindcă opoziția se sprijină pe o popularitate care nu se câștigă decât prin vădirea unor intențiuni bune. Dar orice guvern nu poate lucra decât în marginile realităților care îi sunt date (*Aplauze pe băncile majorității*). Dar noi în acest timp am primit plângeri, pe care nu vi le putem comunica, dar de care este imposibil a nu se ține seama. Noi nu putem trăi ca o țară din altă planetă. Noi suntem o țară din această lume și lumea aceasta este capitalistă, cum o cunoaștem noi, și, prin urmare, noi nu putem să începem război cu toată lumea, atunci când se prezintă observațiuni întemeiate, pe care niciodată nu am consimțit să le primim, așa cum ne-au fost prezentate, dar în același timp nu le-am putea respinge, precum nici un guvern nu ar putea să respingă o observațiune privitoare la anumite angajamente luate de Statul român, care trec de la un guvern la alt guvern.

Acesta este adevărul.

Eu nu vreau să vă mint cu fraze, să vă pun în vedere perspective de fericire milenară. Eu și colegii mei suntem oameni care, strânși de grele nevoi, facem ceea ce putem face pentru a concilia principala grijă de hrană și de sănătate a lumii sărace din această țară și respectul datorit oricărui drept, care oricare drept se discută, dar nu se poate respinge (*Aplauze pe băncile majorității*).

Nu am alergat după fabricanții de zahăr. Nu i-am pofțit să vină la noi. Nu am încheiat nici o înțelegere cu fabricanții de zahăr. Suntem în faza de studii și de pregătire a revoluției în prețul zahărului, care ne este impusă prin legea care s-a votat. Am smuls deocamdată încă o reducere. Este a doua reducere la prețul zahărului. Dar dacă își închipuie cineva că în locul nostru poate să facă minuni paradisiace, oricând suntem gata, cu toții, să plecăm de aici, și să lăsăm făcătorului de minuni să îndeplinească ceea ce nici un guvern nu poate îndeplini în alte condițiuni decât condițiunile cu care ne luptăm și pe care credem că în interesul populației, cât mai curând, vom putea să le biruim (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

În continuare:

D. I. Scutaru: D-le ministru, nu înțeleg cum ați putut crede d-voastră că eu am putut să fac cea mai mică apreciere la adresa d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Atunci, aluzia era la mine?

D. I. Scutaru: Nu.

D. profesor N. Iorga: Dar la cine?

D. I. Scutaru: Eu am spus: de ce nu s-a aplicat această lege pe care o avem?

D. profesor N. Iorga: Dar nu s-a călcat, este pe cale de aplicare. Am citit în foi că un domn, pe care nu-l cunosc, ar fi intrat în legătură cu fabricile de zahăr din străinătate...

(D. Sebastian Radovici, vice-președinte, ocupă fotoliul președințial).

Dacă domnul acela are legături cu fabricile de zahăr din străinătate, când va veni la graniță cu marfa d-sale, vom sta de vorbă și cu d-nealui. Dar ce vrei d-ta, când zahărul nu ne vine de nicăieri, și nu am primit nici o ofertă, cum am avut onoarea s-o spun. Capitalul internațional nu se lasă învățit după deget de nici un Stat. Capitalul acesta internațional își ia măsurile de apărare. Eu nu zic că face bine, dar noi ne găsim înaintea acestui capital care se apără. Nu vine zahăr!

D. A. C. Cuza: Mă duc eu și-l aduc, d-le prim-ministru! (*Ilaritate*).

D. I. Scutaru: Atunci să așteptăm efectele legii.

D. Sebastian Radovici, vice-președinte: D. deputat Cuza are cuvântul.

D. A. C. Cuza: D-le președinte, d-lor deputați, să-mi permiteți să intervin numai cu câteva cuvinte, la cele spuse de d. prim-ministru, ca răspuns dat d-lui deputat Scutaru.

Eu cred că această chestiune, oricât ar fi de impacientat și de data aceasta d. Argetoianu...

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Ministerul de Interne: Impaciența mea, d-le Cuza, nu are nimic de a face cu zahărul. Este o altă chestiune.

D. A. C. Cuza: Îmi pare foarte bine că declarați că nu aveți nimic de a face cu zahărul (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: D-le Cuza, îmi dați voie?

Tocmai fiindcă într-o parte din presă s-au îndreptat atacuri împotriva omului de o onestitate absolută, cu care mă mândresc că lucrez împreună, ei bine, eu vă voi spune un lucru pe care nu-l știți. În momentul când s-a produs prima scădere a prețului zahărului, am avut un Consiliu de miniștri, în care d. Argetoianu a fost cel dintâiu care a spus: pentru ca nimeni să nu îndrăznească a rosti cea mai ușoară bănuială, faceți cu zahărul tot ce vroiți și tot ce puteți.

Acesta este adevărul¹ (*Aplauze pe băncile majorității*).

NOTE

1. Discuția a continuat și I. Răducanu a amintit că amendamentul introdus la Senat, la legea zahărului, „a transformat-o într-o ficțiune și regretăm că am avut dreptate”. N.I.: „Trebuie să răspund imediat domnului Răducanu. Nu a fost profetul care și-a închipuit, legea nu se putea vota fără acest amendament”.

Răspunde unei interpelări a lui P. Ghiață privind situația învățătorilor înscriși la examenele de gradul întâi și doi, desființate prin noua lege

D-le președinte, onorată Cameră, răspunsul meu este foarte simplu: meritele câștigate, eu nu le pot înlătura. Pe lângă aceasta, trebuie să se mai dovedească însă, potrivit cu legea aceasta nouă, că ei au creiat în satul lor ceva.

Prin urmare, toți aceștia care au fost recomandați și care nu vor trece examenul, vor trebui să facă și această nouă dovadă și dacă sunt capabili s-o facă, atunci fără îndoială că ei vor trece în fruntea tuturor acelor care mai târziu rămân să fie recomandați.

Despre Romulus Boilă, în dialog cu Eduard Mirto

D-le Mirto, eu sunt un om care mă las ispitit. Eu nu aveam de gând să pun nici o întrebare, dar fiindcă d-voastră ați tot întrebat, încet, încet m-am lăsat atras și eu de această tendință generală. Și întrebarea mea nici nu cere numai decât răspuns. Iată care este: mă rog, nu crezi d-ta că oricum ar ieși din această dezbateră, în conștiința publică, situația personală a d-lui Romulus Boilă, ar fi bine ca în viața publică să nu se amestece oameni care sunt legați prin afaceri discutabile cu tot felul de oameni?

Aceasta este întrebarea. Dar nu cer răspuns! (*Ilaritate, aplauze prelungite, strigate, de bravo pe băncile majorității*).

D. Eduard Mirto: D-le prim-ministru, eu, care nu am de gând să vorbesc decât foarte puțin, n-am nevoie de alți judecători - bineînțeles că le spun ca să fie apreciat și de d-nealor - dar să nu se supere nimeni, eu întâi și întâi voiu apela la părerea d-voastră.

Pentru ca să pot vorbi însă, am nevoie de puțină liniște și de aceea vă cer concursul d-voastră, ca astfel, cu autoritatea pe care o aveți, să pot fi ascultat câteva minute.

D. profesor N. Iorga: D-lor, vă rog, să-l ascultăm pe d. Mirto. D. Mirto este un om care nu abuzează niciodată de timpul nimănui și care este de o claritate pentru care trebuie să-i fim cu toții recunoscători. Numai, nu mi-ai dat mie răspunsul; nici nu l-am cerut eu! (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

În continuare¹:

Eu v-aș ruga, la partea care privește pe d. Maniu, să nu răspundeți; în ce privește pe d. Romulus Boilă, dacă doriți, dar cred că nu este bine ca în orice adunare românească să se pledeze pentru onoarea d-lui Iuliu Maniu, care n-are nevoie de nici o apărare (*Aplauze pe băncile majorității și pe băncile partidului Național Țărănesc*).

Voci de pe băncile majorității: Nu l-a acuzat nimeni!

D. D. Manu, (preot): L-a acuzat d. Florea.

D. profesor N. Iorga: Eu n-am auzit. Dacă aș fi auzit, m-aș fi ridicat cel dintâi și aș fi rugat pe acela care a acuzat pe d. Iuliu Maniu să nu continue. Este vorba de d. Boilă, cu privire la care eu n-am nici o părere, decât aceea pe care v-am spus-o.

Prin urmare, vă rog, a-l apăra pe d. Iuliu Maniu înseamnă nu numai a-l deservi, dar ar însemna să se jicnească sentimentul pe care îl avem noi cu toții pentru unul din oamenii care au întemeiat România așa cum este acum (*Aplauze, prelungite pe băncile majorității și pe băncile Partidului Național Țărănesc*).

NOTE

1. E. Mirto vorbise de „o a treia învinuire”: Iuliu Maniu avusese o datorie de 14 milioane de lei la Banca Națională; cât a fost în opoziție n-a putut s-o plătească, dar a achitat-o rapid după venirea la putere a PNT.

La proiectul de lege privind controlul averilor și apărarea onoarei

În replică cu E. Mirto care a spus:

Acum, d-lor, dați-mi voie, în numele Partidului Național Țărănesc, să vă citesc o declarație și să vă atrag atențiunea d-voastre, celor care sunteți mai noi, că obiceiul este ca cel puțin când se citesc declarațiunile din partea partidelor, să nu se facă întreruperi.

Voci de pe băncile majorității: Depinde!

D. Eduard Mirto: „D-le președinte, din dezbaterile provocate prin comunicarea d-lui deputat de Satu Mare, în ședința Camerii din 12 martie, și din răspunsul dat de d. ministru al Justiției, Partidul Național Țărănesc constată că a fost pe deplin îndreptățit, când, în ședința Camerii din 8 iulie 1931, prin d. deputat Mihalache, a depus pe biroul Adunării proiectul de lege pentru controlul averilor și apărarea onoarei.

O voce de pe băncile majorității: Mistificare!

D. Eduard Mirto: „Mai presus de toate, acest proiect era absolut necesar, pentru a da mijloacele legale în vederea rezolvării unei probleme în strictă legătură cu moralitatea publică și apărarea intereselor materiale ale Statului.

Proiectul de lege se impunea și pentru a pune capăt unei procedări inadmisibile a actualului guvern, de a provoca cu ușurință rostirea acuzațiilor înaintea de cercetarea prealabilă a învinuiților, fără aplicarea promptă a sancțiunilor”.

D. profesor N. Iorga: De unde vedeți d-voastră guvernul luând astfel de inițiative? Vă rog, unde? Când?

D. Eduard Mirto: V-o spune declarația.

D. profesor N. Iorga: Eu ascult, dar mă minunez. Dimpotrivă, d-voastră vă aduceți aminte că eu am intervenit totdeauna. Vă aduceți aminte de cazul unuia dintre tinerii cei mai de frunte din partidul d-voastră, care, printr-un exces de zel, a fost arestat și nu numai că îndată ce am fost înștiințat, am cerut liberarea d-lui Crișan dar, pe lângă aceasta, în telegrama mea am spus, că-mi aduc aminte de toate meritele d-lui Crișan, în ce privește lupta de dezrobire a românilor din Ardeal.

Dar să faceți d-voastră - nu știu cine a scris declarația, dar nu îl felicit, dar să faceți d-voastră aceasta unui guvern care a dorit totdeauna cele mai bune legături cu d-voastre, care n-a căutat în împrejurările grele de astăzi, n-a căutat niciodată să scoată la iveală anumite acte de guvernământ discutabile - și n-a căutat să o facă, pentru ce? Fiindcă de la început convingerea noastră a fost aceasta să nu mai tulburăm această societate, să nu-i mai dăm motive de neîncredere, chiar întemeiate. De aceea nu am făcut nici un fel de urmărire.

D. I. Mihalache: S-a și văzut.

D. profesor N. Iorga: Ca mulțumire, iată ce ni s-a dat. (*D. I. Mihalache întrerupe*). Văd că faceți gesturi dar nu aveți dreptate.

Pavăza mea față de orice atacuri este absoluta rectitudine a acestui guvern.

Dar nu ne-am gândit să înscenăm procese. Pentru Dumnezeu! Dar puteam să o facem! Dar nu am făcut-o. Dar s-ar fi discutat cazul Boilă aici dacă noi am fi vrut să facem proces? Continuați, dar eram dator să intervin.

Eu primesc să se aducă în dezbateri acest proiect. Nu avem pe nimeni de acoperit. La urmă s-o vedea cum s-o găsi fiecare. Iar în ce privește, te superi, părinte? (*adresându-se către d. deputat D. Manu*). Ce găsești d-ta rău? Om al lui Dumnezeu, numai în două picioare poți să manifesti aprobarea? (*Ilaritate*).

Dar eu ași dori un lucru, și aci mă adresez și către majoritate și către Partidul Liberal și către Partidul Național Țărănesc și către toate grupările de aci - când cineva redactează o operă literară de caracter politic, ar fi bine să nu o pună în spinarea altuia, să vedem autorul. Este foarte sigur că din finul spirit al d-lui Mirto nu ar fi ieșit un astfel de produs politic (*Aplauze pe băncile majorității*).

Voci de pe băncile majorității: Autorul! (Ilaritate).

D. Eduard Mirto: D-le prim-ministru, v-au înșelat așteptările, sunt colaborator.

D. profesor N. Iorga: A, bine! pentru partea bună (*Ilaritate*).

D. Eduard Mirto: Vă rog, d-le prim-ministru și d-lor deputați, să încuviințați extrema urgență.

D. profesor N. Iorga: Nu am nimic contra¹.

Replică lui Al. Otetelișanu

Dați-mi voie să intervin cu o observație.

D-le președinte, îmi pare foarte bine că d. Otetelișanu, simpaticul nostru coleg, este de părere să se voteze acest proiect. Dar mie o să-mi pară rău numai de un singur lucru. Eu am dat în judecată pe d. x.x.x., de la *Îndreptarea*, care mă întrebă cu ce bani mi-am făcut vtilele mele. Eu doresc să se zăbovească puțin discuția, acestui proiect de cercetare a averilor, ca să am întâi ocazia de a face să se condamne d.x.x.x. pentru o ignobilă calomnie și după aceea vom cerceta și averea mea și se va vedea cum mi-am făcut vtilele mele (*Ilaritate, aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru....

D. profesor N. Iorga: Știți că Parchetul a și început urmărirea. Acum să-i dăm de rost cine este (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru, în ziarul nostru a apărut, acum vreo lună și ceva, o informație semnată x.x.x.

D. profesor N. Iorga: Un articol prim.

D. Al. Otetelișanu: Nu, d-le prim-ministru, o informație pe pagina IV-a a gazetei.

D. profesor N. Iorga: Fie și pe pagina IV-a. Eu am socotit că un om așa de important scrie articole prime (*Ilaritate pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: În pagina IV-a a gazetei noastre a apărut o informație în care se pune a serie de întrebări, fără să se facă nici un fel de afirmațiune.

D. profesor N. Iorga: *Sans malice.* Dar procurorul a găsit că nu este cazul și că există *malice*, fiindcă altfel respingea acțiunea mea.

D. Al. Otetelișanu: Vă rog, d-le prim-ministru, nu a făcut nici un fel de afirmație calomnioasă la adresa d-voastră, ci a pus câteva întrebări, la care d-voastră ați înțeles să răspundeți printr-o notificare. Dacă d-voastră, prin notificarea pe care ați trimis-o, v-ați fi mulțumit să cereți să se insereze în gazeta noastră răspunsul d-voastră, noi am fi făcut-o imediat.

D. profesor N. Iorga: Dați-mi voie. Să zicem că se atacă onoarea unei femei și se pune acestei femei întrebarea: „doamnă, este adevărat că d-ta ieși la ceasurile 2 noaptea și te întorci la ceasurile 5 dimineața?”. Pentru onoarea mea, este exact același lucru, iar d-ta ceri d-nei aceleia să trimită un bilețel ca să spună înlăuntru că nu este adevărat.

Aci sunt două păcate: este calomnia și este felul perfid cum calomnia se insinuează (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. Al. Otetelișanu: D-voastră, în notificarea pe care ați trimis-o, ați cerut ca să se publice răspunsul pe care îl dați, răspuns pe care noi l-am fi publicat imediat, dacă în aceeași notificare nu ați fi spus că v-ați plâns în fața instanțelor judecătorești și anume Parchetului ca să pedepsească pentru calomnie pe autorul acestei informații.

Atunci ziarul *Îndreptarea* a răspuns imediat că, dacă d-voastră ați fi luat o singură cale de satisfacție, aceea de publicarea răspunsului în gazeta noastră, v-am fi dat această satisfacție imediat, Lasă, când d-voastră ați vrut să aveți satisfacții pe mai multe căi, cum această satisfacție puteați să o aveți în fața instanțelor judecătorești, am așteptat să fie chemată gazeta în fața acestor instanțe și acolo să răspundem, S-a prezentat autorul acestei informații....

D. profesor N. Iorga: Cum îl cheamă?

D. Al. Otetelișanu: Avocatul Atanasie Popovici.

D. profesor N. Iorga: Acesta este x.x.x.?

D. Al. Otetelișanu: El este cel care a publicat acele întrebări. Și în fața judecătorului de instrucție a declarat, ceea ce vă declar și eu acum, că dânsul nu a avut intenția să vă calomnieze (*Exclamări pe băncile majorității*), ci a avut intenția să lămurească numai aceste întrebări puse.

Întrucât privește, d-le prim-ministru, afirmația pe care d-voastră o faceți astăzi că preferați ca mai întâi să fie condamnat autorul acestui articol...

D. profesor N. Iorga: Este o plăcere a mea.

D. Al. Otetelișanu: ...și pe urmă să votați legea controlului averei, vă spun că nu este o legătură strânsă între una și alta și că d-voastră nu puteți să aveți certitudinea condamnării. Aceasta este un act, care aparține numai justiției, în care d-voastră nu aveți și nu puteți să aveți nici un fel de amestec. S-ar putea întâmpla ca justiția să nu condamne pe nimeni, adică să nu îndeplinească dorința d-voastră de a vedea condamnat pe autorul acestei informații.

D. profesor N. Iorga: Doriți să scape? Iar în ce privește vtile pe care mi le-am făcut eu, de când sunt la guvern, eu le țin la dispoziția d-lui x.x.x., dar mi-e frică că l-o bate vântul în mijlocul câmpului (*Ilaritate pe băncile majorității*).

NOTE

1. Când E.M. a dezvăluit că ministrul Justiției, ca șef al Parchetului, a târăganat deschiderea unor procese: „Nu este elegant, este vorba de un mort. Cum vorbiți dvs. așa? Este un gest de hienă de care sunt incapabil”.

Ședința din 15 martie 1932

Expunere de motive la proiectul de lege pentru aderarea la convenția internațională pentru protecția vegetalelor

EXPUNERE DE MOTIVE

La 16 aprilie 1929, sub auspiciile Institutului Internațional de Agricultură, a fost semnată la Roma de către mai multe State, între care și România, o Convențiune Internațională pentru protecțiunea vegetalelor.

Data fiind utilitatea indiscutabilă a unei reglementări internaționale în această materie, am onoarea a vă ruga să binevoiți a examina textele aci alăturate și a le da aprobarea Domniilor Voastre.

Președinte al Consiliului de Miniștri, Ministru al Afacerilor Străine ad-interim,

N. IORGA

Ședința din 17 martie 1932

**Expunere de motive la proiectul de lege pentru completarea legii
cu privire la monopolul cărților poștale ilustrate**

EXPUNERE DE MOTIVE

Cu ocazia discuțiilor ce au urmat la votarea legii pentru monopolul cărților poștale ilustrate, s-a manifestat la Senat dorința ca anumite cărți poștale ilustrate să fie scutite de timbrul cultural de 2 lei.

Din cauza lipsei de timp însă nu s-a putut trece în lege atunci amendamentul ce se prezentase în acest sens.

Cum argumentele arătate de cei ce susțineau amendamentul le-am găsit întemeiate, întrucât este necesar ca anumite cărți poștale ilustrate, cum ar fi cele reprezentând portretul M. S. Regelui și Marelui Voevod Mihai, cele ale candidaților în timpul campaniei electorale, imprimatele conținând reclame comerciale, precum și ilustratele supuse unui regim special pe baza convențiilor internaționale, să fie scutite de acest timbru, am găsit necesar ca prin alăturatul proiect de lege să se introducă la art. 5 din legea publicată în *Monitorul Oficial* din 12 ianuarie 1932 aceste scutiri, cu care ocazie să se dea o mai mare precizie acelui articol.

Profitând de această ocaziune, am găsit necesar să împlinim și lipsurile art. 4, precizând cum se va face manipularea Fondului cultural în anul 1932, dat fiind că la data publicării legii monopolului cărților poștale ilustrate, bugetul Statului era deja alcătuit și, ca atare, nu a putut prevedea la bugetul de cheltuieli al Casei Școalelor acest fond.

*Președintele Consiliului de Miniștri și ministerul Instrucțiunii, al
Cultelor și Artelor,
N. IORGA*

Ședința din 22 martie 1932

Despre orarul Camerei

D-lor, dați-mi voie. Eu aduc înainte experiența mea a atâtor Parlamente. Deputatul rezistă și la o ședință de seară. Rezist eu care sunt bătrân, d-apoi atâta tineret cât este adunat aici, în frunte cu iubitul meu prieten d. Cuza!

(*Ilaritate*). Cum să nu rezistăm! De aceea, când este nevoie să se țină ședință de seară, cine poate, vine; cine nu poate, nu vine; este Camera în număr, lucrează, nu este în număr, nu lucrează. Dar cred că noi nu trebuie să ne aprindem pe lucruri de acestea de nimic și să răpim timpul necesar unei legi așa de prețioase ca legea pe care o prezintă d. Argetoianu.

Prin urmare, în principiu, nu se poate refuza ședința de seară. Când Camera este obosită, președintele constată că au ținut discuțiile prea mult, până la ceasurile 8 - 8 și jumătate și nimeni nu va face neomenia să aducă din nou Camera după ceasurile 10. Aceasta, după cum se prezintă împrejurările, dar în principiu nu se poate refuza.

D. Armand Călinescu: Este o mică eroare. D-voastră ați vorbit de ședințe de noapte, iar d. Vâlcovici a propus ședințe de dimineață. Și atunci ce se întâmplă? Noi avem în realitate ședință de la 3 la 8 și jumătate - 9.

D. profesor N. Iorga: Aceasta în teorie. Ori de câte ori trec pe aici, pe la ceasurile 8, văd că nu este ședință; așa încât d-voastre puteți alege ori dimineața, ori seara.

Ședința din 23 martie 1932

Despre agitațiile studențești provocate de discutarea legii avocaților

D-le președinte, onorată Cameră, fiindcă d. Otetelișanu a făcut, în mijlocul zgomotului, un apel la mine pe care nu l-am înțeles și fiindcă s-au adus în discuțiune scene deplorabile, pentru care nu este vinovat nici un organ chemat să țină ordinea, precum veți vedea...

D. dr. V. Trifu: Profesorii sunt vinovați.

D. profesor N. Iorga: D-lor, nu-mi dați voie să am și eu o părere?

D. Al. Otetelișanu: Dacă spui lucrul acesta, d-le Trifu înseamnă că ești un agitator al studenților.

D. dr. V. Trifu: Îmi pare bine în cazul acesta că sunt.

D. profesor N. Iorga: Îmi permit însă să vă dau lămuriri scurte și precise, care vor contribui nu numai să vă lămurească pe d-voastră, dar să convingă pe oricine se ocupă de aceste scene, să-l convingă de adevăratul lor caracter.

D-lor, nu avem a face cu două legi, pe care să le fi propus guvernul. Avem a face cu o lege a avocaților, care fusese votată pe jumătate sub regimul trecut și care s-a votat, pentru cealaltă parte, sub noi. Îndată ce s-a

votat această lege, a început o agitație între studenți și am observat eu însumi, sunt de atunci vreo trei sau patru săptămâni, un grup care se formase lângă Imprimeria Statului. Și atunci am oprit trăsura, am întrebat ce se petrece acolo și am rugat pe conducătorii studenților să vină la mine, care aveam ceva de făcut la Liceul Lazăr, să vină la Liceul Lazăr ca să-mi arate plângerile lor și să le declar și eu în ce fel aceste cereri, aceste plângeri, dacă sunt îndreptățite, pot să fie satisfăcute. Mi-au spus că protestează împotriva faptului că advocacy mai bătrâni monopolizează meșteșugul, aceasta este adevărat (*aprobări pe mai multe bănci*); că stagiarii sunt nedreptățiți și că studenții au intrat în Universitate sub un regim și aceasta înseamnă un angajament care s-a luat față de dâșii și acum, în mijlocul studiilor lor, se trezesc cu un alt regim, așa încât, dacă ar fi știut de la început că au să învețe atâția ani, se duceau la medicină sau aiurea. Atunci am vorbit bătrânește, prietenește, părintește cu dâșii, le-am spus: nu este nevoie să faceți aceasta, să dați spectacolul pe care îl dau cei mai răi comuniști și dușmani ai acestei țări, fiindcă începe unul, urmează altul; începe unul din dezorientare și continuă altul cu intenții criminale (*Aplauze*).

Era d. Cotigă acolo, care este sau a fost președintele studenților și care a spus: ne mulțumim.

Am venit la Cameră, am vorbit cu d. ministru de Justiție. D. ministru de Justiție era exact de părerea mea. Acum, a trecut câtăva vreme, Camera a fost ocupată, tinerii aceștia nu știu care este mecanismul Parlamentului, își închipuie că lucrurile acestea se fac așa, dintr-o învățitură de deget; au trecut nu chiar așa multe zile și m-am trezit cu două intervenții noi. Veți vedea d-voastre cât de puțin îndreptățită este toată această mișcare, ce bătaie de joc se face cu sufletul acestor tineri și ce dărâmare a autorității de stat se face tocmai prin aceia care se pregătesc a fi viitoarea clasă dominantă (*Aplauze*)

Voci de pe băncile Partidului Social Democrat: D. Cuza! Liga Creștină. (Întreruperi, protestări pe băncile L. A. N. C., zgomot. D. deputat A. C. Cuza vrea să răspundă).

D. profesor N. Iorga: D-le Cuza, faceți-mi plăcerea de a lăsa până isprăvesc.

D. A. C. Cuza: Sunt apostrofat de către comuniștii de pe băncile acelea.

D. profesor N. Iorga: Nu vă jignește, nu vă poate jigni.

D. A. C. Cuza către d-nii deputați social-democrați): Mă onorează apostrofele d-voastre (Zgomot).

D. profesor N. Iorga: M-am trezit cu rectorul Universității din Iași. Rectorul mi-a spus: se pregătesc mișcări acolo. Eu apucasem să trimet o înștiințare rectorului, spunând că dacă se produc manifestații turbulente, atunci pe de o parte trebuie să se închidă Universitatea, cum pe aceasta de aici

o închidem cu siguranța, o închidem și vor pierde examenele, închid Universitatea, în înțelegere, natural, cu rectorul și cu Senatul universitar, iar pe de altă parte vom lua toate măsurile pentru ca liniștea să domnească în stradă (*Aplauze pe băncile majorității, întreruperi pe băncile opoziției*).

D. Al. Otetelișanu: Fără bastoane de cauciuc, d-le prim-ministru! (*Întreruperi, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Sunt unsprezece luni de când ne găsim la guvern și măcar meritul acesta îl avem, că strada a fost liniștită, în împrejurări de criză așa de gravă ca acelea prin care trecem și pe care fiecare dintre noi ar dori să le facă să dispară, dar este ceva mai presus de noi...

D. C. Argetoianu, ministrul Finanțelor și ad-interim la Ministerul de Interne: Întrerupe d. Otetelișanu, care nu știe probabil că studenții au spart mașina rectorului Universității cu o bară de fier și l-au rănit (*Întreruperi*).

D. Al. Otetelișanu: După ce au fost bătuți aseară și după ce li s-a aruncat cu gaze lacrimogene, numai după aceea au răspuns și ei așa!

D. C. Argetoianu: Au fost bătuți de rector?

D. profesor N. Iorga: D-lor, dați-mi voie să isprăvesc. Rectorul mi-a prezentat în același timp doleanțele studenților de la Iași. Am pus rezoluția, care a apărut și în ziare. Erau trei puncte; în toate trei punctele le-am dat dreptate, le-am spus...

D. C. Toma: Vasăzică aveau dreptate să se miște! (*Zgomot*).

D. profesor N. Iorga:...le-am spus: în câteva zile va veni modificarea legii. Nu m-am mulțumit cu atât, am rugat pe d. ministru al Justiției să le vorbească. D. ministru al Justiției le-a spus același lucru ca și mine. L-am rugat pe d. Stoeanovici, președintele comisiei care trebuia să se ocupe de această modificare și s-a fixat și ziua când trebuia făcută această modificare.

D. C. Toma: S-a fixat de șapte ori până acum! (*Zgomot, protestări pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Ce obicei urât! Puteți să cereți cuvântul pe urmă.

D. C. Toma: D-le președinte, cer cuvântul!

D. profesor N. Iorga: Cereți-l, dar lăsați-mă în pace!

Și vă declar, d-lor, înainte de a trece la scenele acestea recente, vă declar că noi păstrăm punctul nostru de vedere, dar nu vom aduce în discuție acea modificare sub presiunea străzii (*Aplauze prelungite pe băncile majorității, strigăte de „bravo”*). Să reintre Universitățile în ordine! Când vor intra în ordine, atunci și numai atunci, poate fi vorba de modificare! (*Aplauze, strigăte de „bravo” pe băncile majorității*).

Dar, d-lor, studenții în medicină au plecat în coloană de 500, de la facultatea de Medicină, luni. Au străbătut străzile strigând: jos decanul! Au răspândit, trimițându-le și profesorilor acasă, au răspândit niște pamflete în

care îi insultau. Acești studenți de la Medicină nici n-au venit la mine, nici n-au venit la decan, nici n-au venit la rector, n-au venit la nimeni; ne-am trezit cu cei 500 de oameni, care deodată au năvălit străzile.

De ce se plâng d-lor? Se plâng fiindcă în proiectul de lege al învățământului superior, pe care nu l-am făcut eu, l-a făcut Universitatea, iar pentru partea aceasta l-au făcut toate facultățile de Medicină, în proiectul acesta nu li se răpește dreptul de a fi medici după același număr de ani de studiu, ca si până acum, dar pentru specializare se prevede un număr oarecare de ani. Li s-au părut că patru ani este foarte mult. Mi s-a spus nu numai că este egalizarea celor care s-ar prezenta fără să fi fost externi și interni la spitale cu aceia care au fost interni și externi la spitale. Mă rog, este un lucru de discutat, nu este nici o lege votată, abia a venit legea în secțiuni aci. Dar bine, merită orice decan, orice rector, orice ministru al Instrucțiunii, orice președinte de Consiliu, să vie cineva să-i vorbească, să-i arate nemulțumirile? În loc de aceasta, ne-am trezit cu străzile ocupate de o adevărată armată a revoltei (*Întreruperi*). Da, acesta este adevărul! Și eu nu vă spun ce spune poliția, vă spun ceea ce am văzut eu, ceea ce am comunicat d-lui rector, a cărui atitudine este la înălțimea situației pe care i-au dat-o profesorii care l-au ales (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

M-am dus, d-lor, la cursul meu. Ce am văzut? Păzite toate intrările de studenții de la Drept. Fetele care voiau să intre la curs erau amenințate cu bătaia. Profesorul Mândrescu a venit și mi-a spus că a fost împiedicat de a intra în Universitate; a trebuit să ceară voie să intre în Universitate.

Au intrat studenții, pe de altă parte, în sala unde îmi țin eu cursul meu, eu nu eram acolo, înaintea sosirii mele și au vrut să evacueze pe studenți. Când președintele Consiliului găsește, cu atâtea sarcini, găsește ceasuri să vină să-și facă la Universitate cursul, să se intercaleze între dânsul și studenții pe care-i iubește și pot să spun că-l iubesc pe dânsul, să se intercaleze plebea Universității? (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Și aceia care treceau huiduia, fiindcă vedeau la Universitate ferestrele luminate, când nu permiteau să se țină cursuri.

Și atunci, d-lor, nu d. ministru de Interne, eu am chemat pe comisari și i-am întrebat: ce înseamnă acest scandal? Cum să permit asemenea atrupamente și o astfel de turburare a liniștei? Nu puteau merge tramvaiele, circulația toată era oprită, un spectacol de răscoală și am chemat pe d. prefect al Poliției la Radio, unde eram, și i-am spus: eu interzic, în înțelegere cu toți membrii guvernului - m-am grăbit să i-o comunic atunci seara, acasă, d-lui Argetoianu - eu interzic astfel de manifestații. Dacă se vor aduna la cantină, se pot aduna, pot să voteze orice rezoluție, pot să trimită de acolo orice delegație; pot să o facă, dar să plece din nou, să se grămădească sub ferestrele

Palatului, să blocheze palatul Universității, acestea sunt lucruri pe care nici un om, în situația mea, nu le-ar fi îngăduit (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

Și, d-lor, s-a înconjurat cantina. Studenții an scos în față studente și folosindu-se -- vedeți cât eroism, și când zic studenți, eu înțeleg acele elemente ieșite ieri din liceu, elemente fără creștere, care nu știu ce înseamnă Universitate, care cred că la Universitate se pot continua anumite șolticării de colegieni, au venit și, scoțând studentele înainte, într-un moment dat s-au năpustit asupra sergenților.

Eu dădusem ordin să nu se scoată armata ci, ca în orice țară de ordine, să se scoată poliția, pentru a se spune: nu se îngăduie această demonstrație.

An năvălit, au bătut sergenții. Am avut oamenii mei acolo, care au auzit dialoguri ca acestea: i-am trântit una bună; celălalt: dar și eu l-am bătut pe soldat.

S-au adunat ieri maldăre întregi de bețe adunate de pretutindenii și întrebunțate ca arme, împotriva cui? Împotriva Poliției, dar și împotriva armatei. Nici Poliția, nici armata, nici judecătorul de instrucție, nici procurorul, nimeni nu există ca autoritate față de conducătorii acestei anarhii fără pereche.

După aceea a trebuit să întrebunțez toate mijloacele, pentru ca Regele, ducându-se la comemorarea lui Goethe, să nu fie primit de aceste bande și pentru ca miniștrii plenipotențieri, invitați la Teatrul Național, să nu vadă intrând înăuntru în strigăte, pe cei cari au transformat capitala unei țări civilizate, în locul unde se adună patimi, pe atât de prostești pe cât de brutale.

Acesta este adevărul. Iar rectorul Universității a venit astăzi la mine și mi-a povestit, că în față cu restaurantul *Capșa*, cu hotelul *Capșa*, a văzut grupe care smulgeau din pământ bețele și fiarele pentru a le întrebunța împotriva Poliției și a armatei. Atunci el s-a adresat la unul și l-a muștrat; dar, alături cu dânsul era fratele prefectului de Poliție, colonelul Marinescu, care a pus mâna pe unul și l-a introdus în trăsura rectorului. În momentul acela, un drug de fier a sfărâmat în bucăți fereastra trăsurii, în care se găsea rectorul.

Ieri a venit la mine o deputăție. Deputăția a întâlnit pe o secretară de birou, i-a pus mâna în piept, încercând să o respingă, să intre cu violență.

Sergentul a întrebat: cine sunteți? L-au lovit. Și atunci sergentul a trebuit să alarmeze postul din față.

Acesta este adevărul, eu nu mint - a trebuit să alarmeze postul din față, pentru ca să nu mă trezesc în casă la mine, eu, care dețin acum, orice aș fi eu personal, suprema demnitate în ordinea funcționarilor acestei țări (*Aplauze prelungite, strigăte de „bravo” pe băncile majorității*).

Să nu mă trezesc eu, în biroul meu, cu o bandă care ar fi năvălit înăuntru. Și când li s-a spus: „primul-ministru”, le-a spus acolo la cantină, „vă așteaptă ca să discutați cu dânsul, trimiteți o delegație”: „nu delegație, dar masa întreagă a studențimii trebuie să stea în stradă, sprijinind această delegație”.

Acestea, d-lor, sunt lucruri intolerabile (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dar veți zice: dar d-ta, acum câtăva vreme, ai spus de studențimea românească că a fost câștigată la ordine și la respect față de profesori.

Da, dar trebuie să mai adaog încă un lucru. În momentul de față, din nenorocire, sunt două studențimi, în afară de o anumită lume care profită de orice mișcare studențească.

Căutați lista arestaților și vedeți: băieți de liceu, zețari de la tipografie, funcționari, femei fără nici un fel de rânduială se găsesc în mijlocul celor arestați. Nu știu dacă acela pe care prefectul de Poliție, bătut, cu pălăria zdrobită, l-a apucat el singur și l-a reținut, nu știu dacă este student. Dar rămâne de văzut ce fel de student este, câte examene a trecut, în ce situație se găsește.

Sunt două feluri de studențimi. Este o studențime naționalistă, care poate să comită anumite excese, dar nu se poate coborî niciodată la scene ca acestea din urmă. Dar sunt așa numiții studenți săraci. Studenții săraci reprezintă comunismul, intrat în rândurile studențimii universitare. Ca rector o știu.

Este un organ al studențimii sărace, care organul acesta a fost confiscat de mai multe ori și în care se spune: „nu este deosebire națională, ci sunt săraci și sunt bogați. Săracilor, aruncați-vă asupra celor bogați”.

Și de la Iași mi s-a semnalat același lucru.

Ei bine, dacă este vorba să dăm tineretului țării pradă câtorva oameni fără conștiință, nu noi vom fi aceia care ne vom împovăra conștiința cu astfel de crimă; ci noi vom întrebuița toată rigoarea legilor împotriva ori cui, de orice vârstă, de orice profesie, care nu înțelege că aci este o țară de rânduială, pe care nimeni nu are voie să o compromită prin asemenea acte (*Aplauze prelungite, strigăte fie „bravo” pe băncile majorității*).

După ce dr. N. Lupu ridicase problema internatului Institutului de Teologie

Îmi dai voie numai două cuvinte?

Internatul acesta nu mai are nici o legătură cu Universitatea și cu ministerul; l-a luat Patriarhia și Patriarhia ține pe d. Matei, care este așa cum a zugrăvit d. dr. Lupu.

Noi avem un singur drept, dreptul de a face cercetări asupra gestiunii d-lui Matei.

Am făgăduit delegației studenților în Teologie că vom interveni ca internatul să se ia de la Patriarhie și să revină la Universitate. Atunci îl vom putea stăpâni.

Ce putem face altceva¹?

Din nou asupra legii

Dar dreptatea este asigurată. Am declarat în scris, sub semnătură, că se va face modificarea legii avocaților.

În ce altă formă voiți d-voastră să dau dreptatea? Iar studenții în Medicină niciodată nu s-au adresat la mine ca să le spun că sunt pentru reducerea anilor de specialitate. Însă trebuie să vină cineva în liniște și cu respect față de autoritate, iar nu lovind în cap pe prefectul de Poliție și pe procuror (*Aplauze pe băncile majorității*).

Am dovezile unei organizații de studenți cari poartă titlul „Organizația studenților săraci” și al căror șef este un comunist, care, chemat la Universitate, când eram eu rector, a declarat: da, sunt comunist și organizez sub acest nume studențimea!

Când a fost atacat d. Peretz, am făcut noi anchetă și de la Iași s-au sechestrat anunțurile lor către studenți, spunând: „Păcat că n-ați dus greva până la capăt! Iscălit: Studenții săraci”. Vrei să ți-o arăt?

După ce G. Ifrim încuviințase părerea lui A.C.Cuza că primul ministru poate să le satisfacă cererile

D-le Ifrim, eu nu pot să zic așa. Eu pot să zic un singur lucru, că toată această grevă și toată această agitație este degeaba, fiindcă chestia era tranșată de la început. (*Aplauze pe băncile majorității*). Dacă ar fi s-o începem de acum, n-aș consimți pentru nimic în lume, dar este un lucru început care își urmează cursul (*Aplauze pe băncile majorității*)

D. A. C. Cuza: Vasăzică, noi nu începem o operă legislativă, ci continuăm opera noastră.

D. profesor N. Iorga: D-le Cuza, mie nu-mi este frică de copiii mei. Apoi de copiii altora o să-mi fie frică? (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru, acesta este cuvântul pe care îl așteptam de la d-voastră, când spuneți că este vorba aici de copiii noștri.

D. profesor N. Iorga: Sigur.

După ce C. Toma deplânsese violența reprimării manifestațiilor studențești

Dă-mi voie să-ți fac o întrebare. Să ferească Dumnezeu să fim sergenți de stradă, ori eu, ori d-ta, oricare altul; dar să zicem că d-ta sau eu ne găsim de serviciu și avem ordinul să nu lăsăm să treacă cineva pe un loc anumit. Vine cineva și-ți dă un pumn în nas. Ce faci d-ta? Te mulțumești să strănuți sau zici mersi? (*Ilaritate, întreruperi*).

D. C. Toma: D-le prim-ministru, eu aș face ceea ce m-ar obliga consemnul meu de a păzi ordinea; îl aretez și-l duc la Poliție.

D. profesor N. Iorga: Dar dacă te bate ?

D. C. Toma: Se poate întâmpla și altfel, așa cum s-a întâmplat la Iași că polițistul, pentru un pumn, a scos revolverul și a împușcat pe agresor. De aceea am spus că nu trebuie să exagerăm, exagerarea face victime pe care noi astăzi le deplângem.

D. profesor N. Iorga: Victimele fac exagerări.

C. Toma se plânsese că studenții așteaptă rezolvarea solicitărilor lor de o lună de zile

Îmi dai voie, aici ai încurcat cronologia, fiindcă lucrurile s-au petrecut la sfârșitul săptămânii trecute. Eu am pus rezoluția vineri. Sâmbătă ministrul a plecat la Cluj, luni ministrul nu se întorsese și în momentul acesta bandele erau pretutindeni.

NOTE

1. La un moment dar, dr. N. Lupu a spus că în privința internatului de la Institutul Teologic „mai mare decât Patriarhul este primul ministru al țării”. N.I.: „Nu, afară numai dacă mă hirotonisește părintele de colo” (*arătând către domnul deputat Alexe, ilaritate*). În aceeași ședință s-a votat legea conversiunii datoriilor agricole și N.I.: „Domnule președinte, dați-mi voie să fac o declarație. S-a vorbit de meritul guvernului. Meritul întreg este al prietenului și colegului meu, domnul Argetoianu și-i mulțumesc și pentru marea serviciu pe care l-a adus țării și pentru onoarea pe care o trece asupra guvernului întreg”. Proiectul a fost primit cu 248 voturi pentru și 17 împotriva.

Ședința din 24 martie 1932

Despre „studenții săraci”

Dar pentru Dumnezeu! N-am decât o singură limbă, aici în Cameră, o singură limbă în care mă pot exprima. Domnul meu, există aici la București un grup comunist, care scoate o gazetă - deci vorbiți de lucruri pe care nu le cunoașteți? și această gazetă este pusă - vorbă să fie - în serviciul studențimii sărace. Se spune înăuntru: sunt studenți ciocoi și sunt studenți săraci; studenții săraci să sară în gâtul studenților ciocoi. Nu vă mai împărțiți după naționalități și după religie, ci împărțiți-vă după starea d-voastră de avere!

Și am chemat pe acel domn care se intitulează profesor și nu este profesor, care umblă cu studenții și nu este student, l-am chemat, când eram eu rector la Universitate, și l-am trecut d-lui Basilescu, care era decan, și care l-a întrebat: ce ești d-ta? - Sunt comunist. - „Ce vrei să faci? - Să câștig aderenți pentru comunism printre studenții universitari!

Student sărac, aceasta nu însemnează student care este sărac, este - să-mi iertați cuvântul - un măgar, care nu este nici student, nici profesor și care întrebuințează acest mijloc mizerabil de a ațâța pe un tânăr împotriva altui tânăr, fiindcă soarta a făcut ca tatăl unuia să aibă o avere și tatăl celuilalt să nu o aibă. Nu confundați studenții săraci cu această șarlatanie de organizație comunistă, care se numește organizația studenților săraci (*Vii aplauze pe băncile majorității*).

Eu nu mă pot ridica împotriva studenților săraci, fiindcă eu am fost crescut, cu fratele meu, de o mamă văduvă, cu 40 de lei pe lună. Și eu când aveam 12 ani, cutreieram cimitirele Botoșanilor, trecând din cimitir de biserică în alt cimitir de biserică, pentru a da în aceeași seară trei lecții, și fiindcă întâia oară când am plâns cu hohote, a fost când chemat, la 15 ani, ca să ajut pe un coleg al meu bogat, fiindcă eram slab și aveam înfățișarea bolnavă, mi s-au aruncat cinci lei, trimițându-mă înapoi acasă, ca unul care aș putea să îmbolnăvesc pe colegul meu bogat. Să nu-mi vorbească cineva de suferințe sociale, mie, care numai eu știu cum mi-am mâncat pâinea de copil și mi-am câștigat locul pe care îl am în societatea românească! (*Aplauze prelungite și îndelung repetate, strigăte de „bravo”*)

D. Al. Lucian: D-le președinte al Consiliului, eu cred că trebuie să ne fiți recunoscători că v-am dat prilejul...

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc!

Replică lui Al. Lucian

D-le deputat, d-ta știi foarte bine că ordinul de a se opri manifestația de stradă, la care s-au adăugat toți șomerii și toți turburătorii de ordine publică, venind o coloană întreagă din calea Griviței, care s-a unit cu studenții înaintea Senatului, că ordinul acesta l-am dat eu, care trebuia să-l dau. Și când au venit acolo procurorul și judecătorul de instrucție și au spus că guvernul nu permite manifestarea pe calea Victoriei și înaintea Palatului Regal, studentul care are minte - și la vârsta aceasta un tânăr intelectual trebuie să aibă minte - se retrage și nu lovește în sergenți și nu aruncă cu lemne și cu druguri de fier în capul armatei.

Eu nu zic că orice sergent este un om foarte bine crescut, dar eu știu că niciodată în viața mea nu ași lovi pe un om, în credința că el este așa de bine crescut încât să-mi spună: mulțumesc.

Sunt 60 de răniți din rândurile armatei și ale Poliției; 60, cu capetele sparte.

D. Gr. L. Trancu-Iași: De ce nu aduceți o statistică, din care să vedem și câți studenți și studente sunt răniți?

D. profesor N. Iorga: Stau la dispoziția d-lui Trancu-Iași, pe care contabilitatea l-a interesat totdeauna, cu toate statisticele privitoare la această chestiune.

D. Gr. L. Trancu-Iași: M-a interesat totdeauna dreptatea. D-voastră, d-le prim-ministru, ați făcut și ieri, și faceți și azi, comunicări pătimașe, ca să scuzați brutalitatea Poliției (*Întreruperi pe băncile majorității, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: D-le președinte, cuvântul „pătimaș” adresat băncii ministeriale este nedrept. D-voastră aveți datoria de a întreba pe d. deputat dacă îl menține și, în acel caz, d-voastră, reprezentant al Camerei, îmi veți arăta mie, băncii ministeriale, regretul că astfel de apucături se introduc în Cameră (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D. Gr. L. Trancu-Iași: Mențin cuvântul de „pătimaș” și am să-l explic imediat și de ce l-am spus ieri, și de ce l-am spus azi (*Întreruperi pe băncile majorității, mare zgomot*).

D. N. Miclescu, vice-președinte: D-le președinte al Consiliului, cred că sunt în asentimentul Camerii întregi regretând asemenea procedee față de banca ministerială (*Aplauze prelungite și îndelung repetate pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc foarte mult. Ați procedat cum procedează un bun președinte și un perfect om de onoare (*Aplauze pe băncile majorității*).

*La o sesizare a lui G. Ștefănescu Goiceanu despre ocuparea cu armata
a internatului teologic*

Iată răspunsul meu: chiar acum va merge d. Mircea Eliade, din Biroul Camerei, și va ruga pe comandantul acestui detașament să părăsească imediat Internatul Teologic, unde nu are ce căuta.

Iar dacă d. Matei vrea să se apere împotriva studenților, să recruteze trupe pontificale ca la Vatican (*Aplauze pe băncile majorității*).

Tot despre agitațiile studențești

Ca rector eu am vrut să închid anumite societăți studențești, care în momentul acela făceau agitațiuni. În momentul instalării mele ca rector, d. Vaida a venit foarte supărat la mine și mi-a spus că a sfârșit pecețile puse de justiție asupra celor două societăți studențești și că înțelege ca ele să poată funcționa și mai departe și s-a certat cu mine. Acesta este adevărul (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. I. Mihalache: D-le prim-ministru, v-aș mai ruga să vă reamintiți un lucru, că înainte de noi erau anumite fonduri care se dădeau studenților, de la Ministerul de Interne.

D. profesor N. Iorga: Asta nu o știu eu.

D. I. Mihalache: Noi le-am trecut la Ministerul Instrucțiunii și nu numai atât, dar Ministerul Instrucțiunii Publice vi le-a pus la dispoziție, ca d-voastră să le administrați pentru cantine, iar nu direct Ministerul de Interne.

D. profesor N. Iorga: Nu înțeleg despre ce fonduri este vorba.

D. I. Mihalache: E vorba de fondurile cantinelor studențești.

D. Richard Franasovici: Vă rog să precizați ce legătură putea să aibă aceste fonduri date pe față cantinelor studențești cu mișcarea studențească. Dacă este vorba de fonduri care s-au dat de Ministerul de Interne studenților, gândiți-vă că sub alte guverne s-au dat fonduri de la Ordinea publică studenților (*Aplauze pe băncile Partidului Național Liberal*).

D. I. Mihalache: M-ați întrebat de aceste fonduri. N-am știut nici atunci și nici astăzi nu pot să știu pentru ce fondul, așa zis „pentru cantine”, se administra...

D. profesor N. Iorga: Nu este „așa zis”, este „pentru cantine”. Dați-mi voie. Eu nu primesc fonduri „așa zise”. S-a dat rectoratului suma pe care o împărțea, înainte de toate, Ministerul de Interne, fiindcă s-a găsit că este mai bine să fie legat acest fond de Universitate. Atâta este.

E. Mirto cere repunerea în discuție a legii avocaților

D-lor, eu consider această chestiune ca rezolvată înainte de cel dintâi gest de turburare a liniștei, fiindcă eu mi-am dat cuvântul meu și dacă n-ar fi fost decât cuvântul meu, nu este permis cuiva, căruia pot să-i fiu bunic, să ceară altă garanție decât garanția cuprinsă în acest cuvânt (*Aplauze pe băncile majorității*).

Dar astăzi de dimineață am citit o hotărâre a unor grupuri studențești, prin care ni se acordă, vezi Doamne, suntem beligeranți de o parte și de altă parte, ni se acordă un armistițiu până luni! Dacă până luni nu se legiferează exact așa cum s-a hotărât în „parlamentul” de la cantina studențească, atunci „vom reîncepe ceea ce am făcut luni, marți și miercuri!”

Ei bine, d-lor, nu! nu! (*Aplauze prelungite, strigăte de „bravo” pe băncile majorității*).

Când luni - e hotărârea Universității de a se întinde închiderea provizorie până la 1 aprilie, dar eu voiu cere, și cred că voiu fi ascultat, ca închiderea să continue până la terminarea vacanței de Paști - prin urmare, când luni se vor fi închis căminurile și cantinele și studenții de provincie, care ei și nu cei din București, cei din București au părinți cari îi pot opri de la asemenea acte. Când studenții din provincie se vor fi dus să recapete acasă la dâșii un echilibru, care le-a lipsit în zilele trecute, atunci da, marți vom aduce în discuțiune acest proiect. Dar în marginile unui armistițiu dictat de copii, în stradă, nu legiferăm! (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

La întrebarea lui D.R. Ioanițescu despre suspendarea ziarului Calendarul și arestarea redactorilor

D. Ioanițescu mă întreabă despre un lucru pe care nu-l știu, iar ceea ce știu eu este că numărul din *Calendarul* de ieri m-a scandalizat și m-a îngrozit.

O voce de pe băncile majorității: Au fost arestați redactorii.

D. profesor N. Iorga: D-le, am spus că partea cealaltă nu o știu. Iată ce știu. Fiindcă d-nealui a vorbit de 2 profesori de Universitate, unul este fără îndoială cel mai mare poet al nostru, în momentul de față, dintre cei tineri, în afară de d. Goga, care reprezintă cu atâta glorie o poezie românească ceva mai veche, d. Crainic; iar celălalt este d. Dragoș-Protopopescu, care a scris un astfel de articol, încât eu, care sunt obișnuit să nu mă indignez de nimic, mărturisesc că de data aceasta am fost și eu puțin indignat. Încă odată, a fost atacat ministrul de Interne în termeni de o violență care se explică într-un singur fel. Odată presa românească eră făcută de gazetari care nu aveau mare talent literar, dar care aveau simțul politicii și simțul măsurii. De o bucată de vreme, nu critic, constat, presa este făcută în parte de scriitori, de beletriști;

beletristul este un om căruia îi place cuvântul și întorsătura frazei și atitudinea. Și bietul d. Dragoș Protopopescu, cea mai blajină figură de june profesor universitar, când pune mâna pe condei, face literatură. Și cum literatura aceasta o face fără mijloacele pe care le au alții, este grozav. Dar lumea care citește articolul nu-l vede pe d. Dragoș Protopopescu cu o figură de să-l iei în brațe, să-l pupi în vârful nasului (*ilaritate*), ci vede articolul acesta grozav.

Evident, ce vrei d-ta, nimeni nu știe că revolverul este de sticlă, crede că are înaintea un cumplit erou, care este gata să distrugă orice și să creeze curente. Și eu m-am grăbit să rânduiesc la *Neamul Românesc* a se publica o declarație, care a apărut aseară și în care spun că ministrul de Interne nu a dat ordinele în discuție, ci ordinele acestea le-am dat eu. Natural, nu le-am spus nici studenților să dea în jandarmi și nici jandarmilor să răspundă, cum unii dintre dâșii ar fi răspuns, ci eu am dat ordinul care îl voi da neconținut față de oricine. Nu se fac demonstrații de stradă, atâta vreme cât în țară sunt atâtea mizerii și atâția disperați de pe urma acestor mizerii și câtă vreme am eu onoare de a ocupa acest loc (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

Dar d. Dragoș Protopopescu a vrut să facă din aceasta o catastrofă mondială și catastrofa aceasta mondială a celui mai simpatic tânăr profesor de la Cernăuți, care este redactor la București, atitudinea aceasta, vă spun, m-a mirat pe mine și m-a supărat puțin. Atâta știu și atâta spun, în deosebire de atâția oameni care nu știu decât foarte puțin ca să nu zic nimic și spun foarte mult¹ (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

NOTE

1. La închiderea ședinței: „Domnule președinte, domnilor deputați, eu doresc ca această ședință să se mântuie cu cuvintele de înțelegere și de înfrățire care au fost rostite aici, în aplauzele tuturor, și să uităm tot ce ne poate despărți în acest moment.

În ce privește deputații care înainte făceau parte din gruparea Vlad Țepeș, și care au fost aleși în cartel, situația dumnealor nu se poate discuta, așa cum s-ar discuta situația vreunui deputat care, plecând dintr-un partid existent în Cameră, ar fi trecut la altul.

În ce îi privește pe dâșii, eu nu pot să uit tot ce ne-a legat înainte de alegeri, în momentul alegerilor și oricare ar fi părerea dumnealor, ca orice convingere teoretică, eu înțeleg toate teoriile și nu mă leg prea strâns de nici una, așa încât nu mă pot supăra pe nimeni care sacrifică teoriei sale – dumnealor vor fi de aici înainte conservatori, dar este în noi înșine atâta simț de conservarea bunelor datine ale acestei țări, încât va fi o adevărată întrecere între conservatorismul dumnealor de caracter teoretic și tot ce ne leagă pe noi, pe unii dintre noi și în ce privește sângele, de trecutul acestei țări. Iar Vlad Țepeș rămânând disponibil, eu, ca istoric, îl anexează” (*aplauze prelungite*).

Discuția pornise de la o prevedere a legii electorale că pierd calitatea de deputați cei care au trecut în alt partid decât cel pentru care au candidat. Măsura nu se aplica celor aleși în cartel. Dar ei fuseseră aleși ca „Ligă țepistă”, nu ca conservatori. Dr. Lupu le ceruse să-și precizeze poziția de conservatori. Apoi N. Constantinescu Bordeni întrebese dacă este adevărată declarația lui Al. Lapedatu că guvernul actual s-a angajat să lucreze conform programului PNL și pentru că n-a făcut-o, ardelenii i-au retras creditul. N.I.: „Răspunsul este foarte simplu: nu aveți un text stenografiat de un stenograf bun. Gazetele de partid sunt cele care reproduc mai inexact lucrurile privitoare la partidul care le ține. Iar în ce privește înțelegerea de program, de aceea ne arde nouă, și unora și altora, în luna mai!”

Ședința din 25 martie 1932

Pledoarie pentru un proiect de lege privind numirile excepționale și înaintările în funcții publice ale profesorilor universitari

Urmează Expunerea de motive

D-lor deputați, v-ași ruga să binevoiți să votați un proiect de lege, într-un singur articol, care permite să se numească un membru al Corpului didactic, fără să mai treacă numirea pe la comisia de numiri de la Ministerul de Finanțe.

Voci: De ce?

D. profesor N. Iorga: Am să vă explic imediat de ce. Dacă moare un profesor, trebuie să vie imediat un alt profesor în locul lui. Prin urmare, să mă adresez eu la Ministerul de Finanțe și să aștept ședința plenară și după aceea să se numească, acestea sunt lucruri care se pot aiurea, dar la catedră nu se pot.

Voci: Foarte bine!

D. profesor N. Iorga: De altminteri, Senatul a găsit natural acest lucru și văd că și d-voastră sunteți de aceeași părere (*Aplauze*).

D. D. R. Ioanițescu: D-le președinte al Consiliului, noi vă dăm aprobarea, întrucât și noi am propus un amendament în acest sens, dar ni s-a refuzat.

D. profesor N. Iorga: Amendamentele d-tale sunt totdeauna bune, dar trebuie să viu eu ca să le recunosc (*Ilaritate*).

EXPUNERE DE MOTIVE

Funcțiunile didactice fiind, prin natura serviciului lor, strict personale, nu pot fi suprimate, în caz de vacanță, spre a fi îndeplinite prin lucrarea colectivă a colegilor rămași în funcțiune, ci trebuie negreșit ocupate imediat după declararea vacanței printr-un titular sau suplinitor.

Ca atare ele trebesc napărat să facă parte dintre numirile excepționale ale art. 3 al legii pentru numirile și înaintările în funcțiunile publice, promulgată cu decretul regal nr. 4250 din 23 decembrie 1931 și publicată în Monitorul Oficial nr. 301 din 28 decembrie 1931.

În vederea celor de mai sus, am întocmit alăturatul proiect de lege, pe care cu onoare îl supunem deliberărilor și aprobării d-voastre.

Ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,
N. IORGA

Ministrul Finanțelor,
C. ARGETOIANU

Cere urgentarea votării legii învățământului superior

D-le președinte și onorată Cameră, eu v-aș face o rugămintă. Este legea aceea a învățământului superior, care este votată de Senat și știți că de unul din articolele acestei legi s-a prins nemulțumirea, manifestată într-un chip așa de urât, a unei părți din studențime.

Așa cum sunt făcute ședințele, cu discursuri foarte interesante, dar foarte lungi, cu mai multe legi care una încalcă pe cealaltă, noi riscăm să facem ceea ce au făcut și alte Parlamente înainte de acesta, adică să lăsăm o lege de această importanță votată pe jumătate. De aceea, eu cred că așa avea dreptul, cel puțin pentru bunele intențiuni cuprinse în acest proiect de lege, să rog să mi se acorde vreo două ședințe speciale de dimineață pentru această lege (*Aprobări pe băncile majorității*). Cine vrea, vine; cine nu vrea, nu vine. Și atunci, cu voia d-voastre, am putea mâine la ora 10 să facem discuția generală, pentru ca luni dimineață să începem discuția pe articole a proiectului de lege (*Întreruperi*).

Vedeți d-voastre, eu am luat și anumite angajamente, un angajament care va fi adus la îndeplinire marți, prin aceea că se vor aduce modificări la legea avocaților. Dar știți că dacă mișcarea aceasta este sinceră - și-mi place să cred - are în vedere și o schimbare adusă prin legea votată la Senat situației

studentilor în medicină, și articolul de care este vorba se găsește tocmai la sfârșitul legii. Și n-aș vrea să am aerul față de acești tineri că dau fâgăduieli în vânt. De aceea, vă rog să mă ajutați.

D. Al. Otetelișanu: Dar avem deja două ședințe pe zi.

D. profesor N. Iorga: Dar avem atâtea proiecte de legi! Dacă nu se votează proiectul d-lui Vâlcovici, toată campania de vară este pierdută; după aceea vine legea alcoolului, fără care nu vom avea cu ce să plătim nici cât plătim acum. Noi trebuie să ne dăm seama, d-lor, odată pentru totdeauna, că nici acesta nu este un guvern ca și celelalte; nici aceasta nu este o Cameră cum sunt Camerele celelalte; nici aceasta nu este o țară cum a fost până acum. Ne prind de gât nevoile și să nu căutăm să ne cruțăm timpul, atunci când interesul țării ne cere acest lucru. Vom prelungi sesiunea până la 15 aprilie sau până la 1 mai, Dumnezeu știe până când. Dorința mea este să terminăm cât mai repede, să muncim intensiv.

Eu am apucat vremuri când au fost 3 ședințe pe zi, nu vorbesc de nici un fel de inovație, și nu eram eu la guvern când erau 3 ședințe pe zi.

D. Al. Otetelișanu: Poate aveți intenția să închideți Parlamentul la 1 aprilie? În cazul acesta nici 3 ședințe pe zi nu ajung.

D. profesor N. Iorga: Eu am o singură intenție: să nu se risipească banul țării. Nu că nu doresc să fie sesiune până la 15 aprilie și mai încolo. Eu aș dori să fie totdeauna Parlament, pentru că atunci când se închide Parlamentul mi se fac intrigi, la care eu nu pot răspunde; când însă este Parlamentul deschis, pot să-i trântesc în față adevărul, înaintea căruia este silit să se încline.

D. Al. Otetelișanu: Dacă am intervenit, nu a fost pentru ca să fac obstrucție, ci pentru a arăta că în cazul acesta proiectele nu mai pot fi cercetate.

D. profesor N. Iorga: Dar ce se face de 6 luni, de când se cercetează aceste proiecte de legi? D-voastră sunteți contra. Eu mă adresez la onorata Cameră și întreb dacă este de altă părere.

D. Al. Otetelișanu: Dar Camera nu este în număr, ca să poată lua o hotărâre.

D. profesor N. Iorga: Mă siliți să număr de câte ori Camerele d-voastră nu au fost în număr. V-ați rugat de mine să spun că sunt în număr și am consimțit, pentru că era interesul țării. Am o statistică întregă acasă, de ședințele care s-au ținut, ani întregi, fără să fie Camera în număr.

D. Al. Otetelișanu: Cred că dorința d-voastră este ca acest Parlament să nu se asemene cu celelalte, pe care le criticați.

D. profesor N. Iorga: Lucrează două comisii: 4 și 8.

D. Al. Otetelișanu: D-le președinte al Consiliului, nu am terminat ce aveam de spus.

D. profesor N. Iorga: Spuneți, dar îmi permit să vă spun să fiți scurt, pentru că d. ministru al Justiției așteaptă să ia cuvântul.

D. Al. Otetelișanu: Va fi imposibil să putem ține 3 ședințe pe zi.

D. profesor N. Iorga: Vom încerca. Nu se va putea, vom renunța și va rămânea Universitatea cu legea aceea veche. Veți avea din nou studenții în stradă, dar nu din vina mea.

D. Al. Otetelișanu: Și eu sunt doritor să se voteze acest proiect de lege, dar să rămână două ședințe pe zi.

D. profesor N. Iorga: Eu am făcut o propunere. O primiți, bine. Nu o primiți, răspunderea nu este a mea¹.

NOTE

1. În aceeași ședință, la modificarea legii Curții de Casație, unde Emil Dan spusese că membrii acesteia sunt schimbați după dispoziția președintelui. Or, ca și în medicină, aceștia au „predispoziții, aptitudini în anumite materii”. N.I.: „ Da, dar totdeauna pentru medicina internă să te adresezi chirurgului, iar pentru operație medicului specializat în boli interne. Eu așa fac și de aceea chirurgul nu mă taie iar dr. Topa mă însănătoșește” (*ilaritate*).

Ședința din 26 martie 1932

Expunere de motive la legea pentru organizarea Muzeului și parcului etnografic Carol al II-lea la Cluj

EXPUNERE DE MOTIVE

Necesitatea muzeelor etnografice în grădiniță, așa cum le are în „Skansene” Stokholmul și Oslo, se impune și țării noastre pentru toate valorile etnografice și de artă populară pe care le posedă.

D-l Vuia, creatorul începutului de „Shansen” de la Cluj, se exprimă astfel asupra unui asemenea așezământ: „Între feluritele neajunsuri de care suferă țara noastră, în domeniul cultural, este și lipsa de mari muzee întemeiate și organizate pe baze științifice. Străinul, venind să ne cerceteze, va căuta, pentru a ne cunoaște, în primul rând muzeele etnografice, care, prin materialul lor, prezintă imaginea vieții și civilizației poporului nostru.

Poporul român a fost lipsit în trecut de o burghezime cu o civilizație orășenească ca în țările Apusului. Civilizația poporului român a fost reprezentată în mare parte aproape numai prin civilizația populației de la țară. Ea a fost păstrătoarea și purtătoarea nu numai a puterii politice, dar și a civilizației autohtone românești. Muzeul etnografic ocupându-se în special cu civilizația populației rurale, este totodată și un muzeu al civilizației neamului românesc. Astfel conceput, un muzeu etnografic este un adevărat monument al individualității noastre etnice. Având în vedere conservatismul deosebit al poporului român, materialul nostru etnografic nu prezintă numai imaginea vieții de azi a poporului nostru, ci și a vieții sale din trecut. Muzeul etnografic este astfel și un muzeu de antichități românești. Și cum poporul român a păstrat puține dovezi scrise, referitoare la trecutul îndepărtat al neamului, materialul nostru etnografic va fi menit să umple acest gol.

Este un fapt cunoscut că mărturiile civilizației noastre populare, sub influența civilizației uniformizatoare a orașelor, sunt pe cale să dispară în cel mai scurt timp. Prin dispariția lor vom pierde cele mai prețioase mărturii ale civilizației noastre autohtone, absolut necesară pentru cunoașterea ființei de azi și din trecut a neamului nostru. Se impune deci o acțiune imediată și bine organizată, care în timpul cel mai scurt să salveze acest material. Generației de azi i se impune marea datorie de a se îngriji de această acțiune. Nici o jertfă a generațiilor viitoare nu va putea repara marea vină a generațiilor de azi, de a fi lăsat să piară văzând cu ochii, comorile neprețuite ale civilizației noastre populare.

În afară de acțiunea de salvare a materialului nostru etnografic, mai este și un al doilea motiv care cere în mod imperios înființarea și organizarea muzeelor etnografice. Cu toate cercetările ce s-au făcut, până în prezent nu avem încă imaginea clară și precisă a poporului nostru, făcută pe baza unor cercetări sistematice, utilizând cele mai riguroase metode. Muzeele etnografice vor trebui să fie totodată și instituite de cercetări științifice al căror scop principal este studiul vieții civilizației poporului român.

Maiestatea Sa Regele Carol al II-lea, prin Fundația „Principele Carol”, a înființat acum 9 ani (1 ianuarie 1923), la Cluj, un muzeu etnografic, care în anul 1928 a trecut la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor. Acest muzeu, prin organizația sa muzeală și științifică, a atras admirația celor mai de seamă savanți din țară și din străinătate. El este considerat ca unul din cele mai de seamă instituite științifice ale țării. Acestei instituțiuni va trebui să i se dea un statut care să-i asigure nu numai existența, dar stabilește și normele de funcționare în conformitate cu importanța ei.

Înființarea acestui muzeu la Cluj are o deosebită însemnătate. Nicăieri problemele etnice ale țării nu vor interesa mai mult pe străini ca în capitala Ardealului, unde trăiesc și alte naționalități și nicăieri, ca la Cluj, nu va trebui să arătăm pe lângă puterea numerică covârșitoare a populație românești și calitățile sale excepționale, exprimate prin strălucita sa civilizație populară. Din acest punct de vedere muzeul etnografic din Cluj va îndeplini nu numai un rol științific, ci va fi un puternic instrument de propagandă națională".

Pe aceste baze s-a întocmit de însuși d-l Vuia alăturatul proiect de lege privitor la organizarea „Muzeului și Parcului Etnografic Carol al II-lea din Cluj”, pe care am onoare a-l supune deliberărilor și aprobării d-voastre.

Ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,
N. IORGA

Pledoarie pentru muzeul etnografic de la Cluj

La argumentul că se prevăd cheltuieli care ar împovăra statul român, eu am un singur răspuns, că nu se prevăd aceste cheltuieli care ar împovăra statul român. Se recunoaște existența unui muzeu, se recunosc oarecare proprietăți ale muzeului acestuia în aer liber care, proprietățile acestea erau râvnite de alții și care este bine să nu meargă la alții, ci să meargă la aceste *Skansene* române. Iar în ce privește partea privitoare la utilitatea muzeului, sau neutilitatea muzeului, dacă suedezii l-au întemeiat, dacă norvegienii, îndată după aceasta, l-au întemeiat - mi se pare că-l au și danezii - popoare care sunt mândre de viața lor populară și de arta populară în legătură cu această viață, fără îndoială că eu nu mai am nevoie să mai pledez pentru utilitatea acestor muzee. Iar faptul că se pot vedea țărani și aiurea decât acolo, că se pot vedea biserici și aiurea decât acolo, dacă ar rămânea să generalizez acest argument, am desființa toate muzeele. De ce să fie un muzeu zoologic, de ce să te duci d-ta să vezi o pasăre împăiată acolo, la Șosea, când d-ta poți să vezi pasărea vie; de ce să te duci să vezi un șarpe umplut cu paie, când n-ai decât să te duci în bălării să vezi șarpele viu; de ce să mai avem un muzeu de istorie, când putem trece de la o biserică la altă biserică, și așa mai departe. Dar eu țin să relev meritul foarte mare al d-lui Vuia, care este un martir al credinței sale în utilitatea acestei opere de utilitate publică și de valoare educativă și de mândrie națională. Omul acesta a cutreierat Ardealul, loc de loc, a adunat lucruri care fără acesta s-ar fi pierdut, a strâns de la țărani obiecte svârlite prin unghere, a făcut o colecție pe care o admiră străinătatea întregă, a luptat cu mizeria ani întregi de zile, n-a fost ajutat, de nimeni. Eu am un dosar Vuia acasă la mine, unde sunt cuprinse plângerile lui, strigătele lui de disperare.

Iar astăzi cu ce venim noi? Venim cu recunoașterea unor proprietăți care trebuiau date acestei muzeu, venim cu prevederea unei modeste situațiuni ca aceea unui director.

D. G. Bogdan-Duică: Cer cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Mi se pare că aici nu este o interpelare. Vă rog, nu se poate lua cuvântul de două ori, nu este discuția unei legi. D-voastră ați vorbit, eu am vorbit, dacă mai vrea să vorbească cineva, înțeleg să i se dea cuvântul, dar cred că atunci când a vorbit ministrul - așa este obiceiul - s-a încheiat. Aici nu este ca înainte de intrarea în ordinea de zi.

Prin urmare, vă rog să admiteți acest proiect, nu pentru mine care n-am un interes decât ca al oricărui român care vrea să aibă și în țara lui ceea ce țări mai înaintate au de multă vreme. Vă rog să țineți seama de aceste observațiuni complet dezinteresate și provocate numai de un interes cultural și să dați siguranța de care colecțiunile d-lui Vuia și intențiunile sale frumoase au absolută nevoie (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. G. Bogdan-Duică: Cer cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Nu se poate vorbi de două ori de cineva la aceeași lege. Rog pe d. președinte să facă să se observe această regulă.

Expunere de motive la proiectul de lege pentru modificarea legii Arhivelor Statului

EXPUNERE DE MOTIVE

Legea Arhivelor Statului, promulgată în iulie 1925, n-a putut fi aplicată în întregime timp de 6 ani. Pe urmă s-au observat mai multe lipsuri care împiedecau aplicarea ei și pe care modificările de față căută să le îndrepte.

În acest timp multe arhive au dispărut. În Ardeal arhive întregi au fost arse, vândute sau trecute peste graniță. Și astăzi barbarii distrug colecțiile de acte în care se cuprinde istoria neamului nostru. Din Botoșani, din Pașcani, din Ploiești s-au risipit și distrus acte de cel mai mare interes.

Modificările ce see propun aici la legea Arhivelor Statului sunt pentru a stabili că arhivele nu sunt niște simple depozite de acte vechi, ci institute de cercetări științifice și auxiliare Universităților, apoi vrem să asigurăm și mai mult păstrarea actelor ce ne-au mai rămas și răspunderea funcționarilor pentru dispariția acestor tezaure, prin care se legitimează poporul nostru în viața lumii.

*Ministrul instrucțiuni al cultelor și artelor,
N. IORGA*

Pledoarie pentru Arhivele Statului

D-lor deputați, dați-mi voie să vă spun care este sensul acestei modificări a legii Arhivelor statului.

Sensul acesta este îndoit.

Până acum exista Arhiva centrală, existau arhive regionale, de exemplu la Iași, la Cernăuți, la Chișinău, la Cluj. Acestea le păstrez. Dar erau Arhivele locale care, ori existau numai de formă, ori erau în completă lichidare, adică directorul vindea toate lucrurile păstrate acolo, pentru a servi ca hârtie de împachetat.

În felul acesta s-au distrus arhivele orașului Botoșani, extrem de interesante, s-au distrus arhivele starostiei din Focșani. Eu însumi am cumpărat fructe într-un cornet care era compus din lucruri de la 1820. S-au distrus arhivele tribunalului Prahova. Eu am bucăți din paginile dosarelor în care sunt acte de la 1830, admirabil caligrafiate.

Încât noi creăm acum încă o categorie de arhive, care nu aduc nici un fel de împovărare bugetului, fiindcă sunt în seama profesorilor de istorie, sau, dacă sunt mai mulți profesori de istorie, celui mai vechi profesor de istorie din localitate.

Ceea ce are legătură cu localitatea însăși rămâne acolo, pentru ca să se creeze viață intelectuală în jurul acestor arhive; profesorul să aibă ce arăta elevilor, elevii de curs superior să poată îi trimiși acolo la arhive, ca să poată lucra, să zicem, asupra întemeierii școalelor acolo sau a celor dintâi începuturi administrative. În felul acesta facem o legătură între spiritul public al localității, iubirea pentru această localitate, profesorul de istorie, care nu trebuie să se ocupe atât de politică și de viața socială, ci trebuie să se ocupe, înainte de toate, de aducerea la lumină a cunoștințelor, cu privire la trecutul localității, elevii de curs superior și între diletanți - sunt mulți bătrâni care s-au retras la pensie. Ce ocupație mai frumoasă este decât aceea de a contribui la cunoașterea localității acesteia, prin studiile făcute în arhivă!

În sfârșit, facem un act de dreptate față de minorități. Minoritățile au admirabile arhive. Am arătat la Senat cum, pe vremea maghiarilor, în Ardeal, eu am putut lucra acolo. Acolo s-au putut găsi arhiviști, ca d. Berger de la Bistrița, care a pus în risc întreaga lui situație, funcția lui, poate libertatea lui, permițând unui iredentist din Vechiul Regat - cum eram cunoscut și cum eram de fapt - permițându-i să aducă piese de arhivă de acolo la hotel, la hotel la dânsul; le puneam sub haină și a doua zi de dimineață le restituim.

Noi acum suntem stăpâni acolo; dar noi suntem stăpâni ca să fim față de alții cel puțin așa cum au fost alții față de noi (*aplauze pe băncile majorității*). Și pentru că și este bine, minoritarii au un cult al arhivelor lor, fără deosebire, și sașii și ungurii. Permiteți-mi să intercalez încă o amintire:

Pe vremea maghiarilor eu am lucrat în biblioteca Batyanyi, centru al naționalismului unguresc. Nu m-a împiedicat nimeni. Nici nu era deschisă, dar eu am putut să intru înlăuntru și să culeg lucruri privitoare la români: Nici nu mi-au cerut să arăt ce am făcut - în Germania știți că este obiceiul, ca înainte de a pleca din arhivă, trebuie să arăți ce ai copiat - ei bine, aci am putut să fac orice usagi de lucrurile pe care le-am copiat.

Și atunci, țin să le spunem minoritarilor în orice ocazie, că noi le respectăm toate drepturile lor și că, dându-mi seama de toată fireasca durere pe care noi o putem mângâia, dar n-am putut împiedica motivul ei, fiindcă motivul ei este dreptul nostru (*aplauze unanime*), dându-mi seamă de toată această tragedie față de care trebuie să avem o atitudine omenească, că noi le recunoaștem dreptul de a-și forma și menține arhivele fără nici o intervenție intempestivă, nedelicată, nedreaptă și nerecunoscătoare a Statului român (*Aplauze*).

Expunere de motiv la proiectul de lege pentru învățământul religios în școala primară

EXPUNERE DE MOTIVE

Învățământul religios în școala primară chiar este, în aceste timpuri, când moralitatea laică se dovedește incapabilă de a da chiagul sufletesc societății, o necesitate de neînlăturat.

De acord cu Sfântul Sinod, am crezut astfel necesar să vă prezint proiectul legii menită a întemeia.

*Ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,
N. IORGA*

Pledoarie pentru învățământul religios¹

D-le președinte și onorată Cameră, cred că ați observat că eu intercalez discursul ministrului în alt loc decât cum este obiceiul, fiindcă mi se pare că este foarte greșit să vorbească ministrul la sfârșit. Nu se înțeleg intențiunile lui și, prin urmare, toate argumentele acestea nu se sprijină pe nimic.

Cred că este bine să răspundă ministrul la sfârșit, dacă se aduc obiecțiuni cari să poată influența Camera. Dar câteva cuvinte ale ministrului, la început, sunt folositoare pentru a împiedica discuțiuni care nu au o bază.

Iată care este originea acestui proiect.

Eu am fost la Sfântul Sinod și mi-am permis să atrag atențiunea Sfântului Sinod asupra datoriei sale de a crea pretutindeni un sentiment religios.

Sfântul Sinod este pázitorul dogmei, dar în același timp Sfântul Sinod, cap al întregii Biserici, are datoria de a crea în țară acel sentiment religios, care este strâns legat de sentimentul moral. Și atunci de la Sfântul Sinod a venit această sugestie: ce ar fi dacă am introduce un învățământ religios și în școala primară?

Eu nu știu ce a înțeles Sfântul Sinod, dar ce am înțeles eu, pot să vă spun. Și cred că nu poate fi o formulare mai precisă decât aceasta, care se cuprinde în cele câteva rânduri din expunerea de motive. Ce cer eu aci?

„Învățământul religios, în școala primară chiar, este în aceste timpuri, când moralitatea laică se dovedește incapabilă de a da chiagul sufletesc societății, o necesitate de neînlăturat”.

Așa am înțeles eu. De ce am înțeles așa?

Uitați-vă d-voastră în societatea noastră. Veți vedea o singură pornire - se pare că aceasta este moralitatea unei epoci de mașinalism - pornirea aceasta de a ajunge cât mai repede, înlăturând pe fiecare cu cea mai mare brutalitate, cu cea mai mare cruzime, fără nimic din simțul de dreptate, fără nimic din simțul de milă de oameni. Injuria vine pe buzele oricui. Cine poate lovi, lovește; cine poate ofensa, ofensează.

D. G. Grigorovici: Aceasta o fac, d-le ministru, tocmai confesiunile.

D. profesor N. Iorga: Ajung îndată. O dovadă am avut-o acum în urmă, chiar ieri.

Ieri, Maiestatea Sa, care se simte legat de tineretul românesc, a făcut gestul generos de a primi, cu cuvinte pe atât de drepte, pe cât de pline de înțelepciune, cuprinzătoare de bune sfaturi, pe studenții care s-au dedat la acte regretabile, a căror critică se cuprindea, în chip delicat, în însuși cuvintele pe cari le-a spus Maiestatea Sa.

Era natural ca după aceasta să se isprăvească totul. Ei, nu; tinerii crescuți în școala aceasta aspră a vieții, îndreptați către un singur scop: a birui, a stăpâni, a ajunge, s-au dedat la tot felul de exerciții de retorică, în care a fost vorba de președintele Consiliului, de ministrul de Interne. Huidueli a doua zi - sau nu a doua zi - în ceasul imediat următor, după cuvintele pline de atât de bune îndrumări ale Maiestății Sale.

Ei nu sunt vinovați. Așa este întreg învățământul în care nu se cuprinde respectul, delicatetea, iubirea de oameni.

De aceea am primit eu ideea de a se face învățământul acesta religios în însăși școala primară. Cu atât mai mult cu cât, înainte, se mergea la biserică.

Astăzi, nimenea, din nenorocire nimenea, afară de câțiva bătrâni uitați de Dumnezeu, și mai ales de câteva bătrâne, nu mai este creștin care să-și îndeplinească datoriile sale.

Dar eu nu am înțeles ca la școala primară să vină părintele într-un loc unde sunt neuniți și uniți, și cine este neunit să atace pe uniți, iar dacă este unit să atace pe neuniți și să facă prozelitism acolo.

Sunt sigur că plăcut lui Dumnezeu este prozelitismul în numele lui, precum nu este nimeni dintre noi care să nu se indigneze împotriva cuiva care merge neconținut după dânsul și care îi face o reclamă neghioabă, de care nu are nevoie acela în folosul căruia se cheamă că reclama este făcută.

Eu nu am înțeles să vină predea dogmele unor copii între șapte și zece ani, dogme pe care le învață pe de rost și nu le înțeleg. Mai mult decât atât. Eu am mers în școala secundară și de față cu preotul - a fost vorba și aici în Cameră - care învăța niște fete pline de viață, de idealism, de romantism, căuta să învețe pe fetele acestea care este sensul teologic exact al unor noțiuni, pe care niciodată în viața lor nu vor avea să le explice nimănui. Și atunci, vă aduceți aminte, am spus, aici în Cameră, ce am fost silit să-i obiectez părintelui: Bine, părinte, dar din fetele acestea vrei să faci mitropoliți? (*Ilaritate*). Și i-am spus: Nu veni cu uscături teologice bune pentru teologi; ceea ce ne trebuie nouă este pâinea vieții, este izvorul acela curat din care pleacă orice moralitate. Adă Evanghelia, adă ceea ce este mai frumos în ceea ce au scris Sfinții Părinți, ceea ce este mai înalt în poezia religioasă, citește înaintea fetelor și fetele se vor duce acasă cu un sentiment pe care nu-l vor uita în toată viața lor. Pe când așa, dacă vine cineva cu interpretări de acestea sinodale, ele se duc obosite și cu dezgust că au pierdut un ceas ca să asculte lucruri care nu străbat în inima lor. (*Aplauze unanime*).

Așa va fi în școala primară și dacă Sfântul Sinod va face un alt program, eu voi înștiința directorii de școli primare că acest program nu se va aduce la îndeplinire.

Iar în ceea ce privește confesiunea, eu n-am redactat acest proiect, dar l-am aprobat. Iată ce am de obiectat: Confesiunea la noi, în afară de deosebirea confesională între uniți și neuniți, pe care au făcut-o împrejurările istorice - și împrejurările istorice, o dorim cu toții, vor face să dispară această deosebire - dar, în afară de această „confesiune”, la noi înseamnă „naționalitate”. Prin urmare, catolicul, care în cutare localitate aparține cutărei națiuni, protestantul, care în cutare localitate din Ardeal reprezintă sentimentul național săsesc,

calvinul, care este în legătură cu conștiința națională maghiară, desigur că are porțile deschise; pot să vină acolo, să vorbească în sens religios, în sens creștin. Și evreul are dreptul să intre înăuntru, spunând însă lucruri de acestea, care să nu creeze o prăpastie religioasă între copiii cari se găsesc acolo, în școală, pentru a se înțelege și a se iubi.

Prin urmare, nu am nici cea mai mică predispoziție de a mă teologisa la vârsta mea. Am două doctorate de teologie divergente: unul este ortodox, de la Cernăuți, altul este calvin, de la Paris. Vă puteți închipui că în ceea ce privește cugetarea mea, sunt silit la un oarecare interconfesionalism, atunci când este vorba de legiferare.

D. G. Grigorovici: Calvin este, la noi românii, o înjurătură.

D. profesor N. Iorga: Dar în Italia știți că înjurăturile s-au desființat. Acolo nu poți înjura nicăieri. Acolo este omul acela mare, care a sacrificat puțin libertatea pentru coesiunea națională și pentru îndreptarea tuturor relelor moravuri în țara sa. Pretutindeni este scris că injuria este oprită și injuria se pedepsește. Aveți dreptate, dacă printr-un astfel de învățământ s-ar păzi măcar buzele, care trebuie să fie curate și nevinovate ale copiilor, în loc să iasă din școală cu amintirile grozave pe care le am eu; de la copii de șase și șapte ani am auzit eu, crescut în alt mediu, lucruri înaintea cărora se încrâncenă un om matur care cunoaște toate ticăloșiile și murdăriile vieții. Dacă ar fi numai atât, lecția de bunăcuviință pe care nu o poate face d. pedagog de acolo, care este încorsetat în precepte de pedagogie nemțească, neaplicabile în țara noastră, dacă nu ar fi decât acest supraprofesor, care se uită în suflet și cercetează inima, și încă acest învățământ ar fi un învățământ bun.

Iertați-mă că sunt unele chestiuni care mă fac vorbăreț, eu, care am ura oricărei vorbării degeaba și care sunt grăbit să ajungem la discuția generală a legii învățământului superior.

Vă rog, cu aceste explicații și cu satisfacția dată d-lui Grigorovici, să trecem la luarea în considerare a acestui proiect.

D. G. Grigorovici: Dar cei fără confesiune?

D. profesor N. Iorga: Cei fără confesiune, uitasem să spun, nu sunt îndatorați. Aceasta nu este obligatoriu; dacă nu are confesiune, să se ducă acasă și să se uite pe peretele alb (*Ilaritate*).

După ce Al. Otetelișanu salutase modificările aduse legii

D-le Otetelișanu, nu ai făcut nici o observație cu privire la confesiune. Și știu de ce: fiindcă și d-voastră aveți două confesiuni în partidul d-voastră. (*Ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: Suntem pentru libertatea confesiunii, dar în special pentru întărirea credinței ortodoxe.

D. profesor N. Iorga: Pentru Patriarh! (*Ilaritate*).

D. dr. P. T. Topa, vice-președinte: D-lor deputați, luăm în discuție proiectul de lege pentru transformarea conferinței de Drept administrativ de la Academia de drept din Oradea, în catedră și a catedrei de Finanțe și Statistică în conferințe.

D. raportor are cuvântul.

D. profesor N. Iorga: Dar nu este așa grabnic ca reforma învățământului superior. Vă rog, de câte ori este vorba de schimbări de acestea de catedre, foarte folositoare pentru toată lumea, începând cu persoana care are cel mai mare interes pentru aceasta (*ilaritate*), să le lăsăm la sfârșit. Să trecem acum la legea învățământului superior.

NOTE

1. Proiectul de lege prevedea că învățământul religios este obligatoriu. Programa o stabilea Sfântul Sinod și Biserica Ortodoxă Română; pentru restul confesiunilor, autoritățile competente.

Expunere de motive la proiectul de lege pentru autonomia universitară

EXPUNERE DE MOTIVE

Legea pentru autonomia universitară, promulgată la 15 iulie 1931, definea cuprinsul învățământului superior, enumerând cele 14 instituțiuni ce-l constituiesc și indica dispozițiunile fundamentale ce determină înțelesul noțiunii de „autonomie absolută” a acestui învățământ. Pe baza acestei legi, fiecare categorie de școli superioare trebuie să se organizeze printr-o lege specială. Cea pe care o prezentăm astăzi este legea de organizare a învățământului universitar propriu zis, adică a celor patru Universități din țară. Elaborarea ante-proiectului, de care ne-am servit la redactarea proiectului de față, s-a făcut de senatele Universitare reunite, potrivit art. 4 din legea autonomiei universitare.

Proiectul de lege cuprinde, grupate în șase capitole, dispozițiuni relative la conducerea autonomă a Universităților, la recrutarea corpului didactic, la regimul disciplinar al corpului didactic, la studenți, la instituțiile anexe și la măsurile de tranziție de la regimul actual la cel ce se creează prin noua lege.

N-am socotit necesar a da legii o dezvoltare prea mare, lăsând pe seama regulamentului ei general, de aplicație, tot ce se referă la tehnica mai mărunță a administrației. Dacă totuși legea se prezintă cu dimensiuni mai mari decât cele pe care le-aș fi dorit, este din teama unora din membrii senatelor universitare de a nu lăsa loc la imprecizuni care ar constitui tot atâtea slăbiciuni în eventuale revendicări pe calea justiției.

Vor urma legile de organizare a celorlalte instituțiuni ce alcătuiesc, alături de Universități, învățământul superior.

*Președintele Consiliului de Miniștri și ministrul Instrucțiunii, al
Cultelor și Artelor,
N. IORGA*

Despre oficiul universitar

Dați-mi voie, dacă este vorba de oficiul universitar, așa cum a funcționat la Universitatea din București, adică un așezământ autonom, mai presus de rector, sunt absolut împotriva acestei interpretări. Oficiul universitar este anexat pe lângă rectorat, subordonat rectorului, cu un număr de funcționari. Atâta tot.

Iar oficiul universitar pe care l-am găsit eu ca rector la Universitatea din București, care îmi dădea mie, ca rector, să iscălesc hotărârile sale, acest oficiu universitar nu este decât o imitație nepotrivită a unor lucruri din Apus, în care este cu totul alt spirit. Și eu vă voi ruga, dacă s-a introdus vreo schimbare care să restabilească acest organism parazitar, vă voi ruga să schimbați articolul (*Aplauze pe băncile majorității*).

Tot felul de băiețași adunați acolo, cu pretenția de a fi în legătură cu toată Europa, un fel de Ligă a Națiunilor, adaosă pe lângă rectorat și peste rectorat, cu subvenții de la toate băncile. (*Aplauze pe băncile majorității*).

*G. Bogdan Duică ceruse ca în consiliile facultăților să intre și conferențieri,
docenți și asistenți*

Dați-mi voie să vă întrerup, și acesta poate servi și pentru restul discuției.

Poate că unii dintre domnii deputați nu știu un lucru: acest proiect nu este făcut de mine. Eu nu am făcut nici un proiect. Este statutul profesorilor universitari, revăzut de Senat, revăzut de comisia Camerei.

Eu m-am găsit în această situație încât, vedeți, orice discuție în acest sens, cerând o îmbunătățire, o îndreptare, este mai mult sau mai puțin oțioasă. Ori făceam eu un proiect, care s-ar fi inspirat de la idei ca acelea pe care îmi închipui că voiește să le înfățișeze d. deputat Duică, și în acest caz mă găseam înaintea opoziției corpului universitar, așa cum este acum, sau trebuia să primesc de la corpul universitar însuși un proiect, așa cum este acesta, și să ascult critici, care în ceea ce mă privește pe mine nu mă ating, fiindcă eu nu am făcut proiectul, iar în ceea ce îi privește pe dâșii, sunt fără folos, fiindcă, natural, orice corporație își apără situația sa.

Mie îmi ajunge o grevă studențească, și nu mai aveam nevoie pe lângă aceasta, în țara tuturor grevelor - fiindcă aci, în cap la toată lumea este grevă, adică dezordine - nu-mi trebuia și o grevă a profesorilor universitari, cu câtă grevă are toată lumea în capul ei.

D. dr. V. Trifu: Profesorii universitari nu fac grevă, fiindcă rămân fără parale.

D. Gr. Bogdan-Duică: Observația care a fost făcută acum de d. prim-ministru privește o chestiune pe care nu o aveam deloc în vedere când pronunțam cuvintele pe care le-am pronunțat. Voi reveni la ea, deoarece avem aci un proiect de lege, și poate să fie proiectul nu a patru Universități, ci a opt sau a zece Universități, dacă îl avem în discuție aci, avem dreptul să-l discutăm.

D. profesor N. Iorga: Nimenea nu vă oprește, dar am fost dator să dau această lămurire.

D. G. Bogdan-Duică: Ați făcut foarte bine, d-le ministru.

Eu voiam să spun și lucruri care nu sunt tocmai bune în proiectul acesta; și sunt foarte conștient că aceste lucruri, cel puțin unora dintre colegi, nu le vor plăcea. Dar dacă mergem după adevăr pe care îl pretindem în posesiunea noastră...

D. profesor N. Iorga: Nu vă puteți închipui câte adevăruri mănâncă banca ministerială. Banca aceasta este mîncătoare de adevăruri, așa este lemnul ei.

D. G. Bogdan-Duică: Iată, de exemplu, au rămas până și în proiectul acesta, relativ la penalizarea studenților, lucruri care au surprins, cum este penalizarea prin eliminarea de la cursuri, în total sau parțial.

D. profesor N. Iorga: Aceasta este o binefacere.

D-le deputat, îmi dați voie? Să zicem că eu primesc propunerea d-voastră și se schimbă în felul acesta proiectul. Eu mă duc la Senat. Acolo, șeful opoziției liberale, partidul din care faceți parte d-voastră, d. doctor Anghelescu, nu vrea. Vă rog să-mi dați mijlocul de a pune de acord ceea ce spuneți d-voastră, în numele Partidului Liberal, sau nu vorbiți în numele

Partidului Liberal? cu ceea ce în numele Partidului Liberal mi s-a spus acolo. D-voastră nu faceți altceva decât combateți pe d. doctor Anghelescu. Îmi pare foarte rău că nu pot să dau d-lui doctor Anghelescu dreptul de a vă răspunde, fiindcă proiectul este al Universității pe jumătate, pe altă jumătate este al d-lui doctor Anghelescu și al d-lui doctor Bălăcescu, iar rolul meu ar fi să vă împac pe d-voastră. Dar nu știu dacă statutele Partidului Liberal permit cuiva care nu face parte dintr-însul, să pună de acord pe specialistul în materie de învățământ, care este d. doctor Anghelescu, de atâtea ori ministru, cu d-voastră care, fără îndoială, veți fi unul din viitorii miniștri ai partidului, dar după ce vă veți înțelege cu d. doctor Anghelescu. Mă puneți într-o situație foarte grea.

D. I. Th. Florescu: Rolul d-voastră este să îndreptați ceea ce au greșit ceilalți, nu să vă supuneți.

D. profesor N. Iorga: Cum să îndrept? că se supără d. doctor Anghelescu! Este o disidență în Partidul Național Liberal. Nu este destul disidența brătienistă? Vreți să fie și o disidență ducistă, pe baza acestui proiect? (*ilaritate pe băncile majorității*).

La ideia creerii unui consiliu pe lângă rectorul Universității care să se ocupe de chestiunile financiare

D-le Bogdan-Duică, dacă-mi dai voie, și eu sunt contra adăogirei pe lângă rector a unui consiliu care să-l controleze și, când d. Costăchescu voia să o facă, eu am spus: nu. Însă de data aceasta, nu este vorba de ce avea în gând d. Costăchescu, este vorba de altceva: sunt sfaturi privitoare numai la conducerea financiară - și aceasta este foarte bine.

Când am fost ales decan al facultății de Litere, facultatea de Litere avea o avere destul de importantă - un milion și jumătate - și a venit secretarul facultății și m-a întrebat: ce facem noi cu cutare sau cutare cheltuială. Atunci am spus: eu sunt decan, am alte ocupații; cum o să mă ocup de aceste detalii financiare? Am convocat consiliul, am întrebat consiliul facultății: cine își ia asuprași această sarcină așa de grea, această răspundere așa de împovăraoare. S-a delegat, mi se pare, d. Gusti; d Gusti însă nu a făcut-o, așa că de fapt, dacă nu introducem acest consiliu, acest element de control se poate întâmpla foarte bine să fie condusă toată rânduială financiară de secretarul general, care nu este un specialist în materie de finanțe.

Eu vă spun: cât am fost decan și pe urmă rector, m-am simțit foarte jenat de sarcina aceasta de a administra finanțele asupra cărora nu puteam să am ochiul în fiecare moment. Prin urmare, această măsură este bună.

G. Bogdan Duică ceruse crearea unui parlament al Universității

Eu vă asigur că rezultatul va fi un număr de procese, ca rezultat al discuțiilor, așa cum este obiceiul, și vă mai asigur încă un lucru, comisiunea de judecată va achita pe aceia care vor insulta pe colegii lor, iar așa cum este obiceiul.

Despre catedra de istoria culturii europene; G. Bogdan Duică spuse:

Nu găsești însă în toată Universitatea noastră nici o catedră de istorie a culturii europene, aceasta o cunoaștem fiecare numai în partea care ne interesează individual. Dacă răsfoiești catedrele facultății de Litere de la Budapesta, găsești că se ocupă până și cu cultura turcilor, nu numai cu cultura europeană.

D. profesor N. Iorga: La dâșii este natural, fiindcă vor să facă o legătură între turci și dâșii. Aceasta este o catedră tendențioasă.

D. G. Bogdan-Duică: Eu nu cer să fie tendențioasă, dar să avem catedre care să orienteze lumea noastră universitară.

D. profesor N. Iorga: Numai să avem și oameni. Unde Dumnezeu este culturalul acela european? Eu fac cât mă ajută mijloacele. Dar când o veni culturalul acela cultural, îl duc eu pe sus, toată calea Victoriei, de la Dâmbovița până la Șosea.

Despre profesorii cu studii în străinătate

În materie de bursă, d-le deputat, greșeala cea mare o facem noi. De acolo vin toate pretențiile, căci nu e român care să stea câțiva ani în străinătate și să nu se întoarcă de acolo cu conștiința că este un geniu universal. Vine în țară, cere o catedră; până o capătă este omul cel mai blânduț de pe lume; iar a doua zi după ce a căpătat-o, insultă pe profesorul său. Și după aceea nu mai face nimic. Acestea sunt cele trei faze (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. G. Bogdan-Duică: Chiar din observațiunile d-lui prim-ministru, eu trag concluzia că părerea aceasta a mea nu-i este antipatică, numai că trebuie realizată cu precauțiune.

D. profesor N. Iorga: Așa da!

Despre condiția studenților. G. Bogdan Duică spuse:

Studentul trebuie să asculte, trebuie să privească pe profesorul său ca un fel de tutore, totdeauna binevoitor, isteț, bun. În sfârșit, să primească o tutelare.

Lumea de astăzi nu mai primește tutelări. De aceea eu mi-am pus întrebarea: ce este de făcut pentru ca acestui tineret să i se ia toate prilejurile de a-și mai arăta nemulțumirea, în formele în care și-a arătat-o zilele acestea?

D. profesor N. Iorga: Și pe cari nu le aprobați.

D. G. Bogdan-Duică: Nu, desigur, eu nu le aprob.

D. profesor N. Iorga: Să-mi dați voie. Iată ce s-a spus înaintea Majestății Sale și ce s-a spus și după audiența la Majestatea Sa.

D. Traian Cotigă, în curtea Palatului: „Majestate, ca reprezentant al centrului studentesc București, depun omagiile studențimii creștine la picioarele Majestății Voastre. Studențimea română mulțumește Majestății Voastre pentru înalta Sa ocrotire și Vă roagă să înlăturați pe aceia care au căutat să o subjuge, punându-i la locul lor.

Studențimea română rămâne și pe viitor supusă și credincioasă oștire a Majestății Voastre și Vă promite, cu entuziasmul ei tineresc, că va forma un zid permanent în jurul Tronului și spre binele țării. Să trăiți, Majestate”.

Și pe urmă, îndată după aceasta, la cantină: „D. Damian spune că, față de simpatia studenților de la celelalte facultăți, cei de la Drept răspund cu aceeași simpatie și înțeleg să continue greva până la realizarea doleanțelor tuturor studenților. Studențimea nu renunță la nici una din revendicările ei cu privire la recunoașterea Uniunii și Centrelor studențești de către Senatul Universitar”.

Ca informație!

D. Traian Dimitriu-Șoimu: Iată ce au spus în curtea Palatului: „În clipa în care studențimea nu găsea la nimeni înțelegere...”. Este exact că nu a găsit studențimea la nimeni înțelegere, când d. prim-ministru a declarat că a primit în parte doleanțele studenților de la Drept? Puteau să facă astfel de afirmațiuni? (*Aprobări pe băncile majorității*).

D. profesor N. Iorga: Dar să-i vedeți când vin la mine! Sunt cei mai blânduți oameni de pe lume. Îndată ce ies de acolo, nu fac altceva decât să insulte pe acela care le-a acordat tot ceea ce au cerut. Este un fel de ipocrizie bizantină a oamenilor maturi care este o primejdie; dar este o catastrofă pentru societate, când această ipocrizie bizantină se găsește în sufletul copiilor de 20 de ani (*Aplauze pe băncile majorității*).

Din nou despre un Parlament universitar

Un Parlament cu două Camere și să fie și Senatul studentesc! Studenții până la 21 de ani sunt în Cameră, iar de la 25 de ani sunt în Senatul Parlamentului studentesc!

Despre taxe

D. Traian Dimitriu-Șoimu: Este exact că aceste taxe se împart între profesorii universitari? Există o facultate în București care spre deosebire de celelalte facultăți are un secretar general. Cu surprindere am constatat că cererile nu se mai adresează ca până acum câțva timp d-lui decan, ci secretarului general al facultății. Erau tipărite aceste cereri și adresate secretarului general. Sunt informat că la această facultate, secretarul general prin taxele de examen și celelalte, care se plăteau la facultatea respectivă, are la sfârșitul anului cel puțin aproape un milion și jumătate partea sa din aceste taxe, acest d. secretar general al unei facultăți din București! Dacă voiți să vi-l spun cine este am să vi-l spun în particular.

D. Al. Otetelișanu: D-le Șoimu, trebuie să ne spui imediat la ce facultate?

D. profesor N. Iorga: Dacă nu se supără oratorul pentru întrerupere, de ce vă supărați d-voastră la discursurile altora?.

D. Al. Otetelișanu: Am întrebat la care facultate, pentru că vrem să știm și noi.

D. Traian Dimitriu-Șoimu: La facultatea de științe din București.

D. profesor N. Iorga: Iată ce voiam să spun: În timpul acestor turburări studențești cineva a avut amabilitatea să spună: dacă d. prim-ministru continuă pe această cale, atunci vom cere să nu i se dea taxele studențești pentru catedra d-sale. Îmi pare foarte bine că eu am prevăzut încă de acum 40 de ani o astfel de cerere, pe vremea când oamenii erau mai bine crescuți și nu am luat niciodată taxele studențești. Când am fost întrebat unde să meargă aceste taxe, am răspuns: să meargă la fondul studențesc (*Aplauze pe băncile majorității*).

După ce G. Bogdan Duică spusesese că înțelege taxe de bibliotecă ori de laborator

Dați-mi voie să vă spun că aci aveți dreptate. Eu, când am intrat în Universitate, nu existau aceste taxe. Sistemul taxelor l-am luat de la germani, însă la germani, ce se întâmplă? Se duce cineva la profesorul cel mai ilustru, așa încât aceasta este o răsplată a meritului; pe când la noi, la profesorul care face o parte mai largă la examen, de unde rezultă că profesorul cel mai frecventat al Universității din București este un ilustru cugetător de reputație mondială, d. Mihail Dragomirescu.

Despre felul cum se discută în Adunare

D-lor, eu v-aș ruga să se adopte o metodă de discuție, cum este la Senat. La Senat, când a vorbit cineva în numele unui partid, de exemplu, în numele Partidului Național Liberal, d. dr. Angelescu; în numele partidului Național Țărănesc, d. Sauciuc-Săveanu. Pe urmă, se înțelege, cineva care reprezintă partidul, pentru ca alți membri ai partidului, dacă doresc să vorbească, să-și aleagă articolele asupra cărora să se concentreze mai mult cu observațiile de care voiesc să le facă. Așa este bine. Iar în ceea ce privește majoritatea, aș ruga-o să facă acest lucru: fiecare dintre d-nii care s-au înscris, să-și aleagă un articol, făcând și considerații generale, dacă dorește, la acest articol. Aceasta pentru a ușura discuțiunile d-voastre. Eu n-am nici un fel de grabă în ceea ce privește această lege (*Aplauze*). Eu mă pot și dispensa de dânsa, dar cred că este mai bine, este mai frumos și mai practic să se discute așa.

Așa încât d. președinte ar da luni dimineața cuvântul întâi reprezentanților autorizați ai tuturor partidelor și pe urmă ar vedea ceilalți care vor să vorbească, în ce condițiuni ar vorbi cu mai mult folos, pentru că fiecare dintre noi vorbește, înainte de toate, ca să ajungă la un rezultat practic. Și când în discuția generală se plasează o observațiune, observațiunea se pierde. Iată, în tot ce a spus d. Bogdan-Duică erau o mulțime de lucruri bune, dar până la discuția pe articole se pierde și dacă d-lui mai vrea să vorbească încă odată la discuția pe articole, atunci poate întreba cineva: de ce n-ați vorbit numai acum la articole?

Eu vă dau, din lunga mea experiență parlamentară din Camerele dinainte de război, care erau într-adevăr de o perfectă disciplină, vă dau această orientare. D-voastre sunteți liberi să o primiți sau ba, dar eu cred că așa este mai bine.

Așa încât, după ce vorbește d. Sofronie, după aceasta, dacă voiți, se va da luni cuvântul reprezentantului Partidului Liberal, care are cei mai mulți deputați în această Cameră, apoi reprezentantului Partidului Național Țărănesc, și așa mai departe. Cred că așa este mai bine.

D. G. Grigorovici: La discuția generală să vorbească numai câte unul de partid.

D. profesor N. Iorga: Dacă voiesc să vorbească mai mulți, eu nu zic că-mi pare rău, dar timpului Camerei fără îndoială că i se aduce o pagubă. Nu poate vorbi cineva cu autoritate personală. Iată, eu am autoritatea acestei bănci și nu mi-aș permite să vorbesc de atâtea ori, dacă n-ar fi banca aceasta care îmi dă dreptul. Eu, la Iași, timp de doi ani și jumătate, știe lumea care a fost acolo, știe d. Petrovici, am vorbit de două ori.

D. I. Petrovici: Dar s-a simțit.

D. profesor N. Iorga: Fiindcă nu vorbește cineva pentru cum se simte, ci vorbește cineva potrivit cu locul exact pe care îl ocupă aici. Aiurea poate să fie cât de mare, de exemplu la Academie, poate fi grozav președintele Academiei; acolo vorbește în fiecare zi, dar când este la Senat, vorbește numai când interese culturale sunt în discuție. Aceasta este o îndreptare bună și folositoare (*Aplauze pe băncile majorității*).

*Despre situația morală a învățământului universitar; în dialog
cu Gr. G. Cantacuzino*

D. Gr. G. Cantacuzino: O tendință, care ar trebui trecută în această lege a învățământului universitar este ca Universitatea românească să fie o cetate a culturii generale umaniste, și nu a culturii speciale; trebuie să fie și o școală înaltă de formarea caracterelor. În această privință cred că d. prim-ministru este de acord pentru un control al vieții extrauniversitare a studenților.

D. profesor N. Iorga: Nu vedeți d-voastră ce se petrece? Nu ne dă voie să exercităm drepturile noastre, Guvernul, Parlamentul, Universitatea. Cum să ne mai permitem noi astfel de veleități?

D. Gr. G. Cantacuzino: Tocmai contra acestor ingerințe vreau să protestez.

D. profesor N. Iorga: Profesorii de școli primare și secundare, aceștia ar trebui să învețe lumea disciplina întâi și apoi matematica și limba latină. (*Aplauze*).

D. Gr. G. Cantacuzino: Rugăm și în această privință pe d. raportor să vadă dacă nu ar fi cazul să se introducă un articol sau aliniat, care să privească tocmai controlul moral și disciplinar al vieții extrauniversitare.

D. profesor N. Iorga: Se adresează la Liga Națiunilor (*Ilaritate*).

D. Gr. G. Cantacuzino: Cât timp d. prim-ministru a fost rector al Universității, cu autoritatea de care se bucură, d-sa a putut împiedeca foarte multe dezordini, atât la Universitatea din București, cât și la celelalte Universități din provincie. Mai mult încă, a organizat căminele și cantinele. Dar, dacă avem alt rector, care nu mai are același prestigiu? Ce se poate întâmpla?

D. profesor N. Iorga: Se revine la trecut.

Ce am găsit eu acolo, mai bine s-ar ocupa mulți studenți de lucrurile din năuntrul lor. Când intram, la ceasurile 12 sau 2, într-un cămin și găseam pe unul desculț, trântit pe un pat, nu se ridica și trebuia să-i spun: ridică-te în picioare. Se ridica atunci în picioare, buhăit de noaptea nedormită. Și câte alte lucruri, pe care eu le știu și nu le spun!

Dacă vom urmări mai departe acest drum, noi vom merge pe o pantă de care nimeni nu prevede cât este de alunecoasă; popoarele nu dispar, fiindcă nu sunt bani ca să plătești funcționarii, ci popoarele dispar prin lipsa oricărui simț de respect și de ascultare. Pe aceasta se sprijină o națiune (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. general G. Cantacuzino-Grănicerul: Casa mea este lipită de faimoasa cantină Gutenberg. Am să mă mut de acolo.

D. profesor N. Iorga: Este teribil ce spune d. general.

D. dr. T. Trifu: Este locul blestemat: a fost acolo maidanul Duca (*Ilaritate*).

D. Gr. G. Cantacuzino: Pentru a împiedeca tocmai starea nenorocită pe care d. prim-ministru o constată, împreună cu noi înșine, credem că ar fi bine ca d. raportor să vadă sub ce formă este posibil să se introducă un articol sau un aliniat, tocmai pentru a reglementa acel control moral.

D. profesor N. Iorga: Credeți-mă că este inutil. Așteptăm vremuri mai bune.

D. Gr. G. Cantacuzino: Dacă nu introducem dispozițiunea aceasta acum, odată cu organizarea învățământului, atunci va trebui să venim cu o lege specială, peste un an sau doi.

D. I. Petrovici: Cam ce să spună acolo?

D. Gr. G. Cantacuzino: Să se dea posibilitatea sau rectorului sau decanului să controleze viața extrauniversitară a studentului.

D. Traian Dimitriu-Șoimu: Dar credeți d-voastră că este nevoie să fie un text de lege, pentru ca aceștia să ia măsuri? *D. profesor Iorga,* când era rector, a avut nevoie de un asemenea text?

D. profesor N. Iorga: Am dat și lecții de pieptănat. Erau fete care nu se pieptănaseră de câteva luni de zile. S-au pieptănat, cu ajutorul meu, și pe urmă s-au făcut ca niște flori.

Despre gradația de merit

În ce privește gradația de merit, iată, eu credeam că după patruzeci de ani pot căpăta și eu o gradație de merit. Dar un coleg al meu, care are a treia parte din vârsta mea, a spus că sunt un ignorant și că nu o merit, așa că am pierdut-o. Să nu mai discutăm.

Din nou despre situația de la granița nistreană

Fiindcă d. deputat George Brătianu este aci, îi pot răspunde imediat la întrebarea de ieri.

Desigur că ceea ce se petrece pe granița Nistrului reprezintă o serie de acte de sălbăticie fără pereche, cu atât mai mult cu cât actele acestea sunt făcute împotriva unei populații pașnice, cea mai pașnică din toate populațiile acestei părți din Europa, și care - populație românească în cea mai mare parte - se găsește acolo de mai multe secole. Iar aceia care nu sunt de mai multe secole, prin trecerea firească de pe un mal al Nistrului pe celălalt, reprezintă grupuri din aceeași populație pe care armatele rusești din secolul al XVIII-lea, întorcându-se de la noi, le-au luat cu sila și le-au mânat pe pământul rusesc. Și desigur, că atunci când cineva smulge de la vetrele sale o populație, populația aceasta trebuie să fie îngrijită încă mai deaproape, cu mai multă iubire, decât o populație care a fost totdeauna acolo (*Aplauze*).

D. Brătianu este mișcat ca și noi toți - și Camera întreagă i-a arătat - de aceste manifestații ale unei sălbăticii, din nenorocire de caracter oficial, care de mai multă vreme nu se mai întâlnise în marginile acestui nobil continent care este Europa. Ce putem noi face însă? Legături cu Sovietele nu avem. Știe toată lumea, când a venit o inițiativă din partea Franței, cât de dispuși am fost, în interesul păcii, să legăm relațiuni de vecinătate pașnică - nu pot spune mai mult decât vecinătate pașnică - cu vecinii noștri de dincolo de Nistru. N-a fost vina noastră dacă toate formulele pe care le-am prezentat au fost respinse și neconținut ni sa pus înainte Basarabia. Nu am fost noi acei care am pomenit de drepturile noastre, de tot ceea ce ni s-a luat și se deține încă acolo, la Moscova; ci știți, de partea cealaltă, unde era datoria să ni se dea, iar nu să ni se ceară, ni s-a vorbit de această bucată de pământ românesc, pe care n-am cedat-o noi și n-am smuls-o noi pe cale militară, ci a venit de la sine la noi (*aplauze prelungite*), în momentul când a murit de moarte firească o împărăție internațională. Și este natural ca toate elementele care se găsesc într-un Stat internațional să se ducă în partea unde sunt toate legăturile lor și de care au fost dezlipite printr-unul din acele barbare acte ale diplomației de odinioară, pe care dorim să nu le mai vedem niciodată întorcându-se (*Aplauze*).

Prin urmare, nu ne putem adresa Moscovei. Cum de ani de zile - d. Brătianu o știe - la congresele internaționale cheltuiesc toate silințele mele, întrebuițez toate legăturile mele, mă expun să incomodez oameni care n-au nici un rost în acest proces, cerându-le să ni se restituie obiectele din muzeu

sau, dacă se consideră obiectele cele mai prețioase ale muzeelor noastre - reținute fără nici un drept la Moscova - dacă se consideră ca în legătură cu un proces al Statului român, cel puțin să se restituie Academiei Române, care este o societate particulară, documentele noastre cele mai vechi, manuscriptele noastre cele mai interesante, care rămân acolo svârlite în niște pivniți, expuse distrugerii și răpite cu desăvârșire întrebuințării cercetătorilor din toate țările. Fiindcă acum a venit o vreme când lucrurile care privesc România nu interesează numai România, ci interesează o mulțime de reprezentanți ai științei care știu și românește și care fac, din când în când, lucrări de foarte mare interes privitoare la trecutul nostru.

Prin urmare, pe cale oficială nu putem interveni. Să ne adresăm la Societatea Națiunilor? D-voastră știți că Rusia are față de Societatea Națiunilor o atitudine foarte curioasă: n-o recunoaște, o critică oricând, nu voiește să se considere ca membră a acestei asociațiuni internaționale care urmărește cu atâta râvnă și uneori cu oarecare succes, legături mai bune între popoare, dar aceasta nu împiedică pe delegații Sovietelor, poate pentru scopuri de propagandă mai mult decât pentru scopuri de discuțiune, să apară totdeauna acolo unde se vorbește de un interes internațional.

Singurul lucru pe care îl putem face, ar fi să-i încredințăm un memoriu, pentru care să se strângă lămuriri care să nu poată fi tăgăduite, un memoriu Societății Națiunilor, pentru ca, în momentul când acești musafiri vin într-un loc pe care declară că-l dezaproabă și-l disprețuiesc, în momentul acesta să li se prezinte înainte dreapta plângere a noastră, în numele umanității, deși, de obicei, în formele legale, la Societatea Națiunilor se plâng minoritățile recunoscute dintr-un Stat care, Statul acesta a încheiat anumite tratate, ține seama de aceste tratate și este legat de litera acestor tratate.

Putem face acest act și putem face altceva: să răspândim cât mai larg în lumea întreagă cunoștința acestor acte care dezonorează civilizația (*aplauze unanime prelungite*) din care Rusia sovietică n-a declarat încă intenția ei de a se despărți.

Într-o formă care o privește, pe care nu avem nici să o lăudăm, nici s-o criticăm, Rusia sovietică înțelege a face parte din Europa. Și atunci se poate întâmpla ca, în locul unde bate inima Europei în momentul de față, în locul acesta să i se aducă aminte că a fi în Europa nu înseamnă a avea numai un teritoriu european, ci a respecta, oricare ar fi forma politică și socială, anumite norme care, de la năvălirea sălbatecă a mongolilor, în secolul al XIII-lea, până astăzi au fost observate de toate statele care pretind o solidaritate cu Europa¹ (*Aplauze unanime prelungite și îndelung repetate*).

NOTE

1. La începutul ședinței a citit Mesajul regal de prelungire a sesiunii până la 7 aprilie.
De asemeni, că i-a dus Regelui un memoriu privind revendicările muncitorilor de la CFR.

Dă asigurări deputatului M. Landau care denunțase „groaznicul act de vandalism medieval” comis la Iași de Garda de Fier

Pot să răspund atât: că oricine, pentru orice motiv, va tulbura liniștea, va avea a face cu guvernul care va face să se respecte pretutindeni și contra oricui, liniștea în această țară (*Aplauze pe băncile majorității*).

Iar în ce privește aceste plângeri, ele trebuiesc făcute, cred eu, totdeauna din punct de vedere al interesului general, și fără cea mai mică intenție de a întrebuița denunțarea neorânduielilor, în scopul de a înrăi legăturile dintre cei care trăiesc în aceeași țară și cu aceleași drepturi cetățenești (*Aplauze pe băncile majorității*).

Ședința din 28 martie 1932

Din nou asupra legii autonomiei universitare¹

D. Romul Cândea: Este evident, d-lor deputați, ați văzut d-voastre o Universitate care să fie compusă numai din profesori?

D. C. Spulber: Nu este vorba de aceasta.

D. Romul Cândea: Atunci nu mai este Universitate.

D. profesor N. Iorga: Vom ajunge la Universități compuse numai din studenți (*Ilaritate*).

D. Romul Cândea: Ei bine, acest lucru vrem să-l împiedecăm. În ce privește dispozițiunile privitoare la studenți.

D. profesor N. Iorga: Vă mărturisesc că dacă aș avea o avere personală, după lucrurile care s-au petrecut în ultimele zile, eu m-aș duce acasă la mine.

Întâia oară în viața mea regret că n-am strâns atâția bani încât să nu trebuiască a mă înjosi, prezentându-mă înaintea unor demagogii studențești, ca acelea pe care lumea a putut să le vadă acum în urmă. O să mai vedem. Să nu credeți că s-a isprăvit.

D. I. Raducanu: Dați-mi voie, d-le președinte al Consiliului, ca întâia oară să nu vă cred pe cuvânt. Iată de ce. D-voastră, care ați muncit 45 de ani la Universitate...

D. profesor N. Iorga: Ca să ajung la acest rezultat.

În dialog cu R. Câdea. Acesta spusese:

Ceea ce este primejdios la noi, este altceva. Noi, ca profesori, d-lor deputați, avem obligațiunea să învățăm pe studenți carte. Avem obligațiunea să-i învățăm să fie și ceea ce numește englezul „gentleman”, să fie oameni de perfectă onorabilitate în viața publică (*Aplauze*). Mai avem încă o obligațiune, care, vă mărturisesc, este cea mai grea obligațiune pedagogică ce se impune în ziua de astăzi unui profesor universitar: avem obligațiunea să ferim pe studenți de toate influențele pernicioase care vin din afară.

D. profesor N. Iorga: Foarte adevărat!

D. Romul Câdea: Dacă nu ar veni aceste influențe din afară și uneori și din jurul Universității - ca să nu spun altfel - n-am avea nici grevele studențești, nici manifestațiunile regretabile, cum au fost acelea din zilele trecute (*Aplauze*).

D. profesor N. Iorga: De unde? De la București?

D. Romul Câdea: De la toate Universitățile, d-le președinte al Consiliului.

D. profesor N. Iorga: Cele de la Iași au fost mult mai grave. Am aci raportul prefectului în care zice: „când s-a prezentat prima delegație, studenții nici n-au vrut să stea de vorbă; șefii autorităților au venit și nu au vrut să stea de vorbă ci, din contră, erau foarte agresivi. S-a chemat o a doua instanță a autorităților, șefii tuturor serviciilor și raportul zice: „Ajunși acolo, nu se mai putea auzi nici în cer nici în pământ, de zgomotul ce-l făceau studenții, iar bolovani, cărămizele și ciomegile”, plus gloanțele de revolver, „zburau în aer și loviau trupa care dădea înapoi. Întâi au fost scoși din luptă soldați care au fost loviți la cap, la ochi și la gură de bolovani, iar alții cu degetele frânte”.

D. M. Landau: Îmi dați voie? (*Întreruperi, pe băncile majorității, zgomot*).

D. profesor N. Iorga: Nu te amesteca d-ta. Este ceva și pentru d-ta. Dacă vrei să afli pasagiul, să avem răbdare, o să citesc și pasagiul d-lui Landau.

„În seara zilei de 24, la 11 noaptea, am fost chemat la telefon de un ziarist”, la 11 noaptea cheamă pe prefect, ca și cum prefectul ar sta la dispoziția oricărui curios, chiar dacă este deputat, „cu rugămintea să dau relațiuni ample d-lui Landau, mai cu seamă cine ar fi vinovat”.

Prefectul, om cu minte, a răspuns ceea ce spunem și noi de aici, că d. Landau mu este „verificatorul general” al țării acestea, al tuturor stărilor de fapt și de drept, când la Nistru, când la București, când la Iași și „l-am concediat de la telefon așa cum trebuia, deoarece apariția d-lui Landau la Iași putea da naștere și la alte conflicte” (*Aplauze prelungite pe băncile majorității*).

D-nealui să se gândească la o fabulă a lui La Fontaine *La mouche du coche*, și să vadă dacă nu seamănă puțin cu d. Landau (*D. deputat M. Landau vrea să vorbească; întreruperi pe băncile majorității*).

Aceștia sunt cei mai răi antisemiți, aceia care fac ca d. Landau (*aplauze prelungite pe băncile majorității. D. deputat M. Landau întrerupe, zgomot*)

În dialog cu același, care spusese:

Dacă vom fi în stare, profesorii, să le infiltrăm credința aceasta studenților, și dacă ne vor ajuta și autoritățile, fiindcă astăzi primejdia anarhică este cu mult mai mare decât alte dați...

D. profesor N. Iorga: Autoritățile, d-le Căndea? Îmi pare rău că te întrerup; după scenele care s-au petrecut la așa numitul Cămin cultural din Iași, eu am dat ordin să se închidă Căminul cultural, dar autoritățile nu au avut curajul de a-l închide. Am cerut să se închidă Universitatea din Iași. La Universitatea din Iași, după astfel de scene, se țin cursuri și astăzi. Eu o să întreb pe d. rector al Universității din București, ca să știu dacă venim mâine cu modificarea sau nu, sunt închise cursurile fiindcă a hotărât senatul universitar, sau fiindcă este grevă?

Dacă îmi va răspunde că sunt închise cursurile fiindcă este grevă, nu aduc articolul; dacă îmi va răspunde că sunt închise cursurile fiindcă a hotărât senatul, aduc mâine articolul.

Iar în ce privește unele căminuri, voi fi silit să introduc în legea de instrucție un articol care permite ministrului de Instrucție supravegherea asupra căminurilor.

Mi s-a adus, de o persoană vrednică de toată încrederea, aseară, informația că după luptele de stradă, s-a găsit în buzunarul unei studente piper, pe care îl adusesese pentru a-l arunca în ochii soldaților.

Ei bine, d-lor, noi trebuie să știm ce se petrece în acele căminuri; pentru că altfel desființăm însăși instituția căminarilor și o înlocuim cu burse.

Căminurile sunt locuri în care se studiază împreună, iar nu locuri unde se pregătesc conspirațiuni împotriva Statului² (*Aplauze pe băncile majorității*).

Despre taxe

D. Romul Cândea: D-lor deputați, dacă vom citi art. 73, privitor la taxe, vom constata, înainte de toate, că este o serie lungă de fel de fel de taxe. Este adevărat că nu toate taxele se percep la toate facultățile, dar la sfârșit, dacă legea le enumără, este o dovadă că fiecare Facultate ar avea dreptul să le impună.

D. profesor N. Iorga: Și va trebui să adăogim la taxe încă ceva; oprirea pentru profesori de a-și impune cursurile lor, tipărite sau centigrafiate. Există din nenorocire profesori care nici nu primesc măcar să se prezinte studentul cu un curs mai vechi; trebuie să fie exemplarul nou, nouș, cumpărat acum. Dar aceasta înseamnă a-și bate cineva joc de sărăcia studentului!³ (*Aplauze unanime*)

Din nou în dialog cu Romulus Cândea. Acesta spusese:

Eu am fost elev la un liceu străin, am fost părtaș într-o clasă care a fost de peste 100 de ani cea mai bună clasă la liceul din Sibiu. Am fost vreo 83 de elevi în clasa întâi. Știți câți am ajuns la bacalaureat? 19 sau 20 din toți.

D. profesor N. Iorga: Îmi dați voie? În Vechiul Regat, selecția se făcea mai strict. Generația mea a început la clasa întâi cu 60—70 de elevi, iar în clasa a șaptea rămâneau numai 2. A fost o clasă, a șaptea, în care numai d. Teodorescu, profesor de botanică, și d. Evolceanu, profesor de latină, au putut să se ridice de la clasa întâi până acolo. Acela era filtru, este demagogie și în domeniul acesta, cetățeni-elevi, cetățeni-studenți, cetățeni până la sfârșit, dar îndatoririle cetățeanului niciodată⁴.

Despre specialitățile profesorilor

D. I. Petrovici: Mai tolerăm și un teolog, câteodată!

D. profesor N. Iorga: Este teolog, dar promovat „sub auspiciis imperatoris”, cu inel, unul din cei mai străluciți dintre studenții Universității din Viena. Și a putut trece de la teologie la istorie, atât de serioase erau cunoștințele sale într-un domeniu pentru care nu se pregătise la început. Un caz extrem de rar și un om de mare valoare.

D. Romul Cândea: Dar nu prea are a face cu proiectul, d-le prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Fiindcă lumea se întreabă de ce vorbești așa bine, și am fost dator să dau o explicație⁵.

Dialog cu C. Bușilă despre universalitatea învățământului. Acesta spusese:

Este o soluție ideală, aș putea spune, dacă s-ar putea realiza, și anume ca această universalitate a învățământului superior să fie strânsă nu sub același acoperământ, fiindcă nu se poate, dar să formeze, dacă voiți, acea școală universală, în care să fie tot învățământul superior strâns, nu pe facultăți și secțiuni, ci pe grupe de științe: grupa științelor comerciale, a celor agricole și silvice, a celor tehnice, etc, și atunci fiecare dintrânsele ar forma un fel de stat în stat, fiecare grupă cu o organizare aparte.

D. profesor N. Iorga: Concepțiune de viitor foarte frumoasă, păcat că timpul nu este încă potrivit pentru aceasta, dar este desigur icoana școlii înalte a viitorului. Dacă am fi numai noi doi, care suntem revoluționari, am face-o: Mai este și o îndărătnicie a rutinei, care este uneori revoluționară, și cu cât este mai revoluționară, cu atât este mai rutinară, mai îndărătnică și mai inferioară.

D. C. Bușilă: Eu sunt foarte fericit de aprecierea foarte favorabilă pe care d. prim-ministru o face și sunt perfect de acord cu d-sa, că în împrejurările actuale ideea expusă constituie încă un ideal. Este o idee revoluționară numai prin aceea că fiecare se desparte cu greu de ceea ce ne-am obișnuit în fiecare zi. Dacă s-ar ajunge ca fiecare grupă de învățământ să fie grupată în mod rațional...

D. profesor N. Iorga: Dealtminteri, la Universitatea din New-York este absolut ceea ce spuneți d-voastră. Nu știu cine a răs într-o conferință că era cineva profesor pentru nu știu ce ramură care i se părea inferioară, fiindcă era practică.

D. G. Grigorovici: Profesor de reclame.

D. profesor N. Iorga: Dar tocmai aceasta face superioritatea Universității din New-York: practicul să fie universitar și universitarul să fie practic. Aceasta este soluția viitorului. Dar noi trăim cu mintea în timpuri care, din nenorocire, n-o să le apucăm.

D. C. Bușilă: Prin urmare suntem de aceeași părere, că este un ideal pe care nu-l vom putea ajunge așa de curând. Trebuie dar să ne organizăm acum așa cum sunt Universitățile, școlile tehnice superioare, etc, fiecare separat, în mod rațional. Dealtminteri, în primăvara anului 1925, când s-a discutat această chestiune, ministru al Instrucției era d. profesor dr. Angelescu și mi-a făcut cinstea să mă cheme și pe mine la o serie de consfătuiri.

S-a discutat atunci chestiunea din acest al doilea punct de vedere: să căutăm să se organizeze separat Universitățile care reprezintă partea științifică și separat școlile politehnice și de aplicațiune tehnică, de agronomie, silvicultură, comerț. Fiecare din aceste școli trebuia să formeze câte o școală

independentă însă având același caracter; iar organizarea generală a acestui întreg învățământ superior urmează să se facă pe baza unei legi unice, în ceea ce privește dispozițiile cu caracter comun, ca numiri de profesori, condițiuni de admitere, etc.

D. profesor N. Iorga: Oamenii sunt așa de puțin pregătiți încât, când a fost vorba ca la pregătirea proiectului acestuia să ia parte și reprezentanții Academiei de comerț, ce indignare a fost în rândurile savanților abstracți: nu se pot primi oameni de aceștia care stau așa de jos față de noi!

Acesta se cheamă ciocoism științific (*Aplauze*).

D. C. Bușilă: Eu sunt foarte recunoscător d-lui prim-ministru pentru tot ceea ce caută să completeze cuvântarea mea, și de aceea cred că vom ajunge foarte ușor să realizăm o înțelegere de care este atâta nevoie.

D. profesor N. Iorga: Mergem la balamucul idealist, amândoi! (*Mare ilaritate*).

D. C. Bușilă: Dealtminteri, aș fi crezut că o lege a învățământului superior trebuia să cuprindă foarte puține articole și atunci, cu atât mai puțină discuție ar fi avut loc atât pe culoare și în incinta Parlamentului.

D. profesor N. Iorga: Desigur, am rugat să se pună în regulament. Nu! Fiecare a vrut să fie garantat și ca grup și personal⁶ (*Aplauze*).

C. Bușilă amintise că în Franța se discuta ca Universitățile să pregătească savanți, profesori de știință pură iar inginerii să rămână independenți

D. Traian Dimitriu-Șoimu: De ce nu?

D. profesor N. Iorga: Aici sunt în divergență față de cei doi colegi ai mei de la Academia din Paris. Ei cred așa cum sunt lucrurile în Franța; eu le văd puțin și cum sunt lucrurile în România. A se strica un lucru organizat, mi se pare că este rău. A lipi două lucruri organizate, într-o formulă de viitor, este bine. Dar oriunde este un lucru care s-a strâns împreună, trebuie să-l apărăm, fiindcă societatea noastră întregă este alcătuită în momentul de față din câteva insule de organizare, pe care le bat valurile anarhice și atunci noi trebuie să facem punte de la una la alta, și să grămădim pământul ca să lărgim insula (*Aplauze*)

C. Bușilă propusese scoaterea învățământului tehnic din Universitate

D. profesor N. Iorga: Este foarte bine, dar să facă bine și d-nii studenți de la amândouă grupările să se înțeleagă între d-nealor. Fiindcă întâi am avut manifestațiunile necuviincioase ale Politehnicei, mi-au venit și mi-au cântat în stradă, după nu știu ce psalmodii pariziene, mi-au cântat: „cerem dreptul

nostru, cerem dreptul nostru" și așa mai departe (*Ilaritate*). Și acum văd că între revendicațiile ce se numesc revendicațiile studențimii, care astăzi sunt până aci și mâine se mai lungesc și poimâine, în măsura indulgenței noastre, este și aceasta: nu cumva să se permită anume drepturi politehnicienilor, fiindcă altfel ne batem iarăși cu sergenții și cu soldații. Până ce toată lumea de ordine nu va fi împreună, spectacolele de anarhie într-un domeniu sau în alt domeniu, nu mai vorbește aci ministrul, vorbește cugetătorul care a avut și sclipiri profetice în viața lui (*aplauze*), — nu vor înceta. Iar eu, pentru grevele universitare, dacă ar exista adevărați profesori universitari, în sensul nu numai al marei lor științe, dar și al sentimentului lor de răspundere, eu le-aș propune acestor profesori să facă ei declarația că nu reiau cursurile, decât atunci când cei care i-au ofensat vor cere scuze pentru ofensă și vor declara că nu vor repeta-o niciodată (*Aplauze*).

Dar, evident că o solidaritate studențească, mergând deseori până la ultima limită a răului, există, iar o solidaritate a noastră, a oamenilor maturi, care reprezentăm și cultura și autoritatea și ordinea în această țară, nu există; și de aceea anarhia își ridică limbile de foc față de noi care, împărțiți în clici, încurajăm dezordinea ce amenință pe unii astăzi, nedându-ne seama că în flăcări și mai teribile se vor găsi cei care vor veni pe urmă (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*).

Tot așa și pentru presă și așa mai departe.

D. C. Bușilă: D-le președinte al Consiliului, înțeleg foarte bine ceea ce spuneți și cu toții trebuie să fim alături de d-voastră.

D. profesor N. Iorga: Câțiva zurbagii, la Petrograd, au deschis drumul anarhiei organizate; fiindcă totdeauna buna anarhie dezorientată pregătește cumplita anarhie organizată.

D. C. Bușilă: Îmi dau seama, d-le președinte al Consiliului, că această revoltă a d-voastră este...

D. profesor N. Iorga: Este profundă. O spun și ca profesor și ca tată de copii, pe care știu să mi-i cresc.

C. Bușilă îi apără pe politehnicieni:

Și acum să vorbim puțin de elevii de la Școala Politehnică. Lor nu le-ar fi trecut niciodată prin minte să facă o manifestație....

D. profesor N. Iorga: Au făcut-o.

D. C. Bușilă: ...nu ministrului, ci omului de școală...

D. profesor N. Iorga: Ei au început.

D. C. Bușilă: ...ci au venit să vă arate oarecari dorințe...

D. profesor N. Iorga: Cântând așa, pe psalmodii din Montmartre.

D. C. Bușilă: De ce nu admiteți că și printre ei s-au amestecat elemente străine?

D. profesor. N. Iorga: Prefer manifestațiile de dușmănie cuviincioase, decât manifestațiile de simpatie anarhică.

Iar în ce privește oamenii care sunt amestecați în astfel de mișcări - pentru mine aceasta este problema cea mare de o săptămână de zile, mă iertați că la orice moment nu mă pot reținea și cred că fac bine pentru spiritul acestei societăți să spun de pe banca ministerială aceste lucruri - vă aduceți aminte de 13 martie⁷ de manifestația care mi-a fost scoasă înainte, zicând: d-ta ai început.

Nu, eu nu am început. Era vorba, la 13 martie, să se dea la Teatrul Național o reprezentație de o piesă boulevardieră în altă limbă - oricât de mult am iubi limba franceză - în altă limbă decât limba acestei țări. În orice țară, Teatrul Național este teatrul limbii naționale și al subiectelor naționale. Și-mi aduc aminte că mai târziu, la Paris, s-au găsit buni români care au ațâțat lumea intelectuală franceză împotriva mea; și un prieten al meu, parizian, la care țin foarte mult - l-am adus în România pe urmă, relațiile noastre sunt aproape frățești - care era atunci decan, când să deschid cursul la Sorbona, mi-a pomenit de acest lucru. Mi-a pomenit-o foarte delicat, spunând: „am auzit că d-voastră ați condus o manifestație împotriva limbii franceze; dar noi vă asigurăm că dorința noastră nu este să se ia cineva după noi în limba noastră, ci să cultive pe baza nobilelor principii franceze, propria lui cultură”.

Atunci am luat și eu cuvântul - am tipărit amândouă discursurile - și am spus: „aceia care au demonstrat atunci, nu contra nației franceze, de care este legat tot spiritul și toată inima noastră, ci împotriva unei clase înstrăinate, sunt cei cari au sângerat pe câmpiile de bătălie pentru o cauză care era și a Franței (*aplauze prelungite*); iar cei care au venit cu reprezentația boulevardieră au fost alături de dușmanii d-voastră și de dușmanii propriei lor patrii, ceea ce este adevărul”.

Și atunci eu n-am îndemnat pe studenți să se bată cu nimeni. Eu am căpătat de la prefectul de Poliție dreptul ca un grup de studenți să cânte cântece naționale înaintea Teatrului Național, la trecerea persoanelor care se duceau la reprezentația boulevardieră. Așa a fost.

Și prefectul Moruzi mi-a fâgăduit. S-a întâmplat că pe urmă, contra fâgăduieli prefectului de Poliție, s-au scos sergenții și pe urmă trupa împotriva studenților, care au fost brutalizați.

Și eu, de acasă, în loc să fac, cum fac alții astăzi, care se ascund de nu-i vede nimeni, eu m-am ridicat la ceasurile 10 și jumătate și m-am dus în piața Teatrului Național, să văd ce este. Dar totul se mântuise.

Iar un om politic, pe care eu l-am iubit foarte mult, dar căruia îi plăceau răsturnările guvernelor prin studenți, și care era la Paris în momentul acela, a venit după câteva zile la mine: „Ei, ce frumos lucru s-a făcut la 13 martie. S-o mai facem odată”.

Atunci m-am ridicat în picioare și i-am spus: „Domnul meu, drept cine mă iei dumneata ?”

Aceasta este atitudinea pe care trebuie să o aibă cineva care, pe de o parte, în fruntea tineretului, apără drepturile culturii naționale și care, ca om politic, deploră orice tulburare și refuză orice concurs pentru ca aceste turburări să continue (*Aplauze pe băncile majorității*).

O spun și pentru dumnealor de acolo (*arătând spre loja presei*), care fac o tristă confuzie, nu fiindcă o vor, dar fiindcă li se impune să o facă, le-o spune și gazetarul care sunt eu, unul din cei mai vechi, și poate unul din cei mai respectabili, pentru că nu mi-am prostituit condeii niciodată și nu l-am întrebuințat niciodată contra patriei mele (*Aplauze*).

După ce G. Grigorovici deplânsese lipsa legăturilor strânse între profesori și studenți

D-le Grigorovici, îmi permit o mică întrerupere, eu țin cursuri și acuma. Astăzi după amiază țin curs, nu însă la Universitate ci la Institutul Sud-Est European, acasă la mine și sâmbătă am avut sala plină de elevii mei, care erau tot așa de întristați ca și mine de spectacolul pe care îl dau colegii lor de la alte Facultăți⁸.

NOTE

1. În aceeași ședință, la discutarea legii autonomiei universitare, unde se ceruse ca Universitățile să-și facă singure statutul, N.I.: „Îmi dați voie, în ceea ce privește chestiunea prealabilă, dacă s-a schimbat sau nu. Adevărat, s-a schimbat foarte mult, dar cine a schimbat? Au schimbat tot profesorii universitari și anume fiecare cu delegație din partea facultății sale. A venit, până în ultimul moment, cererea Facultății de Drept, cererea facultății de Medicină, așa încât sunt un fel de erate ale facultăților cele ce s-au adăos. Pot fi erori dar sunt erate.
2. Studenții erau în grevă, cursurile erau închise până la 1 aprilie și G. Bogdan Duică exclamase: „Anarhia se judecă așa: cine a dat întâi în primul student”. N.I.: ”Extraordinară declarație! Când guvernul spune că manifestația nu este permisă, orice cetățean are datoria să nu facă manifestație (*aplauze unanime*). Dar nu putem face statistica loviturilor în stradă”. Apoi, la observația lui Spulber: „Iată cum se încurajează anarhia!”. N.I.: „Cereți lucruri absurde, ca totdeauna”.
3. R. Cândea anunțase un amendament: N.I.:” De la un om așa cuminte ca dumneata primesc toate amendamentele, fără a le citi, fiindcă o minte așa de echilibrată nu poate propune decât lucruri bune”.

4. La observația lui V.G. Ispir: „... la titlurile lor, chiar în sânul universităților se spune student universitar de la Oxford sau Cambridge”. N.I.: „Se zice Oxfordman, acesta este un titlu de onoare înaintea tuturor. Am zis și eu fiindcă am fost și eu la Oxford, nu ca student”.
Pe urmă R. Căndea vorbise de importanța hotărârilor luate în primul rând de profesorii de filosofie în Universități.”În Germania se mai rătăcește și câte unul de istorie, ca cel de istoria Islamului și ministru în același timp”.
5. A urmat un schimb de replici unde Gr. Trancu Iași a anunțat că N.I., ca profesor la Academia Comercială, a făcut „lecții de extensiune... la Cluj, Galați, Danzig și în multe părți”. N.I.: „Dar în cazul acesta să nu mai vorbiți de inflație, că se interpretează rău”. R. Căndea vorbise de „profesor ambulant, în numele Universității”. N.I.: „Este mai rău să fie cineva ambulant în propriul său partid. Sunt cazuri recente”.
6. După ce T. Dimitriu Șoimu spusese că Universitatea din București e superioară altora. N.I.: „Chiar în domeniul esteticii literare”. T.D.Ș: „Că domnul Mihail Dragomirescu deține secretul tuturor cunoștințelor în materie”. N.I.: „Acolo este inegalabil”.
7. Manifestația a avut loc la 13 martie 1906.
8. G. Grigorovici laudase Universitățile americane care au parcuri frumoase. N.I.: „Donate de particulari. Și în loc ca particularii să fie zgârciți, și comunitățile sunt darnice, dăruiesc sume enorme. Din aceasta este clădită Universitatea americană”.

Expunere de motive pentru desființarea unei catedre de geometrie descriptivă

EXPUNERE DE MOTIVE

Senatul universitar din București, întemeiat pe cererea Consiliului profesoral al facultății de Științe, a hotărât, în ședința de la 20 noemvrie 1931 desființarea catedrei de Geometrie descriptivă cu aplicațiile ei, înlocuindu-se cu o conferință de Matematici elementare și geometrie descriptivă, întrucât un curs dezvoltat de geometrie descriptivă nu-și mai găsește rațiunea decât în programa școalelor tehnice superioare.

Subsemnatul, având în vedere cererea de mai sus și întemeiat pe dispozițiunile art. 78 din legea învățământului superior, am întocmit alăturatul proiect de lege pentru desființarea catedrei de Geometrie descriptivă cu aplicațiile ei, aflată vacantă la facultatea de Științe din București și înlocuire ei cu o conferință de Matematici elementare și geometrie descriptivă, pe care îl supun deliberării d-voastre.

Președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor, N. IORGA

Expunere de motive la proiectul de lege pentru transformarea unei conferințe de Drept administrativ la Academia de Drept din Oradea

EXPUNERE DE MOTIVE

Consiliul profesoral al Academiei de Drept din Oradea, în ședința de la 19 noiembrie 1929, a hotărât transformarea conferinței de Drept administrativ în catedră și transferarea la această catedră a d-lui profesor titular Andrei Sigmund de la catedra de Finanțe și Statistică care se transformă în conferință.

Pentru aducerea la îndeplinire a hotărârii consiliului profesoral, subsemnatul a elaborat alăturatul proiect de lege pe care îl supun deliberării și aprobării d-voastre¹.

Președintele Consiliului de Miniștri, ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor,

N. IORGA

NOTE

1. Consiliul Legislativ a obiectat că transferul prof. A.S. nu poate face obiectul unei legi; era treaba Ministerului Instrucțiunii, așa că articolul trebuia anulat.

Ședința din 29 martie 1932

Despre situația învățământului universitar¹. În replică cu V.G. Ispir

Acesta spuse:

Dacă d-nii studenți se bat pe stradă și dacă amintesc în comunismul lor această teorie de care am vorbit asupra caracterului, ei sunt incompleți, fiindcă idealul lor călăuzitor este eronat. Eu le-aș spune „excelsior”.

D. G. Grigorovici: Ei nu sunt nici comuniști, nici fasciști, sunt flămânzi.

D. profesor. N. Iorga: Îmi dați voie. Se pare că nu există comuniști, fiindcă d. Traian Cotigă, excelența sa d. Traian Cotigă, marele președinte al centrului studențesc din București, publică în *Universul* următoarea „Chemare la ordine a Statului român”.

Declară d-sa că, „părea că s-ar fi amestecat în rândurile studențimii elemente care s-au dat la excесе, este un fapt netăgăduit. Dar a încerca să afirmăm că mișcările de stradă ce au avut loc sunt ale unei studențimi comuniste, este o aberație”.

Asta am spus eu. Nu se poate nimic mai amabil decât aceasta! Dar aceasta mi-au dovedit-o cei de la Iași: s-a afirmat că, în adevăr, s-a ridicat și steagul roșu în momentul turburărilor la o fabrică.

Și mai departe, d. Cotigă ne asigură că „nu va uită pe cei care s-au dat la acte de barbarie față de întreaga studențime, fie la București, fie la Iași sau Tutova. Garda de fier”.

Acum ce să fac eu cu aceasta? Am să întreb pe d. rector al Universității ce crede d-nealui; iar mie, căruia îmi este silă de proștii bătrâni, îmi este mult mai silă de proștii tineri, mai ales când se cred ceea ce nu sunt (*Aplauze pe băncile majorității*).

V. G. Ispir deplânse Universitățile² cu o singură facultate:

Nu se poate concepe aceasta, căci nu se poate concepe o Universitate fără studenți, după cum nu se poate concepe o Universitate numai de studenți fără profesori. Universitatea este și de studenți și de profesori, ea formează o familie universitară. Prin urmare, este o legătură completă, care trebuie să existe într-un tot.

D. profesor A. Iorga: Este o familie în care copiii se ridică în capul părinților (*Ilaritate*).

D. V. G. Ispir: Vai de familia aceea în care copiii se ridică în capul părinților, D-voastră anticipați ceea ce voiam să spun eu. Regret că d. Grigorovici nu este aci, căci am impresia, ca profesor, că în momentul de față, s-a introdus în spiritul tinerilor noștri universitari...

D. profesor N. Iorga: Afară de litere și științe.

D. V. G. Ispir: Și teologie.

D. profesor N. Iorga: Și de la teologie.

D. V. G. Ispir: ...un alt sentiment decât cel filial dintre fiu și tată. Între studenți și profesori s-a introdus sistemul - de aceea greva ne spune ce este...

D. profesor N. Iorga: Nu există grevă. Am întrebat dacă exista greva și am aci răspunsul. Dacă ar exista greva, nu aș fi venit cu legea după amiază. Mie îmi place să mă lămuresc.

Prin urmare, am aci întrebarea făcută de mine și răspunsul. Iată întrebarea, plecată de la minister: „Luând cunoștința de adresa... cutare, vă rog să binevoiți a ne comunica dacă avem a face cu închiderea Universității

de către autoritățile legale, sau avem de a face cu o grevă a studenților. Răspunsul ne este necesar, căci dacă este vorba de o grevă a studenților, nu înțelegem să introducem vreo schimbare în legea avocaților”.

Răspuns: „Ca răspuns la adresa d-voastră relativă la adresa noastră cu nr..., am onoarea a vă aduce la cunoștință că închiderea Universității a fost hotărâtă de Senatul universitar”.

Prin urmare, greva aceasta este pentru stradă și pentru gazete; pentru mine, ca ministru, și pentru Statul român nu există decât închiderea Universității.

D. V. G. Ispir: Sunt foarte bucuroși de ceea ce ați constatat d-voastră, dar totuși impresia ar putea fi în această direcție că cel puțin între unii dintre tinerii noștri studenți...

D. profesor N. Iorga: Iar eu, ca profesor, nu cunosc greva. Am ținut și sâmbătă și ieri cursuri la Institutul Sud-Est European. Fiindcă Universitatea este închisă, am ținut cursuri cu același număr de studenți. Studenții mei sunt băieți inteligenți, cu dorința de a învăța și cu spirit de ordine (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. V. G. Ispir: Totuși impresia care ar putea să se nască undeva este că, în loc de acest sentiment filial, s-a introdus sentimentul de luptă de clasă între lucrători și patroni.

D. profesor N. Iorga: Cu deosebirea că muncitorii lucrează pentru patron, pe când studentul lucrează pentru viitorul lui. Este mare deosebire. Nu noi ne folosim de munca lor, ci ei se folosesc de munca noastră.

Despre cămine, cu același interlocutor

D-voastră știți că s-au schimbat căminurile cu totul sub rectoratul meu, adică se dau burse și cei ce primesc burse, aceia au dreptul de a se asocia între dânșii. Prin urmare, nu Universitatea are căminuri, în afară de două căminuri pentru fete. Pentru fete ar trebui ca, într-adevăr, Universitatea să aibă căminuri, pentru ca să poată exercita supravegherea, și pentru ca să li se dea și altă învățătură decât aceea de la curs și, poate, de ceastă altă încă nevoie. Iar în colo, studenții se asociază, declară, la plata bursei, că în loc să o ia personal, au însărcinat pe cineva..., care ia bursa tuturor și administrează pentru toți un cămin. Iar Statul ajută prin aceea că plătește chiria. Acesta este felul de organizare pe care l-am lăsat eu la Universitate. Ce se va face de acum înainte, aceasta privește pe oamenii cari au răspunderea. Dar eu cred că sistemul pe care l-am introdus eu la București, ar trebui introdus pretutindeni.

Iar Statul are numai datoria de a observa să nu se petreacă lucruri imorale în cămine și, pe de altă parte căminurile să nu fie cluburi și cuiburi de conspirație împotriva Statului și a ordinii publice (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. V. G. Ispir: Eu am avut onoarea să fac parte șase ani din comisia căminelor și cantinelor.

D. profesor N. Iorga: Dar aceasta este tocmai ce am desființat eu!

D. V. G. Ispir: Eu știu ce a fost acolo și nu știu cum ați fost informat d-voastră. Știu de asemenea că d-voastră ați realizat mult acolo. Dacă îmi dați voie să spun și să am acest curaj al opiniei mele, eu cred că adevărul este la mijloc.

D. profesor N. Iorga: Dar, cu adevărul cel vechi mi s-a întâmplat să văd profesori care se improvizau administratori de cămine și mi se aducea dovada că folosesc personal de pe urma acestei administrațiuni. Iar când le-am cerut socoteala, fiindcă studenții în acest caz aveau dreptul să se agite, dar nu s-au dus în stradă, ci au venit la mine, ca decan întâi, și ca rector pe urmă, și mi-au spus: mănâncă alții din ceea ce ni se cuvine nouă - și când am chemat pe cutare domn profesor, și-a luat niște aere - așa este românul - : știi d-ta cine sunt eu? Și-mi pare rău, dar l-am dat afară, într-o formă foarte politicoasă, pe iubitul meu coleg mai tânăr. S-a vorbit și de alt caz, când am poftit afară pe cineva; dar am multe cazuri de acestea în viața mea; n-a fost acesta cel dintâi.

Și de atunci studenții au mâncat mai bine (*Aplauze pe băncile majorității*).

D. V. G. Ispir: D-le prim-ministru, este o controversă asupra celei mai bune organizări a căminurilor; ceea ce vreau să adaug este că între sistemul burselor și al căminurilor, eu cred că sistemul căminelor este mai bun, cu condițiune ca disciplina și ordinea să fie asigurate acolo și ca în acele căminuri să domnească fraternitatea și moralitatea. Evident, nu este cazul acum să amintim multe lucruri care s-au întâmplat. Am avut și căminuri foarte bune, dar am avut și căminuri particulare, înființate de județ și comună.

D. N. Iorga: Și acelea s-au schimbat, au trecut sub supravegherea Universității.

D. V. G. Ispir: Este just, pe care imediat d. prim-ministru, când a fost rector, le-a luat sub supravegherea Universității și a făcut un lucru foarte bun, pentru care mulțumim d-lui prim-ministru.

D. profesor N. Iorga: Era un cămin gorjan, pe care m-am dus să-l inspectez. Casa avea două rânduri; jos erau studentele, dincolo erau studenții. Când m-am dus acolo unde erau studentele, nu era nici una; când m-am dus unde erau studenții, acolo erau toate studentele. Când am intrat eu, au fugit cu

toatele; ceea ce înseamnă că nu discutau asupra unei chestiuni eu desăvârșire științifice (*Ilaritate*). Atunci eram decan și la cea dintâi lecție, înainte de a face cursul meu, am povestit lucrurile și am spus numele acestor studenți. După aceea au venit la mine în cancelarie și le-am declarat că nu voi lua nici o măsură împotriva lor, cu o condițiune: de a-și da cuvântul de onoare că astfel de lucruri nu se vor repeta niciodată. Au plâns, și lucrurile acestea nu s-au repetat niciodată.

Multă lume a plâns pe urma mea, în atâția ani de când am o viață publică, dar nu este unul din cei care au plâns pe urma mea, căruia să nu-i fi părut bine pe urmă că și-a spălat păcatele cu lacrimile pe care le-a vărsat atunci (*Aplauze pe băncile majorității*).

Despre practicarea sporturilor

D. V. G. Ispir: În loc ca studenții să se bată între ei pentru aceste idei externe, viața universitară trebuie să fie călăuzită de studii, de sporturi, de muzică, există o serie de lucruri care sunt foarte bune, care pot fi admise la Universitate. Și în această direcțiune studenții desigur că pot fi ajutați.

Eu personal am încercat o operă de ajutorare studențească, care n-a reușit, din care a ieșit Oficiul universitar.

D. profesor N. Iorga: Sport am încercat să introduc și eu. Am cerut locul Primăriei, din față. Mi l-a dat; timp de doi, trei ani, am rugat societățile studențești să se dedea la sănătoase exerciții de sport pe acest loc. N-a venit nimeni, și atunci terenul a fost luat de jandarmii pedestri, pentru exercițiile lor de fiecare zi.

D. Al. Lapedatu: În această privință ați putea să consultați pe d. Tătaru, care a fost președintele societății sportive studențești de la Cluj.

D. V. G. Ispir: Cunosc terenurile sportive dela Oxford și Cambirdge. Se practică acolo o serie de sporturi care formează caracterul și care, în același timp, purifică sufletul omenesc. Sunt lucruri necunoscute la noi, la noi sportul este luat ca o pierdere de vreme, nu ca o recreație a trupului și sufletului.

Evident că nu toți studenții pot intra în căminuri. Aci este o chestiune importantă: gazdele. S-au întrebat părinții, s-au întrebat profesorii, cine sunt gazdele care găzduiesc pe copiii lor?

D. profesor N. Iorga: Eu m-am întrebat; le-am cerut fișe, să declare fiecare situația părinților, unde locuiesc, totul imposibil! Nici declarațiile lor, nici organele universitare n-au vrut să lucreze în acest sens. Toată viața mea a fost o luptă cu stânca rutinei, prin care nu am putut să găsesc drum. Mă declar învins, cu câtă durere, înțelegeți și d-voastre.

Despre moralitatea studenților

Odată a intrat un român în colegiul acesta și a făcut astfel de lucruri, încât nu numai că l-a scos pe dânsul din colegiu, dar s-a luat măsura atât de dureroasă pentru țară, că nu se mai primesc studenți români. Știi d-ta povestea de acum doi ani. Fiindcă a crezut că un colegiu englez este așa: fiecare face ce vrea. Aceasta, nu. Cu aceasta se învață englezul disciplinat, cu disciplina din colegiu, să cunoască toate ideile, dar fiecare idee cu metoda sa, cu disciplina sa. Iată un socialist, d. Grigorovici, care ne dă exemplul disciplinei de gândire și disciplinei de expresie³ (*Aplauze pe băncile majorității*).

*În dialog cu Al. Otetelișanu despre necesitatea menținerii docenței la
Facultatea de Drept*

La Senat de ce nu a spus nimeni nimic? A fost reprezentantul Facultății mereu prezent, cu un întreg decalog de care am ținut seama, dar nu a spus un singur cuvânt. Nu înțeleg Facultatea aceasta care atunci când se discută o chestiune la Senat, aprobă înlocuirea docenților prin conferențieri și *maîtres de conférences* nu este altceva decât corespunzătorul francez al docentului, iar aici dvs. veniți în numele Facultății de Drept, cerând menținerea docenței.

Cum veniți dvs., deși eu nu mă îndoiesc că aveți această însărcinare, cum voiți dvs. ca studenții să aibă o orientare atunci când se întâmplă că sunt facultăți care nu au nici una? Stătea acolo d. Dumitrescu, nelipsit, în numele facultății. Nu a spus un cuvânt.

D. Al. Otetelișanu: La senatul universitar?

D. profesor N. Iorga: Nu, la Senat, o parte din Parlament. Nici un cuvânt!

D. Al. Otetelișanu: Nu știu ce a spus d. Dumitrescu, nu știu ce s-a spus la senatul universitar, dar știu ce s-a discutat la consiliul profesoral.

D. profesor N. Iorga: De aceea și chestinea rectorului a ieșit cum a ieșit.

D. Al. Otetelișanu: Spunea unul din colegii noștri și spunea și d. prim ministru că docenții au fost înlocuiți prin acei *maîtres de conférences*, care există în Franța și care înlocuiesc instituțiunea docenței. Nu este tocmai același lucru. *Maître de conférences* este un funcționar, el este plătit și îndeplinește o funcțiune în învățământ.

D. profesor N. Iorga: Dar plata sau lipsa de plată este un lucru atât de secundar! Și *maîtres de conférences* și docenții nu fac parte, propriu vorbind, din organizarea profesională a facultății. Este un mijloc de a intra.

Ce însemnează *maîtres de conférences*? Însemnează un „magister”, este traducerea în franceză a lui „magister” care are dreptul de a ține conferințe. Este un conferențiar.

În continuare, în dialog cu Al. Otetelișanu:

Se înșiră aci mai multe taxe, șapte, opt taxe. Aceasta însă nu însemnează că fiecare Facultate trebuie să pună toate aceste taxe.

D. profesor N. Iorga: Nici nu este în intenția noastră.

D. Al. Otetelișanu: De exemplu, taxa de construcție prevăzută la litera h, și care există la Facultatea noastră de Drept se va desființa de acum înainte, fiindcă noi am votat chiar ieri o lege, prin care ni se dă dreptul să renunțăm la o expropriere care s-a făcut în favoarea noastră.

D. profesor N. Iorga: Ba se poate gândi să se construiască aiurea. Nu văd întrucât renunțarea aceasta prejudecă asupra dorinței de a avea un local. Eu aș dori chiar să aveți un local deosebit, pentru ca atunci când Facultatea de drept, prin studenții săi, hotărăște o grevă, să se ducă la d-voastră acolo și să ne lase pe cei de Științe și de la Litere să ne facem datoria cu studenții noștri, care ne înțeleg, ne iubesc și ne ascultă.

Și dacă într-un timp când se produc așa de des greve - n-aș vrea să rostesc de aici o critică, în ceea ce privește o facultate din oricare Universitate din România - studenții de la Litere și de la Științe sunt cei mai disciplinați, este pentru că le dăm de lucru neconținut. Omul care are de lucru neconținut, acela nu se dedă la anumite activități.

În America, unde studenții pregătesc în fiecare lună câte o lucrare - de la începutul lunii li se spune să pregătească o lucrare grea - acolo este disciplina cea mai perfectă; fiindcă tânărul este așa de mult legat de opera pe care o face, încât nu-i mai trec alte lucruri prin minte.

Așa încât, eu sunt pentru palatul d-voastre, cât mai mare și la aer, la răcoare, așa, către Șosea, unde bate vântul (*Ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru, aveți perfectă dreptate când spuneți că studentul care este neconținut ocupat, n-are timpul necesar să se gândească la acte de dezordine.

D. profesor N. Iorga: Eu v-aș întreba: ce frecvență reală aveți față de numărul total de studenți înscriși, și cât timp consacrați pentru examenul fiecărui student, și cum se pregătesc examenele, dese ori după așa numitele rezumate ale unui curs. Cumpără cineva rezumatul, stă în provincie...

D. Al. Otetelișanu: Nu mai sunt rezumate acum, sunt cursuri.

D. profesor N. Iorga: Slavă Domnului.

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru, eu înțeleg mâhnirea d-voastră față de evenimentele petrecute și înțeleg oarecum și supărarea d-voastră față de Facultatea noastră, pentru că studenții noștri de la Drept au fost aceia care au făcut mișcarea împreună cu aceia de la Medicină.

D. profesor N. Iorga: Cei de la Medicină mult mai puțin.

D. Al. Otetelișanu: D-le prim-ministru, lăsând la o parte mâhnirea d-voastră, care desigur este trecătoare, fiindcă d-voastră iubiți prea mult studențimea română...

D. profesor N. Iorga: Eu iubesc pe cei pe care-i cunosc din Universitate; pe cei pe care-i văd pentru prima dată în stradă, îi iubesc mult mai puțin.

D. Al. Otetelișanu: D-voastră știți că și studențimea și corpul profesoral de la Facultatea de Drept vă stimează și vă iubește. În ce privește persoana mea...

D. profesor N. Iorga: În această privință nu am nimic de zis.

D. Al. Otetelișanu: ...am fost student la Drept și la Filosofie. Nu eram student la Litere, totuși eram unul dintre cei care urmăream activitatea d-voastră națională, pe care o dezvoltăți acum vreo 20 și ceva de ani.

D. profesor N. Iorga: Mulțumesc foarte mult.

D. Al. Otetelișanu: Cred că d-voastră, cu toate că astăzi sunteți mâhnit, vă veți îndrepta din nou sentimentul d-voastră de afecțiune față și de studenții de la Drept.

Și atunci, în ce privește localul facultății noastre de Drept, avem o sumă de bani adunată, care, însă este insuficientă ca să facem un local nou, dar este suficientă ca să putem transforma localul din mijloc al Universității.

D. profesor N. Iorga: Foarte bună idee.

D. Al. Otetelișanu: ...și să facem un local excelent acolo pentru facultatea noastră de Drept. Rămâne însă ca d-voastră să ne puneți la dispoziție localul acela...

D. profesor N. Iorga: Foarte bucuros.

D. Al. Otetelișanu:...ca să nu fim simplii trecători, astăzi să avem dreptul acolo și mâine să nu-l avem. Când vom avea acest drept, vom putea utiliza cele 40 de milioane care le avem.

D. profesor N. Iorga: Faceți partea centrală. Eu am făcut aripa dreaptă, mi-a ajutat Dumnezeu cu cele 25 de milioane. Voi am să fac și partea centrală, cu timbrele universitare, care însă nu au fost administrate cum trebuia, așa încât nu am putut obține suma necesară.

Faceți d-voastră cu banii aceștia.

D. Al. Otetelișanu: Statul nu va mai cheltui pentru transformarea părții centrale a Universității și în felul acesta vom ajunge și noi să avem un local propriu.

D. profesor N. Iorga: Așa încât renunț la trimiterea la Șosea (*Ilaritate*).

D. Al. Otetelișanu: În ce privește taxele universitare, nu toate vor fi aplicate la toate facultățile. Unde ai instituite, pui taxe pentru instituite; unde ai

laboratoare, pui taxe pentru laboratoare; la Drept, unde nu avem laboratoare, nu se pune această taxă pentru laboratoare. Și atunci, repet întrebarea, care organ poate să știe în ce măsură o facultate are nevoie de o taxă sau alta? Cred că singurul organ este consiliul facultății respective.

D. profesor N. Iorga: Care propune senatului universitar.

D. Al. Otetelișanu: Dați-mi voie să vă spun. Dacă senatul vine și spune: d-ta ai pus taxa de construcție, 500 lei, prea mult, eu sunt de părere să fie 200. D-ta ai pus taxe pentru institute; de exemplu, noi creem astăzi la Facultatea de Drept institute de Drept privat, Drept penal, Drept public, Drept internațional....

D. profesor N. Iorga: Tot eu vi le-am dat⁴.

NOTE

1. Acesta spusese că pe frontispiciul universităților engleze stă scris: „To be a man”, adică să fi om. N.I.: „Pentru femei ar trebui să scrie: „To be woman”, adică să nu te bați cu sergenții pe stradă (*ilaritate*). Era o aluzie la felul dezlănțuit de a se purta al sufragetelor.
2. Același Ispir deplânse Universitățile cu o singură facultate, ca cea din Oradea. N.I.: „Știți că am moștenit și o Academie Teologică și o mulțime de forme de acestea ardelenesti pe care nu le suprimăm fiindcă este acolo un sentiment local care le apără... Este unul care vrea o Universitate la Chișinău, altul la Craiova, Politehnică la Vârciorova”.
Ispir mai spusese că la Universitatea din București sunt 20 000 de studenți. N.I.: „Dintre care 3000 îi găsesc la cursuri și 17 000 la manifestații”. Ispir amintise că în Scoția e un student la 455 de locuitori. N.I.: „Dar nu cer funcțiuni, când ies, aceasta este deosebirea”.
Apoi a deplâns absența cursurilor comune. N.I.: „Și cursurile comune au murit, multe lucruri au murit din momentul când am plecat eu de acolo. Chestiunea cursurilor comune s-ar putea introduce în lege”. Ispir spera ca N.I. să revină dar acesta declară: „Nu, căci am 61 de ani, cu 5 ani ca rector fac 66 și la 70 de ani ies la pensie”.
Tot Ispir vorbește de Oxford, unde studenții își fac vizite reciproce cu profesorii, se poftesc la masă. N.I.: „Nu mai vorbiți, vă rog, de chemarea la masă căci mă trezesc și cu acest punct de doleanță, că fiecare profesor trebuie să cheme odată pe săptămână pe studenți la masă!”
3. Ispir pomenise de educația universitară pe care N.I. „a inițiat-o normativ”. N.I.: „Normativ era până acum strada Șincai nr. 3, cu cele 5 domnișoare care au stat atunci cu 2 ofițeri care au omorât pe cârciumar. Aceasta era normativ în ceea ce privește gazdele”.
4. Al.O. spusese că absolenții n-au cunoștințe de cultură generală. N.I.: „Sunt legiferați. Le-am introdus eu întâia oară și sunt introduse, cum a precizat d.

raportor /P. Sergescu/ în chiar proiectul de lege. Eu am arătat dorința mea. Să fie și mai precizat. Și puțină poezie, ca să fie moravurile mai blânde”.

Apoi, la încheierea ședinței, N.I. a cerut scurtarea timpului de discutare a amendamentelor: „O oră ajunge, fiindcă altfel se produce impresia, pe care nu o doresc nimănui dintre noi, că se încearcă tot felul de târăgăniri. Ajunge o oră, la ora 5 să se reia discuția”.

La legea avocaților. Replică lui A.C.Cuza¹

D-le Cuza, mi-au și făgăduit-o. Iată, am primit ieri o scrisoare în care elevii de liceu spun că: „studentii de acum legiferează, fără să se gândească la pielea celorlalți”.

Iată scrisoarea:

„Studentii din anul acesta se interesează numai de pielea lor și vor să scape de unificarea învățământului superior și de noua lege a avocaților”. Iar la sfârșit: „Avem cea mai mare încredere...etc. Contrar vom fi nevoiți să facem și noi grevă generală la anul, pentru că nu este drept să fiți pentru unii mumă și pentru alții ciumă”.

De aceea, zic eu, să nu se dea exemplu rău nimănui, fiindcă altfel ne vom trezi cu anunțarea grevei la Universitate a copiilor de țată (*ilaritate, aplauze*).

NOTE

1. A.C.Cuza amintise că în textul aflat în dezbatere se folosisese expresia „studentii actualmente înscriși”; or, se legifera și pentru viitorime. I.Micescu observase că la examene nu sunt rele răspunsurile studenților ci întrebările profesorilor. N.I.: „Este așa de adevărat ce spuneți dvs. încât nu s-ar putea ca studentul să întrebe pe profesor din două motive: studentul n-ar ști ce să întrebe și profesorul n-ar putea să răspundă” (*ilaritate*). Se abordase subiectul portului robei. D.I.Perianu constatase că la baroul de Ilfov se cheltuiesc pentru ele 3 milioane de lei (o robă costa 8 000 de lei). N.I.: „În această chestiune a robei aș vrea să știu dacă d. Cuza e pro sau contra”. A.C.Cuza: „Sunt pentru roba facultativă”. N.I.: „Eu credeam că sunteți contra robei și atunci aș fi observat că este o greșeală în conducerea partidului fiindcă roba este femininul lui Robu” (*ilaritate*). Și în continuare: „Înțelegem așa: roba se desființează, galoșii sunt facultativi” (*mare ilaritate*). În aceeași ședință s-a luat în discuție proiectul de lege privitor la reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași, unde N.I. a spus: „Eu vreau să fac o rugămintă către colegul meu de la Justiție. Se pare că Ministerul de Instrucțiune Publică a pierdut, printr-o neglijență de care nu sunt vinovat, termenul până la care trebuie să fie reziliate contractele de închiriere.

Eu le rezilies pe toate, de la un capăt al țării la altul, și vă rog să introduceți aici în lege un paragraf care să permită Statului ca și după termenul acesta de 10 martie, mi se pare, să rezilieze contractele.

Vă rog să puneți neapărat acest lucru. Pentru Stat să se pună cel puțin până la 10 aprilie”.

Ședința din 30 martie 1932

Despre mișcările studențești¹

Am fost surprinși, fiindcă s-au amestecat unii oameni politici. Chiar și acum eu am avut în mână o scrisoare a unui student care a avut curajul să mărturisească că în tren un bărbat politic, care umblă puțintel după cai morți să le ia potcoavele, dă întâlniri secrete d-lui Cotigă și altora. Îi știu și termenul și locul unde se adună; și va veni vremea când îi voi prezenta dosarul.

O voce: Să-1 știm de acum.

D. G. Giuglea: Fiindcă d. prim-ministru a adus chestiunea aceasta, mai adaog și eu altceva. Sunt informat că se mișcă învățătorii și au trimis scrisori nenumărate unor persoane din București, cărora le cer să aranjeze o mișcare ca cea a studenților. Nu știu dacă ați fost informați, nu știu dacă organele de la minister care conduc învățământul primar au destule mijloace ca să vă poată informă,... sau destulă sinceritate.

D. profesor N. Iorga: Eu știu un lucru, că doresc să-i plătim pe toți. Dar știu încă un lucru; ce încasări au fost în februarie. Știu că armata trebuie neapărat plătită, că toți ceilalți vin după armată.

Cine vrea să facă scandal, de orice categorie, în București, voi întrebuița alt mijloc. Eu am spus numai că opresc manifestația de marți a studenților. Nu am spus să se ducă o luptă corp la corp, cum s-a întâmplat. Aci trebuie și oarecare dibăcie.

Dar, pentru toți cei care mai vor să manifesteze, îi voi înconjură de poliție și de trupe și se vor plimba pe toate străzile din București, cât or vrea, până se vor obosi și se vor duce acasă să se culce.

Iar când vom avea bani, vom plăti; dar de împrumutat nu putem împrumuta, de furat nu putem fură. Toată lumea trebuie să înțeleagă că ne găsim în mijlocul unui cumplit război financiar și economic. Să facem cum am făcut în timpul războiului celălalt și n-a murit nimeni. Numai eu știu cum am hrănit o întreagă casă, timp de doi ani de zile, și un coleg al meu, fiindcă

n-am vrut să vin aici să fac cursuri pe vremea nemților, mi-a tăiat leafa și două luni și jumătate n-am văzut leafă. Am făcut ce am putut face. Fiecare trebuie să judece situația de acum.

Banii nu-i ascundem pentru partizanii pe cari nu îi avem. D-nii Argetoianu și Brătescu sunt dintre oamenii cei mai pricepuți în materie financiară. D. Brătescu, cu care am vorbit și ieri, lucrează de la 8 dimineața până la ceasurile 12 noaptea, se extenuază muncind, și unde este mai mare nevoie dă ceva. Aude un alt strigăt, dă. Sunt timpuri în care nu se pot face lucruri ca în împrejurările obișnuite.

Cu manifestații vom face așa, clar să se știe că noi, care am suprimat așa numita Gardă de fier, și căroră nu le este frică de nimeni, (*aplauze*), oriunde vom întâlni agitatori, vom lăsa să treacă demonstrația, dar peste câteva zile, vom lua pe acela care ațâță, îl vom lua de ceafă, fiindcă exploatează nenorocirea țării, și-l vom băga la bașcă. (*Aplauze pe băncile majorității*).

*După ce G. Giuglea amintise de bursele în străinătate oferite
studentilor de unii politicieni*

Iar rezultatul este că n-am cu ce-i ține acum. Mor de foame în străinătate.

D. G. Giuglea: D-le prim-ministru, este foarte exact ce spuneți d-voastră. Le-am spus-o și noi profesorii. Dar cu privire la agitații, ei ne răspund cu vorba aceasta: În mișcările studențești noi venim cu un suflet curat și cu un sentiment sincer. Da, sentiment sincer, suflet curat, dar să nu se uite că acest suflet curat și acest sentiment sincer al studentului care intră în tumult fără să-și dea seama de ce va urma mai târziu, este ca o floare gingașe pe car o rupe puhoiul și în câteva clipe se amestecă cu noroiul. Așa pare sufletul tânărului student care se bagă în puhoiul luptelor politice (*Aplauze*).

D. profesor N. Iorga: Foarte frumos. În Paris știți d-voastră câtă lume au cărat partidele politice și care este numărul românilor din Paris? Nu vă puteți închipui. O statistică făcută acum patru ani constata 25 de mii de români la Paris, dintre care a treia parte au fost momiți.

Cărătorii de gunoi din marginea Parisului sunt în cea mai mare parte nenorociți de țărani de prin Ardeal, care aceia reprezintă altceva, nu acțiunea partidelor politice, ci lipsa de administrație a țării. Aceștia puteau să fie momiți, dar sunt o mulțime de intelectuali români la Paris care mor de foame și care nu aveau de ce să se ducă acolo (*Aplauze*).

Despre activitatea științifică a cadrelor universitare

Pe mine mă îngrozesc, să-mi dați voie, de la o bucată de vreme, tocmai lucrările acestea științifice. Se duc băieți și fete de la noi, car la noi nu s-au distins de loc, stau în străinătate trei, patru ani de zile, vin cu o carte de cinci, șase sute de pagini, admirabil făcută. După ce se întorc, nu mai lucrează nimic.

Noi suntem oamenii cei mai dibaci de pe lume: evităm toate greutățile. Era greutatea aceasta a operei personale. Opera personală se fabrică astăzi cu o ușurință foarte onestă...

D. I. Petrovici: În serie.

*D. profesor N. Iorga:...*dar nu știu prin ce mecanică pe care până acum n-am putut-o descoperi (*Aplauze, ilaritate*).

D. I. Petrovici: Vasăzică climatul de aci este prost; nu se pot dezvolta opere originale.

D. D. R. Ioanițescu: Este un fel de metalurgie.

D. profesor N. Iorga: Aci este un profesor foarte mare, undeva la o Universitate. M-a întrebat când treceam în străinătate doctoratul meu: cum faci d-ta? — Cum să fac? Eu fac carte. Apoi zice: nu, eu pentru lucrarea mea am pus pe hârtie anumite idei conducătoare și este cineva, un om foarte bine, care face restul... (Ilaritate).

Și apoi m-am convins că și la școala mea de la Fontenay-aux-Roses este cineva care face bine, după ce fac mai puțin bine unii dintre elevi. Dovadă că atunci când aveau de adaos ceva, era într-o franțuzească îngrozitoare, iar textul o splendoare.

Dacă am putea și în această privință să luăm măsuri! (*Aplauze*). Nu poți prinde pe român cu nimic (*Ilaritate*).

După ce P. Șeicaru amintise că N.I. a concurat pentru postul de la Universitate, unde „era să fie trântit de Georgian”, mai ales că „d. Iorga era o primejdie, pe câtă vreme Georgian nu era”

Era să cad; dar tot am avut câteva sutimi mai mult decât Georgian.

După aceea, m-a chemat Take Ionescu și mi-a spus, că atâta vreme cât va fi el ministrul Instrucțiunii Publice, eu nu voi fi profesor de Universitate.

Cum aveam foarte mult calm, i-am spus: nu face nimic, d-le ministru, eu voi aștepta. Și a căzut peste câteva săptămâni și am luat catedra. Tot prin concurs am luat-o și a doua oară.

D. I. Petrovici: D-le ministru, să-mi dați voie să-mi exprim regretul că nu ați fost de față când am făcut o serie de considerațiuni și de propuneri, care erau mai potrivit făcute cu d-voastră de față.

D. profesor N. Iorga: A trebuit să iscălesc, la Palat, decretul prin care renunțăm la exproprierea casei Șuțu, fără care trebuia să plătim 70 de milioane, pe care nu îi avem. De aceea a fost grabă. Mă iertați, eu aveam mare plăcere să vă ascult.

Asupra concursurilor. I. Petrovici spuse:

În sfârșit, la capitolul concursurilor văd că legea actuală a eliminat o probă care, după a mea părere, este cea mai importantă, proba lucrărilor. În legea în vigoare, candidații înaintează lucrările; ele se citesc, se face un referat asupra lor și referatul acesta ia un caracter decisiv pentru soarta ulterioară a concursului.

D. profesor N. Iorga: Foarte rău.

D. I. Petrovici: Proba aceasta este înlocuită prin altceva; candidatul expune, timp de o oră, fără ca profesorii să se poată amesteca; își povestește viața, titlurile și lucrările. Dacă se găsește un candidat mai șmecher ca să povestească....

D. profesor N. Iorga: Eu vroiam amândouă lucrurile: să prezinte lucrările și după aceea să vorbească cu privire la sine.

Iată ce s-a întâmplat, nu este mult, acum vreo doi ani.

Cineva a prezentat o lucrare admirabilă în franțuzește, prezentată și la o facultate din străinătate. A prezentat-o pentru a căpăta gradul de doctor, nu era o catedră universitară pe care o avea înainte. Lucrarea era minunată; o lucrare care, dacă ar fi tipărită, ar aduce cele mai mari foloase. După ce s-a isprăvit și am văzut cum răspunde, m-am apropiat și i-am spus: d-le, să nu te superi, d-ta ai făcut lucrarea aceasta? - Cum se poate să-mi puneți întrebarea aceasta? - Nu numai că ți-o pun, dar eu îți prezic un lucru: nu vei tipări niciodată această lucrare.

De atunci a tipărit o mulțime de lucrări; lucrarea aceasta, minunat făcută, nu a tipărit-o nici până acum, ceea ce pentru mine înseamnă că i-a făcut-o altcineva. Pe când așa, dacă îl pui să vorbească de dânsa, imediat simți dacă el este autorul sau ba (*Aplauze, ilaritate*).

D. I. Petrovici: Cu toate acestea, eu cred că ar trebui să rămână și proba aceasta.

D. profesor N. Iorga: Aceasta o primesc cu plăcere.

D. I. Petrovici: D-lor deputați, îmi dau seama de toate dificultățile în mijlocul cărora s-a alcătuit acest proiect. Proiectul acesta nu este opera unei

individualități, ci este o operă colectivă, un fel de poezie populară. S-a nimerit câte odată ca poporul să producă o operă ca *Iliada* și *Odissea*, dar nu totdeauna operele populare, mai ales când sunt de amploare, au această unitate perfectă.

D. profesor N. Iorga: Cum este și *Batrachomiomahia*? (*Ilaritate*).

D. I. Petrovici: Mai întâi, Universitățile au făcut un proiect, Senatul a introdus modificări. Camera, geloasă de dreptul de egalitate, va introduce și dânsa modificări. Însă, d-le prim-ministru, modificări care în loc să fie un pas și mai departe, vor fi, în unele privințe, un pas înapoi spre ceea ce a fost.

D. profesor N. Iorga: În unele privințe, trebuie s-o spun, s-au făcut unele modificări în rău.

NOTE

1. La începutul ședinței, Camera a fost informată că dr. Ion Cantacuzino, ministrul Sănătății, fusese ales membru al Academiei de Științe din Paris. P. Sergescu a amintit că și N.I. e membru al Académie des Inscriptions et Belles Lettres, ales în unanimitate. N.I.: „Nu există unanimitate, niciodată”. P.S.: „Așa a fost. Am fost eu acolo”. N.I.: „Cu atât mai bine. Iar a doua zi, un tânăr profesor la Facultatea de Litere a început o lucrare întreagă ca să dovedească că sunt un ignorant. Bună țară”.

Tot în această ședință se dezbătuse legea învățământului universitar și cineva observase că taxele nu merg la profesori ci pentru îmbunătățirea instrucției. N.I.: „Eu nu înțeleg ce interes ar avea unele ziare să înfățișeze pe profesori ca dușmani naționali și dezbrăcătorii studenților”.

Când s-a vorbit despre cumal, G. Giuglea a cerut ca un profesor titular să ocupe o singură catedră. N.I.: „Eu cred că este foarte rău. Un profesor de mare merit poate onora mai multe școli dacă-și face datoria. Eu sunt absolut contra acestei propuneri. Nu am observat că o combat și la Senat. Un singur ceas al unui profesor mare face mai mult decât trei luni de învățatură ale unui bucher”. Același deputat constatare că N.I. este trei sferturi artist și un sfert om rece de știință. N.I.: „De aceea zicea domnul acela că sunt ignorant, fiindcă nu are poezie. Orice om care nu are poezie este pe trei sferturi prost”.

Apoi tot G. Giuglea declarase că editura Universității din Cluj nu are mijloace materiale. N.I.: „Vedeți, ar trebui ca la fiecare Universitate să fie cineva care să se ocupe de editurile acestea. Sunt patru ani de când am dăruit 300 de mii de lei, un premiu pe care nu am vrut să-l primesc, pentru motive care mă privesc pe mine, premiul *Ferdinand*, și am dat suma aceasta ca să se tipărească un manual pe care să-l aleagă studenții din toate cursurile de acolo și ca rector m-am zbatut doi ani de zile ca să îndemn la punerea în execuție a gândului meu. Nimic, foarte curios. Este acolo un spirit de birocrație stearpă așa de înrădăcinat, încât ar trebui, dacă se creiază un astfel de fond – și o veți spune

dvs. în regulament – să fie însărcinat un anume profesor cu aceste fonduri, altfel banul se capitalizează și nu se tipărește nimic. Da, un om care să aibă curaj”.

În același context al dezbaterilor, N.I. declară: „Acesta este un nărav național, ca orice român care a învățat carte să fie și profesor de Universitate”.

Despre Facultatea de Medicină: „Pentru că facultatea de Medicină nu este o facultate în adevăratul înțeles al cuvântului ci este o școală de medicină, după cum Facultatea de Drept este o școală de drept”.

Când dr. V. Trifu a vorbit de „republica pingunilor”, unde se practica nepotismul, N.I.: „Generalogiile acestea nu am de unde să le știu”.

2. *Batrachomiomachia*, Lupta șoarecilor cu broaștele, poem burlesc, pastişă după Homer, atribuită lui Pigres din Caria, fratele reginei Artemisa.

Ședința din 31 martie 1932

Din nou la legea învățământului universitar

Despre concepțiile istoricilor tineri

D-le Cuza, dar să știți că nu mai am voie de la o bucată de vreme, din partea tineretului istoric. Mi s-a spus la un congres de profesori de istorie, d. Lepădatu știe, că generația mea n-a făcut decât să apere interesele românilor și a falsificat istoria; iar acum d-nii aceștia de treizeci de ani trec peste greșelile noastre - mi-au spus-o de la obraz - și încep o nouă istorie a românilor, în care nu se va servi o cauză națională, care nu mai are nevoie să fie servită fiindcă, spuneau d-nealor de la înălțime, că odată ce s-a făcut România unită, nu mai e nevoie de nici un spirit în istoria românilor, ci e un fel de buchereală, metodică, obiectivă și din când în când te întrerupi ca să svârli o piatră în tabăra acelora de la care ai învățat carte și care au creat suflul acestei nații.

Din nenorocire, suntem acolo. Așa încât îmi pare foarte bine că un om de vârsta și autoritatea d-voastră spune aceste lucruri¹, deși tineretul acesta rătăcit, are urechile astupate și vom ajunge să n-avem o catedră de istoria românilor, fiindcă d-nii aceștia nu sunt altceva decât niște regenți de seminarii, care învață a se lucra, dar sunt incapabili să înțeleagă și poezia, și morala și adâncul înțeles care se cuprinde în lecțiile de istorie și mai ales în lecțiile privitoare la istoria neamului lor (*Aplauze prelungite*).

Despre imixtiunea politicului în Universitate. Replică lui P. Șeicaru

Dați-mi voie, este mult mai greu, pentru un număr întreg de oameni, să se înțeleagă, unii aparținând unui partid, alții altui partid, decât ministrul, care este unul singur și care este omul partidului, dar care se poate întâmpla, cum a fost un caz acum câteva luni numai, să-și primească toate instrucțiunile de la președinția Consiliului, care președinție a Consiliului să fie neconținut asediată de reprezentanții partidului, și ministrul să zică: eu aș vrea să fac altceva, dar președintele Consiliului îmi dă cutare instrucțiuni! Da, așa era.

De aceea, să nu credeți d-voastră că nu-mi dau seama de toate pericolele autonomiei universitare. Dar eu prefer să fie o ciocnire în Universitate, între acei care aparțin deosebitelor grupări, și cei care vor fi arbitri, care nu închină interesele Universității nici unui partid, decât să vie ministrul, deseori nici profesor, nici intelectual, ridicat pe scut de agenții electorali, care să-și bată joc de învățământul superior, căutând să facă dintr-însul o unealtă a unor scopuri care nu sunt nici intelectuale, nici naționale, ci de partid, în cel mai josnic înțeles al cuvântului (*Aplauze pe băncile majorității*). Fiindcă d-ta nu ai trăit între dânșii; eu am trăit.

D. Pamfil Șeicaru: Ar fi foarte adevărat dacă nu ar fi și atâția grijulii ca să-și vadă ginerii și nepoții la Universitate!

D. profesor N. Iorga: Acestea sunt lucruri personale.

D. dr. N. Lupu: În toate guvernele României, de 90 de ani, cităm un singur analfabet la Ministerul Instrucțiunii, încolo toți au fost universitari.

D. profesor N. Iorga: Fiindcă democrația înaintează. Înainte era o țară de boieri, în care se respecta inteligența, cultura și talentul, iar acum cine poruncește este agentul electoral! Este altceva.

D. A. C. Cuza: D-lor, eu înțeleg îngrijorarea superioară a d-lui prim-ministru. Dar d. prim-ministru uită că noi suntem într-o perioadă de trecere. D-voastră sunteți cea mai bună dovadă a acestei perioade de trecere.

D. profesor N. Iorga: Da, dar eu doresc să nu fiu trecător (*Ilaritate*).

După ce A.C.Cuza se declarase împotriva autonomiei universitare

D-le Cuza, îmi dați voie, îmi pare rău că trebuie să întrerup un discurs așa de frumos. Știți d-voastră, eu vă ascult cu toată plăcerea și de aceea îmi permit foarte rareori să intervin.

Dar d-voastră uitați legea autonomiei care are un articol prin care permite ministrului să intervină îndată ce este vorba de interesul Statului și de moralitatea în Universități. Și o dovadă că eu înțeleg lucrurile așa este că astăzi dimineața, primind raportul Siguranței, în care se arată că la centrul

studentesc miniștrii sunt batjocoriți și că se fâgăduiește grevă fără termen, în numele nu știu cărui arhanghelism ridicol și al nu știu cărui cotigism de ultimă treaptă demagogică, eu am făcut o adresă rectorului Universității, în care îl rog pe rectorul Universității să cheme senatul universitar și să închidă cursurile până după vacanța de Paști, până în momentul când astfel de manifestațiuni nu se vor mai produce.

În felul acesta eu apăr interesul Statului (*vii aplauze*) și orice ministru va veni după mine va face și va trebui să facă așa (*Aplauze furtunoase*).

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru...

D. profesor N. Iorga: Numai la numirea profesorilor, la intruziuni de acestea care se făceau înainte, la acestea trebuie să renunțe statul.

D. Pamfil Șeicaru: Și Ministerul Instrucțiunii Publice să-și rezerve dreptul de control, să vadă ca nu cumva profesorii, după ce și-au luat catedra, să nu-și facă cursurile.

D. profesor N. Iorga: Ba da, d-le Pamfil Șeicaru. Dar am ridicat chestiunea la Senat. Din moment ce dau bani, eu înțeleg să văd cum se întrebuințează acești bani² (*Aplauze*).

*A.C.Cuza declarase că recrutarea profesorilor „după chemare”
este dezastruoasă*

Îmi dați voie să adaog încă un lucru.

Eu trăiesc de atâta vreme în facultatea de Litere - de vreo 40 de ani - și acolo îmi dau seama că am fost mai totdeauna execrat; acum mai mult decât înainte.

Vor fi având colegii mei, în sfârșit, și atitudini nedrepte față de mine, dar sunt dator să dau un atestat în ce-i privește pe dânșii.

S-au încercat intrigi de acestea politice în facultate. Ei bine, eu vă asigur că în 40 de ani de când sunt acolo, nu a reușit nici una. A fost de ajuns să fie chemați profesorii la datoria lor de conștiință și profesorii au mers pe calea cea dreaptă.

S-a încercat într-un moment să ni se impună ca profesor de Istoria Artei pe d. Zigara, fost prefect de Poliție al ocupației și care are atâtea îndeletniciri, încât nu ar avea vreme să o îndeplinească și pe aceasta.

Ei bine, a fost, în adevăr, o luptă cumplită, guvernul voia neapărat, a fost o luptă cumplită în ultimul moment, iată ce s-a întâmplat spre onoarea acestor profesori. Votul era nul. Doi profesori se abținuseră. Și atunci - din cauza aceasta, acest domn a intentat și proces Universității - cum se mântuieră discuțiile, se procedase la vot și, ieșise votul nul. Acum, după interpretarea noastră, dacă înainte de a se redacta procesul-verbal cineva cere

să se voteze din nou, aceasta se poate când este vorba de abțineri. Doi se abținuseră și atunci m-am adresat către unul dintre dâșii și i-am spus: este imposibil ca într-o astfel de chestiune d-ta să te abții, să nu ai curajul de a lua o hotărâre. Și am asistat la procesul acesta de conștiință: a devenit palid, s-a ridicat: „din moment ce faceți apel la conștiința mea, ei bine, eu votez contra acestei propuneri”. Și când al doilea a văzut ce face acesta, s-a ridicat și el, profund emoționat, și a apărut și el drepturile facultății împotriva intruziunii politice.

Eu niciodată nu am apucat un caz scandalos de politicianism în Universitate, în 40 de ani, iubite prietene Cuza, în 40 de ani. Dar ce au încercat, cel puțin jumătate din miniștri față de Universitate, prin toate mijloacele, este ceva de înscris în analele negrelor păcate ale politicianismului, care infectează orice instituție în care pătrunde (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*).

D. A. C. Cuza: Declarațiile autorizate ale d-lui prim-ministru se înțelege că au toată valoarea lor, însă sunt întemeiate și îngrijorările mele.

Să-mi dea voie d. prim-ministru să-i spun că eu îmi păstrez îngrijorările mele, cu privire la autonomie și cred că autonomia este dată prea curând, după moravurile care ne caracterizează pe noi și despre care avem atâtea exemple.

D-lor, un alt articol care ne lasă în nedumerire, este articolul care vorbește despre concursuri.

D. profesor N. Iorga: Nu uitați că înainte - mi-a spus chiar acum colegul meu - era transferarea; care transferare, zice d. ministru de Comerț, era mai rea decât chemarea, fiindcă transferarea înseamnă cererea unui coleg de aiurea, pe care mai totdeauna erai silit să-l refuzi și aceasta se resfrângea și asupra Universității, al cărei profesor trebuia să fie refuzat.

D. I. Petrovici: Chemarea este forma cea mai decentă.

D. A. C. Cuza: O fi cea mai decentă, dar eu mă tem că pe calea aceasta de chemare să nu se introducă în Universități, pe cale clandestină, anumite elemente care nu trebuie să ajungă acolo.

În aceasta constă greșeala. Când era vechea dispoziție din vechea lege, cu privire la concurs...

O voce: Concursul rămâne.

D. A. C. Cuza: Nu, căci de cele mai multe ori nu se va face. Și atunci, cum rămâne cu mine, om tânăr, care muncesc în domeniul științei, fără să am posibilitatea să știu măcar ce se pregătește în sânul consiliului de Facultate. Odată mă trezesc cu chemarea a cine știe cui, iar eu rămân pe dinafară.

D. profesor N. Iorga: Sunt așa de puțini profesori pe care îi poți chema fără să protesteze lumea întregă împotriva chemării!

În ce privește tinerii, noi am umplut facultatea de tineri. Eram sigur că după aceea au să ne batjocorească. Așa s-a întâmplat.

Aceasta nu împiedică faptul ca în viitor, ori de câte ori va fi vorba să fie numit un tânăr, îl vom susține, el ne va batjocori și noi vom continua mai departe cu sistemul acesta. Noi nu-l numim pentru că are caracter, lucru de care ne îndoiam, ci pentru meritele lui științifice, care am dori să fie unite cu caracter, dar uneori se întâmplă să nu fie așa.

D. A. C. Cuza: Art. 22 prevede concursul.

D. profesor N. Iorga: Am să vă spun un lucru: dacă d-voastră continuați războiul contra Facultății de medicină, eu voi desface legea în două. Este o parte care este într-adevăr lege. Partea cealaltă este regulament. O prezint, însă - dreptul acestuia îl am - sub formă de regulament, Consiliului Legislativ și iscăliturii Maiestății Sale. Fiindcă dacă noi ne apropiem de 7 aprilie, nu există alt mijloc decât acesta, și-l voi întrebuița: tai în două legea. Prescripțiile de caracter general vi le prezint d-voastră și acestea vor fi de așa natură încât nimeni nu va putea zice nu. Restul, regulamentul, mă privește pe mine.

D. dr. N. Lupu: Ca să scurtăm timpul, faceți toată legea regulament și prezentați-o Maiestății Sale.

D. profesor N. Iorga: În intenția mea era aceasta: un statut să fie prezentat Camerei și Senatului, care îl votează sau nu. Stăruința tuturor m-a făcut să abuzez de timpul Camerei.

D. Pamfil Șeicaru: Rău ați făcut că ați cedat.

D. profesor N. Iorga: Când vei fi d-ta în locul meu, ai să cedezi de o sută de ori mai mult decât cedez eu. Ce știi d-ta, ce învățături dă banca aceasta!

Mă iertați, d-le Cuza, eu am fost cel mai obraznic din toți.

D. A. C. Cuza: Dacă vroiți, eu pot întrerupe, să continuăm după amiază.

D. profesor N. Iorga: Nu se poate; după amiază este un alt program. Dacă nu puteți termina, atunci rămâne mâine dimineață. Dar vă rog, nu plecați, d-lor. Eu vă înștiințez că față de acest proiect de lege pot să am trei atitudini. Sunt om cu multe resurse. O atitudine este să aștept să treacă acest proiect prin amândouă Corpurile legiuitoare. Vă atrag atenția că azi este joi; luna viitoare este în 4 aprilie, iar la 7 aprilie se închide Parlamentul. Mie îmi trebuie cel puțin două zile - după cum văd - pentru dezbaterea proiectului de lege; trebuie două zile până îl duc înapoi la discuția generală de la Senat, fiindcă d-voastră îl transformați.

Dacă între membrii opoziției este cineva care să-și închipuie că situația ministerului este legată de un proiect de lege, pe care nu l-am făcut noi, se înșală și poate încerca lovituri mai inteligente.

Prin urmare, dacă d-voastră continuați a discuta așa, legea nu poate să treacă. Atunci eu am două metode: o metodă este aceea pe care v-am spus-o; iau zece articole din lege, fac să fie votate după ce se mântue discuția generală, iar restul îl trec la regulament. Nimic nu mă împiedică.

Sau pot face altceva, fiindcă eu aveam de gând să prezint proiectul acesta ca un statut - așa era să și-l anunț - asupra căruia Parlamentul trebuia să zică da sau nu.

D. C. Spulber: Dar nici atât.

D. profesor N. Iorga: În cazul acesta, eu pot să viu să-l prezint Corpurilor legiuitoare, dar, cum zicea d. Spulber, numai ca statut...

D. C. Spulber: Nici atât, fiindcă face parte integrantă.

D. profesor N. Iorga: Dar d. Spulber aduce și a patra soluție, care aceasta e cea naturală: un statut pe care îl dau la iscălitură M. S. Regelui și s-a isprăvit.

Dacă l-am adus în discuția d-voastră, a fost în credința că vom putea lucra normal. Văd că nu se poate, nu e vina mea.

Mâine se poate mântui discuția generală. Dacă ați renunța la discursuri în discuția pe articole, și dacă v-ați mărgini numai să prezentați amendamente, la care eu să răspund: primesc sau nu, iar d-voastră să votați cum voiți, atunci am putea termina până sâmbătă, și ar rămânea săptămâna viitoare pentru Senat. *C'est à prendre ou à laisser.*

D. Pamfil Șeicaru: Numai o mică precizare. Noi luăm act cu plăcere de bunăvoința de a lăsa ca Adunarea să hotărască la dezbaterea amendamentelor și votarea lor...

D. profesor N. Iorga: Dar fără discursuri, amendamentele fără discursuri. S-a vorbit așa de frumos la discuția generală, încât nu văd necesitatea de a se ținea discursuri la articole.

Despre organizarea concursurilor

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru, dar în proiectul de lege al d-voastră se spune așa: „sesizat de reclamație, ministerul va putea face singur publicațiile și să ia măsuri pentru îndeplinirea acestei forme”. Aceasta puteți s-o faceți. Dar dacă pentru diferite motive profesorii nu se întrunesc...

D. profesor N. Iorga: Eu bănuiesc că au destul bun simț. Au fost cazuri când am fost eu rector, de nu au vrut întâia oară; am găsit totuși mijlocul de a-i sili. Nu uitați un lucru. Aici este o teorie de drept. Eu n-am învățat dreptul,

dar îl știu din instinct, fiind dintr-o generație, din neam în neam, de avocați; Statul cedează - cred că am dreptate - anumite drepturi. În momentul în care cel căruia i se cedează aceste drepturi nu le poate exercita, drepturile revin asupra statului. Este adevărat? Sunteți juriști aici: Așa este? Da.

D. A. C. Cuza: D-le ministru, după legea veche, ministrul avea o măsură foarte practică; nu au ținut concurs în termenul dat, ministerul soma.

D. profesor N. Iorga: Exact așa va face și de acum înainte, în puterea acestui principiu, când se vede imposibilitatea de executare a legii și fiindcă lucrul trebuie făcut, evident că ministrul intervine cu toată autoritatea pentru a se face lucrul.

D. Traian Dimitriu-Șoimu: Această dispoziție trebuie să fie introdusă în lege, pentru ca să nu mai fie posibilitate de încurcături.

D. profesor N. Iorga: Se poate introduce și în lege, eu nu am nimic împotriva.

D. A. C. Cuza: D-le ministru, rezultă din concepțiunea aceea pe care am expus-o că Statul național nu poate abdice, el trebuie să-și îndeplinească rolul său și nu se poate ca autonomia universitară să se pună mai presus de Stat.

D. profesor N. Iorga: Autonomia când face, nu când nu face.

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru, eu îmi mențin părerea mea că trebuie să păstrați dispozițiunile articolului din vechea lege, care vă dă dreptul, când vedeți că Facultatea nu-și face datoria, să fie somată, iar numirea la catedră să o faceți d-voastre, după cele două somații legale.

D-lor, trec la altă dispoziție și anume art. 57, vă vorbesc dintr-o tristă experiență, dar vă rog să credeți că nu m-a afectat cu nimic³.

„Art. 57. La vârsta de 70 de ani împliniți profesorul titular încetează de a mai face parte din corpul didactic universitar activ”.

Aceasta o spune legea, dar dacă eu sunt valid și activ și fac dovada prin activitatea mea, ce este de zis?

D. profesor N. Iorga: Eu nu o doresc. Toată lumea s-a ridicat în numele tinerilor. Noi suntem gerontocrații împotriva cărora se îndreaptă avântul unei nobile generații, superioară nouă și, așa fiind, este încă una din concesiile pe care le datorim.

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru, eu aș fi voit ca asupra acestei dispoziții d-voastră să nu cedați și să nu primiți o asemenea dispoziție care este absurdă în sine.

D. profesor N. Iorga: Eu mi-am și luat măsuri pentru odihnă. Mai am nouă ani. Tineri valoroși mă împing din spate încă de acum îmi va fi mai ușor să ies pe ușă (*ilaritate*).

D. A. C. Cuza: D-lor, dați-mi voie să vă arăt trei exemple, dar trei exemple clasice...

Au fost scoși, pentru limită de vârstă, Titu Maiorescu, Petre Poni și Babeș. Vă întreb eu pe d-voastră, în momentul când suntem pe cale a legifera în materie: este aceasta o dispoziție utilă care dă afară din învățământ pe cei mai iluștri reprezentanți ai săi, care ani de zile au avut acolo o activitate reală? Maiorescu, să zic, era filosof, nu era legat de Universitate, ca să poată lucra mai departe, dar a fost o regretabilă măsură, izvorâtă nu din lege, ci din spiritul regretabil al colegiilor universitare...

D. profesor N. Iorga: Nu, el, eu știu cum a fost scos - vedeți, iar vine influența ministrului politician - eu știu cum a fost scos Maiorescu. Nu cum vă închipuiți d-voastră, cu asentimentul colegiilor. Am văzut hârtia, o hârtie iscălită de d. Gheorghe Adamescu, în care se spunea lui Maiorescu - nici măcar de ministru, care era Haret: „fiindcă ați refuzat să faceți parte din mai multe comisuni, ministerul se folosește de dreptul său și vă scoate la pensie"! O măsură de brutalitate birocratică, determinată de interese politice. Dar este tot atât de adevărat și altă parte: că după aceea noi am oferit lui Maiorescu să iasă cu toate formele acelea de adânc omagiu, care i se cuveneau. El însă n-a prea consimțit la aceasta - fiindcă i-o făcuse Haret și voia să i-o facă și el lui Haret, adică o grevă a profesorilor, de pe urma căreia să cadă Haret. Și atunci am fost mulți care ne-am trudit să nu se continue ca o chestie politică, ceea ce începuse ca o chestie politică de partid.

Triste amintiri! Da, aceasta este adevărul.

D. A. C. Cuza: O dispoziție legislativă, ziceam însă, d-le prim-ministru: cu concursul profesorilor colegi. Apoi, da, căci orice măsură de asemenea natură nu se putea aplica decât având consimțământul tacit al profesorilor...

D. profesor N. Iorga: În orice caz, d-voastră sunteți mai tânăr decât anumiți profesori de 30 de ani, foarte metodici și obiectivi, ai facultății de Litere de la București.

D. A. C. Cuza: Cred și eu tot așa (*Ilaritate*).

D. profesor N. Iorga: Da, evident, fiindcă aveți vitalitatea din mintea d-voastră, pe când dumnealor au aparenta vitalitate a cărților de pe care învață.

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru, vedeți d-voastră, în cazul lui Maiorescu ar fi trebuit să se producă o revoltă a intelectualilor universitari....

D. profesor N. Iorga: Să răstoarne guvernul! (*Ilaritate*).

D. A. C. Cuza:...și să zică: este un atentat la demnitatea Universității să fie scos un asemenea profesor din mijlocul nostru. Noi nu permitem. Și dacă ar fi fost Universitatea capabilă de o asemenea atitudine, evident, Maiorescu rămânea la catedră, pentru ilustrațiunea Universității, pentru că a murit curând după aceea...

D. profesor N. Iorga: Nu chiar așa curând. A fost scos mulți ani înainte. După aceea a fost președinte de Consiliu, a condus negocierile grele în chestiunea războiului balcanic și a iscălit pacea de la București, și-a înscris numele în analele țării. Dar de la Universitate îl scosese fiindcă era o zdreanță care nu se mai putea păstra!...

D. A. C. Cuza: Mergem mai departe, vine monstruoșitatea când scot, pe baza legii limitei de vârstă, pe Babeș. Monstruoșitate morală! Pentru ce? Pentru că Babeș a creiat institutul care îi poartă numele...

D. profesor N. Iorga: Dar Babeș a murit disperat!

D. A. C. Cuza: Da, a murit de disperare.

D. Traian Dimitriu-Șoimu: Și este aceeași facultate de Medicină...

D. A. C. Cuza: Aceeași facultate!...

D. profesor N. Iorga: Ai să vezi cum ai să mori fără doctori, dacă îi critici. (*Ilaritate*).

D. A. C. Cuza: D-le prim-ministru, să știți că dacă mă conserv este numai fiindcă n-am doctor (*Ilaritate*).

Prin urmare, legea limitei de vârstă la 70 de ani este o monstruoșitate pe care ar face foarte bine această onorată Cameră să o înlăture. Acei care vor fi slabi....

D. C. A. Spulber: Este o ieșire, proiectul are o ieșire, consiliul poate reține pe profesori.

D. A. C. Cuza: Consiliul! Apoi la consiliu s-au găsit oameni cari să protesteze împotriva scoaterii lui Maiorescu, a lui Poni și a lui Babeș?

D. profesor N. Iorga: Nu, dar eu garantez, în ce privește facultatea de Litere din București, că nu mă vor reține nici zece secunde, îmi cunosc colegii (*Ilaritate*).

Despre taxe

S-a ridicat chestiunea aceasta la Senat. Acestea nu sunt taxe obligatorii. În anumite cazuri se pot pune aceste taxe. Iar în ce privește taxele universitare, ele au, înainte de toate, un scop pe care îl veți aproba; anume sunt cazuri în care familia unui profesor universitar, bolnav sau mort, familia aceasta se găsește într-o mizerie rușinoasă pentru Universitate. Este cazul lui Crăciunescu, care ne-a lăsat o avere întregă, în schimbul unei pensii de dat nevestei sale; mi se pare că erau 200 de lei pe lună. 200 lei înseamnă ceva! Femeia murea de foame - nu știu dacă mai trăiește - cu 200 de lei pe lună!

Și atunci eu am propus să se creeze un fond universitar, din care să se poată ajuta aceștia. Este o solidaritate între noi.

Voci: Foarte bine!

D. profesor N. Iorga: Dar trebuie să faceți deosebirea între taxele pentru plata profesorilor, și eu sunt de părere că aceste taxe se pot reduce la minimum sau suprima, pentru că la noi profesorul are leafă, nu este ca în Germania, unde taxele să reprezinte partea cea mai însemnată a salarizării lor.

Sunt taxele de interes universitar sau care interesează Facultatea. Acestea se pot reduce, se poate chibzui asupra lor, dar ele trebuiesc păstrate. Partea dintâi este de suprimat sau de redus foarte mult.

D. P. Sergescu, raportor: La Cluj, din taxele acestea este o parte mare care trece la asistența studenților. Toți studenții bolnavi sunt îngrijiți gratis în toate policlinicile.

D. A. C. Cuza: Nu avem nimic de zis împotriva fondului universitar, care să servească și pentru asistența studenților. Sunt însă taxe care trebuiesc înlăturate.

D. profesor N. Iorga: Pentru profesori.

D. A. C. Cuza: Aceste taxe pe care le plătesc studenții se ridică anual la suma de 36 de mii lei, pentru cei trei ani pe care studenții îi urmează, de pildă, la Facultatea de Drept.

D. profesor N. Iorga: Este un profesor la Facultatea de Litere, care - nu mi aduc aminte suma, sunt aci doi profesori ai Facultății - știu că încasa până la 100 de mii lei pe an care-i consacra unui așa zis „institut”.

Sunt cu atât mai mult în contra acestor taxe, cu cât în Germania cineva aleargă la profesorul cel mai ilustru, pe când la noi aleargă la profesorul cel mai ieftin, cu care trece mai ușor examenul. Așa încât, în loc să fie o recompensă pentru mintea cea mai luminată, este o recompensă pentru negustorul cel mai dibaci și pentru omul cu spiritul mai scăzut.

D. A. C. Cuza: D-lor, este inadmisibil ca, mai ales în momentele acestea de sărăcie, cu deosebire pentru elementul românesc, să vină profesorul universitar să încaseze sute de mii de lei pe an ca taxe.

D. profesor N. Iorga: Aud că cei de la Cluj, de la Drept, au până la 300 de mii de lei. De ce să nu o spunem?

D. Romul Cândea: Decanul ia până la 800 mii lei!

D. profesor N. Iorga: Acesta este un scandal.

NOTE

1. A.C.Cuza spusese că un istoric care predă istoria universală nu-și poate uita nația și rolul jucat de aceasta – cum face N.I., care „dă acea îndrumare culturală istorică întregii nații românești”.

2. La un moment dat s-a robit de răspunderea ministerială. N.I.: „Ei ași! Răspundere ministerială. Știi și dumneata ce este aceasta. Doar trăim în România”.
 3. A.C.Cuza se plânse că a fost pensionat de la Universitatea din Iași. Dăduse apoi exemple de universitari germani menținuți și după 80 de ani la catedră. N.I.: „Curtius, dus în cărucior la catedră, ridicat pe brațe, așezat pe catedră, dar mintea lui era întregă”.
 4. N.I. a observat: „Bine, aceasta se poate face, dar aș fi vrut s-o ceară un tânăr” (*ilaritate*).
Tot în această ședință N.I. a avut un dialog cu C. Stoeanovici. Între altele, i-a explicat similitudinea între docent și *maître de conférence*: „În părerea mea, ce era docent, acela este azi maestrul de conferințe. Este o schimbare numai de nume. Dacă în lege este o piedică, această piedică trebuie înlăturată. Docenților li se zice maeștri de conferință”.
- C.S. a declarat că nu toți profesorii își fac cursurile. N.I.: „Le fac, dar iată cum: le încep la 1 decembrie și le termină la 15 ianuarie. Și după aceea încep la 1 februarie și măntuie la 1 martie. Dar le fac (*ilaritate*). Eu am început cursul la 1 noiembrie și vreo două trei săptămâni, dacă nu mă înșel, am fost singurul profesor care ținea curs”.
- C.S. susținuse că cei care nu iau examenul de definitivat trebuie să plece din Universitate. N.I.: „Nu e nici un conflict fiindcă poate să-l fi examinat când era mai bine și să se fi schimbat în urmă. Oricare are voie să se tâmpească” (*ilaritate*).
- Cum C.S. încerca plicticos să-l convingă pe N.I., acesta spune: „Când încrețesc fruntea, încep a înțelege”.

Cuprins
Partea I-a
30 aprilie 1931 – 31 martie 1932

Notă asupra ediției..... 7

De la vorbă la fapte

prefață de Georgeta Filitti..... 9

Sesiunea extraordinară 1930 – 1931

Adunarea deputaților

Ședința din 30 aprilie 1931

Prezintă programul guvernului¹ în fruntea căruia a fost numit
la 30 aprilie 1931 27

Ședința din 15 iunie 1931

În această ședință s-a ales președintele Camerei și s-a dezbătut validarea
alegerilor 33

În legătură cu înființarea subsecretariatului de Stat pentru minorități... 33

Polemizează cu Octavian Goga și Gr. Trancu Iași pe tema alegerilor... 35

Ședința din 16 iunie 1931

Dialog cu D.R. Ioanițescu pe tema alegerilor din județul Buzău 37

Pe marginea discursului lui Hegedüs Nandos despre alegerile din județul

Trei Scaune 42

După ce Willer Ioszef a renunțat la cuvânt 42

Dialog cu Ion Mihalache pe tema desfășurării alegerilor 43

Despre alegerile din județul Vlașca. În replică cu D.R. Ioanițescu 45

Ședința din 17 iunie 1931

Despre alegerile din județul Dâmbovița.

Replică preotului deputat V. Alexe 47

Despre legăturile lui cu basarabeanul I. Buzdugan 48

Ședința din 18 iunie 1931

Replică la un omagiu făcut de Istrate Micescu 50

Ședința din 22 iunie 1931

Pe marginea opțiunii dr. Iuliu Hațiegan de a fi declarat ales deputat
de Făgăraș și nu de Mureș 53

Ședința din 24 iunie 1931

Omagiu lui Dimitrie Greceanu	54
Respinge acuzația că ar desființa mai multe școli	55
La legea bacalaureatului	57
Prezintă Expunerea de motive a legii bacalaureatului	57

Ședința din 25 iunie 1931

În continuare, la legea bacalaureatului	68
Lungă polemică cu Oct. Goga pe tema atitudinii guvernului față de Ardeal și a felului cum înțelege N. Iorga partidele politice	69

Ședința din 27 iunie 1931

La cererea deputatului de Severin, R. Franasovici, de a i se pune la dispoziție lista atașajilor de presă; mai întrebese și de ce li se interzice accesul în ministere deputaților și petiționarilor	86
Răspunde interpelării deputatului Th. Iacobescu cu privire la întârzierea plății salariilor	88

Ședința din 1 iulie 1931

La interpelarea deputatului Nichifor Robu pentru eşalonarea datoriilor țăranilor bucovineni, altfel, la licitațiile repetate, pământurile acestora se pierd în mâna cămătarilor	91
La discutarea unor modificării aduse legii de administrație locală	92
Pe marginea răspunsului la Mesajul Tronului.	
Despre susținerea debitorilor din agricultură	93

Ședința din 2 iulie 1931

Discurs pe marginea Adresei de răspuns la Mesajul Tronului	94
Dialog acid cu I.Th. Florescu. În cadrul discuției Adresei de răspuns la Mesajul Tronului	109
Despre ziua de joi, consacrată în Adunare interpelărilor	115

Ședința din 4 iulie 1931

La proiectul de lege a învățământului superior	115
--	-----

Ședința din 6 iulie 1931

La o interpelare a deputatului M. Constantinescu privind prețul exagerat de achiziție al sfeclei de zahăr și lipsa de gospodărire a pescăriilor	123
Pentru punerea bustului lui Titu Maiorescu în incinta Camerei	124
Se apără de acuza că ar desființa școli, formulată de Gr. Trancu Iași.....	124
Asupra împrumutărilor individuale	125

La rectificarea bugetară	126
În legătură cu desființarea unor școli, din rațiuni bugetare. La interpelarea lui M. Negură care constatase aceeași practică în regimul trecut	126
<i>Ședința din 8 iulie 1931</i>	
Aduce în dezbatere mai multe proiecte de lege. Prezintă proiectul privind cumpărarea unui local pentru Muzeul Limbii Române din Cluj	128
Respinge din nou acuzele că desființează școli, „o nouă lovitură dată învățământului”	130
<i>Ședința din 9 iulie 1931</i>	
Despre ținuta Adunării	131
<i>Ședința din 10 iulie 1931</i>	
Prezintă proiectul de lege pentru transformarea unor direcții din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale	132
Prezintă proiectul de modificare a legii învățământului secundar din 1928	134
Discurs pe marginea proiectului de modificare a legii învățământului secundar	136
La întrebarea lui Gr. Trancu Iași cum interpretează art. 22 al legii care prevedea admiterea în trei clase de gimnasiu a absolvenților de șapte clase primare. Apoi despre desființarea unor școli	138
Prezintă proiectul de modificare a legii de organizare și funcționare a ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor din 1930	140
Prezintă proiectul de lege de transformare a unor conferințe în catedre la Facultatea de Drept din București	145
<i>Ședința din 12 iulie 1931</i>	
Prezintă proiectul de modificare a legii învățământului primar secundar ..	146
<i>Ședința din 13 iulie 1931</i>	
La legea învățământului primar și secundar	147
Răspunde unei întrebări a deputatului Victor Moldovanu privind numirea unui sas în consiliul de administrație al Creditului Ipotecar Agricol	153
Polemică cu Octavian Goga pe tema atitudinii guvernului față de Ardeal	154
Pentru o biserică arhiepiscopală armeano – gregoriană	165
<i>Ședința din 14 iulie 1931</i>	
La proiectul de lege cu privire la avantajele acordate asociațiilor pentru îmbunătățiri funciare	166
La proiectul de lege a constabilității	167

Prezintă proiectul privind recunoașterea Școlilor politehnice din București și Timișoara ca persoane morale	172
Pe marginea regulamentului	173
În dialog cu deputatul preot D. Manu pe marginea legii privind diminuarea salariilor preoților	174
Citește Mesajul regal de închidere a sesiunii extraordinare	176

Sesiunea ordinară 1931-1932

Adunarea deputaților

Ședința din 20 noiembrie 1931

Dialog cu deputatul I. Florea despre curbele de sacrificiu	179
Răspunde unei întrebări puse de deputatul V. Trifu privitoare la spectacolele duminicale pentru copii	180
Dispută cu C. Xenii pe tema suspendării și confiscării unor ziare	180

Ședința din 23 noiembrie 1931

Dispută cu Gheorghe Tătărescu	187
-------------------------------------	-----

Ședința din 24 noiembrie 1931

Răspunde unei sesizări făcute de deputatul M. Negură privind întârzierea plății salariilor	210
Răspunde unei interpelări a lui A.C. Cuza privind neplata pensiei la Iași de patru luni de zile	210
Răspunde lui I. Mircescu în legătură cu contractul pentru aparatele Marconi	211
Polemică cu Al. Otetelișanu care îl acuzase că dorea dispariția partidelor politice	212
Despre reforma agrară	213
Despre guvernul generalului Al. Averescu	214
Într-o problemă de procedură	218
Despre o coletă făcută pentru studenții Universității din București	219

Ședința din 1 dec. 1931

Despre circulația transpartinică	220
Exemplul lui Alex. Lapedatu	221
Mărturisește că i-a susținut pe liberali în timpul Primului Război Mondial	222

Ședința din 2 dec 1931

Despre ideia unui guvern de uniune națională	224
Din nou despre eforturile sale pentru un guvern de uniune națională	225

Ședința din 3 decembrie 1931

Schimb de replici răutăcioase cu A.C. Cuza	231
Dialog cu I.G.Duca pe tema respectării regulamentului Camerei	232
Dispută cu Costin Sturdza pe tema preempțiunii internaționale a lui N. Iorga	233
Răspunde deputatului S. Singer	234
Discurs cu concluzii asupra discuțiilor purtate până atunci în Adunare ...	235

Ședința din 4 decembrie 1931

Dialog cu Ion Inculeț	242
Dialog cu deputatul Victor Slăvescu despre buget	244

Ședința din 5 decembrie 1931

Intervine supărat într-o discuție privind promovarea, prin decret regal, a unor generali la rangul de inspectori generali ai Armatei	246
Polemică cu Gr. Trancu Iași pe tema bugetului	247
La pledoaria stăruitoare a lui Mihai Popovici pentru menținerea serviciului de propagandă externă	248

Ședința din 7 decembrie 1931

În legătură cu economiile bugetare	249
Despre exproprieri și diferite repartiții bugetare, dialog cu mai mulți deputați	253

Ședința din 8 decembrie 1931

La bugetul prevăzut pentru activitatea minorităților	254
Răspunde unei întrebări a dr. Lupu cu privire la audiența acordată de Regele Carol al II-lea fostului prim ministru al Ungariei, contele Șt. Bethlen	256
Despre „curba de sacrificiu”. Dialog cu D.R. Ioanițescu	256
Din nou dispute pe tema bugetului, stârnite acum de Iosif Fischer	258

Ședința din 9 decembrie 1931

Pe marginea articolului calomnios din <i>Ordinea</i> , intitulat <i>O prea fericită familie de bugetivori</i>	260
La bugetul Cultelor	262

Ședința din 10 decembrie 1931

Acceptă un amendament la legea învățământului prin care veniturile comunelor destinate învățătorilor să fie vărsate Statului și acesta să-i plătească pe dascăli	265
Pe aceeași temă, în dialog cu Octavian Goga	266
Tot pe tema bugetului, cu I. Răducanu, care întrebase „dacă toate sumele care intră ca impozite la Stat sunt trecute la buget?	269

Ședința din 11 decembrie 1931

Omagiu lui G. Derussi	272
Despre bugetul Președinției	272
Despre salarizarea profesorilor. În dialog cu C. Toma	274
Pe aceeași temă; în dialog cu dr. N. Lupu	275
Replică lui I. Mihalache; acesta vorbise de drama profesorilor de a alege între disciplina de partid și legăturile lor sufletești	278
Constatare asupra votului Adunării la „proiectul de lege excepțională relativă la numirile și înaintările în funcții publice în anul 1932”	278
Despre situația bisericii unite	279

Ședința din 12 decembrie 1931

Îl omagiază pe poetul Octavian Goga	280
La interpelarea lui V. Demetrescu Brăila asupra „raporturilor României cu țările învecinate, cu puterile aliate și amice”	281

Ședința din 14 decembrie 1931

În favoarea subsecretariatului de Stat pentru minorități	285
--	-----

Ședința din 15 decembrie 1931

Omagiu pentru senatorul italian Enrico Corradini	287
--	-----

Ședința din 17 decembrie 1931

Pe marginea proiectului de lege care institua un impozit excepțional pe salariile funcționarilor particulari. În dialog cu C.I.C. Brătianu	288
Despre prestigiul Bisericii	289
Despre felul cum se plătesc salariile	290

Ședința din 18 decembrie 1931

Expunere de motive la proiectul de lege pentru „desființarea și transformarea unor școli”	291
Prezintă proiectul de lege privind crearea unui fond cultural realizat din monopolul asupra fabricării și difuzării cărților poștale ilustrate	303

Dispută cu I. Răducanu pentru prezentarea proiectelor de lege conform regulamentului	304
În apărarea proiectului de lege privitor la venitul rezultat din vânzarea cărților poștale ilustrate	307
<i>Ședința din 19 decembrie 1931</i>	
Prezintă proiectul de modificare a unor dispoziții din legea de funcționare a Ministerului Instrucțiunii din anul 1930	309
<i>Ședința din 21 decembrie 1931</i>	
În legătură cu soarta băncii Blank	310
Despre modificarea unor articole din legea învățământului primar din 1924	315
Se apără din nou de acuzația că desființează școli	315
La proiectul de lege pentru modificarea taxelor de consum asupra produselor petrolifere. Considerații generale	316
Dialog cu I. Răducanu care reproșă „lipsa de sistem” în așezarea impozitelor	317
Prezintă proiectul de lege pentru desființarea Conservatorului din Cernăuți și a Școlii de Arte Frumoase din Cluj	318
La proiectul de lege privind organizarea și funcționarea Ministerului Instrucțiunii Publice	319
<i>Ședința din 22 decembrie 1931</i>	
Replică lui G. Sofronie care spusese că are mai multă încredere în autoritatea ministrului decât în cea a subalternilor săi	325
La proiectul de lege privind finanțarea Școlii de artă religioasă de la Vălenii de Munte	327
<i>Ședința din 1 februarie 1932</i>	
Panegiric pentru Constantin Hamangiu	328
În dialog cu I. Răducanu ¹ despre regulamentul Camerei	329
Răspunde lui Armand Călinescu, în legătură cu situația pensionarilor ...	329
Răspunde la întrebarea lui Sergiu Leca despre pactul sovieto-polon care „poate îngreuna situația țării noastre”	332
<i>Ședința din 2 februarie 1932</i>	
Despre uciderea a șase tineri de către grănicerii de la Nistru	332
<i>Ședința din 4 februarie 1932</i>	
Despre felul cum se desfășoară discuțiile în Cameră	335
La legea care reglementa raporturile între proprietari și chiriași	336

Lă interpelarea lui P. Cazacu despre crearea a două posturi „de excelență pentru Basarabia”, ceea ce făcuse „atmosferă”	342
<i>Ședința din 5 februarie 1932</i>	
Răspunde cererii lui Florea Zaharia de a i se pune la dispoziție dosarele privind împrumutul de o sută de milioane de lei contractat de CAM la Paris	343
<i>Ședința din 6 februarie 1932</i>	
Dialog cu Pamfil Șeicaru despre „decorarea picturală a bisericilor noastre”	343
Răspunde deputatului Al. Lucian în legătură cu interzicerea adunărilor Partidului Social Democrat	345
Răspunde la o interpelare a preotului D. Manu privitoare „la situațiunea de plâns a preoțimii române”	346
Despre salvarea unor case cu valoare istorică la Vălenii de Munte	347
La o intervenție a lui Ion Costinescu despre starea proastă a drumurilor ..	348
<i>Ședința din 8 februarie 1932</i>	
Despre interzicerea unor adunări de partid	349
Despre felul cum se pot documenta deputații spre a face o interpelare În dialog cu Al. Otetelișanu	350
Despre alegerile eparhiale din Argeș	351
Despre despăgubirile convenite în urma exproprierii unor păduri pentru aplicarea reformei agrare în Basarabia	352
Din nou despre cumpărarea unei case cu valoare istorică la Vălenii de Munte	353
<i>Ședința din 9 februarie 1932</i>	
După ce Ion Inculeț a cerut ca liceeni să înceapă cursurile la ora 7,30 dimineața	354
<i>Ședința din 10 februarie 1931</i>	
Despre situația economică a țării	359
Dialog cu I. Răducanu	360
La interpelarea lui Aurel Milea privind proasta stare a drumurilor	364
<i>Ședința din 11 februarie 1932</i>	
La sesizarea privind măsurile vamale restrictive luate de Cehoslovacia pentru importul de porumb din România	364
Despre activitatea Ministerului de Justiție	364

La proiectul de lege din inițiativă parlamentară, privitor la modificarea legii pentru desființarea și transformarea unor școli	365
Despre conduita unui director din Ministerul Instrucțiunii	365
Despre ieftenirea zahărului	366
<i>Ședința din 12 februarie 1932</i>	
Într-o problemă de regulament și despre situația bisericii din Sânmartin..	368
<i>Ședința din 13 februarie 1932</i>	
Despre reforma calendarului	371
În legătură cu exportul românesc de porumb în Cehoslovacia	372
La o semnalare a lui Emil Ottulescu	373
Replică la interpelarea lui I. Flueraș cu privire la combaterea somajului .	374
În legătura cu ancheta privind incidentele de la granița nistreană	378
<i>Ședința din 15 februarie 1932</i>	
Polemică cu Ion Răducanu despre exportul românesc de porumb în Cehoslovacia	380
Răspunde la o întrebare pusă de Al. Otetelișanu	381
La o comunicare făcută de Haralamb Vasiliu	384
Dispută cu I. Răducanu despre ținuta Adunării	386
<i>Ședința din 17 februarie 1932</i>	
Despre conversiune	386
Despre tripouri	387
Despre schimbarea destinației unor fonduri. Răspunde lui Gr. Trancu Iași	389
<i>Ședința din 18 februarie 1932</i>	
Din nou despre prețul zahărului	391
<i>Ședința din 19 februarie 1932</i>	
Despre alegerile eparhiale	393
<i>Ședința din 20 februarie 1932</i>	
Despre întrunirile publice. La o întrebare a lui I. I. Purcăreanu	397
La legea de modificare a tarifului vamal	398
După ce I. Costinescu declarase că PNL susține politica guvernamentală de ieftenire a zahărului	400
<i>Ședința din 22 februarie 1932</i>	
Răspunde întrebării lui Florin Zaharia: de ce a venit în țară N. Titulescu, ministru la Londra și delegat la Comisia Dezarmării de la Londra?	407

Răspunde întrebării lui Petre Ghiață, privind situația învățătorilor dați afară din învățământ, după ce căzuseră de trei ori la examenul de definitivat	409
Se împotrivesc proiectului de lege din inițiativă particulară ca Liga culturală să împrumute de la CEC 20 de milioane de lei	409
<i>Ședința din 23 februarie 1932</i>	
Schimb acid de replici cu I. Răducanu și D.R. Ioanițescu	410
<i>Ședința din 24 februarie 1932</i>	
Despre o anchetă parlamentară	411
Răspunde unei interpelări a lui I. Florea despre școlile desființate dar care urmau să funcționeze până la sfârșitul anului	414
<i>Ședința din 25 februarie 1932</i>	
Din nou despre împrumutul cerut la CEC de Liga culturală	415
Expunere de motive a proiectului de lege care modifica unele prevederi din legea învățământului primar din 1924	418
<i>Ședința din 27 februarie 1932</i>	
Despre starea de spirit a Adunării	442
<i>Ședința din 29 februarie 1932</i>	
Despre plata salariilor profesorilor de la școlile desființate	444
Despre conversiune	445
<i>Ședința din 2 martie 1932</i>	
Asupra situației Universității din București	446
<i>Ședința din 3 martie 1932</i>	
Expunere de motive la proiectul de lege prin care plata orelor suplimentare din învățământ trecea asupra comitetelor școlare	459
Își apără proiectul de lege	460
<i>Ședința din 4 martie 1932</i>	
Despre recompensele naționale	462
<i>Ședința din 8 martie 1932</i>	
Panegiric pentru Aristide Briand	462
<i>Ședința din 12 martie 1932</i>	
Răspunde la întrebarea lui I. Mihalache privind propunerea guvenului francez de constituire a unei înțelegeri economice a statelor balcanice ..	463
Despre legea electoral	465

Despre Așezămintele Sf. Spiridon	467
Despre cazul Boilă	470
Despre fondurile secrete de la Președinția Consiliului de miniștri	471
Despre diurne	475
Despre ținuta Camerei	476
<i>Ședința din 14 martie 1932</i>	
Despre ieftenirea zahărului	479
Răspunde unei interpelări a lui P. Ghiață privind situația învățătorilor înscriși la examenele de gradul întâi și doi, desființate prin noua lege	482
Despre Romulus Boilă, în dialog cu Eduard Mirto	482
La proiectul de lege privind controlul averilor și apărarea onoarei	483
<i>Ședința din 15 martie 1932</i>	
Expunere de motive la proiectul de lege pentru aderarea la convenția internațională pentru protecția vegetalelor	487
<i>Ședința din 17 martie 1932</i>	
Expunere de motive la proiectul de lege pentru completarea legii cu privire la monopolul cărților poștale ilustrate	488
<i>Ședința din 22 martie 1932</i>	
Despre orarul Camerei	488
<i>Ședința din 23 martie 1932</i>	
Despre agitațiile studențești provocate de discutarea legii avocaților	489
<i>Ședința din 24 martie 1932</i>	
Despre „studenții săraci”	497
<i>Ședința din 25 martie 1932</i>	
Pledoarie pentru un proiect de lege privind numirile excepționale și înaintările în funcții publice ale profesorilor universitari	502
Cere urgentarea votării legii învățământului superior	503
<i>Ședința din 26 martie 1932</i>	
Expunere de motive la legea pentru organizarea Muzeului și parcului etnografic Carol al II-lea la Cluj	505
Pledoarie pentru muzeul etnografic de la Cluj	507
Expunere de motive la proiectul de lege pentru modificarea legii Arhivelor Statului	508
Pledoarie pentru Arhivele Statului	509

Expunere de motiv la proiectul de lege pentru învățământul religios în școala primară	510
Pledoarie pentru învățământul religios	510
Expunere de motive la proiectul de lege pentru autonomia universitară..	514
Din nou despre situația de la granița nistreană	524
Dă asigurări deputatului M. Landau care denunțase „groaznicul act de vandalism medieval” comis la Iași de Garda de Fier	526
<i>Ședința din 28 martie 1932</i>	
Din nou asupra legii autonomiei universitare	526
Expunere de motive pentru desființarea unei catedre de geometrie descriptivă	535
Expunere de motive la proiectul de lege pentru transformarea unei conferințe de Drept administrativ la Academia de Drept din Oradea	536
<i>Ședința din 29 martie 1932</i>	
Despre situația învățământului universitar. În replică cu V.G. Ispir	536
La legea avocaților. Replică lui A.C.Cuza	545
<i>Ședința din 30 martie 1932</i>	
Despre mișcările studențești	546
<i>Ședința din 31 martie 1932</i>	
Din nou la legea învățământului universitar	551

Tipar Karta-Graphic
www.kartagraphic.ro

ISBN: 978-606-693-070-3

9 786066 930703